

IGOR
BERGLER

CRONICILE
NESĂBUIŢEI

ADEVĂRURI ISTORICE ÎN TRILOGIA
CHARLES BAKER

LITERA

Igor Bergler
Cronicile nesăbuitei
Adevăruri istorice în trilogia Charles Baker

Se dedică lui Miodrag „Michi” Stanoev, om de mare cultură și plin de *esprit*

Ceea ce s-a pierdut ne-ar putea salva de ceea ce avem deja.

Câteva precizări prealabile

Această carte intermediară din seria Charles Baker apare la insistențele în continuă creștere ale fanilor a ceea ce este până în acest moment o trilogie: *Biblia pierdută*, *Testamentul lui Abraham* și *Minciuna lui Michelangelo*. *Catedrala în flăcări*. Cred că cititorii care iubesc cărțile mele – o mare parte din cei care au cumpărat cele aproape un milion de exemplare, câte s-au vândut până acum din serie – se împart în trei categorii: cei cărora le place doar partea de thriller, cei care sunt fascinați de istoria reală din ele și cei care apreciază întregul pachet. Genul acesta de carte a fost botezat „factition”, un cuvânt compus care vine în limba engleză de la alăturarea termenilor „fact”, adică „fapt”, și „fiction”, adică „ficțiune”. Genul acesta

amestecă într-o proporție variabilă istoria reală cu istorii inventate, dar care ar trebui să se potrivească perfect în locurile unde realitatea e necunoscută și unde e legitim ca autorul să insereze povești ficționale și ipoteze alternative care să respecte logica și direcția istoriei narate.

S-au adunat până acum peste 40.000 de mesaje în social media, pe site-ul meu, chiar și în e-mailul meu personal sau direct pe telefonul meu, care par să solicite același lucru – să scot un fel de anexă în care să rearanjez părțile care sunt istorie clară, atât cât poate fi aceasta de sigură, fără partea ficțională, în care să așez subiectele pe care le abordează cele trei cărți ale mele tematic și în ordinea desfășurării evenimentelor. Pentru că, așa cum mi-au scris unii dintre cititori, deși partea de thriller le place, aceasta nu poate fi recitită foarte des – orice carte polițistă își pierde farmecul dacă știi cine e criminalul. Dar partea de istorie, foarte interesantă, mi se spune (și pe bună dreptate – am consultat biblioteci întregi, am petrecut ani buni în arhive și pe drumuri ca să acopăr cât mai mult din temele respective, fără să reușesc să le epuizez pentru că sunt vaste), ar putea fi citită la nesfârșit. În plus, o astfel de rearanjare s-ar constitui într-o armă foarte puternică pentru cei care vor să poarte o conversație pe subiectele abordate de mine, iar o structurare a lor ar

servi de minune coerenței discursului.

Așadar, acești cititori ai mei (sunt peste 40.000 doar cei ale căror dorințe au ajuns la mine, deci în realitate sunt mult mai mulți) ar dori, să spun așa, cu un slogan pe care l-am inventat acum, JUST FACTS. NO FICTION. Adică doar faptele.

Am decis împreună cu Editura Litera să venim în întâmpinarea acestei dorințe, mai ales că succesul pare garantat, și am făcut aceste cronici pe care le-am numit „ale nesăbuintei”, pentru că acesta e cuvântul cel mai blând pe care l-am putut găsi pentru istoria asta a noastră zbuciumată și plină de suferință, dar și de lumini orbitoare care răzlesc uneori din întunericul cel mai adânc. Puteam să scriu o carte aridă, în care să înșirui doar evenimentele și eventuale câteva comentarii personale despre ele. Dar nu e treaba mea asta, nu sunt istoric și cred că s-ar fi pierdut tot farmecul cărții, iar cititorii mei ar fi fost destul de nemulțumiți. Așa că am decis să pun în carte doar fragmentele din dialogurile pe care le poartă diverse personaje despre temele cele mai interesante. Aranjate, cum spuneam, tematic și în ordinea cronologică a desfășurării faptelor, nu în ordinea în care apar în romane. Prin asta cred că se păstrează un anumit farmec, dar și jocurile mele, câteodată mai subtile, câteodată mai puțin, pe care le-am ascuns în text. Dar

fără să intervin în texte în niciun fel. Am folosit doar foarfeca și lipiciul. Așa că, dacă veți găsi prin ea lucruri care țin mai degrabă de ficțiune este pentru că nu s-a putut altfel. Vă asigur că am încercat să le reduc la minimum. Dar, până la urmă, ele țin de idiolectul meu estetic și de strategiile mele narrative. Poate că, în felul acesta, și cei cărora le-a fost teamă de cărțile mele și care au aflat lucruri bune despre istoria din ele, dar care nu sunt atât de interesați de ficțiune, vor fi tentați să citească până la urmă și romanele integral.

Și apropo de micile mele jocuri din text și paratext, am făcut această copertă citând, reverențios și ironic în același timp, una dintre multele variante de coperte ale unuia dintre romanele pe care le iubesc cel mai mult, *Baudolino* al lui Umberto Eco.

Înainte de a vă lăsa să vă delectați cu textul, se cuvine să-i dăm Cezarului ce e de drept al lui și să mulțumesc câtorva persoane dintre cele care m-au sprijinit și m-au încurajat să scot această carte. Generozitatea lor și dispoziția de a mă asculta mereu mă fac în fiecare zi să îmi doresc să devin nu doar un scriitor mai bun, ci și un om mai bun. Așadar, mulțumesc din inimă lui Cătălin și Remus Crudu, Călin Costinaș, Raluca Gavra, Ștefan Vâju, Simona Epuran, Chance Spivey, Douglas Scott și Vittorio Sgarbi. Îi mulțumesc pentru cavalerul de pe copertă lui Sorin Sorășan. Mulțumiri speciale

prietenului meu Sandu Stănescu. Prietenia noastră mă onorează.

Să mai spun că Nicolae Cotruț m-a însoțit prin hățișul textelor și m-a ajutat să le selectez. Îi mulțumesc și pentru asta.

Și, în fine, dar în niciun caz în cele din urmă, îi mulțumesc jumătății mele mai bune, Dana, fără de care niciuna dintre cărțile astea nu ar avea niciun sens.

Minciuna lui Michelangelo

Citate erudite

Ut fertur, ut pie creditur

(Cum ni s-a prezentat, așa trebuie crezut cu pioșenie)

Nu există secrete pe care timpul să nu le scoată la iveală!

Racine

*Oamenii cu mintea sănătoasă nu au nevoie să citească.
Asta îi strică la cap.*

Sf. Antonie Egipteanul

Isus a plâns, dar nu a râs niciodată, pentru că râsul este începutul nimicirii sufletului.

Efrem Șirul

Pe vremea când Biblia a fost scrisă, apoi redactată, apoi rescrisă, apoi rerescrisă, apoi reredactată, apoi tradusă din limbi moarte, apoi retradusă, apoi redactată, apoi rescrisă, apoi dată regilor pentru ca aceștia să-și ia părțile preferate, apoi rescrisă, apoi rerescrisă, apoi tradusă din nou, apoi dată papei ca s-o aprobe, apoi rescrisă, apoi redactată din nou, apoi rerererererescrisă din nou... totul bazat pe povești care au fost spuse prin viu grai la 30 până la 90 de ani după ce s-au întâmplat... oamenilor care nu știau să scrie...

David Cross

Să ucizi pe cineva în numele lui Dumnezeu nu e o crimă, ci o rugăciune!

Ioan Gură de Aur

Un corp curat și niște haine curate sunt primul semn al unei minți murdare.

Sfânta Paula a Romei

N-a spus Dumnezeu că fiecare fir de păr din capul nostru e numărat? Se interzic subțierea, smulgerea sau încrețirea părului, pentru că sunt contrare voinței lui Dumnezeu, care știe exact câte fire de păr avem fiecare.

Clément din Alexandria

Să nu primim în creștinism niciun om educat, niciun înțelept, niciun om sensibil. Pentru că toate aceste lucruri ne sunt transmise de diavol!

Celsus

Gândirea este cel mai mare dușman al credinței! Deci trebuie distrusă cu desăvârșire.

Ioan Gură de Aur

Cel care s-a spălat o dată în Cristos nu mai are nevoie să se mai spele vreodată în viață.

Sfântul Ieronim

E mai ușor să scrii pe apă decât să folosești argumente logice în discuția cu un creștin.

Porfiriu

Ce subtil a fost Dumnezeu, învățând greaca atunci când a dorit să devină scriitor, dar nu s-a străduit s-o învețe măcar ceva mai bine.

Nietzsche, *Dincolo de bine și de rău*

Creștinii au ars întâi cărțile, apoi bibliotecile și, în final, pe bibliotecari!

Kenneth Humphreys

Citită așa cum trebuie, Biblia este cel mai puternic argument în favoarea ateismului din toate timpurile.

Isaac Asimov

Dacă Isus ar fi fost executat acum douăzeci de ani, elevii de la școlile catolice ar purta la gât mici scaune electrice în loc de cruci.

Lenny Bruce

O, ce veste minunată! Toate scrierile grecilor au fost în sfârșit distruse sau au dispărut cu desăvârșire!

Ioan Gură de Aur

Unde e teroare, e salvare... o, sălbăticie plină de milă!

Sf. Augustin

Cei care îl împart pe Cristos să fie împărțiți prin sabie, să fie tăiați în bucăți, să fie arși de vii!

Rezoluție a celui de-al doilea Conciliu de la Efes, 449

Sinagoga nu e doar un bordel... e și o groapă de tâlhari și un adăpost pentru animale sălbatice... care colcăie cu demoni însetați de sânge, ucigași de Dumnezeu.

Ioan Gură de Aur

Credeți orbește într-o carte în care apar animale vorbitoare,

magi, vrăjitoare, demoni, bețe care se transformă în șerpi, mâncare ce cade din cer, oameni care umblă pe apă și tot felul de povești magice, absurde și primitive, și spuneți că eu sunt cel nebun?

Dan Barker

Filosofia păgână e o boală mintală, mama tuturor relelor și o boală fatală.

Ioan Gură de Aur

Per molestias eruditio!

Adevărata educație începe cu abuzul fizic!

Sf. Augustin

Sângele martirilor e sămânța Bisericii.

Tertulian

Martiriul e singurul fel în care un om lipsit de orice calitate poate deveni faimos.

George Bernard Shaw

Civilizația nu va triumfa până când ultima piatră din ultima biserică nu va cădea în capul ultimului preot!

Emile Zola

Isus Cristos – între istorie și mit

În care ni se revelează esența mitului lui Isus și cum aceasta e o problemă exclusiv ebraică. Aflăm că Isus e țapul ispășitor sacrificat de Yom Kippur, citim despre marea substituție și deschidem larg ochii, odată cu mintea, asupra celor doi Isuși, cei doi fii ai Tatălui, poveste metaforică inspirată de cele două capre – cea sacrificată și cea lăsată să plece în pustie. Aflăm și despre cei doi Mesia ai lui Marcu.

— la uitați cum se inventează un mit, continuă grădinarul. Cele două mari sărbători evreiești la care se făceau sacrificii animaliere, care, cum știți, le înlocuiau pe cele umane, erau Paștele – Pesah – și Yom Kippur. Paștele, pe care creștinii l-au furat, celebra salvarea evreilor. E ziua în care începe exodul evreilor din robia egipteană către Tărâmul Făgăduinței, Israel. În Cartea Exodului, Dumnezeu îi apare lui Moise sub formă de tufă în flăcări și îi cere să-l înfrunte pe Faraon. Faraon ăsta n-are vreun nume, nu e identificat, e numit așa, generic. Mă rog, nu contează. Ca să-și arate puterea, Dumnezeu aruncă zece nenorociri peste Egipt. A zecea e și cea mai teribilă dintre toate, uciderea primului născut. Dar Dumnezeu îi zice lui Moise să marcheze cu sânge de miel fiecare casă evreiască, astfel că îngerul morții va ocoli casele marcate, va trece peste ele. Și-i va

omori doar pe primii născuți ai egiptenilor. Un Dumnezeu milostiv. De aceea numiți voi Passover¹, în engleză, Paștele evreiesc. Știm că e începutul sfârșitului robiei, n-are rost să dezvoltăm. Yom Kippur e ziua ispășirii. Această sărbătoare avea puterea să curețe păcatele evreilor pe o perioadă de un an. Că așa zice în Leviticul 16. E nevoie de un sacrificiu animalier anual pentru ca această iertare să-și păstreze efectul. Această ispășire a fost numită Ziua ispășirii tuturor păcatelor, tot în Levitic. De data asta, capitolul 23. Cum se întâmpla asta? Doi țapi erau aduși în templu. Se trăgea la sorți. Unul era ales să poarte toate păcatele lui Israel și i se dădea drumul în pustie, ca să le ducă la cât mai mare depărtare. Celălalt țap era sacrificat, adică ucis, ca să nu folosim eufemisme, și cu sângele lui era stropit altarul. Acest sânge era folosit pentru a mântui păcatele poporului. Marcu, care înțelege exact la ce se gândește Pavel când tot insistă că păcatele trebuie ispășite o dată pentru totdeauna, îl face pe Isus să transforme această ispășire rituală anuală într-un singur sacrificiu, făcut o dată pentru totdeauna, pentru că e sacrificiul suprem, al fiului lui Dumnezeu. Fratele meu l-a lăudat pe Marcu, dar nu l-a lăudat destul. Însă nu pentru poezie l-aș lăuda eu, ci pentru felul în care a transpus o idee

¹ *To pass over* – „a trece peste” (în limba engleză) (n. red.).

genială, care a dat naștere unei religii atât de puternice cum a devenit creștinismul. Substituția imaginată de el bântuie și acum sufletele chinuite ale creștinilor.

— Ce substituție? Înlocuirea templului fizic cu cel interior despre care vorbești?

— Și asta, dar nu numai. Marcu, în genialitatea lui, combină cele două sărbători evreiești, Paștele și Yom Kippur, într-una singură și face legătura dintre salvare și ispășire. În felul acesta, templul devine inutil. Combinația asta de curățare a păcatelor și salvare de la moarte, Yom Kippur – Paște, e lovitura finală a creștinismului și îi completează sistemul de salvare. În Antichitate valoarea sacrificiului uman e mai mare decât a oricărui alt sacrificiu. La fel, sacrificiul substitutiv – moartea mea pentru păcatele celorlalți – e o idee care circulă în epocă. Povestea lui Isus prinde și pentru că jertfa și crucificarea sunt tradiții comune atât pentru evrei, cât și pentru păgâni. Sacrificarea lui Isus se bazează pe povestea lui Isac, prezentă deja în Cartea Jubileelor. Aici rezidă esența. Sacrificiul lui Isus răstoarnă sacrificiul lui Isac. În cazul lui Isac se înlocuiește sacrificiul uman al primului născut al lui Abraham cu un sacrificiu ritualic animalier care trebuie făcut an de an. Avem de-a face cu o întoarcere la 180 de grade față de sacrificiul lui Abraham. Isus întoarce din nou povestea și înlocuiește acest sacrificiu anual cu

unul singur, o dată pentru totdeauna. Adică la 180 de grade față de schimbarea pe care a făcut-o Isac. În felul ăsta închide cercul. Ne întoarcem de unde am plecat. La sacrificiul uman. Isus, care la Marcu nu e încă Dumnezeu, devine echivalentul fiului lui Abraham, patriarhul poporului evreu. Dar dacă Abraham e doar al evreilor, sacrificiul lui Isus, pentru că e adresat tuturor, nu numai evreilor, devine universal.

Evreii din epoca respectivă cunoșteau simbolistica asta, nu?

— Evident, toți recunoșteau povestea. De aceea, una e să-l citești pe Marcu acum, și alta era să-l citești atunci când toți cunoșteau Scripturile. Dar geniul lui Marcu nu se oprește aici. Pentru că Isus e transformat în țap ispășitor.

— Cum așa?

— O să vă demonstrez că tot ce scrie Marcu are valoare simbolică și nu istorică, așa cum pare să creadă fratele meu. Marcu ne povestește că Pilat din Pont trebuie să aleagă între Isus și un bandit care urmează și el să fie crucificat, nu?

— Da.

— Perfect. Știți cumva de existența vreunui obicei roman sau evreiesc, în epocă, în care, într-o zi de sărbătoare, să existe obiceiul de a ierta pe unul dintre cei doi condamnați? Niciun roman nu ar fi îngăduit ca

un insurgent precum Isus – în definitiv, a fost condamnat deoarece se prezenta drept regele iudeilor – să scape cu viață. Nu s-a întâmplat niciodată în istorie. Vă imaginați un individ de o cruzime fără margini ca Pilat din Pont, pe care Josephus ni-l descrie ca pe un dement însetat de sânge, să întrebe mulțimea pe cine vrea să cruțe și să încerce s-o convingă să se răzgândească?

— Într-adevăr, e destul de greu de imaginat. De ce se întâmplă asta?

— Ca să înțelegem, trebuie să intrăm în logica lui Marcu. Cum îl cheamă pe bandit?

— Baraba.

— Și ce înseamnă asta în aramaică?

— Probabil la fel ca în ebraică. Fiul tatălui.

— Bravo, domnule profesor. Deci ce avem în fața lui Pilat? Pe Isus, fiul Tatălui, și pe Baraba, fiul tatălui. Adică avem doi fii ai tatălui. Ca să nu mai zic că avem variante de evanghelii, în special apocrife, în care Baraba e numit Isus Baraba.

— Vorbiți serios?

— Da. Sunt cu zecile. Mai ales siriace și armene, dar și georgiene. Sunt însă și câteva manuscrise grecești din secolul al IV-lea care îl numesc astfel, explicitând atât intențiile, cât și mesajul lui Marcu. Poporul evreu e pus în fața aceleiași alegeri ca de fiecare Yom Kippur. Să

aleagă între doi țapi ispășitori. Isus Fiul Tatălui și Isus Baraba – celălalt fiu al tatălui. Unul e eliberat și trimis în pustie, celălalt e executat, iar sângele lui folosește la ispășirea păcatelor poporului său. Isus e tratat exact ca țapul ispășitor. Și acela era scuipat, huiduit, hărțuit și bătut. Mai mult, era îmbrăcat în purpuriu, i se punea o coroană de spini pe cap și era bătut în cuie. Marcu asta face. O alegorie. Pe care evreii din timpul său o înțeleg, dar pe care păgânii la care ajunge Evanghelia asta, serios modificată, adăugită și adaptată, n-o mai știu. Acesta e secretul inventării lui Isus. Mai mult, execuția lui Isus are loc de Paște. Mă rog, aici există o contradicție, la sinoptici e chiar în ziua de Paște. Ioan, care știe mai bine obiceiurile evreilor, face mesajul și mai explicit, mutând execuția în ziua de dinaintea Paștelui. Pentru că atunci erau sacrificați mieii. Isus e mielul pascal. În felul ăsta, Isus unește cele două mari tradiții ebraice, mielul de Paște și țapul ispășitor. Unește izbăvirea perpetuă a păcatelor cu salvarea de la moarte. Pentru că dacă de Yom Kippur se ispășesc toate păcatele, de Paște se sărbătorește ieșirea din Egipt a evreilor, eliberarea din sclavie. Marcu le suprapune și îl transformă pe Isus în sacrificiul de Yom Kippur care are loc doar de această dată în timpul sărbătorii pascale. Marcu știe că Isus era considerat de către primii creștini sacrificiul suprem pentru mântuirea de

păcate. De asta Isus e un personaj fictiv. Iar dacă vrem să descifrăm mai în detaliu mesajul primului evanghelist, putem adăuga că alegoria asta se referă și la orbirea evreilor, care nu văd ce reprezintă Isus, care încă îl așteaptă pe Mesia, exact cum spunea fratele meu. Evreii au ales să rămână cu păcatele, în loc să aleagă salvarea. L-au ales pe Baraba în locul lui Isus. Au avut de ales între doi Mesia, de fapt. Asta spune Marcu. Unul care e războinic – Baraba e un revoluționar militar, un bandit – și unul spiritual, a cărui victorie spirituală elimină nevoia unei victorii militare pentru că, așa cum ziceam, templul s-a mutat în interiorul fiecărui individ. Isus e Mesia așa cum îl vrea Dumnezeu, pe când Baraba e Mesia așa cum l-au vrut evreii.

(Capitolul 82)

În care ni se explică cum și de ce a fost inventat Isus de către o sectă iudaică marginală, care au fost concurența sa și predecesorii și aflăm despre cel mai mare mincinos din istorie, Eusebiu din Cezareea, cel care a inventat cele mai multe dintre legendele creștine și a schimbat cursul istoriei, pe care a falsificat-o ca să se potrivească cu intențiile, obsesiile și setea sa nemăsurată de putere. Și unde aflăm, de asemenea, care au fost modelele pentru Isus, că au existat înaintea lui atât zei care mor și învie după ce s-au înălțat la ceruri, cât și nașteri

din fecioară, demonstrând astfel că nimic nu e original în creștinism. Înțelegem și de ce e creștinismul o religie a misterelelor, la fel ca multe din epocă.

Și de unde mai aflăm că nu există nici măcar o mărturie independentă care să ateste existența lui Isus și despre cum au falsificat primii creștini scripturile evreiești, pe care le-au modificat și și le-au însușit.

— Să vă zic o poveste despre un om absolut remarcabil care a trăit cu două mii de ani în urmă și s-a născut într-o parte îndepărtată a Imperiului Roman. Mamei sale i s-a spus, înainte să-i vină sorocul, că fiul ei nu va fi un oarecare, ci că esența lui va fi una divină. L-a născut într-un fel miraculos. În tinerețe a arătat o cunoaștere absolută a Scripturilor, învingându-i în debateri până și pe cei mai învățați dintre profesori. La maturitate și-a părăsit satul natal și a început o carieră de predicator itinerant. Le spunea oamenilor că nu trebuie să trăiască pentru bunurile materiale ale lumii, care sunt trecătoare, ci pentru cele spirituale. A adunat în jurul său discipoli. Cu timpul, aceștia au ajuns să creadă că nu au în față un muritor de rând, ci că liderul lor este însuși fiul lui Dumnezeu. Omul despre care vorbesc a făcut miracole pentru a-și convinge discipolii că nu se înșelau în privința lui.

A vindecat bolnavi, a scos demonii din posedați, a

înviat morți. A fost adus în fața autorității romane, cu acuzații fabricate de către dușmanii lui. Deși romanii l-au executat și i-au mutilat trupul, nu i-au putut ucide sufletul. De fapt, s-a înălțat la cer. Dar s-a întors și i s-a arătat unuia dintre discipoli, care se îndoia de filiația lui divină, spunându-i că e viu și trăiește la dreapta Tatălui. Câțiva ani mai târziu, unii dintre însoțitorii lui au scris cărți despre el. Despre cine vorbesc? Își încheie preotul discursul.

— Ha, râse Charles. Venise rândul lui să se bucure ca un copil. *Jeopardy!*² Întotdeauna mi-au plăcut jocurile astea. Răspunsul evident e prea simplu. Altfel nu v-ați fi obosit să spuneți toată povestea. Așa că-mi încerc norocul exact ca la *Jeopardy*: Cine e Apollonius din Tyana?

Răspunsul profesorului îi surprinse pe ambii frați.

— Ești tare de tot, profesore, spuse grădinarul bătându-i admirativ peste mână. Până la urmă o să ne trezim că știi mai multe decât noi. Și nu numai atât, dar le-ai mai și legat pe toate și ai ajuns, poate, la aceleași concluzii. Atunci știi că Apollonius, care a trăit cam în aceeași perioadă în care se presupune că ar fi trăit Isus, poate câteva decenii mai târziu, a lăsat o impresie considerabilă asupra lumii antice. Despre el a scris

² Concurs televizat din Statele Unite, după modelul „Cine știe câștigă” (n. red.).

Filostrat prin anul 200.

— Filostrat ne asigură că poveștile sale se bazează pe mărturiile unor oameni care au fost de față la toate minunile înfăptuite de Apollonius. Cum toată istorisirea semăna cu poveștile spuse despre Isus, timp de câteva zeci de ani au avut loc polemici aprige între partizanii lui Isus și cei ai lui Apollonius. Fiecare tabără susținea despre salvatorul său că e autenticul fiu al lui Dumnezeu, iar celălalt e un escroc, completă Bartolo.

— Asta chiar nu știam, zise Charles.

— Mai mult, continuă Bartolo, care preluase conducerea conversației, un alt autor, pe nume Hierocles, scrie la începutul secolului al III-lea o carte intitulată *Cel ce iubește adevărul*, în care îl exaltă pe Apollonius și demonstrează superioritatea evidentă a acestuia în fața lui Isus. În această carte, Hierocles își bate joc de Noul Testament și de Evanghelii, zicând că sunt povești inventate de niște țăranoi semianalfabeți. Atenție, suntem în anul două sute și ceva! Pe de altă parte, zice autorul, istorisirile despre Apollonius sunt scrise de autori educați care le-au preluat de la martori oculari mai presus de orice îndoială. Iar Eusebiu din Cezareea, celebrul patriarh al lui Constantin, tatăl *Istoriei ecleziastice*, scrie în opera sa în zece volume... Ați citit-o?

— Doamne ferește, spuse Charles râzând.

— OK, interveni grădinarul. Eusebiu, cel mai mare mincinos din istorie, a inventat și povestea aia cu Constantin și cu semnul care i s-a arătat înaintea bătăliei de la Podul Milvian, *chi-ro*-ul ăla, îl știți...

— *În hoc signo vinces*. De unde știți că e inventată? Nu apariția semnului, ci credința împăratului Constantin că l-a văzut.

— Ei, n-a inventat-o Eusebiu, pentru că apare pentru prima dată la scriitorul creștin Lactanțiu, zise Bartolo.

— Da, dar Eusebiu a promovat-o, spuse aprins grădinarul. În primele ediții ale *Istoriei Bisericii* povestea asta nu e menționată. Apare abia în edițiile de după moartea lui Constantin, când acesta nu mai putea să protesteze. De altfel, mincinosul ăsta de Eusebiu spune sus și tare, rostește o profesiune de credință: nu e un păcat să minți sau să născocești lucruri, dacă scopul pentru care o faci e bun. O scrie negru pe alb, în câteva rânduri, cu toată convingerea. Și alți Părinți ai Bisericii sunt de acord cu asta. Și Iustin Martirul și Tertulian. Până și Sfântul Augustin, care a inventat păcatul original, face apologia minciunii pentru o cauză nobilă.

— Ei, nu l-a inventat el. E în Geneză.

— El l-a numit astfel, iar după aceea păcatul original a devenit dogmă în întreaga creștinătate. Dogmă pe care dacă o comentai, sfârșeai pe rug sau sfâșiat de călugări criminali. Sfântul Augustin e primul care

afirmă că omul moștenește păcatul originar de la Adam și Eva, e formularea lui. De aceea e obligatoriu botezul, ca să te spele de păcatul ăsta originar. Până atunci botezul avea exact aceeași semnificație ca pentru atâtea secte ale misterelor din Antichitate, renunțarea la viața anterioară, și se făcea când erai deja adult. De la Augustin încoace, toți bebelușii se nasc păcătoși și trebuie botezați întru Cristos, care, fără să-i cunoască personal, îi iubește la grămadă și-și ia asupra lui păcatele lor, inexistente până atunci, dar iată că a inventat Augustin unul ereditar.

Charles urmărea cu simpatie pasiunea cu care Riccardo Carrera își susținea argumentele.

— Sunt unii care cred că lui Constantin i s-a arătat o cruce și că la ea se referă expresia „sub acest semn vei învinge”. Asta e o probă de incultură. Eusebiu nu pomeneste nimic de vreo cruce. E o interpolare târzie. De altfel, crucea apare destul de târziu ca simbol al creștinătății. El vorbește despre *labarum*, combinația dintre *chi* și *ro*, X și P, primele două litere ale cuvântului grecesc ΧΡΙΣΤΟΣ. Astea i s-ar fi arătat lui Constantin în vis.

— Apropo, spuse Bartolo râzând zgomotos. Ca să frânez din patosul fratelui meu și să-i dau prilejul să respire un pic, știți că trei sferturi din studenții mei, care vor să devină preoți, cred că Cristos e numele de

familie al lui Isus? Isus, fiul lui Iosif și al Mariei Cristos? Sunt foarte mirați când le spun că Cristos este traducerea cuvântului evreiesc Mashiach, adică Mesia, și că dacă spui Mesia Cristos, spui Mesia Mesia? Dar te-am întrerupt, frate.

— Așa e, mulțumesc, spuse Riccardo oprindu-se să ia o înghițitură de vin. Eusebiu e la baza multor minciuni pe care oamenii le vehiculează până în zilele noastre. E important să precizăm că el a falsificat singura menționare istorică a lui Isus din afara Noului Testament, pasajul celebru din *Antichitățile iudaice* a istoricului evreu Flavius Josephus³ cu care se laudă apologeții, singura atestare istorică a personajului Isus. Celebrul „Testimonium Flavianum” e fals. FALS! Eusebiu a moștenit un exemplar din opera lui Flavius Josephus de la teologul creștin Origene, care habar n-avea de pasajul ăsta. Și nimeni înaintea lui Eusebiu nu știe de el. El e primul care-l pomenește. Dacă pasajul ar fi existat înainte de Eusebiu, cu siguranță apologeții l-ar fi folosit extensiv ca să se apere de acuzațiile de minciună care veneau pe atunci din toate părțile de la adversarii creștinismului timpuriu, precum Hierocles, Celsus, Porfiriu. Au fost mult mai mulți, dar creștinii au fost atenți să distrugă orice fel de contestare din

³ Flavius Josephus (37/38-100 e.n.) – istoriograf roman, de origine evreu din Iudeea, autor al *Antichităților iudaice* (n. red.).

epocă. Inclusiv de la Porfiriu ne-a rămas doar un mic fragment. Iar despre lucrurile teribile pe care le spunea Celsus despre superstițiile primitive ale creștinilor știm doar din lucrarea amplă a lui Origene, acea cărămidă care se cheamă *Contra Celsus*. Origene, pentru a-l combate pe Celsus, are nevoie să citeze din lucrarea celui din urmă. Dacă Origene n-ar fi citat pe larg din Celsus, astăzi n-am ști de existența acestui spirit rebel. Un om foarte inteligent, plin de umor și de un sarcasm sublim. Norocul nostru. Le-a fost mai greu oficialilor să-l cenzureze pe Origene.

— Materialul e vast, spuse grădinarul. E important de reținut că singura menționare a lui Isus de către vreun istoric, la mai puțin de o sută de ani de la așa-zisa lui crucificare și înviere, e o interpolare făcută de mincinosul Eusebiu. Cum creștinii controlau atunci tot ce se copia, așa a ajuns până la noi. Dacă e cazul, fratele meu vă poate aduce argumente de ordin textual că acest pasaj, repet, singurul care apare în lucrarea vreunui istoric în prima sută de ani după eveniment, e fals și nu se potrivește nici ca exprimare, nici ca logică, nici ca stil cu textul în care e inserat; dimpotrivă, rupe un pasaj perfect logic, făcându-l incomprehensibil. Dacă scoți interpolarea, textul curge de la sine.

— Nu e nevoie, zise Charles. Știu la ce vă referiți. Deja ați argumentat suficient.

— Să revin atunci. Vreau să reiau jocul fratelui meu, doar că de data asta sunteți în temă, așa că n-o să încerc să vă prind în capcană, așa cum a încercat el. Despre cine vorbesc dacă spun povestea următoare? Iată: e fiul lui Dumnezeu⁴. Născut dintr-o virgină. Există o tentativă de a-l ucide când e copil din cauza unei profeții. Este executat în urma unei conspirații a elitei conducătoare. Moartea sa este însoțită de evenimente cosmice stranii – cutremure, ziua care se transformă în noapte. Corpul său dispare după moarte. Primește un corp nemuritor, superior celui anterior. Învie, iar trupul său înviat are o strălucire angelică. După înviere i se arată unui discipol pe drumul înspre un oraș. Ține o cuvântare pe un deal, înainte de a se înălța la ceruri. Spune că a venit pe Pământ ca să înființeze împărăția Cerurilor. Unii martori sunt îngroziți de apariția și dispariția lui, alții o iau de-a dreptul la fugă. Discipolii se întristează la moartea sa, dar sunt încântați de vestea bună despre înviere, i se dedică un cult și e considerat fiul lui Dumnezeu.

— Cine e Romulus? replică Charles râzând din nou.

⁴ Spre deosebire de multe limbi europene, româna face distincția dintre zeu și Dumnezeu. Pentru comparație, se folosește același cuvânt în engleză (*god*), germană (*Gott*), italiană (*dio*) sau latină (*deus*). (n. a.).

Ceea ce ați citat e din Plutarh⁵. Și din Titus Livius. Pe astea le știu. Ce vreți să ziceți? Că povestea lui Isus nu e originală? Și că toate poveștile din epocă folosesc aceeași logică secvențială? Iar unele sunt anterioare lui Isus? Da, așa funcționează rețetele narative. În felul acesta sunt structurate basmele, deci toate narațiunile. Sunt construite după aceeași logică, pe pachete de acțiuni, se repetă inevitabil. Așa a fost creat și mitul acesta. Dar cum deduceți de aici că nu a existat un personaj istoric căruia i s-au adăugat aceste caracteristici legendare?

— Încercăm să construim un discurs și o argumentație coerentă. Citez destul de exact din mai multe cărți ale dumneavoastră: „Ca să înțelegi demonstrația, trebuie obligatoriu să o parcurgi pe toată, pentru că nu știi niciodată dacă lucrurile care ți-au scăpat, chiar dacă sunt puține, nu sunt cele decisive”.

Fu rândul lui Charles să fie impresionat de interlocutorul său și de acuitatea cu care citase din cărțile sale.

— Și nu încercăm să stabilim aici poziția mitologizantă. Din contră, vă lasăm pe dumneavoastră

⁵ Plutarh (46-125 e.n.) – filosof, biograf, moralist și gânditor de prim rang al Romei antice. Printre cele mai cunoscute opere ale sale se numără *Moralia* și *Viețile paralele ale bărbaților iluștri*. (n. red.).

să arbitrați. Dar întâi trebuie spulberate argumentele nucleului dur, ale apologeților, care, din nevoia de a răspunde la argumentele noastre, folosesc raționamente din ce în ce mai sofisticate.

(Capitolul 42)

— Să vă mai punem o întrebare din aceeași serie, reluă discuția grădinarul. Ultima, promit. *Non c'è due senza tre*⁶, cum se zice pe aici prin fotbal. Să vedem... Despre cine vorbesc acum? A venit la Ierusalim în timpul celei mai importante sărbători evreiești. A intrat în templu ca să facă scandal. Acolo citează un capitol din Ieremia. Prezice distrugerea templului și predică în interiorul lui. E arestat de evrei, acuzat pentru cele de mai înainte și judecat. Refuză să se apere în vreun fel. E bătut de evrei, dat pe mâinile romanilor, interogat de guvernatorul roman, care-i cere să se identifice. Dar nici de data asta nu spune nimic în apărarea sa, nu caută justificări. E omorât de romani. Rostește o lamentație înainte de a muri.

Charles rămase un pic pe gânduri, apoi spuse râzând:

— Știți să vă jucați. Dacă la început a fost prea evident ca să vă referiți la Isus, acum, după ce ați făcut

⁶ Proverb italian; aprox. „Lucrurile bune vin câte trei” (n. red.).

de două ori același lucru, logica jocului spune că veți face o nouă răsturnare. Pentru asta și pentru că habar n-am să dau un alt răspuns, zic că de această dată vă referiți chiar la Isus.

— Răspunsul dumneavoastră e corect, însă doar parțial. Mă refer într-adevăr la Isus, doar că mă refer la doi Isuși, dacă pot spune așa, nu la unul singur. Elementele pe care le-ați recunoscut sunt din Evanghelia după Marcu, narațiunea patimilor, și se referă la Isus, Mântuitorul nostru. Doar că exact aceleași lucruri, și, pe deasupra, în aceeași ordine, au fost spuse despre un alt personaj, tot Isus, doar că îl chema și Ben Ananias.

— Iar textul e din *Antichitățile iudaice* ale lui Flavius Josephus, completă Charles.

— Întocmai, domnule profesor. Ce e mai probabil? Ca istoricul roman să fi copiat dintr-o evangheliie despre existența căreia e evident că n-avea habar, sau că cel numit ulterior Marcu a copiat dintr-un text *celebrissim* în epocă? Textele seamănă ca două picături de apă. Sigur, în părțile comune. Marcu a mai băgat de la el. Cel mai clar e atunci când amândoi Isușii citează același text al profetului Ieremia. Asta n-are cum să fie o coincidență.

— OK. Și ce vreți să ziceți?

— Că în ciuda scandalului pe care îl fac apologeții,

care spun că nu există în religiile păgâne, precreștine deci, niciun zeu care moare și învie și care își asumă ispășirea păcatelor celorlalți și că întreaga poveste a lui Isus e originală, deci adevărată, lucrurile nu stau deloc așa. Sau că nu există alt zeu născut din virgină înainte de creștinism.

— Vă referiți la Horus și la Mithra?

— O, domnule profesor! Se poate?

— Stați așa, că mă pregăteam să spun că mitul zeului egiptean Horus a fost popularizat intens într-un documentar conspiraționist, plin de aberații. S-a pretins că Mithra sau Horus sunt modele pentru Isus.

— Vă referiți la *Zeitgeist*?

— Întocmai. O prostie sfruntată. Lumii îi place să audă enormități, și prea puțini se și obosesc să le verifice. S-a spus despre Mithra că era născut pe 25 decembrie și că ziua lui se sărbătorea pe această dată, ca și în cazul lui Isus. Fals. De altfel, despre divinitatea asta stranie, care era un zeu soldat, venerat în special de armată, nu știm aproape nimic. Nu există niciun document care să explice ce era cu religia asta, niciunul. Nu au rămas scripturi care să aparțină cultului său. Tot ce mai avem sunt niște temple și reprezentări, ca în benzile desenate, pe pereții acestora. Pe cale de consecință, niciunul dintre lucrurile care sunt susținute de conspiraționiști – ziua de naștere comună, că a fost

născut din virgină, că a avut doisprezece discipoli, că a făcut miracole, că a murit și a înviat după trei zile – nu are vreo bază. Adică tot ceea ce se prezintă drept dovezi în sensul ăsta sunt falsuri grosolane. Douăzeci și cinci decembrie era o zi importantă în Imperiul Roman târziu. Era ziua în care se sărbătorea Sol Invictus. Știu că unii au forțat asocierea cu Mithra, dar și că Isus a fost asociat acestei zeități. Singurele lucruri pe care le cunoaștem din benzile acelea desenate despre Mithra sunt că a omorât un taur și că s-a născut dintr-o stâncă. Acum, dacă stânca era virgină, asta e. Cu Horus e exact aceeași poveste. Cu mici variațiuni. Aceeași zi de naștere. Și dacă ar fi așa, din câte știu, data de naștere a lui Isus nu e consemnată nicăieri în Biblie. Horus e fiul lui Isis și al lui Osiris. Nu e naștere din virgină. Se mai spune despre el că o stea de la răsărit i-a vestit nașterea și că a fost adorat de trei magi. Că avea și el doisprezece discipoli, dar și că făcea pe profesorul la doisprezece ani. Că a fost botezat și și-a început cariera de predicator la treizeci de ani. Toate prostii. Despre Horus, stelele din piramide spun că avea patru prieteni apropiați și că, în plus, șaisprezece fierari îl urmăreau peste tot. Țștia nu sunt în niciun fel doisprezece discipoli.

Fu rândul grădinarului să-l privească pe Charles cu admirație.

— Ce bine că ați adus vorba! Pentru că atingeți exact miezul problemei. Poziția mitologizantă nu este luată încă în serios de către specialiști, nu mă refer la apologeți, din mai multe motive. Țsta e unul dintre ele. Multe teorii sunt fantasmagorice și ridicole, precum acestea pe care le-ați amintit. Lor li se adaugă și altele, povești cu zodii, cu anul agricol, ajungându-se până la teorii abracadabranțe care susțin că familia Flavia a inventat creștinismul ca să-i ia peste picior pe evrei sau, varianta mai serioasă, ca să strecoare teoria cu Imperiul Roman cel bun, ca să-i dăm Cezarului ce e al Cezarului și alte aberații din astea, care nu fac defel bine cauzei. E ca și cum noi i-am băga în aceeași oală pe toți istoriciștii, deși câți istorici, atâtea variante despre Isus cel real avem. Fiecare are versiunea sa, în funcție de preferințe, interese, obsesii, și niciuna nu se potrivește cu celelalte.

— Nu e și pentru că majoritatea susținătorilor poziției mitologizante nu sunt *scholars*⁷? Întrebă Charles, care nu găsi cuvântul în italiană. Nu au lucrări *peer-reviewed*⁸, zise din nou în engleză, de către semenii lor din lumea academică.

— E și ăsta un motiv, dar lucrurile se schimbă foarte

⁷ Savanți, cărturari (în limba engleză) (n. red.).

⁸ „Evaluarea de către egali” – metodă de validare a lucrărilor științifice prin supunerea lor spre analiza critică a unui grup de cercetători (n. red.).

repede. Deja există o nouă generație de doctori în istorie și teologie ale căror lucrări încep să fie luate în serios. *Peer-reviewed*, cum le ziceți. Mulți dintre ei, foști fundamentalisti, ca fratele meu și ca mine, cu foarte bune cunoștințe de teologie. Și apoi, până acum câteva zeci de ani, singurii universitari specializați în Isus activau în universități creștine, susținute cu bani de diversele confesiuni. Erau plătiți din donațiile lor, predau la catedre finanțate de ei. Am văzut ce s-a întâmplat cu cercetători serioși care au îndrăznit să strecoare măcar câte o mică îndoială referitor la părți ne semnificative din minciuna asta colosală. Au fost pur și simplu călcați în picioare. Lăsați fără cariere și, mai ales, fără mijloace de trai. Cum universitățile laice au tot mai multe programe de cercetare, încep să apară rezultate în sensul ăsta. Pentru că un cercetător serios poate acum să trăiască din munca lui. Prevăd că în cincizeci de ani, în ritmul în care ne mișcăm, asta va fi concluzia consensuală a specialiștilor și vom putea să punem punct minciunii sfruntate potrivit căreia religia asta criminală ar avea vreo urmă de substrat real. Creștinismul va deveni, ca toate celelalte religii, un mit. Dar, pentru că ați punctat bine lucrurile false, să revenim la cele reale.

— Vreți să spuneți că unele religii precreștine aveau zei care au murit și au înviat?

— Da. Inanna e primul exemplu. La fel sunt Osiris, Adonis, Romulus, despre care am discutat deja, și Zamolxis. Astea nu mai sunt informații inventate, ci culte documentate cu scripturi proprii și cu o istorie complexă. Toate mituri, bineînțeles. Vedeți dumneavoastră, apologeții nu se mulțumesc cu mesajul metaforic al Bibliei, nu le ajunge ca poveștile din cartea sfântă a creștinătății să fie considerate parabole, pe de o parte, și doctrina secretă pentru inițiați, pe de alta. Nu le este suficient. Ei susțin că întreaga Biblie e cuvântul lui Dumnezeu și că e istorie pură. Când pleci de la premisa asta, nu poți decât să te împiedici la fiecare pas. Una dintre marotele lor e, cum spuneam, că povestea lui Isus e nu numai originală, ci și reală sută la sută. Prin urmare, neagă vehement că această religie ar fi rezultatul unui sincretism de început de mileniu din spațiul elenistic. Ca să nu mai zic că scot fum pe urechi dacă le spui că a început ca o religie a misterelor.

— A misterelor? Întrebă Charles.

— Întocmai. Toate religiile misterelor sunt organizate în jurul unei zeități salvatoare, care chiar este numită așa, SOTER, adică salvatorul. Or, chiar numele lui Isus înseamnă asta.

— Sunt convins că știți asta, spuse Bartolo. Isus Cristos înseamnă literalmente Mesia Salvatorul. Mesia e unso al lui Dumnezeu, nu?

— Da, asta înseamnă în ebraică, într-adevăr, Unsul, confirmă Charles. Toți regii erau unșii lui Dumnezeu.

— Întocmai, iar Ieșua, care e numele ebraic al lui Isus, înseamnă „lahve, adică Dumnezeu, salvează”, zise Bartolo.

— Cum spuneam, reluă grădinarul, în religiile misterelor, cel în jurul căruia se creează cultul, de cele mai multe ori un bărbat – dar cunoaștem și femeienerate ca salvatoare –, este întotdeauna fiul sau fiica unui zeu, care îndură, ca să zic așa, o mare suferință, *una passione*, cum se zice la noi, sau *passion* la voi, cuvinte care vin din grecescul *patheon*, care exact asta înseamnă – suferință. Patimile acestea sunt de mai multe feluri. Uneori e vorba despre moarte și înviere, alteori despre încercări grele, munci ca la Hercules sau Mithra. În cazul său, așa cum ați spus, avem tauromahia, uciderea taurului. Toate religiile misterelor au un ritual inițiativ, precum botezul creștin, care e departe și el de a fi original. Această inițiere îi oferă membrului cultului salvarea obținută prin suferința salvatorului, a Mântuitorului. Toate, dar absolut toate despre care avem informații, au o cină rituală în care membrii comunității împart masa cu Mântuitorul lor. Nu e cazul să spun cât e de improbabil ca acestea să fie coincidențe. Și au existat toate înainte de apariția creștinismului.

— Și ce mai e sincretic la creștinism? Întrebă Charles.

— Sunt convins că știți, răspunse grădinarul.

— Știu câte ceva, dar sinteza pe care o faceți dumneavoastră e perfectă. Vă rog, continuați.

Grădinarul nu își puse întrebarea dacă profesorul îl lua sau nu peste picior. Era prea absorbit de argumentație.

— Din păcate, secta distrugătoare numită creștinism, ajunsă la un moment dat singura entitate care decidea ce cărți din istorie să păstreze, a distrus tot ce nu-i convenea și ce era lipsit de interes pentru doctrina sa. Așa a dispărut 90% din literatura Antichității. Pentru că scribii creștini nu au găsit important să le copieze lucrările, așa cum au făcut extensiv cu literatura lor de propagandă și cu cei cu care încercau să forțeze cât de cât o legătură. Pentru că aveau nevoie de pedigri. O religie din Antichitate era bună și onorabilă doar dacă era veche. De aceea creștinii și-au însușit Scripturile evreiești și le-au numit Vechiul Testament, ca să-și legitimeze textele noi. După care au insistat că întreg Vechiul Testament e doar o profecie imensă pentru cel Nou, că e doar un prolog profetic despre salvatorul inventat de ei. Și știm că singurul mod de a prezerva textele până la apariția tiparului era copierea manuală. Dar ce lipsește aici, în afara textelor de care nu erau interesați, sunt volume întregi pe care le-au cenzurat,

fie pentru că intrau în contradicție cu minciunile lor, fie pentru că, în momente istorice esențiale pentru creștini, nu pomenesc nimic, dar absolut nimic, despre ele, punând serios sub semnul întrebării însăși existența acestor evenimente. O să revin la asta. E bine să știți că fratele meu e specialist în textul biblic și în coruperea Scripturilor. În modificarea și falsificarea lor chiar de către cei care ar fi trebuit să le copieze. Presupun că va dori să intervină.

— Toate la timpul lor, spuse Bartolo.

— Asta e motivul pentru care avem atât de puține date despre religiile misterelor; sunt totuși suficiente cât să ne facem o idee și să le deslușim trăsăturile esențiale. Am fi aflat mai multe dacă n-ar fi fost acea grijă a scribilor, așa cum vă spuneam, să distrugă orice urmă. Și convingerea mea este că avem de-a face cu o alegere vinovată, tocmai ca să nu ne dăm seama de unde și cât a furat creștinismul. Vă dau un singur exemplu: nu mai există cărțile a doua și a treia din *Respingerea tuturor ereziilor* a lui Hipolit din Roma, în care, așa cum reiese din capitolul final, care s-a păstrat, autorul trecea în revistă toate cultele misterelor despre care avea cunoștință. Apologeții neagă evidența și desfid logica atunci când susțin originalitatea unei religii și puritatea ideatică a celor care au creat-o, ca și când aceștia ar fi trăit într-un glob de sticlă, imuni la

circulația vastă de idei din jurul lor. În realitate, totul e sincretic. Orice lucru, orice idee se raportează la altele anterioare. Inovația nu e niciodată absolută. Doar câteva elemente sunt originale, când există totuși ceva original într-o religie. Toate religiile misterelor sunt rezultatul unui anumit soi de sincretism. Misterele eleusine sunt un amestec de elemente elenistice și levantine; cele ale lui Jupiter îmbină elemente elenistice și anatoliene; mithraismul e o combinație de elemente persane și elenistice, misterele lui Attis și Cybele sunt o sinteză de elemente frigieni și elenistice, iar cultul lui Isis și Osiris contopește elemente elenistice și egiptene.

— În acest caz, creștinismul trebuie să fie un sincretism iudeo-elenistic.

— Întocmai, răspunse grădinarul. După cum se vede, modelul e același. Creștinismul e iudaism contaminat cu elemente elenistice. Asta e evident. Ce e interesant e că toate cultele astea au produs scrieri sacre, evanghelii. În toate cultele misterelor se utiliza botezul, care avea rolul pe care-l are și în creștinism, de înlăturare a păcatelor anterioare.

Creștinismul preia și celelalte caracteristici ale religiilor misterelor – o evoluție dinspre politeism spre monoteism, deși, după părerea mea, n-a scăpat niciodată de henoteism, prin care au trecut toate.

— Creștinismul e henoteism? Are mai multe zeități?

— Păi, exemplul cel mai evident e Sfânta Treime, pe care s-au chinuit o mie de ani să o înghesuie într-o dogmă. Și cum n-au reușit, oricât au întors subiectul pe toate părțile, au zis că e un mister și gata. Paradoxul fundamental al acestei religii e monoteismul cu trei persoane distincte care cică nu sunt chiar atât de distincte. A fost nevoie de o teologie foarte sofisticată și de sute de Părinți ai Bisericii, toți foarte inteligenți, ca să-i dea forma de astăzi, și tot absurdă și paradoxală e. Dar să nu anticipăm.

— A, la asta vă referiți! exclamă Charles. Am crezut că la cultul sfinților. Pentru că, în opinia mea, politeismul păgân n-a fost înlocuit, ci doar rebotezat prin artificii de limbaj și erori logice voite. Sfinții joacă același rol pe care-l jucau în religiile păgâne zeii personali, specializați fie pe domenii, fie pe localități, cartiere, case. Și da, acolo e un fel de ierarhie, în sensul că există relații de subordonare.

— Păi, da, spuse Carrera. Asta e exact definiția henoteismului. Nu știu dacă știți că nici iudaismul n-a fost atât de monolitic pe cât se crede.

— Evident, zise Charles. O religie care, chiar dacă trece la Iahve, rămâne, într-o oarecare măsură, henoteistă și ea. Ca să nu mai spunem de Satana și de toate cohortele de îngeri, arhangheli și draci, heruvimi și serafimi și ce-or mai fi, că nu prea mă pricep. Dar, vă

rog, continuați cu trăsăturile comune.

— Spuneam că trăsăturile comune ale misterelor sunt sincretismul, tendința spre monoteism, trecerea greutății de pe comunitate pe individ, pentru că salvarea devine o chestiune individuală, și, bineînțeles, cosmopolitismul. Adică exact ceea ce face Pavel când acceptă și neevrei în sectă, deși Petru nu era de acord cu asta. Motiv pentru care cei doi și intră în conflict, așa cum se vede în epistolele lui Pavel.

— Conflict pe care autorul numit Luca încearcă să-l aplaneze în „Faptele apostolilor”, interveni Bartolo.

— În fine, nu există nicio îndoială că religia creștină apare ca încă o religie a misterelor. De altfel, Flavius Josephus spune că secta eseniană, din care e posibil să fi făcut parte Isus, se comportă ea însăși ca o religie a misterelor.

— Și Inanna? Întrebă Charles.

(Capitolul 44)

— Zei care mor și învie nu numai că există, dar mai și sunt cu duiumul înainte de creștinism. O știau și Părinții Bisericii: și Origene și Tertulian și Iustin Martirul și Sfântul Augustin. Erau oameni educați. Citiseră tot ce încă nu apucaseră să distrugă. De fapt, încolțiți de cei care-i luau peste picior, creștinii timpurii, prin vocea lui Iustin Martirul, au și găsit o

explicație fenomenală. Iustin, cedând nervos din cauza acuzațiilor de lipsă de originalitate care veneau din toate părțile, a spus că, atenție, diavolul și-a băgat coada. I-a făcut pe toți salvatorii celorlalte religii să moară și să învie în avans ca să submineze mesajul creștin.

— Asta e adevărată? replică Charles râzând.

— Da. Se referea în special la Asclepios, dar nu numai. Acești zei care mor și învie existau în Orientul Mijlociu deja cu o mie de ani înainte de creștinism și au fost popularizați de fenicieni, care în Biblie se cheamă cananeeni. Multe culte greco-romane i-au adoptat. Cel mai vechi exemplu pe care îl avem, iar povestea există pe tăblițe de lut, deci e documentată, e cultul lui Tammuz și al Inannei. Tot așa cum sunt consemnate moartea și învierea lui Baal și Marduk, pe tăblițe sumeriene, ugaritice și asiriene. Că Inanna a fost ucisă – primul exemplu e, după cum vedeți, femeie – și a înviat e o credință documentată, așadar. Adonis e și el un zeu mort și înviat. Cu Romulus am lămurit-o. E și el o parte a mitemului „mort și înviat”. Herodot⁹ povestește că tracii au avut și ei un zeu care a înviat, pe nume Zamolxis. De asemenea, cultul pentru zeul Osiris, înviat și el din morți, e amplu atestat, ca să nu mai

⁹ Herodot (480-425 î.e.n.) – istoric și geograf grec, supranumit „Părintele istoriei”; singura operă rămasă de la el este intitulată Istorii, (n. red.).

vorbim că un autor prolific al Antichității, Plutarh, a slujit ca preot într-un templu dedicat venerării lui Osiris. Plutarh spune limpede că Osiris a murit și a înviat într-un corp nou, supranatural, așa cum zice și Pavel despre Isus în 1 Corinteni. Tot Plutarh spune că se cunosc multe cazuri de zei morți și înviați, inclusiv de zei cărora le-a dispărut corpul din mormânt, exact ca în cazul lui Isus. Mormântul gol, nu? Punctul de la care pleacă întreaga poveste cu învierea.

— Ca să nu mai zicem că, după câte îmi amintesc, destul de vag, Celsus vorbește și despre Pitagora¹⁰, Orfeu¹¹, Protesilaus¹² ca făcând parte din aceeași tradiție, spuse Charles.

— Grozav, spuse grădinarul. Da, Celsus îi mai menționează și pe Dionysos, pe Asclepios, cel care-l enervează pe Iustin Martirul, și pe dioscuri.

— Asta cu dioscureii e un subiect foarte tare. Poate vom avea timp să discutăm cândva. Dar, dacă tot mi-ați antrenat memoria pasivă, parcă tot Celsus vorbește despre un anume Aristeas din Proconnesus, care nu era

¹⁰ Pitagora – filosof presocratic (aprox. 580-495), creator al unei școli cu un pregnant caracter ezoteric, ai cărei reprezentanți au acoperit domenii vaste ale cunoașterii, de la aritmetică și geometrie până la muzică și astronomie (n. red.).

¹¹ Erou mitologic grec, inspirator al unei mișcări religioase numite orfism, având legături cu pitagoreicii și misterele dionisiace (n. red.).

¹² Erou mitologic grec, care, conform legendei, a murit în timpul asediului Troiei; i s-a dedicat un cult în Tesalia și Tracia. (n. red.).

zeu, dar după moarte i-a dispărut corpul, și peste câteva zile a fost văzut vagabondând prin oraș. Asclepios, din câte țin minte, nu numai că a înviat, dar i-a mai înviat și pe alții, întocmai ca Isus. Poate de asta Iustin Martirul s-a referit în special la el. Să învii, mai treacă-meargă, dar să ai un Lazăr al tău, înainte de cel original, e cam nasol, spuse Charles râzând. Varro, marele istoric roman, a vorbit despre doi îngropați care s-au întors printre vii. Asta zice Pliniu cel Bătrân¹³, că nu ne-au rămas textele lui Varro. Plus că unchiul său, dacă îmi amintesc bine, unul Corficius, rățăcea și el prin oraș după ce a murit. Tot Pliniu, bătrânul, pentru că mă aștept ca despre cel tânăr să vorbiți dumneavoastră în curând, e gata să jure că marinarul Gubenius s-a întors la cârciumă a doua zi după ce i-au tăiat gâtul în port și l-au îngropat. Multe învieri în Antichitatea greco-romană, într-adevăr. De aceea mă surprinde teribil ce-mi ziceți. Că poate exista un om educat, un intelectual, oricât de dogmatic ar fi, care să creadă că asta e o invenție originală.

(Capitolul 45)

Unde se ia peste picior pretenția absurdă de istoricitate a

¹³ Gaius Plinius Secundus, cunoscut drept Pliniu cel Bătrân (23-79 e.n.), scriitor și naturalist roman, autor al monumentalei *Historia naturalis* (*Istoria naturală*). (n. red.)

Evangeliiilor și se explică paradoxul prin care cu cât ne îndepărtăm mai mult de viața pretins reală a lui Isus în timp, cu atât se înmulțesc informațiile, și cu cât suntem mai aproape de vremea când se presupune că ar fi trăit, cu atât informațiile se împuținează sau lipsesc cu desăvârșire, și de ce aceasta dovedește că avem de-a face cu un mit construit în timp. Tot aici se vorbește despre contradicțiile ireconciliabile din textele creștine și despre cum au fost ele falsificate, modificate și corupte în mod constant în primele secole.

Și unde se povestește despre legătura dintre Cristos și Bilbo Baggins și despre dezacordurile fundamentale ale evangheliștilor, și ele cu duiumul.

De asemenea, aflăm în detaliu despre tăcerea totală a contemporanilor lui Isus, într-un secol în care s-a scris enorm, despre distrugerea sau ignorarea lucrărilor care demască minciuna și iau pretențiile de adevăr ale creștinilor peste picior și despre falsificarea grosolană a singurei pretinse surse contemporane – Testimonium Flavianum.

— Am lămurit, așadar, spuse grădinarul, că modele pentru creștinism ca religie a misterelor, cu zei morți și înviați, sunt destule cu mult timp înainte de apariția sa, se găsesc peste tot, iar dacă cineva ar fi inventat o religie nouă, e destul de probabil să fi început chiar așa. Acum să vedem cum e cu istoricitatea lui Isus. Știți că nu există nicio mărturie independentă, dar absolut

niciuna, în afara Noului Testament, cu privire la existența lui Isus ori cu privire la fenomenele naturale, sau mai degrabă supranaturale, despre care Evangheliile afirmă că i-au însoțit nașterea, moartea și învierea? Cum se face că, dacă personajul era atât de celebru în epocă, niciun istoric contemporan, dar absolut niciunul – și secolul I e unul dintre cele mai bine documentate epoci istorice –, nu pomenește de el? Fie n-a existat, fie a fost, cum susține fratele meu, un personaj atât de insignifiant, încât nimeni nu l-a băgat în seamă. Părerea mea e că e o invenție de la cap la coadă. Cum bine știți, fratele meu e de altă părere.

— Da, interveni Bartolo, nu l-a pomenit nimeni, așa cum niciun istoric nu a simțit nevoia să pomenească vreo persoană obișnuită care a trăit în Galileea acelor vremuri. Numele de Isus, după cum știți, era foarte des întâlnit în Iudeea. Dar să-l las pe fratele meu să continue.

— Cum adică nu îl pomenește nimeni? se miră Charles.

— Aveți pe cineva în minte când întrebați asta? zise grădinarul. Pe Tacit? Pe Suetoniu? Pe Pliniu? Sau poate pe Flavius Josephus?

— Habar n-am. Parcă. V-am spus că nu m-a preocupat deloc subiectul. Dar numai ăștia? Alții nu sunt?

— Ha, râse grădinarul care abia aștepta ocazia să se pornească. Nu sunt nici ăștia. E important să reținem că singurul loc unde e menționat Isus e Noul Testament. În epistolele lui Pavel și în Evangheliile. Epistolele sunt problematice. După cum știți, jumătate dintre ele sunt...

— False, da, spuse Charles. Cred că asupra acestui lucru sunt de acord până și apologeții.

Întocmai. Pretenția de istoricitate a Evangheliilor e ridicolă. În primul rând, nu avem originalele, ci copii ale copiilor, ale copiilor, ale copiilor. Cea mai recentă evanghelie completă datează din secolul al IV-lea. La trei sute de ani după presupusul eveniment. Trei sute! Vă imaginați cât erau trei sute de ani pe vremea aia, când speranța de viață era de treizeci de ani, când mărturiile nu se consemnau în scris, când poveștile se transmiteau din gură în gură? Noi nu știm clar, cu mijloacele de astăzi, ce s-a întâmplat cu exactitate cu trei veacuri în urmă, deși documentele abundă. Avem personaje fantastice și zei inventați chiar în urmă cu cincizeci de ani, despre care lumea credea că sunt reali și care s-au dovedit a fi escrocherii. Și asta, în secolul informației. În plus, Evangheliile sunt pline de contradicții, falsuri istorice grosolane, anacronisme, fapte și obiceiuri care corespund mai degrabă secolelor în care au fost contrafăcute decât Palestinei din secolul I, coruperi continue și constante. Fratele meu e probabil

primul specialist al lumii în coruperea textului. O să vă explice el cum stau lucrurile.

— Nu știu dacă sunt primul, spuse cu modestie Bartolo, dar sunt și eu pe acolo.

— Oricum, e clar că nu avem, de fapt, patru Evanghelii, ci doar două. Deoarece prima, în ordine cronologică, e a lui Marcu și nu, așa cum e așezată în Biblie, cea a lui Matei. Știm asta pentru că Matei copiază de la Marcu nouăzeci la sută din text, adesea cuvânt cu cuvânt, iar Luca tot de acolo copiază cam cincizeci la sută din text, tot cuvânt cu cuvânt. La care își adaugă fiecare ficțiunile, potrivit cu interesele sectei creștine din care făcea parte, favorizând ba natura umană a lui Cristos, ba pe cea divină, în funcție de grupul din care face parte. Acestea trei sunt cunoscute și drept Evanghelii sinoptice, pentru că pot fi citite împreună. Ei, tocmai ăsta e clenciul. Că nimeni nu le citește așa. Oamenii le citesc, cum e normal, ca pe o poveste. De sus până jos.

— Cei care le citesc, interveni Bartolo. Pentru că nu prea există în țările catolice credincioși care să citească Evangheliile. Poate doar fragmentele importante, la vreo sărbătoare. În rest, se informează din propaganda hollywoodiană, care e jenantă. Nu mai zic că nici preoții nu le prea citesc. Cât despre studenții mei, te apucă amețeala. La protestanți e mai bine, pentru că

acolo e mai important textul decât liturghia, care nu există, dar din ce știu de la colegii mei americani, nici acolo nu e vreo fericire. Ei bine, eu fac acest exercițiu cu studenții mei. Îi pun să citească cele trei Evanghelii sinoptice, și câteodată și pe cea a lui Ioan, în paralel. Cum toate povestesc, mai mult sau mai puțin, cam aceleași lucruri, studenții pot vedea foarte clar ce diferențe mari sunt între cele patru Evanghelii. Unele sunt imense. Și foarte multe sunt absolut ireconciliabile. Logica elementară spune că dacă una dintre ele e adevărată, celelalte n-au cum să fie. Pentru că nu sunt variațiuni pe aceeași temă, expuse cu vocea subiectivă a privitorului, ci sunt variante diferite, care de multe ori se bat cap în cap și se exclud reciproc.

— Da, filmele americane au luat din fiecare Evanghelie poveștile cele mai cunoscute și le-au combinat într-o evanghelie perfectă. Numai că asta nu se poate.

— Îmi puteți da un exemplu? întrebă Charles.

— Oho! O să vi le dăm pe toate la momentul potrivit.

— OK. Nu vreau să vă stric coerența discursului, spuse profesorul în timp ce se afundă în fotoliu și își aprinse o țigară strâmbă de foi.

— Așadar, contradicții între cele trei Evanghelii sunt cu duiumul. A patra, a lui Ioan, nu seamănă deloc cu celelalte trei. Acolo nici nu se poate pune problema că

ar fi vorba de istorie. Aia e teologie pură. Oricum ar fi, scrisorile originale ale lui Pavel, cele șapte probabil, sunt datate în jurul anului 55. Adică la mai mult de douăzeci de ani după Isus. Pavel nu spune nici că l-a cunoscut, nici că a fost martor la evenimente. Nu spune nimic, de altfel, despre viața lui pământească. Nici despre naștere, nici despre părinți, nici despre vreo virgină, nici despre magi, parabole, discursuri. Nimic, nimic. Evanghelia lui Marcu are cunoștință de războiul dintre romani și evrei și despre distrugerea Templului¹⁴, deci nu are cum să fi fost scrisă înainte de 70-75. Adică la patru decenii după moartea lui Isus. E foarte puțin probabil ca cineva să fi supraviețuit atât ca să poată povesti. De altfel, cel numit, fals, după cum știți, Marcu nu susține nicăieri că a fost martor sau că a auzit povestea de la vreun martor ocular. Matei îl copiază pe Marcu. Asta se întâmplă cu cel puțin zece ani mai târziu. Luca îi copiază pe Marcu și pe Matei, deci mai adăugăm zece ani pentru Evanghelia care îi poartă numele și încă pe-atât pentru Faptele apostolilor. Ioan e deja în secolul al II-lea, la cel puțin șaptezeci-optzeci de ani după Isus. Sunteți doctor în istorie, și încă unul serios. La metodologie vă pricepeți ca nimeni altul. Știți că o singură sursă, mai ales dacă e

¹⁴ Templul lui Solomon din Ierusalim a fost distrus în anul 70, în urma asedierii Ierusalimului de armata romană comandată de viitorul împărat Titus. (n. red.).

partizană, nu reprezintă, de fapt, nicio sursă.

— Într-adevăr, spuse Charles.

— Mai ales că avem de-a face cu textele fondatoare ale sectei numite creștinism. E ca și cum ar veni Tolkien pe-aici și ar susține că Bilbo Baggins e un personaj real pentru că așa scrie în cartea *Stăpânul inelelor* pe care a scris-o chiar el. E exact același lucru. Niciun text din secolul întâi nu confirmă independent nimic din viața presupusă a personajului Isus. Iar la distanță atât de mare în timp, e ridicol să susții că avem de-a face cu surse independente.

— În acest caz, spuse Bartolo, cu cât ne îndepărtăm mai mult în timp de personajul istoric, cu atât știm mai multe despre el. Și cu cât ne apropiem mai mult, cu atât știm mai puține.

— Da, râse Charles, e un paradox.

— Și nu e singurul, continuă Bartolo. Creștinismul numai din paradoxuri se hrănește. Adică numai din absurdități, faulturi logice, fundături și aberații. Încă și mai interesant e modul în care evoluează personajul religios. Pentru că e clar, pe măsură ce ne îndepărtăm de secolul I, Isus însuși se schimbă, astfel încât în secolul al IV-lea nu mai are aproape nicio legătură cu personajul original, despre care eu continui să susțin că a existat. Cert e că dintr-o religie a lui Isus, cum era la începuturi, Biserica a făcut o religie despre Isus. Or,

aceasta e o fraudă de proporții epice. De la omul suferind al lui Marcu, înălțat la cer, om care devine divin, Isus evoluează. Exaltarea sa e mutată întâi la botez, apoi și mai în spate, la naștere și, în final, în eternitate. Cu cât înaintăm în timp, cu atât divinitatea lui regresează în timpul anterior, apare mai devreme, iar Isus cel original se dematerializează și dispare. Dacă Pavel crede că Isus e o ființă angelică ce s-a transformat în om și în niciun caz nu crede că e Dumnezeu, la Ioan deja avem de-a face cu cea mai înaltă cristologie. A unui Dumnezeu încarnat. Ioan copiază și rescrie Geneza. Când Dumnezeu spune un cuvânt, deși cuvântul e independent de El, cuvântul e tot El, pentru că El l-a emanat. Ăsta e Logosul. Logosul e acum ființă. Cuvântul s-a încarnat în Isus. Chestie cu care nici Isus, nici creștinii din prima sută de ani n-au nicio legătură, și despre care n-au nici cea mai vagă idee. Pur și simplu n-au habar! Nici măcar în textele de propagandă ale creștinilor – ficțiuni pe care le-am comparat cu *Stăpânul inelelor* – Isus nu susține că e Dumnezeu. Crede despre el însuși că e Mesia. Dar Mesia, în credința evreilor, Isus însuși fiind evreu, e om, nu Dumnezeu. Chiar dacă e trimisul acestuia pe pământ pentru a anunța împărăția Cerurilor, care e iminentă. Adică în timpul vieții lui. Așa cum erau convinși primii creștini. Tocmai situația disperată în

care au fost puși, tot așteptând sfârșitul lumii, care nu mai venea, i-a obligat să-și adapteze religia. Cine zice despre creștinism că e rigid habar n-are despre ce vorbește. E cea mai evoluționistă, ca să fac o glumă, religie din istorie. E cameleonică. Evoluează cu vremurile și le sugerează spini, rămânând în același timp absurdă și retrogradă. Ca o lipitoare sau ca un extraterestru care parazitează corpul gazdei, paralizând-o.

— Cine e extraterestru? Întrebă buimac Monti, care ațipise cu capul în piept.

(Capitolul 54)

— Evangheliile, continuă Carrera, nu lasă nicio umbră de îndoială asupra celebrității lui Isus în epocă, deși cariera lui de predicator e cam scurtă.

— Trei ani, nu? Întrebă Charles.

— Aici e discutabil, spuse Monti trezit din picoteală. Nu se precizează nicăieri. Ioan vorbește despre trei sărbători pascale consecutive, ceea ce ar însemna un minimum de doi ani. Dar în sinoptice nu se menționează așa ceva. Mai degrabă, Marcu vorbește despre un „acum”, o imediată continuare, și pare să favorizeze un timp mai scurt. Din toamnă până în primăvară. Problema e că lumea needucată, sub influența propagandei, care simplifică pentru a cuceri,

are senzația că Evangheliile trebuie citite împreună și că sunt de fapt o singură poveste, spusă din unghiuri diferite de către persoane diferite, variind doar exprimarea și câteva detalii ne semnificative.

— Nimic mai fals, zise Bartolo. Discrepanțele dintre Evangheliile sunt atât de mari, încât ele nu pot fi citite ca o unică povestire continuă. În mintea majorității credincioșilor circulă varianta asta cu cele șapte rostiri. Ei, care cred că, de exemplu, Isus, înainte de a muri, a spus „Doamne Dumnezeule, de ce m-ai părăsit?”, după Marcu, „Tată, în mâinile Tale îmi încredințez sufletul”, potrivit lui Luca, și „S-a terminat”, conform lui Ioan. Adică pe toate la un loc. Biserica nu e deloc străină de talmeș-balmeșul ăsta. Ajungem astfel la concluzia că Isus a ținut un adevărat discurs contradictoriu în ultimele momente. Or, nu e așa. Fiecare autor are motivele lui să susțină una sau alta dintre variante.

— Dacă vrei, le explicităm mai târziu, interveni grădinarul, care se temea ca logica discursului să n-o ia razna.

Hermano Bartolo continuă:

— La fel se întâmplă și cu nașterea, unde toată lumea amestecă magii, păstorii, peștera și ieslele, fuga în Egipt și nașterea în Bethleem, Nazaretul și omorârea copiilor sub doi ani și așa mai departe. La fel, miracolele, de la vindecări până la învieri, parabolele, predicile,

discursurile, procesul. Adică bagă toate variantele la un loc. Și fac o tocăniță de chestii care nu se potrivesc unele cu altele. Or, dacă una e adevărată, e clar că celelalte nu sunt. Cel mai grav e că în tot haloimăsul ăsta se pierde orice fel de mesaj al Evangheliilor și se naște un mesaj nou, care nu are nimic de-a face cu intențiile autorilor. Pentru că fiecare Evanghelie are un alt mesaj despre Isus. Clar și bine determinat. Ele sunt diferite. Oamenii cred că Matei poate fi folosit pentru a-l înțelege pe Marcu, Luca, pe Ioan, Ioan, pe Matei și așa mai departe. Această citire armonizantă creează iluzia complet falsă a unei unități în Noul Testament. Mesajele autorilor sunt diferite. Isus e diferit în fiecare dintre ele. Până și Pilat e cu totul altă persoană.

— Cei patru evangheliști sunt adesea în dezacord major unul față de celălalt, spuse Monti, de multe ori pe subiecte esențiale. Ca, de exemplu: cine e Cristos, cum se obține mântuirea, ce trebuie să facă creștinii, când a fost răstignit Isus, dacă a ținut predica pe munte sau pe câmpie, că pe amândouă nu le-a ținut, cum și când a intrat în Ierusalim, când a răsturnat mesele schimbătorilor de valută din Templu, la începutul carierei pastorale, ca la Ioan, sau înainte de condamnare, ca la ceilalți, multiplicarea pâinilor etc. Citirea devoțională, deși utilă credincioșilor, omoară sensul textului.

— Interesant, zise Charles. Nu m-am gândit niciodată în felul ăsta la Biblie. Nu că m-aș fi gândit foarte mult, în general.

— Ca să nu pierdem ideea, insistă grădinarul, un lucru rezultă clar din toate Evangheliile: Isus e o celebritate, un fel de star rock, cu o popularitate uriașă. Matei zice că faima i s-a dus până în Siria. S-a plimbat și pe acolo. A făcut și acolo miracole, a vindecat bolnavi, a scos demoni din oameni. El și apostolii săi, ne spune tot Matei, ar fi fost urmăriți permanent de mulțimi imense din Galileea și din Decapolis, care știți ce era, nu?

— Da, zise Charles ironic, e bine că vă asigurați că nu pierde șirul discuției. O federație de zece orașe greco-romane, la sud-est de Marea Galileei.

— Care nu e mare defel, zise grădinarul. Ci un lac prăpădit.

— Just, spuse amuzat profesorul. Îl treci înot în câteva ore.

— Așa e, râse Bartolo. Vă puteți imagina furtuni pe acel lac? Pentru că Isus înfruntă, precum Ulise, furtuni de proporții epice în timp ce-l traversează.

— Da, zise Charles. Cam greu.

— Ajungem și la absurditățile astea, la varza pe care o face Marcu din geografia locului. E clar că n-a călcat în viața lui nici în Iudeea, nici în Galileea. Și, mai ales, ajungem la motivele pentru care inventează toate

aceste lucruri. Să-mi continui însă ideea. Așadar, e urmat de mulțimi mari, inclusiv din Ierusalim și din Iudeea, până la apa Iordanului și chiar mai departe. Marcu zice că un om a proclamat în întreg Decapolisul minunile pe care Isus le-a făcut pentru oameni – învierea fiicei lui Iair, vindecarea servitorului centurionului roman în Capernaum, predici ținute în fața unor mulțimi nesfârșite, de-a lungul și de-a latul Iudeei –, lăsând peste tot în urmă mulțimi pur și simplu fascinate de învățăturile lui. Pot continua la nesfârșit, dar ați prins ideea. Întrebarea care se pune este: cum de nu amintește nimeni, niciodată, nicăieri despre un personaj atât de celebru, celebrissim, am spune noi, italienii? Cum de nu e pomenit în nicio sursă serioasă omul a cărui intrare în Ierusalim ar fi fost triumfală, precum a unui împărat roman?

— În afara Noului Testament, completă Charles râzând.

— Întocmai. Faima unui astfel de om ar fi trebuit să ajungă în cele patru colțuri ale lumii. La Roma. La Atena. La Alexandria. Și totuși, tăcerea e absolută.

— Chiar așa e? Întrebă Charles. Absolută?

— Păi, să vedem. Una dintre obsesiile disperate ale creștinilor, mai ales după ce creștinismul devine religie oficială a Imperiului, dar și înainte, în vremea Sfinților Părinți, este să răspundă atacurilor venite din partea

păgânilor și din partea evreilor, care îi iau peste picior. Sunt disperați să găsească texte independente.

— Iar dacă nu le găsesc, le fabrică, spuse Bartolo.

— Ajungem și acolo, zise grădinarul. Au nevoie de confirmări ca de aer. Pentru că intelectualii necreștini, adică majoritatea din epocă, de la Celsus la Porfiriu, le reproșează exact asta, lipsa oricărui fel de izvor serios, a oricărei atestări independente care să nu vină de la sectanții creștini. De aceea, caută cu febrilitate surse. Îi iau pe toți istoricii importanți din epocă, care erau cu duiumul. Nu găsesc nimic. Și pentru că nu găsesc surse, le distrug operele, ca să nu rămână cu rușinea că niște oameni care consemnează până și cea mai mică eclipsă parțială de Lună, până și cea mai mică execuție publică din Imperiu, nu scriu niciunde despre Isus. Ca și când n-ar fi existat. Aceștia, indiferenții, să le zicem așa, sunt – în ochii Bisericii în formare, care are nevoie disperată de tradiție și istorie – mai răi decât negaționiștii. Pe de altă parte, încep să falsifice documente și texte, inclusiv ale istoricilor, să interpolate în copiile pe care le fac câte o referire, cât de mică, o notă, ceva, orice. Dar cea mai tare dintre toate e confiscarea textelor sacre iudaice: le numesc Vechiul Testament și le pun să lucreze în slujba creștinismului, susținând că întreaga Biblie evreiască nu e decât o profeție uriașă despre venirea lui Isus. Nu degeaba

Evangelhia așa-zisului Matei e prima în Biblie; după ce copiază cuvânt cu cuvânt nouăzeci la sută din Evangelhia lui Marcu, începe și adaugă la aceasta, o îmbogățește. Și are o singură idee fixă. Să găsească, pentru fiecare element al poveștii despre Isus, profeții corespondente în Vechiul Testament. Și reușește. De cele mai multe ori, interpretând abuziv textele iudaice, în unele cazuri chiar falsificând citatele originale, ca să încapă în schema demonstrațiilor sale. Știți, presupun, că Matei e responsabil de inventarea legendei cu virginitatea Mariei, despre care n-au habar nici Pavel, nici Marcu.

— Da, zise Charles. E o eroare de traducere.

— Într-adevăr, interveni Bartolo. Matei are la dispoziție *Septuaginta*, traducerea în greacă a Scripturilor iudaice. Matei a găsit în Isaia 7:14 că o virgină va naște un copil și că îl va numi Immanuel. În textul ebraic, cuvântul ăsta, *virgină*, nu există. Cuvântul e *alma*, ceea ce înseamnă „fată tânără”, în niciun caz „virgină”, pentru care evreii aveau un cuvânt specific, *betulah*. Autorii *Septuagintei* traduc *alma* prin *parthenos*, adică „virgină”. Culmea e că evreii le atrag atenția grecilor asupra erorii, încă din secolul al II-lea. Dar mitologia e deja formată. Pe cine mai interesează adevărul?

— După cum se vede, întregul basm cu delirul

virginei, toată tradiția misticii mariane, vine de la o eroare de traducere. Delirul cu Fecioara Maria, care a cuprins întreaga lume creștină, e un accident filologic.

— Într-adevăr, spuse Charles. Așa se pare.

— Nu e doar atât, zise grădinarul. *Se non è vero, è ben trovato*¹⁵. Creștinilor le convine de minune nașterea asta magică, mai ales că, vom vedea, ca și în povestea cu învierea, de zei născuți din virgine e plină mitologia. Deci nici elementul ăsta n-ar fi original. Problema e că frauda lui Matei nu ține numai de traducere. Lăsăm la o parte că pe Isus nu îl cheamă Immanuel, dar povestea profetului Isaia se referă la o întâmplare din prezentul său imediat. Matei, ca și Biserica delirantă de astăzi, nu ține cont de asta, ci susține că textul respectiv e o profeție despre Isus. Luca reia povestea, deși nici Marcu, nici Ioan nu amintesc de vreo fecioară.

— Nu numai asta, dar nimeni nu povestește despre vreun masacru al inocenților. Or, asta n-ar fi scăpat nici unui istoric serios, pentru nimic în lume. Nimeni nu pomenește de vreo eclipsă totală de Soare care să țină trei ore sau mai mult. O întunecare totală. Or, astea sunt minuțios documentate în Antichitate. Nu există un recensământ în epocă, mai ales de dimensiunile celui inventat de Luca. Ca să nu mai vorbim de cutremure,

¹⁵ Chiar dacă nu e adevărat, e o găselniță frumoasă. (în limba italiană) (n. red.).

de sute de mii de zombi care ies pe străzile Ierusalimului. Nimic din toate astea nu e pomenit în vreo sursă serioasă. În afară de Evangheliile, se înțelege.

— Da, nici măcar un cuvânt. Și totuși, în efortul lor de a găsi ceva care să le dea măcar un pic de onorabilitate, au reușit să fabrice câte ceva. Avem în epocă zeci de falși Mesia, sute de vindecători miraculoși, predicatori mai mult sau mai puțin talentați, inclusiv o grămadă de predicatori apocaliptici, așa cum era și Isus, după părerea fratelui meu. Pe unii îi cheamă tot Isus. Toți ăștia sunt minuțios documentați de către o mulțime de istorici ai epocii. Dar cel mai mare și mai important dintre ei, *the real thing*, cum ziceți voi, nu e pomenit deloc. Niciunde. Păi, ăsta era un star atât de mare în comparație cu ceilalți, încât ar putea fi comparat cu Elvis Presley în muzica rock. Vă imaginați vreun istoric al rockului care să nu-l pomenească pe Elvis? Moartea și învierea lui au fost marcate de apariții angelice, de fenomene supranaturale – cutremure, eclipse totale de Soare, morți care învie, tot ce a pomenit fratele meu mai înainte. A fost arestat dramatic, judecat de un tribunal evreiesc înainte de a apărea în fața guvernatorului roman Pilat. Mulțimea a ales să salveze un bandit în locul său. În fața palatului lui Pilat s-a adunat întreg Ierusalimul, ca să nu mai zicem că timp de patruzeci de

zile după înviere tot apărea ca un hopa-mitică pe ici, pe colo și li se tot arăta discipolilor. S-a înălțat la ceruri în văzul lumii. Și nimeni, niciun istoric serios, nu a găsit de cuviință să relateze despre așa niște minuni? Niciun cuvânt? Nicolaus din Damasc, Filon din Alexandria, Justus din Tiberiada? Nimeni nu s-a sinchisit măcar? Nimeni nu a reținut spectacolul de sunet și lumini? Proces dubios, plin de vedete, cu figurație imensă, schimbări de situație și de ritm, cu judecată în plină noapte – absolut de neimaginat în epocă, nu există niciun exemplu de proces ținut noaptea la evrei –, crucificarea spectaculoasă a celui care se presupune că era regele iudeilor. Și nimeni nu pomenește nimic? Cum se poate așa ceva?

(Capitolul 56)

— Spuneam că, în disperarea de a găsi mărturii independente, Biserica a încropit o listă cu așa-zisele surse. Iată cine e pe listă, că Biserica are o obsesie cu listele: Flavius Josephus, mai vechea noastră cunoștință, Tacit, Thallus, Lucian din Samosata, Suetoniu, Pliniu cel Tânăr, Mara Bar Serapion, Flegon, Iustin Martirul din Cezareea, Clément al Romei, Policarp, episcopul Smirnei, Origene, Ciprian al Cartaginei, Eusebiu, Tertulian, Ignatie, patriarhul Antiohiei, Clément din Alexandria și Hipolit al Romei.

Asta e lista pe care o tot scot la interval apologetii când trebuie să producă texte independente în favoarea existenței lui Isus. Toți cei de pe ea sunt citați ca surse. Dar până și apologetii recunosc că e o exagerare în majoritatea cazurilor. Numai independenți nu sunt Iustin Martirul, Eusebiu, Tertulian sau Ignatie, toți creștini puri și duri, Părinți ai Bisericii, mincinoși, manipulatori, falsificatori. Suntem, în cazul lor, în paradigma lui Tolkien.

— Dar și dacă n-am fi, interveni Bartolo, Iustin Martirul e născut în secolul al II-lea. Orice ar spune, o face la o sută de ani după Isus. Tertulian, Origene, Ciprian și Eusebiu apar în secolele al III-lea și al IV-lea. Ce mărturie independentă poate fi asta, la două sute de ani după eveniment?

— Înainte de asta, îl întrerupse grădinarul, să vedem cine e totuși contemporan cu evenimentele și nu pomenește nimic. Pentru că tăcerea asta e mai mult decât asurzitoare.

Charles se instalează mai bine în fotoliu, pregătit să asculte.

— Sau, mai bine zis, ar fi trebuit să fie. Pentru că avem de-a face cu câteva fenomene distincte. Primul, cum spuneam, e absența totală a surselor independente reprezentate de istorici serioși. Asta, din ce ne-a rămas. A doua, absența oricărei referiri în textele creștine la

sursele care au dispărut. Cum bine știți, nu există niciun document original din Antichitate. Niciunul.

Charles zâmbi ca pentru sine; niciunul dintre cei doi frați nu păru să interpreteze zâmbetul oaspetelui american în sensul corect.

— Tot ce avem e copiat, aproape exclusiv, de către creștini. Deci, timp de mai bine de o mie de ani, creștinii au decis ce se păstrează și ce se distruge, ce să mutileze și peste ce trebuie să se aștearnă uitarea. Avem astăzi doar opere pe care creștinii medievali au decis că le putem citi.

— Da, știți că situația în cazul clasicilor e mult mai gravă decât în ceea ce privește Evangheliile? Avem copii după textele anticilor care datează din secolul al X-lea.

— Întocmai. Toate variantele intermediare, copiile, s-au pierdut.

— Da, dar din cauza asta nu putem băga mâna-n foc că textul *Iliadei* corespunde cu ceea ce a scris Homer, dacă o fi existat. Nici măcar dacă ceea ce avem noi e varianta pe care Alexandru Macedon o ținea sub pernă.

— Corect, spuse Bartolo. E unul dintre argumentele apologeților care susțin că, în comparație cu orice scriere, Biblia e cel mai bine documentată și are cele mai multe variante corecte. Cu alte cuvinte, dacă luăm în serios textele anticilor, nu putem discrimina textele

biblice, pentru că nu judecăm cu aceeași măsură.

— Interesant, zise Charles. N-am mai auzit argumentul asta. Dar e falacios.

— Tocmai, spuse Bartolo.

— Al treilea fenomen este dispariția unor pasaje-cheie din texte care s-au păstrat. Ca exemplu, la Filon din Alexandria, din care creștinii au copiat aproape tot, lipsesc exact fragmentele care se referă la ultima perioadă de domnie a lui Irod cel Mare, perioada când s-ar fi născut Isus, dar mai ales părțile care se referă la anul răstignirii sale. Singura explicație, întrucât nu există coincidențe atât de mari, e că acele texte au fost cenzurate. Al patrulea fenomen este distrugerea oricărui fel de text critic cu privire la creștini din primele patru secole. Știm despre existența textelor doar pentru că unii dintre apologeții timpurii le-au citat ca să le respingă sau să le desființeze argumentația. Al cincilea este cenzurarea unor perioade întregi din istorie – anii în care creștinii ar fi fost persecutați de Nero, mandatul lui Pilat din Pont, situația din Iudeea imediat după înviere –, dar și distrugerea totală a lucrărilor unor istorici serioși care au analizat toate religiile vremii. Le-au distrus de jenă, pentru că secta lor nu era pomenită. Dacă ar fi fost, ar fi folosit textele, fie și măcar pentru a le respinge. Cum ziceam, tăcerea e mai jenantă decât atacurile.

Vreau să adaug că există doar două opțiuni. Prima, Isus nu a fost nici pe departe atât de celebru pe cât ni se spune. A fost doar un alt predicator mărunț și fără urmă de influență. Nu a avut prea mulți adepți și a trecut complet neobservat de orice persoană care știa să scrie și să citească. Sigur, cu excepția lui Pavel, dar nici el nu susține că l-ar fi cunoscut în persoană, ci că i-a apărut în viziuni. Așadar, avem de-a face cu un rabin ne semnificativ, necunoscut și care nu a lăsat cine știe ce impresie asupra vreunui om educat, care a atras doar analfabeți în cercul său de admiratori, dacă o fi existat așa ceva. Mai mult, Pavel nici nu e interesat de biografia lui sau de învățăturile pe care le-a transmis. Fără parabole, fără aforisme, fără cimilituri. În a doua variantă, cantități masive de documente s-au pierdut în totalitate sau au fost distruse, niciun creștin neavând acces la ele sau nefiind interesat defel. Asta e o ipoteză absurdă. Mai ales că, dacă ne gândim că le-ar fi distrus cineva intenționat pe toate, avem o conspirație de dimensiuni nemaîntâlnite.

— Din câte înțeleg, prima variantă e cea pe care o susține fratele dumneavoastră.

— Da. El crede că avem de-a face cu un predicator apocaliptic, ca atâția în epocă, care conducea un cult mic, al misterelor, iar adepții cultului, pe lângă faptul că erau analfabeți, au ținut neapărat să-i păstreze

secrete învățăturile, de vreme ce n-au produs, timp de aproape o sută de ani, niciun document în afară de șase scrisori prăpădite și trei Evanghelii – dintre care două o copiază și adaugă la prima. Varianta asta e imposibilă, în consecință, Isus e un personaj inventat. O ficțiune. Dar să vedem.

— Mai există o posibilitate, interveni Charles. Poate că acele documente au existat într-adevăr, însă Biserica n-a dorit să le păstreze și le-a distrus în timp, pentru că, așa cum spuneți, varianta de creștinism care a câștigat bătălia nu semăna deloc cu cea de început, care era mai degrabă docetică.

Grădinarul îl privi cu admirație.

— E ceva în ce spuneți, dar să fi distrus și orice referire ulterioară? Puțin probabil.

— Mda, mormăi Charles. E un argument serios. Vă rog, v-am întrerupt. Doar să mai spun că Pavel pare o ciudățenie în marea aia de analfabeți.

— Poate că tocmai de asta s-a simțit bine. Chiorul e împărat în țara orbilor. Să nu uităm ce crize de nervi face când vorbește despre Petru, piatra pe care Isus a decis să-și construiască Biserica, deși el nu știe despre nicio piatră, zise Carrera strâmbându-se a lehamite. Îl urăște pentru că e concurența lui. Îl bârfește oribil. În fine, cei mai cunoscuți și mai des citați autori din secolul I, specializați în afaceri iudaice, sunt Filon din

Alexandria, Justus din Tiberiada, Nicolaus din Damasc și Flavius Iosephus. Filon e, cum știți, cel mai cunoscut. Autor prolific care a trăit în Alexandria, așa cum îi zice și numele.

— Cel mai important filosof evreu al lumii greco-romane, da, întări Charles.

— Exact. A scris tomuri nesfârșite despre mai toate sectele evreiești. A scris despre Irod și Pilat din Pont. Dar nimic despre Isus, creștini sau creștinism. Dacă ar fi scris, creștinii i-ar fi păstrat opera, pentru că, știți bine, împărtășeau o filosofie comună, cea cu Logosul, și povestea cu pneuma, care apare de patru sute de ori în Noul Testament, mai ales că *hagion pneuma*, adică Duhul Sfânt, ar fi salvat sigur și textele acelea și s-ar fi lăudat peste tot cu ele. A trăit în perioada respectivă, călătorea des la Ierusalim, familia sa avea legături de rudenie cu familia regală iudaică. Dacă ar fi existat Isus, probabilitatea să fi fost martor la vreuna dintre minunile lui sau chiar la execuție era destul de mare. Tăcerea lui e jenantă pentru creștini. Justus din Tiberiada a fost secretarul personal al regelui Irod Agrippa al II-lea, culmea, chiar cel din Faptele apostolilor 25-26, care îl judecă pe Pavel. Să nu-i fi povestit nimic regele secretarului său personal despre personajul pe care nu a îndrăznit să-l condamne și l-a trimis la judecată în fața lui Nero? Lucrările lui au

dispărut. Le-au distrus creștinii, că nu le-au convenit, dar știm de la un cititor din secolul al IX-lea, și nu unul oarecare, ci însuși patriarhul Constantinopolului, Potius, că nu spune nimic „despre lucrurile minunate” pe care le-a făcut Isus. Astea sunt exact vorbele lui Potius, parte dintr-un text îmbufnat. Nicolaus din Damasc a fost...

Aici grădinarul făcu o pauză, ca pentru a-l invita pe Charles să completeze.

— Istoricul oficial al curții lui Irod cel Mare, răspunse acesta prompt. Lăsați-mă să ghicesc, tot nimic.

— Da. Ar fi trebuit să scrie, nu despre Isus, că era deja mort în deceniul al patrulea, dar măcar despre uciderea copiilor și despre fenomenele naturale, adică supranaturale, de la nașterea sa. Despre alți istorici evrei din epocă nu știm, pentru că doar pe aceștia îi citează Josephus, deși e imposibil să nu fi fost mai mulți. Știm și despre o grămadă de autori păgâni care ar fi trebuit să scrie despre Isus, despre creștini sau creștinism. Marcus Velleius Paterculus a scris o istorie a Romei *ab Urbe condita* până în anul 29. O parte a ajuns până la noi. La fel au făcut și regele Juba al Mauritaniei și Marcus Servilius Nonianus, ale căror istorii merg până în anii 40. Pamphila din Epidaurus a lăsat nu mai puțin de treizeci și trei de volume de note istorice care ajung până în anul 60. Pliniu cel Bătrân a scris și el o

istorie monumentală în treizeci și unu de volume, care cuprinde și domnia lui Nero. Astea sunt foarte amănunțite. Câte un volum pentru fiecare an.

— L-ați uitat pe Aufidius Bassus, care a trăit până în anii 60, dacă nu mă înșală memoria, zise Charles binedispus. Îmi antrenați mușchiul memoriei ca să nu ruginască. Excelent.

Bassus, într-adevăr, spuse grădinarul. Mulțumesc. Țăsta era o mare vedetă încă din timpul Bizanțului. Într-adevăr, Pliniu continuă istoria exact unde a lăsat-o Bassus, în anul 31. Putem fi siguri că niciunul dintre ei nu a menționat vreodată vreun creștin. Sau măcar secta cu pricina. Și erau în mijlocul evenimentelor. Orice chestie, mai ales dacă era ieșită din comun, le-ar fi atras atenția. Abia așteptau un subiect succulent. Dacă ar fi existat, nu le-ar fi scăpat.

— Păi, să vă mai ajut atunci, să vedem dacă aceștia sunt pe lista dumneavoastră, se oferi Charles, care ridică mâinile a încântare când Bartolo aduse o nouă sticlă de vin. Cluvius Rufus, fost consul și asistent personal al lui Nero. A scris o cronică detaliată a domniei împăratului său. Mi se pare că a trăit destul și că istoria sa ajunge până la Otho.

— Excelent, spuse Carrera, căruia îi străluceau ochii. Însă aici mai e nevoie de o precizare. Creștinii au făcut din Nero o bestie. L-au acuzat de incendierea Romei și

de persecutarea lor, ca și de judecarea și uciderea lui Pavel și a lui Petru, la grămadă. Numai invenții și calomnii!

— De povestea cu incendierea e responsabil Tacit, care avea o chestie cu familia Flavia. Dar astăzi se știe că Nero nici măcar nu era la Roma când orașul a luat foc. Legenda cu creștinii care au fost scoși țapi ispășitori aparține, cum ziceți, propagandei Bisericii, care s-a străduit din răspuțeri să acuze Imperiul Roman de toate relele pământului.

— L-au demonizat, da, spuse Carrera. Și pe Nero, de asemenea. E important să reținem că dacă Pavel și Petru ar fi fost judecați și condamnați de el pentru incendierea Romei, creștinismul fiind, nu-i așa, o mare chestie, Cluvius Rufus, pe care l-ați amintit, nu ar fi putut să nu scrie despre asta, în ruptul capului.

— Sunt de acord. Ați mai lăsat pe dinafară memoriile Iuliei Agrippina, mama lui Nero.

— Da, și sora lui Caligula, pe care Nero a asasinat-o. Într-adevăr, și ea a scris o istorie a domniei fiului său, dar numai până cel târziu în 59, când a fost ucisă. Dacă creștinii ar fi contat la Roma, cum se susține, sigur i-ar fi amintit. Așa cum ar fi făcut-o și Petronius, care îl ura pe Nero și a scris un pamflet teribil la adresa lui. Nici el n-ar fi ratat să adauge povestea cu incendiul și masacrul creștinilor. Iar Petronius a trăit până în 66.

Fabius Rusticus, la fel. Împărații Titus și Vespasian au scris rapoarte ample despre domnia lor, inclusiv despre persecuțiile evreilor. Seneca cel Bătrân a lăsat o istorie a Romei care merge până în anul 39, când a murit. Iar Seneca cel Tânăr a scris un tratat *Despre superstiție*, în care a menționat orice sectă, cât de insignifiantă, care i-a ieșit în cale între anii 40 și 62.

— Aici Sfântul Augustin s-a făcut de râs în ultimul hal, interveni Bartolo. Bietul de el, îl plăcea pe Seneca și a încercat să-l scuze spunând că nu l-a menționat pe Isus deoarece contravenea politicii oficiale a Romei și că a făcut asta împotriva propriilor sale convingeri.

— Serious? râse Charles. Simpatice.

— Da, după el, Seneca e un protocreștin ascuns, zise grădinarul. Așa cum, la un moment dat, l-au făcut protocreștin și pe Pilat din Pont, în niște evanghelii și Fapte apocrife, când a început marea campanie împotriva evreilor. Ca să scoată Roma basma curată. Să-i dea Cezarului ce e al lui. Dar să revin. Seneca e fratele lui Gallius, guvernatorul provinciei, în fața căruia sunt aduși creștinii la judecată, după Faptele apostolilor 18:12-17. Și totuși înaltul oficial nu-i suflă nicio vorbă lui frate-său despre ei. Pentru că creștinii pur și simplu nu există în lucrările lui Seneca, așa cum nu există în opera nici unuia dintre toți cei pe care i-am amintit. Deși Seneca scrie extensiv despre religia

iudaică.

— Seneca era foarte apreciat de intelectualii creștini din secolele al III-lea și al IV-lea. Atât de apreciat era, încât au falsificat și o corespondență a lui cu apostolul Pavel, în care Lucius Annaeus Seneca, conducătorul de facto al Imperiului Roman o perioadă destul de lungă, i se adresează lui Pavel cu „dragă prietene”.

— *Cher ami*, se auzi o voce din spate.

Charles întoarse capul și îl văzu pe Salvatore, care ascultase cu mare atenție întreaga conversație.

— *Lieber Freund*, mai zise acesta, cu buzele ținute, înainte ca grădinarul să-și reia expunerea.

— Operele acestora au dispărut în mare parte, dar dacă măcar unul ar fi menționat ceva despre creștini, fiți sigur că apologeții s-ar fi aruncat asupra fragmentului respectiv ca lupii, oricât de mic și nesemnificativ ar fi fost. Chiar dacă aceste comentarii ar fi fost negative. Ca să le atace. N-au zis nimic de ei nici Plutarh, nici Pomponius Mela, nici Iuvenal, nici Marțial. Cum ziceam, orice e mai bun decât tăcerea. Dar nici în secolele următoare creștinii nu stau mai bine. Lucrările din secolul al doilea ar fi putut cita surse din veacul precedent. Nimeni nu vorbește despre creștini, nici Pompeius Saturninus, prietenul cel mai bun al lui Pliniu cel Tânăr, care a scris niște istorii foarte respectate în epocă, ce merg până în secolul al II-lea.

Nici Pausanias, călătorul grec care s-a plimbat prin Ierusalim și pe malurile Iordanului și era fascinat de religie, mistere și relicve. Inclusiv de fenomene supranaturale. Nici Aulus Claudius Charax, celebru până și în Bizanț pentru istoriile sale. În secolul al III-lea Marius Maximus a scris o istorie unde sunt citate documente oficiale cu nemiluita. Inutil să adaug că nu s-a strecurat, nici măcar accidental, vreunul care să facă vreo urmă de referire la creștinism. Mai e și celebrul ipohondru Aelius Aristides, care a scris mult despre viziunile sale cu diverși zei, în special Asclepios, și el model pentru Isus. Cum era obsedat de vindecările miraculoase, sigur ar fi scris despre Isus dacă ar fi circulat povești despre vindecările sale miraculoase prin zonă. Că ultimii doi n-au pomenit nimic despre creștini, mi se pare destul de puțin probabil. Singura explicație e cea pe care o știm deja.

— Singura explicație e, interveni Bartolo, că Isus a fost un personaj nesemnificativ, dar real.

— Of, nu se mai termină discuția asta! bombăni Carrera. Nu-i nimic. I-aș mai adăuga și pe Publius Herennius Dexippus și pe Gaius Asinius Quadratus. Primul a scris o istorie a lumii, al doilea, o istorie a Romei de la fondarea ei, dar și o istorie a parților. Iar dacă Isus i-ar fi trimis regelui Edessei o scrisoare și un autoportret, cu care monarhul gonea dușmanii din fața

zidurilor, nu ar fi putut să nu amintească de asta. E adevărat că din lucrările lui lipsește exact deceniul al patrulea, ceea ce se întâmplă frecvent, cum spuneam. Se scria foarte mult în secolul I, iar nouă ne-a rămas foarte puțin, ca, de altfel, din întreaga Antichitate greco-romană. Creștinii, precum talibanii astăzi, au doborât monumente seculare ca să radă istoria din memoria popoarelor. Au distrus arta și templele romane, cu mojie și barbarism, mai rău decât orice popor migrator. Știți că vandalii, când au ras Roma, au lăsat în picioare toate templele și toate statuile? Ei bine, creștinii au vrut să facă tabula rasa cu tot ce a fost înaintea lor.

— Pe unele le-au transformat în biserici, zise Charles.
(*Capitolul 57*)

— Spuneam că se scria enorm, continuă grădinarul. Existau cel puțin o sută de orașe romane care aveau o intelectualitate formată, o elită cultivată. Dacă fiecare oraș ar fi produs doar o carte pe an, deși produceau mult, mult mai multe – industria cărții era înfloritoare, cărți de bucate și de dezvoltare personală se scriau cu duiumul, ca și astăzi, ce să mai vorbim de clasici, istorie și filosofie, romane de aventuri, satire, discursuri publicate, *memorabilia*, colecții întregi de fapte și vorbe, *florilegia*, culegeri de întâmplări cu tâlc despre viață,

religie și filosofie, celebrele povești uimitoare, care se numeau paradoxografice –, dacă fiecare oraș, spuneam, ar fi produs o singură carte pe an, una singură, tot am avea zece mii de cărți în primii o sută de ani de creștinism. Asta, așa, la minima rezistență. Și totuși, în nicio culegere de vorbe memorabile, de exemplu, ale lui Valerius Maximus, care le adună din toată lumea cunoscută, nu e citată vreo zicere a lui Isus, vreun aforism isteț, ceva. În paradoxografii, nici Flegon¹⁶, nici Isigonus¹⁷, nici Aelian¹⁸ nu amintesc de Isus. Nici fiorilegiile din epocă – *Noaptele atice* ale lui Aulus Gelus, *Moralia* lui Plutarh, culegerea lui Athaeneus. Au dispărut toate discursurile vremii, dar ne-a rămas culegerea lui Maximus din Tir. După cum ne spune Marcu în 3:8 și 7:24-31, Isus ar fi vizitat Tirul, și totuși nu e pomenit nicăieri în discursurile acelea. Satira era cel puțin la fel de populară precum e comedia astăzi. Nici Iuvenal nu-l menționează, deși, dacă ar fi știut de existența lui, ar fi făcut-o. Nu o fac nici romanele

¹⁶ Istoric și scriitor din secolele I-II e.n. În *Olimpiadele*, consemnează evenimentele importante și numele câștigătorilor jocurilor olimpice dintre 776 î.e.n. și 137 e.n. *Cartea Minunilor*, recenzând povești despre fantome, nașteri monstruoase etc., este cel mai cunoscut exemplu de paradoxografie. (n. red.).

¹⁷ Isigonus din Niceea (sec. I î.e.n. Sau sec. I e.n.) – autor de *paradoxa*, inspirat din Varro și inspirator al lui Pliniu cel Bătrân (n. red.).

¹⁸ Claudius Aelianus (aprox. 175-235 e.n.) – istoric, zoolog și retor roman de limbă greacă. *Istoria variată* are meritul de a cita lucrările unor predecesori, care altfel s-ar fi pierdut. (n. red.).

păgâne de dragoste sau de aventuri, nici cele religioase, cu toate că multe sunt itinerante, eroii lor călătoresc pe trei continente. Și nimeni niciodată nu întâlnește un creștin sau nu pomenește nimic, un obicei, o cruce, o discuție cât de mică. Cât de probabil e să se întâmple asta? Multe s-or fi pierdut. Dar totul? Chiar tot?

— Singurele menționări care ne-au rămas, preluă ștafeta Bartolo, ca să-și lase fratele să respire, se referă la textele critice la adresa creștinismului. Deși ele au dispărut, apar în texte de respingere a argumentelor lor. Așa știm despre Celsus, repet, care a scris tratatul intitulat probabil *Adevăratul Logos*; din el citează Origene în *Contra Celsum* ca să-i desființeze argumentele. Cam tot pe atunci, Marcus Cornelius Fronto, confidentul apropiat al împăratului Marc Aureliu, scrie un *Discurs împotriva creștinilor*, despre care știm pentru că Minucius Félix elaborează ca răspuns un text propagandistic creștin, intitulat *Octavius*. Mai târziu, cum spuneam zilele trecute, Hierocles scrie *Iubitorul de adevăr*, în care îl exaltă pe Apollonius din Tyana, în detrimentul lui Isus.

— Despre asta știm, preluă grădinarul, pentru că Eusebiu îl atacă în tratatul său *împotriva lui Hierocles*. De fapt, e singura dovadă a existenței lui Hierocles. În rest, au șters orice urmă. În fine, Porfiriu a scris în secolul al III-lea cincisprezece volume *împotriva creștinilor*. Au

supraviețuit doar câteva fragmente minuscule. Știm asta tot de la niște apologeți care, ceva mai târziu, i-au respins argumentele. Până și despre tratatul împăratului Iulian, *împotriva galileenilor*, știm doar din refutațiile lui Chiril al Alexandriei, din opera sa, intitulată, cum altfel, *împotriva lui Iulian*. Eunapius a scris în 414 o lucrare care critică falsificarea istoriei de către scribii creștini oficiali. La fel, avem habar de existența ei numai pentru că e citată ca referință în refutații. Și câte or fi cele despre care nu mai știm, despre care nu s-a obosit niciun Părinte al Bisericii să scrie, pe care nu s-a chinuit nimeni să le respingă?

— Și povestea cu lacunele din texte? Întrebă Charles.

— Ajung imediat acolo. Mai târziu creștinii se apucă de interpolări. Dar mai întâi taie, șterg și lasă pe dinafară ce nu le convine. Încă nu le trece prin cap să falsifice. Creștinul Hippolit a scris, de exemplu, o *Refutare a tuturor ereziilor*, prin două sute și ceva. Lucrare masivă, în zece volume. Exact partea care descrie funcționarea religiilor misterelor a dispărut. Creștinii se temeau probabil ca oamenii să nu vadă niște paralele evidente – de la nașteri miraculoase la morți și învieri, de la cine sacre și botez până la patimi. Ovidiu, marele poet roman, exilat la Marea Neagră, a scris o lucrare amplă numită *Fasti*, în care descrie cu lux de amănunte toate sărbătorile romane. S-a păstrat doar

prima parte. Eu bănuiesc că a dispărut luna iulie pentru că pe șapte ale lunii avea loc cea mai importantă sărbătoare din an, a lui Romulus, iar piesele cu moartea și învierea sa, acele *Passionsspiele* pe care le vedem și azi prin biserici și de care era plin Evul Mediu, sunt foarte asemănătoare cu cele despre Romulus, descrise de Ovidiu. Știm asta din alte surse, dar niciuna atât de completă cum trebuie să fi fost a lui Ovidiu. Plutarh are o lucrare vastă numită *Moralia*, din care au dispărut tocmai partea despre religiile misterelor și paralela cu iudaismul. Textul e tăiat brusc când se ajunge la Dionysos, zeul bețivilor, care se ocupă, printre altele, cu transformatul apei în vin. Similar, lipsește mijlocul *Analelor* lui Tacit, exact perioada dintre anii 29 și 31. Tăietura asta e prea precisă ca să fie o coincidență, mai ales că anul 30 e considerat de creștini anul crucificării lui Isus. Probabil, din nou, creștinilor le-a fost jenă că nu e nimic acolo despre zeul lor ficțional. Tacit vorbește despre creștini în legătură cu persecuția lui Nero. Felul în care o face arată clar că-i menționează pentru prima oară.

— Dar și asta e cu probleme, nu? Întrebă Charles.

— Da. O să revin la Tacit când o să enumăr putinele surse independente de care se agață apologeții. Toate false. Să mai spunem că din *Istoria* lui Dio Cassius lipsesc opt ani. De la anul 6 î.e.n. Până în anul 2, era

noastră. Pentru că nu rezultă de acolo că în acea perioadă ar fi existat masacre ale copiilor, fenomene supranaturale și așa mai departe. Dar cel mai important e că tot de la Dio lipsește întreg anul 30, adică mijlocul volumului 58, care acoperă intervalul dintre anii 29 și 37. La fel, scrisorile lui Filon exact din perioada respectivă, când era ambasador pe lângă Caligula. Putem continua la nesfârșit, dar cred că e suficient.

— Am înțeles, zise Charles. Dar sunteți de părere că avem de-a face cu o conspirație organizată de ștergere a urmelor?

— Nu, spuse grădinarul. Nu sunt paranoic, deși aș putea părea încrâncenat. La început, cel puțin, nu. Fenomenul despre care vorbiți, o conspirație, există în cazul evangheliilor apocrife. Acelea au fost prigonite, ascunse, distruse, pentru că erau eretice și favorizau formele de creștinism care au pierdut lupta la Niceea și ulterior. Unele chiar și mai înainte. Nu, cred că e vorba de un fel de înțelegere la care s-a ajuns tacit. Astfel că majoritatea scribilor, jenați de absența oricărei referințe, au început să scoată din texte tot ce-i pune în situații ridicole. Puțin câte puțin, de-a lungul câtorva sute de ani. Mai ales că e clar că nu încercau să ascundă lucruri jenante despre Isus, ci lipsa oricărei referințe. Neantul. Așa că au optat pentru distrugerea oricărei istorii care

nu-l pomenea pe Isus. Iar mai târziu au rescris istoria!
(Capitolul 58)

— Doar să lămurim cum e cu puținele mărturii de care se agață apologeții.

— Vă rog, spuse profesorul, care se reinstală comod în fotoliu și sparse zgomotos coaja castanei.

— Spuneam că în afara textelor biblice nu există, în prima sută de ani după așa-zisa crucificare, niciun text independent care să vorbească despre existența lui Isus. Până și cele ale apologeților sunt neclare. Cea mai recentă mărturie creștină nebiblică în raport cu evenimentul e scrisoarea lui Clément al Romei, pretins episcop al Bisericii Romane, dar fără vreun temei istoric. Nu citează nimic din Evanghelii, mai mult, pare că habar n-are de existența vreuneia. Afirmă, și asta e interesant, că Pavel a fost ucis recent la marginea lumii vestice. Cu cuvintele lui – *epitoterma tes duseos*¹⁹. E interesant, pentru că pe vremea aceea capătul lumii apusene era Spania, nu Roma. Asta contrazice direct pretențiile ulterioare ale creștinilor cum că Pavel a fost ucis, alături de Petru, la Roma, de către Nero. Nu precizează motivul pentru care a fost omorât, spune doar că l-a trădat cineva, din invidie. Nimic din ce

¹⁹ *Epi to terma tes duseos elthon* – „Ajuns la limita Occidentului” (în limba greacă) (n. red.).

povestește în scrisoare nu apare în vreo Evanghelie. Dar ce e și mai interesant, nu pare să vorbească despre un Isus uman, ci, precum Pavel, despre un emisar din ceruri, un arhanghel suprem care comunica cu apostolii prin mesaje secrete, revelate în viziuni.

— Așa e Isusul lui Pavel? Întrebă Charles.

— Sigur. Așadar, continuă, nimic la Clément, asta, în jurul anului 95, probabil cam în aceeași perioadă cu Evanghelia după Luca. Nici la următorul creștin, Ignatie al Antiohiei, nu se poate identifica vreo informație independentă. El apără existența istorică a lui Isus. Sigur, fără niciun fel de argumente valide sau din afara Scripturilor, dar întreaga lui argumentație pare să fie un atac la docetiști, pe care i-ați amintit chiar dumneavoastră și care, așa cum știm, erau o ramură timpurie a creștinismului ce susținea că Isus nu a devenit niciodată om, nu s-a întrupat, iar pe cruce i-au ținut corpul iluzoriu.

— Da, spuse profesorul american. *Dokein* exact asta înseamnă, a părea.

— Se mai poate traduce prin „imaginat” sau „pretins”. În fine, docetiștii au sfârșit prost, cum știți, ca orice sectă disidentă în raport cu cea care a câștigat războiul intern. Erau, după părerea mea, câteva zeci, dacă nu chiar sute de variante de creștinism timpuriu. Cum de la docetiști nu ne-a rămas nimic scris, nu știm

despre ei decât din atacurile găştii câştigătoare. Ignatie e foc şi pară pe ei, deoarece concepţiile lor contrazic adevărurile în care crede secta lui.

— E o vorbă celebră, interveni glumeţ Bartolo. Ortodoxia e doxia mea, heterodoxia e doxia ta.

Cum Charles nu reacţionează în niciun fel, *hermano* se grăbi să explice:

— Toate sectele creştine aflate în conflict cred că dreapta credinţă e a lor, pe când cea strâmbă e a celorlalţi.

Faţa profesorului rămase la fel de nemişcată. Bartolo se scărpină în cap, nedându-şi seama dacă să continue cu lămuririle sau să se oprească. În niciun caz nu voia să-şi ofenseze oaspetele. După câteva clipe, Charles nu se mai putu abţine şi pufni în râs.

Începu să râdă şi Bartolo, şi după câteva momente şi grădinarul.

— E clar, spuse Bartolo, suntem obosiţi rău. Îmi cer scuze. Obişnuinţa asta a mea, de la catedră, mă pune în situaţia de a explica mai mult decât trebuie. La început a fost invers.

— Ştiu, zise Charles. La început făceaţi probabil aceeaşi greşeală pe care o facem cu toţii. Presupunem că lucrurile importante se ştiu şi sărim chestii importante. Dar presupunem greşit. Şi ne mirăm că studenţii nu pricep ce le povestim.

— Întocmai. Și de frică să nu se întâmple asta, am trecut în extrema cealaltă.

Grădinarul, care privea uimit jocul celor doi, se gândi că era cazul să pună capăt discuției.

— Poate că e totuși prea târziu.

— A, nu, zise Charles golindu-și paharul. Să lămurim odată cu astea.

Bartolo turna vin în pahare, așa că puteau relua conversația.

— OK, răspunse grădinarul. O altă sursă extrabiblică, dar nu independentă, pe care creștinii o citează frecvent, e Papias. Singura carte a lui despre care știm este *Explicarea cuvintelor de învățătură ale Domnului*, în cinci volume. Care nu mai există, dar citează din ea Apollinaris din Laodiceea.

— Nu despre asta zice Eusebiu că e prost ca o nucă? Întrebă Charles, în continuare foarte binedispus.

— Ba da, interveni Bartolo. Se exprimă ceva mai elegant, întrucât era apologet creștin de-al lui. Îl numește un om de o inteligență extrem de limitată. De la el ni se trage identificarea lui Marcu ca secretar al lui Petru, dar și asta e o prostie, pentru că Marcu e de esență paulinică, opusă viziunii lui Petru. Mai zice și alte prostii, cu duiumul de fapt. Toate par scrise, exact cum zice Eusebiu, de un idiot. Dar cea mai cunoscută dintre toate e descrierea morții lui Iuda. Care, după ce

I-a trădat pe Isus, s-ar fi umflat ca un balon. În așa hal, încât capul nu-i mai încăpea între clădirile de pe cele două părți ale unei străzi pe care trecea lejer o căruță. Pleoapele îi erau atât de umflate, încât ochii i-au fost înghițiți cu totul. Mai mult, zice Papias, nu numai că orbise, dar niciun doctor, dacă i-ar fi inspectat capul, nu i-ar fi găsit ochii. Organele lui genitale au crescut până au ajuns cât ale unui elefant. Din acestea a început să curgă puroi ca dintr-un vulcan în erupție. De câte ori se ușura, grămezi de viermi îi părăseau corpul. După o lungă suferință, ne zice Papias, a explodat. Bucățile din corpul lui Iuda au acoperit un câmp întreg, pe care dacă ajungeai în timpul lui Papias, adică o sută și ceva de ani mai târziu de la explozia corpului lui Iuda, încă se simțea duhoarea în așa hal, că trebuia să te ții de nas.

Charles îl privea perplex pe Bartolo. Înainte de a-l pufni din nou râsul, zise:

— Vorbiți serios? Nici nu e de mirare că ăștia au inventat iadul. Aveau o imaginație teribil de bolnăvicioasă. Chiar așa zice, că trebuia să te ții de nas când treceai pe câmpul ăla?

(Capitolul 63)

— Papias e, de fapt, prima sursă independentă care încearcă să creioneze o istorie a Bisericii timpurii. A doua e Hegesip, care, în cinci volume de *Memorii*, trece

în revistă principalele legende care circulau în epocă despre soarta primilor apostoli. Cei a căror moarte o imită criminalul de acum. De altfel, majoritatea legendelor despre felul în care au fost martirizați pleacă de la el. Dar sunt dezvoltate de-a lungul întregului Ev Mediu, culminând cu *Legenda aurea* a lui Jacopo de Voragine.

— Ce-ați spus? îl întrerupse oaspetele, căruia îi pierise orice urmă de zâmbet de pe buze.

— Am spus ceva greșit? Întrebă nesigur grădinarul.

— Tii, zise Charles lovindu-se cu palma peste frunte. Sunteți un geniu.

Era clar că avusese o revelație, dar, cum nici Bartolo, nici Carrera nu păreau să-și fi dat seama, decise să nu spună nimic.

— Nu, nu, doar că uitasem cu totul de cartea asta.

— A fost cea mai de succes carte din Evul Mediu, spuse Bartolo. Un bestseller. Dan Brown ar trebui să fie invidios pe fratele Jacopo. *Legenda de aur* a fost, timp de câteva sute de ani, mai citită decât Biblia, lucru de neimaginat în vremea aceea. După Biblie, e cartea din care ne-au rămas cele mai multe exemplare din istorie, peste o mie.

— Știu, spuse Charles gânditor.

Cum însă nu voia să dea explicații legate de revelația pe care tocmai o avusese, îl rugă pe grădinar să

continue.

— Nici din memoriile lui Hegesip nu ne-au rămas decât fragmente. Oricum, au fost scrise în jurul anului 180, deci foarte târziu, și vorbesc despre familia lui Isus, dar e atât de evident că poveștile sunt pură ficțiune, încât nu prezintă niciun fel de interes. Concluzia e că apologeții, care se încăpățânează să caute surse alternative și independente despre existența lui Isus, nu se pot baza pe nimic. Nici măcar pe creștini, așa că prospectează în continuare la păgâni. Am vorbit mai devreme despre bogăția de cărți scrise în epocă și despre inexistența referirilor la creștini, atât de jenantă pentru istoria acestora. Singurii de care se leagă cu obstinație de orice fragment din scrierile lor sunt Flavius Josephus, Pliniu cel Tânăr, Tacit, Suetoniu și Thallus. Pentru că aceștia ar fi putut să aibă acces la documente din epocă, posibil dispărute, sau la tradiția orală.

— Doar că celebrul *Testimonium Flavianum*, care vorbește despre Isus, e o interpolare târzie, spuse Bartolo. Am rămas dator cu această explicație. Interpolarea nu se potrivește în locul în care a fost introdusă. Textul e rupt. Falsul e neglijent, pentru că bucata despre creștini e prost făcută, rupe logica discursivă a textului, text care continuă după intervenție ca și cum aceasta nu ar fi existat. Nici stilul

nu e al lui Flavius, nici limbajul, nici modul expedit și apologetic în care e scrisă adăugirea.

— Ca să nu mai vorbim că Origene, care citează extensiv din *Antichitățile iudaice*, nu știe de existența fragmentelor suplimentare. Dacă ar fi știut, la cât era de dornic să le închidă gura adversarilor cu argumente solide, le-ar fi folosit cu siguranță. Am mai spus-o, Eusebiu a moștenit exemplarul lui Origene din opera lui Josephus. Eusebiu, acest Pinocchio al creștinismului din vremea când Constantin face din creștinism religie a Imperiului, e primul care citează din fragmentele cu pricina. Am stabilit mai devreme că și povestea cu labarumul care i s-a arătat într-o viziune împăratului Constantin în bătălia de la Podul Milvian, acel Chi Ro, simbolul pentru creștinismul timpuriu, primele două litere din Cristos în greacă, e tot o invenție a lui Eusebiu, ca dovadă că nu apare în primele variante ale istoriei ecleziastice pe care a scris-o. Doar după moartea împăratului, care nu mai putea obiecta, Eusebiu publică o ediție revizuită în care bagă povestea asta.

— Până în 120 rămân doar doi autori independenți care îl menționează pe Isus, interveni Carrera. Țștia chiar o fac. Pliniu și Tacit. Primul îi scrie o scrisoare împăratului Traian, ca să-l întrebe ce-i de făcut cu creștinii, de care nu auzise până atunci și despre care

spune că ar fi o sectă superstițioasă, care se închină unui zeu numit Cristos, *quasi deo*²⁰, cum se exprimă Pliniu. Să nu uităm cine e Pliniu cel Tânăr. Guvernator în Bitinia de mai mult de un an, consul al Imperiului, o funcție uriașă, peste el era doar împăratul, avocat, pretor, consilierul principal al lui Traian. Iată că, în ciuda tuturor acestor funcții, nu auzise vreodată de secta asta. Niciodată. Lucru absolut imposibil dacă secta creștinilor ar fi fost atât de răspândită, cum atât de mincinos a fost falsificată istoria. Mai ales, și asta e o lovitură decisivă, pentru că putem demonstra cum se prăbușește tot eșafodajul de minciuni care au devenit adevăruri comune pentru orice muritor din civilizația noastră. Tatăl lui Pliniu cel tânăr e Pliniu cel Bătrân, care nici el nu a suflat vreo vorbă despre creștini. Culmea e că n-a suflat nici măcar o vorbă despre presupusa prigoană a lui Nero împotriva creștinilor, deși, atenție, era la curtea împăratului în acel moment, consilier de seamă și martor ocular al incendiului și reconstrucției Romei.

— Da. Aici trebuie să mă alătur argumentației dumneavoastră, interveni Charles. Am stabilit că Tacit vine cu povestea incendierii Romei de către Nero. E pur și simplu o invenție politică a lui Tacit, care are

²⁰ Aproape zeu (în limba latină) (n. red.).

interese să denigreze familia Iulia sau Iulio-Claudiană, cum îi spun istoricii.

— Perfect, spuse grădinarul. De aici, așa cum au făcut cu toate invențiile, creștinii au dezvoltat o teorie întreagă, într-un delir propagandistic fără precedent împotriva Romei și a Imperiului. Au inventat persecuții. Sau le-au exagerat pe cele care apăreau sporadic. Le-au umflat numerele de mii de ori. În primele secole creștinismul e o fabrică de produs martiri. Numai minciuni și invenții. Ca să aibă motive să distrugă Imperiul din temelii. Să-i distrugă cultura și religia, să-i falsifice istoria. Lui Nero i se pun în cârcă executarea celor doi sfinți fondatori ai creștinismului, Petru și Pavel. De aici începe delirul. Petru ar fi fost răstignit pe dealul Vaticanului, cu capul în jos, iar Biserica a găsit ca prin minune ciolanele Sfântului Petru exact sub edificiul închinat lui, la exact o mie nouă sute de ani după presupusa lui execuție.

— În 1950, nu? întrebă Charles.

— Atunci a fost anunțată descoperirea, spuse Bartolo. O fierbeau deja de ani buni.

— Tacit, reluă grădinarul, spre deosebire de Pliniu și de Josephus, știe despre Isus. Chiar așa, zise grădinarul ridicând privirea, ca și când și-ar fi scotocit ungherele ascunse ale memoriei: „Lumea îi numea creștini. Numele li se trage de la Cristos, care, în vremea

împăratului Tiberius, fusese condamnat la moarte de Pontius Pilatus”²¹. E important, pentru că asta e prima pomenire reală a lui Isus în afara Noului Testament. Ne aflăm în 116. Sunt mai multe explicații aici. Unii exegeți susțin că și asta e o interpolare și că Tacit vorbește, ca și Suetoniu, despre sectanții unui anume Chrestus pe care Nero i-a scos țapi ispășitori pentru incendiu. Oricum, ca și în cazul lui Josephus, până în secolul al IV-lea nimeni nu menționează citatul ăsta. Așa că probabil atunci se produce interpolarea cu Pilat din Pont. Dacă Pilat ar fi fost menționat de la început, argumentul ar fi apărut cu mult înainte. Oricum, Tacit nu face nicio legătură între persecuția creștinilor și arderea Romei. Cum nu face nici Suetoniu, care nu pomenește niciun Isus, ci doar pe acel Chrestus, nume care desemna în epocă un soldat sau sclav oarecare. Ca să nu mai zic că până în secolul al IV-lea nici creștinii nu leagă incendierea Romei de persecuția împotriva lor. Și ca să închei, Thallus nu suflă nici el o vorbă despre Isus. Nu îl menționează niciodată. *Istoriile* lui s-au pierdut, așa cum s-au pierdut și cele ale lui Iulius Africanus, care îl citează și care e, la rândul lui, citat de cronicarul medieval Georgios Synkellos. De aici ne vine fragmentul care i se atribuie lui Thallus. În care se

²¹ Cornelius Tacitus, *Anale*, 15.44, traducere din limba latină de Gheorghe Guțu, Ed. Humanitas, București, 1995, pp. 430-431 (n. red.)

vorbește despre o eclipsă de Soare în anul 32, de un cutremur în Bitinia și de câteva clădiri care au căzut în Niceea în urma seismului. Thallus nu menționează nici Iudeea, nici pe Isus. Legătura e făcută de Iulius Africanus. Și cam asta e tot.

— Presupun că prietenul nostru răsuflă ușurat, zise Bartolo, a cărui limbă începuse să se împleticească. Îmi cer scuze, mă duc direct la culcare. Vă aștept dimineață la micul-dejun.

— E o oră anume când trebuie să fim acolo? Întrebă Charles.

— Nu, spuse preotul. Copiii sunt obișnuiți să ajung până la masa de prânz. Duminica e o zi specială.

— A, e în ordine, zise Charles, care se ridicase să-și strângă mâna.

După ce Bartolo dispăru în casă, Carrera se grăbi să tragă concluziile serii:

— Cum ați văzut, nu există nicio dovadă independentă a existenței unui personaj numit Isus în afara Evangheliilor. Niciuna. Ceea ce, cum spuneam, pentru un personaj care ar fi trebuit să fie atât de celebru în epocă, nu e numai ciudat, ci și illogic. După părerea mea, imposibil.

— Deși tot ce ați spus e adevărat, observă Charles zâmbind, încă n-ați demonstrat că în perioada respectivă n-a existat un personaj care predica

apocaliptic și se prezenta drept Mesia. Și care a fost răstignit de romani, probabil pentru instigare la nesupunere sau pentru că se credea regele iudeilor. Pentru asta, romanii te executau fără să stea pe gânduri. Aștept să mă convingeți în zilele următoare, pentru că, nu-i așa, cel care face o afirmație trebuie să o dovedească. În acest caz însă, sarcina dumneavoastră este practic imposibilă. Trebuie să demonstrați un fapt negativ. De altfel, acesta e argumentul apologetilor, deși logica formală nu funcționează așa. Evident, nu dumneavoastră trebuie să demonstrați inexistența lui Isus, ci invers, cei care îi pretind istoricitatea ar trebui să vină cu dovezi în sprijinul afirmației. Iar aici se produce o breșă. Romanii au crucificat în Iudeea cam doisprezece oameni pe an, vreme de zece ani. Adică o sută douăzeci de crucificări. Patru la sută din localnici purtau numele de Isus, demonstrat statistic. Rezultă de aici o probabilitate de 4,8% ca un oarecare Isus să fi fost crucificat. Să presupunem că, în Iudeea, la fiecare o sută de locuitori, unu era predicator și se credea Mesia. Pare mult, dar vremurile erau propice unor asemenea manifestări. Asta înseamnă o probabilitate de 0,048% ca un crucificat să se cheme Isus și să fi fost predicator mesianic. Nu e cine știe ce, însă apologeții vorbesc despre un fenomen extraordinar, așa că pentru ei această probabilitate e suficientă. Iar un istoricist, care

nu crede în înviere sau fenomene supranaturale, ci doar în existența istorică a unui personaj foarte puțin important, are la îndemână această demonstrație matematică, pe care n-o puteți contesta. Faptul că apologeții au umflat povestea cu pompa e clar. Dar cum se opune acest argument istoricistului? Cam asta se întâmplă cu Isus. De aceea lipsa unei consemnări serioase nu-l va convinge pe adeptul teoriei că Isus a existat. Ar trebui să găsiți, să zicem, un document autentic, mai presus de orice îndoială, din care să reiasă cine, când, cum și de ce l-a inventat pe Isus. Succes!

(Capitolul 64)

— Nu știu ce naiba poate fi interesant despre unul care vindecă orbi scuipându-i în ochi, cum zice chiar Marcu în Evanghelia lui despre orbul din Betsaida. Ce contează că a existat sau nu un personaj minor pe nume Isus, pe care l-au zeificat și după aia au inventat toată religia asta despre el? Biblia e scrisă pentru oamenii de acum două mii de ani de către oameni de acum două mii de ani. Și unii, și alții știau ce se știa cu două milenii în urmă. Nicio treabă cu oamenii de azi. Problematika s-a schimbat.

— Atât de multe nu s-au schimbat! Ce e etern uman e imuabil.

— O fi cum zici tu, răspunse Volpone plictisit, dar

cum se face că autorii Evangheliilor, când îl pun pe Isus să facă vindecări, habar n-au de existența germenilor, de microbi? Lecuiește numai orbi, șchiopi și surdomuți. Nu avea lumea cancer pe atunci? Leucemie? Infecții? Septicemie? Hipertensiune? Diabet? Abcese dentare? Pun pariu că se murea pe capete de la o măsea infectată. Nimic despre toate astea. Doar surzi, muți, orbi și șchiopi. Și nebuni. Pentru ăia care erau duși cu sorcova rezolvarea era simplă. Erau posedați. Scoteai demonii din ei, și gata. Ca să nu pomenim de cruzimea împotriva animalelor. De ce a băgat demonii în porcii ăia și i-a înecat pe toți după aia? Pentru că nu erau kosher? Și dacă nu se puteau mânca, trebuiau aruncați de pe stânci? Cum să iei așa ceva în serios? De ce m-ar interesa credințele unor primitivi de acum două mii de ani care au inventat un personaj la capătul lumii de atunci? Și care li se adresa, oricum, numai proștilor? Analfabeți, superstițioși și așa mai departe. Adică până și bruma de medicină pe care o știau grecii au ignorat-o.

(Capitolul 61)

În care ni se revelează că dacă a existat cumva, Isus a fost cu siguranță un predicator apocaliptic dintre aceia care stăteau pe la colțurile străzilor din Ierusalim și profețeau sfârșitul iminent al lumii. Și ni se povestește cum Sfântul

Pavel a răsturnat mesajul cristic și a transformat, alături de Biserică, creștinismul dintr-o religie a lui Isus într-una despre Isus, ceea ce probabil Isus nu și-a dorit niciodată. Aflăm tot de aici de ce e creștinismul o religie care fetișizează moartea și suferința.

— Experiența asta cu Maica Tereza mi-a deschis ochii. Atunci am înțeles că creștinismul exaltă moartea și fetișizează suferința, în ciuda a ceea ce afirmă. Sigur, întotdeauna suferința altora. Și apelează la o parte foarte întunecată din noi, la o parte sadică, diametral opusă iubirii pe care o propovăduia Cristos. Toată porcăria asta pleacă de la Sfântul Pavel, care a răsturnat complet mesajul cristic. Isus a fost evreu și n-a vrut niciodată să creeze o religie nouă. În niciun caz n-a vrut să fie el zeul venerat și adorat. Se considera trimisul lui Dumnezeu pe Pământ, mesagerul lui. E posibil să fi fost convins chiar că era însuși Mesia. Era un predicator apocaliptic, ca atâția alții în epocă. Era inflație pe atunci. La fiecare colț de stradă apărea câte unul. Isus credea cu adevărat că religia a fost coruptă, că saducheii au pervertit mesajul Scripturilor și s-au îndepărtat de dreapta credință. Dar asta în interiorul iudaismului. Pe care a vrut să-l reformeze. N-a visat o clipă, nici la păgâni, nici la universalitate. Ca orice apocaliptic, a observat că promisiunea făcută de

Dumnezeu poporului său a fost încălcată, contractul a fost rupt. N-a pus asta nicio secundă pe seama păcatelor evreilor, cum au făcut creștinii, care au venit cu acest tip de argument o sută cincizeci de ani mai târziu. Nu, apocalipticii aveau altă explicație. Diavolul începuse să-și arate colții din nisipurile înșelătoare ale Persiei după contaminarea ideologică din timpul robiei babiloniene, având un rol din ce în ce mai important în Scripturile iudaice odată cu Daniel²² și găsindu-și imaginea apoteotică în Cartea lui Enoh²³. Așa că forțele răului câștigaseră o primă bătălie cu Dumnezeu și puseseră stăpânire pe pământ. Ele erau responsabile de molime, de dezastrele naturale, de sărăcie, de nefericire, pentru că răsturnaseră toate valorile. Tot din cauza Satanei, Dumnezeu a rupt legământul cu poporul său și nu și-a respectat promisiunea de pace și bunăstare, și nici pe cea făcută dinastiei lui David, care ar fi trebuit să le garanteze libertatea.

— Prin urmare, Isus a venit să anunțe contraofensiva lui Dumnezeu și restabilirea ordinii firești a lucrurilor,

²² Unul dintre marii profeți ai Bibliei iudaice și ai Vechiului Testament. În Cartea care-i poartă numele, prevestește venirea lui Mesia, iar viziunile sale apocaliptice au dat naștere unei game vaste de interpretări în rândul esenienilor și creștinilor. (n. red.).

²³ Text apocaliptic ebraic atribuit lui Enoh, străbunicul lui Noé. Menționează originile demonilor și ale îngerilor căzuți, *nefilim*, explică necesitatea morală a Potopului și prevestește venirea lui Mesia. (n. red.).

completă Charles.

— Da. Forțele răului aveau să fie înfrânte, iar pe pământ urma să se stabilească împărăția Cerurilor. Dumnezeu îl trimite pe Fiul Omului, atenție, nu pe fiul lui Dumnezeu, să anunțe această veste. E esențial să ne amintim. Biserica a uitat asta și nu vrea să i se aducă aminte, dar regatul ceresc, cu tot ceea ce presupune conceptul, inclusiv învierea morților, urma să se înfăptuiască în timpul vieții celor care ascultau predicile lui Isus.

— Sfântul Pavel era convins că asta se va întâmpla în timpul vieții lui.

— Corect, primii creștini așa credeau. Și Marcu spune asta. Cât despre Sfântul Pavel, aș vrea să completez, zice așa la început, dar pe măsură ce trece timpul, e din ce în ce mai puțin convins. Mai ales că lumea începe să-l ia la întrebări. Așa că schimbă mesajul. El e cel care deformează mesajul lui Isus și face dintr-o religie iudaică a lui Isus, aceasta fiind interpretarea corectă, o religie universală a lui Isus, care nu mai are nicio legătură cu intențiile Fiului Omului. Din păcate, tocmai această fetișizare a suferinței a ajuns să atragă publicul. Știți că la execuția unui eretic se aduna lumea cum se adună azi pe marile stadioane la meciurile de fotbal? Își cumpărau bilete și veneau de la zeci, chiar sute de kilometri distanță ca să vadă execuția. Și cu cât aceasta

era mai sângeroasă, cu atât urlau mai tare. Aveau ocazia să scuipe, să înjure, să-și verse întreaga ură asupra condamnatului. Când vreunui spectator i se făcea onoarea de-a i se permite să arunce un lemn aprins pe rug, ținea minte evenimentul toată viața și îl povestea până și nepoților săi. Cum spuneam, cu cât execuția era mai sofisticată, mai sângeroasă și mai sadică, cu atât lumea era mai încântată.

— Da. Era un spectacol cathartic. Înlocuia teatrul antic, care fusese interzis.

— Cu precizarea că nu era vorba de o înscenare. Condamnatul chiar suferea. Pedepsirea trupului pentru binele sufletului e caracteristica principală a psihozei creștine! Cele mai de succes procesiuni din Evul Mediu erau cele cu flagelări, iar cele mai de succes reprezentații erau acele *Passionsspiele*, misterele medievale, unde trebuia să curgă sânge cu găleata.

(Capitolul 71)

— Să mai zic doar că Isus e, pentru mine cel puțin, fără nicio urmă de îndoială, un personaj istoric real, un predicator apocaliptic, cum erau foarte mulți în epocă. Știm că termenul „apocalipsă” înseamnă la origini „revelație” și nu avea toate conotațiile pe care le are astăzi.

— Da, în greacă, spuse Charles.

— Evreii apocaliptici credeau despre ei înșiși că Dumnezeu le-a revelat secretele cu ajutorul cărora se poate înțelege realitatea. Atenție, mulți evrei adoptaseră această credință, așa că Isus nu face în niciun fel figură separată, nici nu e ceva ieșit din comun. Ideile circulau exact în forma asta. Mai ales că evreii nu înțelegeau de ce Dumnezeu nu și-a respectat promisiunea față de ei, poporul ales. OK, înțelegeau că sunt pedepsiți și trebuie să sufere hoții, ticăloșii, criminalii. Dar de ce să sufere și cei drepti? Cei care au respectat legea cu strictețe și nu au păcătuț în niciun fel? Asta e o întrebare care macină omenirea și astăzi. Ceva e stricat în lumea asta. Și, ca să descopere ce și mai ales cum se poate repara, au găsit o explicație. Apocalipticii erau dualiști, își reprezentau lumea ca pe o luptă continuă între forțele binelui și cele ale răului. Forțele binelui luptau alături de Dumnezeu, iar cele ale răului erau sub îndrumarea Diavolului. Gândirea asta începe să fie destul de răspândită cam cu două sute de ani înainte de Isus. A explicat fratele meu foarte bine apariția literaturii de acest tip, cu Daniel și Enoh, sub influența Persiei, cu noile idei care i-au contaminat pe evreii întorși din robie. Știți bine că în Vechiul Testament nu există diavol.

— Doar în cărțile care i-au fost adăugate mai recent, zise Charles.

— Întocmai. Diavolul e responsabil pentru păcate. Moartea, pentru ei, e o chestiune demonică. Oamenii nu trebuie să moară, cred apocalipticii. Dualismul e istoric. Între vremea de acum și cea care va să vină. Epoca actuală e pentru ei dominată de forțele răului, lumea e stricată. Dar Dumnezeu va interveni la un moment dat și va aduce Regatul cel Bun. Asta e împărăția Cerurilor. O vreme în care toate suferințele se vor opri. Dumnezeu va repara toate defectele lumii. Muritorii vor trebui să aleagă de partea cui sunt când forțele binelui, conduse de Dumnezeu, vor învinge. Dualismul era întărit de un pesimism absolut. Oamenii nu pot controla răul, tot așa cum nu poți controla forțele naturii – cutremurele sau inundațiile –, nu poți controla nici boala, nici păcatul, nici moartea. Pentru că omul e prea slab ca să intre în conflict cu diavolul și armata lui de demoni. Pur și simplu, va fi strivit sub tălpile lor. Apocalipticii credeau că lumea va deveni din ce în ce mai rea, că toate nenorocirile se vor agrava și înmulți. Până la momentul în care iadul se va instala pe pământ. Așa că, din punctul lor de vedere, orice îndeletnicire domestică, umană, în folos personal, e inutilă. Nimeni nu poate lupta cu forțele astea. Însă Dumnezeu îi va răzbuna și se va răzbuna și El. Pentru că El a creat lumea și o va recâștiga pentru sine. Apocalipticii și-au imaginat înfruntarea finală ca

într-un film american.

— Mai degrabă filmele au învățat din poveștile astea, spuse Charles râzând.

— Da, zise grădinarul, foarte interesante cărțile dumneavoastră de naratologie. Iar povestea asta cred că apare în capitolul despre cum se creează conflictul și ce înseamnă el. Minunat.

Charles zâmbi, dar nu apucă să spună ceva, pentru că Bartolo era de neoprit.

— Un film american cu multe efecte, o luptă în ceruri, un fel de Război al Stelelor *avant la lettre*, în care armatele de îngeri le vor înfrunta pe cele ale diavolilor. Dar, ce e mai important, apocalipticii credeau că Dumnezeu va trimite un erou, un salvator, care va distruge forțele răului. Uneori acest personaj e numit Fiul Omului, alteori Mesia. Rolul lui e să-i distrugă pe dușmanii lui Dumnezeu și să întroneze, dacă pot să mă exprim așa, împărăția Cerurilor, adică a lui Dumnezeu. Apocalipticii adaugă însă un detaliu care lipsește gândirii dualiste originare. Ei încep să creadă că trebuie făcută o reparație și pentru morții care au suferit în lumea oribilă a diavolilor, și reparația aceasta o reprezintă învierea lor.

— Care e străină gândirii iudaice, completă Charles.

— Da. Până la un moment dat se credea că moartea e sfârșitul sau, în cel mai bun caz, morții, indiferent de

ce-au făcut în viață, ajung într-un loc neutru și întunecos numit Șeol. Așadar, evreii nu cunosc iadul. Nici raiul. Concepția se schimbă însă. Apocalipticii susțin că Dumnezeu va învia morții. Și că atât viii, cât și morții care au fost dreți și au suferit vor fi premiați, iar cei care au prosperat de pe urma pactului făcut cu forțele răului, cu Diavolul, vor fi pedepsiți. Mesajul predicatorului apocaliptic, al profetului, să-i spunem, e exact mesajul lui Isus. Pe care unii, pentru asta, l-au considerat protosocialist sau chiar protocomunist. Întrebarea pe care și-o puneau toți cei care-i ascultau pe profeții ăștia era cât o să mai dureze până va veni împărăția Cerurilor. Cât ar putea să mai dureze? Întrebau retoric predicatorii. Deja lumea e în pragul disoluției totale, răul pândește la fiecare colț, e în fiecare fir de nisip, în fiecare picătură de apă, în zgomotul vântului. Cât poate să mai dureze asta? Cât mai suportă Dumnezeu? În acel moment, apocalipticii pronunță iminența sfârșitului. Să luăm capitolul 9, versetul 1 din Marcu. Iată ce spune: „Adevărat grăiesc vouă că sunt unii, din cei ce stau aici, care nu vor gusta moartea până ce nu vor vedea împărăția lui Dumnezeu venind întru putere”. Tot Marcu ne spune, în capitolul 13, versetul 30: „Adevărat grăiesc vouă că nu va trece neamul acesta până ce nu vor fi toate acestea”. Apocalipticii, deci și Isus, sunt convinși că sfârșitul

lumii e aproape și că va veni în timpul vieții lor. Și Pavel o crede la început, și exact asta propovăduiește în lungul lui drum de evanghelizare.

— De fapt, capitolul 13 din Marcu e numai despre asta, zise Carrera. Întâi descrie cât de mari vor fi nenorocirile, războaiele și zvonurile de război, neam peste neam, împărăție peste împărăție, foamete și așa mai departe.

— Întocmai, încuviință Bartolo. În opinia mea, acesta a fost Isus cel real. S-a văzut pe el însuși drept acel Fiul al Omului care va învinge forțele răului și care la sfârșitul vremurilor îi va judeca pe toți muritorii și pe morți, alături de îngerii lui. Și asta e și tema principală a Evangheliilor sinoptice – Împărăția lui Dumnezeu care e iminentă. Evanghelia lui Marcu chiar așa începe. Capitolul 1, versetul 15: „S-a împlinit vremea și s-a apropiat împărăția lui Dumnezeu. Pocăiți-vă și credeți în Evanghelie”. Ei bine, această frază este responsabilă pentru întreg traseul Evangheliilor. Asta e fraza-cheie pentru înțelegerea lor. Închide în ea întreaga filosofie apocaliptică.

— Interesant punctul dumneavoastră de vedere. Probabil aveți dreptate. Aș vrea însă să fac o observație. Cum se face că toți cei care vorbesc în Biblie, în special Isus, dar nu numai el, când zic ceva ce li se pare important, își încep frazele cu „adevărat vă spun”? De

ce insistența asta? Știm cu toții că oamenii care își încep astfel discursul sunt toți niște mincinoși și, știind că ceea ce urmează să spună e un neadevăr gogonat, simt nevoia să jure în felul ăsta.

Cum cei doi frați se așteptaseră la ceva serios din partea profesorului, după o mică pauză, în care rămaseră cam nedumeriți, izbucniră în râs.

— Deci, pentru dumneavoastră, reluă Charles încântat că destinsese atmosfera, Isus a fost un profet apocaliptic real care a fost trădat de Iuda și executat de romani. Diferența e că n-a înviat. În rest, povestea e reală? De ce a fost executat?

— Haideți să-l lăsăm pe fratele meu să mai respire și să mai aducă o sticlă cu vin. Ca să nu mai zic că trebuie să vadă ce face Salvatore cu desertul.

(Capitolul 82)

Unde citim despre criticismul biblic și încercăm să înțelegem de ce a prins creștinismul la pătura cea mai de jos a societății, adică despre pretenția minimală. Aflăm și de ce e creștinismul prima religie totalitară din istorie și cum a inventat acesta „omul nou”, sursă de inspirație pentru toate dictaturile.

— În privința existenței lui Isus, avem la ora actuală, la nivel scolastic, trei poziții principale. Cea

apologetică, cea istoricistă și cea mitologizantă. Prima e cea a fundamentaliştilor din toate variantele de creștinism, care sunt nesfârșite, a doua e adoptată de cei care susțin existența unui personaj istoric, numit Isus, care s-a crezut Mesia, i-a enervat pe romani și a fost crucificat. În fine, cea de-a treia și cea mai nouă poziție, cea mitologizantă, neagă însăși existența istorică a personajului.

(...)

— Pe mine partea de mitologie și religie nu m-a preocupat decât în măsura în care servea intereselor mele punctuale, adică cred că știu ce e important, dar nu am intrat niciodată în subtilități. Și, dacă ajută în conversația de față, atunci și eu mă situez în ceea ce ați numit direcția istoricistă, adăugă întorcându-se spre Bartolo. Cred că a existat un personaj real cu numele Isus, deși nu prea știu dacă există destule dovezi care să-i probeze istoricitatea. Sigur, sunt om de știință până la urmă, n-am cum să cred că a fost fiul lui Dumnezeu și că a înviat. Asta e, într-adevăr, mitologie. Dar despre existența sa istorică nu am alte argumente decât o vagă intuiție că ar fi existat un personaj de la care a pornit totul.

— Și nici nu e foarte comod în America, o țară atât de habotnică, răspunse Carrera, să discuți astfel de subiecte.

— Ha, răspunse Charles dându-și seama mirat că nu-l deranja agresivitatea discursului grădinarului. În America respectăm opiniile oricui. Când spun respectăm, mă refer la unii dintre noi, cei care nu suntem atinși de filoxeră. Iar, din onestitate intelectuală, aceștia la care mă refer, dintre care cred că fac parte, nu comentează lucruri la care nu se pricep. În rest, ca să spun o banalitate, fiecare e liber să creadă ce vrea și în ce vrea. Mai mult, ce spuneți despre America e cel puțin inexact. America e multe lucruri. Și dacă încep să scormonesc prin memorie, cred că criticismul biblic a început în Germania și a continuat în America și Anglia. Dacă tot e să umblăm la patriotisme, țările catolice se feresc ca dracul de tămâie de orice comentariu pe tema asta. În cele ortodoxe e și mai rău. Acolo ești blestemat și scuipat dacă încerci așa ceva. Iar dezbaterile din marile universități americane sunt la secole distanță de cele din oricare alt loc al lumii. Știu despre ce vorbesc. Prin urmare, nu cred că America e problema.

Grădinarului îi străluceau ochii.

— Interesant... Așadar, știți mult mai multe decât recunoașteți. Aveți dreptate, dar lucrurile se schimbă și aici. Fratele meu, de exemplu, exact asta predă la Facultatea de Teologie, criticism biblic și analiză textuală. Toate studiile sale duc în aceeași direcție. Isus

n-a existat. Doar că după ce o viață întreagă a demonstrat exact asta, acum îi e frică să tragă concluzia. Susține, cu argumente foarte subțiri, că Isus a fost într-adevăr un personaj istoric. Poate că n-are încotro. Toți colegii lui care au pus la îndoială existența personajului au fost nenorociți. Au fost dați afară, urmăriți, li s-a interzis accesul în orice universitate, le-au fost batjocorite lucrările. Toate publicațiile specializate le-au închis ușa în nas, au fost șterși din toate asociațiile academice, ca și când n-ar fi existat vreodată. Au fost asasinați intelectual de o sectă teroristă care nenorocește lumea de o mie cinci sute de ani, de când împăratul Constantin a cocoțat-o la putere. Țăsta e adevărul. Unii era cât pe ce să fie linșați. Gândiți-vă numai ce-a pățit, cu doar câteva decenii în urmă, Thomas Thompson²⁴ când a formulat ipoteza că Moise e un personaj ficțional. Moise, nu Isus. Idee cu care, în afara unei mâini de fundamentalști, e astăzi de acord întreaga comunitate științifică. Nici fratele meu nu mai e preot de mult. Credința și-a pierdut-o și el, la fel ca mine și cam în același moment. Doar că el crede în continuare în misiunea nobilă a Bisericii. În binele pe

²⁴ Thomas L. Thompson (n. 1939) – teolog danez de origine americană, specialist în Vechiul Testament. Cu o poziție critică față de tezele arheologiei biblice, susține că tradiția biblică este de natură folclorică și nu istorică; recent și a extins teoria asupra Noului Testament, afirmând că Isus este un personaj mitologic, la fel ca regele David. (n. red.).

care-l poate face pentru foarte mulți nefericiți.

— Fratele meu ține morțiș să tragă concluzii pentru mine, cu care eu nu sunt de acord. Convingerea mea fermă, în urma a peste treizeci de ani de studiu aplicat, e că Isus a existat și că este un personaj istoric. Riccardo trage concluziile pe care le vede numai el și pentru că, până la un punct, direcțiile mitologizantă și istoricistă parcurg un drum comun. După ce spuse acestea, i se adresa grădinarului: Nu cred că e cazul să îl obosim pe oaspetele nostru cu micile noastre certuri, Ric. Hai să fim politicoși.

Se lăsa o liniște stânjenitoare peste terasă. Charles putea auzi trilul domol și încărcat de tristețe al unei păsări de noapte care părea că pierduse pe cineva drag. Își dădu imediat seama că, în poziția în care se afla, grădinarul, care părea foarte cult și educat, nu avea cu cine să-și testeze teoriile, în afară de fratele său. Probabil că a începe o astfel de conversație în Grădinile Vaticanului echivala cu o sinucidere.

— În ciuda lipsei mele naturale de interes, subiectul e foarte important. Până la urmă, lumea în care trăim a fost și este o consecință a iudeo-creștinismului. Asta e civilizația noastră, oricât ne-ar plăcea sau nu. Mie îmi place. Cu cât știm mai mult despre lucrurile care ne-au fondat ca societate și ca oameni, cu atât mai bine. Sunt încântat să vă ascult și să aflu mai multe. Încântat și

foarte interesat.

(Capitolul 41)

— Vrând-nevrând, Biserica noastră trebuie să se modernizeze. E una dintre modalitățile prin care ar putea încerca să oprească hemoragia de credincioși. Această catedră, pe care au creat-o special pentru mine, e o încercare de sincronizare cu trendurile moderne. Analiza textuală e esențială pentru a ne înțelege problemele și pentru a încerca să le depășim. Și apoi, eu am fost soluția cea mai comodă. Nu-mi cereți, vă rog, să vă explic de ce.

— Dar lucrurile pe care le spuneți nu-i îndepărtează pe oameni de Biserică?

— Pe unii, da. O să fiți mirați cât sunt de puțini. Scopul meu nu e acesta. N-am niciun război cu Biserica. Și în niciun caz cu credința. Îmi place să cred, cu modestie, că-i ajut pe oameni să gândească singuri, cu capul lor. Dacă afli până la urmă că Biblia nu e cuvântul lui Dumnezeu, ci creația oamenilor, și de aceea e plină de contradicții și erori, iar asta te îndepărtează de religie, înseamnă că de fapt n-ai fost niciodată religios, doar superstițios. Cred că, din contră, cunoașterea adevărului întărește credința și îi dă ceva în plus, o notă de sofisticare, să-i zicem. Nu putem să stăm cu capul în nisip și să rămânem în Evul Mediu. Lumea se

schimbă într-un ritm amețitor.

— Și interesează pe cineva? Întrebă Charles.

— Pe majoritatea studenților nu-i interesează nimic, dar absolut nimic. Cine mai credeți că vrea să se mai facă preot astăzi?

— Tinerii cu probleme de toate felurile. Precum mulți dintre cei care se visează psihologi.

— Exact. Sunt, pe de o parte, cei care cred că e cea mai ușoară și profitabilă meserie. Ce mare lucru? Dai din gură, participi la un botez, la o înmormântare și, pe deasupra, ai în raniță pălăria de cardinal. Pe de altă parte, cei cărora le e teamă de lume, antisociali, speciali, diferiți.

— Dar dumneavoastră, din câte am înțeles, nu sunteți credincios.

— Într-adevăr, nu mai sunt. Nu-mi cereți să vă explic de ce. E complicat. Foarte pe scurt, din cauză că religia nu rezolvă în niciun fel problema suferinței. Pot vorbi zile în șir despre asta, dar nu e cazul. E suficient să vă spun că n-am găsit răspunsurile pe care le căutam. Dar o lungă perioadă am fost un fundamentalist ca atâția alții. Și încă unul feroce.

— Ați căzut din rai, frate Bartolo. V-ați pierdut inocența. O ultimă întrebare. Hemoragia e atât de mare?

— În țările catolice, da. Suntem confesiunea care

pierde cei mai mulți oameni. Spre deosebire de cultele neoprotestante și evanghelice, care se înmulțesc ca ciupercile și atrag foarte mulți adepți.

— Serios? Întrebă Charles.

— Europa se decreștinează într-un ritm mai mare decât alte țări.

— E din cauza scandalurilor nesfârșite? De pedofilie, financiare și care or mai fi?

— Și de asta, dar nu e cauza cea mai importantă. Pur și simplu, niște basme inventate acum două mii de ani nu mai au cum să prindă astăzi. Nici credincioșii nu înțeleg mare lucru din teologie. Au repere care pot fi rezumate în câteva rânduri și atâta tot. Și câteva obiceiuri. Tradiție. Și sunt plini de superstiții. Lumea nu mai are aceleași nevoi ca atunci. E stupid să-i ceri unui om normal să creadă că Isus a vindecat orbi scuipându-i în ochi sau că a mers pe apă, cu unicul scop de a face pe grozavul. Sau să pretinzi că Biblia e altceva decât o culegere de metafore și parabole. Biblia e, până la urmă, un tratat de teologie potrivit pentru vremea în care a fost scris. Și modificat timp de peste o mie de ani. E clar că astăzi nu știm cum au arătat textele sacre la origini.

— Să vorbim despre asta, interveni grădinarul.

— Doar o completare mai am, spuse Bartolo. Suntem într-un paradox. Pierd adepți Bisericile tradiționale,

cele care vorbesc, de bine, de rău, deschis despre problemele pe care le au, Bisericile care admit discuții, polemici, inclusiv teologice, în tradiția scolasticii medievale, Bisericile care, după părerea mea, au evoluat teribil și au început, cu un efort enorm, să înțeleagă vremurile. Catolicismul nu mai e ce era pe vremea Inchiziției. Nici ce era la începuturile lui, când a ras de pe suprafața pământului minunata lume a Antichității. Dar majoritatea celor care devin religioși astăzi caută secte fundamentaliste, cele care nu admit niciun fel de discuție despre dogmă sau textele lor sacre. Cele care dau răspunsuri clare și fără echivoc. Neinterpretabile. Adevăruri eterne și bătute în cuie. Cei care aleg astăzi creștinismul aleg închiderea și obscurantismul, aleg întunericul și nu lumina, ura și nu dragostea, deși numai despre dragoste vorbesc.

— Interesant! Nu m-am gândit niciodată la asta. Dar acum, că ziceți... care credeți că sunt cauzele? Întrebă Charles.

— E greu de spus. Cred că se repetă un fenomen pe care l-am văzut la începutul creștinismului, când au devenit creștini oamenii cei mai simpli, cei mai proști, cum spune Celsus, sclavii și analfabeții, cei mai săraci, și din punct de vedere material, și cu duhul, deoarece promisiunea creștinismului era cea mai simplă și fără eforturi dintre toate – erai salvat dacă acceptai să crezi

în Isus. Atât. Orice altă religie îți cerea un pic de efort, sacrificii, respectarea unor obiceiuri stricte, tăierea împrejur. La început, apostolii care au creștinat lumea, începând cu Pavel, așa cum spune tradiția, nu le cereau oamenilor nimic. Le vorbeau pe înțelesul lor. În schimbul unei acceptări formale le ofereau totul. Adică salvarea. La Judecata de Apoi, care urma să vină, atenție, asta e esențial, în timpul vieții lor. Cu condiția să creadă tot ce li se spunea. Cred că așa e și acum. Oamenii simpli, care au mari probleme cu felul în care sunt așezate lucrurile în lume, care nu pot vedea lumea altfel decât în alb și negru și care se tem, de fapt, de orice nu înțeleg. Și pentru care, cum spuneam mai devreme, dogmele sunt închise și lipsite de echivoc. Și care, precum creștinii de la începuturi, au nevoie să aparțină unui grup care îi acceptă așa cum sunt. Pentru că acolo racolările sunt destul de perverse. Exact ca în primele secole de creștinism. Vorbim despre oameni care au nevoie ca cineva să le delimiteze ce e bun de ce e rău în termeni cât se poate de elementari. Și, aș îndrăzni să spun, există un cinism enorm al conducătorilor acelor Biserici. Aici măcar avem ceva în comun.

— Marea noutate, aș zice cea esențială a acestei religii, interveni grădinarul, e că până la creștinism nicio religie nu dădea doi bani pe ce credeai. Atunci

religia, cea care lega lumea, până și cuvântul vine de la „legare”, era o manifestare cetățenească. Ce credeai tu, în interiorul tău cel mai intim, nu interesa pe nimeni, cât timp respectai zeii oficiali și le aduceai ofrande. Marea inovație a creștinismului e că s-a băgat în viața adeptului, l-a privat de intimitate, i-a răscolit până și scrinul în care își ținea chiloții, în căutarea diavolului, care a devenit sinonim cu orice contrazicea dogma oficială. Ceea ce la început părea o chestie simplă, „nu trebuie decât să crezi”, s-a transformat în „trebuie să crezi doar asta”! De aici s-au inspirat toate dictaturile, fără îndoială religii politice. Creștinismul a fost prima religie care a inventat „Omul nou”. Omul nazist și fascist, omul nou din comunism de aici vin. Toți dictatorii le-au înțeles lecția. Creștinismul instaurează delictul de gândire. Comportamentul civic nu mai era suficient.

(Capitolul 43)

În care ne întrebăm cum erau crucificați bandiții în Imperiul Roman și aflăm despre cum cel executat pe un copac, spânzurat sau crucificat, e blestemat de Dumnezeu în Vechiul Testament.

— Știți că habar n-avem cum se făcea crucificarea? Din tona de literatură care ne-a rămas de la romani, nu

există nici măcar o propoziție referitoare la tehnica crucificării. Țintuirea cu piroane e o fantezie târzie, a unor sfinți exaltați care au avut viziuni. Viziuni pe care le-au promovat americanii la Hollywood.

— Serious? se miră Charles. Dar au fost atâtea execuții de felul acesta! Via Appia s-a umplut de cadavrele răsculaților lui Spartacus. Numai în 71 î.e.n. Au fost crucificați, de-a lungul a o sută douăzeci de kilometri de drum, șase mii de sclavi. Dintre toate victimele dezgropate, niciuna nu prezenta urme de la cuiele cu care fusese ținută...

— S-au găsit foarte puține urme. Iar ceea ce au găsit e irelevant. Adevărul e că existau multe moduri de a crucifica pe cineva. Nici măcar nu avem de-a face cu forma clasică de cruce, de altfel, nici măcar nu e cruce, ci mai degrabă un „T”. Ca să nu mai vorbim că, deși Plaut și Plutarh vorbesc despre condamnați care își cărau crucea, Tertulian și atâția alții afirmă că în general crucificările se făceau direct pe copac. Condamnații erau, de cele mai multe ori, legați cu sfori la mâini, iar picioarele le erau așezate pe un suport de lemn. În felul acesta greutatea corpului nu era susținută doar de mâini. Flavius Josephus relatează, într-adevăr, despre niște execuții în cursul cărora condamnații erau bătuți în cuie. Lui Isus, se spune, piroanele i-au trecut prin palmă. Știți povestea cu

stigmatelor care le apăreau unor sfinți preacredincioși? O prostie! Nu există nicio dovadă. În cazul lui Isus e vorba de o deducție. O concluzie trasă dintr-o traducere aproximativă din greacă, din Ioan 20:25. Cuvântul grecesc desemna întreaga porțiune a antebrațului, inclusiv palmele. Așa că habar n-avem. Probabil se foloseau cruci acolo unde lipseau copacii. E absurd să credem că romanii se întreceau la produs cruci, așa cum ni le imaginăm acum, doar ca să execute niște criminali. Și apoi, crucificările se făceau în multe feluri. Pe o singură scândură verticală, cu capul în jos, cu mâinile întinse. Dura o veșnicie să mori, până la trei-patru zile, așa că centurionii, care nu aveau voie să părăsească locul până nu constatau decesul condamnatului, îi grăbeau acestuia sfârșitul. E posibil ca asta să se fi întâmplat și cu Isus, de a murit atât de repede. Așa se explică și înțepătura aceea atribuită lui Longinus. Cu lancea. Sigur, dacă toate acestea ar fi existat, iar povestea n-ar fi pură ficțiune.

Charles dădu să spună ceva, dar grădinarul continuă nestingherit:

— E posibil ca uneori să se fi bătut cuie și în picioare. S-au găsit oseminte ale unor crucificați cu răni în călcâie, urme de piroane. Puține însă, iar cuie, foarte rar. Ca să nu mai spunem că nu s-a găsit decât o singură victimă a crucificării în siturile arheologice din

jurul Ierusalimului acelei perioade. Una singură. Dintre toate crucificările pe care trebuie să le fi executat romanii. Una singură. Asta e o imposibilitate teoretică. Înseamnă că, de fapt, nu avem de-a face cu crucificări așa cum ne-a obișnuit propaganda creștină. Singura descoperire s-a făcut la Givat Hamvitar, în 1968. Acolo s-au găsit, parcă, un cap de cui și o bucată de lemn, totuși. Mortul avea urme de cuie în călcâie, dar nu și în mâini.

— Vorbiți serios?

— Da. Explicația care s-a dat, și care are o oarecare logică, e că recuperau cuiele, pentru că erau scumpe. Cuiul ăsta, de la Givat Hamvitar, era îndoit și probabil fusese imposibil de recuperat. Dar, cum ziceam, în cazul lui Isus habar n-avem cum s-au petrecut lucrurile. Nu relatează nimeni, nici măcar în ficțiunile numite evanghelii. Ca să nu mai zic de Pavel, care nici măcar nu pomenește că Isus ar fi fost răstignit pe Pământ.

— Dar unde?

— Părerea mea e că Pavel se referă la o răstignire într-o lume sublunară, în spațiu.

— Serios?

— Da. Și am și argumente foarte solide pentru asta. Dar cred că nu e momentul acum. Vă grăbiți. Țin să mai fac o precizare. Poate că Isus a fost răstignit pe un

copac. Problema e că în Vechiul Testament se spune de mai multe ori că cel atârnat de un copac, în orice fel, spânzurat sau crucificat sau oricum ar fi murit, este blestemat de Dumnezeu. E posibil ca primii creștini, care cunoșteau Deuteronomul foarte bine, să fi inventat o cruce pe care Isus o cară după el anume ca să ocolească povestea asta. Pavel o întoarce, șmecher cum îl știm, ca un spin doctor²⁵ ce se află. Spune că Isus ne-a mântuit de blestemul ăsta tocmai pentru că s-a lăsat atârnat de un copac. Asta e în Galateni 3:13. E clar că Pavel și ceilalți creștini erau luați peste picior de evrei care îi înțepau cu asta: cum să creadă despre unul care nu numai că a fost ucis, dar a fost și blestemat de Dumnezeu, că e Mesia? De la un capăt la altul, Noul Testament e o falsificare polemică a istoriei, prin răspunsuri date celor care îi criticau pe creștini și râdeau de poveștile lor. Pot să vă explic cum fiecare evanghelie e un răspuns pentru una sau mai multe secte creștine din epocă, care au pierdut lupta pentru putere și au fost considerate eretice.

(Capitolul 49)

Unde ni se povestește despre Sfântul Prepuț și despre tribulațiile acestuia prin lume.

²⁵ În engleză, consilier specializat în comunicare și marketing politic (n. red.).

Și, cel mai important, profesorul îi împărtășește natura relicvei. Era vorba despre *Carne vera sacra*, adevărata carne sacră a Mântuitorului, singura bucată din Isus care nu-i mai folosea la nimic, *Il Santissimo Prepuzio*, Sfântul Prepuț, pe care Mântuitorul îl pierduse, după cum zice Luca în Evanghelie, la opt zile după naștere. Întrucât Andreuccio habar n-avea ce e un prepuț, profesorul îl lămurește cu lux de amănunte. Băiatul roșu ca para focului. Profesorul îi povestește că timp de mai bine de o mie de ani Biserica a sărbătorit ziua Sfântului Prepuț, sau Ziua Tăierii împrejur a Domnului, pe data de 1 ianuarie a fiecărui an, la aproximativ opt zile după nașterea Sa. Din tot ce mai auzise, Andreuccio reține că Sfânta Ecaterina de Siena purtase prepuțul în jurul degetului inelar, pe post de inel de logodnă, o bună bucată de vreme, pe la o mie trei sute și ceva, ea fiind cunoscută ca logodnica spirituală a lui Cristos; că Sfintei Brigitta a Suediei i se arătase înșăși Fecioara Maria ca să-i spună că prepuțul era autentic și că se afla la Roma, chestie de o importanță istorică colosală pentru întoarcerea papalității la San Giovanni în Laterano, după episodul rușinos de la Avignon, dar mai ales, lucru care i se păru cel mai interesant, o altă sfântă de la începutul secolului al XIV-lea, o austriacă, pe numele ei Agnès Blannbekin, plângea în hohote la

fiecare aniversare a zilei circumciziei, întristată de suferința Mântuitorului pe când era bebeluș pentru vărsarea primelor picături de sânge ale Sale pe pământ și că, la una dintre aniversări, întrebându-se unde o fi prepuțul sfânt, Agnès a simțit o senzație dulce în gură, iar pe vârful limbii, o bucățică de carne, și așa a molfăit o zi întreagă prepuțul Mântuitorului, care era dulce și avea consistența pieluței unui ou, până când l-a înghițit.

(Intermezzo 2)

Evangelhiile între istorie și literatura de ficțiune și dacă
e ceva original în ele

Unde se arată cum Noul Testament plagiază cu nerușinare Vechiul Testament și care sunt sursele, punct cu punct. Și în care se pomenește valoarea simbolică, metaforică și liturgică a textelor în detrimentul celei istorice.

— Nu știu dacă ați lămurit că personajul e într-adevăr fictiv, răspunse Charles aprinzându-și o țigară înaintea desertului apetisant pe care Salvatore îl căra pe o tavă cu mâna întinsă deasupra capului precum chelnerii din Piazza San Marco. Presupun c-o să mai avem seri în care să mă convingeți. Dar, într-adevăr, un lucru e limpede. Evangelhiile nu sunt istorie, ci ficțiune pură. Nu că m-aș fi îndoit vreodată

de asta. Vă rog, lămuriți-mă cum e cu sursele.

— În ordine, spuse grădinarul râzând. Sunteți o nucă tare. Să-l luăm pe Marcu, că el e primul și de la el fură toți ceilalți. Proclamația lui Ioan Botezătorul e din Malahia 3:1, Isaia 40 și 2 Regi 1. Botezul lui Isus e din Isaia 11 și 42. Chemarea primilor discipoli e din Ieremia 16. Omul cu spirit necurat e din Isaia 65. Vindecarea paralticului e din 2 Regi 5. Explicarea scopului parabolilor e din Isaia 6. Potolirea furtunii, din Psalmul 107. Vindecarea posedatului din ținutul Gerasenilor e din Isaia 64. Învierea fetei și vindecarea femeii sunt din 1 Regi 17 și 2 Regi 4. Numai că în Vechiul Testament aceste vindecări și miracole le făceau Ilie și Elisei. De altfel, cea mai mare parte din povestea numită Evanghelia după Marcu e o rescriere a poveștilor lui Ilie-Elisei din 1 Regi și 2 Regi. Erau printre cele mai populare și mai cunoscute povești în rândul evreilor. Toată lumea le știa, pentru că erau basme. Foarte spectaculoase. Ca filmele și romanele de aventuri astăzi. La Marcu, Ioan Botezătorul e Ilie, iar Isus e Elisei. Dar să revenim. Moartea lui Ioan Botezătorul e din 2 Regi 2, hrănirea celor cinci mii prin multiplicarea pâinilor e din 2 Regi 4; mersul pe apă e inspirat de Isaia 43, hrănirea celor patru mii, că Marcu le are pe amândouă, tot din 2 Regi 4, Isus care își prorocește moartea și învierea e din Isaia 53, la fel celebra poveste

de care s-au legat toți Părinții Bisericii, cea cu servitorul care suferă și despre care zic că e o predicție despre Isus, când în mod clar e vorba de o metaforă despre Israel, poporul lui Dumnezeu. Transfigurarea e din Daniel 12; tentațiile păcatului, din Isaia 66; intrarea triumfală a lui Isus în Ierusalim e din Zaharia 9 și 14 și din Psalmul 118; parabola chiriașilor cei răi e din Isaia 5, prezicerea distrugerii Templului, din Isaia 13, 14 și 19; decizia lui Iuda de a-l trăda pe Isus e din Amos 2. Isus care își prevestește trădarea e din Psalmul 41; Paștele cu discipolii, din 1 Samuel 10; trădarea și arestarea, din Amos 2; judecarea lui Isus, din Isaia 4:53, Psalmul 110 și Psalmul 35. Prezența în fața lui Pilat, batjocorirea lui Isus de către soldați sunt din Isaia 53 și Isaia 50, pe când crucificarea e din Amos 2, Psalmul 22 și Amos 8. Sigur, nu sunt copii perfecte, ci consecințe evidente ale acestor fragmente pe care le-am numit. Câteodată mai explicite, câteodată mai subtile. Până și povestea cu smochinul blestemat e din Osea 9.

— A, grozav, zise Charles. Întotdeauna aia mi s-a părut o poveste destul de ciudată. Isus pare cam, pardon, cam ciudat când blestemă un copac care nu face fructe în afara sezonului. Asta e logica naturii. Care e subtextul aici, pentru că e limpede că avem de-a face cu un limbaj metaforic?

— Da, răspunse grădinarul. Aici Marcu echivalează

smochinul cu Templul. Vremea lui a trecut. A ieșit din sezon și nu va mai rodi. E timpul ca Templul să fie înlocuit.

— Cu cel interior. Acum e clar, zise Charles.

— Cred că nu mai e cazul să continui. Așa sunt toate Evangheliile. Toate sunt compilații de literatură în primul rând iudaică, dar puternic contaminate cu elemente elenistice. E destul de trist că creștinii au început să invoce profeții ca să explice povestea plină de minuni a lui Isus încă de la început. De la scrierea Evangheliilor. Nici măcar atunci nu au fost în stare să prezinte vreo probă materială, tangibilă! Vreun artefact sau vreo mărturie! Au trebuit să reducă sute de ani de istorie a evreilor și vastul lor corp de Scripturi la un prăpădit de prolog pentru existența zeului lor inventat. De altfel, pe măsură ce trece timpul, elementele iudaice vor pierde tot mai mult teren în favoarea celor elenistice. Asta, și pentru că oamenii, neevrei în majoritatea lor, nu mai știu, la o sută de ani după Isus, la ce fac referire primii evangheliști. De aceea și iau textele alea mot-à-mot. Nu le înțeleg nici valoarea metaforică, nici pe cea simbolică, nici pe cea liturgică. Ioan e deja la marginea filosofiei grecești cu Logosul lui și cu refuzul său de a scrie parabole. La el, ceea ce face Isus nu sunt minuni. N-are nevoie să facă miracole. Sunt semne, pentru ca poporul prost să înțeleagă că e

Dumnezeu însuși. „Înainte ca Abraham să fi fost, eu sunt”, spune Isus în Ioan. Puțină lume face legătura cu Moise, căruia Dumnezeu i se adresează dintr-o tufă în flăcări și care, la întrebarea lui Moise: „Cine îmi vorbește?”, răspunde: „ «Eu sunt» îți vorbește”. Declară, așadar, răspicat despre el însuși că e Dumnezeu. E clar, prin urmare, de unde e și frauda asta. Până și Luca, mai ales în Faptele apostolilor, nu mai scrie ceva ce seamănă cu o evanghelie, ci cu un roman de aventuri elenistic, cum existau din abundență în epocă. Vă mai enumăr câteva caracteristici comune, că astea țin de meseria dumneavoastră, de naratologie, și poate le aprofundați pentru volumul al doilea. Sunt romane extensive de călătorie, ca și Faptele; toate conțin miracole inovatoare sau puteri miraculoase – ca umbra lui Petru care vindecă ea însăși, ca batista vindecătoare a lui Pavel –, ele pregătesc deja puterea miraculoasă a relicvelor-obiecte, că începuseră deja să se termine ciolanele. Tot aici e și puterea lui Petru, care îi omoară pe bieții Anania și Safira cu un singur cuvânt.

(Capitolul 95)

— Păi, dacă am lămurit cum stau lucrurile cu mărturiile despre Isus din prima sută de ani, zic să ne ocupăm de singurele pe care le avem.

— Noul Testament.

— Da, Evangheliile. Să vedeți aici ce de surprize. În primul rând, lipsa totală de originalitate. Fiecare cuvânt, orice urmă de idee, structurile lor, toate sunt furate în principal de la evrei, dar și de pe piața mediteraneeană a ideilor. Cum știți, au furat Vechiul Testament cu nerușinare, susținând că e doar un preambul la cartea lor, o profetie care-l anunță pe noul zeu. Chestia e că sunt atâtea diferențe între Evangheliile, multe dintre acestea ireconciliabile, încât orice pretenție de istoricitate e absolut ridicolă. În afara discrepanțelor, sunt problematice elementele de situare în lumea reală, geografia, obiceiurile evreilor pe care îi acuză de deicid, obiceiurile romanilor. Cum spuneam zilele trecute, puținii, foarte puținii oameni care le citesc, pentru că majoritatea creștinilor ascultă câte o frază la biserică sau rețin niște locuri comune, le citesc pe verticală, așa cum se face cu un text obișnuit. Când, de fapt, ele ar trebui citite pe orizontală. În felul ăsta se pot vedea foarte ușor discrepanțele. Cum ziceam, uneori ireconciliabile. Tot ce trebuie să faci pentru asta e să iei un subiect, de exemplu, nașterea lui Isus, și să vezi ce zice fiecare evanghelist despre ea.

— Și anume?

— Vă spun imediat. Întâi să adaug un lucru pe care l-am mai spus: majoritatea privesc toate cele patru

Evangelhii ca pe o singură poveste și le amestecă, așa cum au fost învățați să simplifice de către Biserică, în familie, dar mai ales datorită filmelor americane, care fac o varză după regulile cinematografului. În felul ăsta creștinismul se transformă într-o colecție de obiceiuri și superstiții, care nu mai are nicio legătură nici cu mesajul Evangheliilor, nici cu intențiile autorilor.

— Adevărul e, interveni Bartolo, că au fost încercări de a unifica Evangheliile într-una singură cu mult înainte de apariția cinematografului. Încă din secolul al II-lea.

— Tațian, nu? Întrebă Charles.

— Într-adevăr, spuse Bartolo. *Diatessaron*-ul lui exact asta e. O tentativă eșuată de a crea o evanghelie unică. Dar să le luăm pe rând. După cum știm, prima evanghelie e cea pe care o cunoaștem sub numele de Evanghelia după Marcu. Despre persoana căruia nu știm nimic. Până și numele e o convenție târzie. Evanghelia a fost atribuită tovarășului de drum al lui Petru, din dorința primilor creștini de a-i conferi autoritate.

— Da, chestia asta cu autoritatea e o obsesie, spuse Charles.

(Capitolul 81)

Din care aflăm cum a inventat individul botezat ulterior

Marcu creștinismul, probabil la Roma. Și cum e Evanghelia sa cea mai umană și mai normală dintre toate și cum dogma și evoluția credinței și a creștinismului organizat i-au pervertit și falsificat textele, cum au adăugat la ele și au interpolat lucruri despre care Marcu n-avea habar. Și încercăm să înțelegem sensul metaforic al Evangheliei sale, care e o capodoperă literară.

— Dacă aș fi Marcu, spuse grădinarul, aș zice că în spatele draperiei ăsteia e Sancta Sanctorum, Sfânta Sfintelor, locul cel mai pur din templul din Ierusalim, unde se păstrează tabernacolul ce adăpostește poruncile pe care Dumnezeu i le-a dat lui Moise, chivotul legilor în care sălășluiește Dumnezeu. Unde niciun muritor nu are acces, cu excepția Marelui Preot, care poate intra o singură dată pe an.

— De Yom Kippur, da. Văd că ați păstrat și culorile.

— Într-adevăr, râse Carrera. Atunci când Isus a fost executat, cum ne spun cele trei Evanghelii sinoptice, draperia s-a rupt în două. Sau *katapetasma*, cum îi spune în Septuaginta.

— Da. Creștinii afirmă prin asta că Dumnezeu a distrus bariera care îl despărțea de oameni. Aroganța liderilor religioși iudaici, care erau rupți de poporul lor, e spulberată de moartea lui Isus. Din acel moment, oamenii au acces direct la El, iar preoțimea devine

inutilă. Însă Biserica a uitat semnificația asta și a înlocuit niște preoți corupți cu alții și mai corupți, presupun că ați zice dumneavoastră.

(Capitolul 65)

— Marcu a fost un autor care a trăit probabil la Roma și care a scris Evanghelia în koiné. De fapt, cum știți, toate sunt scrise în greacă și nu în ebraică sau aramaică, după cum crede multă lume. Aceasta e scrisă probabil în jurul anului 70. După părerea mea, prin anul 80.

— Iar după mine, e singura Evangheliie dintre cele sinoptice, spuse Carrera. Pentru că celelalte două nu fac decât să o rescrie. Așa că toată povestea cu istoricizarea lui Isus pleacă de la Marcu, care își construiește discursul după cel al lui Pavel. Dacă la Pavel însă Isus e un înger trimis pe pământ, la Marcu devine om. E cea mai umană dintre Evangheliile. E o evangheliie a suferinței, spre deosebire de celelalte. Relatează viața lui Isus de la botezul pe care acesta îl primește de la Ioan Botezătorul până la execuția și învierea sa. Finalul îl știți, l-am discutat.

— Marcu nu susține nicăieri că l-ar fi cunoscut personal pe Isus sau că l-ar fi întâlnit vreodată, interveni Bartolo. Evanghelia lui li se adresează neevreilor. Adică păgânilor. Cum știți, la botez cerurile se deschid și duhul divin coboară asupra lui Isus sub

formă de porumbel. Dumnezeu îi spune: „Tu ești fiul meu și eu sunt foarte mulțumit de tine”. Pentru Marcu, Isus e Mesia, încă de la început. E cazul să fac o paranteză. Pentru coerența discursului. Mesia înseamnă unsul lui Dumnezeu în ebraică, deci rege, pentru că toți regii evreilor erau unși. Noțiunea se referă la o profeție. În 587 î.e.n. Babilonienii îl înlătură pe ultimul rege al evreilor. Nu vor mai avea rege până în secolul al II-lea î.e.n., când un domnitor din dinastia hasmoneană se urcă pe tron. Dar Dumnezeu i-a promis poporului său, așa cum zice în Cartea a doua a lui Samuel, că David va avea mereu un descendent pe tronul lui Israel. Așa că poporul e în așteptarea unui urmaș pe linia lui David care să-l elibereze din robie și să îl ducă înapoi în Țara Făgăduinței. Problema e că nu există un Mesia unitar pentru toți evreii. Fiecare sectă evreiască așteaptă un alt fel de Mesia. Pentru unii e un rege războinic, pentru alții, o entitate supranaturală, cosmică, iar pentru alții, un preot care să restabilească legea. Se credea că Dumnezeu și-a pedepsit poporul pentru că a luat-o pe căi greșite, dar că acest Mesia îl va readuce pe calea cea bună. Însă niciun evreu nu se așteaptă la un Mesia care suferă și moare. Asta e exclus. Cu atât mai puțin de moartea cea mai rușinoasă, prin crucificare.

— Îmi cer scuze, dar trebuie să-l contrazic pe fratele

meu. Povestea asta, cu evreii și modul în care îl vedeau ei pe Mesia, e discutabilă. Eu cred că înainte de Isus, cu foarte puțin timp înainte, se crease deja un alt tip de așteptare. Cum zicea și Bartolo, credințele evreiești erau variate. Nu cred că e imposibil și nici illogic ca o parte dintre evrei să fi observat că nu exista nici cea mai mică șansă să-și recucerească țara de la romani. Adică aveau modelul în jur. Știau și ei că nimeni nu câștigase vreun război cu romanii. Niciodată. Nu trebuia decât să ciulești un pic urechile ca să știi asta. Și să ai un pic de bun-simț. Sunt convins că într-o generație întreagă trebuie să fi existat măcar o mână de oameni care să-și fi dat seama că soluția militară împotriva Romei era sinucidere curată. Știți bine, domnule profesor, că centrul speranțelor mesianice era Templul din Ierusalim. Care se afla sub controlul elitei corupte menținute la putere de autoritatea romană. Această mână de oameni trebuie să fi înțeles lecția pe care au primit-o zeloții, sicarii și toți cei care au încercat să se revolte împotriva Romei, de la Iuda Galileeanul la Bar Kohba.

— Au fost cu toții spulberați, da, zise Charles, după care mai ceru un pahar cu vin.

— Așa e. Spulberați. Ei bine, acest grup trebuia să-și păstreze credința și să recurgă la o altă stratagemă. Să nege importanța Templului, ca să poată fi liber. Cum

evreii au avut dintotdeauna un mare talent să gândească abstract, au decis să înlocuiască templul cu altceva. Ceva intangibil care să nu poată fi asediat și cucerit militar. Și pe care elita coruptă să nu-l poată controla. De aceea, dacă un reformator religios ar fi venit cu ideea că Dumnezeu însuși a propus un sacrificiu suprem, care să curețe dintr-odată toate păcatele poporului, o dată pentru totdeauna, prin jertfirea rituală a primului său născut, și ar fi aranjat prin asta ca spiritul divin să rămână în fiecare evreu, probabil că mesajul ar fi avut mare succes.

— Spuneți, deci, zise Charles nelăsându-l pe Bartolo să intervină, că, prin eliminarea relevanței templului fizic și transformarea lui într-unul interior, acest grup de evrei ar fi găsit o soluție să împace Scripturile lor cu realitatea obiectivă.

— Da, exact asta spun. Stoicii susțineau că nimic extern nu poate cuceri un om care rămâne liber în interior. Știm că doctrina lor era foarte puternică în regiune și că erau secte care urmau aceste precepte. Era o bătălie pe care poporul evreu o putea câștiga împotriva romanilor. Singura. Iar Isus ar fi fost fiul perfect al lui Dumnezeu, care prin sacrificiul său urma să le ispășească păcatele. Fratele meu va încerca să-mi contrazică teoria, dar trebuie să țineți cont că argumentele lui sunt cam obosite. Povestea că Mesia

era doar un luptător în imaginația evreilor e îngrozitor de limitativă. De unde știm că era pentru toți așa? Era pentru mulți așa. Pentru majoritatea. De aia au și respins creștinismul, care e o sectă esențialmente iudaică la început, cred că asupra acestui lucru nu are nimeni nicio îndoială. Vreau să zic că fructul era copt. Fratele meu uită că elita evreiască e considerată vinovată de eșecul pactului cu Dumnezeu. Corupția lor e vinovată. De aceea Dumnezeu și-a întors fața de la poporul său. Să nu uităm că apăruseră deja textele apocaliptice ale lui Daniel și Isaia, care anunțau un Mesia suferind. Or, creștinii chiar revendică, deși spun că e vorba de o profeție, Psalmii 22 și 69 și Isaia 53, unde se vorbește despre suferința unui drept.

— Da, dar despre care nu se spune nicăieri că e Mesia, interveni ușor agasat Bartolo.

— Așa e. Textul ebraic n-o spune. Pentru că nici nu e. Vorbește despre suferințele întregului popor. Dar nimic nu i-a împiedicat pe creștini să ducă raționamentul mai departe. Atunci de ce e imposibil s-o fi făcut și înainte? După părerea mea, evreii care au inventat creștinismul au convertit imaginea populară a unui mesianism militar într-un război metaforic de natură culturală.

— Interesant, zise Charles. Și Marcu?

— Fratele meu e mereu nerăbdător să-și arunce

contraargumentele pe masă, răspunse Bartolo. Da, să revenim la prima Evanghelie.

— Doar o vorbă, spuse grădinarul. Ca să-mi închei ideea. Mesia care moare e deja *mainstream*, cum ați zice dumneavoastră, în calendarul profetic pe patru sute nouăzeci de ani stabilit în Cartea lui Daniel și pe care știți că inclusiv primii creștini au încercat să-l interpreteze în vederea sfârșitului lumii. Atât. Te rog, continuă.

— După botez, Isus pleacă pentru patruzeci de zile în pustietate, ca să se ia la întrecere cu forțele răului. Știți povestea cu tentațiile la care îl supune Satana. Se întoarce victorios. Și începe să proclame apariția regatului lui Dumnezeu. Faptul că se autoproclamă Fiul lui Dumnezeu nu trebuie să fi mirat pe nimeni. În lumea greco-romană există o inflație de fii ai zeilor. Se calcă pe bătăture, la cât de mulți sunt. Până și evreii au avut personaje de felul ăsta. Ca Hanina ben Dosa sau Honi desenatorul de cercuri. Isus e portretizat astfel. Își începe cariera de predicator. Vindecă bolnavi, scoate demonii din posedați, învie morți. Atrage mase întregi de oameni prin învățăturile pe care le comunică prin parabole. Atenție, că aici stă forța lui Marcu. Majoritatea celor care îl ascultă sau îl urmează nu-i înțeleg cuvintele, poveștile, învățăturile, parabolele. Din contră, în loc să fie înțeles și admirat, e disprețuit,

urât și prigonit de către liderii propriului său popor.

— Dar Isus e evreu, interveni Charles.

— Întocmai. E esențial să nu uităm asta, zise Bartolo. Fiul unui Dumnezeu iudaic, Mesia iudeilor, venit să împlinească Scripturile evreiești. Predică în sinagogi și e mereu în mijlocul poporului său. Marcu insistă că respectul pentru legea mozaică e total la Isus. El nu vine să înființeze o religie nouă. Dimpotrivă, vine să o întărească pe cea veche și să vegheze la corecta ei respectare. Dar liderii evrei nu-i înțeleg nici mesajul, nici efortul, nici intențiile. Când conflictul escaladează, aceștia hotărăsc să-l omoare ca să scape de el. Puteți observa că mereu liderii sunt cei care pornesc disputele, sunt mereu pe picior de război cu Isus. Marcu subliniază permanent că în toate confruntările de idei Isus iese învingător. Liderii, enervați, îi conving pe romani să-l execute din cauza popularității lui crescute și a afirmațiilor agresive pe care le face la adresa cultului Templului.

— Exact ce ziceam eu, râse Carrera.

Bartolo nu se sinchisi de intervenția fratelui său.

— Dar adevăratul motiv pentru care liderii îi vor moartea, spune Marcu, e că nu înțeleg cine e și ce tot spune acolo. Sunt orbi. Nu văd că e fiul lui Dumnezeu. Însă nu sunt singurii. Din contră. Nimeni în Evanghelia lui Marcu nu pare să înțeleagă cine e Isus, de fapt. Asta

e absolut fenomenal. E Evanghelia mea preferată, nu numai pentru forța narativă sau pentru construcția circulară perfectă, cu pachete de acțiuni îmbrățișate ca rimele într-o poezie, ci și datorită profunzimii mesajelor. Din punct de vedere literar, e o capodoperă. E mult peste celelalte Evanghelii, care sunt pur și simplu opere de propagandă. Asta e o capodoperă literară. Repet, dar numai ca să-mi întăresc ideea.

Charles, foarte atent, îl privi pe Bartolo cu multă simpatie. Pasiunea lui era contagioasă.

— Dumnezeu știe că Isus e fiul său. O spune la botez. Diavolul știe că Isus e fiul lui Dumnezeu. Cine mai știe asta? Doar autorul și cititorul. Restul personajelor habar n-au. În prima jumătate a poveștii nimeni nu îl recunoaște drept cine e. Nici măcar discipolii sau familia. În sinagogă lumea se întreabă cine e cel care face pe deșteptul. Nu e cumva tâmplarul ăla? Ca ce chestie face un tâmplar pe învățătorul? Familia îl crede nebun. Discipolii nu înțeleg nimic din ce face. Nici măcar când îl văd mergând pe apă. La un moment dat, Isus însuși e cuprins de exasperare: „Tot nu înțelegeți?”, îi întreabă în 8:21. Povestea-cheie pentru deslușirea acestei Evanghelii e cea a orbului care își recapătă vederea treptat. Discipolii, ca și orbul, își recapătă vederea gradual.

„Cine credeți voi că sunt?”, îi întreabă. O dată și încă

o dată, până când Petru îi răspunde: „Tu ești Cristosul”. Adică Mesia. Recunoscut până la urmă, Isus le cere discipolilor să nu-i divulge identitatea. Deoarece e un evreu dintre aceia care așteaptă un Mesia războinic, Petru nu și-a recăpătat pe de-a-ntregul vederea. Doar parțial. Privirea lui e încă încețoșată. Nu înțelege cum poate fi Mesia unul care trebuie să sufere și să moară.

— Cu tot respectul, zise Charles, dar nu faceți decât să întăriți ce a spus fratele dumneavoastră. Că trebuie să fi existat o mână de oameni, de evrei, pentru care Mesia să fi fost exact așa, motiv pentru care au și creat întreaga poveste în felul ăsta. Mi se pare că tocmai ce-i confirmați ipoteza.

— Obiecțiile fratelui meu nu se reduc doar la asta. Dar haideți să încheiem. Isus înțelege rolul lui Mesia altfel decât Petru, care reprezintă poporul evreu. Imposibilitatea acestuia de a cuprinde cu mintea întreg adevărul îl face pe Isus să-i spună să plece din fața lui, numindu-l Satana. După asta Isus devine din ce în ce mai explicit. Insistă că trebuie să moară. Chiar dacă e Mesia, chiar dacă e fiul lui Dumnezeu, trebuie să sufere. O prezice de trei ori. Dar discipolii nu pricep nici în ruptul capului. După un asemenea episod, discipolii încep să se certe între ei pentru pozițiile care le vor reveni în împărăția Cerurilor. Isus le-a promis că

vor ocupa cele douăsprezece tronuri pentru cele douăsprezece triburi ale lui Israel. Iacov și Ioan îi cer poziții privilegiate. De aici, povestea intră în linie dreaptă. E arestat și acuzat de Pilat că se dă drept regele iudeilor. E trădat de Iuda Iscarioteanul, renegat de Petru de trei ori. Ceilalți se risipesc de frică. Până la capăt, până când e crucificat, nimeni nu înțelege că Isus e fiul lui Dumnezeu care trebuie să sufere. Mai mult, Marcu sugerează că până și Isus are îndoieli în privința asta. E om și se teme. În Grădina Ghetsimani se roagă la Dumnezeu să-l cruțe, să găsească o altă cale. Părăsit de discipoli, condamnat de liderii poporului său, respins de propriul său neam, de propria-i familie, e umilit, scuipat, biciuit și, în cele din urmă, crucificat. La final strigă la Dumnezeu: „*Eli, Eli, lama sabactani?*” – „Doamne, Dumnezeule, de ce m-ai părăsit?”

— Vreți să spuneți că, deși nimeni nu înțelege semnificația morții lui, cititorul o știe, nu? E fascinant felul în care povestiți această Evanghelie. Mă ocup cu narațiunea de mai bine de douăzeci de ani și nu m-am gândit niciodată la Evanghelii în felul ăsta. E drept că nici nu m-a interesat. Acum înțeleg că am greșit. Sunteți fascinant, spuse Charles. Îmi cer scuze că v-am întrerupt.

— Oricum, mă apropiam de sfârșit. Marcu ne spune că la moartea lui Isus cortina care desparte Sfânta

Sfintelor de restul templului se rupe în două. Prin asta, Marcu vrea să sugereze că Dumnezeu nu mai e despărțit de poporul său de niște preoți corupți, care l-au trădat. Dumnezeu le e accesibil tuturor. Nu mai e nevoie de sacrificiile anuale pe care le practică pentru ispășirea păcatelor. Sacrificiul suprem și ultim a fost făcut, fiul lui Dumnezeu s-a jertfit pentru păcatele oamenilor. Dar nu se termină aici. Nici după moarte nu-i înțelege nimeni sacrificiul. Nimeni dintre cei din jur, din familia sa, din poporul său. Primul care înțelege e un străin. Centurionul roman care păzește crucea pe care e răstignit Isus. El îl recunoaște când spune că „acest om a fost fiul lui Dumnezeu”. Asta e o presupunere metaforică. Marcu ne spune că evreii nu-și vor recunoaște și înțelege concetățeanul. Cei care trebuie să îmbrățișeze credința sunt păgânii, neevreii. Isus e fiul lui Dumnezeu, respins de propriul său popor, însă acceptat de păgâni, iar această suferință și moarte reprezintă salvarea lumii, prin sacrificiul suprem. Marcu își încheie istorisirea, cum spuneam mai devreme, cu femeile care pleacă și, de teamă, nu spun nimănui nimic. Este aceeași concluzie spre care ne îndreaptă Marcu, ai lui nu îl recunosc, nici după moarte. De aceea, adăugirile sunt idioate. Cine le-a făcut a vrut să se asigure că transmite mesajul ulterior al Bisericii, cu prețul de a compromite total intențiile

autorului.

— Marcu recurge în întreaga Evanghelie la răsturnări de situație și paradoxuri, spuse grădinarul. Un Mesia care suferă, exaltarea vine din durere, cei mai mari sunt cei umili, cei din urmă vor fi cei dintâi, sclavii sunt oamenii cei mai puternici, renunțarea la averea personală îți aduce o avere mai mare, cea a împărăției lui Dumnezeu.

— Da, iar oamenii care o duc prost, care suferă într-o epocă sinistră, care trăiesc în sărăcie, sunt secerați de boli, sunt sclavi, sunt neapărați în fața catastrofelor, naturale sau create de om, văd că nu sunt singuri, de vreme ce până și Fiul lui Dumnezeu a fost respins, batjocorit și omorât, însă, și aici e esența, Dumnezeu l-a înviat din morți. Dumnezeu se va comporta și cu ei la fel.

(Capitolul 81)

— Rămăsesem la Marcu, spuse grădinarul. Vreau doar să întăresc, înainte de a trece la celelalte Evanghelii, că de aici pleacă totul. Explozia și succesul creștinismului nu sunt, cum credeau până acum câteva decenii majoritatea specialiștilor, inclusiv Nietzsche, care îl numește primul agent publicitar din istorie, meritul exclusiv al Sfântului Pavel. Aș zice că, deși misiunea sa de răspândire a creștinismului e

importantă și efortul lui e considerabil, meritul principal revine Evangheliei lui Marcu.

Creștinismul e invenția lui. Dacă ne-ar fi rămas doar scrisorile lui Pavel – cele șapte autentice și chiar și cele false –, astăzi n-am fi avut un zeu născut dintr-o virgină, n-am fi știut nimic despre viața pământească a lui Isus, n-am fi auzit de trădarea lui Iuda, de Pilat din Pont, de procesul împotriva lui Cristos, despre Grădina Ghetsimani. Nici de Golgota, nici de înmulțirea pâinilor. N-am fi avut habar că Isus a înviat din morți, că a vindecat bolnavi sau a scos demonii din oameni. N-am fi avut nici măcar o parabolă a lui Isus, nicio învățătură, nicio predică de pe munte, n-am fi știut despre răsturnarea meselor schimbătorilor de bani din Templu, n-am fi avut povești despre nativitate, nici despre crucificare, nici despre vreun mormânt gol. Toate astea i le datorăm lui Marcu, precum și celor care îi copiază aproape integral Evanghelia și o îmbogățesc cu invenții proprii, cum sunt Matei și Luca. Ambii pornesc de la Marcu. Așa că mi se pare mai presus de orice îndoială că Marcu, acest evreu care probabil trăiește la Roma și scrie în greaca koiné, este responsabil pentru civilizația care a dominat lumea în ultimii cel puțin o mie șase sute de ani și pe care o numim îndeobște creștină. Marcu este întemeietorul ei.

— Da, spuse Bartolo în timp ce-i umplea lui Charles

farfuria, dar Marcu e de esență paveliană. În fine, haideți să trecem la celelalte Evanghelii. Cea a lui Matei e, așa cum am stabilit deja, a doua în ordinea cronologică a scrierii.

(Capitolul 93)

În care vedem de ce Evanghelia după Matei poate fi considerată evanghelia minciunilor sfruntate, despre cum copiază Matei 90% din Evanghelia lui Marcu, după care, ca să-și demonstreze teza și punctul de vedere, adaugă povești aberante, absurde și ilogice. Și despre cum în această Evanghelie, Isus e construit ca să semene la perfecție cu Moise, pentru a fi instituit ca noul Moise și urmaș al regelui David, printr-un hocus-pocus matematic care nu prea îi iese, dovadă clară că așa-numitul Matei a driblat școala la orele de matematică. Și despre multiplicarea contradicțiilor, delirul virginității Mariei și inventarea Nazaretului.

— Deși în toate Bibliile e trecută prima, spuse Charles gustând o bucată de ardei roșu. Mmmm, delicios.

— Da. Mult timp Biserica l-a considerat pe Marcu cel mai neînsemnat. O Evanghelie scurtă, minoră. În fine, Evanghelia aceasta, care pare să fi apărut în Antiohia după anul 80...

— După părerea mea, toate au apărut mai târziu,

intervenii Carrera. Eu cred că Marcu e abia la sfârșitul secolului. Dar o să păstrăm consensul, de dragul discuției.

— Cum ziceam, Matei copiază nouăzeci la sută din textul lui Marcu și îl îmbogățește. Dar, spre deosebire de Marcu, vine dintr-o comunitate care respectă Tora. Îi corectează lui Marcu erorile geografice, confuziile toponimice și pe cele legate de obiceiurile și legea iudaică, unde Marcu e cam praf. Mai mult, e o Evanghelie pentru evrei, spre deosebire de cea a lui Marcu. Esența ei e că vorbește despre un Mesia evreu. Scopul lui Matei e să sublinieze că Isus e evreu, iar atacurile sale se concentrează asupra clasei conducătoare. Începe, ca și Marcu, prin a-l identifica pe Isus drept Mesia. Ne spune că a fost fiul lui David, fiul lui Abraham. Matei e obsedat de continuitate și de profeții. După părerea lui, Scripturile evreiești, numite ulterior Vechiul Testament de către creștini, sunt toate profeții despre venirea lui Isus. Matei e primul care vorbește despre nașterea Mântuitorului. La Marcu, Isus intră în scenă când e deja adult. Pentru acest autor, totul se petrece conform unui plan inițial al lui Dumnezeu. Sfântul Duh e responsabil pentru sarcina Mariei, iar un înger îl liniștește pe soțul acesteia, pe Iosif. Îl convinge că Maria nu l-a înșelat. Asta, după Matei, împlinește o profeție din Vechiul Testament. La

fel cum se întâmplă cu nașterea din Bethleem, fuga în Egipt, uciderea pruncilor de către Irod, mutarea familiei în Nazaret. De unsprezece ori afirmă clar că avem de-a face cu profeții împlinite. Când face asta, citează imediat și sursa. Nimic asemănător nu apare nici la Marcu, nici în celelalte Evanghelii. Profeții evrei făceau predicții ocazionale...

— Deși pe vremea aia, spuse Charles, care golise între timp întreaga farfurie, evreii nu înțelegeau prin profeți ce înțelegem noi astăzi.

— Întocmai, zise Bartolo. Nu erau ghicitori, ci mai degrabă mesageri și interpreți ai lui Yahve. Nu erau vreun Nostradamus. Deși la Matei exact asta sunt. Știm că povestea cu virgina vine de la Isaia și e o traducere greșită. Nașterea în Bethleem e de la Mica. Fuga în Egipt e, zice el, profețită de Osea. Povestea copilăriei lui Isus e povestea copilăriei lui Moise din Exodul, copiată aproape *ad litteram*. Un băiat e născut miraculos – ca Moise. Tiranul Irod se teme de el, precum faraonul se teme de Moise, pentru că o profeție spune că-i va lua locul pe tron. Botezul lui Isus e exact trecerea Mării Roșii de către Moise, cele patruzeci de zile de tentații în deșert sunt, în oglindă, cei patruzeci de ani în care Moise a rătăcit în pustie, iar Predica de pe Munte reface primirea tablelor de legi de pe Muntele Sinai. Mai mult, Isus îi e superior strămoșului său, e un Moise evoluat.

Speranța că un nou Moise va veni să salveze poporul evreu era foarte răspândită în epocă. Prin aceasta, Matei vrea să arate nu doar că Isus e Mesia, ci și că e noul Moise. Tot așa cum vrea să arate că se trage din stirpea lui David, căruia Dumnezeu i-a promis că doar urmașii lui vor sta pe tronul lui Israel, în vecii vecilor.

— Acesta este și motivul, preluă ștafeta Carrera, pentru care Matei ne dă la început o genealogie. Ea duce în linie directă la regele David, prin intermediul a paisprezece generații, apoi la Abraham, alte paisprezece generații. Problemele aici sunt multiple. În primul rând, genealogiile astea sunt din Vechiul Testament, din Numeri. Acolo însă sunt nouă pagini de genealogii. Așa că Matei sare peste generații și le amestecă îngrozitor, ca să-i iasă la socoteală exact paisprezece. Ba chiar într-un caz nu numără bine, și are doar treisprezece nume.

— Dar a cui genealogie e asta? Întrebă Charles. A tatălui său? Care nu e tatăl său?

— Exact. Întrucât Iosif nu s-a culcat cu Maria, care e virgină, și Isus a fost conceput prin trecerea Sfântului Duh prin Maria, Iosif n-are cum să fie tatăl său biologic. Prin urmare, așa cum bine ați sesizat, genealogia lui Matei e absolut inutilă și absurdă. Ca să nu mai vorbim că la Luca, singura Evanghelie care are și ea genealogii, alături de cea a lui Matei, sunt cu totul alte nume. Fiind

Încă și mai ambițios, Luca împinge genealogia până la Adam, ca să arate, desigur, că Isus e noul Adam. Și prezintă o linie de cincizeci și șase de generații care s-au succedat, după părerea lui, de la Facerea lumii.

— Dar să revenim la acest număr paisprezece, spuse Bartolo. Știți de unde vine?

— Presupun că e o chestie de numerologie, spuse Charles. La popoarele antice nu existau cifre, literele țineau loc de cifre. Și cum evreii nu scriau și nu scriu cu vocale, acelea se completează doar în vorbire, David se scria D-V-D. Cum D-ul avea valoarea 4, iar vav-ul, 6, rezultă $4+6+4$, egal 14. Adică paisprezece generații.

— Perfect, spuse grădinarul. Paisprezece generații de la Abraham la David și paisprezece de la David la Isus. Așadar, Isus e urmașul direct al lui David, deși nu e fiul lui Iosif. Mister pe toată linia.

— Da. Nu era foarte inteligent Matei ăsta, râse Charles.

— Evanghelia despre care vorbim are cinci blocuri mari, pachete narrative, le-ați zice dumneavoastră, dar n-o să intrăm în amănunte, continuă Carrera. La Matei, Isus nu se opune legilor iudaice, din contră, textul îndeamnă la respectarea lor întocmai. ăsta e sensul „fericirilor”, care se găsesc doar în această Evanghelie. Tot așa cum doar aici găsim faimoasele antiteze prin care Isus nu numai că respectă legile iudaice, dar le și

întărește, le duce la extrem. Isus cere nu numai respectarea literei legii, ci și a esenței ei, a spiritului. De exemplu, dacă legea spune să nu comiți adulter, Isus spune că nu e suficient, n-ai voie nici măcar să râvnești la soția altuia. Dacă legea zice ochi pentru ochi, dinte pentru dinte...

— Aici vreau să fac o paranteză, spuse Bartolo. Contrar a ceea ce înțelegem astăzi, legea asta, numită a talionului, nu se referea la felul în care trebuie sau ești obligat să te răzbuni. Dimpotrivă, îți limita răspunsul, răzbunarea. Nu era obligatoriu să o faci, dar dacă tot o făceai, răul prin care îi puteai plăti celui care te-a prejudiciat în vreun fel nu avea voie să depășească răul care ți-a fost produs. Așa că nu e vorba despre o lege a răzbunării, ci despre o lege nevindicativă. De aceea, Isus, care știa asta, cum știa toată lumea în epocă...

— Da... vru să intervină Carrera, dar Bartolo nu îl lăsă.

— Cum ziceam, Isus aduce această lege la esența ei și spune nu numai că n-ai voie să plătești cu o monedă mai mare, ci trebuie să întorci și obrazul celălalt. De fapt, Isus va reduce legile lui Moise la două. Prima e ceea ce se numește regula de aur: ce ție nu-ți place, altuia nu-i face.

— Știți că regula asta de aur nu e foarte originală, zise Charles. O găsim deja la Herodot, dar și la Confucius.

Așa cum o găsim și la Rabbi Hillel.

— Da, și răspunsul rabinului e identic cu cel al lui Isus, spuse grădinarul. Așa cum am arătat deja și vom mai demonstra cu vârf și îndesat, nimic nu e original la creștinism. Iubește-ți aproapele ca pe tine însuți, cum se mai poate traduce regula de aur, e din Levitic 19:18, iar cealaltă, care e despre cum trebuie să-l iubești pe Dumnezeu cu mintea, sufletul și inima, e din Deuteronom 6:5.

— Să ne întoarcem la Matei, spuse Bartolo, care se aprinsese mai tare decât fratele său. După părerea lui Matei, autoritățile evreiești sunt vinovate de moartea lui Isus. Dar nu pentru că sunt evrei. De altfel, Matei îl scapă pe Pilat de responsabilitate. Doar în această Evanghelie Pilat din Pont se spală pe mâini de sângele lui Isus. Dar poporul nu poate fi făcut responsabil, așa cum se va întâmpla la Ioan și în întreaga tradiție a Bisericii începând de la Meliton din Sardis, Iustin Martirul și Ioan Gură de Aur, pe care fratele meu îl numește într-un fel oribil, de mi-e și jenă să spun cum...

— Simplu, zise grădinarul, Ioan Gură de Cur. Ce a scos ăsta pe gură e doar mizerie. Un antisemitism feroce.

— În fine, așadar, Matei nu e antisemit. Din contră. Dar are ceva de împărțit cu saducheii, cu clasa conducătoare, așa cum are și Isus. Tocmai ca să

păstreze legea și să salveze poporul evreu după Parusia²⁶.

(Capitolul 93)

— Matei, continuă Bartolo, care își ajuta fratele să tranșeze pasărea, ne spune că Iosif află că Maria e gravidă chiar înainte de-a o lua de soție. Bănuind că a fost înșelat, vrea să anuleze căsătoria. Dar află, într-un vis, că Sfântul Duh e tatăl copilului. Se căsătoresc și se naște Isus. Niște magi vin de la Răsărit, urmând o stea care-i duce la Ierusalim, unde ajung chiar la palatul regal și îl întreabă pe Irod unde se va naște Regele Iudeilor. Irod înnebunește de frică, deoarece niște învățați de la curtea lui au prevestit că acel nou rege îl va ucide pe cel vechi. Vă sună cunoscut? E plină Grecia antică de povești din astea.

— Inclusiv cea a lui Oedip, zise Charles înainte de a gusta o bucată de carne care i se topi instantaneu în gură și îi lăsa un gust amestecat de condimente pe care nu-l recunoscuse, dar care îi trimise fiori de încântare prin corp.

— După care magii se duc, urmând aceeași stea, și ajung la Bethleem. Steaua se oprește deasupra unei case. Magii aduc cadouri, dar nu se întorc la Irod să-i

²⁶ Concept creștin care se referă la „a doua venire” a lui Cristos pe pământ într-o slavă și putere, ca împărat și judecător (n. red.).

spună cine e copilul, ci pleacă înapoi, pe alt drum. Irod, de frică, ordonă să fie omorâți toți copiii până la doi ani. Modelul de aici e Moise. Nu e foarte clar de ce nu a ordonat omorârea bebelușilor, dacă Isus e nou-născut. Se pare că soldații evrei nu știau să facă deosebirea între un sugar și un copil care a început să meargă. Inutil să adaug că niciun istoric din epocă nu pomenește despre chestia asta, care și atunci ar fi fost o enormitate. Dar Iosif iar visează, și e prevenit în vis de pericolul în care se află copilul. Carevasăzică, Dumnezeu n-are nicio problemă cu măcelărirea bebelușilor din jurul Bethleemului dacă scapă Isus. Logică de mit. Familia fuge în Egipt. Un nou vis, că așa erau jurnalele de știri pe atunci, îl informează pe Iosif că Irod a murit. Acum noi știm din istorie că Irod a murit în anul 4 î.e.n., deci numerotarea anilor făcută de călugărul Dionysius Exiguus e greșită cu cel puțin patru ani.

— Exact, spuse grădinarul. Isus s-a născut cu patru ani înainte de Isus.

— Dar află că fiul lui Irod e acum pe tron și că ăsta e și mai rău decât taică-său, așa că, în loc să se întoarcă în Bethleem, se duc la Nazaret. Cealaltă Evangheliie care vorbește despre nativitate, cea a lui Luca, spune cu totul altă poveste. A lui e mult mai lungă. Începe cu nașterea lui Ioan Botezătorul, care ar fi văr cu Isus, apoi

trece la Isus însuși. Maria e deja măritată cu Iosif când un înger apare și îi zice că e gravidă cu Sfântul Duh și că-l va naște pe fiul lui Dumnezeu. Când Maria își vizitează ruda, pe Elisabeta, mama lui Ioan Botezătorul, fătul Ioan începe să danseze în burtă mamei sale de bucurie că e vizitat de mama Fiului Domnului. Maria, bineînțeles, ca în orice film oriental care se respectă, se dezlănțuie în cântec. Luca ne zice că tocmai atunci împăratul roman Augustus a ordonat un recensământ în întreg Imperiul, iar guvernatorul Siriei le-a cerut locuitorilor din Orientul Mijlociu să se înregistreze la locul de naștere al strămoșilor lor. De ce face asta Luca? Pentru că regele David s-a născut acolo. Așadar, imaginați-vă că cineva ar face acum un recensământ și v-ar cere să mergeți în locul de naștere al strămoșilor de acum o mie de ani. Câți dintre locuitorii planetei ar ști unde să se ducă? Se urcă amândoi pe măgar, că trebuie să ascuți când se dă un decret, și pleacă din Nazaret spre Bethleem. Acolo vine pe lume Isus, dar, pentru că hanurile sunt pline, Maria îl naște în grajd. Aici nu mai avem magi, ci doar păstori, care se duc să-l venereze pe nou-născut. Care e circumcisi în a opta zi și își pierde sfântul prepuț. După care familia se întoarce, călare pe măgar, la Nazaret.

— Inutil să precizăm, spuse grădinarul, că nu e consemnat niciun recensământ în perioada respectivă.

Și Matei, și Luca, de dragul unor profeții imaginare, îl plimbă pe Isus și la Bethleem, unde trebuie să se nască, și la Nazaret, că de aia e Isus Nazarineanul, nu?

— Nu știu, zise Charles râzând cu gura plină.

— Păi, fiecare trebuie să găsească o soluție la chestia asta. Versiunea lui Matei i s-a părut cam idioată lui Luca. Știa și el că nu a existat niciun masacru al copiilor sub doi ani. Așa că a inventat recensământul acela fantastic, cu prezența la locul strămoșesc. Diferențele între povești sunt totale și absolut ireconciliabile. Dacă una e adevărată, cealaltă nu e. De aici încolo contradicțiile între Evangheliile se țin lanț. Nu numai contradicțiile, ci și o încrengătură de absurdități care pot avea sens doar în logica basmelor, cum ați zice dumneavoastră, a narațiunii ficționale. Adică tot ce e în Luca nu e în Matei și invers. Dar Hollywoodul le bagă de-a valma, magi cu păstori, fuga în Egipt și recensământul buclucaș. Fac o varză în capul credincioșilor, care sunt și așa suficient de confuzi. Apropo, Quirinius n-a devenit guvernator al Siriei până în anul 6 e.n. Așa că Isus s-a născut fie cu patru ani înainte de propria sa naștere, fie cu cel puțin șase ani după. Acum să vedem de ce trebuia neapărat ca Isus să se nască în Bethleem. Matei zice că a găsit o profeție în sensul ăsta în cartea lui Mica, unde se spune că un salvator va veni din Bethleem. Chestia e că

profeția cu pricina, care nu e o profeție, se referă la un rege războinic care va răsturna Imperiul Asirian cu sabia, cu multe fapte de vitejie și sadism.

Charles uitase până să și mestece, atât era de fascinat.

— Matei mai zice și că s-a profețit că va veni din Nazaret, însă nu citează sursa, iar sursa nu e nicăieri de găsit. Spune că ar exista în Vechiul Testament o profeție că Mesia e nazoren sau nazarenian, dar această profeție nu există niciunde. E posibil s-o fi inventat, face des asta. Așa că trebuia să găsească o soluție să-l nască unde spune Matei că ne zice profetul. Chestia e că orașul ăsta, Nazaret, nu exista în perioada respectivă. Oricum, Marcu pare să zică, deși nu e foarte clar, că orașul de baștină al lui Isus e Capernaum. Marcu îl numește totuși Nazarin. O fi ăsta numele locuitorilor unui sat numit Nazara, sau e vorba de o sectă despre care se vorbește în epocă? În Faptele apostolilor 24:5, Pavel e acuzat că face propagandă pentru nazarineni sau nazoreni. Așa zice și Epifanius, fiorosul vânător de eretici. Asta pare să fie și cea mai plauzibilă explicație. Ca familia lui Isus să facă parte dintr-o sectă iudaică sau iudeo-creștină numită Nazarenini. Ceea ce n-ar fi bine, asta ar însemna că existau creștini înainte de Isus, ca și la povestea cu anul nașterii. Mai există o explicație, *nazara* înseamnă adevăr. Așa că Isus Nazara ar fi Salvatorul și Adevărul. Nu e clar pentru nimeni.

Specialiștii, cel puțin cei onești, încă se ceartă pe tema asta. Într-o privință sunt însă cu toții de acord: Matei a inventat Nazaretul ca loc geografic. René Salm a demonstrat că orașul nu exista pe timpul lui Isus. Deși un escroc franciscan, fratele Bagatti, a mințit ca o gazetă rusească, pretinzând că a excavat urmele orașului. Salm s-a dus după el și a excavat serios. Bineînțeles, nimic, nici urmă de vestigii din epocă. Zero dovezi arheologice. Ken Dark, unul dintre cei mai importanți arheologi, s-a dus și el, și a constatat că solul din Nazaretul de azi are un singur strat prăpădit. Prin comparație, orașul vecin, Megido, are treizeci. Nu e pomenit în nicio lucrare geografică, niciunde, niciodată. Nici în vreuna istorică. Apare pentru prima oară când pioasa împărăteasă Elena, mama lui Constantin, s-a dus pe acolo și a descoperit biserica în care se ruga Isus, peștera în care Salomeea a vrut să verifice dacă Maria e virgină și drept pedeapsă i s-a uscat mâna, bucăți din crucea adevărată și scările pe care a urcat Isus spre palatul lui Pilat, care sunt acum aici, la Roma, în San Giovanni în Laterano, prima catedrală papală. Ca să nu mai zic că Origene, care a trăit la treizeci de kilometri de presupusul oraș, zicea în secolul al II-lea că s-a tot învârtit în căutarea lui, dar n-a reușit să-l găsească.

În care aflăm despre cele două capitole atribuite lui Luca, Evanghelia și Faptele apostolilor, și legătura acestora cu romanul de ficțiune mediteraneeen. Și despre superioritatea lui Pavel, care la Luca devine un Isus pe steroizi. Și despre cum Biserica devine mai importantă decât zeul la care se închină.

Și despre Ioan, prima Evanghelie în care Isus e declarat Dumnezeu.

Până și Luca, mai ales în Faptele apostolilor, nu mai scrie ceva ce seamănă cu o evanghelie, ci cu un roman de aventuri elenistic, cum existau din abundență în epocă. Vă mai enumăr câteva caracteristici comune, că astea țin de meseria dumneavoastră, de naratologie, și poate le aprofundați pentru volumul al doilea. Sunt romane extensive de călătorie, ca și Faptele; toate conțin miracole inovatoare sau puteri miraculoase – ca umbra lui Petru care vindecă ea însăși, ca batista vindecătoare a lui Pavel –, ele pregătesc deja puterea miraculoasă a relicvelor-obiecte, că începuseră deja să se termine ciolanele. Tot aici e și puterea lui Petru, care îi omoară pe bieții Anania și Safira cu un singur cuvânt. (...)

— Vă răspund imediat, zise grădinarul. Stați să termin cu Faptele apostolilor. Ziceam că includ, ca și

romanele grecești de aventuri, propagandă religioasă, întâlniri cu personaje fabuloase și exotice. Luca nu mai scrie nici măcar teologie și literatură simbolică pentru inițiați, scrie direct un roman de aventuri elenistic. Ca să nu mai zic că atâta îl umflă pe Pavel, încât îl face mai puternic decât pe Isus. Tot ce făcea Isus, face și Pavel, doar că la un nivel superior.

— Cum așa? se miră profesorul.

— Păi, da. Pavelul lui Luca e un Isus pe steroizi. Distanța pe care o acoperă călătoriile lui de predicator e mult mai mare decât cea pe care a parcurs-o Isus. Marea pe care înfruntă sfântul apostol pericolele e mult mai mare decât lacul prăpădit pe care navighează Isus; ca și Isus, are de înfruntat o furtună. Care de data asta e mult mai puternică. Atât de violentă, încât distruge corabia. Procesul lui durează ani, nu doar o singură noapte. Cât chin pe el, câtă suferință! Spre deosebire de modelul său, pe care l-a cunoscut doar prin revelații, armate întregi și numeroase complotează să-l ucidă și armate vin să-l salveze. Dacă Isus e atacat în timp ce predică într-o sinagogă, Pavel e atacat de două ori, în două sinagogi diferite. Și așa mai departe.

— Serios? spuse Charles râzând. La asta nu m-am gândit.

(Capitolul 95)

Toate astea sunt contradictorii în Evanghelii și, în același timp, ofense aduse logicii. N-ar conta dacă basmele astea n-ar avea pretenții de istoricitate. Pentru că istorie nu sunt defel. Poate că e prea târziu și n-o să mai putem vorbi despre celelalte Evanghelii, despre Luca, unde Isus este deja salvatorul lumii, parte a unui plan divin care nu poate fi oprit, dar unde sfârșitul vremurilor se amână și iminența parusiei nu mai există. Și până la Ioan, care îl transformă pe Isus direct în Dumnezeu încă de la începutul timpului. Evanghelia lui Ioan este cea care de-apocaliptizează total, dacă pot spune așa, mesajul lui Isus și se întoarce la o sută optzeci de grade împotriva mesajului original. De asemenea, Ioan semnalează începutul sfârșitului creștinismului ca religie iudaică și dă naștere antisemitismului. Isus acum e Dumnezeu și nimic altceva.

— Da, interveni Bartolo. Discursul apocaliptic începe să dispară și pentru că creștinii, deja la o sută de ani după Cristos, văd că sfârșitul nu se mai produce. Și Bisericii, care prinde putere, încep să-i placă credincioșii activi, nu aceia delăsători care nu fac nimic altceva decât să aștepte sfârșitul lumii. Schimbă paradigma creștină, iar Biserica începe să se îndepărteze încet-încet de fondatorul ei, Isus, și să devină, dintr-o religie a lui Isus, un iudaism reformat, o

religie despre Isus, ceea ce, după părerea mea, Isus n-a vrut niciodată.

— Dacă ar fi existat, într-adevăr, n-ar fi vrut. Cert e că, așa cum vedeți, și cum am spus deja, pe măsură ce ne îndepărtăm de Isus în timp, aflăm mai multe despre viața lui, și pe măsură ce ne apropiem, știm mai puține. Or, asta nu funcționează decât în cazul personajelor mitologice, încheie grădinarul.

(Capitolul 94)

Ioan e deja la marginea filosofiei grecești cu Logosul lui și cu refuzul său de a scrie parabole. La el, ceea ce face Isus nu sunt minuni. N-are nevoie să facă miracole. Sunt semne, pentru ca poporul prost să înțeleagă că e Dumnezeu însuși. „Înainte ca Abraham să fi fost, eu sunt”, spune Isus în Ioan. Puțină lume face legătura cu Moise, căruia Dumnezeu i se adresează dintr-o tufă în flăcări și care, la întrebarea lui Moise: „Cine îmi vorbește?”, răspunde: „«Eu sunt» îți vorbește”. Declară, așadar, răspicat despre el însuși că e Dumnezeu. E clar, prin urmare, de unde e și frauda asta. Până și Luca, mai ales în Faptele apostolilor, nu mai scrie ceva ce seamănă cu o evanghelie, ci cu un roman de aventuri elenistic, cum existau din abundență în epocă. Vă mai enumăr câteva caracteristici comune, că astea țin de meseria

dumneavoastră, de naratologie, și poate le aprofundați pentru volumul al doilea. Sunt romane extensive de călătorie, ca și Faptele; toate conțin miracole inovatoare sau puteri miraculoase – ca umbra lui Petru care vindecă ea însăși, ca batista vindecătoare a lui Pavel –, ele pregătesc deja puterea miraculoasă a relicvelor-obiecte, că începuseră deja să se termine ciolanele.

Tot aici e și puterea lui Petru, care îi omoară pe bieții Anania și Safira cu un singur cuvânt.

(Capitolul 95)

Unde redescoperim, după profesorul Dennis Macdonald, cum Marcu a plagiat Odiseea lui Homer și cum prima Evanghelie nu e nimic altceva decât un exercițiu literar.

Puse hârtiile la mijloc, între ei. Pe prima pagină, Cassandra citi:

Od - Ospățul lui Nestor	Marcu - primul ospăț
Telemah și Atena au navigat și au ajuns la mal	Isus și discipolii au navigat și au ajuns la mal
Au găsit pe plajă o mulțime de 4500 de bărbați	Au găsit pe plajă o mulțime de 5000 de bărbați
Nestor era păstorul mulțimii	Isus a compătimit mulțimea - sunt ca niște oi fără păstor

Când mulțimea a văzut străinii, s-a repezit să-i salute	Când mulțimea i-a văzut pe Isus și pe discipoli, s-a repezit să-i salute
Pisistrate le-a ordonat oaspeților să se așeze	Isus le-a ordonat oamenilor să se așeze
Oamenii s-au așezat în grupuri de câte 500	Oamenii s-au așezat în grupuri - 100 a câte 50
Nestor a făcut un sacrificiu și oamenii s-au rugat	Isus s-a rugat și a rupt pâinea
Au luat carnea și au dat mai departe mâncarea	Isus a luat pâinea și peștele și le-a dat mai departe
Toată lumea a mâncat și s-a săturat	Toată lumea a mâncat și s-a săturat

Tabelul următor:

Od - Ospățul lui Menelaus	Marcu - al doilea ospăț
În loc să navigheze cum au făcut la primul ospăț, Telemah și Pisistrate au plecat spre Sparta	În loc să navigheze cum au făcut la primul ospăț, Isus și discipolii s-au dus pe malul lacului
Un sclav a vrut să trimită mulțimea pe drumul ei	Discipolii au vrut să trimită mulțimea pe drumul ei
Menelau a refuzat să gonească mulțimea flămândă	Isus a refuzat să gonească mulțimea flămândă
Spre deosebire de ospățul lui Nestor, aici sunt și femeii în mulțime	Spre deosebire de primul ospăț, aici sunt și femeii în mulțime
Sclavii au luat pâine și carne și	Isus a luat pâine și pește și le-a

le-au împărțit mulțimii	împărțit mulțimii
Toți au mâncat și fiecare s-a săturat	Toți au mâncat și fiecare s-a săturat

— OK, spuse Cassandra. Înțeleg că textele din dreapta sunt aproape identice cu cele din stânga. Dar mă tem că nu înțeleg despre ce e vorba. Ce e Od?

— Prescurtarea de la *Odiseea* lui Homer.

— Aia cu Ulise?

— Da, spuse Charles. Iar cealaltă coloană e prima dintre Evangheliile, prima în care apare povestea unui Isus istoric. Evanghelia după Marcu.

— Adică Marcu a copiat de la Homer?

— Nu e evident?

— Și Michelangelo a descoperit asta? Adică astăzi se știe? A mai descoperit cineva?

— Da. E un profesor american care susține acest lucru. Dennis Macdonald. Nu e clar dacă știa că Michelangelo a făcut-o cu patru sute de ani înaintea lui. Nu cred. Hai să vedem mai departe.

Charles întoarse pagina și alese un alt tabel, la întâmplare.

Od - Călătoria pe mare	Marcu - călătoria pe mare
Echipajul lui Ulise s-a urcat pe vas și s-a așezat	Isus s-a urcat pe vas cu discipolii, s-a așezat și a început să-i învețe

Pe o insulă plutitoare, Ulise le-a povestit lui Aeolus și familiei sale	Pe o barcă plutitoare, Isus le-a povestit discipolilor
După o lună, a plecat cu 12 corăbii	Când s-a făcut târziu, a plecat și a spus că alte bărci îl urmează
Ulise a dormit	Isus a dormit
Echipajul a deschis sacul și a eliberat vânturile	Un vânt puternic a venit peste ei
Echipajul s-a speriat	Discipolii s-au speriat
Ulise s-a trezit și a dispărut	Isus s-a trezit și a calmat furtuna
Aeolus și nu Ulise a fost stăpânul vânturilor	Isus a fost stăpânul vânturilor și al mării

— Doamne Dumnezeule, spuse Cassandra. Textele sunt aproape identice.

— Da. Și toate tabelele care urmează, după cum vezi, câteva zeci, sunt la fel. E aproape întreaga Evanghelie după Marcu aici.

— Identică cu *Odiseea* lui Homer? Câteva lucruri sunt ușor schimbate.

— Da. Câteva. Foarte puține.

— Apar și crucificarea și învierea?

— Nu în forma asta, ci mai degrabă ca pachete de acțiuni. Dar, așa cum putem observa, nu numai că sunt luate *tale quale* din Homer, ci acțiunile se petrec în aceeași ordine cronologică. Aproape cuvânt cu cuvânt.

— Da, dar Isus e mai tare decât Ulise.

— Grozavă observație, zise Charles. Da, eroul noii secte de creștini trebuia să-și întreacă modelele. E Moise, dar e mai tare decât Moise. E Elisei, dar e mai tare decât Elisei. E Odiseu, dar e mai tare decât Odiseu.

— Isus e Superman! glumi Cassandra.

— Da. Se poate spune și așa. Dacă predecesorii lui sunt eroi, el e supererou. Prin asta, primii creștini recunoșteau că întreaga poveste a lor e furată după povestea altor zei și e un compozit de mai multe mituri din zona mediteraneeană, iudaism contaminat cu elemente grecești și persane, doar că pretindeau că zeul lor era superior celorlalți. Tot ce făcea el era mai grozav. Dacă asta, cum zicea Carrera, nu e mitologie, nimic nu e mitologie. Mai mult, adăugă Charles înfierbântat, primii Părinți ai Bisericii au și întors argumentul. Iustin Martirul nu înțelegea de ce, dacă în mitologiile păgâne erau acceptabile poveștile astea supranaturale, nu li se acceptă și creștinilor același tip de legendă fondatoare. Sigur, ulterior au zis că numai a lor e autentică și că restul sunt invenții. Despre unele au afirmat chiar că diavolul a prevăzut cu secole înainte venirea lui Cristos și a sădit poveștile sale într-un timp anterior, tocmai ca detractorii creștinismului să-i poată invoca lipsa de originalitate.

— E adevărat? întrebă Cassandra, căreia parcă tot nu-i venea să creadă ce auzea.

— Sigur, spuse profesorul râzând. Evangheliile sunt scrise în greacă, deci autorii lor sunt intelectuali formați în cultura elenistică. Una dintre cele mai importante valori ale unui autor antic grec era imitarea scrierilor celebre. Mimesisul, cum îl numeau ei. Noțiunea se bucura în epocă de un prestigiu teribil, pentru că Platon însuși a folosit metoda când a descris lumea noastră ca fiind o imitație a lumii ideilor. Iar Aristotel vorbește despre un dublu mimesis – viața pământească imită lumea ideilor și este la rândul ei imitată de artă. Deci arta e o dublă imitație. Așa că obligația artistului e să imite viața, s-o transpună. Imitația nu e doar o chestiune de stil, ci și una de conținut. În lumea greco-romană valoarea unei idei, ca și cea a unei religii, era dată de vechimea ei. Așa că modernul – grecul sau latinul contemporan – trebuia să imite valorile consacrate ale autorilor clasici. De exemplu, era considerat inacceptabil să scrii o poveste originală sută la sută, adică o invenție personală absolută. Riscai să fii ucis cu pietre.

— Zău? se miră Cassandra. Acum, în universități, e o adevărată obsesie cu plagiatele. Trebuie să citezi sursa și pentru ultima virgulă.

— Cum e și normal să fie. Nu poți fura munca altora. Deși e și ceva enervant în asta. Știu studenți care, cum au scris o propoziție, oricât de stupidă, dau fuga s-o

înregistreze înainte de a o citi în clasă. Asta e deja o boală mintală. Odată, un coleg de-al meu a cedat și le-a zis că cei care se tem să nu le fie furată ideea n-o au decât pe aia. Dar în Antichitate era exact pe dos. În orice lucrare – roman, poezie, piesă de teatru, expunere istorică – trebuia să poți recunoaște una sau mai multe filiații. Numai tradiția îți putea valida lucrarea. Originalitatea venea pe urmă, și doar în contextul tradiției. Trebuia să imiți un profesor sau un artist celebru, pe cât cu putință în viață. Cititul pentru un artist era obligatoriu. Numai așa se putea folosi un alt procedeu, atât de important la greci, cum e parafraza. Te puteai lua la luptă cu autorii anteriori, cu condiția să fie recunoscută sursa, adică să înțeleagă lumea de cine te ieși și mai ales dacă o făceai cu *esprit*. Așadar, imitație inventivă, emulație, contaminare și transformare. E exact ce face Marcu cu operele lui Homer. Cărțile Vechiului Testament sunt autoreferențiale – cele mai noi se referă la cele vechi. Iar cele ale Noului Testament, nu mai vorbim. Matei se sprijină pe Vechiul Testament, Marcu îl copiază pe Homer, ca și Luca, însă el are surse mai multe, printre care și romanele romantice ale Mediteranei.

Cassandra îl privi lung pe profesor. Era uimită de felul în care ușoara simpatie de la început se transforma în ceva mai mult. Dar goni repede gândul.

Și ca să îl gonească de tot propuse:

— Mai citim una?

— Sigur.

Charles parcurse în diagonală câteva tabele până ajunse la unul care îi plăcu.

Od - Țara ciclopilor și insula lui Circe	Marcu - cap. 5	
Ulise și echipajul navighează spre țara ciclopilor	Isus și discipolii navighează spre Gadareni	
Pe muntele ciclopilor, nenumărate capre pășteau	Pe munte, 2000 de porci pășteau (Notă: Circe îi va transforma pe companionii lui Ulise în porci)	
Ulise și echipajul merg la țărm	Isus și discipolii merg la țărm	
Acolo descoperă o peșteră unde trăiește un uriaș	Acolo găsesc un demon sălbatic care trăiește în peșteri	
Polifem e în pielea goală. N-are haine	Demonul e gol. N-are haine	
Circe îl recunoaște pe Ulise și îl roagă să nu-i facă rău	Demonul îl recunoaște pe Isus și îl roagă să nu-i facă rău	
Uriașul îl întreabă pe Odiseu cum îl cheamă	Isus îl întreabă pe demon cum îl cheamă	
Ulise răspunde: „Mă cheamă nimeni”	Demonul răspunde: „Mă cheamă legiune, pentru că suntem mulți”	
Ulise îl învinge pe Polifem printr-un vicleșug	Isus face o vrajă și îi trimite pe demoni - sunt o legiune - și	

	între în porci
Păstorul își cheamă vecinii	Porcarii își cheamă vecinii
Ciclopul vin să se intereseze de soarta lui Polifem	Vecinii vin să se intereseze de soarta porcilor
Ulise și echipajul se urcă pe vas	Isus și discipolii se urcă pe vas
Ulise îi poruncește uriașului să spună la toată lumea că el l-a scos demonul să spună la orbit	Isus îi spune omului din care a scos demonul să spună la toată lumea ce a făcut Dumnezeu pentru el
Uriașul îl întreabă pe Ulise, care e deja pe vas, dacă poate să meargă cu el	Uriașul vindecă îl întreabă pe Isus, care e deja pe vas, dacă poate să îl ia cu el
Ulise îl refuză	Isus îl refuză
Ulise părăsește insula pe corabie	Isus și discipolii părăsesc locul în barcă
Ulise se trezește în furtună	Isus se trezește în furtună și calmează vânturile și marea

— Incredibil, zise Cassandra. Absolut incredibil. E corect ce scrie aici?

— Mai mult decât atât. Istoricii serioși au observat că marea pe care navighează Ulise e chiar mare, în schimb apa pe care navighează Isus e doar un lac prăpădit. Pe care n-au cum să fie nici furtuni, nici vânturi. Dar lui Marcu i-a plăcut povestea atât de mult, încât nu s-a putut abține.

Contradicții și absurdități în evanghelii

Unde se arată că sunt în Jur de jumătate de milion de discrepanțe între manuscrisele din Noul Testament care ne-au rămas din secolele IV-IX și aflăm despre falsuri, variante, alterări intenționate, interpolări.

— Așadar, în întreg primul secol creștin, Isus nu e menționat niciunde în afara textelor creștine, despre care am stabilit că le poți număra pe degetele de la o mână. Niciun istoric grec sau roman nu-l pomenește, niciun poet, politician – pe atunci se ocupau cu scrisul, nu erau semianalfabeți ca cei de azi –, niciun istoric al religiilor. Numele lui nu apare în niciun document al epocii, în nicio scrisoare privată, pe nicio inscripție. O sută de ani de liniște mormântală, zise grădinarul ștergându-și satisfăcut mâinile pline de sos de la coastele pe care tocmai le devorase.

(...)

— Știți că sunt mai multe discrepanțe decât cuvinte între exemplarele istorice pe care le avem din Noul Testament? râse grădinarul.

— Cum așa? întrebă Charles.

— Hmm, interveni Bartolo în timp ce turna vinul.

Avem în jur de cinci mii cinci sute de manuscrise grecești din Noul Testament. Unele sunt fragmente minuscule, altele, copii complete. Dar majoritatea, adică nouăzeci și patru la sută, datează din perioada cuprinsă între secolele al IX-lea și al XIV-lea, când copierea textelor se uniformizează, odată cu apariția copiștilor profesioniști și educați. Fratele meu are dreptate. Nimeni nu știe câte diferențe sunt. Alterări scribale, cum le numim noi. Au încercat să facă un program de computer ca să le numere. Unii cercetători zic că sunt două sute de mii, alții au numărat chiar și o jumătate de milion. Salvatore, care are nervi pentru așa ceva, zice că a trecut de patru sute de mii și încă n-a terminat.

— Păi, patru sute de mii împărțit la cinci mii nici nu e așa de rău, observă Charles. Înseamnă optzeci de manuscris.

— Nu se calculează așa, îi atrase atenția grădinarul.

— Știu, glumeam. Cât de mari sunt diferențele?

— Unele sunt mari, dar majoritatea nu contează, răspunse Bartolo. Inversări de litere, câte un cuvânt înlocuit. Presupun că fratele meu vă va vorbi despre discrepanțele de ordin logic și narativ din și dintre Evanghelii, eu am să spun câteva cuvinte despre forma textului. Știți că cel mai vechi fragment pe care îl avem pe papyrus se numește P52, pentru că a fost al cincizeci

și doilea catalogat, și e de mărimea unei cărți de credit ciopârțite? E un fragment din Evanghelia după Ioan și conține un singur cuvânt întreg. Plus bucăți din alte cuvinte. A fost datat de curând ca fiind copiat între 140 și 180 e.n. Din prima Evangheliie, cea după Marcu, cel mai vechi fragment pe care îl avem se cheamă P45 și e copiat în prima jumătate a secolului al III-lea. Prima copie completă din cea mai veche Evangheliie e de pe la mijlocul secolului al IV-lea, adică la aproape trei sute de ani după ce a fost scrisă.

— Nu știam, spuse Charles. Dar stați bine. Cele mai vechi copii pe care le avem după Pliniu cel Bătrân au fost făcute la opt sute de ani față de manuscrisul original. La fel și cele după Plutarh și Flavius Iosephus. Avem cea mai veche copie după Polibiu²⁷ la o mie două sute de ani de la dispariția lui. Iar primele copii după Herodot și Pausanias²⁸ sunt la o distanță de o mie cinci sute de ani față de momentul scrierii. În cazul lui Xenofon²⁹ stăm și mai rău. Sunt o mie opt sute de ani între scrierea operei sale, atât cât ne-a rămas, și cea mai veche copie care a ajuns până la noi. Toate copiile

²⁷ Polybios, în română Polibiu (208-126 î.e.n.) – comandant militar, om de stat, teoretician politic și istoric grec. În *Istorie* formulează teoria ciclică a regimurilor politice, (n. red.).

²⁸ Pausanias, zis și Periegetul (aprox. 115-180 e.n.) – geograf și călător grec care a oferit o descriere amănunțită a Greciei din epoca romană, (n. red.).

²⁹ Xenofon (430-354 î.e.n.) – istoric grec, autorul lucrării *Anabasis* (n. red.).

intermediare s-au pierdut. Am exemple cu nemiluita. Așa că, orice s-ar zice, creștinismul stă foarte bine din acest punct de vedere.

— E adevărat, dar asta înseamnă că, pentru a ajunge la varianta din anul 350 pe care o avem, manuscrisele au fost copiate de mii de ori. Pentru că fiecare nouă intervenție asupra textului a produs modificări. Unele benigne, cum spuneam. Câte un scrib mai puțin alfabetizat, câte unul care mai ațipea. Lumină proastă, ochi bolnavi. Unii săreau câte un rând, alții făceau notații pe margine. Ăștia erau toți creștini și făceau muncă voluntară. Majoritatea semianalfabeți, așa că erau nevoiți să copieze caligrafic semne pe care nu le cunoșteau.

— De mii de ori? De ce ziceți asta? Întrebă Charles.

— Păi, e clar, dacă înțelegem cum funcționa copierea textelor. Să zicem că un grup de creștini, să pornim de la cel inițial, are textul original al lui Marcu, în jurul anului 75. Din comunitatea lui vor vrea mai mulți să-l citească sau să-l transmită mai departe. Câțiva scribi fac câteva copii. Unul pleacă cu o copie să evanghelizeze mai departe, după modelul lui Pavel. Se întâlnește cu un grup de oameni pe care îi convinge sau cu o altă comunitate creștină care are doar tradiție orală, dar niciun text scris. Cei din urmă se apucă să facă niște copii după copia celui venit din prima comunitate care

are textul. Dar omul merge mai departe. Cel care a realizat o copie a făcut cu siguranță câteva greșeli. Nu se poate altfel. După copia lui greșită se fac alte copii. Prima copie a plecat. O altă comunitate cu tradiție orală aude că vecinii au un text despre zeul lor. Vor și ei o copie. Dar comunitatea abia a făcut două. Vine un reprezentant al noii comunități și face o copie, care e deja o copie a copiei a copiei. Și face și el o copie, care încorporează deja trei generații de greșeli. La un moment dat, una dintre copiile copiilor copiilor copiilor ajunge la o comunitate în care tradiția orală e ușor diferită. Aștia nu vor să ajungă în disonanță cognitivă și adaugă la varianta lor, deja coruptă, un pic de teologie suplimentară. Trebuie să luăm în calcul și spațiul vast pe care se întinde imperiul. Distanțele sunt uriașe. Copiile astea se multiplică exponențial. La fel și diferențele. Dacă faceți un calcul, ajungeți, în trei sute de ani, la câteva mii de generații de copii.

— Just, zise Charles.

— Există nenumărate dovezi că scribii mai răsăriți, care aveau și cunoștințe teologice, au făcut adesea comentarii pe marginea documentelor. De multe ori interogații despre unele idei sau cuvinte. Avem dovezi că cei care copiau după ei nu numai că le preluau greșelile și făceau altele noi, dar mai încorporau în text și comentariile de pe margini ale scribilor anteriori,

scoțând semnele de întrebare. Asta, timp de trei sute de ani, până la cel mai vechi manuscris pe care îl avem acum.

— Da, râse Charles. E legitim să te întrebi cum arată originalul.

— E mai mult decât atât, spuse grădinarul. Orice credincios care crede că Biblia e cuvântul lui Dumnezeu încasează o lovitură teribilă. De dragul jocului, să acceptăm că Evangheliile au fost cuvântul lui Dumnezeu la origini. Fenomenul de corupere a textelor e atât de mare, încât preoții care citesc astăzi din Biblie la slujbe habar n-au în ce măsură a mai rămas acolo ceva original. Pentru că de-a lungul a trei secole habar n-avem cât s-a modificat și cât din textul original mai e în cărțile astea.

— Am făcut la un seminar un exercițiu cu studenții mei, de-a lungul unui an, spuse Bartolo. I-am pus să copieze un text, iar următorilor le-am cerut să copieze după copii. Următorii au copiat după exemplarele acestora și așa mai departe. Am ajuns la a cincea generație de copii. Doar la a cincea generație. Diferențele erau deja mai multe decât cuvintele. Și, atenție, am avut de-a face cu oameni care știu să scrie, cu vedere bună, lucrând în condiții civilizate, cu instrumente de scris performante și care, spre deosebire de scribii creștini, nu simt nevoia să strecoare

interpretări ale textelor care să reflecte viziunea sectei creștine din care fac parte, de multe ori foarte diferită de cea a sectei care a copiat textul anterior și tot așa, timp de trei sute de ani.

— Când a început povestea asta cu numărul variantelor? Dacă îmi amintesc bine, prin 1700, nu? Era unul John Mill, parcă. Fără legătură cu filosoful, spuse Charles.

— Într-adevăr. A fost un șoc când John Mill, în 1707, a publicat la Oxford o ediție a Noului Testament grecesc, intitulat chiar așa, *Novum Testamentum Græcum*, cu aparat critic. Găsise treizeci de mii de diferențe între cele doar o sută de manuscrise pe care le avea la dispoziție și care nu erau dintre cele mai vechi. Se știe azi că nici măcar el n-a citat toate diferențele pe care le găsise. Majoritatea, cum spuneam, sunt greșeli de transcriere. Dar sunt și cele care contează. Uite, de exemplu, știați că una dintre cele mai frumoase, umane și cunoscute povești din Biblie, pe care orice creștin sau necreștin o citează ori de câte ori se simte judecat de semenii săi, e povestea din Evanghelia după Ioan cu femeia adulterină?

— Doar cel fără de păcat să ridice piatra!

— Întocmai, râse Bartolo. Femeia care e condamnată conform legii iudaice la lapidare și pe care Isus o salvează folosindu-se de această logică genială, potrivit

căreia doar cel fără de păcat poate începe execuția. Ei bine, povestea aceasta nu e în variantele cele mai vechi pe care le avem din Evanghelia originală. În această privință niciun specialist în Noul Testament nu are vreo îndoială. Așadar, Isus n-a oprit execuția nici unei femei adulterine. Povestea nu e în primul text al Evangheliei. O fi circulat prin vreo tradiție orală, dar, cel puțin din punctul de vedere al textului, e o interpolare târzie. Și totuși, este de neconceput să vorbești despre Isus și să nu dai această pildă. S-ar prăbuși, Doamne ferește, Hollywoodul. Pentru că, orice variantă de film s-ar face despre Isus, povestea asta nu lipsește niciodată. Nici măcar în carnagiul sinistru al lui Mel Gibson.

Charles rămase cu gura căscată.

— N-am știut asta! E surprinzător ce îmi spuneți.

— Să vă mai dau două exemple. Atât, că n-are rost să vă obosesc, zise grădinarul. Am stabilit că Evanghelia după Marcu e cea mai veche, da?

— În mod clar, da, răspunse Charles.

— Bine. Știți că variantele acestei Evanghelii sunt astăzi foarte diferite, în funcție de Biblia pe care o citești?

— Cum așa?

— Foarte bine. Originalul lui Marcu, așa cum rezultă din Evangheliile din secolele al IV-lea și al V-lea, pe

care le avem, se încheie la capitolul 16, versetul 8. Femeile găsesc mormântul gol, iar un tânăr îmbrăcat în alb le trimite să-i anunțe pe discipoli că Isus a înviat și că le dă întâlnire în Galileea. Speriate, femeile se duc acasă și nu spun nimănui nimic. Aici se încheie această primă Evanghelie.

— Da? Nu știam, zise Charles.

— Da. Numai că există multe variante de text, care adaugă, unele patru versete, altele douăsprezece. Bibliile făcute cu onestitate precizează, prin note de subsol, că proveniența acestor versete suplimentare e dubioasă. Și este. Aceste versete, evident false, schimbă cu totul mesajul Evangheliei lui Marcu, îi strică forma poetică, au un limbaj diferit, un mod de exprimare diferit, o construcție diferită a frazei, până și o koiné, greaca în care a scris Marcu, complet diferită. Ca să fac o glumă, urmă Bartolo zâmbind, în versetele astea adăugate, mai precis, în versetul 18, se afirmă că cei care vor pune mâna pe șerpi vor scăpa nevătămați. Aveți o sectă în America – *The Appalachian snake handlers*³⁰ –, ai cărei membri mor pe capete, anual, mușcați de șerpi veninoși, din cauza versetului ăstuia.

³⁰ Manipularea șerpilor este o practică rituală observată la anumite mișcări creștine penticostale din America, mai ales în regiunile rurale din estul și sud-estul Statelor Unite. A apărut la începutul secolului XX în orașele miniere din zona munților Apalași. (n. red.).

Poate dacă le-ar spune cineva că e o interpolare târzie, le-ar salva viața.

— Asta cu Marcu nu mi-o amintesc, dar povestea cu piatra o știu până și copiii. Ziceți mai departe, că mi-ați stârnit interesul.

— Totuși, cea mai importantă dintre interpolări, mama alterării textelor biblice, cel mai spectaculos fals, apare în Prima Epistolă a lui Ioan. Capitolul 5:7-9. Niciunde în Noul Testament nu e pomenită cea mai absurdă aberație logică a teologiei creștine, viziunea trinitară. Și, cu toate că s-au chinuit o mie cinci sute de ani să împace politeismul ăsta cu Dumnezeu în trei persoane ca să-l facă monoteism, după toate hocus-pocusurile pe care le-au făcut, tot absurdă a rămas.

— Într-adevăr. Parcă am mai vorbit ieri sau alaltăieri. E paradoxul ăsta cu Isus care e sută la sută om și sută la sută Dumnezeu, lucru imposibil.

— Da. După ce s-au chinuit atât să găsească povești complicate cu substanță comună, dacă îi iei la întrebări, marii teologi îți închid gura cu „e un mister și o taină” și gata. Ei bine, s-au chinuit câteva sute de ani cu asta, dar habar n-aveau, nici măcar marii Părinți, că nu e nimic în Biblie despre treime. Care e, de fapt, o invenție a lui Tertulian.

— În această formă, preciză Bartolo. Pentru că ea

exista mai devreme în mai multe forme. Și totul pornește de la Ioan.

— Bineînțeles. Singurul loc în care apare ceva despre treime e falsul care sună așa: „Căci trei sunt care mărturisesc în cer: Tatăl, Cuvântul și Duhul Sfânt, și aceștia trei una sunt”. Ei bine, falsul ăsta grosolan a apărut destul de târziu. Poate știți...

— Ce? Povestea cu Erasmus din Rotterdam?

— Întocmai, domnule profesor. Cum bine știți, Erasmus a primit sarcina să retraducă Biblia în latină pentru că singura variantă, numită și *Vulgata*, tradusă de Ieronim, era plină de greșeli de tot felul.

— Da, dar a primit simultan și sarcina să reconstituie *Septuaginta*, versiunea în limba greacă.

— Așa este, spuse grădinarul. Ei bine, când le-a dat traducerea, lipsea exact povestea asta cu toți trei sunt una. Adică exact ideea trinității. Biserica a făcut spume la gură și i-a cerut să reintroducă sintagma în Biblie. Erasmus, onest cum era, a răspuns că în niciuna dintre variantele grecești ale Noului Testament pe care le-a consultat nu apare așa ceva și că e un fals comis de Ieronim în traducerea latină sau o interpolare târzie. Ceea ce și era. Prin urmare, a spus că, dacă Biserica îi putea arăta măcar un text în greacă în care sintagma să existe, el avea s-o introducă la loc. Bineînțeles, Biserica a produs repede un fals și Erasmus, bucuros că nu avea

să sfârșească pe rug, l-a băgat în Biblie. Și așa avem o altă minciună, un alt fals, o altă interpolare, la fel ca toate aberațiile pe care se construiește dogma creștină.

(Capitolul 80)

— Să mai dăm unul-două exemple, că nu ne-ar ajunge două luni să le epuizăm, spuse Bartolo. E o varză de date și un amestec de contradicții, atât interne, cât și între Evanghelii, în ceea ce privește procesul lui Isus. Și din nou absurdități. Nu se poate ca cineva să fie judecat de Sanhedrin în timpul unei sărbători. Excluz. Nu existau procese noaptea la evrei, cum zic Marcu și Matei. Ioan o știe, așa că nu descrie un proces în fața Sanhedrinului, ci doar un interogatoriu în fața lui Ana și Caiafa. Judecata nu se putea ține nici afară, în fața Templului, nici la un magistrat acasă. Astea sunt toate ficțiuni cu valoare narativă. Nu existau execuții de Paște. Nu-i durea nimic să aștepte până luni. Că prizonierul nu fugea nicăieri. Dar dacă l-ar fi executat după Paște, cum mai ajungea și miel de Paște, și țap ispășitor? Discuțiile cu Pilat sunt și ele contradictorii de la o Evanghelie la alta.

— Dar cele mai mari discrepante apar unde contează cel mai mult. La narațiunea învierii. Aici e cu adevărat nenorocire, zise grădinarul.

— Cine a fost la mormântul gol? Maria singură, ca la

Ioan? Maria și altă Marie, ca la Matei? Maria Magdalena, Maria, mama lui Iacov, și Salomeea, ca la Marcu? Sau Maria Magdalena, Ioana, Maria, mama lui Iacov, și o altă femeie, ca la Luca? Stânca din fața mormântului era deja dată la o parte, ca la Marcu? Sau îngerul a dat-o la o parte de față cu femeile, ca la Matei? Pe cine au văzut femeile acolo? Un înger, ca la Matei? Un tânăr cam dezbrăcat, cu un cearșaf alb pe el, ca la Marcu? Doi bărbați, ca la Luca? Sau pe nimeni, ca la Ioan? Și ce li s-a spus? Să meargă în Galileea, ca la Marcu? Sau să-și amintească ce le-a zis Isus când au fost în Galileea, ca la Luca? Cui povestesc femeile? Și așa mai departe. Câte evanghelii, atâtea variante. La Marcu, femeilor li se spune să-i trimită pe discipoli în Galileea, dar ele tac de frică și nu zic nimănui nimic. La Matei, li se spune discipolilor să meargă în Galileea să-l întâlnească pe Isus și ei se execută. Dar la Luca, discipolii nu sunt trimiși nicăieri, așa că rămân la Ierusalim și Isus li se arată la doi dintre ei pe drumul spre Emaus, apoi le apare celorlalți în altă parte și îi duce în Betania, de unde se și ridică la cer. Cum e? Cum intră Isus în Ierusalim? Călare pe un măgar, sau pe un măgar și pe mînzul lui, ca la Matei? Ce zice centurionul la moartea sa? Ce minuni face? Câte pâini multiplică? Câți oameni hrănește? Patru mii, ca la Marcu? Cinci mii, fără a număra femeile, copiii și bătrânii, ca la

Matei? De câte ori o face? În ce zi a fost crucificat? La ce oră a fost crucificat? Cum de a lăsat Pilat un om al Sanhedrinului, inventat și el, pe Iosif din Arimateea, să dea jos un criminal de pe cruce și să-l îngroape, când întreaga idee a crucificării era să dai un exemplu, lăsându-l pe condamnat să putrezească pe cruce, după care îl aruncai într-o groapă comună? Toate astea sunt contradictorii în Evangheliile și, în același timp, ofense aduse logicii. N-ar conta dacă basmele astea n-ar avea pretenții de istoricitate. Pentru că istorie nu sunt defel. Poate că e prea târziu și n-o să mai putem vorbi despre celelalte Evangheliile, despre Luca, unde Isus este deja salvatorul lumii, parte a unui plan divin care nu poate fi oprit, dar unde sfârșitul vremurilor se amână și iminența parusiei nu mai există. Și până la Ioan, care îl transformă pe Isus direct în Dumnezeu încă de la începutul timpului. Evanghelia lui Ioan este cea care de-apocaliptizează total, dacă pot spune așa, mesajul lui Isus și se întoarce la o sută optzeci de grade împotriva mesajului original. De asemenea, Ioan semnalează începutul sfârșitului creștinismului ca religie iudaică și dă naștere antisemitismului. Isus acum e Dumnezeu și nimic altceva.

— Da, interveni Bartolo. Discursul apocaliptic începe să dispară și pentru că creștinii, deja la o sută de ani după Cristos, văd că sfârșitul nu se mai produce. Și

Bisericii, care prinde putere, încep să-i placă credincioșii activi, nu aceia delăsători care nu fac nimic altceva decât să aștepte sfârșitul lumii. Schimbă paradigma creștină, iar Biserica începe să se îndepărteze încet-încet de fondatorul ei, Isus, și să devină, dintr-o religie a lui Isus, un iudaism reformat, o religie despre Isus, ceea ce, după părerea mea, Isus n-a vrut niciodată.

— Dacă ar fi existat, într-adevăr, n-ar fi vrut. Cert e că, așa cum vedeți, și cum am spus deja, pe măsură ce ne îndepărtăm de Isus în timp, aflăm mai multe despre viața lui, și pe măsură ce ne apropiem, știm mai puține. Or, asta nu funcționează decât în cazul personajelor mitologice, încheie grădinarul.

(Capitolul 94)

Legendele creștinismului

Când delirul oficial devine insuficient și e nevoie de deliruri alternative.

— Nu există cumva o evanghelie în care și Isus, un copil răzgâiat, omora pe cineva? Întrebă Charles în timp ce lua prima gură de tiramisu.

— Ba da. Aia e o evanghelie apocrifă. Cum creștinii de rând nu se mulțumesc cu poveștile din Biblia

oficială, și propaganda diferitelor Biserici devine din ce în ce mai agresivă în acțiunea lor de a atrage cât mai mulți adepți, poveștile despre viața lui Isus explodează în secolul al II-lea, spuse grădinarul. Printre altele, trebuie umplute goluri din viața sa. Niciuna dintre Evangheliile canonice nu ne spune cum a fost Isus copil, ce știa, ce învăța, cum se comporta. Așa că nevoia de narațiune a fost umplută cu vârf și îndesat. Evanghelia la care vă referiți e din categoria evangheliilor copilăriei. În engleză, *Infancy Gospel*. E vorba despre *Evanghelia copilăriei a lui Toma*.

— Ca să nu se confunde cu Evanghelia lui Toma, interveni Bartolo, care e altceva. A stârnit mare scandal. Era cât pe ce să intre în canon, dar au oprit-o la timp, pentru că avea niscaiva înclinații gnostice.

— Din această evangheliie citează Irineu pentru prima oară pe la 180. Acolo Isus se ia în gură cu profesorul său. Știe, evident, mai mult decât el, că doar e Dumnezeu, nu? Sunt descrise peripețiile copilului Isus de la cinci până la doisprezece ani. Printre altele, așa cum ar face orice copil care are putere, abuzează de aceste puteri. Aduce niște păsări de lut la viață prin simpla suflare asupra lor, începe el să le predea profesorilor. Mi-l și imaginez pe țăncul ăla obraznic urlând la ei, de parcă ar fi în *The Wall* al lui Pink Floyd: „Stați jos, că sunteți proști!

Hai să vă spun eu cum el” Omoară doi băieți și le orbește părinții doar pentru că l-au enervat. Și mai face și alte chestii pe acolo.

Charles, care terminase o porție uriașă de prăjitură, o refuză printr-un semn pe cea de-a doua.

— E delicios, spuse, dar e prea mult. Apropo, câte evanghelii apocrife există? Cele de care știm?

(...)

— Dar ca să revin, că iar m-am pierdut în paranteze, haideți să vă dau o listă de evanghelii apocrife care îmi vin acum în minte: Evanghelia evreilor; Evanghelia lui Iuda Iscariotul; Evanghelia adevărului; Evanghelia lui Petru; Evanghelia după Egipteni; Evanghelia lui Valentin; cea a lui Marcion, cea după cei doisprezece apostoli; Evanghelia lui Basilides; Evanghelia lui Toma, cea a lui Matia – ăsta nu e Matei; Evanghelia lui Tațian, cea a lui Acithianus; Evanghelia lui Bartolomeu, a lui Apelles, cele ale lui Lucian și Hesicius; Evanghelia perfecțiunii, Evanghelia Evei, cea a lui Filip, Pseudoevanghelionul lui Iacov; Evanghelia nazarenienilor, cea a ebioniților, cea a lui Iuda – alta decât cea a lui Iuda Iscarioteanul; Evanghelia encratiților, cea a lui Carintius, cea a lui Meintus; Evanghelia lui Tadeu, celebra Evangheliie a lui Barnabas, care merită o discuție separată pentru că le neagă evreilor până și Vechiul Testament și e de o

virulență antisemită de procuror sovietic soră cu demența; Evanghelia lui Andrei; a lui Nicodim; Evanghelia nașterii Mariei. Aici se inventează o dogmă care va fi legiferată de Biserică mult mai târziu, cea a virginității perpetue a Mariei. Mai avem încă două evanghelii ale copilăriei, cea arabă și cea siriacă. Totodată, ne-au mai rămas și o mulțime de alte Fapte și scrisori. Toate falsificate, toate inventate. Acesta e corpusul literar al primelor secole de creștinism. O bibliotecă ficțională imensă.

(Capitolul 95)

Jacopo de Voragine – Legenda aurea

În care aflăm despre delirul specific din cartea fratelui de Voragine.

— Ei, nu sunt primii. Nu e o ordine, cel puțin nu cronologică, zise cardinalul scoțând din buzunar o schemă. Așadar, prima victimă, cardinalul Turani, a fost ucisă cu douăzeci și una de lovituri de bici, din câte înțeleg, aplicate cu bice diferite.

— Da, s-au găsit toate la fața locului, confirmă Cassandra.

— Asta n-am știut, spuse Monti și notă ceva pe schemă. Apoi, înțeleg că a fost crucificat. Exact așa e

descrișă în cărțile medievale de martirologie omorârea lui Andrei, fratele Sfântului Petru. Prezbiterii și diaconii din Ahaia care au asistat la martiriul său au lăsat o relatare scrisă. După ce Isus s-a înălțat la cer, apostolii s-au despărțit și Andrei s-a dus în Sciția, iar Matei în Etiopia, care pe atunci se numea Murgundia. Murgunzii au refuzat predicile lui Matei. I-au scos ochii, I-au legat cu lanțuri și I-au aruncat în închisoare, cu intenția de a-l executa în câteva zile. Între timp, îngerul Domnului i s-a arătat lui Andrei și i-a ordonat să meargă în Etiopia, ca să fie împreună cu Matei. Andrei a zis că nu știe drumul, așa că îngerul i-a indicat să meargă pe coastă și să ia prima navă pe care o întâlnește. Așa a și făcut. A ajuns în orașul în care era prizonier Matei. A găsit ușa închisorii deschisă și vestea că Matei evadase. Se pare că Matei plânsese până când lui Dumnezeu i se făcuse milă și-i restituise lumina ochilor. Matei plecase în Antiohia, însă Andrei a rămas în Murgundia, iar oamenii, înfuriați de evadarea prizonierului, I-au arestat și I-au târât pe el din loc în loc. Ajuns în fața regelui Aegeus Ipa, a fost obligat să se închine la idoli și a refuzat. Regele le-a poruncit oștenilor săi, douăzeci și unu la număr, să-l biciuiască, iar apoi să-i lege mâinile și picioarele de o cruce ca să-i facă agonia cât mai lungă... Mulțimea a început să urle că e nevinovat, în timp ce el ruga

mulțimea să nu-l scape de martiriu. Timp de două zile a stat atârnat pe cruce și a predicat unei mulțimi de douăzeci de mii de oameni. În a treia zi oamenii au început să-l amenințe pe rege cu moartea. Dar Andrei s-a rugat la Dumnezeu, și o lumină puternică, venită din ceruri, l-a înconjurat o jumătate de oră, ascunzându-i privirilor. Învelit în lumina aceea a și murit. După ce s-a retras lumina divină, care l-a ferit de rușine, nevasta lui Aegeus l-a dat jos de pe cruce și l-a îngropat. O mană florală cu miros de ulei proaspăt ieșea din mormântul lui, și prin acest semn oamenii puteau să prevadă cât de bogată urma să fie recolta. Aegeus a fost omorât a doua zi, pe stradă, de un demon. Cel puțin așa spune legenda!

— OK. Să continuăm atunci, spuse Monti. Cardinalul Bottero a fost ucis cu o sabie orientală, un scimitar, parcă. Așa a fost ucis, tot potrivit legendei, zise întărind ultimele trei cuvinte în timp ce-i arunca o privire amuzată lui Charles, Toma Didymus, adică Geamănul. Îl știți drept Toma Necedinciosul, ăla care voia să se convingă că rana Mântuitorului e reală.

— Știți mai multe decât vreți să lăsați impresia, spuse cardinalul. Dar să reluăm. Cu o anecdotă. Toma a convins niște neveste ale nobililor de la curte să se creștineze și să-și lase soții. Când regele i-a ordonat să le dezvrăjească acestora nevestele, a refuzat. Drept

pedeapsă, a fost pus să stea desculț pe niște plăci de fier înroșite în foc. Dar, așa cum zice legenda, un izvorăș a răsarit din pământ și a răcit fierul.

— Și cardinalul ucis avea tălpile arse, spuse Cassandra. Și s-au găsit acolo și niște plăci metalice.

Cardinalul zâmbi la reacția femeii.

— Supliciul său nu s-a încheiat aici. Regele l-a aruncat într-un cuptor încins, dar și acesta a fost stins îndată, și apostolul a apărut în dimineața următoare nevătămat. Au încercat apoi să-l forțeze să facă un sacrificiu pentru zeul soarelui. Toma a pus rămășag că Dumnezeu e mai tare decât idolul din templu, reprezentându-i pe zeul soarelui, la care se închinau localnicii.

— Nu numai ei, spuse Charles. Sol Invictus e și zeul pe care îl venera Constantin, împăratul despre care se spune că era creștin, deși nu era.

— Cum am zis, știți mai multe decât vreți să lăsați să se vadă. Așa e. Sol Invictus. Toma i-a vorbit în ebraică și i-a ordonat demonului care viețuia în idol să-l demoleze pe acesta de îndată ce el va cădea în genunchi. A căzut strigând că doar Isus poate fi obiectul adorației sale. Pe loc, idolul s-a topit ca ceara. Dar marele preot a scos sabia și l-a despicaț pe Toma, spunând că asta e răzbunarea pentru distrugerea zeului lui.

— Dar până la urmă conducătorii aceluia ținut au încurcat-o urât, zise Charles.

— Într-adevăr. Poporul l-a ars de viu pe marele preot, iar regele a luat-o la fugă. În 230, împăratul Alexandru i-a mutat corpul la Edessa. Aici nu mai existau nici eretici, nici păgâni de când regele Abgar a primit o scrisoare scrisă de Isus însuși. Scrisoarea aceea era fermecată, pentru că atunci când locuitorii Edessei vedeau inamicii apropiindu-se de cetate, trimiteau un copil să se urce pe ziduri și să citească scrisoarea scrisă personal de Mântuitor.

— Și, bineînțeles, inamicii cădeau secerați, comentă Volpone.

— Nu, râse Monti. Făceau doar stânga-mprejur.

— Nu despre asta zice Isidor din Sevilla că a ajuns până în țara magilor și i-a convertit pe toți? Întrebă Charles.

(Capitolul 25)

— Crima aceasta trimite la Ioan evanghelistul, autorul celei de-a patra Evanghelii, cea numită și „după Ioan”. Era unul dintre fiii lui Zevedeu. Doar că, deși Domițian l-a fiert în ulei la Poarta Latină, aici, la Roma, n-a murit. A ieșit din ceaun nevătămat. A vorbit mult împotriva bogaților. A insistat pe povestea bogătanului lacom pe care Dumnezeu nu l-a primit la el, în timp ce

Lazăr a fost binevenit în brațele lui.

— Ei bine, zise Monti, când Ioan a împlinit nouăzeci și nouă de ani, Isus a apărut lângă el, alături de ceilalți apostoli, și i-a zis să vină la ceruri duminica următoare. Era vineri, așa că, trei zile mai târziu, Ioan le-a cerut oamenilor să sape o groapă lângă altar și pământul să fie dus în afara bisericii. A coborât în mormânt. După ce a spus rugăciunea, a apărut o lumină care l-a îmbrățișat cu totul. Când lumina s-a stins, mormântul s-a umplut cu mană ca un nisip fin de la fundul unui izvor. Legenda spune că așa e mormântul și astăzi.

De teamă să nu fie din nou întrerupt, continuă repede:

— Securea romană, la un loc cu crucificarea, prin care se pare că și-a găsit sfârșitul nefericitul cardinal Capra, corespunde felului în care a murit Matia, cel care a luat locul eliberat de Iuda vânzătorul, după ce acesta s-a sinucis când a înțeles pe cine a trădat. E înmormântat chiar aici, la Roma, la Sfânta Maria a Zăpezii, Santa Maria Maggiore, iar capul lui poate fi văzut și acum. L-au omorât niște evrei, geloși pe el pentru că a făcut niște minuni. Se spune că în închisoare demonii s-au aliniat în fața gratiilor sale, dar dinții lor ascuțiți nu l-au putut ajunge. Ce n-au reușit demonii, au făcut oamenii. În fine, ultima crimă...

— Sperăm să fie ultima, interveni Volpone. Dar dacă

e adevărat ce spui, ne putem aștepta să mai avem... cum ai zis, că e un număr variabil de apostoli, între doisprezece și douăzeci și patru? Mă refer la cei care au sfârșit violent, deci s-ar putea să mai avem între șapte și nouăsprezece crime.

— Îngrozitor, răspunse Monti. De dragul argumentului trebuie să spun că Luca zice undeva că inițial au fost șaptezeci și doi de apostoli. Dar cum nu sunt numiți niciunde, nu cred că asasinul s-a gândit la atâtea crime.

— Aoleu, zise Volpone. Acum sunt șaptezeci și doi?

— Bine, bine, n-are a face. Lămurește-ne, ce e cu textul ăla de pe aura de carton? Cum era?

— „Am dus boul la abator”, spuse Charles.

— Da, ăsta e Marcu sau Ioan Marcu, care n-a vrut să fie preot, așa că și-a amputat singur degetul mare, dar Sfântul Petru l-a convins că trebuie să fie, tocmai pentru că nu-și dorește asta, și l-a făcut episcop de Alexandria. A construit o mănăstire în stâncă. Dar, într-o duminică, din cauza unei certe pentru putere, a fost luat de preoții templului păgân de alături și târât de gât cu o frânghie prin oraș. Cei care-l târau urlau că duc boul la abator. Bucăți de carne din trupul lui au rămas pe drum, și pietrele s-au colorat cu sângele lui. Un înger l-a vizitat în închisoare, așa mutilat cum era, și i-a zis să nu se teamă, Isus va avea grijă de el. A murit

În ziua următoare, când era târât spre locul de execuție. Au vrut să-i ardă cadavrul, dar o furtună a stins focul pentru că noi, catolicii, nu acceptăm incinerarea. Furtuna a fost așa de puternică, încât i-a gonit pe păgâni, apoi au venit creștinii și l-au îngropat. Ani mai târziu, venețienii i-au transferat corpul de la Alexandria. În 468, parcă. A fost zidit la Veneția, în interiorul unei coloane de marmură. Dar nimeni nu știe în care.

(Capitolul 26)

— Dar, ca să mă conformez, iată pe scurt: modelul pentru această ultimă crimă, cardinalul Silvestrini, e Iacov, fiul lui Alfeu, numit așa ca să-l deosebim de celălalt Iacov, fiul lui Zevedeu. Voragine, tizul lui, spune că numele vine de la greutate. Se zice că Iacov era fratele Domnului. E o greutate să fii fratele lui Mesia. Cică semănau atât de mult, încât erau adesea confundați unul cu celălalt.

— Păi, nu Toma Geamănul, adică execuția care a inspirat uciderea cardinalului Bottero, e fratele lui Isus, cu care semăna ca două picături de apă? Te decizi? Întrebă Volpone.

— În Evanghelia după Toma, da. Dar Pavel îl pomenește pe Iacov ca fiind fratele lui Isus.

Protestanții îl consideră așa și astăzi. Biserica noastră,

care crede în doctrina virginității perpetue a Mariei, afirmă că erau doar veri sau frați vitregi, după tată, înainte ca Iosif să se fi căsătorit cu Maria.

— Bine, zise Charles, care se destinsese un pic, mai e numit fratele Domnului și pentru că el și Isus sunt descendenți din două surori, descendente la rândul lor din doi frați, Iosif și Cleopa. Nu e prea clar cum vine asta. Dar la creștini legăturile de rudenie nu sunt niciodată prea clare. S-au cam încurcat în ele. N-are rost să ne întrebăm cum naiba semănau dacă Isus a fost doar fiul Mariei făcut cu Duhul Sfânt. Biserica zice, despre tot ce încearcă să explice logic și eșuează lamentabil, că e un mister. Cum e trinitatea.

— În fine, zise Charles remarcând expresia lui Volpone, care părea să spună că se dădea bătut, îmi cer scuze pentru întrerupere. Vă rog, continuați.

Monti, care desfăcuse o banană cât timp vorbise profesorul, o puse tacticos pe șervețel, pentru mai târziu.

— Voragine afirmă că Alfeu era fratele lui Iosif și tatăl lui Iacov. Dar se contrazice imediat, adăugând că evreii îi recunosc ca frați doar pe cei care au ambii părinți comuni. Așa că, vorba domnului profesor, arborii genealogici sunt într-adevăr cam ciudați în Evanghelii. Tradiția consideră că a fost primul apostol din istorie care a celebrat liturghia, după care a devenit

primul episcop al Ierusalimului. Pavel îl numește stâlp al Bisericii. În al treisprezecelea an al episcopatului său, zice Voragine, evreii, nereușind să-l ucidă pe Pavel, care a apelat la Cezar pentru salvare și a fost trimis la Roma, și-au întors persecuția tiranică spre Iacov. Enervați și geloși pe popularitatea lui, fariseii și scribii au început să arunce cu pietre în el, dar unul dintre preoți, fiul lui Rahab, le-a cerut să se oprească. Atunci un om din mulțime a hotărât să ia el problema în mână și l-a omorât cu o bâță. Voragine, citându-l pe Flavius Josephus, spune că distrugerea Ierusalimului are drept cauză această execuție a lui Iacov. Dar eu nu am găsit fragmentul în *Antichitățile iudaice*.

— Asta e tot? vru să știe Volpone.

— Tot ce-ar putea fi interesant.

— Și cine urmează?

— Urmează Barnabas, zise Charles. Și apoi Petru.

— Petru, ca în „Sfântul Petru”? Întrebă Cassandra.

— Da, râse Charles. Primul papă. Piatra – *petros* înseamnă piatră în greacă, iar Cephass, cum găsiți în unele Biblii, înseamnă același lucru în aramaică – pe care a zis Isus că își va clădi biserica. Pe această propoziție, despre care s-a dovedit că e o interpolare târzie, se bazează argumentul moștenirii apostolice și al întâietății Bisericii Catolice. *Patrimonium Petri*.

„Nu se poate abține deloc”, se gândi Volpone. „Clar,

intelectualii sunt mai ȋcniȋi chiar decȃt preoȋii.”

— OK, interveni Goretzka. Ți ȃștia cum mor? Sau, mai precis, ce zice Voragine despre ei?

— Despre Barnabas, continuȃ Monti, care ȋși mȃncase ȋn liniște banana ȋn timpul intervenȋiei lui Charles, afirmȃ cȃ a vindecat multȃ lume cu Evanghelia. Evreii... Da, știu, toate textele astea sunt antisemite, dar, ȋn fine, vȃ povestesc ce spune ȋn carte. Așadar, evreii l-au bȃtut rȃu, l-au judecat și au hotȃrȃt pedepsirea lui. Nu mȃ ȋntrebaȋi exact pentru ce, cȃ nu e foarte clar. l-au pus o frȃnghie ȋn jurul gȃtului, l-au tȃrȃt ȋn afara orașului și i-au dat foc de viu. Dupȃ care i-au luat oasele și au vrut sȃ i le arunce ȋn mare, dar Ioan a apȃrut noaptea ȋmpreunȃ cu doi fraȋi și au ȋngropat relicvele, ȋn secret, ȋntr-o criptȃ.

(...)

— Și Petru? ȋntrebȃ Volpone. Dar, te rog, spune-ne strict ce zice Voragine, cȃ iar s-a ȋnserat.

— Zice ce știe toatȃ lumea. Petru e prea important ca sȃ dea detalii inedite despre el. A fost crucificat de Nero, dar, cum nu se socotea demn sȃ moarȃ precum Isus, a cerut sȃ fie crucificat cu capul ȋn jos.

— Serios? se auzi Cassandra chicotind.

— Atȃt zice? ȋntrebȃ Volpone.

— Nu. Stai așa, cȃ am ȋnceput cu execuȋia. Zice cȃ a ajuns la Roma ȋn al patrulea an al lui Claudius și cȃ a

fost episcopul Romei.

— Potrivit lui Voragine, spuse Charles, binedispus în continuare, Petru și Simon Magul s-au întrecut în fața lui Nero pentru a se stabili care dintre ei era un vrăjitor mai mare. Precum Saruman sau Gandalf. Simon Magul l-a făcut să creadă pe Nero, care ordonase să i se taie capul, că fusese decapitat într-adevăr și a lăsat acolo o iluzie a capului despărțit de trup, folosindu-se de trucul asta ca s-o șteargă englezește. Ca David Copperfield. Dar a reapărut. Și Nero, care, după creștini, nu era numai criminal și nebun, ci și prost de dădea în gropi, imediat l-a crezut și l-a numit fiul lui Dumnezeu și l-a umplut de onoruri. Numai că, hop, răsturnare de situație, *plot point*³¹, Petru și Pavel s-au dus de mână la Nero și l-au tras de mânecă și i-au zis: „Alo, domnu’, vedeți că sunteți cam tâmpit. Nu e nimic adevărat, sunt doar scamatorii”. Și Nero cel lipsit de orgolii s-a recunoscut tâmpit și a mușcat explicația lor cu cele două naturi ale lui Simon Magul – una umană și una diabolică. Că așa făceau creștinii încă de atunci. Cine nu era cu ei era împotriva lor. Zice și Isus asta în nu mai știu ce Evanghelie. Adică adversarii erau slugile Satanei. După aia vine ceva acțiune cu niște câini, tot din olimpiada asta, pentru că Nero vrea să se convingă

³¹ În film și televiziune, un incident sau eveniment care „acroșează” acțiunea, orientând-o în altă direcție (n. red.).

dacă ăla chiar e diavolul sau e de sorginte divină. După multe întreceri din aceeași serie, Simon s-a urcat pe Capitoliu și-a început să zboare. Petru a tras o rugăciune prin care îl conjura pe îngerul Satanei, adică de la adversari, să îl facă pe Simon să se prăbușească din văzduh, pe unde zbura. Urmând ca, în caz contrar, să-l pârască pe Satana lui Isus. Satana a făcut pe el de frică și l-a lăsat instantaneu din brațe pe Simon, care a picat în cap și s-a făcut praf. Ulterior, Nero, care îl iubea, după cum se vede, pentru că i-a deschis ochii, s-a sucit iarăși, l-a prins pe Petru și l-a condamnat. Toate astea, zice Voragine, sunt povestite de papa Léon. Dar, ca să nu se simtă singur, Nero l-a condamnat și pe Pavel și ia dat pe amândoi pe mâna lui Paulinus, care i-a dat în custodie lui Mamertinus. ăsta a pus doi soldați să-i păzească – pe Processus și Martinian. Dar cei doi vrăjitori creștini i-au vrăjit și pe aceștia doi. Mai mult, i-au convertit. Hopa-țopa, „asta-i crucea, în numele Tatălui, gata, sunteți creștini, acu’ deschideți ușa, că ne grăbim”. Și paznicii au deschis ușa închisorii.

Charles fu întrerupt de sughițurile doamnei Magri, care, se vedea treaba, râdea foarte ușor și aproape din orice. Ceilalți se abțineau deocamdată. Unii mai ușor, alții mai greu. Doar Volpone îl privea pe Charles de parcă ar fi văzut un OZN.

— Stați așa, că termin imediat, zise Charles, pe care îl

îneca râsul. Lumea l-a rugat pe Petru să părăsească orașul, deoarece se știa că Nero, prost-prost, dar era răzbunător. Speriat, a fugit spre... un loc care nu mai știu cum se numea. Dar Isus i s-a arătat și i-a întrerupt expediția. Isus venea din sens opus. De aici vine atât de celebra întrebare. Petru îl întreabă pe Isus: *QUO VADIS, DOMINE?* Știți filmul, poate unii dintre voi și romanul. Iar Isus i-a răspuns: „Mă duc la Roma, să fiu crucificat din nou”. Subtextul era: „În locul tău”. Atunci Petru a zis că se duce să fie crucificat cu el. Însă Isus n-avea chef de încă o crucificare, așa că l-a îmbârligat pe Petru să se ducă singur, iar el s-a urcat la cer. Petru, devastat, a început să plângă ca o muiere. O zice Voragine, nu eu. S-a întors. A fost prins și judecat de prefectul Agrippa. A fost prins și Pavel, deși nimeni nu zice de ce s-a întors din drum. Nu mergeau două *Quo vadis* una după alta. Te-ai fi gândit că Isus se tot întoarce să fie crucificat ori de câte ori apostolii lui dau semne de lașitate. Pe Petru l-au condamnat la crucificare, care e cea mai rușinoasă moarte, pentru că era străin. Pe Pavel, ca cetățean roman, l-au decapitat doar. Petru a insistat, așa cum amintea și domnul cardinal, că vrea cu capul în jos. Dar putea să scape, afirmă Voragine. Dacă ar fi făcut vreo vrajă, scăpa sigur. Și creștinii care asistau la execuție au vrut să-l salveze și să pornească o răscoală, să meargă să-l

omoare pe Nero, care, pe lângă că era prost, nu era nici măcar apărat. Sau creștinii erau cu miile, dar nu știa nimeni de existența lor. Poate erau travestiți. Însă Petru le-a interzis categoric. Așa că Dumnezeu le-a deschis tuturor ochii, și au văzut cum în jurul lui Petru niște îngeri cărau coroane de trandafiri și liliac și cum Petru a primit de la Isus o cruce și o carte și cum a deschis cartea și a citit din ea. Avem aici și o perfectă prefigurare a kitsch-ului de astăzi, cu amorași cu buchete de flori și Isus care apare în nori. După care vine o serie nesfârșită de calomnii la adresa lui Nero din partea blândului frate dominican. Și ceva cu o broască râioasă, dar m-am plictisit să citesc.

Când termină, toată lumea râdea pe sub mustață.

— A, și ca să închei, că poate e ceva important și în asta. Mai zice Voragine că în timpul papei Cornelius niște creștini greci le-au furat corpurile lui Petru și Pavel. Însă demonii care stăteau ascunși în niște idoli au fost gădilați să strige din gură de crocodil că zeii Romei sunt cărați din oraș. Așa că iar au ieșit milioanele de creștini, despre existența cărora n-avea nimeni habar, și au luat-o pe urmele lor; cum fuga e rușinoasă, dar sănătoasă, iar grecii, cum știm, țin mai mult la pielea lor decât la niște saci de ciolane, au aruncat rămășițele celor doi sfinți în niște catacombe. Au fost recuperate mai târziu de creștinii Romei. N-a

fost clar care erau oasele cui, pentru că nu luminau diferit, și au mai luat din greșeală și ciolanele unor babe, după cum s-a văzut în amestecul găsit în presupusul mormânt al Sfântului Petru de sub Vatican, unde tibia e de moș, dar peroneul e de babă. Dar s-au rugat și, din cer, ca la *Jeopardy*, li s-a spus că alea mari sunt ale predicatorului, alea mici, ale pescarului. Probabil de sus nu se vede prea bine, că e prea departe, așa că au confundat baba cu un pescar pitic. Alții zic, tot după Voragine, că papa Silvestru, demn urmaș al lui Petru, a cântărit ciolanele și le-a împărțit în mod egal. Ceea ce e nasol, pentru că la înviere Pavel ar putea avea piciorul slab al lui Petru, iar Petru s-ar putea trezi cu o mână care să ajungă până la pământ, ca la primate. Nu e clar dacă martiriul lor a avut loc în aceeași zi. Ieronim așa pare să creadă. Na, ce credeți? E vreun indiciu pe aici pe undeva?

În toiul bunei dispoziții generale, Volpone rămase perplex, cu capul sprijinit în mâini și privirea pierdută.

(Capitolul 77)

Unde ni se spune despre rolul și importanța Legendei de aur în mentalitatea creștinului din Evul Mediu mijlociu.

— *Legenda aurea* a lui Jacopo de Voragine. Ha! Ești cu un pas în urmă. Dar spune-ne ce legătură are, și îți

spunem și noi cum ți-am luat-o înainte.

— Păi, dacă mi-ai luat-o înainte, înseamnă că Știți.

— Știm doar că există o legătură între crime și Jacopo ăsta, dar nu știm care e.

— Cartea asta are o sută șaptezeci și opt de capitole și e cea mai populară colecție de vieți ale sfinților din istoria lumii. A fost compilată în secolul al XIII-lea de către un călugăr dominican, fost arhiepiscop al Genovei, pe nume Jacopo da Varazze, Jacobus de Voragine în latină, și adună laolaltă biografii ficționale care circulau în mai multe forme. Varazze vine de la satul lui natal. Bineînțeles, între viețile atâtor sfinți au încăput și viețile sfinților apostoli.

(Capitolul 72)

— Aceasta a fost, în Evul Mediu, cea mai populară colecție de vieți ale sfinților. A fost asamblată în secolul al XIII-lea de un frate dominican, pe numele lui Giacomo sau Jacopo da Varazze, care latinizat a dat Jacopo de Voragine. Secolul al XIII-lea e o epocă de aur pentru enciclopedii, cum e aceasta, toate compuse de dominicani. Enciclopedii despre orice. De la pești la animale fantastice. Sigur, poveștile nu sunt originale. Ele sunt adaptate după tradiția orală, dar mai ales după patru surse culte, cea mai importantă fiind o *Historia Scholastica*, foarte influentă în epocă, a lui Petrus Comestor, cancelar al Universității din Paris.

— Pierre Le Mangeur, completă Charles.

Deși apreciau cu toții lecția de erudiție oferită de cardinal, nu-i înțelegeau utilitatea. Evident, n-ar fi îndrăznit în ruptul capului să i-o spună. Charles, intuind ce întrebare plutea în aer, se simți obligat să explice:

— Cartea asta a lui Comestor e o revoluție în teologie. Pentru că, pe urmele lui, Jacopo de Voragine face prima încercare de a sanctifica timpul umanității. De aceea e foarte important să ne împărtășească Eminența Sa tot ce știe despre cartea asta. Poate e ceva important aici, și nouă, care nu prea ne pricepem, ne scapă.

— E foarte frumos, dar noi nu căutăm exemplarul lui Michelangelo din cartea asta? Întrebă Goretzka.

— Exemplarul lui Michelangelo? Întrebă Monti. Cum adică?

Charles oftă și îi povesti pe scurt cum legaseră mesajele asasinului. Monti nu părea convins.

— Știm, e o premisă destul de curajoasă, zise Charles.

— Și provizorie. De aceea, vă rugăm să continuați.

Profesorul era ușor iritat de intervenția căpitanului Poliției Vaticane. Știa că dacă Monti avea vreun amestec de orice fel sau vreun interes, expunerea aceea era locul cel mai probabil în care avea să-și plaseze mesajul. Volpone observă enervarea profesorului, dar

nu-i înțelese exact motivele. Presupuse că nu suporta să fie întrerupt de întrebări tâmpite. „Mamă, ce dictator ești și tu!”, își spuse în gând.

— Vă rog, domnule cardinal. Vă ascultăm cu mare atenție!

Monti nu se lăsă rugat prea mult. Ceru un *ristretto* și continuă:

— Foarte frumos ați spus – sanctificarea timpului umanității. Asta e o observație de mare subtilitate. Pentru că, într-adevăr, acesta este marele merit al fratelui Jacobus. Sunteți drăguț să elaborați un pic?

Se auzi rumoare în sală. Lumea era dezamăgită. Dar privirea lui Charles fu atât de tăioasă, încât orice zumzet amuți.

— Aș prefera să vă aud pe dumneavoastră, îi replică, temându-se că va rata șansa ca Monti să se dea de gol într-un fel sau altul, să transmită vreun mesaj care probabil îi era destinat, și că nu va reuși să intuiască ce era important pentru cardinal în toată afacerea asta.

— Vorbiți atât de frumos, încât eu, cu lipsa mea de talent de povestitor, risc să-i adorm pe mai tinerii și nerăbdătorii noștri amici. Vă asigur că voi puncta acolo unde cred că e absolut esențial.

— Bine, spuse Charles, dându-și seama că nu mai putea să dea înapoi. Mă supun. Dar voi fi foarte scurt. Cum știți, caracteristica principală a sfântului e că este

alesul lui Dumnezeu pe pământ, ca instrument de intermediere între El și oameni. Cum se face asta? Printr-un comportament etic și religios impecabil și prin miracole. Prin virtute. Această vocație îl va duce, după moarte, la sanctificare. De-a lungul istoriei creștinismului, sfântul evoluează. Dacă la început sunt sanctificați aproape exclusiv martirii, cum sunt și apostolii aceștia care și-au sacrificat viața pentru credință, după ce creștinismul devine religie oficială a Imperiului Roman, adică după Constantin, martirii se cam răresc, își pierde sensul. Când creștinismul devine, la câteva decenii după moartea lui Constantin, prin decretul lui Teodosie, singura religie oficială și acceptată în întreg Imperiul, nu prea mai are cine să-i martirizeze, de vreme ce Biserica are toată puterea. Se vor martiriza între ei în certuri nesfârșite și se vor sfâșia în războaie interne, cu o cruzime și o sete de sânge mult mai mari decât ale păgânilor. Dar asta e o altă poveste.

Îl privi pe Monti în căutarea unei reacții, dar acesta nici măcar nu clipi.

— Cum e nevoie mereu de alți sfinți, iar martiri nu mai sunt, încep să fie beatificați și sanctificați călugări, eremiți, confesori, dar mai ales episcopi. Sfinții sunt aleși nu după puterea sacrificiului ultim, ci după felul în care Dumnezeu, deci Biserica, le percepe virtuțile. În secolul al XII-lea se schimbă și felul în care sunt

canonizați, instituindu-se un proces îndelungat. Legătura cu sfinții martiri o reprezintă suferința și moartea – *Imitatio Christi*. Datele din calendar la care sunt sărbătoriți sfinții sunt, de fapt, comemorări. Pentru că nu aveai cum să știi ziua de naștere a unui martir din secolul al II-lea. Cum Biserica susținea că le cunoaște ziua morții, ziua sfântului devenea ziua în care a fost martirizat. Asta e comemorare. Nu poți face chef la comemorări. Or, Biserica avea nevoie ca oamenii să vorbească despre sfinți cu bucurie. Moartea lui Isus e tristă, iar în absența învierii, suferința lui nu are niciun sens. Așa că s-a produs o translație de pe comemorare pe sărbătoare, pe *festivitas*. Când cultul sfinților se transferă de la moarte la viață, lucrurile se schimbă radical. Moartea e prilej de tristețe, dar îndreptarea omului către Dumnezeu e prilej de sărbătoare.

— Minunat, spuse Monti, absolut minunat. Dacă îmi dați voie...

— Bineînțeles, zise Charles cu nerăbdare.

— Majoritatea istoricilor au numărat o sută cincizeci și trei de sfinți în *Legenda de aur*. Se cheamă așa pentru că se spunea că valorează greutatea ei în aur. Nu e numai despre sfinți, dar e mai ales despre ei. E și despre liturghie, însă aici e mai complicat. Acest număr, o sută cincizeci și trei, e foarte important pentru creștinism, pentru că e exact numărul peștilor din

Evangelhia după Ioan 21:11. Probabil știți că la începuturile creștinismului nu crucea este simbolul pentru Isus și Biserica sa, ci peștii. Timpul *Legendei de aur* e un timp al pescuitului după oameni, așa cum își învață Isus discipolii să fie pescari de oameni. Respectivii urmează să fie transformați în creștini, devotați lui Dumnezeu și salvării. Prin aceasta, Isus e persoana care repornește timpul umanității. A sosit timpul creștinismului, și această sosire regenerează însăși esența timpului. Asta va sta și în spatele inventării noului calendar: numărăm anii de la nașterea Domnului pentru că timpul a fost resetat, cum ar zice domnul profesor în engleză.

„La naiba”, gândi Charles, „acum ai spus «discipoli!»!”

— Ce e important e că Jacopo folosește *in extenso* evangheliile apocrife, care sunt mult mai multe și cel puțin la fel de celebre, mai ales în primele secole, precum cele canonice. Deși e impropriu zis, deoarece canonul se stabilește mai târziu și cu mare greutate. Așa că, în lipsă de altceva, fiecare creștin se inspiră din ce evanghelie era influentă în comunitatea lui. Cartea pe care văd că o aveți pe masă, deși am adus și eu exemplarul meu, mai puțin valoros decât al domnului profesor, a fost scrisă în latină, dar a fost tradusă imediat după apariție în limbi vernaculare. Ne-au

rămas astăzi zece ediții diferite în italiană, șaptesprezece în franceză, zece în olandeză, șapte în germana populară, patru în engleză, trei în cehă și așa mai departe. Versiunile tipărite, atenție, nu copiate, ci tipărite, au fost cu nemiluita – numai incunabule, cum se numesc cărțile tipărite până la 1500, au fost patruzeci și nouă de ediții. Ultima traducere în italiană a fost în 1613. Deși timp de mai mult de două sute de ani a fost mai populară decât Biblia, fascinația pentru cartea asta a dispărut pe la începutul secolului al XVII-lea.

Charles se întreabă ce era esențial pentru el din tot acel discurs. Numărul peștilor? Nu era convins că Monti menționase ceea ce-l interesa. Începea să se îndoiască de judecata și de intuiția lui. Nu cumva devenise paranoic? Alese să mai spună ceva, să-l provoace pe cardinal.

— Lumea și-a pierdut interesul, pentru că *Legenda* corespunde preocupărilor oamenilor din secolul al XIII-lea, care nu mai arătau la fel după Renaștere. Ca să știți, succesul cărții lui Voragine seamănă mult cu succesul filmelor americane, datorită stilului său narativ. Am ținut un curs la Princeton despre structura narativă a poveștilor din *Legenda de aur*. Poveștile în sine sunt atroce, pline de detalii morbide și de crime sinistre, ca și filmele de astăzi – horror sau thriller. Debordând de miracole, erau spectaculoase, dar și

romantice în același timp.

Erau, cum se zice la noi, *pure entertainment*! Și-au pierdut puterea de atracție și pentru că erau datate. Nu e sigur dacă lumea peste două sute de ani o să-l mai guste pe Superman sau pe Omul Păianjen. Aș îndrăzni să pariez că nu. Dar *Legenda* a pierdut teren și pentru că propovăduia exact ce detestau mișcările reformiste, inclusiv cea din interiorul Bisericii Catolice, era sursă de superstiții și idolatrie, adică tot ce era considerat putred în creștinismul medieval. Vă dau un exemplu, așa, spre amuzament, înainte să închei. Povestea vieții lui Iuda din *Legenda de aur* e exact povestea lui Oedip spusă de Sofocle. Cu profeția că își va ucide tatăl și se va căsători cu mama sa, și așa mai departe. Pe atunci, lumea nu mai avea habar de teatrul grecesc. Creștinii erau, la un mileniu după Cristos, mult mai puțin alfabetizați decât fuseseră în Grecia antică sau în Imperiul Roman cu o mie cinci sute de ani în urmă. Diferența e dramatică. Și nu sunt deloc convins că fratele Jacopo, săracul, știa care e sursa poveștii sale despre Iuda. Mai ales că dacă erai muritor de rând și nu membru al castei bisericești și citeai Biblia, în Evul Mediu erai pasibil de pedeapsa capitală. Fie și numai să ai în casă o pagină din cartea sfântă a Bisericii te putea trimite pe rug.

Charles se ridică de la masă și se apropie de fereastra

larg deschisă. Scoase o țigară strâmbă din buzunar.

Lui Volpone i se păru că asculta un curs de la doi deviați rău la mansardă, care nu înțelegeau absolut deloc urgența problemei.

— Jacopo de Voragine, zise cu voce joasă Monti, a dus o luptă dură, la fel ca modelul său, Ambrozie, pentru recuperarea unor relicve sfinte. A adus la catedrala din Genova rămășițele lui San Siro și a scris o altă carte despre viața acestuia. A scris și o istorie a moaștelor, cum se spune popular, a relicvelor Sfântului Ioan Botezătorul și a mutării acestora la Genova în 1099, dar și o istorie a aducerii relicvelor sfinților Filip și Iacov la o mănăstire de maici din Roma.

(Capitolul 75)

Martiri, ciolane, relicve sfinți inventați

În care se arată de ce e Biserica asediată perpetuu și cum, după ce și-a distrus toți dușmanii din exterior, a început să inventeze dușmani din interior și de ce sunt martirii sămânța Bisericii. Mai aflăm și cum a dobândit minciuna martirajului proporții înspăimântătoare și cum au fost impuse ciolanele și alte relicve făcătoare de minuni. Și se vorbește despre inventarea diavolului, despre prezența sa ubicuă și despre bestsellerele pline de sadism ale Evului Mediu.

— Bisericii îi plac martirii, spuse grădinarul.

— Poftim? zise Charles întorcându-se la locul lui.

— Am spus că Bisericii îi plac martirii. Niciunul dintre apostolii ăștia n-a existat. Toate morțile lor sunt fabulații.

— Am stabilit asta într-una dintre conversațiile noastre.

— Bine. Martirul e un concept foarte straniu. Știți că întreaga minciună a Bisericii Catolice e clădită, în afară de inventarea lui Isus, pe povestea martirilor? Două mii de ani de teroare, de mistică a sângelui!

(Capitolul 107)

— În Faptele apostolilor, spuse Carrera, Luca povestește uciderea lui Ștefan³² de către evrei. De ce l-au ucis? Pentru că i-a numit asasini. Pentru că i-a acuzat că l-au omorât pe fiul lui Dumnezeu. Pe Mesia. Zice că evreii și-au repudiat și persecutat întotdeauna profeții. Deși poate respinge acuzațiile ce i se aduc, le confirmă și le întărește. Poporul furios îl târăște afară din oraș și-l ucide prin lapidare. Moartea lui demonstrează exact ce susținea el. Această primă victimă în numele credinței, după Cristos, înființează tradiția martirajului, pe care s-a construit întreg

³² Faptele apostolilor 6:8 15, 7:2 60 (n. red.).

procesul de victimizare al creștinismului, amenințarea perpetuă la care Biserica e supusă. Atacul constant al dușmanilor asupra ei. Ștefan deschide o linie nesfârșită de martiri. Tertulian va spune, la scurt timp, că sângele martirilor e sămânța Bisericii. Toată lumea știe astăzi, oriunde ai întreba, că creștinii au fost persecutați de către păgâni. Întâi cu sălbăticie de către romani, apoi de către alți creștini, ăia care nu se supuneau direcției oficiale, și apoi de oricine mai exista în exterior.

— Și nu e așa?

— Ha, pufni Carrera. Nu. Numai minciuni sfruntate. Retorica persecuției e foarte importantă și are un efect pervers. Legitimează violența. Dacă sunt persecutat, am dreptul să mă apăr, nu-i așa? Dumnezeu îmi dă voie, mai ales că mă apăr în numele Lui. Apărându-te pe tine, îi protejezi pe toți ceilalți. Aperi întreaga creștinătate. Știu că ați scris o carte despre felul în care își inventează dictaturile miturile. Ați spus acolo că toate dictaturile sunt religii. Îmi amintesc un exemplu în care le răspundeți conservatorilor că argumentul lor potrivit căruia comunismul era antireligios e fals și că e o fantasmă.

— Da. Comunismul se vedea pe el însuși ca o religie. De fapt, chiar era o religie. A urât creștinismul nu pentru că era o religie, ci pentru că era o religie concurentă care trebuia înlocuită, sub toate aspectele

sale, cu o religie laică. Deși nici laică nu prea era. S-a spus despre fascism, nazism și comunism că sunt religii fără metafizică. Nici asta nu e riguros adevărat. Religiile politice, să le zicem așa, în special dictaturile, au un zeu suprem, care e chiar zeul salvator – deci și soteriologie –, au mari preoți, vaci sacre, au scripturi, au sfinți, au liturghie, sărbători sfinte, au până și escatologic³³ și teodicee³⁴. Au viziuni globale și istorice totalizatoare și pun accentul pe răul căruia i-a căzut pradă omenirea, rău care numai prin îmbrățișarea lor poate fi înlăturat. Acestea par vorbele unui predicator apocaliptic, cum ați spus. Pun accentul pe credință și supunere oarbă, care sunt iraționale, deși fac o treabă mai bună decât creștinismul în a-și masca iraționalitatea prin niște teorii presupus științifice, toate contrafăcute, basme de adormit copiii, ca orice cosmogonie atașată unei religii. Fanatismul lor ideologic e însă identic. Ca și ura pentru alteritate. Toate au dimensiuni mitologice și carismatice și susțin că protejează o entitate sacră. Statul totalitar își atribuie funcționalitatea și cultul unei biserici care consacră mitizarea unui partid, a unui conducător sau chiar a

³³ Totalitatea concepțiilor religioase referitoare la soarta finală a lumii și a omului (n. red.).

³⁴ Explicație a contradicției aparente dintre existența răului și două caracteristici proprii lui Dumnezeu: atotputernicia și bunătatea; termen introdus de Leibniz (n. red.).

statului însuși. Ca și creștinismul, religia politică susține că este în posesia adevărului absolut și etern.

— Și toate astea de la cine le-a învățat? Nu de la creștinism?

— Da. În sensul în care creștinismul e prima religie totalitară care vrea să creeze un om nou și prima religie care se consideră în posesia adevărului absolut, deci total intolerantă pentru altă formă de credință, pe care o vede concurentă, deci inamică. E importantă teoria asta în discuția noastră?

— Faceți-mi plăcerea, și o să vedem la urmă ce e important și ce nu, zise grădinarul.

— OK, spuse Charles dând pe gât restul de Coca-Cola. Cum spuneți acum câteva zile, creștinismul e prima religie căreia îi pasă ce gândești. Până la creștinism, religiile păgâne puneau accent pe participarea la viața socială, pe unitatea imperiului sau a regatului sau ce formă de organizare o mai fi fost. Nu conta ce gândești tu cu adevărat. Aveai dreptul la viață privată. Ca și creștinismul, comunismul, de exemplu, desființează acest drept. Armate de turnători și securiști ți se amestecă în cele mai intime compartimente ale vieții. Te toarnă, uneori pentru că sunt sinceri sau pentru că-i interesează ceva ce-ți aparține, iar alteori din pură invidie sau răutate.

— Adică exact ce face Biserica. Acesta era rolul

Inchiziției.

— Da. Teroarea la care religia nouă își supune cetățenii e copiată după teroarea la care religia iubirii își supune credincioșii. Pe care îi ține în mizerie și ignoranță. Esențial e că avem de-a face cu același tip de dualism apocaliptic pe care l-ați descris dumneavoastră sau fratele dumneavoastră când ați vorbit despre Isus cel istoric, lupta dintre bine și rău. Și pentru că te cred imatur sau imbecil, îți explică faptul că nu știi să deosebești binele de rău și că ai nevoie de intermedierea lor ca să faci asta. Toți te iubesc fără să te cunoască, toți îți vor salvarea cu orice preț. Și, ca să ne întoarcem de unde am plecat, totalitarismele au nevoie permanentă de dușmani și țapi ispășitori. Așa că înțeleg ce spuneți când vă referiți la rolul de victimă perpetuă pe care și-l asumă Biserica încă de la începutul ei. Fără dușmani, n-ai nevoie de războaie. Fără războaie, nu îți poți teroriza cetățenii. Așa că dușmanul trebuie reinventat în permanență. Dar spuneți ceva despre mitologizarea martirilor. N-au existat deloc? Și miile alea de sfinți de unde vin? Din câte știu eu, au fost date niște decrete, ale lui Decius, Valerian și Domițian, împotriva creștinilor. E adevărat că, odată cu Constantin, adică foarte devreme, asta i-a sfârșit; pe de altă parte, crimele comise de creștini, inclusiv asupra propriilor credincioși – că și de aici a

luat Lenin exemplu ca să-i elimine pe menșevici, care erau mai periculoși decât dușmanii din exterior, disidența e mai rea decât opoziția –, sunt de sute de mii de ori mai multe și mai crude decât martiriul lor.

— Asta e o altă discuție, spuse Carrera. Istoria creștinismului, așa cum a fost ea inventată pentru primii trei sute de ani, e o istorie a victimizării și a suferinței. Ați vorbit despre cetatea asediată. Asta e, într-adevăr, esența. Pentru că o cetate sub asediu are nu numai dreptul, ci și obligația morală de a se apăra. Așa se justifică superioritatea morală a creștinului. Prin amenințarea perpetuă. Propaganda creștină regândește toate aspectele vieții prin prisma acestei lupte dintre bine și rău. Evident, personalizează binele și răul pentru proști: Dumnezeu și Satana. Dușmanul trebuie numit, pentru că asta face ca lupta să fie personală. Știți asta.

— Da. Răul trebuie întâi identificat, numit, cum spuneți, și învins.

— Exact. Creștinii sunt atacați și trebuie să se apere. Doar n-o să se lase persecutați. Martiriul este adoptat de Biserică pentru a invoca superioritatea creștinilor. Inventarea persecuției perpetue face ca religia creștină să se identifice și să se confunde cu martiriul. Istoria acestui cult se transformă în istoria sângelui vărsat de martiri în lupta dintre bine și rău. Limba martiriului și

a persecuției e războiul. Forțează o ruptură între grupuri și legitimează postura agresivă împotriva celuilalt, împotriva inamicului, pentru apărarea credinței. Justifică violența ca singura soluție posibilă. La politicienii naționaliști de azi, asta se cheamă credință strămoșească. O altă invenție mitologică. Fundamentele acestei idei sunt imagine, dar îi conferă Bisericii o superioritate morală care face dialogul nu numai imposibil, dar și de nedorit.

(Capitolul 108)

— Martiriul celor doisprezece apostoli e esențial în povestea asta. Descrierile morților lor erau, cum știți, adevărate bestsellere. Pe măsură ce a trecut timpul, aceste descrieri s-au îmbogățit. Așa cum vă spuneam și despre Faptele apostolilor, că reprezintă un roman mediteraneean tipic, așa și viețile, dar mai ales morțile lor sunt romanele horror ale epocii. Poporul le iubea la nebunie. Au ajuns foarte repede clișee literare creștine. Oamenilor le plăcea să audă istorisiri despre persecuții și moarte. Creștinii erau în război cu o lume posedată de diavol. Romanii sunt asociați cu diavolul, iar toate poveștile despre cruzimea și ticăloșia romanilor, despre intoleranța lor, sunt mizerii, invenții creștine. Nu erau mai cruzi decât alții. Din contră. Erau mai toleranți. E vorba, bineînțeles, despre continuarea viziunii

apocaliptice a lui Isus. Războaiele cosmice – un gen aparte – seamănă teribil cu *Războiul stelelor*. Cu tot cu tehnologie. Dacă în loc de nave spațiale și săbii laser bagi nori și fulgere, e aceeași poveste. Același tip de conflict.

— Da, zise Charles. Se pare că grecii au inventat toate poveștile noastre. De la ei încoace tot ce s-a scris reprezintă simple rescrieri. Mare civilizație!

(...)

— Literatura martirolologică, continuă grădinarul, e violentă, plină de torturi de un sadism de nedescris. Creștinii au perfecționat arta torturii ca nimeni alții. Cu cât trece timpul, cu atât poveștile devin mai sadice, în pas cu din ce în ce mai sinistrele și dementele povești despre infern, viziuni ale unor sfinți paranoici și schizofrenici. Până și traducerile primelor texte creștine din greacă în latină modificau esențial narațiunile originare, ca să le facă mai sângeroase. Referințele la diavol creșteau și ele exponențial. Astfel a fost creată și a devenit populară ideea unei Biserici persecutate. Ideea aceasta are mai mare legătură cu gustul literar decât cu istoria. Marea problemă e că, dacă la început poveștile inspiraționale despre martiri erau considerate ficțiune, generațiile următoare încep să le considere istorie reală. Pe scurt, imaginea propagandistică arată așa: creștinii au trăit mereu înconjurați de inamici și

trădători. Nimeni nu era mai presus de orice bănuială. Creștinismul fiind o cetate asediată, creștinii trebuiau să se uite mereu peste umăr, să le fie frică și de umbra lor și să se teamă că următoarea bătaie în ușă le va distruge familia și viața. Toate poveștile cu morțile martirilor sunt pline de animale fantastice care vorbesc, pești care învie și zboară după ce au fost prăjiți, palate fermecate. Bineînțeles, niciunul dintre autori n-a cunoscut vreun apostol sau pe cineva care să-l fi cunoscut, dar știa totul despre viețile lor.

— Dar martirii erau iubiți de oameni. Înlocuiseră zeitățile păgâne.

— Păi, da. Asta cu monoteismul creștin e o escrocherie. Sfinții sunt exact zeii păgânilor rebotezați. În primii șapte-opt sute de ani sunt martiri. După aceea apar și alte tipuri de sfinți, care reprezintă surse de inspirație tocmai pentru că au suferit. Se trag din oameni obișnuiți – femei, copii, bătrâni și soldați. Se credea că sfinții nu mai trebuiau să treacă prin Judecata de Apoi. Policarp, care, se pare, a fost unul dintre martirii reali, chiar zice, înainte de a fi executat, că mai bine se chinuie o oră dacă după aceea se lăfăie în Rai pentru eternitate. A existat și chestia asta. Dacă indivizii aceia simpli și-au depășit condiția, șansa era la îndemâna oricui. Viața era grea și crudă. Oamenii își proiectau visurile în martiri. De aici a venit ideea că

moartea e mai importantă decât viața, dacă mori pentru principiul suprem. Promisiunea asta e esențială. Ea instituie recompensa imediată. Poate știți, se dădea mită ca să fii îngropat lângă un sfânt, deoarece aveai șansa să intri peste rând la Judecata de Apoi.

— Da, râse Charles. Știu.

— Totul pornește de la Ștefan, cum spuneam, pe care Luca îl face să imite suferințele lui Isus. Dar Luca procedează la fel și cu Pavel, și cu Petru. Cum vrea să scoată pe cineva în evidență, cum, hopa-țopa, reia povestea lui Isus, cu mici variațiuni. Apoi continuă cu apostolii. Piatra de temelie a credinței în martiri e acceptarea morții de către aceștia. Niște oameni care-l cunoscuseră pe Isus nu s-ar fi lăsat uciși cu atâta seninătate dacă povestea inițială n-ar fi fost adevărată. Acesta e argumentul Bisericii. Dar martirii ăia nu erau deloc așa de blânzi cum păreau. Din toate poveștile răzbat, dincolo de acceptarea cu bucurie a suferinței și a morții, gânduri sinistre de răzbunare, blesteme pentru călăii lor. Creștinii vor să fie premiați în viața de apoi, dar vor și ca răzbunarea lui Dumnezeu pentru faptele celor care i-au oprimat, pentru crimele călăilor, să fie exemplară. Nu ochi pentru ochi, ci înmiit. Pedepsa lor trebuie să fie eternă și cea mai crudă cu putință. Cât de departe e asta de dragostea propovăduită de Cristos! Popularitatea acestor povești

a fost unul dintre motoarele cele mai puternice ale convertirilor pe bandă rulantă.

— OK, am înțeles, zise Charles. Dar mă tem că nu văd în niciun fel unde e răspunsul la întrebarea mea. Ați vrut să-i faceți martiri pe cardinalii ăia?

— Ha, ha. Aveți un umor negru remarcabil. Nu. Pentru că, așa cum spuneam, martirii sunt aproape toți inventați. Și aș vrea doar atât să mai fac. Să demonstrez acest lucru.

(Capitolul 109)

— Primul pas spre impunerea martirologiei a fost falsificarea unei istorii lungi de persecuții, reluă grădinarul. Creștinii nu au fost mereu persecutați de romani. Chiar dimpotrivă, aș zice. Și, oricum, nu erau persecutați în calitate de creștini, ci pentru că încălcau legea. În niciunul dintre faimoasele edicte nu se vorbește despre credință. Ca să ne lămurim, trebuie să înțelegem cum îi vedeau romanii pe creștini. Imaginea pe care ne-au creat-o romanele religioase și mai apoi Hollywoodul despre creștini e cu totul falsă. Astăzi, a devenit un clișeu că erau niște oameni cumsecade, care nu făceau rău nimănui. Se adunau prin catacombe sau case particulare ca să-și venereze zeul și să se roage. Din filmele astea ne rămâne senzația asta că avem de-a face cu societăți secrete, cu oameni care sunt permanent

obligați să se ascundă, să se întâlnească în taină, să folosească parole, semne – cum e peștele, simbol creștin mult mai vechi decât crucea. Fac o paranteză, nu există nicio reprezentare timpurie cu Isus pe cruce. Imaginea care domina era una care se suprapunea cu Sol Invictus. Isus emană lumină. Era un zeu solar, nu un zombi. Nu moartea era importantă, ci învierea, de aici a pornit religia. Dar a fost deturnată. De la bucuria pentru înviere, greutatea se mută pe moarte și suferință. Legende martirilor au avut o contribuție esențială în această translatăre de la o semnificație la alta.

— Vorbeați despre imaginea lor în ochii romanilor.

— Da. Nu există în Imperiul Roman practici care să nu fie legate de religie. Viața religioasă era în toate. Nu în sensul pe care-l întâlnim acum. Până și ca să faci un credit în Roma imperială, aveai nevoie de intermedierea unui preot. La fel, ca să mergi la război. Viața socială era plină de zeități care te urmăreau la fiecare pas. Fiecare gospodărie avea zeul ei, fiecare localitate, fiecare moment al vieții sociale, fiecare îndeletnicire, fiecare meserie sau preocupare. Unii erau comuni și cunoscuți peste tot – ăștia erau zeii Imperiului, de multe ori și împărați printre ei –, dar cei mai mulți erau zei locali. Puteai să ai niște zei într-un loc, iar la cincizeci de kilometri nimeni să nu fi auzit de

ei. Singura obligație a cetățeanului era să-i respecte pe zeii oficiali. În rest, n-avea nimeni nicio treabă cu tine dacă slujeai și zei personali. Zeii romani nu erau nici exclusivi, nici invidioși. Nu trebuiau venerați, dar în cazuri de restriște trebuia să li se aducă ofrande în public. Religia romană e instituționalizată și sistematizată, însă, mai presus de toate, e considerată un fapt rațional. Nimeni nu avea nimic cu tine dacă vorbeai cu zeii, dar riscai să fii arestat sau chiar condamnat dacă susțineai că zeii au vorbit cu tine, că ți-au trimis mesaje pe care să le transmiți mai departe. Aveau un nas foarte fin pentru șarlatani. De aceea au avut ceva cu creștinii. Pur și simplu nu înțelegeau ce vor. Nu numai ce vor, dar nici măcar nu înțelegeau ce gândesc. De multe ori, magistrații în fața cărora erau aduși creștini pentru încălcarea legilor Imperiului habar n-aveau cum să-i judece. Pur și simplu, li se părea că au în față niște barbari superstițioși. Când Rusticus îl întreabă pe Iustin de ce nu respectă legile statului, el răspunde că respectă legile Domnului. Numai că pentru romani, asta e o absurditate. Pentru că legile statului au fost întemeiate prin încuviințarea zeilor și strict supravegheate de aceștia prin darul cel mai de preț pe care i l-au făcut omului, rațiunea.

— Care era un pic altfel decât în accepția de azi, completă Charles în timp ce-și deschidea cu zgomot o

nouă cutie de Coca-Cola. O să mă îngraș aici cu dumneavoastră, spuse râzând.

— Creștinii erau antisociali, continuă grădinarul fără să fi băgat în seamă gluma profesorului. Cum să judeci pe cineva care nu plătește taxele, nu respectă nicio obligație față de stat, refuză stagiul militar, nu îl respectă pe împărat, nu respectă zeii? se întrebau magistrații. Un om de felul ăsta era considerat cretin. De exemplu, au ajuns până la noi relatări despre niște creștini care urlau în sălile tribunalelor că nu recunosc autoritatea acelor tribunale. Adică exact ce fac talibanii și alți extremiști în prezent. Ei bine, până la urmă autoritățile romane au început să le înțeleagă atitudinea drept ce era de fapt.

— Activitate politică subversivă.

— Întocmai! Creștinii nu numai că nu respectau nicio autoritate a statului, dar ziceau în gura mare că zeul lor e superior împăratului. Terminologia folosită de ei era politică, nu religioasă. Pentru că Biserica creștină nu are treabă cu religia, e o instituție eminentemente politică. N-ai nevoie de o birocrație ierarhizată ca să crezi în ceva. Nici de intermediari. Isus n-a zis asta niciunde. Niciodată. Ai, în schimb, nevoie de ierarhie ca să respecti legile. Deci, așa cum au înțeles imediat romanii, era vorba despre politică, nu despre credință. Creștinii voiau să uzurpe și să înlocuiască statul. Când

erau puțini nu reprezentau un pericol, dar tot erau ciudați. Deturnau sensul limbii și refuzau să-și îndeplinească obligațiile de cetățeni în numele credinței. Prin faptele și vorbele lor, aduceau grave prejudicii statului.

— Interesant, zise Charles. Nu m-am gândit niciodată în felul acesta la relația dintre creștinism și Roma. Dar acum, ascultându-vă, înclin să vă dau dreptate.

— Cel mai grav era că puneau în pericol Pacea Zeilor, *Pax Deorum*, pe care amenințau să o rupă. Or, asta putea să dezlănțuie furia zeilor. Neparticiparea la viața religioasă a comunității amenința însăși existența acelei comunități. Nu era vorba doar despre ultraj, despre lipsă de respect sau iconoclastie, ci de faptul că periclitau însăși existența Imperiului. Era, ca să o spunem direct, nesupunere și incitare la nesupunere. Era *superstiția*. Adică ceva irațional, neștiințific, nedovedit. De aia au avut creștinii nevoie să își însușească tradiția iudaică, transformând textele ebraice sacre în Vechiul Testament. Pentru pedigri. După care au zis că întregul conținut al textelor cu pricina e doar o profeție uriașă pentru Testamentul lor, pe care l-au numit NOU. Pentru romani, *superstiția* era o boală mintală. Nu avea de-a face nici cu religia, nici cu filosofia. Și cu atât mai puțin cu morală. Ca să nu

mai vorbim că circulau prin epocă și alte tipuri de legende. Creștinii au fost acuzați de două dintre cele mai mari și mai sinistre infracțiuni pe care le putea imagina o societate civilizată, cum era Roma antică: incestul și canibalismul.

— Asta, din cauza euharistiei, nu?

— Da. Canibalismul. Puneți-vă în pielea unui cetățean roman obișnuit. Vedeă pe stradă creștini care-și spuneau „frate” și „soră”, care se pupau de fiecare dată când se întâlneau sau se despărțeau. Toți. În grup. Ce să înțelegi de aici? În plus, îi mai auzeau că merg să bea sângele Domnului. De aici, ca cetățean care n-are habar de teologia aberantă a sectei respective, ce poți să deduci? Pe deasupra, creștinii timpurii aveau o predilecție morbidă pentru cimitire, unde își petreceau o mare parte din timp. Apropo de asta, să vă spun o anecdotă istorică: când în prigoana din 303-304 au fost arestați niște creștini în Cirta, acum Constantina, Algeria, din șaptesprezece, șase erau gropari. Comportamentul lor era pur și simplu de neînțeles pentru o persoană normală. Și, cu toate astea, nu i-au persecutat decât sporadic.

(Capitolul 110)

— Așadar, Biserica a ținut să vândă imaginea asta falsă, că persecuțiile romanilor erau sângeroase și

continue. Nimic mai fals. Despre persecuțiile atribuite lui Nero știm că sunt o mare minciună. Ca și despre executarea lui Petru și Pavel. Niciunul dintre ei n-a călcat vreodată pe la Roma.

— Da. Și Petru n-a fost primul papă.

— Exact. Știți vorba aia cu minciuna care, dacă e repetată de mai multe ori, devine adevăr?

— Da, lui Goebbels îi plăcea teribil enunțul ăsta.

— Nu e original, spuse Carrera. În fine, pot fi luate în seamă trei persecuții. Cea a lui Decius din 250, cea a lui Valerian din 257-258 și cea a lui Dioclețian, cunoscută și sub numele de Marea persecuție, dintre 303 și 305, reluată de Maximinus Daia între 311 și 313. Dacă faceți socoteala, o să vedeți că, dând dovadă de mare indulgență, putem spune că au fost zece ani în care creștinii au fost persecutați sistematic. În plus, persecuțiile erau strict delimitate geografic. În 250, Decius a emis un decret conform căruia fiecare cetățean al Imperiului trebuia să aducă sacrificii spiritului divin al împăratului. Decretul nu era îndreptat împotriva creștinilor și nu făcea referire directă la ei. Sacrificiul se desfășura în prezența unui magistrat roman de la care primeai o adeverință.

— Da. Un *libellus*. O carte mică.

— Întocmai. Era un test de loialitate politică. Nimic religios. Creștinii care au refuzat să facă asta au fost,

Într-adevăr, executați. Dar mulți s-au conformat, sau au fugit din zonele în care se aplica regula, sau au mituit magistrați ca să le dea adeverința fără să efectueze sacrificiul. În unele cazuri puneau necreștini, contra unui cadou, să-l facă în locul lor. Pe atunci nu existau acte de identitate cu poze. Se cunoaște o poveste despre unul care s-a îmbogățit așa. Umbla din sat în sat, ca ăștia de acum prin mai multe secții de votare, și se dădea de fiecare dată drept altcineva. Tertulian îi numește lași pe cei care se sustrăgeau și zice că erau imensa majoritate. Decius avea o problemă cu unitatea Imperiului. Exact așa cum au avut și Constantin și succesorii lui. Constantin a ales creștinismul ca să unească Imperiul. Decretul lui Decius este despre conformare și loialitate politică. Fără vreo treabă cu credința fiecăruia. Valerian îi pomenește pe creștini într-o scrisoare către Senat. Zice despre ei că nu e în ordine să se tot întâlnească prin cimitire și că predilecția lor pentru morți e un cult morbid și neigienic. Le-a cerut liderilor, atenție, doar liderilor, să participe la ritualuri păgâne. Cum ăștia nu s-au supus, în 258 a dat un decret ca liderii care refuză ordinul să fie executați. Restul își pierdeau doar proprietățile. În cei doi ani, de la decret până la arestarea lui Valerian de către regele perșilor, Shapur, abia dacă au fost executați o mână de lideri. Cei mai mulți s-au supus, au fugit sau

au mituit autoritățile. Asta nu e prigoană.

— Da. Valerian a avut altă idee, care încă funcționează în America. Bănuiesc că nu știți. În state ca Arkansas, Maryland, Mississippi sau cele două Caroline, dacă te declari ateu sau se poate demonstra că ești ateu, n-ai voie să ocupi funcții publice.

— Serios? Întrebă grădinarul. Există așa ceva?

— Da, râse Charles. Nu e nici persecuție, nici martiraj, aveți dreptate.

— Să venim acum la marea, uriașă, gigantica persecuție a lui Dioclețian. Aia pe care o știu și copiii de catolici încă de dinainte de a învăța să vorbească. La fel ca în cazul celorlalți, singura sa intenție e să țină Imperiul laolaltă. Războiul civil e în toi, conflictele sunt atât de mari, încât Dioclețian bate monedă în care e înfățișat aducând ofrande zeilor. Deci chestia asta era importantă pentru el. Ca să nu mai spun că la curtea imperială aveau loc, în acea perioadă, discuții filosofice despre prostia inimaginabilă a creștinilor, care erau considerați superstițioși, puturoși și lași. Într-un cuvânt, pegra societății. Persecuțiile au venit în valuri. Au început cu incendierea bisericii din Nicomedia. Întrunirile creștinilor sunt declarate ilegale, iar scripturile acestora urmează să fie distruse. Dioclețian dă un edict în care cere ca acest lucru să se facă pe cât posibil fără vărsare de sânge. Atenție! Galeriu face însă

exces de zel. Și execută o mână de creștini. Încă o dată, puteai scăpa ușor de execuție. Ceea ce s-a și întâmplat. Cel mai rău a fost în Africa de Nord. În 303 vine al doilea edict care cere arestarea clerului creștin, din cauza unei revolte în Siria. Au fost arestați un număr mare de creștini, se pare, dar au fost eliberați toți în 305, când același Dioclețian a semnat un edict de grațiere. Marea persecuție s-a încheiat aici și a fost reluată sporadic de Maximinus în 311. Și acum execuțiile au fost mai mult accidente izolate. Iată din ce a scos propaganda Bisericii milioane de martiri și zeci de mii de sfinți și a umplut de scârnă istoria Imperiului Roman.

— Avea nevoie să fie o cetate asediată.

— Exact, spuse grădinarul. Și acum, pentru ultimul act și pentru ca minciuna și manipularea să fie desăvârșite, intră în scenă mai vechea noastră cunoștință, cel mai mare mincinos din perioada timpurie a Bisericii, falsificatorul de istorie și autorul de ficțiune Eusebiu.

— Serios? Întrebă Charles amuzat. Cu ce a mai contribuit?

— Dacă până la el există deja texte care imită romanele grecești ce exaltă martirajul, ideea de Biserică persecutată e a lui, integral. El face din martiriu o prezență permanentă în viața creștinilor. Asta a fost o

mișcare strategică de care avea nevoie Biserica, devenită universală în Imperiu. Mai târziu au fost convertiți cu forța și condamnați la moarte toți cei care aveau o altă religie, lucru pe care romanii, cum am explicat, nu l-au făcut. Dușmanul adevărat nu mai e păgânul, care e convertit sau executat, ci ereticul, sectele concurente din interiorul Bisericii. Cel care are idei diferite despre creștinism, care interpretează altfel atât Scripturile, cât și mesajul lui Isus. Varianta de ortodoxie pe care o cunoaștem astăzi a fost multă vreme viziunea minoritară și doar capriciile istoriei au făcut câștigătoare această variantă și nu arianismul sau atâtea altele. Așadar, Eusebiu transferă martiriul în interior. Acum cei care atacă Biserica sunt asimilați cu demonii. Sectele eretice sunt armata Satanei. Creștinii încep să se omoare între ei pentru câte o virgulă sau pentru câte un detaliu. Sigur, astea sunt pretexte. De fapt, asistăm la o luptă pentru putere purtată cu o cruzime și cu un barbarism de neimaginat până atunci. Dacă estimăm că romanii au ucis câteva sute de creștini în câteva sute de ani, creștinii făceau atâtea victime în luptele interne în doar câteva zile. Poveștile martirilor au fost rescrise și li s-au pus în gură afirmații care sprijineau pe față noua ideologie a grupului dominant. Martirii apără Biserica și credința dreaptă. Dacă un martir sprijină un episcop, ăla e bun. Dacă, pe de altă

parte, condamnă un eretic, atunci bietul om e terminat. Așa începe Eusebiu tradiția prin care capii Bisericii își sprijină favoriții și scapă de concurență. Pun în gura martirilor sau în viziunile ortodocșilor cu apariții ale martirilor povești care le spun cine e bun și drept și cine e un câine eretic care trebuie retezat ca un braț cangrenat, ca să nu infecteze tot corpul. Împletirea martiriului cu altă minciună, succesiunea apostolică, amplifică efectul retoric în lupta cu schismaticii de toate culorile.

— Din câte înțeleg, Eusebiu stabilește regula că martirii, braț la braț cu mai-marii Bisericii, luptă împotriva ereziei.

— Da. Adică împotriva Diavolului. Retorica persecuției e folosită exclusiv la condamnarea opozanților. Asta va face Biserica timp de o mie cinci sute de ani. Inspirat de Irineu și nu numai, Eusebiu rescrie istoria Bisericii pornind de la primii apostoli. Întărește astfel autoritatea unor episcopi în unele regiuni și își impune preferații în altele. Așa cum comuniștii, când voiau să te piardă, îți înscenau un proces și te etichetau drept dușman al poporului, Eusebiu îi pune pe amărăți să-i identifice pe dușmanii dreptei credințe. E distrugerea disidenței în interiorul Bisericii. Așa se creează mentalitatea dualistă – noi, cei persecutați, contra lor, care sunt persecutorii. E

instituționalizată ideea de persecuție perpetuă.

— Iar martirii ăștia inventați sunt făcuți sfinți, nu?

— Da. Ce știți despre Societatea Bollandiștilor?

— Știu că, pe la începutul secolului al XVII-lea, un popă iezuit, Heribert Rosweyde, olandez, a săpat în arhivele mănăstirilor și în biblioteci după toate poveștile despre martiri. Cred că *Legenda de aur* i-a fost de mare folos.

— Da. Numai că a murit prea repede. A apucat să publice *Fasti Sanctorum*, unde erau trasate liniile cercetării. Un alt iezuit, Jean Bolland, a preluat sarcina. Alături de doi colegi, Godefroid Henskens și Daniel van Paperbroeck, înființează Societatea Bollandiștilor, după numele său. Aceștia își propun un proiect foarte ambițios. O lucrare în șaiszeci de volume, în care să fie analizate toate textele hagiografice. Concluzia la care ajung e teribilă. Din miile de sfinți existenți, doar o mână par să aibă bază reală. Nu este pus la îndoială doar martiriul, ci însăși existența acestor sfinți. În primii două sute cincizeci de ani, zic bollandiștii, nu pot fi luate în serios mai mult de șase povești despre martiri – Policarp, Iustin Martirul, Ptolemeu și martirii din Scillium, Lyon și Vienne, deși și poveștile lor sunt puternic exagerate, împletite cu ficțiune și delir fantastic. Oricum, textele hagiografice sunt scrise la sute de ani după presupusa existență a sfinților. Iar

oamenii le credeau pentru că erau scrise, tot așa cum oameni fără discernământ și facultate critică cred astăzi tot ce afirmă un post mincinos de televiziune, doar pentru că s-a arătat la TV. Lumea ia ficțiunea drept realitate.

— Dar sfinții erau instrumente puternice, zise Charles.

— Într-adevăr. Creștinii credeau că sfinții au o conexiune specială cu Dumnezeu, o linie de comunicare deschisă permanent, fir direct. Competiția între siturile religioase și de pelerinaj începe să fie atât de mare, încât poveștile devin din ce în ce mai dramatice și mai fantastice. Se inventează turismul religios, care pune pe roate economia. Pelerinii trebuie să doarmă undeva, să mănânce undeva, să fie transportați cu ceva. De asemenea, cumpără talismane și obiecte fermecate, moaște și cuie sau bucăți de lemn din Sfânta Cruce. Calvin, care a scris o carte întreagă împotriva relicvelor, zice că pe vremea lui sunt atâtea bucăți din lemnul Sfintei Cruci, că pot umple o corabie întreagă. Cu cât apar mai multe biserici, cu atât apar mai mulți sfinți și mai multe povești despre ei, mai multe relicve. Până să se dea decretul că orice biserică are nevoie de succesiune apostolică, episcopii intuiesc deja că masele nu vin în pelerinaj la un lăcaș care n-are un sfânt sau o legendă. Pelerinul vine acolo ca să ceară

o minune, nu ca să se uite pe pereți. Miracolele înfăptuite de moaște aveau legătură cu suferințele sfântului respectiv. Dacă i s-au scos ochii, moaștele îți redau vederea, dacă i s-au tăiat picioarele, moaștele îi vindecă pe șchiopi. Și așa mai departe. Mai mult, când găseau ciolane cu proveniență necunoscută, se inventa pe loc o legendă cum că liderul comunității creștine avusese o viziune; sfântul i-a apărut în vis și i-a povestit cine e și ce a făcut în viață și care e martiriul pe care l-a suferit. Bollandiștii observă că, începând cu secolul al IV-lea, creștinii sunt mai interesați de legende și ficțiuni decât de istorie. E perioada în care explodează cultul martirilor. Cum e greu să tot inventezi și originalitatea e lucrul dracului, se apucă și copiază tot ce găsesc în materie de legendă în spațiul european și oriental și schimbă doar numele eroului cu cel al unui sfânt. Adaugă diavoli la greu și schimbă motivul morții într-unul legat de credință.

— Da, spuse Charles. Se știe că suferințele Sfântului Laurențiu, chiar patronul orașului dumneavoastră, sunt inspirate de povestea martirilor din Frigia relatată de Sozomenos. Sau viața Sfintei Agnès e copiată după o altă legendă, a Sfintei Eulalia.

— Din astea sunt cu miile. Până și în cartea lui Jacopo de Voragine, biografia lui Iuda copiază povestea lui Oedip, aproape *ad litteram*, până la un punct. În mitul

persecuției, dialogul nu e numai imposibil, ci și nedorit. E folosit pentru justificarea atacurilor, pentru legitimarea acțiunilor violente.

(Capitolul 111)

— Întocmai. După ce creștinismul s-a organizat, era interzis să ridici o biserică fără tradiție apostolică. Dar și la început, centrele creștine puternice, cele care au devenit episcopate și și-au extins dominația asupra celorlalte, trebuiau să fie fondate ori de către apostoli, ori de către urmașii lor, desemnați de aceștia ca succesori. Așa a început delirul cu comerțul de relicve. Din nevoia de autoritate. La un moment dat, un papă a dat și o bulă ce instituia obligația ca orice biserică să aibă măcar câteva relicve valoroase. Așa au apărut zeci de căpățâni ale lui Ioan Botezătorul, sute de mâini ale lui Pavel, oasele multor sfinți care s-au trezit că au în diverse locuri din lume câte douăsprezece picioare, șaisprezece mâini, câteva cranii, ba chiar câte două sute de degete. Dacă nu găseai ciolane, se acceptau, cu indulgență, obiecte de vestimentație sau bucăți din lemnul crucii pe care sfântul fusese răstignit în dorința-i disperată de a-l imita pe Isus.

(Capitolul 81)

Petru și Pavel la Roma – o minciună ordinară.

Inventarea succesiunii apostolice

Unde descoperim falsul mormânt al lui Petru și conspirația din spatele falsificării ciolanelor sale. Mai aflăm cum a inventat Anicetus tradiția apostolică și de ce primii creștini erau într-o proporție covârșitoare gropari. Și despre cum a apărut donația lui Constantin, un alt fals răsunător.

— Mormântul lui Petru, spuse Charles absent.

— Da. Asta era tot ce i-a interesat. Obsesia lor. De aia l-au și găsit. Pentru că trebuiau să-l găsească.

— Mă lămurește și pe mine cineva? zise Volpone. Ăla e, sau nu e mormântul Sfântului Petru?

— Hmm, zise Charles. Ai un tată cardinal. Nu te-a învățat nimic din toate astea?

— Din fericire, nu. S-a ferit să mă îndoctrineze în orice fel. Așadar?

— Ce răspuns vrei? râse Charles. Pe ăla scurt sau pe ăla lung?

— Pe ăla clar. Până ne terminăm cafelele și hotărâm ce naiba raportăm mai departe. Poate găsesc criminaliști vreun indiciu prin subteranele astea.

— De fapt, până vine legistul și ne dă o cauză a morții. Măcar una provizorie, la prima vedere, zise Cassandra.

— OK. Amuzat, Charles ceru încă o cafea, apoi spuse: în primul rând, nu e foarte clar dacă Petru a existat în varianta asta.

— Cum adică? Întrebă Volpone.

— Pare curios – nu-i așa? – că un pescar din Galileea, analfabet, evreu căsătorit, cu copii, apostol al circumciziei, are toate șansele să devină simbolul central al catolicismului. De ce avea Biserica nevoie de încă un erou? Îi avea deja pe Isus, pe maică-sa, pe Pavel. De ce mai are nevoie de Petru?

— Chiar așa, de ce?

Discuția îi pria lui Volpone, reușind să-i mai abată gândul de la furtuna care avea să se reverse curând asupra lui. Chiar dacă nu se putea concentra foarte bine.

— În primele trei secole, Roma aproape nu exista pentru creștinism. Era total neimportantă. Toate sforile se trăgeau în marile centre care începuseră să se dezvolte. În Antiohia, la Alexandria și la Efes, unde comunitățile creștine crescuseră considerabil. Dar, ceea ce era esențial, toate puteau fi legate direct de un apostol, adică de o figură centrală a creștinătății timpurii. Pavel ar fi trăit în Antiohia, Ioan ar fi murit la Efes, iar Marcu a fost asociat cu Alexandria. Ierusalimul a fost ras de pe fața pământului de către romani, care au construit în locul lui un alt oraș, Aelia

Capitolina. Dar rămânea cel mai important loc al creștinismului pentru că acolo fusese răstignit Isus. Oricum, orașul era subordonat Cezareei, unde ar fi trăit apostolul Filip.

— Doar Roma nu avea nimic, spuse Volpone. Și cum a ajuns să aibă?

— Asta e tare. Ca să vezi cum s-a construit o religie. Nu din credință, ci din rațiuni politice. În Est, bisericile musteau de oameni educați. Unii episcopi erau intelectuali fini, toți dezbăteau filosofie mediteraneeană și teologie sofisticată în greaca literară. Pe când popii de la Roma, nu papii, că nu existau încă, popii habar n-aveau o boabă de greacă. Esticii îi considerau barbari. La primele concilii ecumenice, nimeni nu i-a băgat în seamă nici pe papi, nici pe reprezentanții papalității. Din contră, îi luau peste picior. Îi considerau rude sărace și analfabete. Toate lucrările și discuțiile erau în greacă, iar ăia nu înțelegeau nimic din cearta doctrinară care avea loc la conciliile astea. Pe de altă parte, Roma era capitala Imperiului și *Terra Promessa*. Noul pământ al făgăduinței. Așa cum azi marginalii migrează spre marile orașe, la fel se întâmpla și atunci. Așa cum, la începutul secolului trecut, toți italienii voiau să fie americani, tot așa, acum două mii de ani, orice cetățean al Imperiului visa la o viață mai bună în capitală.

— Toate drumurile duc la Roma, zise Volpone.

— Duceau, da. Nu știi dacă mai duc, spuse Charles. Oricum, Roma era cel mai bun loc în care o religie a misterelor își putea găsi adepți. Dar Roma n-avea nici autoritate apostolică, nici relicve, nici altare creștine, nici morminte sfinte. Însă era centrul lumii. La început, comunitatea creștină de aici trebuie să fi fost foarte diversă și divizată, imitând la scară mică ceea ce se întâmpla în restul lumii.

— Păi, și cum a reușit Biserica romană să domine lumea? interveni Cassandra.

— Banii, spuse Volpone. Bogăția Romei.

— Asta, mai târziu, răspunse Charles. La început sectele creștine erau formate din săraci analfabeți. Abia după Constantin clasa educată a început să treacă la creștinism. A simțit că acolo e loc de parvenit în continuare. Nu banii. Marea calitate a Romei – de aceea a și ajuns unde a ajuns – era știința imperială a organizării. Bisericile din Orient erau mai poetice. De o cruzime înspăimântătoare, dar delăsătoare, cum e Estul în general. Nu aveau viziuni integratoare. Pe când Roma avea știința de a construi un imperiu. Geniu organizatoric. Așa și-a construit și Biserica. Cum a făcut cu Imperiul. Știință și experiență îndelungată. În fine. La Roma creștinismul a început să înlocuiască diversele culte care coexistau. De exemplu, la început, imaginea

emblematică a Romei pentru creștinism era păstorul cel bun. Țsta era un cioban grec, cu părul dat pe spate, care cară un miel pe umeri – imaginea tradițională a zeului Apollo, care are o grămadă de temple în oraș. Creștinii i-au deturnat imaginea. Așa cum au făcut mai târziu cu mulți alții. Dar povestea abia acum devine interesantă. Înainte de anul 120 nu se cunoaște niciun episcop al Romei. Anicetus este primul care se consideră episcop. Știm asta dintr-o scrisoare a lui către Policarp din Smirna. Prin 160, delirul cu iminența sfârșitului lumii a cam luat sfârșit, așa că Biserica trebuie să se organizeze. Cum Părinții Bisericii din Orient se tot amestecau în treburile Bisericii romane, toți trimiteau scrisori și dădeau indicații...

— În virtutea patalamalei apostolice, completă Volpone.

— Întocmai, spuse Charles râzând. Anicetus vrea independență și putere. Policarp, care este unul dintre puținii martiri autentici din istorie, îl vizitează la Roma, cu scopul de a stabili cea mai bună formulă de calcul pentru data în care se sărbătorește Paștele. Anicetus nu voia în ruptul capului să asculte de calculele Bisericilor orientale. Policarp zicea că e urmașul Sfântului Ioan, apostolul, pentru că venea din orașul său, din Efes. Asta i-a aprins un bec în cap lui Anicetus. După ce a plecat Policarp, episcopul roman a luat o lopată și s-a

dus la cel mai apropiat cimitir. Majoritatea groparilor erau creștini, așa că n-a trebuit să meargă prea departe. A săpat un pic și a scos la iveală niște ciolane despre care a zis că sunt ale Sfântului Petru. Cimitirul din care le-a dezgropat era situat lângă noi, mai sus pe dreapta, după Câmpul lui Marte, la capătul Viei Cornelia, unde se termina Roma și începeau terenurile mlăștinoase pline de șerpi pe care Nero a construit, sau, mai bine zis, a restaurat, Circul pentru curse de care al lui Caligula. Chiar aici, pe dealul Vaticanului, unde urmau să se desfășoare jocurile anuale neroniene. Anicetus a mutat ciolanele câteva sute de metri mai jos, exact pe locul în care pretindea că a fost răstignit Petru. A dat de veste în toată Roma că a găsit ciolanele Sfântului Petru. Creștinii nu prea pricepeau cine e Petru și de ce e așa de important.

— Păi, nu exista deja Noul Testament?

— Ha, zise Charles. Excelentă întrebare. Nu se știe cât din Noul Testament ajunsese la Roma. Dar mai ales în ce formă. Oricum, la începuturile creștinismului, orientarea e prevalent paulinică. Să nu uităm că Pavel are numai vorbe grele la adresa lui Petru atunci când îl identifică. Împăcarea o face abia Luca, în Faptele apostolilor. Așa că Anicetus nu e foarte mulțumit, ia încă o dată lopata și scoate la lumină și ciolanele lui Pavel. După care stabilește o dublă tradiție apostolică și

le dă cu flit esticilor. „De acum”, le zice, „trebuie să ne respectați. Pe oricine ați avea voi, noi avem aici moaștele celor mai importanți apostoli ai creștinătății. Ale lui Petru și Pavel.”

— Păi, parcă Petru nu era important, zise Volpone scărpinându-se în cap.

— Întocmai, râse Charles. Nu e atât de important, dar nici neimportant nu e. În plus, Roma are deja doi apostoli. Cu mormintele la vedere, nu doar cu povești, ca la orientali. Dar, dacă Petru nu e atât de important, își spune Anicetus, hai să-l facem să fie! Inserează în Evanghelia după Matei un pasaj lung, ceea ce va deveni Matei 16:15-20. Ceea ce contează e fraza-cheie: „Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea”.

— Adică asta nu apărea în Evanghelia originală? întrebă Volpone.

— Toate dovezile logice, lingvistice și arheologice ne duc la același răspuns. Nu, nu era. Sigur. Problema e cu piatra asta. Ca să sincronizeze Evangheliile și să explice piatra, creștinii romani mai fac o interpolare în Ioan 1:42. „Tu ești Simon, fiul lui Iona; tu te vei numi Chifa”, ceea ce înseamnă stâncă. Trebuiau să explice povestea cu piatra, pe care Isus a spus că-și va construi Biserica. Pe Petru îl cheamă, de fapt, Simon. În ce limbă vorbea Isus? Sigur nu în engleză, cum a afirmat un politician

de-al nostru, guvernator, care, agasat de întrebări, a zis că dacă engleza a fost bună pentru Isus, e bună și pentru el. Petrus e în latină, și Isus nu vorbea latina. În greacă e Petros, dar Isus nici grecește nu vorbea. Evangheliile sunt scrise în greacă, iar cei responsabili de interpolare și-au dat seama de prostie, așa că au simțit nevoia să adauge cuvântul pentru piatră în aramaică, limba în care trebuie să fi vorbit Isus. Cuvântul ăsta e Kephas. Adică Isus îi explică în aramaică unui vorbitor exclusiv de aramaică faptul că o să-l cheme Kephas³⁵ – Piatră, ceea ce, în singura limbă pe care el o știe, înseamnă piatră! E ca și cum i-aș spune unui bou: „Bre, te cheamă Bou, ceea ce înseamnă exact ceea ce ești”.

Volpone îl privea pe Charles cu gura căscată.

— Așa că Isus face jocuri de cuvinte cam stupide cu Simeon. Ei bine, Biserica romană așa va explica succesiunea apostolică. De aici pornește nebunia. Papa Ștefan I e primul care va folosi acest citat drept argument, prin anul 255. Cum cu Pavel nu prea știa ce să facă, pentru că îl revendicau și alții, până la urmă Biserica romană a renunțat la el, mai ales pentru că un eretic pe nume Marcion l-a revendicat exclusiv. Pasajul din Matei a devenit literă de lege. Autoritatea papală

³⁵ „Chifa” este transcrierea românească a cuvântului aramaic. (n. red.).

asupra creștinătății vine din fraza asta. Petru devine stâncă pe care se va ridica Biserica lui Cristos. E în Noul Testament? E! E lege tot ce e în Noul Testament? E! Există altă biserică ce poate clama că are o referință directă de felul acesta în Scripturi? Nu există. E clar atunci, după Ștefan, toate celelalte Biserici trebuie să se considere subordonate Romei! Cum Petru n-a lăsat nimic scris, că era analfabet, spre deosebire de Pavel, legenda trebuia dezvoltată. Prima legendă e legată de autorul primei Evanghelii, Marcu, care ar fi fost asistentul lui Petru la Roma. Apoi se inventează evanghelii apocrife. Prima e Evanghelia lui Petru, pe care Biserica din Antiohia o consideră eretică și o arde pe rug în 190. Urmează Apocalipsa lui Petru, care e și prima descriere amănunțită pe care o avem despre iad. După care urmează Faptele lui Petru, unde ni se descrie martiriul său și toată povestea aia la care ți-ai dat ochii peste cap din cartea lui Jacopo de Voragine. Povestea apare și în scrisorile clementine, niște falsuri din secolul al II-lea. Toate astea sunt utilizate pentru a stabili o tradiție, prezența lui Petru la Roma. În documentele astea se susține, nici mai mult, nici mai puțin, că Petru a fost primul episcop al Romei și că a domnit douăzeci și cinci de ani. Bineînțeles, în Noul Testament nu se suflă o vorbă despre așa ceva. În capitolul 12 din Faptele apostolilor se spune doar că Petru s-a dus în altă parte.

E scos în șuturi din scenă, pentru că trebuie să intre triumfător Pavel.

Dar autoritatea noului super-apostol trebuie întărită și legenda lui trebuie să crească. Petru e pescar, și Roma, cum am văzut, e plină de culte păgâne. Lângă dealul Vaticanului, un altar al zeului-pescar Ianus îl înfățișează pe acesta ținând în mână cheile paradisului. Lipeala e făcută. Creștinii fură identitatea lui Ianus. Și cum Petru e pescar, iar Janus e pescar, consideră că jaful nici nu e atât de mare. Cheile Bisericii îi sunt transferate lui Petru. Tertulian va fi primul care va face referire explicită la aceste chei în tratatul său, intitulat *Scorpiace*, antidot la înțepătura scorpionului, din 211.

— Statuia aia mare de aici din față e a lui Ianus? se interesă Cassandra.

— Nu, e a lui Petru, dar imaginea e a zeului pescar.

— Și inelul papal? Inelul pescarului? întrebă Volpone.

— A venit mai târziu. Nu știu ca Ianus să fi avut vreun inel. Origene adaugă mai târziu la legenda lui Petru povestea crucificării cu capul în jos. Succesorul său, Clément din Alexandria, o umflă și mai mult și adaugă la martiriul lui Petru și pe cel al familiei sale. Continuă să apară lucrări apocrife care-i desăvârșesc cultul personalității. Recent au fost dezgropate și statui ale lui Jupiter care avea chei în mână. În cultele

ezoterice simbolul misterelor e cheia, pe care doar inițiații o au. Petru a devenit astfel deținătorul cheilor Raiului, iar papii Romei, singurii urmași direcți ai săi, stabiliți de însuși Isus, se vor așeza secole de-a rândul pe un tron pe care erau sculptate cele douăsprezece munci ale lui Hercule, altă mitologie păgână. Biserica va începe de aici o serie lungă de falsuri ca să-și justifice existența. Ele vor culmina cu celebra donație a lui Constantin³⁶, un fals produs probabil prin secolul al VIII-lea, prin care se transferă Bisericii romane autoritatea supremă asupra întregului Imperiu și asupra celorlalte Biserici creștine.

— OK, spuse Volpone. Petru n-a existat, n-a fost la Roma, deci acesta n-are cum să fie mormântul său.

— Și dacă ar fi existat și toată povestea ar fi adevărată, nu există nicio dovadă că ar fi mormântul lui. Cu atât mai mult cu cât capul Sfântului Petru se află în catedrala papilor, punctul zero al catolicismului – catedrala San Giovanni în Laterano – încă din secolul al IX-lea.

— Nu e San Pietro? întrebă Cassandra.

— Nu, San Pietro a primit acest statut mai târziu,

³⁶ În latină *Donatio Constantini*, document fals conform căruia împăratul Constantin 1 i-ar fi acordat papei Silvestru stăpânirea (*imperium*) asupra Occidentului. Papalitatea l-a folosit pentru a-și legitima pretențiile teritoriale și politice. Falsul a fost dovedit de umanistul Lorenzo Valla în 1440. (n. red.)

pentru că era mai ușor de apărat. Mai mult de o mie de ani San Giovanni în Laterano a fost catedrala papală și reședința creștinismului occidental. Legenda zice că împăratul Constantin i-ar fi dăruit acest palat papei Miltiade. Palatul aparținuse surorii sale, Fausta, și a devenit vacant după ce acest împărat generos a fiert-o în cadă.

— Nu înțeleg, zise Volpone. Mormântul lui Petru a fost descoperit în Al Doilea Război Mondial, nu?

— Da, zise Charles. Excavările au avut loc între 1940 și 1950.

— Păi, și cum aveau capul ca să-l pună în Lateran? Ce-au găsit atunci? Tibia și peroneul? Niște metatarsiene? Astea contează?

— Contează că sunt oase sfinte. Fiecare oscior contează, dar contează mai ales că au descoperit mormântul. Creștinii au o problemă cu necrofilia, cum am stabilit deja. E o religie care proslăvește moartea. Dar nu numai capul lui Petru se află în altarul înalt din Lateran. Ci și capul lui Pavel.

— Serios? exclamă Volpone.

— Mă mir...

— Da, da, tata e cardinal și probabil că astea le știu și copiii. Trebuie să le fi auzit și eu vreodată, dar n-am făcut legătura cu mormântul de aici.

— Da. Oasele de aici au o istorie lungă, spuse

profesorul. Aici a fost ridicată pentru prima dată Bazilica lui Constantin. Care arăta cu totul altfel. S-a săpat foarte serios în deal și au fost asanate mlaștinile. Dar structura a fost construită peste o necropolă. Cea descoperită dedesubt în anii '50. Papa Pius al XII-lea a început excavațiile. Credința catolică avea nevoie de o minune în vremurile tulburi ale celui de-Al Doilea Război Mondial. Cam ca acum. N-are rost să povestesc acum istoria rocambolescă și jocul de-a uite oasele, nu sunt oasele, care a durat mai mult de zece ani. Dar e clar că în 1950 papa anunță, cu mare pompă, că au fost descoperite ciolanele Sfântului Petru. Au dat peste niște oase într-o gaură din zid, deasupra necropolei. Medicul personal al lui Pius a ajuns la concluzia că sunt oasele unui bătrân bine făcut. Atâta i-a trebuit papei. Era clar. Mormântul lui Petru fusese, în fine, descoperit. Kilometrul zero al creștinătății. Nu mai era doar o teorie.

— Numai că... spuse Volpone.

— Numai că raportul arheologilor din '51 spune că nu e nici urmă de Petru acolo, nicio inscripție, nicio dovadă. Aici intră în scenă mătușa drăguței doamne Magri, Margherita Guarducci.

— Mătușă? zise Volpone. Parcă e mai degrabă sora bunicii.

— Nu contează, tot un fel de mătușă. Ei bine,

doamna Guarducci, specialistă în paleografie, găsește un zid plin de zgârieturi fără sens, făcute cu obiecte ascuțite. Descifrează din aceste zgârieturi o întreagă enciclopedie a creștinismului timpuriu, pe care o vede numai ea, nimeni altcineva. Dar ea e autoritatea supremă. Universitar de seamă, catolică ferventă și prietenă personală a papei. În zidul cu graffiti, doamna Guarducci, neasistată de nimeni, găsește o gaură, iar în gaură, o cutie de marmură pe care nimeni din echipa anterioară n-o menționează. Iar când arheologii care au descoperit zidul sunt întrebați de cutia cu pricina, nu-și amintesc nimic. Văzuseră o găurică în zid, dar era goală. Nici vorbă despre vreo cutie. Însă Guarducci susține că în acea cutie ar fi fost oasele cuiva și că Ludwig Kaas, nazistul lui Hitler care supervizase săpăturile, le-a sustras într-o noapte și le-a pitit într-un loc sigur. Cum Kaas e deja mort, talentul de detectiv al doamnei Guarducci îl identifică pe muncitorul care lucrase la excavații, care, după zece ani, e tot muncitor la Vatican, deși nu e clar la ce șantier. Ăsta își amintește perfect noaptea în care cardinalul Kaas a subtilizat ciolanele. Ba, mai mult, l-a urmărit în liniște și a văzut unde le-a ascuns nazistul, își amintește perfect după zece ani. Pentru că îl roagă doamna Guarducci, muncitorul coboară într-un depozit subteran și se întoarce prompt cu ciolanele. Oasele sunt testate și

identificate ca aparținând unui bărbat în vârstă cu constituție robustă, deși mai târziu o cercetare serioasă arată că sunt printre ele și niște oase ale unei babe pitice.

De această dată, toți cei de față, inclusiv șoferul care venise să-l ia pe Volpone ca să-l ducă la minister, îl priveau pe Charles ca hipnotizați.

— Numai că nu e tot. Doamna Guarducci nu se mulțumește cu jumătăți de măsură. Kaas a fost șeful șantierului din partea Vaticanului, dar cel care a condus în mod real operațiunea a fost un preot, pe numele său Antonio Ferrua. Se dovedește că și ăsta a șutit ceva din situl arheologic. Și anume, o bucată de piatră desprinsă din zid, cu dimensiunea de 3,2 pe 5,8 cm. Această bucată nu e menționată în raportul final din urmă cu zece ani. Dar baba-cloanța are metodele ei să îl convingă pe Ferrua să predea piatra. Și găsește astfel exact dovada care lipsea și pe care timp de cincisprezece ani n-a găsit-o nimeni. Suntem deja în 1965, când doamna Guarducci reușește să discearnă dintre zgârieturile de pe piatră niște litere grecești. Un P, un E, un T și încă un bețișor, despre care face imediat presupunerea că e piciorul unui R și că, în mod firesc, aceste litere ar fi urmate de un O și un S, toate litere grecești, desigur, dacă restul bucății nu s-ar fi pierdut. Dedesubt identifică un E, un N și un I. Leagă aceste

mâzgălituri, aceste litere imagine și descifrează mesajul. „Petros Eni – Petru e aici.” Asta, după trei ani de muncă asiduă doar la pietricica aia. Pe baza acestor dovezi, în 1968, papa Paul al VI-lea decretează că ciolanele lui Petru sunt autentice, fără nicio urmă de îndoială.

(Capitolul 128)

Inventarea Maicii Domnului

În care se arată că primii Părinți găseau ideea venerării Mariei o abominație.

— În ceea ce privește evangheliile apocrife, unele au fost extrem de populare. De altfel, majoritatea poveștilor din romanele despre Isus și din filmele de la Hollywood, cele pe care le știu oamenii, nici măcar nu vin din Biblie. Importanța Mariei în Evangheliile canonice, în afară de faptul că l-a născut printr-un miracol, nu există. Lipsește cu desăvârșire. Mai mult, Isus își reneagă familia, iar când Maria vine să îl caute, Marcu ne spune că Isus îi transmite să plece. Mai apare o dată la sfârșit, și asta e tot. Toată povestea cu Maica Domnului e creația acestor evanghelii apocrife și e promovată masiv de împărăteasa Elena și de câteva împărătesc bizantine, care o folosesc drept model. Tot

În tradiția mitologică a unor zeități feminine foarte puternice. Maria e o invenție târzie. Primii Părinți ai Bisericii nici n-o bagă în seamă. Ba, unora li se pare de-a dreptul scandalos să se vorbească despre ea sau ca vreun credincios să-i adreseze vreo rugăciune.

(Capitolul 95)

Pedofilia – una dintre cele mai sinistre tradiții ale
bisericii

Unde citim despre Marcial Maciel, sfântul încă nebeatificat (este timp) al pedofiliei catolice mondiale și despre ordinul lui multimiliardar și militarizat, numit Legiunea lui Cristos. Și despre relația Bisericii de la Roma cu dictatorii sud-americani, despre distrugerea teologiei eliberării și despre complicitatea papilor și a Inchiziției la ascunderea adevărului.

— Cine e Marcial Maciel?

Se făcu liniște, iar grădinarul se încruntă.

— Păi, dacă știți, de ce mai întrebați?

— Vreau să aud de la dumneavoastră. Acasă ați vorbit atât de frumos. Haideți să continuăm. Vă rog, spuneți-ne despre Maciel.

Bartolo vru să intervină, dar grădinarul îl opri punându-și mâna peste a lui.

— Vreți să știți cine e Maciel? Maciel e însuși diavolul în sutană de preot. E creatorul celei mai sinistre organizații pe care a putut-o imagina vreodată Satana. Satana e printre noi. E Maciel însuși. Un individ susținut de o structură mafiotă de episcopi din Cotija, localitatea sa natală din Mexic, și de rudele sale, preoți importanți în ierarhia bisericească a Americii Latine, ca să înființeze o organizație a groazei, care și-a luat numele de Legiunea lui Cristos, organizație născută în 1944 din admirația necondiționată pe care o avea pentru Franco și pentru Hitler. De altfel, felul în care îi disciplina pe tinerii seminariști e inspirat din taberele Hitlerjugend. În numai câțiva ani, Maciel a reușit să creeze prin șantaj, mită, furt și trafic de influență cea mai puternică organizație catolică din afara Vaticanului. A devenit atât de puternică, încât la moartea sa, în 2008, Legiunea reprezenta un adevărat imperiu: numără cincisprezece universități, cincizeci de seminare și institute de studii superioare, o sută șaptezeci și șapte de colegii, treizeci și patru de școli pentru copii defavorizați, o sută douăzeci și cinci de comunități religioase, două sute de centre educaționale, o mie două sute de oratorii și capele. Plus asociații de binefacere. În întreaga lume. Cu peste o mie de preoți crescuți în interiorul mișcării, după regulile ei. Sumele din conturile lui personale și cele ale organizației

depășeau, la dispariția sa, un miliard de dolari. Maciel avea un talent, știa să tămâieze oameni importanți, să lingusească dictatori, să-i îndeplinească papei Ioan Paul al II-lea, care l-a susținut și protejat încă de la primele scandaluri, toate dorințele.

— Ce scandaluri? Întrebă Cassandra.

— De pedofilie. Legiunea lui Cristos era haremul personal al lui Maciel. De aia a fost înființată. Era de fapt o sectă, ceea ce legile Bisericii interzic cu desăvârșire, un fel de Opus Dei cu oameni care nu citesc, cum a zis un preot englez odată. Copiii erau luați la seminar de la vârste fragede, unii chiar de la opt ani. Toți trebuiau să depună un jurământ dublu, că n-o să-l vorbească niciodată de rău pe Maciel și că o să raporteze imediat dacă cineva îl vorbește de rău. De asemenea, la intrarea în Legiune trebuia să faci jurăminte de castitate și de lepădare a oricăror bunuri lumești – copiilor li se confisca tot ce primeau de la părinții lor –, de la bani la pachete cu mâncare sau haine. Ideologia mișcării era una totalitară. Privare de somn, extenuare. Copiii erau mutați fiecare pe alt continent decât cel din care erau recrutați. Corespondența era cenzurată și li se ordona ce să șteargă din scrisori și cum să le refacă. Nu trebuia să lipsească la final omagiul pentru acest Big Brother orwellian care era Maciel, un sfânt în viață, *nuestro*

padre care purifica Biserica cu o armată spirituală. Toți băieții erau torturați. Erău bătuti, biciuiti, obligati să poarte ciliciu, ținuți în frig și căldură extreme, înfometați și obligati să se autoflageleze. Violurile la care erau supuși constant copiii de doisprezece-treisprezece ani păreau distractive față de restul torturilor de zi cu zi. Măcar în zilele alea erau bine hrăniți. Probabil ca să le creeze un reflex pavlovian. Erău amenințați că dacă spun cuiva o vorbă, vor arde în iad, atât ei, cât și părinții lor. Paranoia era cultivată – nu se citea Biblia, ci doar scrisorile lui Maciel, în care tot ce făcea era să se laude pe sine. Fiecare seminarist trebuia să-i scrie o scrisoare și primea un răspuns personal de la el. Știm că nu le scria el însuși, dar copiii, naivi, erau foarte impresionați. E un cult al personalității demn de modelele sale, Hitler și Franco. Toți seminariștii trăiau sub teroare și, înainte de a fi violați fizic, le era violată conștiința și li se spălau creierele. Bineînțeles, cum știm deja, avea obsesia că Biserica se află sub asediul permanent al forțelor oculte care îi vor răul. Vă sună cunoscut, domnule profesor?

— Da, zise Charles. Tocmai am vorbit ieri despre asta.

— Întocmai. Numai că Maciel a făcut asta în secolul XX cu niște copii. Armata de copii pe care o controla îi era devotată doar lui și papei. Toate bune și frumoase

până aici. Numai că, deja în 1956, încep să ajungă la urechile mai-marilor de la Vatican zvonuri că Maciel e pedofil, că săvârșește abuzuri asupra seminariștilor. E înlăturat în 1956, în urma unei investigații apostolice, dar e reinstaurat în 1958. Inutil să spun că nimeni nu știe de asta. E și toxicoman pe deasupra, dependent de cocaină. Are abilitatea de a-și face relații excepționale în toate dictaturile sud-americane. Papa Wojtyla a leșinat la felul cum a fost primit în prima sa vizită în Mexic, în 1979. I-a plăcut atât de mult, încât s-a mai dus de patru ori. Legiunea recruta seminariști ca nicio altă organizație catolică de pe glob. Încasările vărsate Vaticanului erau fabuloase. Se știe că Maciel se ducea personal cu valize de bani și mituia pe oricine avea acces într-un fel sau altul la papă. Inclusiv pe majordom. Cu ajutorul Bisericii și-a făcut rețele de influență. Cardinalul Trujillo³⁷ l-a impus la Pinochet, Soldano i-a deschis calea în Argentina și Columbia. Se împrietenește cu toți bogătanii Americii de Sud. Toți corupți și criminali, dar altminteri foarte credincioși și cu frica lui Dumnezeu. Își cumpără liniștea sufletească exact așa cum criminalii din Evul Mediu cumpărau

³⁷ Alfonso López Trujillo (1935-2008) – cardinal columbian, arhiepiscop emerit de Medellín și președinte al Consiliului pontifical pentru familie; deși înfiera homosexualitatea, era el însuși homosexual. A colaborat strâns cu extrema dreaptă și cu dictaturi precum cea a generalului Pinochet din Chile. (n. red.).

indulgențe, prin donații uriașe. Miliardarului mexican al telecomunicațiilor, Carlos Slim, cel mai bogat om din lume la acea dată, îi celebrează nunta. Placido Domingo cântă la toate inaugurările sale. E protejat atât de Soldano, prim-ministru al papei Ioan Paul al II-lea, cât și de secretarul său, Stanislaw Dziwisz, dar și de însuși Wojtyla. De care e apropiat ideologic. Legiunea e o organizație de extremă dreaptă, violent anticomunistă. E ultraconservator, ca și papa. Mai mult, sprijină două dintre obsesiile acestuia, lupta anticomunistă în Europa, în special în Polonia, și distrugerea mișcării catolice numite Teologia Eliberării – pentru că e considerată marxistă și propovăduiește sărăcia lui Cristos și a Bisericii. E eretică, adică. Exact ca în Evul Mediu. Fratele meu vă poate explica mai bine. Era unul dintre pilonii Teologiei Eliberării.

— Asta a fost demult, spuse Bartolo, care îl urmărea cu îngrijorare pe grădinar.

— Papa e misogin și vanitos. Maciel îi întreține misoginismul și îi gădilă vanitatea. Strânge sume uriașe de bani care ajung prin diverse ambasade în mâna sindicatului Solidaritatea. Sigur, papa Wojtyla are un mare merit în căderea comunismului. Nu e decisiv, dar e mare. Acesta e argumentul intelectualilor de dreapta din Europa de Est în favoarea lui. Pentru ei nu contează că a susținut cele mai sinistre dictaturi din

America Latină. L-a susținut pe Galtieri³⁸ în Argentina, cu condiția să bage religia ca materie obligatorie în școli. Îl felicită pe Maciel în public, chiar aici, în Piața San Pietro, atât la sărbătorirea a cincizeci de ani de preoție, cât și la șaiszeci. Fotografia cu Maciel îmbrățișat de un papă pe moarte face înconjurul lumii. Zilele astea au fost scoase la iveală două sute treisprezece documente care demonstrează protecția de care a beneficiat Marcial Maciel. Pedofilia lui era arhicunoscută, și totuși cardinalul Clemente Micara l-a reinstaurat în '58. Episcopii mexicani și chilieni știau de acuzații încă din anii '50. Niciunul nu raportează mai departe. Victimele sunt șantajate, uneori omorâte. Funcționează omertă, legea tăcerii. Abia în 1997 ajunge la Vatican o scrisoare semnată de șapte preoți, foști seminariști, care părăsesc Legiunea și relatează ce au pățit în copilărie. Însuși cardinalul Tallavera e prezent când șeful Congregației pentru Doctrina Credinței, continuatoarea Inchiziției, cardinalul Ratzinger, astăzi papă, citește scrisoarea. Dar Ratzinger e laș. Se duce la Wojtyła, care îi dă cu flit spunând că sunt zvonuri care vor să distrugă Biserica. Ratzinger clasează dosarul și

³⁸ Leopoldo Galtieri (1926-2003) – general și om politic argentinian, membru al juntei militare din 1981 și șef al statului în perioada 1981-1982, când a demisionat, dezamăgit de înfrângerea în războiul din Insulele Falkland (Malvine) (n. red.).

oprește ancheta.

Cassandra asculta cu gura căscată monologul grădinarului. Nu-i venea să creadă.

— În 2002, în Spania apare o carte a lui Alfonso Torres Robles ³⁹, cu mărturiile mai multor foști seminariști violați. Începe contraatacul. Se spune că sunt minciuni colportate de către dușmanii Bisericii, comuniștii. Cetatea e din nou sub asediu. E apărată cu o mașină de propagandă uriașă. Se fac clipuri care compară patimile lui Maciel cu cele ale lui Isus pe cruce. Între timp, Maciel trăiește într-o casă blindată, conduce cele mai scumpe mașini, violează copii de trei ori pe zi. Are identități false, două neveste cu care are patru copii. Doi dintre aceștia l-au acuzat că i-a violat ani în șir. În 2003, secretarul particular al lui Maciel aduce personal dovezi la Roma. La ordinul papei, totul e mușamalizat. Numai că de data aceasta Ratzinger deschide un dosar, dar îl ține sub masă, de frica lui Wojtyła. Ratzinger se dovedește laș din nou. Cardinalul Bertone, actual prim-ministru al Vaticanului, ăla care se smiorcăia în urmă cu câteva zile, îi semnează prefața la cartea *Viața mea este Cristos*. *L'Osservatore Romano* publică un număr omagial pe care ar fi invidios și cel mai sinistru dictator

³⁹ Alfonso Torres Robles, *La prodigiosa aventura de los legionarios de Cristo*, Foca Ediciones y Distribuciones, dec. 2001 (n. red.).

nord-coreean. Ultima manifestare publică de susținere are loc în 2004, la șaizeci de ani de la hirotonisirea lui Maciel. Atunci se fac pozele alea celebre cu papa pe moarte care îl îmbrățișează.

Palidă toată, Cassandra încerca disperată să respire. Buzele îi erau uscate și simțea că se sufocă.

— După moartea papei, în sfârșit, e deschis dosarul lui Maciel. Ratzinger cere dizolvarea jurământului tăcerii pentru legionarii care depun mărturie împotriva sa. Maciel e demis și obligat să se retragă. Ratzinger refuză să îl judece, pe motiv că e bătrân și bolnav. Între timp, Maciel se mută în Florida ca să nu poată fi extrădat și trăiește în opulență pe o proprietate de câteva zeci de milioane de dolari. Nici măcar un proces canonic nu i se face, așadar. E condamnat la rugăciune perpetuă și i se interzice să-și mai exercite profesia. Nu e nici măcar excomunicat. În urma presiunilor, Vaticanul recunoaște cu jumătate de gură crimele lui Maciel, dar nu spune nimic despre victime. Niciun regret, nicio părere de rău. La fel va proceda și în continuare. Cum știți, ziarul *The Boston Globe* a deschis în 2002 conserva asta cu viermi care este preoțimea catolică pedofilă. Investigația lor duce la reacții în lanț, peste tot în lume, oamenii încep să prindă curaj. Mai puțin la noi, dar s-a întâmplat și aici de câteva ori. Se află că multe crime n-au fost raportate de către episcopi

care știau ce se întâmplă în parohiile lor și care nu erau pedofili. Dar, printre altele, fiind și ei homosexuali, erau șantajați că vor fi dați de gol dacă deschid gura. Maciel moare în Florida în 2008, de cancer la pancreas, fără ca vreo autoritate să se fi atins de un fir de păr de-al lui. După scandalul declanșat de *Boston Globe*, în toată lumea izbucnește delirul. Încep procese. Biserica a plătit până acum despăgubiri de mai mult de trei miliarde de dolari către opt mii șase sute de victime. Multe dintre ele sunt amenințate cu procese, cu moartea, cu iadul. Se încearcă reducerea lor la tăcere, dar e prea târziu. În Irlanda apare Raportul Ryan, care demonstrează că pedofilia e regulă și că Americile nu sunt excepții. Sunt audiate două mii cinci sute de victime doar în această țară, dar numărul lor e estimat la peste treizeci de mii. O sută de instituții religioase sunt responsabile nu numai de pedofilie, ci și de sclavie. Ordinele irlandeze sunt implicate în activități industriale, și copiii, de regulă orfani sau săraci lipiți, sunt forță de muncă gratuită, ca în lagărele sovietice, ca în Gulag. Filmul din 2000 al lui Peter Mullan care a luat Leul de Aur la Veneția, *Surorile de la azilul Magdalene*, ridică vâlul de pe gulagurile catolice irlandeze. Surorile Mizericordiei și Frații Creștini sunt ordinele care păzesc aceste lagăre în care se practică munca forțată, violurile și bătaia continuă. În 2010 explodează

scandalurile în Germania. Apar liste cu victime. Vaticanul tace mereu. Nu recunoaște niciodată nimic. Abia în 2010 Ratzinger condamnă pedofilia ca pe ceva greșit, dar nu suflă un cuvânt despre victime, niciunul. ONU face un raport prin care estimează la trei milioane victimele căzute pradă pedofililor, mulți dintre ei preoți catolici, din 1950 încoace. Trei milioane. Mulți dintre agresori au murit. Mulți nu mai pot fi judecați pentru că infracțiunile lor sunt prescrise. Multe state nu au legislație pentru asemenea cazuri. Din cele care au, Biserica extrage preoții și îi rotește în alte țări, în special în Africa. Din 2010, preoții pedofili salvați din America sau țările europene fac prăpăd pe continentul cel mai sărac.

Nici Charles, nici Cassandra nu îndrăzneau să întrerupă discursul grădinarului.

— Patru la sută din preoții americani au fost acuzați de pedofilie. Patru la sută! Opt la sută în Australia. Șaptezeci și opt la sută din copiii violați au vârste între unsprezece și șaptesprezece ani, șaisprezece la sută sunt sub șase ani. În 2006 apare un nou scandal. Nu numai preoții, ci și instituțiile laice comit abuzuri îngrozitoare. Regnum Christi, divizia laică a Legiunii lui Cristos, e acuzată că a tratat ca pe niște sclave nouă sute de fete. Un preot australian e condamnat în 2010 pentru violarea a șaiszeci și opt de băieți. Apare

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, prin care se interzic seminarele pentru minori. Vaticanul nu a semnat-o nici până azi. Un tribunal din Houston îl acuză pe papă de complicitate la viol pentru un document intitulat *De delictis gravioribus*, semnat de Bertone și Ratzinger, care continuă politica unui document din 1962, numit *Crimen sollicitationis*, prin care se stabilesc secretizarea totală și nesupunerea față de legile statului din care face parte respectiva Biserică. E salvat de George Bush Jr., care refuză să ridice protecția diplomatică a papei. De asemenea, Condoleezza Rice intervine, la rugămintea lui Soldano, în blocarea unui proces de pedofilie din Kentucky. Dar, poate, cel mai teribil dintre toate e Holocaustul canadian.

(Capitolul 124)

— Crimele astea nu s-au petrecut în Evul Mediu, cum se tot scuza Biserica. Majoritatea victimelor au vârste mai mici decât noi, reluă grădinarul când Cassandra se întoarse. Biserica e o organizație criminală. Așa a fost de la înființarea ei. E stat în stat. Cinismul, ipocrizia, incompatibilitatea cadrului său juridic cu al oricărei democrații, cu al oricărui stat de drept, constituie patologie pură. De asta nu se va schimba niciodată. Creștinismul e prima religie

exclusivistă. Care nu suportă concurența și care are în program exterminarea oricărui om care gândește altfel. Din care, cum spuneam, s-au inspirat toate dictaturile. Și Islamul, care nu e decât o variantă mai tânără. Biserica nu poate coexista cu un stat laic căruia să-i respecte regulile. Se preface încontinuu.

— Vă rog, spuse Charles.

— Ce mă rugați? Întrebă grădinarul ridicând vocea. Să n-o iau de la capăt? Bine. N-o iau. Știți care au fost tot timpul răspunsurile Bisericii la toate acuzațiile astea de pedofilie? Vă dau eu un exemplu. Formulată chiar de unul dintre ziariștii catolici cei mai fervenți, Giacomo Galeazzi. Scris negru pe alb când au fost scoase la iveală dovezile împotriva preotului pedofil don Pierino Gelmini. Vorbele lui redau întocmai filosofia Vaticanului. „Și ce dacă?”, a scris scursoarea asta umană, mizerabilul ăsta. „Ce dacă a mai atins din când în când și câte un copil, în condițiile în care a salvat atâtea mii? Aceste povești de viață”, n-o să uit niciodată frazele astea, „fac parte din măreția Evangheliilor. Isus nu s-a sacrificat pentru cei puri, ci pentru cei păcătoși.”

(...)

— Dumneavoastră ce-ați fi făcut? Dacă știați că sunt imuni la orice pedeapsă? Veniți dintr-o țară care are cultul supereroului, un respect religios pentru libertate

și dreptate. Ce-ați fi făcut dacă țara în care locuiți s-ar fi pervertit atât de tare, încât refuză nu numai să-și recunoască crimele, ci și să-i pedepsească pe cei mai siniștri criminali, devenind complicea lor? Nu v-ați fi asociat cu alții, așa cum vă învață spiritul dreptății pe care s-a construit țara dumneavoastră, și ați fi luat problema în propriile mâini? Ni se spune să nu acționăm ca niște justițieri, să lăsăm autoritățile să își facă treaba. Dar când autoritățile sunt complice cu criminalii? Ce facem atunci? Îi lăsăm să scape împreună? Până când? Până când o să ne subjuge sau o să ne omoare pe toți?

(Capitolul 125)

— Cu moravurile astea de la Vatican, nu știi niciodată cu ce te poți alege, continuă generalul. Dar, ca să nu mai pierdem timpul, monseniorul aici de față, șeful rețelei căreia ziariștii i-au dat un nume ce nu înseamnă nimic pentru oamenii obișnuiți, „Regensburger Ring”, adică inelul intereselor clericale de la Regensburg, știe exact de ce a insistat să mă primiți. Chestia aia cu Hitler o să fie cea mai mică problemă a dumneavoastră. Vă cer cele șase sute de milioane promise predecesorului meu în numele celor care v-au scăpat de procesul intentat la Houston Bisericii și dumneavoastră, personal. Atunci ați scăpat,

grație nouă, de un proces răsunător. Departamentul de Stat și-a făcut datoria și v-a scăpat pielea. Poate vă amintiți că ați fost acuzat de complicitate la pedofilie pentru documentul intitulat De *delictis gravioribus*, pe care l-ați emis și semnat pe 18 martie 2001, în calitate de șef al Congregației pentru doctrina credinței, adică de mare inchizitor. Pe atunci erați doar cardinalul Ratzinger, nu ditamai Benedict, al câtelea veți fi. Document prin care prelungiți valabilitatea ororii produse de predecesorul dumneavoastră, papa Pius al XIX-lea, ăla care a fost javra lui Mussolini, *Crimen sollicitationis*, prelungit cu același entuziasm în 1962 de alt papă-lapte – Ioan al XXIII-lea.

Papei nu-i tresări niciun mușchi pe față. Aștepta să vadă unde vrea să ajungă generalul.

— Prin acest document se instituie omertă. Se decide secretizarea oricărei plângeri referitoare la orice caz de pedofilie din Biserica Catolică și se stabilește pedeapsa cu excomunicarea și damnarea la chinurile iadului pentru orice victimă care îndrăznește să vorbească despre asta în afara Bisericii. De asemenea, ordinul ăsta ticălos interzice colaborarea autorităților ecleziastice, în orice caz legat de pedofilie, cu statul secular, oriunde în lume. Le asimilează, fără să o facă explicit, cu secretul confesionalului. Dacă n-am fi intervenit, ați fi fost judecat la Houston și ar fi ieșit la iveală câți pedofili ați

protejat, cum i-ați pedepsit punându-i să facă rugăciuni sau i-ați mutat, cel mult, în diocese din alte țări, uneori în locuri mai izolate, alteori pur și simplu pe alte continente, ca o rotație a cadrelor.

Papa vru să intervină, dar generalul ridică degetul.

— O să ziceți că și asta e veche. Ce e nou însă e implicarea fratelui dumneavoastră, alt membru marcant al inelului Regensburg, în scandalul de pedofilie din orașul pe care l-ați strangulat cu respectivul inel. Cinci sute patruzeci și șapte de copii au fost abuzați sexual în ceea ce victimele au numit infernul de la Domspatzen, Corul Rândunelelor de la catedrala din Regensburg. Unii copii au comparat atmosfera din căminele de acolo cu cea din lagărele de concentrare. Și iată cum întreg istoricul familiei voastre se leagă. Și cercul, pardon, inelul se închide.

(Capitolul 55)

În care sunt prezentate originile intelectuale ale pedofiliei și se arată cum marii Părinți ai Bisericii erau, în fapt, niște idioți. Ca și marii doctori serafici și mirabili ai Evului Mediu, precum Toma d'Aquino. Și cum a inventat Sfântul Augustin sifiliticul păcatul originar. Și despre ineptiile pedofilului Freud și ale câtorva intelectuali celebri din secolul XX.

— Vă propun să faceți cu ochii minții o incursiune

prin arta Occidentului medieval. Veți sesiza că în acea perioadă copilul e reprezentat ca un om mic, turtit, într-o redare fără perspectivă și într-un câmp fără profunzime. În reprezentările gotice copilul e o mumie pitică. E imobil, static, blocat în efigie. Cum bine știți, în arta medievală raporturile dintre personaje erau un mod de a reflecta scara de valori a epocii. Doctrina creștină a păcatului original e responsabilă de această concepție asupra copilului. Că ea se trage de la Platon și Aristotel, pe care Biserica a încercat să-i integreze și să-i considere filosofi precreștini, chiar creștini *avant la lettre*, nu e nicio îndoială. Rădăcinile culturale ale pedofiliei vin de la aceștia doi.

— De la Platon și Aristotel?

— Întocmai.

— Interesant. Puteți dezvolta?

— Da. Să mai adaug că în arta Evului Mediu reprezentarea unui copil e extrem de rară, aproape nu există alți copii în afară de Isus. Cât despre originile antice, Aristotel a spus că femeia e o ființă inferioară, irațională și incapabilă de gândire proprie. O eroare a naturii. Pe de altă parte, afirma că prima monstruozitate a speciei noastre e nașterea unui copil. Lui Toma d'Aquino îi plăcea atât de mult fraza asta, încât o cita de câte ori avea ocazia. Platon, în paideia sa, consideră copilul o tablă goală pe care adultul trebuie

să înceapă să-i scrie personalitatea. Inspirându-se de la Platon, pedagogii Gerson și Melanchthon îi descriau pe copii ca pe niște mese de ceară pe care se imprimă educația. Asta, ca să repara defectele de la naștere, adică păcatul. Concepția de păcat original, deci diabolic, traversează secolele cu ideea de tablă de ceară ce trebuie imprimată. Aceasta era educația. Rădăcinile culturale ale pedofiliei vin de la ei. Sunt convins că ați fost expus și dumneavoastră discursului lui Riccardo Carrera, care spune că creștinismul a distrus civilizația antică și că asta este de neiertat. A distrus-o, dar a și folosit-o ca sursă de inspirație. Ba, mai mult, civilizația după care plângem atât era clădită pe pedofilie. Care era consumată în această paideia ⁴⁰ despre care vorbeam, într-un act pedagogic care transmitea cunoștințele de la profesor la elev.

— Da, dar și la greci existau acuzații de pedofilie. E și pretextul procesului lui Socrate.

— Pedofilia era o crimă. Dar se considera pedofilie doar actul sexual cu un copil sub doisprezece ani, adică impuber. Însă Plutarh ne povestește că nici legile astea nu se respectau și că violarea copiilor sub doisprezece ani era mai degrabă regula decât excepția. Pe frescele

⁴⁰ Educația copiilor în sensul instrucțiunii practice în Grecia antică – inculcarea unei culturi vaste și a exercițiului fizic, având ca scop înălțarea discipolilor la forma lor „adevărată”, natura umană autentică (n. red.).

de la Pompei putem observa că prostituția era practică în majoritate de copii, dintre care cei mai mulți băieți. La romani, a căror republică e fondată pe pedofilie, ca și polisul grecesc, femeile și copiii erau considerați pasivi, deci aproape același lucru. Cum femeia era un animal demn de tot dispreț, distracție pentru vulg, sexualitatea cea mai elevată se obținea prin relația cu un băiat. Care, de vreme ce nu era încă bărbat, nu putea fi decât pasiv.

— Cam așa e, spuse Charles. Femeile și copiii nu erau considerați ființe umane. În Sparta nou-născuții erau aruncați de pe ziduri. Tocmai pentru că nu era considerat o ființă umană, nu era educat, puteai să dispui de copil cum îți trecea prin cap. Puteai să-l ucizi fără probleme. La Roma, dacă tatăl nu-l recunoștea, sugarul era aruncat în Tibru. În timpul lui Sixt al VI-lea a fost inventată roata de apă, pentru că fluviul era atât de plin de leșuri de nou-născuți, încât a trebuit să conceapă instalații care să-i împingă în aval. Copilul era, într-adevăr, crescut de un maestru. Care, la apariția primelor semne de pubertate, îl viola. Aceasta era regula.

— Ei bine, creștinismul a venit în plus cu păcatul original. Copilul nebotezat e asimilat diavolului, e posedat de Satana. De aici și întrebarea clasică de la botez, la care răspund nașii: „Te lepezi de Satana?”

Erau atât de convinși de chestia asta, încât de foarte multe ori, mai ales dacă mama murea la naștere, copiii erau torturați sau chiar arși de vii ca să ispășească păcatele. Translatarea de la violență și crimă la pedofilie e la îndemână. Pare absurd și illogic pentru noi. Dar atunci nu era. Toată istoria Bisericii e plină de violențe asupra copiilor. Se cunosc cu certitudine nu mai puțin de șaptesprezece papi pedofili. Probabil că erau mult mai mulți, dar despre aceștia se știe sigur. Lista începe cu Damasus întâiul, încă în 366, și se încheie cu Iulius al III-lea, în 1550.

— Ăsta era papa lui Michelangelo.

— Unul dintre cei nouă sub care a lucrat. Papa Léon al X-lea include în catalogul de indulgențe și pedofilia. Ca să vedeți ce valoare avea, păcatul contra naturii cu o femeie costa 219 livre, cel cu un animal sau cu un copil era doar 131, adică aproape jumătate. Copilul era un animal. Asta s-a păstrat până în zilele noastre. Pentru creștini, femeia trebuie să fie virgină și mamă. Încă de la Sfântul Pavel, care se pare că era slut și impotent și se temea de sex mai rău decât de dracul. El nu știe nimic despre virginitatea Mariei, dar cei care au inventat asta i-au înțeles foarte clar obsesiile și ura împotriva sexualității. Deposedată de corp, femeia e redusă la stadiul de icoană plată, fără a treia dimensiune, fără relief. Pentru că de îndată ce dobândește un oarecare

relief devine demonică până la antonomasie ⁴¹ . Identificarea femeii cu sexul, deci cu păcatul, e o chestie exclusiv creștină. Superioritatea bărbatului există deja în povestea cu Adam. Eva, parte din bărbat, e cauza izgonirii din Paradis, vinovată de păcatul originar care devine un element fondator al creștinismului. Femeia e, ca la evrei, inferioară, îndepărtată de divinitate. La Pavel, e de-a dreptul poarta prin care răul vine în lume. Sexualitatea umană nu are alt sens în afară de reproducerea biologică. Iar copilul e un animal, cum am spus, în cel mai bun caz. Singurul lucru care-l va face uman e botezul. Dacă moare înainte de botez e din cauză că păcatele lui sunt atât de mari, încât până și Dumnezeu și-a întors fața de la el. Așa explică teologul Bartolomeo Spina, în anul 1523, motivul pentru care Dumnezeu permite moartea nou-născuților. Zice că dacă n-au păcătuît personal, s-au născut cu păcatul originar. Tâmpenia asta cu păcatul originar, cum bine știți, vine de la Augustin, un alt frustrat sexual care, după ce a preacurvit în prima tinerețe, a decis să se facă sfânt. Părerea mea e că a luat o boală venerică extrem de deranjantă de la vreo târfă. Și că asta l-a îngrozit. Conciliul de la Cartagina face în 418 din idioteția asta

⁴¹ Figură de stil care constă în folosirea unui nume propriu în locul unui nume comun, sau invers, folosirea unui nume comun sau a unei locuțiuni în locul unui nume propriu; ex. „un mecena”, respectiv „poetul nepereche” (n. red.)

absolută, delirul unui om bolnav, lege obligatorie a Bisericii și adaugă că cine nu e botezat nu va fi primit în împărăția Cerurilor. Știți probabil un proverb celebru din secolul al XV-lea: cu cât e mai mic copilul mort, cu atât mai mică e tristețea și cu atât mai scurt e doliul.

— Da. Abia la botez primim sufletul.

— Până la Sfântul Augustin, e cum spuneți. El zice că sufletul intră în embrionul uman la patruzeci de zile după fecundare. La bărbați. La femei, sufletul apare abia după nouăzeci de zile. Toma d'Aquino, marele *Doctor angelicus* al Bisericii, un tâmpit absolut, zice că sufletul e preexistent trupului, dar că intră în corp doar când acesta e deja format. Asta a dus, poate știți, la botezarea în masă a feților avortați.

— Așa că Biserica nu avea nimic împotriva avortului.

— Exact. E o observație corectă. Până în secolul al XVII-lea, când Inocențiu al XI-lea a stabilit că încă de la înșămânțare fătul e o persoană și că sufletul se primește odată cu trupul incipient.

— Așadar, creștinismul evoluează, râse Charles.

— Da. Și se adaptează. Se vede asta după cum se schimbă reprezentările lui artistice. Din Orient încep să vină icoane cu o Madonă mai umană, într-o relație afectivă cu fiul ei, care începe și el să primească corporalitate. Leonardo inovează în Madonele sale raportul dintre mamă și fiu. Va schimba canoanele. Iar

Michelangelo va duce reprezentarea copiilor la perfecțiune, gândiți-vă la acei *putti* rotunji și șmecheri de pe tavanul Capelei Sixtine. Dar asta se întâmplă și pentru că Renașterea a schimbat modelul social al familiei. Madona devine mamă și soție devotată. Copilul e reabilitat imagistic. Nu numai că evoluează, dar găsește susținători într-o epocă în care obsesia pentru știință explodează în Europa. Când Iluminismul și raționalismul își impun modelele. În Secolul Luminilor, corpul nu mai poate fi pedepsit sau disprețuit. Dimpotrivă, trebuie respectat. Deși nu aveau noțiuni de psihologie și nu înțelegeau suferința psihică, era, oricum, un pas înainte. O altă mare nenorocire care a lovit umanitatea vine de la cel mai mare escroc, în opinia mea, impostorul absolut, care, mimând știința, inventează o disciplină bastardă care va suci mințile slabe ale unei întregi generații.

— Presupun că vă referiți la Freud.

— Da. Mă bucur că sunteți de acord cu mine.

— Nu numai mințile unei generații. Ci alte multora. Încă și astăzi, deși într-o măsură mai mică, oamenii, în general cei care vor să pară educați, îi citează tâmpeniile. Karl Krauss zice despre știința pe care Freud pretinde că ar fi inventat-o, psihanaliza, că este exact maladia al cărei tratament se pretinde a fi.

— Karl Krauss era genial, spuse senatorul făcându-i

semn ospătarului să mai aducă o sticlă de vin.

Charles explică însă că nu mai putea și că era deja foarte târziu.

— Da. Drama pedofiliei e că în sprijinul ei se invocă rațiunea. Pentru prima oară, Freud, falsificând cu bună știință rezultatele cercetărilor sale, spune despre copil că are sexualitate. Mai mult, adaugă că puterea copilului de a fantaza îl face să nu recunoască realitatea. Și conchide, nici mai mult, nici mai puțin, că toți adulții care spun că au fost agresați sexual în copilărie mint sau își confundă fantezmele cu realitatea. Argumentul acesta a fost acceptat în tribunale, într-o vreme, în fața unor grave acuzații de pedofilie. Sexualitatea infantilă e inventată de Freud, care e un pedofil pervers, fără doar și poate. Așadar, se continuă tradiția plonică de anulare a identității copilului. Copilul nu are impulsuri sau dorință sexuală. Aceasta începe la pubertate, odată cu dezvoltarea organelor genitale. La început există o dimensiune afectivă. Copilul te îmbrățișează. Te ia în brațe, te sărută, dar astea sunt semne de afecțiune și nevoie de dragoste, înțeleasă în sens protector, matern. Pentru Freud, astea sunt semne de sexualitate precoce. Mai mult, sunt semnale pe care le transmite copilul adulților. De aici, una dintre cele mai sinistre figuri ale stângii occidentale, care văd că e la modă în universitățile

americane acum, Michel Foucault, a tras concluzia că, fără îndoială, copilul vrea să fie violat, își dorește asta în subconștient. Așa că, zice el, e legitim ca un adult să îi satisfacă dorințele. Mai mult, e o obligație. Foucault a fost un pedofil nenorocit. Viola copii, inclusiv mai mici de șapte ani, în perioada șederii sale în Tunisia. Locul lui predilect pentru sex era cimitirul. Probabil că așa voia să împlinească expresia aceea odioasă a modelului său, Freud...

— Eros și Thanatos, completă Charles.

— Întocmai. Știți că Foucault, deși conștient că era bolnav de SIDA și că putea infecta pe oricine, a continuat să frecventeze barurile sadomaso din Franța și nu și-a prevenit niciodată multiplii parteneri.

— Francezii au o tradiție pedofilă, mai ales la intelectuali. Și Andre Gide viola copii la liber în Africa. Pe unii îi plătea, pe alții, nu. La un moment dat, i-a spus unui copil, în glumă: „Fii mândru, te-ai culcat cu marele scriitor François Mauriac”.

— Da. Știu asta. Avem și noi un filosof creștin, unul Gianni Vattimo, care justifică pedofilia într-un mod ceva mai subtil. Dar ce e important de precizat e că pedofilia nu are nicio legătură cu sexul. Pedofilia e violență. Iar violența cea mai teribilă e violarea copiilor sau uciderea pruncilor. Biserica nu recunoaște asta. Însă face orice ca să justifice ura față de femei. Femeia e

diavolul, iar pedofilia e chiar un titlu de laudă, o dovadă că misoginismul preotului e autentic. Pedofilia reprezintă o infracțiune minoră, precum masturbarea, un păcat echivalent cu, să zicem, furtul unei biciclete. De aceea nici n-o să-și pedepsească niciodată preoții pedofili. Pentru că Biserica nu se poate supune legilor statului laic. Regulile ei sunt diferite, cele mai multe sunt osificate, rămase în Evul Mediu cel mai întunecat. Acești ticăloși care-și arogă dreptul de a educa copii consideră că sunt purtătorii moralei supreme, cea divină, și nimic nu-i poate atinge. De aceea e și omertă asta în jurul crimelor lor și tot de aceea numai statele puternice au început să-i pedepsească pe pedofili. În special cele protestante.

(Capitolul 137)

Unde citim despre o altă oroare dincolo de orice imaginație, oricât de bolnăvicioasă ar fi, Holocaustul canadian.

— Holocaustul canadian? Întrebă Charles.

— Da. Nu știți ce e asta, nu? Hai să vă lămuresc, spuse grădinarul, al cărui rechizitoriu începuse de-a dreptul să-i îngrozească pe cei doi. Se estimează că între 1890 și 1996 cel puțin o sută cincizeci de mii de indigeni, majoritatea femei, au fost maltratați, uciși, violați, folosiți ca sclavi și aruncați în gropi comune.

Holocaustul canadian s-a consumat în o sută treizeci și două de școli rezidențiale, unde copiii nativilor erau închiși cu miile după ce erau smulși din brațele părinților. Cei care făceau selecția copiilor erau catolici. O comisie de preoți și surori catolice. Iar școlile au fost conduse și gestionate tot de Biserici. Catolică, Protestantă, Anglicană și Unită din Canada. Unele dintre tratamentele la care au fost supuși erau demne de experimentele lui Mengele, lobotomie și șocuri electrice. Totul sub privirea caldă a reprezentanților lui Isus, întemeietorul religiei iubirii. Și aici lupta a început de la un film. Curajul unui preot, pe numele său Kevin Annett, și scandalul uriaș iscat de filmul său *Unrepentant* au obligat autoritățile canadiene să cerceteze acuzațiile. Au făcut-o fără chef, de-a lungul a peste zece ani. La sfârșitul anchetei, în 2009, cu jumătate de gură, guvernul canadian a început să recunoască crimele drept ceea ce au fost – unele dintre cele mai sinistre genocide din lume. Exterminarea unor populații întregi s-a făcut din motive politice și religioase. S-au găsit douăzeci și opt de gropi comune, dintre care unele datau din anii '80. Guvernul a plătit două miliarde de dolari rudelor victimelor pe care a reușit să le identifice.

Nu s-a deschis niciun proces, n-a fost nimeni acuzat. Poliția a refuzat să deschidă anchete, zicând că asasinii

sunt morți de mult, iar tribunalele și-au declinat competența. Asta e Canada. Papa Ratzinger și-a exprimat regretul când președintele parlamentului canadian a vizitat Vaticanul în 2009. Atât. Ce au astea toate în comun? Întrebă grădinarul.

— Lipsa de respect și de considerație pentru victime.

— Da. Mai mult, victimele nu contează. Pentru că nu sunt oameni. Copiii, în tradiția Bisericii, nu au fost considerați niciodată oameni. A, era să uit unul dintre cele mai oribile lucruri. Avem sute de cazuri în care preoți catolici au violat și agresat copii cu diverse dizabilități, de la dizabilități motorii la probleme de alt tip. Între '50 și '74, părintele Lawrence Murphy a violat, într-o școală ajutătoare din Milwaukee, sute de copii surzi. Bineînțeles, Ratzinger a primit plângeri peste plângeri. A trăgănat ancheta până după moartea lui Murphy, în 1996.

(Capitolul 124)

Alte considerații despre creștinism

În care se vorbește despre una dintre cele mai sadice și ipocrite ființe care au populat vreodată pământul, Sfânta Maica Tereza a diavolilor, femeia care dă măsura completă a ipocriziei nesfârșite a Vaticanului. Și despre cum o babă virgină legiferează despre educația sexuală.

Și iată-ne acolo, doi bărbați în floarea vârstei, așteptând-o pe Maica Tereza, care îi solicitase o importantă sumă de bani lui Emmanuele pentru organizația sa, *Congregatio Missionariorum a Caritate*, pe care o înființase încă din 1950. Ceva a făcut clic, știți cum e în situațiile de felul acesta, și ne-am împrietenit pe loc.

Charles observă că era pentru prima dată când Bartolo vorbea despre senator fără să mai folosească epitete ca „binefăcătorul” sau „onorabilul”, ba chiar îi spusese pur și simplu pe numele mic.

— Cum el era la început în povestea asta cu donațiile și voia, pe deasupra, să controleze cum vor fi cheltuiți banii sau măcar să se asigure că nu vor fi risipiți, i-a spus asta Maicii Tereza, care îl sunase personal să-i ceară bani. „Icoana carității și compasiunii” l-a invitat imediat să o viziteze.

Preotul amuți. O bună bucată de timp nu mai scoase nicio vorbă, părând că se concentra la drum. La intrarea pe autostradă nimeriră într-un ambuteiaj. Coada era de câțiva kilometri și nu avansa deloc.

— Îmi povestiți mai departe? întrebă Charles, care nu știa de ce se oprise Bartolo din vorbit.

Acesta se întoarse spre el și, privindu-i în ochi, îi spuse cu durere:

— Mi-e foarte greu să vorbesc despre asta, chiar și acum, dar s-ar putea să-mi facă și bine, pe de altă parte.

— Nu e nev...

— Ba da, îl întrerupse preotul. Și așa o să stăm cel puțin o oră la coada asta, și cred că polemica despre Isus e mai bine să o lăsăm pentru momentul când va fi fratele meu de față, că altfel se supără.

— Oricum, ați cunoscut o laureată a Premiului Nobel. Nu mă prea interesează sfinții, dar, din câte înțeleg, a fost o luptătoare fenomenală pentru drepturile dezmoșteniților și a făcut mult bine. Am citit undeva că va fi sanctificată.

— Da, așa se pare... sanctificare pe repede înainte. O să lămuresc problema asta pornind de la o vorbă a cardinalului Carafa, că tot l-am pomenit aseară. I se atribuie o zicere care definește perfect această confuzie în a cărei capcană ați căzut, nu numai dumneavoastră, ci o lume întreagă: *Vulgus vult decipi...*

— *Ergo decipiatur*, completă Charles. Dacă masele vor să fie mințite, să fie mințite atunci! Și Maica Tereza se află în situația asta? Îmi explicați?

— Există o conștiință vinovată a Vestului pentru sărăcia, bolile, subnutriția, condițiile în care trăiesc oamenii din lumea a treia. Cetățenii care au ajuns la un nivel de trai decent au remușcări când, de exemplu, cumpără mai multă mâncare decât pot consuma și

aruncă la gunoi cantități care ar putea hrăni câteva țări sărace. Pe unii îi macină conștiința dacă își cumpără o mașină scumpă, când, să zicem, cu jumătate din bani ar putea să-și ia o mașină mai ieftină și cu cealaltă jumătate să achiziționeze două autobuze la mâna a șasea, funcționale, cu care să fie transportați copiii săraci la școală într-un oraș african. Sunt apoi cei care vor ca fericirea să nu le fie tulburată de imaginea mizeriei în care se scaldă lumea a treia. Prin urmare, donează cum pot și cât pot, sperând că această contribuție a lor va rezolva cel puțin o parte dintre probleme, le va reduce sentimentul de vinovăție și îi va lăsa să-și vadă de viața tihnită pe care sunt convinși că o merită. Cei mai mulți sunt de bună-credință. Maica Tereza este, mă rog, a fost, vârful de lance al acestui fenomen. S-a cocoțat pe această conștiință vinovată, ajutată de o presă care s-a lăsat prea ușor păcălită, și a devenit simbolul salvării nenorociților și al eradicării sărăciei. O sfântă în viață. Prin popularitatea ei, a reușit, tocmai apelând la această conștiință vinovată și la sentimentele de culpabilitate și rușine, să strângă sume imense, de ordinul sutelor de milioane de dolari, poate chiar al miliardelor, din donații și sponsorizări, pentru organizația ei. Nu știe nimeni exact cât, că nu s-a făcut vreun audit, dar din câteva documente care au devenit publice reiese că sumele pe care organizația ei

le manipula anual erau de ordinul zecilor de milioane de dolari. Înmulțiți asta cu cel puțin treizeci de ani, cât timp a primit injecții masive de capital, și vedeți cât vă dă. Nimeni nu știe cu exactitate câți bani sunt acolo, câți s-au adunat de-a lungul timpului în conturile fundației, care plătește patru mii de călugărițe și peste patruzeci de mii de angajați mireni în întreaga lume.

— OK. Și ce e rău în asta? Fură banii? A furat banii? Asta vreți să spuneți?

— Nu. N-am spus asta. E mult mai grav. În afara abordării, aceeași cu a oricărui cerșetor care-și arată cioturile, și a resortului la care apelează aproape exclusiv – mila –, există aspecte care au rămas străine publicului larg. Vă povestesc mai departe și veți înțelege. Cum ne-a găsit pe amândoi, pe Emmanuele și pe mine, așteptând-o în curte, ne-a prezentat cu mândrie instituțiile pe care organizația ei le gestiona în Calcutta. Întâi ne-a arătat orfelinatul. O clădire minusculă și, prin urmare, cu o capacitate redusă de a-i găzdui pe orfanii care erau vârful de lance al campaniilor ei de marketing. La câți copii abandonați are India, nu reprezenta nici măcar o picătură într-un ocean. Dar nu asta e problema. Până la urmă nu contează câte suflete salvezi, pentru că salvând un suflet, salvezi o lume. Orfelinatul era curat și îngrijit. Dar copiii, în așteptarea unor familii adoptive care de

cele mai multe ori nu veneau niciodată, nu erau învățați nimic în afară de rugăciuni. Nu erau trimiși la școală, nu li se aduceau profesori, nici măcar preoți care să-i învețe să citească, ci se rugau toată ziua.

— Cum se poate asta? întrebă Charles neîncrezător.

— Aveți puțină răbdare. Am plecat de acolo spre instituția cea mai importantă pe care o conducea, spitalul pentru muribunzi. Primul lucru care ne-a șocat pe amândoi a fost că drumul a durat enorm, pentru că Maica Tereza era oprită la fiecare pas de lumea care o recunoștea pe stradă și care voia s-o atingă. Cei mai mulți îngenuncheau în fața ei și îi sărutau sandalele pline de glod. N-a încercat să oprească pe nimeni, să ridice pe nimeni, să refuze prosternarea. Din contră, părea încântată. Când am întrebat-o de ce accepta așa ceva și am îndrăznit să sugerez că risca să cadă în păcatul trufiei, mi-a zis că Isus asta vrea de la ea. Avea fir direct cu el. Organizația ei devenise un ordin religios, iar ea se simțea precum Sfântul Francisc. Dar lucrurile cele mai teribile le-am trăit la spital. Era o clădire cu două camere, nimic mai mult. Ca două dormitoare militare. Nu exista niciun scaun, lumina era prăpădită. Două-trei becuri chioare și-atât. Pe jos erau așezate, la câteva degete una de cealaltă, cele mai ordinare saltele. Erau șazeci-șaptezeci de bolnavi în camera femeilor și cam tot atât în cea a bărbaților.

Charles îl privea perplex pe Bartolo. Nu-i venea să creadă, dar știa foarte bine că preotul nu mințea.

— Lucrurile arătau, așa cum am văzut în poze sau filme, precum în lagărele de concentrare naziste. În primul rând, toată lumea era rasă pe cap. Bolnavii erau întinși pe jos și cei mai mulți urlau de durere, pentru că aveau cancer în stadiu terminal. Singurele anestezice pe care le primeau erau niște banale aspirine și, în situații rare, câte un analgezic mai puternic. Surorile și voluntarii aveau mare grijă de bolnavi. Când Emmanuele a întrebat dacă oamenilor acelora li s-au prelevat probe de sânge, dacă li s-au făcut analize, una dintre surori ne-a spus că Maica Tereza interzicea așa ceva. Pentru cei cu infecții, un doctor care trecea pe acolo de câteva ori pe săptămână prescria tetraciclină, iar pentru febră, paracetamol. Am întrebat și eu atunci cum îi diferențiază pe cei care au șanse de supraviețuire de ceilalți. Acele cu care li se făceau injecții nu erau de unică folosință, dar nu erau nici măcar sterilizate. Am văzut cu ochii noștri cum le spălau cu apă rece de la robinet. Era acolo un băiat de vreo cincisprezece ani cu o infecție la rinichi. O vizită la spital i-ar fi putut salva viața. Am sugerat asta. Dar refuzul Maicii a fost categoric. La un moment dat, a plecat, lăsându-ne acolo. Am întrebat o soră, toate erau de treabă, dar fără pic de pregătire medicală, nici măcar

un curs de două săptămâni, de ce nu-l duceau la spital. Mi-a răspuns că Maica Tereza, care nu accepta nici măcar o urmă de insubordonare, o interzicea categoric. Pentru că, dacă accepta să facă asta pentru unul, ar fi trebuit să o facă pentru toți.

— Mi se face pielea de găină, zise Charles. De ce nu se știu lucrurile astea?

— Păi, vă spun acum. Stați să termin.

— Vă rog, sigur.

— Până la urmă, eu am luat băiatul în brațe, Emmanuele și-a chemat șoferul și l-am dus la spital. Trăiește și astăzi. Maica Tereza s-a făcut foc și pară. Și i-a explicat lui Emmanuele, eu nu mai eram de față, că „bolnavii de acolo suferă precum Isus pe cruce. Probabil că în momentele alea Mântuitorul însuși îi sărută pe frunte”. Chiar așa a spus. Cu cuvintele astea. Spitalele ei din toată lumea, ajunseseră la vreo cinci sute, nu aveau scopul de a le ușura oamenilor suferința, ci, din contră, să promoveze un cult bazat tocmai pe suferință și pe moarte. Ați întrebat ce s-a ales de bani. După moartea ei am auzit că multe dintre conturile organizației erau doldora. Era avară. Strângea bani ca să ajute oamenii, dar nu cumpăra nimic ca să le ușureze viața, sau măcar ultimele clipe. Singurele cheltuieli pe care le aproba erau salariile – și alea de mizerie – ale angajaților, pe care îi și șantaja sentimental. Misiunea ei

a fost întotdeauna religioasă, catolică, fără vreo urmă de umanitate. Deși știa foarte bine ce e aia, pentru că atunci când strângea fonduri, se pricepea de minune să descrie suferințele bolnavilor pe care îi găzduia. Avea o teorie a suferinței, care este o teorie a supunerii totale. Tot ce o interesa era să câștige cât mai mulți adepți. Sunt povești pe care le-am auzit cu urechile mele de la surori care nu-i mai suportau lipsa de umanitate. Singura ei obsesie era să-i boteze pe toți, chiar împotriva voinței lor, chiar pe patul de moarte. Le-a învățat pe surori cum, în timp ce se prefăceau că-i spală pe față de transpirație, să le traseze pe ascuns semnul crucii pe frunte.

Charles înghiți în sec.

— Asta, în timp ce ea se trata numai prin spitale de lux. Și-a pus pacemaker la unul dintre cele mai scumpe spitale din lume. La San Francisco, unde am avut ocazia să vizitez, câteva luni mai târziu, o altă casă care aparținea fundației, într-o clădire donată de primărie, a refuzat să plătească căldura. Câteva surori s-au prăpădit pentru că au stat toată iarna în frig. Ce să mai spunem de pacienți. Erau oameni bolnavi de SIDA acolo. Le-a interzis nu numai orice fel de aparatură electronică, radio sau televizor, ci și vizitele din partea rudelor sau prietenilor. Trebuiau să moară ca Isus, suferind. La unul dintre spitalele ei din Roma a făcut o

criză de nervi când surorile au cumpărat iarna conserve de bulion și le-a certat că nu cultivaseră, ca alte călugărițe, roșii în grădina spitalului. În Bronx, un alt spital urma să fie găzduit într-o casă pentru renovarea căreia se oferise să plătească primăria și pentru care au taxat-o cu suma simbolică de un dolar. Ca să fie legal actul de proprietate. Deși legea impune ca la un spital cu trei etaje sau mai multe să ai lift, și constructorul cuprinsese ascensoarele în plan, fără vreun ban suplimentar, a refuzat. Până la urmă, proiectul a fost abandonat pentru că autoritățile n-au vrut să încalce legea. Asta, în timp ce ea se plimba peste tot prin lume și locuia la hotelurile cele mai luxoase. În timp ce zbura cu avioane private. A fost un geniu al recoltării de fonduri, dar și-a mințit donatorii de bună-credință, pentru că n-a utilizat banii așa cum ar fi trebuit. A fost o călugăriță cu agendă politică. Ia vizitat pe mai toți șefii de stat importanți. Le-a acceptat laudele, decorațiile și cadourile. O dată nu a ridicat vocea împotriva vreunui dictator. Dimpotrivă, i-a lăudat pe cei mai siniștri, chiar după ce aceștia comiseseră masacre în masă. În Egipt, în Haiti, în Venezuela, în San Salvador, unde au fost uciși patru preoți și arhiepiscopul. N-a scos niciodată un cuvânt în apărarea victimelor, n-a cerut reparații pentru urmașii acestora. Se puteau face minuni cu toți banii aceia, dar ea n-a vrut, de fapt, să ajute pe nimeni.

N-a vrut să curme suferința nici unui bolnav. Singura obsesie a ei a fost interzicerea avortului și a oricărui fel de măsură contraceptivă. Păi, dacă o babă virgină face legi pentru viața sexuală...

— Just, zise Charles.

— Le-a cerut femeilor violate de bandiți, în Bangladesh și în Bosnia, să păstreze copiii rezultați din urma violurilor. Asta era obsesia ei. Și la înmânarea Premiului Nobel, tot despre asta a vorbit. Această călugăriță albaneză, devenită peste noapte o legendă, a fost un monstru de aroganță și ipocrizie. Cu toată atitudinea ei, cu toată sărăcia afișată, a vizitat oameni de afaceri bogați, a fost plimbată cu avioanele lor private, cu limuzinele lor, le-a luat banii, după care, când au fost condamnați la ani grei de închisoare, a încercat să-și folosească influența pentru a-i elibera. În cazul lui Charles Keating, de exemplu, care a delapidat două sute cincizeci de milioane de dolari de la șaptesprezece mii de persoane, a trimis scrisori implorând autoritățile să îl ierte. Sigur, banii pe care îi donaseră respectivii erau din cei furați. Pentru asta nu a mustrat-o conștiința. Cu asta n-a avut nicio problemă. A știut să nu-i supere pe bogătanii și dictatorii sinistri pe care i-a sprijinit și caționat public. I-a dat cezarului ce e al cezarului. În 1984 a vizitat locul unui accident sinistru provocat de o corporație multinațională în

Bhopal, unde deversările chimice au omorât ori au lăsat invalizi pe viață trei mii cinci sute de oameni. Ce credeți că a făcut? S-a dus să vadă victimele, le-a lăsat să-i pupe sandalele, a discutat cu reprezentanții multinaționalei. Vă închipuiți că a cerut vreun ajutor pentru victime, le-a sfătuit să ceară despăgubiri, să caute dreptate? Nici pomeneală. I-a sfătuit pe răniți și pe familiile care identificau cadavrele rudelor să ierte, să ierte, să ierte. În colaborare cu diverse guverne, cu dictatorii pe care îi iubea atât, cu alte organizații caritabile, cu organizații ale Bisericii, putea să facă programe prin care să scoată oamenii din sărăcie, putea să le aducă analgezice muribunzilor, putea să-i trimită pe orfani la școală. Avea bani, zeci și zeci de milioane rămase neatinse în conturile fundației. N-a făcut nimic din toate astea. Nu s-a deranjat. Tot ce o interesa era să le salveze sufletele înainte de a-i trimite spre viața de apoi. Viziunea ei asupra sărăciei a fost una fatalistă și definitivă. A spus, printre altele, ca să închei cu o anecdotă sinistă, că dacă s-ar reface acum procesul lui Galileo Galilei și ea ar fi în completul de judecată, l-ar condamna din nou, pentru că nu există adevăr în afara Bisericii.

Charles rămase perplex după discursul preotului.

— M-ați amuțit, spuse. Rar mi se întâmplă chestia asta.

— Vă cred. De fapt, Maica Tereza a înțeles exact esența creștinismului, care pentru noi, muritorii de rând, e cu totul alta, dragostea pentru aproapele tău. Dar noutatea creștinismului e învierea. Se învinge astfel problema morții și a fricii de moarte. Învierea e și în spirit și în carne. Consecința acestei idei a fost, după cum știți, blocarea oricărei intervenții medicale asupra corpului. Autopsii interzise, medicină ostracizată, medici desființați. Corpul n-a fost atins secole de-a rândul. Boala devine un rău dincolo de orice posibilitate de vindecare. Răul vine din exterior, e o pedeapsă, o corecție justă a lui Dumnezeu. Bolnavul devine, prin absurd, un exemplu pentru ceilalți, iar boala și răul sunt inserate într-un circuit religios care refuză tratamentul și vindecarea și acceptă doar pocăința și salvarea de după. E teoretizată o adevărată pedagogie a suferinței. Bolnavul trebuie să-și accepte chinul în numele salvării spirituale. Biserica se construiește pe morții excepționali, care sunt sfinții, pe cultul cadavrelor. Primul martir e Isus, și pe modelul lui Biserica își construiește armata de martiri. Moartea nu e sfârșitul vieții. Abia după moarte începe pentru creștin viața adevărată. În împărăția Cerurilor.

Charles își privi lung interlocutorul. I se pusese un nod în gât.

— Și acum vor s-o sanctifice. Fără să-și respecte

propriile reguli. N-a făcut nicio minune, n-a avut nici virtuți eroice. Dar la viteza cu care Ioan Paul al II-lea a produs sfinți noi, pe bandă rulantă – 271 de sfinți în șaisprezece ani și 631 de beatificări, care sunt anticamera sfințeniei –, nimic nu mai trebuie să ne mire. Prin comparație, în patru sute de ani, de la 1500 și până la Wojtyła, Biserica a sanctificat doar 671 de persoane. Pentru ca o persoană să fie sanctificată, trebuie să îndeplinească anumite criterii. Printre acestea, modestia, simplitatea și umilința. Când te consideri executorul testamentar al lui Cristos și ai impresia că ești reprezentantul lui pe Pământ, unicul care îi înțelege mesajul și care trebuie să-i îndeplinească lucrarea, cum zic ei, numai modest nu se poate spune că ești. Când îi sprijini pe dictatorii și bogații lumii împotriva nenorociților și a defavorizaților, când te lăfăi în luxul oferit de ei și te bucuri de toate privilegiile lor, numai de simplitate nu poate fi vorba. Unde e umilința când ai tupeul să le ceri celor mai săraci să continue să fie săraci și să renunțe la viață, să-și accepte soarta? Călugărița Anjezë Gonxhe Bojaxhiu a parcurs un drum lung de la Ordinul Surorilor din Loreto până la Maica Tereza, dar transformarea a fost radicală. A devenit o babă fanatică, s-a transformat într-un politician extremist cuprins de o demagogie delirantă, dar, mai ales, a ajuns una dintre cele mai sinistre

promotoare ale obscurantismului din istoria secolului douăzeci. E cel mai teribil și mai cutremurător exemplu de impostură. Și pentru asta a fost premiată cu Nobelul pentru Pace.

(Capitolul 70)

În care se vorbește despre pornografia creștină în filmul de mare succes al lui Mel Gibson.

Pedepsirea trupului pentru binele sufletului e caracteristica principală a psihozei creștine! Cele mai de succes procesiuni din Evul Mediu erau cele cu flagelări, iar cele mai de succes reprezentații erau acele *Passionsspiele*, misterele medievale, unde trebuia să curgă sânge cu găleata. Cam așa cum a făcut Mel Gibson al dumneavoastră în filmul acela de o obscenitate absolută, un film aproape pornografic.

— Păi, Gibson nu e al meu. E australian. Antisemit din tată în fiu. Taică-său e chiar negaționist al Holocaustului.

— Mai mult decât atât, face parte dintr-o grupare numită sedevacantism, ai cărei membri, catolici extremiști, susțin că după Conciliul Vatican II⁴² toți

⁴² Al Doilea Conciliu Ecumenic de la Vatican și al XXI-lea conciliu ecumenic al Bisericii Catolice s-a desfășurat între 11 octombrie 1962 și 8 decembrie 1965. (n. red.).

papii sunt uzurpatori și scaunul papal e în continuare liber. *Sede vacante*.

— Cum așa?

— Din cauza documentului adoptat de conciliu, care își asumă oficial unele greșeli ale trecutului și afirmă clar că acuzația tradițională, potrivit căreia evreii l-au ucis pe Cristos, e o prostie fără margini și o mare ticăloșie.

— Hmm. Nu știam, spuse Charles. În ceea ce privește filmul lui Mel Gibson, *Patimile lui Cristos*, ați punctat foarte bine, e pornografic de-a dreptul. Pentru că reduce orice gând sau sentiment uman la spectacolul cărnii. O mizerie de un sadism fără margini. Nici nu contează cine e cel torturat. Oricine ar fi fost chinuit, rezultatul ar fi fost același. O mizerie. Nici măcar n-am fost în stare să văd filmul. L-am urmărit pe repede înainte. Am sărit peste toate scenele violente, adică trei sferturi din peliculă. Noroc că nu m-am dus la cinema. Pe deasupra, n-are niciun fel de legătură cu vreo Evanghelie. Nici măcar cu cele apocrife. Pare un fel de teologie à la Opus Dei.

— Ha, ha, asta e tare, domnule profesor. Excelent, râse preotul. Apropo de surse. Filmul e o ecranizare după *Dureroasele patimi*, scrisă de Clemens Brentano pe la o mie opt sute și ceva. Brentano ăsta era îndrăgostit lulea de o călugăriță augustiniană din Windesheim,

care era dusă rău cu capul. O chema Anna Katharina Emmerick și avea viziuni care de care mai ciudate. Îi tot apăreau în vis evrei murdari, care făceau mișcări lascive. A avut și viziuni extrem de violente, care probabil că o excitau teribil, despre cum a fost torturat Isus. Înainte de Mel Gibson, povestea a fost dramatizată la Oberammergau, ca *Passionsspiel*.

— Da. Era una dintre piesele favorite ale lui Hitler.

— Asta n-am știut, zise Bertolo. Ei bine, să știți că Anna asta a fost propusă pentru beatificare și refuzată în 1928. Dar, cum ne-am obișnuit deja, papa Wojtyla a recuperat-o și a beatificat-o. Oricum, cei mai mulți dintre sfinți n-au existat, iar ceilalți, cum e Anna, sunt debili mintal. Unul, doi să fi fost mai normali. Și asta o afirmă un preot catolic. Dar ați văzut ce succes a avut filmul lui Gibson? Cum să stai două ore în sală, să privești încontinuu ororile alea? Ce fel de om trebuie să fii?

— Dacă asta întreabă o față bisericească, eu ce să mai zic? Un prieten de-al meu și-a sistematizat arhiva de filme pe categorii. *Patimile lui Cristos* l-a trecut la categoria „Christian torture porn”⁴³. Filmul înlocuiește empatia pe care spectatorul ar trebui s-o aibă pentru

⁴³ Sintagma *Torture porn* desemnează filmele horror în care personajele, de obicei tinere și inocente, cad victime unor sadici perversi, elementul sexual nefiind prezent. (n. red.).

Isus cu un fel de admirație sadică pentru suferință, iar asta înseamnă voyeurism pornografic, evident! Mi se pare că aveți dreptate. Acum, că știm cum stăm, pot să zic, fără teamă că v-aș ofensa, că și eu m-am gândit de multe ori că evenimentul fondator al creștinismului e o crimă și că mulți creștini poartă la gât crucea, care este simbolul torturii zeului lor suprem. Ca să nu mai zic că euharistia sau transsubstanțierea, că nu mă pricep prea bine, transformarea vinului și pâinii în sângele și, respectiv, trupul lui Cristos, sunt obiceiuri barbare, de canibalism.

— Da, și nu sunt deloc simbolice. Biserica susține că asta se întâmplă la propriu. Nu e ceva metaforic. E literal.

— Așa știam și eu. Ca să revenim însă la Gibson, n-a făcut decât să se conecteze la fetișul ăsta pentru tortură care e consubstanțial creștinismului. Toate obiectele acelea fetișizate – lancea lui Longinus, coroana de spini, chiar și prepuțul –, toate sunt relicve ale torturii și violenței. Dar, dacă tot vorbim despre porcăria asta, ia te uită că, vorba lui Daniil Harms, suntem oameni serioși și am ajuns să discutăm pornografie. Nu pot să nu remarc antisemitismul violent al lui Mel Gibson și clișeele lui aproape hitleriste. Prima scenă, în care apare Caiafa, e despre banii pe care trebuie să-i primească Iuda – evreii ăștia cu obsesia lor pentru bani, un

stereotip nazist curat. Nu știu dacă vă amintiți că majoritatea evreilor din film, ăia răi care nu fac decât să conspire, au nasurile precum caricaturile din revistele de propagandă ale lui Goebbels. Să nu mai zicem că elita preotească îl bate pe săracul Isus înainte de a-l da pe mâinile romanilor. Pilat e, bineînțeles, nevinovat. Iar nevastă-sa îi dă Mariei prosoape să își șteargă fiul de sânge.

— Într-un anume sens, Mel Gibson are dreptate.

— În ce sens? Întrebă Charles cu uimire.

— Sigur, fără să vrea. Pentru că, dacă există un păcat original al creștinismului, cum ar zice fratele meu, ăsta e tocmai antisemitismul.

(Capitolul 71)

Unde se arată cum a distrus creștinismul Antichitatea, știința, medicina, filosofia și cum le-a înlocuit cu 1500 de ani de întuneric. Și cum religia care se pretinde a iubirii răspândește cea mai neagră și irațională ură cunoscută în istoria lumii până la nazism.

— Da, zise Charles. Se pare că grecii au inventat toate poveștile noastre. De la ei încoace tot ce s-a scris reprezintă simple rescrieri. Mare civilizație!

— Pe care tot creștinismul a făcut-o una cu pământul. I-a distrus templele, i-a sfărâmat statuile, i-a ars

bibliotecile și cărțile, i-a ucis intelectualii. I-a distrus școlile filosofice, a interzis medicina, știința, gândirea liberă. Creștinismul a pierdut toate cunoștințele științifice din Antichitate. Inclusiv tehnica de a construi drumuri și apeducte. Cunoașterea era, nu-i așa, unealta diavolului. Primele drumuri construite într-o țară creștină datează abia din secolul al XVIII-lea! O mie cinci sute de ani! Imaginați-vă lumea condusă astăzi de talibani. Pentru că exact asta erau creștinii pe timpul Imperiului Roman. Imaginați-vă astăzi talibanii decizând soarta lumii. Orice clădire civică, orice stadion, orice centru de recreere sau de înfrumusețare, rase de pe fața pământului sau transformate în biserici. Singura carte acceptată fiind Biblia, dar și aceasta, cum am spus, era interzisă. Să nu înțeleagă vreun muritor de rând câte contradicții sunt acolo. Câte aberații! Singurul medicament admis, singurul tratament medical permis, era rugăciunea. Pe asta o practica și laureata Nobel, sfânta Maică Tereza, până acum câțiva ani.

— Știu, zise Charles. Mi-a povestit fratele dumneavoastră.

Grădinarul era însă prea aprins ca să se poată opri.

— Orașe abandonate, fabrici distruse, dispariția totală a industriei romane – minieră, prelucrătoare, a exploatării marmurei –, vase gigantice de transport de

grâne, grânare, fabrici de beton armat, toate s-au dus naibii. Ce s-a întâmplat cu teatrele acelea minunate ale Antichității? Locuri de cultură și de cunoaștere, dar și de socializare. Locuri unde se exercita libertatea de gândire și de exprimare, dar mai ales se celebra frumosul! Unde erau educați toți cetățenii. Până și cei care nu mergeau la școală. Amfiteatre de mii de locuri distruse sau lăsate în paragină. Cât au mai funcționat? Biserica a trebuit să organizeze reprezentații teatrale concurente.

Toate repetau aceleași tâmpenii, nașterea cu magii sau secvențe crude de crucificare. Ultima reprezentație într-un amfiteatru roman a avut loc în 533, pe vremea unui împărat sinistru, un bou analfabet, pe numele lui Teodoric. Cam în aceeași perioadă, la Constantinopol, devenit noua Romă, o actriță care dădea reprezentații mai ales la bordel, Teodora, s-a metamorfozat într-o împărăteasă castă și s-a măritat cu țăranul bulgăroi imbecil Iustinian, crescătorul de capre ajuns împărat.

— Da, spuse Charles, un personaj de tristă amintire. Probabil știți că el interzice filosofia în întreg Imperiul. În anul 529. Decretează că interogația filosofică este extrem de periculoasă pentru doctrina creștină.

— Gânditul liber a fost întotdeauna periculos. Pentru orice doctrină. Pentru orice dictatură. La Roma, în locul minunatelor monumente de marmură care odată

umpleau orizontul cât vedeai cu ochii, au ajuns să stea doar cruci, cruci peste cruci, simbolul ironic al suferinței. Școlile retorice au fost desființate; de fapt, orice fel de școală a fost închisă. Creștinul trebuia să fie prost, needucat, nespălat și jegos, de vreme ce s-au închis și băile publice. Pentru că au distrus apeductele și au transformat lacurile asanate în mlaștini, apa potabilă devenise o raritate. Păduchii și puricii, viermii și ploșnițele trăiau pe corpurile oamenilor mai bine decât în sânul lui Avram. Așa au apărut bolile mizeriei, ciuma și alte epidemii îngrozitoare. De la jeg. Boli care au exterminat, alături de cruzimea de nedescris a conchistadorilor, cu binecuvântarea popilor care îi însoțeau, mai mult de optzeci la sută din populația băștinașă a Americii de Sud. Lui Michelangelo, de exemplu, taică-său îi scria implorându-i să nu se spele deloc, iar dacă cumva se uda accidental, să nu se spele deloc pe cap. Și ăla era un tip luminat.

— Da, se pare că Michelangelo i-a urmat sfatul.

— Întocmai. Nici măcar să fabrice cărămizi n-au mai știut. În Anglia, arta de a face cărămizi a fost necunoscută până la Henric al VIII-lea. Singurele lucruri pe care au știut să le înalțe au fost castelul și biserica. Din piatră. Marile clădiri ale Antichității au fost demolate ca să se recupereze materialele de construcție. Până la Renaștere, orașul medieval era un

conglomerat de bordeie pline de mizerii și de boli, înghesuite, fără niciun fel de logică urbanistică sau viziune. Tii, ce m-am aprins! exclamă grădinarul.

(Capitolul 109)

— Creștinismul e o organizație mafiotă care exploatează fricile și incertitudinile oamenilor obișnuți în propriul său folos. A inventat o premisă falsă – că toți ne-am născut păcătoși –, ca să spună că singura soluție se găsește în această religie și numai aici. Milioane și milioane de victime au fost obligate să creadă asta de-a lungul istoriei. Miliarde cred și astăzi. O megacorporație criminală care a jefuit timp de o mie cinci sute de ani toate bogățiile lumii, timp în care a acumulat o avere nesfârșită, probabil cea mai mare avere pe care a avut-o vreodată o instituție în istorie. Iar pentru a strânge această avere a purtat războaie de cucerire îngrozitoare, a colonizat popoare întregi, a ucis, torturat și violat, a înrobit oamenii în locurile prin care a trecut și, mai ales, a exterminat milioane de inocenți, inclusiv pe aceia care, pe bună dreptate, le considerau ridicole afirmațiile și pretențiile, dar nu numai pe ei, ci pe oricine își permitea luxul să creadă altceva, să judece cu mintea lui. Făcând asta, a condamnat o lume întreagă la sărăcie, boală, analfabetism, la suferință și la o viață de mizerie. Până

când Luminile și Revoluția Franceză au salvat lumea. Fără ele...

Charles era să cadă cu totul pe spate. Se așteptase la o explicație clară, nu la un rechizitoriu, deși, după cum decursese conversația până atunci, constata că ar cam fi trebuit să se aștepte la asta.

— A distrus întreaga civilizație antică, continuă vehement grădinarul, a făcut *tabula rasa* cu toate cunoștințele avansate ale Antichității, i-a arestat și ars filosofia, a considerat știința ochiul diavolului, la fel femeia și sexul, a îngropat milenii de cercetare științifică. A păstrat doar lucrări care puteau fi compatibilizate cu dogma-i ipocrită și cretină. A caționat cruzimea împotriva animalelor, sub pretextul că acestea sunt lipsite de suflet, concluzie pe care imbecili cu acte ca Sfântul Augustin sau Toma din Aquino, popi schizofrenici care trec drept mari intelectuali, o trag din Marcu – secvența în care Isus extermină două mii de porci, condamându-i la moarte prin înec. A fost nevoie de o mie de ani ca știința să-și revină firav sub controlul strict al Bisericii. A ars pe rug pe oricine îndrăznește să pună la îndoială că Pământul e plat – Lactanțiu, sfetnicul cel mai de seamă al împăratului Constantin, susținea că asta cu sfera e o prostie, că dacă oamenii ar sta pe partea cealaltă, ar pica de pe glob –, pe oricine a îndrăznit să spună că

Pământul nu e buricul universului, pe cei care au acuzat că purgatoriul reprezintă o invenție născută din lăcomia vânzării de indulgențe. A omorât întâi oamenii de știință, apoi știința însăși. A considerat bărbieritul și spălatul păcate capitale. Ca și sexul. Medicii au devenit dușmani personali ai Bisericii, până când au fost cu toții exterminați. Nu au lăsat oamenii să citească, nici măcar propriile Scripturi. Pentru că se temeau că vreunul mai inteligent o să vadă contradicțiile, o să sesizeze escrocheria, așa cum au făcut-o Celsus și ceilalți în primele două secole, când capii Bisericii încă nu aveau puterea absolută. Au creat o castă de păduchioși, analfabeți, corupți până în măduva oaselor, care a ajuns să domine lumea cu o cruzime nemaîntâlnită. Au abuzat de enoriașii lor în toate felurile, i-au transformat în vite și în sclavi, i-au dezumanizat și le-au extirpat facultatea de a gândi, sub sancțiunea cu moartea, prin teroare. Mințind că propovăduiesc dragostea, n-au făcut decât să disemineze obscurantismul și cea mai neagră și irațională ură, o ură teribilă, culminând cu cea mai sinistră dintre ele, cea rasială, iar demența lor ucigătoare a dus direct la cuptoarele de la Auschwitz. Crimele creștinismului sunt universale, iar natura lor e monstruoasă. Și asta, în numele unui basm care, se dovedește în cele din urmă – era oricum la mintea

cocoșului –, e o invenție găunoasă. După părerea mea, încheie apoteotic grădinarul, creștinismul este nu numai o minciună, o escrocherie, ci o organizație responsabilă pentru cel mai teribil genocid al istoriei.

Se făcu liniște pentru o clipă. Charles se chinuia să-și formuleze răspunsul.

— Ce să înțeleg? Că ați ucis niște prăpădiți de cardinali ca să răzbunați două milenii de istorie? Creștinismul o fi vinovat de tot ce ziceți, dar cardinalii aceștia nu cred să fi omorât pe nimeni.

— Dacă nu au omorât, sigur au cauționat nenorociri teribile, au distrus vieți cu ipocrizia lor puturoasă, cu obsesia lor pentru bani și putere, au adunat averi nesfârșite pe spatele unor enoriași naivi și fără busolă. Unii, pe spatele unor copii bolnavi. De la care au furat bani pentru spital, ca să își aranjeze penthouse-ul. Toți își merită moartea.

(Capitolul 112)

În care se încearcă o apărare timidă a creștinismului de astăzi.

— Poate. Asta e una. Pe de altă parte, nu prea înțeleg cum cineva care acuză creștinismul, pe bună dreptate, de toate crimele alea răzbună istoria săvârșind exact aceleași crime pe care le condamnă. Ceva nu e în ordine

aici.

— O fi comis crime creștinismul, tună Monti. La fel ca toate religiile. Dar astea sunt istorie. De mult timp nu a făcut decât lucruri bune și a încercat să repare o istorie destul de urâtă, recunosc. Să nu uităm însă că pe vremea aia toată lumea se comporta așa. Toate victimele au fost, în primul rând, victime ale luptei pentru putere. Orice religie sau rege medieval care ar fi câștigat lupta s-ar fi comportat la fel cu cei care nu li se supuneau.

— E o discuție lungă, zise Charles.

— O fi lungă, dar în ultimele două sute de ani creștinismul nu poate fi acuzat de nimic, de nicio crimă, în afară de cele comise de câțiva membri răătăciți și pentru care nu poate fi acuzată o religie întreagă. Aș zice că, dimpotrivă, în ultimele două secole creștinii au fost victime peste tot în lume. Creștinismul e în întreaga lume sinonim cu bunătatea și speranța. Ajută milioane de vitregiți ai sorții. Salvează bolnavi, crește copii, aduce alinare. Nu avem noi cum să fim răspunzători pentru crime de acum o mie de ani, tot așa cum un fiu nu poate fi răspunzător pentru crimele tatălui său, ca să nu mai zic de ale stră-străbunicului. Să zicem că religia asta milostivă, care n-o fi fost mereu așa, nu mai e bună, nu mai vorbește lumii de azi. Ce punem în loc? Pentru că s-a demonstrat că oamenii au o

dimensiune religioasă care le e înscrisă în codul genetic. Dacă nu își canalizează această înclinație către un Dumnezeu bun și milostiv, care s-a sacrificat pentru ei, spre cine o să-și îndrepte venerația? Spre tribunalele Sharia? Spre terorism? Spre șarlatani care îi îndeamnă la sinucidere în masă? Spre mistica națională și a sângelui vărsat? Pe care, de acord, au învățat-o tot de la noi, dar noi n-o mai practicăm de mult. Spre religiile politice, mult mai sângeroase, cărora le lipsește și ultima urmă de umanitate? Ce punem în loc? Lăsăm cerul gol? Natura are oroare de vid. Locul gol lăsat de creștinism va fi umplut de ceva. Și mă tem, semnele se văd deja, că ceea ce îl va înlocui va fi de mii de ori mai îngrozitor. Creștinismul a învățat din propriile greșeli, care, recunosc, au fost teribile, a dus o luptă îngrozitoare și cu sine însuși. Dar părerea mea e că a ieșit învingător. Distrugerea în masă a păgânismului este opera unui creștinism progresist și revoluționar. Iar acum, după aproape două mii de ani, toate achizițiile culturale iudeo-creștine, care nu mai sunt de mult insurgente, se găsesc în anticamera rugului pe care un alt progresism, o altă vocație revoluționară, tinde să le treacă în subteran, în clandestinitate. Dacă lăsăm asta să se întâmple, scenariul creștinării abuzive se va repeta identic. Numai că, de data asta, din partea unei forțe de zeci de ori mai sinistre. Și fără Dumnezeu.

— Ați vorbit exact ca un conservator american, râse Charles. Cunosc discursul ăsta. Și, parțial, sunt de acord cu el. Dar să revenim la problemele care ne ard acum. Tocmai astea sunt argumentele pentru care nu cred că un om cu sensibilitatea grădinarului a înnebunit și răzbună niște crime istorice prin aceleași metode pe care le respinge revoltat, pe bună dreptate.

(Capitolul 114)

Filosofie scolastică în fresca triumful credinței a lui
Filippino Lippi de la Capela Carafa, Santa Maria Sopra
la Minerva

În care se discută chestii pentru intelectuali.

— Ce sunt astea? Întrebă arătând spre tavanul capelei.

— Celebrele Sibile ale lui Filippino Lippi, cel care a pictat capela. Sibila Romană, cea Libiană, cea Tiburtină și cea Delfică.

— Mai sunt și altele?

— Da. Există mai multe sibile și multe reprezentări ale lor. Renașterea redescoperise această obsesie a romanilor pentru sibile. Până și pe tavanul Capelei Sixtine sunt pictate câteva.

— Pictate de Michelangelo? Hmm, spuse polițista, eu

Îmi amintesc doar scenele din Geneză.

— Sibilele sunt pe margine. Profeti și sibile. Și *ignudi*⁴⁴. Dar pe noi ne interesează fresca aceasta, de pe peretele din dreapta.

— De unde știi?

— Pentru că poezia lui Michelangelo zice: „Căci nu mai știu, înțelepciunea-i calea/ Sau calea înțeleptului i-ocară”.

— Și ce-i cu asta?

— Îl vezi pe popa acela care stă pe scaun? Ăla cu tonsură ciudată. Ei bine, e San Tommaso, Sfântul Toma d'Aquino, cel mai important frate dominican din istorie. Unul din stâlpii Bisericii. Cel care susținea că religia creștină poate fi explicată și susținută rațional. El a fetișizat rațiunea credinței în Biserică, după modelul lui Aristotel. Pentru el, teologia e regina științelor. Ei bine, vezi că ține în mână o carte pe care scrie *Sapientiam sapientum perdam*, o parafrază după Sfântul Pavel.

— Cum așa? Cunoașterea distruge cunoașterea?

— A, înțelegi latina. Bine. Da. Sfântul Pavel obișnuia să spună că va distruge cunoașterea cunoscătorului sau, mai plastic, face o promisiune – *voi distruge*

⁴⁴ Termen toscan arhaic desemnând nudurile renaștentiste înfățișate în atitudini diverse, cu trimitere la arta statuară a Antichității. Cele mai celebre sunt cele realizate de Michelangelo pe tavanul Capelei Sixtine. (n. red.).

înțelepciunea înțelepților.

— Mă tem că nu înțeleg.

— Îți explic. După cum vezi, Sfântul Toma calcă în picioare un bătrân. Care e personificarea răului. Știm asta pentru că ține în mână un sul pe care scrie *Sapientia vincit malitiam*, adică...

— Cunoașterea învinge răul. Și cum e el personificarea răului?

— Pentru asta trebuie să înțelegi marile certuri medievale și logica lor sucită până la aneantizare. E o aluzie la comportamentul specific dominicanilor, din rândul cărora se selectau cei mai importanți inchizitori, și la rolul lor de a recunoaște și de a combate erezia. Bătrânul de sub picioarele lui Toma e un eretic. După cum vezi, deasupra sfântului e un rondel cu versuri din Cartea Proverbelor din Vechiul Testament cu care începe cea mai importantă operă a sa, *Summa contra gentiles*, adică *Rezumatul cazurilor împotriva ereticilor*, o expresie tipică de inchizitor: „Gura mea va spune adevărul, iar răul e abominație pentru buzele mele”. Tot deasupra sunt cei doi băieței, doi putți, ce susțin un panou pe care e scris un text referitor la importanța cuvântului revelat. Personajele din prim-plan sunt toate figuri deeretici. Îi putem recunoaște pe Mani, pe Eutih, pe Sabellius, pe Arius.

— Zău? Cum îi recunoaștem?

— Dacă îi știm, îi recunoaștem, râse Charles. După semne și micile inscripții care nu prea mai sunt lizibile. În Renaștere erau recunoscuți imediat. Aceștia sunt toți mari eretici și dușmani de moarte ai Bisericii. Ceilalți patru, care stau de o parte și de cealaltă a lui Toma, sunt personificarea Filosofiei, a Gramaticii, a Teologiei și a Dialecticii. Sunt importante pentru că erau materiile principale care se predau atunci în universități, curricula medievală. Chiar dacă stau lângă sfânt, ele se subordonează cuvântului lui Dumnezeu. N-are rost să te mai plictisesc cu detalii. Fresca se numește *Triumful credinței* și e făcută, ca tot ce e aici, de Filippino Lippi⁴⁵.

— Și ce înseamnă până la urmă expresia asta – *Sapientia sapientum perdam?*

— Este momentul în care începe războiul creștinismului cu logica precreștină, însemnând cu logica și cunoașterea în general. Pentru că, după Sfinții Părinți, cunoașterea filosofică ce nu pornește de la Dumnezeu sau îl ignoră e cunoaștere stearpă și eronată, e cunoaștere goală. Modelul gândirii grecești e inutil și greșit, așa că se cere un nou model de cunoaștere care să stea la temelia noului raționalism, adică a religiei bazate pe rațiune, care însă nu e a

⁴⁵ Filippino Lippi (1457-1504) – pictor renascentist din școala florentină, fiul lui Fra Filippo Lippi și elev al lui Sandro Botticelli (n. red.).

oamenilor, ci vine de la Dumnezeu, și numai pe această cunoaștere se poate construi adevărata rațiune. E, de fapt, o declarație de război pe care Biserica o face oricărui tip de știință care nu decurge din teologie. O îmbrățișare totală a obscurantismului, care a existat de la începuturile Bisericii, că de aceea a distrus toată știința greco-romană, dar care abia acum își găsește un suport teoretic solid, o filosofie! E suficient de clar?

— Da. Oarecum. Mi se pare absurd. Argumentele logice sunt răsucite, forțate să intre într-o cutie dogmatică prea strâmtă.

— Excelent, zise Charles. Retorică goală! Tocmai ai dat definiția scolasticii catolice! Gata! Putem merge!

— Cum așa? Am descoperit ceva?

— Nu. În versurile cu înțelepciunea – cale sau ocară – , Michelangelo se referă exact la fresca asta și la textul din cartea pe care Toma d'Aquino o ține în mână. Nu cred că mai e nimic altceva.

(Capitolul 145)

Michelangelo

În care se explică cum a fost trădat testamentul lui Michelangelo de către niște curatorii mediocri și popi lacomi și cum se osifică în muzee pline de turiști needucați, în goana de a bifa cât mai mult, fără să vadă sau să înțeleagă de fapt ceva

cu adevărat.

Din păcate, oricât de mult i-am respecta pe Da Vinci și Michelangelo și oricât de pline de vizitatori ar fi muzeele care le găzduiesc operele, arta lor exact asta a ajuns, piesă de muzeu. Covârșitoarea majoritate a oamenilor de azi nu înțeleg nimic din lucrările lor. Pare că tematica n-ar fi importantă și că doar forma contează. Or, asta nu e adevărat. Forma închide în ea conținutul și invers. Cele două nu pot fi separate. Așa că, dacă nu știi povestea, nu vei înțelege nici perspectiva din care artistul a spus-o. Nu mai zic că ar fi bine să înțelegi și controversile vremurilor și duelurile dintre perspectivele artiștilor. Dacă nu asta, măcar tema, subiectul. Să luăm Judecata de Apoi, că tot a fost vedeta unei scene teribile astăzi. Dacă n-ai habar despre cearta pe seama heliocentrismului, despre ce a însemnat revoluția copernicană, n-ai cum să înțelegi de ce lui Isus i s-a rezervat o anumită poziție în acea frescă. Și ce legătură are cu felul în care Pământul se învâрте în jurul Soarelui și nu invers, cum era poziția oficială a Bisericii. Înțelegerea operei pornește de aici. Apoi, dacă nu cunoști personajele zugrăvite în frescă, nu-ți folosește la nimic s-o vezi. Te uiți ca vițelul la poarta nouă. Simțul tău estetic, cultura ta vizuală sunt la sute de ani distanță. Ochiul tău nu e capabil să recepteze

astfel de opere. Îți trebuie nu numai educație estetică, ci și o solidă cultură religioasă ca să înțelegi oricare dintre lucrările Renașterii. Altfel, e distracție de bâlci. Oricâte explicații ți-ar oferi ghidul, pe fugă. Mai ales când vizitezi muzeul într-o singură zi, la normă. Când operele de artă sfârșesc într-un muzeu, devin curiozități de bâlci. Până și prostănacii ăștia de la Biserică, doctori în istoria artei, se îndepărtează cu totul de intenția artistului. Din rațiuni financiare și de siguranță. Prostie pură.

— Cum adică? întrebă Charles.

— Păi, să luăm Pietà, una dintre cele mai cunoscute sculpturi ale lui Michelangelo. Unde a expus-o curatorul Vaticanului, în infinita sa înțelepciune? Într-un colț întunecat, la înălțime. Nu se poate vedea decât dintr-o parte. Pare că Maria, cu fiul ei în brațe, își domină privitorii cu măreția ei.

— Când de fapt a fost făcută să fie privită de sus, zise Charles.

— Întocmai. Turistul de astăzi, când privește statuia, nu vede fața lui Isus, ci doar pe cea a Madonei. Statuia o fi despre ea, că de aia se și numește Pietà. Că e vorba despre suferința unei mame. Dar cu siguranță Michelangelo n-a vrut deloc să spună asta. Pentru că nu Madona este în centrul sculpturii. Dacă ne uităm la ea de deasupra, din unghi, așa cum a fost așezată inițial de

către însuși Michelangelo, fața Madonei e ascunsă și vedem fața lui Isus. Creștinismul e despre Isus. Chiar dacă suferința e a mamei, Isus tocmai a fost coborât de pe cruce. Mama își plânge fiul, dar noi nu trebuie să ne amestecăm. Trebuie să vedem ce vede ea, să fim martori la suferința ei. Mâna ei protectoare ne sugerează linia după care trebuie să contemplăm corpul fiului. În plus, o sculptură, spre deosebire de un tablou, e vie, trăiește, lucrează după cum se mută lumina. În vremea sa, privitorii au putut să vadă asta. Pe când astăzi e doar o statuie oarecare făcută pentru turiști, cu lumina aia săracă, cu spoturi de lumină galbenă și cu așezarea care te obligă s-o privești frontal și de jos. Dacă nu privești statuia așa cum a dorit artistul, o vezi degeaba. N-ai cum s-o înțelegi. Devine, din manifestare artistică, obiect de inventar într-un muzeu. E moartă, precum cărțile din biblioteca secretă a familiei Visconti. O rușine și o trădare îngrozitoare a lui Michelangelo!

(Capitolul 132)

— Sau statuia lui Bacchus, care e expusă acum la Bargello, continuă senatorul. Au pus-o pe un pedestal înalt, total anapoda. Michelangelo are douăzeci și doi-douăzeci și trei de ani când îl sculptează pe Bacchus. Vine la Roma cu o scrisoare de recomandare

pentru cardinalul Raffaele Riario, unul dintre cei mai puternici oameni ai epocii. Roma, la vremea aia, e mai prăpădită decât Florența, n-are pavaje, n-are canalizare, e în cea mai mare parte nelocuită. San Pietro e o ruină. Riario vrea să-l testeze pe artist. Îl trimite prin oraș să studieze operele Antichității. Statuile clasice pe care le vedem astăzi nu existau atunci. Erau toate îngropate. Cele mai multe au fost excavate în secolul al XVIII-lea. Așa că n-are mare lucru de văzut, în afara unor clădiri în paragină și de statuia lui Castor și Polux, dioscurii aceia gigantici. Dar dioscurii sunt suficienți, pentru că Michelangelo, care e cel mai mare artist al umanității, după părerea mea...

— Da, primul adevărat artist, în sensul pe care-l atribuim astăzi termenului, spuse Charles. Și prima vedetă. Înainte de el, artiștii erau asociați cu meșteșugarii. Michelangelo a lansat vedetismul. E primul artist plătit ca un nabab. Comparând încasările lui de atunci cu banii din prezent, astăzi ar fi milionar.

— Întocmai. Ce contează e că, abia când vede statuile alea uriașe, Michelangelo devine Michelangelo. Știe ce vrea să facă. Vrea să reînvie măreția Romei antice. Aceasta e Renașterea, nu? Creștinii, care au distrus toate splendorile Antichității, nu au găsit soluția tehnică să demoleze dioscurii, tocmai din cauza mărimii lor. De aceea sunt încă la Roma. Din măreția

lor e inspirat David. Tot ce va face Michelangelo e inspirat de acolo. Scara la care vrea să lucreze, materialul, adică marmura, postura, goliciunea. Apoi mai vede și Torsul de la Belvedere. Se învâрте în jurul lui zile în șir, tocmai ca să poată înțelege cum lucrează lumina asupra sculpturii. Capela Medici își are inspirația aici. Faimoasa statuie antică Apollo din Belvedere e dezgropată cu câțiva ani înainte ca Michelangelo să ajungă la Roma. E exact opusul Torsului, idealul de frumusețe antică. Sculptura devine sursa de inspirație a artistului pentru celebrele *ignudi* și pentru contrastul dintre faldurile draperiilor și corpurile musculoase. De aici vin subțirimea marmurei și inspirația pentru Pietà – acel contrast între draperie și nud. Prima lucrare pe care o face e tocmai Bacchus. Inspirat și el din Apollo. Își propune să-l impresioneze pe cardinal. Dar lui Riario nu-i place sculptura. Se enervează, pentru că Bacchus e rupt de beat. Abia se ține pe picioare. Nu e statuar, așa cum e obișnuită lumea, așa cum îl vrea cardinalul. Nu e ideologie. Din contră, e viu. Trăiește, e în mișcare. Imită la perfecțiune arta grecilor, sculptura elenistică. Michelangelo făcuse o șmecherie. Îi rupsesse mâna lui Bachus și o reconstruise, astfel încât să fie observabilă reparația. Pentru ca statuia să pară veche. Poate din acest motiv a respins-o cardinalul. Bacchusul lui Michelangelo e o

contra-zeitate, e lipsit de măreție, însă exact asta a fost intenția artistului. Corpul îi e flasc, e atât de beat, încât stă să se prăbușească. Un zeu care nu are măreția zeilor îi repugnă patronului care l-a comandat. Portretul deloc flatant al unui zeu beat nu poate fi model pentru cei care-l privesc. În spatele statuii, cu umorul lui special, Michelangelo sculptează un faun ce fură struguri de sub nasul lui Bacchus, care nu reacționează pentru că e mangă. Michelangelo a gândit statuia asta ca să fie așezată pe pământ, la înălțimea noastră. L-a făcut chiar și un mic pedestal. Ca să-l facă pe spectator părtaș la cheful zeului. Dacă te învârti în jurul statuii, te ia amețea, ca pe Bacchus. Opera artistului e interactivă. Zeul te atrage în buna lui dispoziție, te face partener la petrecere. Și în tot timpul ăsta, dacă te învârti în jurul lui de câte ori trebuie, te privește mirat prin toarta cupei. Nu l-au înțeles atunci, pentru că Riario, ca mai toate fețele bisericești, considera umorul ceva străin creștinismului. Isus era mereu serios. Isus n-a râs niciodată. Umorul nu e potrivit pentru arta antică. Preferințele lor erau lege, și toți erau niște căcănari. Așa cum sunt și cei de astăzi. L-au urcat pe Bacchus pe un pedestal înalt la Bargello, ca să te uiți la el de jos, exact cum au făcut la San Pietro cu Pietà. Păi, dacă cei care gestionează operele de artă nu înțeleg nimic din mesajul artistului, bietul turist ce să

înțeleagă? Geniul lui Michelangelo e astăzi ipocrizie și vorbă goală în ochiul vizitatorului de muzee, aflat într-o goană continuă după nimic. Tot așa cum era și în ochii contemporanilor săi, cu mici excepții, că Riario nu înțelegea nimic din spiritul Antichității. Sfinții sunt serioși și au atitudini bășinoase. Sunt toți încruntați. Abia Renașterea le aduce măreția și lumina.

Charles îl privi cu o admirație nedisimulată. În general, era foarte greu de impresionat, dar omul din fața lui avea un magnetism aproape fatal.

— Michelangelo, în primul rând, care a învățat asta de la Donatello, manipulează proporțiile sculpturilor, continuă senatorul. Moise, de exemplu, stă unde trebuie. Că acolo l-a pus artistul. Trebuie privit de jos în sus. Dacă te uiți cu atenție, are corpul lung și e ușor turtit. Tot așa cum în Pietà, ca să revin la punctul de plecare, Michelangelo alungește anume corpul lui Isus. Avem de-a face, în toate cazurile, cu *trompe-l'oeil*-uri în toată regula. Michelangelo n-avea nicio intenție să pună Pietà pe altar. Clădirea pentru care a fost gândită a fost complet distrusă. Era un mormânt. Un spațiu care nu avea altă lumină decât cea care cădea perpendicular dintr-un oculus. Lumina naturală. Așadar, lumina cade de sus, în niciun caz nu e proiectată de jos, ca acum. Lumina originală scoate în evidență fața lui Isus și o pune pe cea a Madonei în

umbră. Pentru că vorbim despre moarte în tristețea mamei, dar vorbim și despre speranță pe fața fiului ei. Acea lumină care cade perpendicular pe chipul Mântuitorului e o sugestie explicită că urmează învierea. Unde se mai pot înțelege astăzi toate astea, dacă ne uităm la ansamblul ăla care nu e nimic altceva decât circ pentru turiști japonezi, un obiect de decor cu care te tragi în poză?!

— Sunteți fascinant, spuse Charles. Asta urmăriți? Să vedeți ce ar fi fost Michelangelo fără constrângerile epocii sale? Dar și astăzi există constrângeri. Numai că sunt de altă natură.

— Așa e. Dar ar fi foarte interesant de știut ce opere ar fi dat marii artiști ai Renașterii în lipsa constrângerilor tematice la care au fost supuși. Cine știe ce măreții, ce capodopere absolute despre condiția umană ar fi produs!

(Capitolul 133)

— Ați spus mai devreme că monumentul e făcut de Michelangelo. Ați vorbit serios? Nu sunt eu vreun exeget, dar viața lui e probabil cel mai bine documentată dintre viețile artiștilor Renașterii. Spuneți că e un mic secret. Dar cum a putut scăpa de-a lungul anilor? Atâția s-au ocupat de biografia lui. Era un star. Nu credeam că e posibil să mai existe secrete. Sigur, s-a

descoperit camera aceea ascunsă de la Florența, unde se pare că ar fi locuit o vreme, dar ceva atât de mare...

— E adevărat, e singurul artist care a avut două biografii complete încă din timpul vieții. A lui Vasari și apoi a lui Condivi. Dar, imediat după asta, lumea l-a uitat. La scurtă vreme după moarte, Michelangelo începe să dispară din conștiința publică. Nici el, nici Leonardo da Vinci nu prea mai există în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Leonardo nici nu avea multe lucrări. În această perioadă vedeta absolută e Rafael. Lui Joshua Reynolds îi datorăm redescoperirea lui Michelangelo, la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

(Capitolul 30)

Unde aflăm cine a fost Nanni di Baccio Bigio, unul dintre adversarii cei mai perseverenți ai lui Buonarroti, și cum a încercat să-l sape în toate felurile și despre acuzațiile de pornografie ale lui Pietro Aretino.

...Pregătise o scrisoare pentru papa, prin care să demonstreze că Michelangelo era mult mai rău decât tot ceea ce se spusese până atunci despre el. Nu numai că era un impostor, că habar nu avea de arhitectură, că nu avea habar nici măcar de considerațiile teoretice ale lui Vitruviu, care erau baza acestei meserii și fără de care nici măcar nu se putea începe construirea unei

cariere de arhitect; nu, era mult mai grav decât atât. De altfel, nici măcar nu l-ar fi putut citi pe Vitruviu, pentru că n-avea habar de o boabă de latină. Nanni di Baccio Bigio îl ura pe Michelangelo de moarte. Nu numai pentru motivele de mai sus. Nu numai pentru că îl considera un impostor. Nu numai pentru felul ireverențios în care făurise Pietà, cu Madona mai tânără decât fiul ei, și pe care el însuși fusese nevoit să o corecteze în copia pe care Florența i-o comandase ca să-l cinstească pe cel mai iubit fiu al ei. Dar și pentru podul Santa Maria di Roma, pe care Michelangelo îl abandonase, astfel că trebuise tot el să-l termine. Pentru prăbușirea aceluia pod care-i distrusese reputația îl ura și mai tare, deoarece era convins că structura gândită de florentinul acela insolent fusese greșită din capul locului. De aceea încercase să-l calomnieze cât și când putuse. Intrase în corul celor care-l acuzau de obscenitate scandalosă și inacceptabilă în pictarea frescei Judecății de Apoi din Capela Sixtină, pe care o considera, pe urmele lui Pietro Aretino, mai potrivită pentru bordel decât pentru Capela Papilor. Apoi îl acuzase că a furat banii pentru materiale, că tot ce cumpăra era la suprapreț, că era leneș și indolent. Și bătrân. Că era scandalosă modificarea schițelor marelui arhitect Antonio da Sangallo, care proiectase un model perfect pentru noua catedrală.

Nanni di Baccio își dorise pentru el postul de arhitect-șef, dar îl pierduse în favoarea lui Michelangelo. Fără să se lase descurajat, continuase să tragă sfori, să-și împingă protectorii, să fie ales măcar întâiul asistent al maestrului. Și reușise să-l înlăture pe alesul lui Buonarroto pentru acea poziție, Daniele da Volterra, pe care istoria îl va consemna cu porecla nefericită de „Il Braghettone”⁴⁶, adică omul care le-a pus chiloți personajelor pictate de Michelangelo în Judecata de Apoi. O poreclă nemeritată, pentru că a făcut asta în urma hotărârii luate în a douăzeci și cincea sesiune a Conciliului de la Trento din 3 decembrie 1563 și a încercat să acopere cât mai puțin; în general, a fost un artist decent, la care maestrul ținea foarte mult.

Nanni di Baccio era pradă disperării, pentru că fusese convocat la nepotul papei în urma unei plângeri pe care Michelangelo i-o adresase personal lui Pius al IV-lea, în public, în piața Capitoliului, amenințând că se va retrage dacă Nanni mai rămânea o secundă la Fabbrica. Așa că avea nevoie de ceva mult mai tare decât toate dezvăluirile pe care le făcuse până atunci și de care papa nu ținuse cont. Dar de asta nu avea cum să

⁴⁶ Daniele Ricciarelli, zis da Volterra (1509-1566) – pictor italian, elev al lui Michelangelo. După Conciliul de la Trento a fost însărcinat de cardinalul Carlo Borromeo să acopere părțile intime ale personajelor din scena Judecății de Apoi din Capela Sixtină. Munca i-a luat patru ani și i-a adus porecla de *Il Braghettone*, „chiloțarul”. (n. red.).

nu țină cont: era o erezie fără margini, care, la limită, l-ar fi putut trimite pe Michelangelo chiar pe rug.

(Intermezzo 1)

Conflictul dintre ei era mai vechi. Bigio fusese pus să facă o copie a statuii Pieta care a ieșit o catastrofă. Nervos pe reacția lui Michelangelo la vederea copiei, va încerca să se răzbune în fel și chip. Întâi va face tot felul de plângeri, către oricine stătea să-l asculte, că Michelangelo e obscen și că nu-l preocupă nici credința, nici pietatea, ci doar figurile de marmură, care sunt murdare și porcoase. Tot el va ataca, după modelul pornografului Pietro Aretino, corpurile nude din Capela Sixtină, din fresca Judecății de Apoi, despre care va spune că seamănă mai mult cu o pictură care poate decora pereții unui bordel decât cu ceva potrivit pentru cea mai importantă catedrală a creștinătății. Despre Pieta, a cărei variantă florentină o modificase masiv față de original, spune că e o impietate, pentru că Madona e, în sculptura lui Michelangelo, mai tânără decât fiul ei. Că relația dintre cei doi pare una erotică și că felul în care mama își plânge fiul, pe Isus, seamănă cu lamentațiile antice ale Afroditei pentru Adonis, care zace gol în pat, la picioarele ei. Nanni nu se înșală aici, dar ignoră că încă din secolul al XII-lea Virgina va fi considerată de Biserică drept Mireasa lui Isus. Asta

vine din interpretarea unor versuri din Cântarea Cântărilor, unde iubita Domnului e interpretată ca Ecclesia, Biserica lui Isus, care în vremurile acelea era identificată cu Maria. Maria ca mireasă a lui Cristos e o alegorie mistică medievală, o echivalare poetică ce consideră că Maria și Biserica sunt interșanjabile. Dar lui Nanni nu-i pasă de asta. El caută motive să demonstreze că Michelangelo e un eretic. Mai are un motiv vechi să îl urască pe Buonarroti. A fost pus să termine un proiect ratat al acestuia, podul Santa Maria din Roma, pentru că Michelangelo s-a plictisit sau a primit alte însărcinări. Podul s-a prăbușit. Adevărul e că Michelangelo greșise proiectarea, iar Bigio a fost nevoit să-l termine după proiectul maestrului. Cum nimeni nu a avut curajul să-l acuze pe Michelangelo, toată rușinea a picat pe Nanni.

— Numai că Nanni di Baccio nu era un arhitect rău, interveni Charles. Nu era rău deloc. Asta, așa, de dragul argumentului. Vă rog, continuați.

— Nu despre asta e vorba. În fine, Nanni angajează o bandă celebră din Roma, a unui anume Fano, să-l urmărească pas cu pas pe artistul florentin. Circulau prin Roma niște bârfe vagi cum că Michelangelo plecase urechea la mișcarea reformistă a lui Luther și că era membru al unei conjurații care plănuia o aliniere a Bisericii Catolice la noile valori protestante. Mișcarea

aceasta ura de moarte corupția la care ajunsese Biserica, cu nepotismele și indulgențele ei, cu disperarea după lux și cruzimea față de enoriași. Conjurația s-ar fi adunat în jurul cardinalului englez Reginald Pole, în cărți la vremea respectivă pentru scaunul papal, iar liantul între conspiratori ar fi fost Vittoria Colonna, singura femeie pe care Michelangelo pare s-o fi iubit vreodată cu adevărat, deși platonice. Acest grup de conspiratori era convins, aidoma unui predicator florentin sinistru, Savonarola, pe care Michelangelo îl cunoscuse și pentru care încă nutrea un respect special și o nostalgie pe măsură, că Biserica trădase cu totul mesajul lui Isus și că îl pervertise complet. Cine caută, până la urmă, găsește. Nanni di Baccio Bigio întocmește un dosar consistent, în care reia toate acuzațiile la adresa lui Michelangelo, de la corupție la lipsă de talent, de la obscenitate la lipsă de credință. Dar știe că toate astea s-au mai spus despre el. Papa i-a ascultat odată plângerile, după care l-a trimis la plimbare, așa că strânge dovezi suficiente ca să-l trimită pe Michelangelo direct pe rug.

(Capitolul 134)

În care se fac niște considerații cam într-o ureche despre mormântul lui Michelangelo.

— Hmm. Știi Catedrala Santa Croce? Mormântul lui Michelangelo?

— Sigur. Cea mai urâtă fațadă de catedrală din Italia pentru cea mai mare biserică franciscană din lume. Brian Sewell zice că nu se poate hotărî dacă neogoticul ăla victorian seamănă cu un tort de nuntă sau cu un closet public din perioada respectivă. Are dreptate. Nu e urâtă, e de-a dreptul hidoasă. Cel mai urât monument din țara asta care geme de capodopere. A fost comandată de un englez pe la mijlocul secolului al XIX-lea, că până atunci lucrările la fațadă au tot fost întrerupte, inclusiv Michelangelo trebuia să o facă la un moment dat.

— Cine e Brian ăsta?

— Un critic de artă englez.

— Englez? Ăștia sunt mereu constipați.

Charles îl privi încercând să înțeleagă dacă Volpone avea un acces de patriotism sau doar intrase în jocul lui.

— Mă rog, dacă asta te supără, hai să mai zic că și mormântul lui Michelangelo e o hidoșenie la fel de mare. O ofensă adusă celui mai mare artist care a existat vreodată. Adică să-l îngropi pe cel care a dus monumentul funerar la perfecțiune și a creat capodoperă după capodoperă în kitsch-ul ăla îngrozitor, proiectat chiar de biograful lui Michelangelo, Giorgio Vasari, e o ofensă. Picturile lui

Naldini de deasupra sunt o oroare și mai mare. Ca și cele trei muze-alegorii pentru poezie, sculptură și arhitectură. Brrr, spuse Charles cutremurându-se.

(Capitolul 91)

Unde ni se revelează un Michelangelo chinuit de îndoieli, la limita protestantismului, deci eretic, în pericol de a sfârși pe rug, și se vorbește despre homosexualitatea lui.

— Da. Strămătușa noastră, Vittoria Colonna, l-a adăpostit aici pe Juan de Valdés când era hăituit de Inchiziție. Ba, mai mult, i-a salvat de la moarte pe conjurații care unelteau împotriva papalității. Dacă nu ar fi existat aceste coridoare secrete și camera spre care vă duc, probabil am fi fost privați de minunatele opere săvârșite de Michelangelo, cu excepția celor de tinerețe.

— Serios? se miră Charles. Cum așa?

— Într-o seară, conjurații care plănuiau reformarea Bisericii împreună cu Valdés și luptau împotriva corupției care o năpădise, așa-zișii spirituali, s-au întâlnit, așa cum obișnuiau, în această casă. Erau de față Bernadino Ochino, Valdés însuși, Pietro Carnesecchi, Pietro Vermigli, Pietro Bembo și Michelangelo. Se discuta aducerea lui Reginald Pole pe scaunul papal.

— Chiar s-a întâmplat asta? Adică e de notorietate că

Michelangelo credea cu putere în reformarea Bisericii și era nemulțumit de halul de corupție în care ajunsese aceasta. Dar nu știam că a făcut parte dintr-o conjurație. Deși ce ziceți e logic, dacă mă gândesc mai bine. Dar v-am întrerupt. Spuneți ceva despre una dintre seri.

— Ei bine, într-o seară, cardinalul Gian Pietro Carafa, întemeietorul Inchiziției romane, după modelul spaniol, și Mare Inchizitor, având informații precise, și-a trimis oamenii să-i aresteze pe toți conspiratorii din casa Vittoriei Colonna. Pe atunci ușa asta din zid era acoperită de niște corpuri de bibliotecă ce nu mai există și care culisau pe un sistem de scripeți ingenios, proiectat de însuși Michelangelo. După ce au răscolit toată casa, inclusiv grădina și pivnițele, până la urmă inchizitorii n-au avut încotro și s-au lăsat păgubași. Dacă Michelangelo ar fi fost prins în seara aceea, ar fi sfârșit pe rug împreună cu toți ceilalți. Stră-strămătușa mea i-a salvat viața. Poate și de asta a iubit-o atât de mult. Se pare că e singura femeie pe care a iubit-o vreodată. În rest, numai băieți. Bănuiesc că știți, Michelangelo – un munte de om, cu o putere aproape herculeană – era cam fricos. După ce i-a trecut securea pe lângă cap, n-a mai vrut să audă de întâlnirile astea și a fugit la Florența. Carafa însă va deveni, cum știți, papă. Și există mărturii că și-a ros unghiile o bună parte din viață pentru că nu a reușit să-l ardă pe rug pe artist.

I-a făcut câte șicane a putut. I-a redus salariul atât de mult, încât Buonarroti se văita întruna că nu-și poate susține traiul de zi cu zi.

— Bine, din câte știu, era cam avar oricum. Iubea banii mai mult decât orice. În scrisorile lui vorbește aproape exclusiv despre bani.

— Da, râse grădinarul. Așa se pare. Carafa ăsta, care a devenit papa Paul al IV-lea, a fost unul dintre cei mai mari inamici ai familiei Colonna, ca și predecesorul său, Paul al III-lea. E celebru pentru o zicere, care ar putea fi apocrifă, dar despre care eu cred că e autentică – a zis că dacă propriul său tată ar fi fost eretic, ar fi adunat personal lemnele pentru rugul acestuia.

— Nu lui îi datorăm acest cuvânt minunat – nepotismul?

— Ha. Nu neapărat. N-a fost primul. Papa Calixt al III-lea își făcuse doi nepoți cardinali, cu aproape o sută de ani mai devreme. Unul dintre nepoții ăștia a devenit celebrul papa Borgia. Care l-a făcut cardinal pe fiul amantei sale, Farnese, ajuns și el papă sub numele de Paul al III-lea, exact predecesorul lui Carafa. Școală bună. Așa că Paul al IV-lea della Rovere nu inventează, ci continuă o tradiție. Pentru că și-a făcut nepoții mari șefi. I-a umplut de funcții și ranguri. Fratele său, Giovanni, este responsabilul direct al confiscării unor orașe conduse de familia Colonna. Ar fi fost încântat

să-i găsească pe spirituali aici, în seara aceea. S-ar fi descotorosit de toți.

— Nu el a pornit campania poreclită „a frunzelor”?

— Acoperirea nudurilor din Judecata de Apoi a lui Michelangelo, din Capela Sixtină? Ba da. L-a acuzat în repetate rânduri pe Michelangelo de obscenitate și indecență. Totuși, n-a reușit să obțină asta în timpul vieții. Noroc că a murit repede. Altfel, lui Buonarroți nu i-ar fi fost deloc moale. Și, cine știe, până la urmă ar fi găsit un pretext să-l execute.

— Așa, și ce s-a întâmplat mai departe?

— În seara cu pricina au scăpat cu toții. Mai târziu, Valdés a fugit la Napoli, iar Ochino prin Elveția, cred, unde a devenit pastor reformat și a murit de ciumă. Pe Carnesecchi l-au prins până la urmă, săracul, l-au decapitat și după aia l-au ars pe rug. Din câte știu, Bembo s-a cumințit și s-a apucat de scris poezii. A rămas popă, dar i-au refuzat la un moment dat o avansare. E îngropat la Santa Maria sopra la Minerva.

Pe Charles îl luă cu amețeală. Din nou catedrala cu obeliscul din vis și, culmea, unul dintre puținele locuri celebre ale Romei pe care nu le vizitase niciodată.

„Prea multe coincidențe”, își spuse. „Mult prea multe. Undeva trebuie să se lege, dar unde?”

Grădinarul sesiză că pe Charles îl rodea ceva, așa că îl întrebă direct.

Nimic, răspunse Charles cu prefăcută nonșalanță. Papa ăsta a mai făcut niște chestii sinistre, din câte îmi amintesc.

— Da, este creatorul primului ghetou pentru evrei din Roma. Cu poarta care se încuia la căderea serii. A făcut asta prin una dintre cele mai infame bule din istoria Bisericii, *Cum nimis absurdum* ⁴⁷. A fost precursorul naziștilor și al lui Hitler. Între alte decrete antisemite, i-a obligat pe evrei să poarte o căciulă galbenă, care la Hitler va deveni steaua galbenă. A fost cel mai antisemit papă de până atunci. Ghetoul pe care l-a construit a fost desființat doar o dată cu desființarea Statelor Papale, în 1870.

— Tot lui îi datorăm oficializarea cenzurii prin introducerea Indexului Cărților interzise, *Index librorum prohibitorum*, care funcționează și azi, completă Charles.

— Cu diferența că acum, dacă te prind cu vreo carte din aia, nu pot decât să te certe un pic, nici măcar nu te excomunică, însă atunci te ardeau pe rug.

(Capitolul 65)

— În sensul că nu e singura contradicție din viața lui. Nici singura luptă care se dă în el. Pornirile sale sunt homosexuale până în adâncul ființei. Dragostea pe care

⁴⁷ „Cât este de absurd” (în limba latină) (n. red.)

i-o poartă aceluia Adonis absolut al Renașterii care e Tommaso de' Cavalieri, pe care îl iubește cu o patimă erotică mistuitoare, dar cu care nu face nimic sexual, e al doilea mare conflict din sufletul său. Pentru că se teme de păcat. Scrisorile lui către tânărul Tommaso – Michelangelo are cincizeci și șapte de ani, iar tânărul, șaptesprezece – sunt unele dintre cele mai tulburătoare scrisori de dragoste scrise vreodată. Homosexualitatea lui e demonstrată cu prisosință în erotismul corpurilor masculine pe care le sculptează. Știți că toate femeile lui au corpuri de bărbați, mai puțin Madona, pentru că ea nu e femeie, ci mama din întreaga sa operă. Michelangelo a fost un suflet chinuit, sfâșiat între credință și teama de infern, pe de o parte, și umanitatea lui rațională și erotică, de cealaltă parte. Probabil, ca noi toți, s-a mințit pe sine o viață întreagă. Și nu cred că i-a fost ușor.

(Capitolul 142)

I beati Paoli

În care aflăm despre o sectă cam ciudată, un tribunal popular sicilian, probabil integral ficțional.

— *I Beati Paoli?* întrebă Volpone. Preafericiții Pauli? Acesta e titlul unui roman din copilăria mea. L-a scris

unul...

— Luigi Natoli, da, spuse Charles. Nu e numai din copilăria ta. A apărut prin 1910. E romanul de aventuri al multor generații de italieni. Mi se pare că și acum e bestsellerul absolut al secolului XX aici, în Italia. Mai ales în Sicilia.

— Bine, dar cartea aceea e un fel de *Cei trei muschetari*, zise Volpone nedumerit.

— Mai degrabă un fel de *Misterele Parisului* sau, dacă vrei o comparație cu Dumas, *Joseph Balsamo*. Sicilienii sunt convinși, de când a scris despre secta asta marchizul de Villabianca în secolul al XVIII-lea, că povestea e reală. S-a descoperit recent că au existat menționări anterioare. Cea mai veche vine de prin 1644. Publicată de un anume Ferdinando Ughelli, într-un volum care se cheamă *Chronicon Fossae Novae...* Aaa, exclamă Charles cu admirație, uite-i chiar aici, pe masă.

Puse mâna pe unul dintre volumele clădite pe catifeaua neagră care acoperea masa judecătorilor și-l mângâie încântat. Începu să-l răsfoiască.

— Hello, spuse Volpone, nu te lăsa acum furat de pasiunea ta de colecționar. De unde naiba știi toate chestiile astea? Și cum nu ți se încalecă toate în cap? Sunt sigur că ai o memorie de elefant.

— Am mai explicat chestia asta. Memoria mea e cel

mult mediocră.

— Mediocră pe naiba! pufni Goretzka.

Charles îl privi zâmbind.

— Imaginează-ți cunoașterea ca pe un puzzle imens. Cu cât ai aranjat mai multe piese, cu atât îți va fi mai ușor să le adaugi pe următoarele. Acesta e secretul, nu memoria. Nu de asta m-ați chemat aici? Ca să fac conexiuni?

— Mă rog, mă rog, faci pe modestul, spuse Volpone. Toate numele și titlurile acestea nu se rețin doar cu harta aia culturală despre care vorbești. Zici că secta asta chiar a existat?

— Nu e clar. Modelul e preluat de la tribunalele populare din Westfalia, despre care se știe aproape sigur că au existat. Puținii istorici care se ocupă de *I Beati Paoli* nu reușesc să cadă de acord dacă e vorba de o poveste din secolul al XVI-lea, al XVII-lea sau chiar mai timpurie și dacă secta asta de justițiarî e o invenție romantică sau chiar există de pe vremea cuceririi normande a Siciliei, adică din secolul al XII-lea. Poate chiar de mai devreme, de pe vremea lui Charlemagne.

— Sunt un fel de haiduci, nu?

— Oarecum. Haiducii luau de la bogați și dădeau la săraci. Tribunalele secrete satisfac pofta de dreptate și de răzbunare a maselor oprimăte. Ținta lor sunt în special fețele bisericești corupte. Dar și nobilii. Au însă

o caracteristică aparte. Sunt și judecători, și sicari. Maeștri ai pumnalului, îi execută personal pe cei condamnați.

— Asta avem aici? O variantă dementă a unui tribunal secret? După un model literar? Întrebă Volpone.

(Capitolul 131)

Hypnerotomachia poliphili

Unde ni se vorbește despre una dintre cele mai ciudate cărți din istoria umanității, visată de Francesco Colonna, și care a impresionat și inspirat o mulțime de artiști renașcentiști și a devenit un fel de scriere normativă pentru organizarea grădinilor, chiar dacă nimeni n-a înțeles-o până la capăt.

— Ăsta e cel mai mic obelisc din Roma, îl auzi pe șofer, care venise în spatele lui. Știți că Roma are douăsprezece? Obeliscul a fost descoperit în urma unor excavații. A fost adus de romani, cu certitudine, ca și celelalte. Ăsta i-ar fi aparținut faraonului Apries din cea de-a douăzeci și șasea dinastie. Bernini a recuperat obeliscul și a făcut proiectul. Cred că execuția îi aparține de fapt unuia dintre asistenții săi, Ercole Ferrata. Monumentul ăsta, cam mic, ce-i drept, e până la urmă cel mai mic obelisc din Roma, doar cinci metri

și jumătate. A fost terminat prin 1667 și, dacă îmi amintesc bine, i-a fost comandat lui Bernini de către papa Alexandru al VII-lea. Din câte știu, a fost și ultima comandă a acestuia. A insistat să fie montat aici, în fața bazilicii Santa Maria sopra Minerva.

— Bazilica o știu. Din fotografii, bineînțeles, n-am ajuns niciodată aici. Dar de monumentul ăsta habar n-aveam. Ei, uite că mi-a scăpat, deși Panteonul e la doi pași.

— Da, acolo, arată cu degetul șoferul. Bazilica se numește sopra Minerva pentru că a fost construită pe templul zeiței Minerva.

— De fapt, îl corectă elegant Charles, templul a fost al zeiței Isis și atribuit în mod eronat zeiței romane a înțelepciunii și a războiului strategic.

— Informația asta mi-a scăpat, spuse șoferul zâmbitor.

— În plus, din câte îmi amintesc, aici a funcționat mult timp Congregația Sfântului Oficiu. Adică a fost sediul Inchiziției.

— Într-adevăr. Mai mult, Torquemada se pare că ar fi supervizat personal finalizarea lucrărilor. Continuatorul său la șefia Congregației, care se cheamă azi „pentru doctrina credinței”, a fost onorabilul nostru papă, până a fost ales Suveran Pontif.

— Așa e. Pe deasupra, aici a fost condamnat Galileo

Galilei. În piața asta a rostit, în 1633, atât de celebrul și de apocriful *Eppur și muove!*

Charles se ambală pe măsură ce i se activau porțiuni din memoria pasivă.

— Și a mai fost și sediul Universității Angelice Pontificale a lui Toma de Aquino. Singura biserică gotică din Roma. Seamănă teribil cu Santa Maria Novella, după modelul căreia a fost făcută fațada. Înăuntru e o piesă a lui Michelangelo. Aproape am și uitat! Trebuie să vin zilele astea să o vizitez.

— Cristo della Minerva, adaugă șoferul. Sau Cristos ducându-și crucea.

Monumentul cu obeliscul în spatele elefantului apărea ilustrat într-unul dintre cele mai celebre incunabule tipărite vreodată, dacă nu cel mai important, o carte a cărei ciudățenie fusese egalată în istorie doar de Manuscrisul lui Voynich și de Biblia Diavolului de la Podiazice. Cartea se numește *Hypnerotomachia Poliphili* și îi este atribuită, din nou o coincidență, își spuse Charles, unui anume Francesco Colonna, frate dominican. Asta era o veste bună. Pentru că dacă cineva de talia lui Bernini executase un monument după una dintre cele două sute de xilografii din cartea respectivă, devenea mult mai probabil ca Michelangelo să fi executat monumentul din curtea gazdelor sale. Deoarece și edificiul respectiv apărea

într-o ilustrație din *Hypnerotomachia Poliphili*. De acolo îl recunoscuse Charles. Până și visul lui din ajun tot de acolo venea.

(Capitolul 34)

Cartea lui Francesco Colonna, publicată la Veneția în 1499, stătuse la originea unei regândiri fundamentale a grădinilor italiene. Devenise în foarte scurt timp reperul cel mai înalt al arhitecturii verzi a Renașterii. Inspirase multe parcuri celebre, dar profesorul american nu cunoștea încă pe cineva care să-i fi respectat conceptul întocmai.

(Capitolul 38)

— Ce avem aici? Un vierme urzitor care se visează fluture. Poliphilo e cel care visează. El e și personajul principal al cărții despre care ți-am spus mai devreme, o carte misterioasă, publicată în 1499 la Veneția, și al cărei autor se presupune că ar fi fost un anume Francesco Colonna.

— Rudă cu frații?

— Așa se pare.

— Se pare? Nu e indicat autorul?

— Nu, zise Charles. Cel puțin nu explicit. Dacă se iau literele iluminate de la începutul fiecărui capitol, putem forma un acronim sau un acrostih care, dacă îmi

amintesc bine, sună cam așa: *POLIAM FRATER FRANCISCVS COLVMNA PERAMAVIT*, adică „Fratele Francesco Colonna a iubit-o nespus pe Polia”. De unde specialiștii au dedus că ar putea fi vorba despre o dedicație de dragoste a acestui frate, Francesco Colonna, pentru iubita lui, probabil decedată. Cartea e scrisă într-o latină care nu e chiar latină, într-o limbă bizară, destul de asemănătoare cu cea pe care o vorbește Salvatore.

— Salvatore al nostru?

— Da, al treilea frate. Dar cu cuvinte inventate, cu rădăcini grecești. Pe când Salvatore vorbește un amestec mai modern, dar la fel de ciudat. Cartea cuprinde nenumărate texte în ebraică și hieroglifice egiptene, și ele inventate, pentru că nu seamănă cu cele pe care le cunoaștem. Devine și mai interesant, pentru că monumentul din curtea vilei Colonna e chiar monumentul descris în *Hypnerotomachia*, ba, mai mult, apare în această carte sub formă de ilustrație. După altă ilustrație din ea – sunt o sută șazeci și opt –, a fost construit monumentul de aici, din fața bisericii.

— Cel despre care spuneai că l-ai visat într-o noapte?

— Da. Și pe care l-ai recunoscut din visul meu și m-ai adus aici.

— E cam ciudat cum se leagă povestea asta, nu crezi? Întrebă Cassandra.

— Mai ciudat e că grădina aceea mirobolantă din spatele vilei Colonna ar fi reconstrucția fidelă a pădurii descrise în carte. Iar visele pe care le ai acolo sunt concentrice, vis în vis în vis, și ți-e foarte greu să distingi dacă visul e vis sau realitate. Adică, exact ceea ce pățește personajul principal în carte i se întâmplă oaspetelui care înnoptează în casa fraților. Știu pentru că mi s-a întâmplat și mie. Și încă de trei ori. Nu e doar unul dintre cele mai frumoase incunabule tipărite vreodată, ci și o premieră tipografică. E pentru prima oară când se folosesc litere aldine. Poliphilo, al cărui nume vine de la *polys* și *philos*, din greacă, s-ar putea traduce ca „prieten al multor lucruri”. Pe scurt, personajul principal se plimbă prin grădina asta bucolică, ce a devenit standardul grădinii renascentiste, în căutarea iubirii pierdute, această Polia.

— Care e echivalentul primei părți a numelui său, adică multe lucruri.

— Exact, râse Charles. Probabil personificarea romantică *avant la lettre* a multor lucruri pe care le iubește acest prieten al multor lucruri, care e Poliphilo. Poliphilo străbate o pădure, unde, pe lângă diferite forme de vegetație, întâlnește animale legendare, dragoni și virgine și forme ciudate de arhitectură, cum sunt și cele două monumente. Cel din curtea fraților e un monument compozit, mai multe într-unul singur.

Palmanova

Unde ni se prezintă un oraș ciudat care a rămas gol mai mult de un secol.

Știa despre Palmanova ceea ce poate citi orice turist în vreun pliant de prezentare. Că fusese construit în secolul al XVII-lea de către venețieni, care după bătălia de la Lepanto hotărâseră să clădească orașul-fortăreață perfect, care să reziste unui asediu prelungit. Ciudățenia era – și informația aceasta nu se găsea în multe locuri – că, deși construcția fusese terminată, nu se mutase nimeni acolo vreme îndelungată și orașul rămăsese pustiu timp de aproape un secol. Cum la fel de ciudat era că italienii, obișnuiți să promoveze orice colț de plajă cât de cât răsărit, nu prea se înghesuiau să invite turiștii la Palmanova. Localitatea fusese clădită după obsesia Renașterii de a construi orașul ideal, fortăreața perfectă. Era o construcție circulară în stea, înconjurată de ziduri, iar în fiecare vârf al stelei era așezat câte un turn de apărare care unea laturile formate din ziduri foarte groase. Căutarea orașului ideal fusese obsedantă în prima jumătate a mileniului doi. Michelangelo însuși, când fusese numit fortificator

general al Florenței, pentru a o pregăti de asediul trupelor papale, propusese steaua în șase colțuri și apărarea triumghiulară la fiecare colț. Modelul fusese însă dus mai departe de arhitectul Pietro Averlino, zis și Filarete, care proiectase, la ordinul strămoșului recent descoperit al lui Charles, Francesco Sforza, orașul ideal. Spre deosebire de proiectul lui Michelangelo, care era o stea cu șase colțuri, cel ideal ajunsese să aibă nouă, și pentru că îngloba în el principiile ideologice ale unei epoci care încerca să păstreze echilibrul între vicii și virtuți.

Palmanova însă, deși respecta modelul lui Averlino, care primise în epocă denumirea de Sforzinda, după numele patronului proiectului, redusese steaua la opt colțuri. Intrarea în orașul-cetate se putea face doar prin trei porți și pe o singură bandă. Iar semaforul, după cum putea să constate Charles, dura o veșnicie.

(Capitolul 4)

Asasinarea gărzilor elvețiene

În care luăm cunoștință despre implicațiile unui complot care a dus la asasinarea a doi membri ai gărzilor elvețiene și despre cum afacerea a fost mușamalizată în timp-record de către poliția vaticană.

După cină, senatorul se hotărî să deschidă discuția despre asasinatele de la Vatican.

— Ca să înțelegeți despre ce e vorba, trebuie să ne întoarcem în timp. Mai precis, până pe data de 4 mai a anului 1998. În acea după-amiază, Alois Estermann e numit de papa Ioan Paul al II-lea comandant al Gărzii Elvețiene, loc rămas vacant după demisia forțată a lui Roland Buchs din noiembrie 1997. În seara acelei zile, Estermann se află împreună cu soția sa, Gladys Meza Romero, ofițer sub acoperire al serviciilor secrete venezuelene, în apartamentul lor din Borgo Pio, situat la câțiva metri de poarta Sant'Anna. Urmau să sărbătorească proaspăta numire, împreună cu prietenii, la hotelul Columbus din Via della Conciliazione, aflat la câțiva pași de locuință. Estermann deschide o sticlă de vin și se pregătește să ciocnească un pahar cu soția lui. Cineva sună la ușă. E vicecaporalul Cédric Tornay, care intră nervos, cu pistolul de serviciu în mână. Un SIG 75, de 9 milimetri. Cei trei se ceartă, declară singurul martor al evenimentului, o soră care locuiește un etaj mai jos. După care caporalul îi împușcă pe Estermann și pe soția acestuia, iar apoi, din disperare, își trage un glonț în gură.

— Da, îmi amintesc de scandalul ăsta, zise Charles. Vaticanul n-a fost foarte cooperant și s-a bănuț că au mușamalizat cazul. Parcă citisem despre o conspirație

cu spioni, masonerie și Opus Dei.

— Aveți o memorie prodigioasă. Ceea ce ați citit reprezintă speculații ale reporterilor care nu s-au încrezut în varianta oficială. Pentru că, e adevărat, Vaticanul a mușamalizat repede povestea. Două gloanțe au fost găsite în corpul lui Estermann, unul în soția lui și unul, cel cu care s-a sinucis Tornay, în tavan. Dar în cameră s-au găsit cinci cartușe goale. Al cincilea glonț a fost descoperit, în cele din urmă, în cușca metalică a ascensorului. Vaticanul n-a acceptat ajutorul poliției italiene. Ancheta a fost coordonată de Gianluigi Marrone, judecător unic al Statului Vatican. Care a decis că singura explicație posibilă e că vicecaporalul, care era dezechilibrat psihic, nervos fiind că i se refuzase medalia Benemerenti după ce îi fusese promisă, s-a răzbunat pe șeful său și pe soția acestuia, apoi s-a sinucis. Concluzia anchetei a fost redactată în mai puțin de douăzeci și patru de ore de la eveniment.

— Ceea ce vă face să credeți că fusese redactată anterior, interveni pentru prima oară în acea seară Cassandra.

— Eu nu cred nimic. Știu exact că raportul era pregătit dinainte ca cei trei să fie asasinați.

— Așadar, au fost asasinați, spuse Charles.

— Ajungem imediat și acolo. Până să apară raportul, apartamentul se umple de personaje dubioase.

Adjunctul secretarului de stat, monseniorul Giovanni Battista Re, monseniorul Pedro López Quintana, asesorul pentru afaceri generale al secretariatului de stat, inspectorul general al Poliției Vaticane Camillo Cibin și purtătorul de cuvânt al statului papal, domnul Joaquín Navarro-Valls, vin pe rând în apartamentul soților Estermann. Fără să țină cont că locuința e scena unei crime, care ar trebui sigilată. Se învârt pe acolo, observă, discută, uneltesc. Cum ziceam, inspectorul general pentru siguranța publică, cel care colaborează cu poliția italiană, nu e nici măcar anunțat. Ceva mai târziu ajunge la locul faptei și judecătorul Marrone. La mai puțin de trei ore după evenimente, Navarro-Valls ține o conferință de presă și prezintă concluzia anchetei, a cărei versiune oficială apare abia a doua zi. Varianta oficială e că Tornay i-a ucis pe cei doi și s-a sinucis. Navarro vorbește despre o scrisoare pe care vicecaporalul ar fi predat-o unui coleg din gardă, cu rugămintea ca acesta să i-o înmâneze mamei sale, în caz că i s-ar fi întâmplat ceva. O scrisoare de adio pe care mama acestuia o va pune sub semnul întrebării mai târziu, pentru că, deși scrisul seamănă cu al lui Tornay, nu recunoaște stilul fiului său. Mai ales că scrisoarea, redactată în franceză, e plină de greșeli de ortografie, iar Tornay scria corect. Mai mult, formula de adresare din scrisoare nu are nicio legătură cu modul în care

Tornay i se adresează în restul corespondenței. Iar autorul scrisorii nu cunoștea prea bine dialectul francez care se vorbește în cantonul de unde vine Tornay. În zilele următoare, Vaticanul se încurcă în explicații. Minte că au avut loc anchete multiple, analize anatomo-fiziopatologice, toxicologice, balistice și tehnice, făcute de specialiști iluștri pe care nu i-a văzut nimeni niciodată. Treizeci și opt de persoane sunt audiate pe repede înainte. Printre ele, și un amic de familie, nenominalizat, care depune mărturie că în momentul intrării lui Tornay în apartament vorbea la telefon cu Estermann și a auzit începutul scandalului. Vaticanul a găsit ulterior explicații care de care mai idioate, ba că Tornay era stresat pentru că tocmai îl părăsise iubita, ba îl ura pe Estermann din cauza medaliei și a faptului că acesta îl tot pedepsise în ultimul timp, ba că Tornay era amantul soției comandantului, ba că Estermann era agent Stasi și Tornay l-a prins asupra faptului, ba că la autopsia lui Tornay s-a găsit un chist care îi apăsa pe creier și de aici au rezultat halucinațiile și comportamentul aberant.

(Capitolul 344)

Un final radical

Unde citim despre Roma cea adevărată și despre ce a

reprezentat aceasta mereu, în spatele strălucirii imperiale, și aflăm despre felul în care o cadă deja împruțită poate fi murdărită suplimentar.

— *RADIX OMNIUM MALORUM AVARITIA* –
Rădăcina tuturor relelor e avariția. Și *ZOILE, QUID SOLIUM SUBLUTO PODICE PERDIS? SPURCIUS UT FIAT, ZOILE, MERGE CAPUT.*

— Adică?

— Păi, parcă știai latină.

— Da, dar nu atât de bine.

— Hmm, râse Charles, e o epigramă a unui poet latin, Marțial. „Zoilus, distrugi baia când te speli la cur. Bagă-ți și capul în apă, ca s-o murdărești și mai tare.”

— Serios? întrebă Cassandra nemaiputându-și stăpâni hohotele de râs.

— Da. Michelangelo avea umor, ți-am spus.

— Și ce indiciu e ăsta?

— Aici sunt depășit, zise profesorul. Dar o vom lua pas cu pas. Mergem la Capela Sixtină.

Se ridică și o apucă de braț.

— Și prima?

— Ți-am spus. Rădăcina tuturor relelor e avariția.

— Nici asta nu știm la ce se referă?

— Am putea bănuî. La Roma.

— La Roma?

— Da. Tot ce trebuie să facem e să luăm doar prima literă din fiecare cuvânt.

RADIX OMNIUM MALORUM AVARITIA – ROMA
(Capitolul 346)

Testamentul lui Abraham

Citate erudite

*Este suficient ca o carte să fie posibilă pentru ca ea să existe.
Numai imposibilul este exclus.*⁴⁸

Jorge Luis Borges, *Biblioteca Babel*

*I range the fields with pensive tread,
And pace the hollow rooms,
And feel (companion of the dead)
I'm living in the tombs.*⁴⁹

Abraham Lincoln

*O mână-ascunsă scrie și trece mai departe.
Nici rugă, nici argumente, nici spaima ta de moarte
Nu vor îndupleca-o să șteargă vreun cuvânt;*

⁴⁸ Jorge Luis Borges, „Biblioteca Babei”, în *Moartea și busola. Proză completă 1*, traducere și note de Irina Dogaru, Cristina Hăulică și Andrei Ionescu, Editura Polirom, Iași, 2006.

⁴⁹ Măsor câmpurile-n pas agale, / Pășesc prin camerele goale/ Și simt (al morților tovarăș)/ Că trăiesc în morminte iarăși, (n. red.).

*Nici lacrimile tale nu pot să șteargă-un rând.*⁵⁰

Omar Khayyam

*The shepherd drives the wolf from the sheep's throat, for which the sheep thanks the shepherd as a liberator, while the wolf denounces him for the same act as the destroyer of liberty, especially as the sheep was a black one.*⁵¹

Abraham Lincoln, aprilie 1864

*The true story is always the story of the story itself*⁵²

Stuart Kelly, *The Book of Lost Books*

Motivul pentru care în operele lui Chaucer nu apare nimic despre avioane este că autorul nu a văzut niciodată vreunul. Nu se inventaseră.

George Bates

O carte se ascunde în bibliotecă, la fel cum copacul se ascunde în inima pădurii.

Lucien X. Polastron

⁵⁰ *Rubaiatul LXXI, Catrene*, traducere de George Popa, ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Univers, București, 1979

⁵¹ „Păstorul alungă lupul de la gâtul oii, pentru care lucru oaia îi mulțumește ca unui eliberator, în timp ce lupul îl denunță, pentru același gest, ca pe un distrugător al libertății, cu atât mai mult cu cât era vorba de o oaie neagră.” (n. red.).

⁵² „Adevărata poveste este întotdeauna povestea poveștii înseși.” (n. red.).

Câte fire de păr din cap trebuie să piardă cineva ca să spunem despre el că e chel?

Eubulide din Milet

Who was it said: Resist not evil?

*I'll burn that book, so help me devil.*⁵³

James Joyce, *Gas from a burner*

Perioada culturală dintre Renaștere și Revoluția culturală poate fi descrisă ca o perioadă de vid cultural total.

Jiang Qing, nevasta lui Mao și ministru al Culturii

Oricine citește și, deci, acumulează cunoaștere devine un burghez împuțit.

Yao Wenyan, membru al Bandei celor Patru, gașca lui Mao

Nu mai există nicio carte. Guvernul Popular a triumfat!

Înscripție pe ușa de intrare a Bibliotecii Naționale a Cambodgiei după arderea a două milioane de cărți, 1976

Schwarze Milch der Frühe wir trinken dich nachts wir

⁵³ Celui ce a zis: Nu te opune răului, / Așa să mi ajute diavolul, cartea i-aș da-o hăului. (n. red.).

*trinken dich morgens und mittags wir trinken dich abends
wir trinken und trinken*

*Ein Mann wohnt im Haus der spielt mit den Schlangen der
schreibt der schreibt wenn es dunkelt nach Deutschland dein
goldenes Haar Margarete*

*Dein aschenes Haar Sulamith...*⁵⁴

Paul Celan

Biblioteca din Alexandria

*În care ni se povestește istoria reală a celei mai cunoscute
biblioteci din istorie, despre soarta ptolemeilor și a lui
Alexandru Macedon și cum un împărat roman paranoic, ca
mai toți cei din vremea aceea, a ordonat distrugerea operelor
lui Aristotel. Și din care aflăm de ce o carte mare e o problemă
și mai mare și, mai ales, ce pățeai în Alexandria antică dacă
agresai o pisică.*

Dar ce era cu celălalt text? Charles recunoscuse
citatul. Două poezii celebre ale lui Shelley și Horace
Smith, ambele intitulate *Ozymandias*, numele grecesc al
faraonului Ramses al II-lea, făceau referire la el. Duse

⁵⁴ Negru lapte al zorilor noaptea te bem/ te bem dimineața-n amiază și seara te
bem/ te bem și te bem. / în casă stă un bărbat cu șerpini se joacă el scrie/ scrie când
seara se lasă n Germania părul tău auriu Margareta. / Părul tău de cenuși
Sulamita (...) – Todesfuge (Fuga morții), traducere în limba română de Maria
Banuș (n. red.).

gândul mai departe. Acel text a ajuns la noi prin intermediul lui Diodor din Sicilia, care îl citează în *Istoriile* sale pe un anume Hecateus, care printre altele a scris și o lucrare intitulată *Aegyptiaca*. Hecateus, originar din Abdera, a scris destul de mult, dar nouă nu ne-au parvenit decât fragmente minuscule din scrierile sale. Filosof și istoric grec din secolul al IV-lea î.e.n., este considerat de către istoricii serioși un mare mincinos, care fabrica dovezi pentru a se potrivi cu teoriile sale. Așa s-a născut și celebra sa lucrare, și ea pierdută, despre populația hiperboreeană. Diodor din Sicilia spune că Hecateus povestea că ar fi vizitat Teba pe vremea lui Ptolemeu I Soter.

Hecateus ar fi vizitat mormântul lui Ramses al II-lea, celebrul Ramesseum, cum îi zic englezii, sau Rhamesseion, cum l-a botezat Champollion în 1829. Pe vremea lui Hecateus, templul era încă intact. Se întindea pe o suprafață uriașă, chiar peste Nil de splendorile de la Luxor. Gândit ca mormânt al celebrului faraon, templul era numit în epocă „Casa milionului de ani ai lui Usermaatra Setepenra”, prenumele egiptean al faraonului. Hecateus povestește că a călătorit până la orașul cu o mie de porți – toate suficient de late cât să permită intrarea simultană a două sute de călăreți, cu tot cu carele lor –, Teba, vechea capitală a Egiptului. Deși restul orașului fusese distrus

de urgia lui Cambyses, regele perșilor, colosul de la Teba, uriașa statuie a lui Ramses, era încă acolo. La baza acestei statui uriașe, despre care istoricul grec spune că a fost sculptată dintr-o singură bucată de piatră și că suprafața ei era perfectă, fără nicio zgârietură, fără vreo urmă de daltă, fără nicio imperfecțiune, se afla inscripția: „Eu sunt Ramses, regele regilor. Cel care vrea măcar să bănuiască cât sunt de mare și unde mă poate găsi trebuie să depășească una dintre lucrările mele”. Nu e clar nici astăzi, după ce mulți specialiști și-au exprimat părerile, ce vrea să însemne acea expresie despre măreție. Unii sunt de părere că e vorba despre dimensiunile statuii, alții, că expresia trebuie interpretată în sens figurat.

Între multele interpretări date aceluia text de-a lungul vremii, Charles avea una preferată. Faraonul îi spune privitorului că, pentru a-i înțelege măreția, cel care privește trebuie să ajungă la același nivel cu el. Faptele sale trebuie să fie la fel de teribile, puterea – la fel de nemăsurată, iar realizările – unice, cel puțin în egală măsură. Un om mărunț nu poate înțelege măreția altora dacă nu e capabil de ea.

Hecateus continuă povestea despre mica sa excursie prin mausoleul lui Ramses. Descrierile sale sunt detaliate, iar cea mai interesantă este descrierea bibliotecii. Pentru că și acolo exista o bibliotecă bogată.

Mulți istorici s-au întrebat dacă nu cumva, pentru construirea Bibliotecii din Alexandria și a întregii clădiri care o adăpostea, Museumul, nu ar fi fost folosit exact modelul Ramesseumului, așa cum îl descrie Hecateus.

Așadar, din nou Omnes Libri și Biblioteca din Alexandria. În plus, o vorbă suficient de ambiguă a celui mai mareț dintre faraoni. Suficient ca să te întrebi dacă nu cumva în mesajul ascuns era ascuns, ca într-o serie de păpuși rusești, încă un mesaj.

(Capitolul 95)

— Cu foarte mult timp în urmă, prin secolul al V-lea î.e.n....

Charles sesiză imediat că uriașul folosea convenția atee a împărțirii cronologice a istoriei. Nu spusese „înainte de Cristos”. Încerca să înțeleagă cât mai multe despre personajul pe care îl avea în față.

— Un anume conducător grec, pe numele său Pisistrate, a înființat prima bibliotecă despre care se știe cu exactitate.

— Cu exactitate? E pomenită doar de vreo două ori. Ba, din contră, majoritatea istoricilor nici măcar nu pot lua în serios ipoteza asta.

Uriașul ridică din sprâncenele pe care nu le avea, dar nu spuse nimic.

— În biblioteca asta au fost adunate pentru prima oară scrierile complete ale lui Homer. Nu doar *Iliada* și *Odiseea*, ci și cele pe care lumea le crede pierdute. Tot așa cum crede că biblioteca înființată de tiranul Atenei n-a existat vreodată. Cred că v-ați întâlnit deja cu epopeea sa comică, *Margites*.

Charles simți înțepătura. Dar nu răspunse. Ba se și miră cum de omul acela blând o strecurase în discurs.

— Xerxes, marele cuceritor persan, a confiscat toate cărțile din bibliotecă după ce a trecut Atena prin foc și sabie. Ani mai târziu, prin 330 î.e.n., un alt rege persan, Nicanor Seleucidul, a decis, din simpatie și ca despăgubire pentru distrugerile produse de predecesorul său, să le restituie. Abia asta e o legendă. Biblioteca a existat, dar Nicanor a restituit doar câteva cufere. O mică parte. În acel moment, câțiva dintre cei mai de vază cetățeni ai Atenei, intelectuali de marcă, așa cum fusese și Pisistrate însuși, au înțeles în ce pericol teribil se afla întreaga memorie a umanității dacă ajungea la mâna unui barbar. Xerxes nu era barbar, dar grecii, care erau îngâmfați nevoie mare, așa credeau.

— Așa s-a înființat societatea asta? Sau organizația?

— Întocmai. Spre sfârșitul secolului al IV-lea î.e.n.

— Și cum se putea numi Omnes Libri? În limba latină? Latina era o limbă marginală. Tatăl meu mi-a

spus că primul său nume a fost Societatea Aristotelică.

— La început nu a avut niciun nume. Nici măcar nu era, propriu-zis, o organizație, ci o mână de prieteni cu viziune. Au adunat tot ce au putut în mici biblioteci private. Nu știu dacă știți, dar în epocă Aristotel avea cea mai bogată bibliotecă personală a Antichității. Apropo, prietenul dumneavoastră care ne-a vizitat, un om de o bună dispoziție cum rar am cunoscut, era plin de anecdote istorice. Despre Aristotel spunea că avea degetele atât de acoperite de inele, încât nu puteai vedea niciun milimetru de piele.

— Da, râse Charles, făcuse la un moment dat o culegere din asta, în răspăr, despre oamenii importanți. Interesant. Ce mai găsisе?

— Nu îmi mai amintesc. Spunea că Immanuel Kant se oprea din orice activitate dacă începea să transpire, de teamă să nu îi iasă substanțele nutritive din corp. Sau că Marx avea, pardon, curul plin de furuncule și tot timpul se așeza pe o rână. Sau despre unica experiență sexuală, și ea târzie, a lui Kierkegaard, care ar fi spus, după aceea, că rezultatul e interesant, dar că mișcările sunt cam ridicole. A, și avea două foarte simpatice, ambele spuse de Mao Zedong. Pe una o zicea tot timpul, în bătaie de joc, ori de câte ori cineva avea o problemă: Cu cât e mai adâncă noaptea, cu atât e dimineața mai aproape. Și cea mai tare dintre toate,

completă Charles, pe care îl pufni râsul: cică Mao nu se spăla niciodată pe dinți. Îmi imaginez ce însemna să stai în preajma lui. Odată, un reporter occidental a îndrăznit să îl întrebe de ce. Răspunsul a fost senzațional: „Nici tigru nu se spală pe dinți, și uite ce colți are!”

— Umorul dumneavoastră e special. Să revenim. În anul 356, anul nașterii lui Alexandru Macedon, un anume Erostrate, dornic să intre în istorie, dă foc templului zeiței Artemis, după cum se știe, una dintre cele șapte minuni ale lumii antice.

— Da. Și numele său e interzis pentru totdeauna. Nimeni nu are voie să îl pronunțe. Pentru ca nimeni să nu mai încerce așa ceva doar pentru a fi pomenit în eternitate.

— Just, zâmbi uriașul. Ei bine, această interdicție, această idee de a i se șterge numele de peste tot, este primul act al organizației noastre. Actul fondator.

— Care n-a prea reușit, zise Charles ironic. Altfel n-am ști astăzi cum îl cheamă pe piroman.

— Da. Pentru că un anume Theopompus din Chios nu se poate abține și îl pomenește în *Filipicele* sale. Și interdicția e dată tocmai pentru că în acest templu își ascunsese întreaga operă celebrul Heraclit din Efes, presocraticul de la care ne-a rămas o expresie foarte folosită astăzi.

— Totul curge!

— Exact. Și povestea aia cu râul.

— Nu te scalzi de două ori în aceeași apă.

Uriășul zâmbi. Charles lăsase atitudinea flegmatică la o parte și participa activ la conversație, implicat total. Zâmbi și el, la rândul său. Dar dintr-un motiv cu totul diferit. Își aminti visul în care preotul îi explica bărbierului, în sufrageria lui, sensul acestei expresii. Și conexiunea nostimă pe care o făcuse.

— A dispărut atunci celebrul tratat despre natură, în trei părți, al unui mare filosof, de la care nu ne-a rămas nimic. Chiar nimic.

— Nici măcar în biblioteca dumneavoastră secretă?

— Nu. Nici măcar. De aici, organizația simte că trebuie să întreprindă ceva. Și, cum începe să se extindă, copiază tot ce poate prinde și găsește un loc unde să adăpostească sulurile. De exemplu, singura copie completă a *Istoriilor* generalului Tucidide, celebrul cronicar al războiului peloponesiac, a ars și ea integral, odată cu una dintre bibliotecile Atenei. Dar Demostene, care știa întregul text pe de rost, a dictat-o, și așa a fost salvată. Așa le-a venit predecesorilor noștri, la un moment dat, o idee, ca fiecare să învețe o carte pe dinafară. Să devină o carte.

Charles nu-și putu stăpâni zâmbetul superior.

— Știu la ce vă gândiți. De multe ori, oameni celebri

din organizația noastră simt nevoia să povestească întâmplări adevărate. Dar le modifică și le transformă în ficțiuni. Bineînțeles, exagerându-le, așa cum cer regulile narațiunii, dar și pentru a proteja adevărul. Ray Bradbury, care a scris cartea la care vă gândiți...

— *Fahrenheit 451*.

— Întocmai. Temperatura la care ard cărțile. Și fiecare om devine o carte, ca să o protejeze de o societate totalitară, care urăște cărțile. Ei bine, aflați de la mine că toate totalitarismele, toți extremiștii au urât întotdeauna cărțile. Au vrut să radă tot ce exista înaintea lor. Așa s-au comportat și toate religiile. Cărțile sunt periculoase. Se întâmplă și astăzi. Societatea noastră era decisă să se desființeze odată ce existau copii destule din orice carte de valoare și acestea nu ar mai fi fost în pericol. Se pare nu numai că acest moment nu a sosit încă, ci și că umanitatea se tâmpește pe zi ce trece. Și că pericolul nu a trecut. În ciuda tehnologiei. De aceea astăzi suntem mai puternici ca oricând.

— Bradbury a fost mare preot al ordinului dumneavoastră?

— Nu sunt preoți la noi, Doamne ferește! spuse uriașul zâmbind. Cei care ne conduc organizația se numesc „mari bibliotecari” și sunt în număr de 72.

— 72? De ce?

— Ajungem și acolo. Cum spuneam, întâi s-a pus problema unui loc sigur pentru depozitare. Așa că unul dintre membrii proaspăt înființatei frății și-a pus vila la dispoziție. Cam în același timp, în anul 331 î.e.n., Alexandru cel Mare debarcă pe coasta Africii și decide ca în locul acela să ridice un oraș pe măsura ambițiilor sale, care să îi poarte numele. Alexandru a înființat mai multe orașe în felul acesta, dar cel care urma să se ridice aici trebuia să fie cel mai mare și mai impunător. Hotărăște el însuși dimensiunile și conturul orașului. Întreaga lui suită îl urmează pas cu pas și presară grăunțe în urma lui, în așa fel încât, la finalul zilei, forma orașului era deja conturată. Mai mult, Alexandru taie și străzile principale și decide unghiurile în care trebuie să se construiască clădirile și drumurile astfel încât să unească țărmul mării de lacul interior, marele lac Mareotis, pe direcția vânturilor etesiene. În felul acesta, susține el, căldurile insuportabile ale verii vor fi îmblânzite de vânturile care, ocolind clădirile, le vor da locuitorilor o senzație de briză continuă.

Alexandru Macedon a inventat aerul condiționat natural, spuse piticul, care apăru de nicăieri. Am pus mâncarea la făcut. E gata imediat!

— Dar stoluri imense de păsări, de toate soiurile, au mâncat grăunțele, completă profesorul.

— Într-adevăr, zâmbi uriașul. La început Alexandru

a considerat asta un semn rău. Dar magii care îl însoțeau peste tot l-au asigurat că, din contră, e un semn de prosperitate, iar semnificația acelor păsări care au înșfăcat atât de repede grăunțele e aceea că fructele pământului vor fi foarte generoase cu locuitorii noului oraș. Așa că împăratul a decis construirea lui. După cum știți, Alexandru moare un an mai târziu, iar Ptolemeu I Soter este cel care îi va duce proiectul la bun sfârșit. La moartea împăratului izbucnesc lupte imense pentru succesiune. Perdicas, care a fost executorul său testamentar, îi oferă întâi puterea lui Alexandru al IV-lea, fiul născut postum, dar îl susține până la urmă pe fratele vitreg al lui Alexandru, Filip Arhideul. Bineînțeles, atât Alexandru al IV-lea, cât și Filip sunt uciși, iar Babilonul e împărțit în satrapii, pentru a se ajunge, după uciderea lui Perdicas, ca întregul imperiu să fie împărțit între cei patru succesori, numiți și *diadohi*.

Da. Ptolemeii în Egipt, seleucizii în Mesopotamia, antigonizii în Macedonia și atalizii în Anatolia, completă Charles.

— Perfect, spuse uriașul cu admirație. Ptolemeu construiește, așadar, orașul care va deveni o perlă a istoriei omenirii, centru de superbie și inteligență, model luminat de conviețuire și cultură, pomul lăudat la care orice om luminat al timpului trebuia să ajungă

măcar o dată în viață.

(Capitolul 99)

— Orașul e construit pe țărm. În față, foarte aproape, e insula Pharos, ceea ce facilitează construcția unui port în mare măsură protejat. Cu două intrări. Util pentru controlul vaselor care veneau și plecau, dar și în caz de război. Aici, în acest oraș construit de fiul lui Lagos, Ptolemeu I, se mută mica noastră organizație. Unii dintre membrii ei sunt oameni foarte bogați, care își construiesc vile în cartierul cel mai select al orașului, Brucheion.

— Care e și cartierul bibliotecii.

— Întocmai. Ptolemeu Soter se proclamă rege al Egiptului în 304. Dinastia sa va dăinui până în anul 30 î.e.n., ultima la tron din linia sa fiind celebra regină egipteană Cleopatra. Cam atât a rezistat și biblioteca. Și mormântul lui Alexandru cel Mare.

— Al cărui cadavru Ptolemeu Soter l-ar fi furat. Povestea asta are mai multe variante. Poate dumneavoastră, care cunoașteți istoria la prima mână, îmi puteți spune care e cea adevărată.

Uriășului nu îi scăpă ironia lui Charles, dar nu îi scăpă nici piticului, care îi aruncă o privire muștrătoare.

— Datoria mea este să vă povestesc tot ce știu. Ce e

adevărat rămâne să decideți dumneavoastră. Sunteți suficient de inteligent. Un singur lucru însă. Sunteți un om deschis, dar formația matematică pe care o aveți vă limitează, într-un fel, imaginația.

— Doar cea care contrazice logica, ripostă Charles.

— Nu logica e problema aici, răspunse la fel de blând uriașul, ci toate informațiile care vă lipsesc. Premisele, mai pe limba dumneavoastră. Sunt prea multe necunoscute.

— Atunci aștept să le lămuriti. Vă rog.

— Că tot ați amintit de cadavrul lui Alexandru, Ptolemeu a organizat o ambuscadă asupra lui Perdiccas și a luat corpul neînsuflețit al împăratului. Acesta a fost dus și îngropat cu mare cinste în mausoleul palatului, construit după modelul celui din Teba.

— Al Ramesseumului.

— Întocmai. Într-un sarcofag de aur, unde a rămas până când Ptolemeu al XI-lea uzurpatorul l-a mutat într-un sicriu de alabastru.

— Pentru că a șutit aurul, spuse piticul.

Charles avea o problemă să fie atât de serios precum era gazda lui de amabilă, așa că nu se putu abține și aruncă o glumă:

— Dar e adevărat că Octavian Augustus a vrut să atingă corpul lui Alexandru Macedon și i-a rupt nasul?

Piticul începu să râdă atât de tare, încât le transmise starea lui și celorlalți doi.

— Asta e bună, zise în timp ce bătea pământul cu piciorul, auzi, i-a rupt nasul!

Se îndreptă spre casă pentru a verifica mâncarea și continuă să râdă printre sughituri.

(...)

— În fine, continuă uriașul. Primul gest pe care îl face Ptolemeu e să ridice celebrul far din Alexandria, chiar pe insulița de vizavi. Acela care va fi numit, mai târziu, una dintre minunile lumii antice.

— Chiar a existat farul ăsta?

— Da, răspunse uriașul. Nu e doar o legendă.

— Și cine l-a distrus?

— Un mare cutremur care e responsabil și de distrugerea parțială a bibliotecii. Ai un pic de răbdare!

Charles făcu o pauză și își trecu mâinile peste față, ca și când ar fi vrut să se spele pe ochi, ca să se trezească. Întrebă din priviri dacă e OK să își mai toarne un pahar din suc de mere.

— În același timp a ridicat și orașul. Palatul regal a fost construit după modelul fratelui său teban. Ca și Ramesseumul, era o combinație de palat, muzeu și templu. În centru avea o construcție circulară, așa-numita Soma, care avea să adăpostească nu numai mormântul lui Alexandru, ci și pe acelea ale regilor

Ptolemei. Ptolemeu Soter a respectat întocmai dorințele lui Alexandru și a construit Museionul. Modelul era Academia lui Platon, care pe la 387 î.e.n. Construisese și el un Museion, un templu dedicat muzelor. În cazul lui Platon era o problemă de ordin juridic. O instituție de învățământ avea nevoie de protecție religioasă pentru a putea funcționa, potrivit legilor Atenei. Deși numele e luat de la Platon, forma construcției muzeului și a bibliotecii e inspirată de Ramesseum. Era și un semn de putere, pentru că Ptolemeii țineau să demonstreze că sunt urmașii faraonilor. Iar modelul le oferea continuitate. Existau două inscripții la intrarea în biblioteca folosită drept model: „Locul unde se vindecă suflete” și „Casa cărților nu e la vedere. E ascunsă”. Cea de-a doua sugerează dimensiunea ezoterică a lucrărilor.

— Iar prima este astăzi interpretată în exces.

— Cum așa?

— Foarte bine, spuse Charles. Biblioteca lui Ramses conținea în special tratate de medicină și farmacologie. Așa că vindecarea despre care se vorbește acolo trebuie luată la propriu, nu în sens metaforic.

— Da și nu, răspunse uriașul. Câteva dintre sulurile de la Ramesseum au fost aduse la Alexandria. Sunt exact cele pe care Dioclețian – convins că intelectualii Alexandriei fac vrăji și că o grămadă dintre cărțile alea

pot fi folosite să fabrice aur din piatră seacă, aur care ar fi putut fi folosit pentru ridicarea unei armate împotriva Romei – ordonă să fie arse. Dar să revenim. Ptolemeu refuză să ascundă biblioteca și o construiește la vedere. Are ambiția nemăsurată de a aduna între pereții ei întreaga cunoaștere a lumii. Toate cărțile.

— De unde numele organizației dumneavoastră.

— Of, râse uriașul. Răbdarea nu e chiar punctul tău forte. Numele organizației noastre vine de la un text al lui Berossus, scriitor și astrolog din secolul al III-lea, care susține că înainte de potop a existat un oraș, care era capitala lumii și care se chema exact așa: „Toate cărțile”.

— Ha-ha, râse Charles, care abia aștepta să găsească o inadvertență în expunerea interlocutorului. Țsta e un fals. Ticluit de unul Annius din Viterbo, preaplecăt slujitor al papei Alexandru al VI-lea. Pe la 1500. Țsta a susținut, nici mai mult, nici mai puțin, că a găsit cărțile pierdute ale lui Berossus. Falsul a fost bine ticluit, elaborat aproape la perfecțiune, dar a fost demontat foarte repede. Pe la mijlocul secolului al XVII-lea. Dacă nu mă înșel, de către un anume Joseph Scaliger, un filolog francez.

— Te grăbești! spuse uriașul. Annius a fost membru al organizației noastre. Și nu e sluga papei, cum ai zis, ci frate dominican. Ceea ce a făcut el a fost să combine

opera reală a lui Berossus, *Babilonicele*, așa cum se numeau istoriile acestuia, cu alte texte, aflate în posesia ordinului nostru, dar care nu puteau fi scoase la vedere. Rolul său e uriaș. E primul care așază în cronologie exactă o listă a regilor, de la Iafet, fiul lui Noé, încolo. De asemenea, datorită lui lumea începe să înțeleagă rolul pe care îl joacă în istorie categorii întregi de popoare și modul în care migrațiile acestora influențează modificările istoriei. Așa că nu te grăbi.

— Nu e bine. Țăsta era cam antisemit. Și nu numai. Mahomed era pentru el Anticristul.

— Trebuie să te gândești în ce epocă suntem. Toată Biserica Catolică gândea la fel. Dar numele organizației noastre e pus în secolul al II-lea î.e.n., așa că textul lui Berossus e cunoscut încă de atunci.

— V-am întrebat mai devreme dacă organizația avea un nume alternativ. Societatea Aristotelică.

— Așa e. Pentru o scurtă perioadă. Dar nu la început. Ci pe când au fost recuperate scrierile Stagiritului.

— Au fost recuperate? Toate?

— Cele care nu au fost mâncate de viermi, de molii sau de umezeală. Pentru că au stat decenii îngropate sub pământ. Una e, chiar în acest moment, la tine acasă. Ajungem și acolo.

— OK, spuse Charles resemnat. Nu vă mai întrerup.

— Uite, ca să fiu în tonul ăsta anecdotic care îi plăcea

atât de mult lui George și care văd că îți place și ție, un anume Timon din Fliunte spune că Biblioteca e pe cale să se transforme în cușca muzelor, pentru că Ptolemeu al II-lea Philadelphus construiește chiar lângă ea o grădină zoologică, unde aduce o grămadă de animale.

— E precursorul lui P.T. Barnum, cel mai grozav om din istorie, spuse piticul, care apăruse, din nou, de nicăieri. Mai durează puțin mâncarea, i se adresă direct lui Charles, care îi aruncase o privire surprinsă. E o tehnică specială de preparare.

— Așadar, reluă uriașul, Ptolemeu vrea să facă din Alexandria centrul lumii civilizate și e convins că asta începe prin a face din orașul său centrul mondial al cunoașterii. Pentru asta, în afară de ambiția de a aduna toate cărțile grecești, pe care le estimează ca fiind 500.000 în acel moment, are nevoie de un ajutor, de cineva luminat care să supervizeze această acțiune, cineva care să îi satisfacă această ambiție. E interesant cum oamenii care au trăit vremurile în care s-a inventat tot ce e important pentru umanitate, de la știință la filosofie, de la teatru la democrație, puneau în centrul lumii lor cunoașterea. La o mie de ani după asta au început să pună religia. Știți vorba aia franțuzească care spune că înainte de a te apuca să construiești un sat trebuie să pui biserica în mijloc? În secolul I, Ramesseum e distrus cu sălbăticie. Ce a mai rămas din

Biblioteca și n-a plecat la Alexandria e ars și pe locul acela e ridicată o biserică. E nevoia asta, a oricărei religii noi, de a rade tot ce a existat înaintea ei. Acum politicienii mimează credința. Noua lor religie e contul în bancă. Cât despre cunoaștere, cea mai mare parte dintre ei sunt semianalfabeți. Iată de ce misiunea noastră e atât de departe de a se încheia. În fine, Ptolemeu vrea să împuște doi iepuri deodată. Are nevoie de un tutore pentru fiul său – după modelul pe care l-a instituit Filip, aducându-i pe Aristotel profesor pentru Alexandru –, dar vrea ca același om să se ocupe și de strategia de dezvoltare a Bibliotecii. Îi face curte lui Teofrast, elevul preferat al lui Aristotel, care a preluat conducerea Școlii Peripatetice și a liceului. Acesta refuză politicoș și îl recomandă pe Demetrios. Demetrios ăsta era născut pe la 350 î.e.n., pe insula Faleron. Era fiul unui anume Fanistrate.

— Și era sclav, întări piticul cu convingere.

Într-adevăr, continuă uriașul. Sclav al generalului Cononus. Și-a depășit condiția și a ajuns să studieze la liceu, cu Aristotel însuși, la Atena. Apoi și-a continuat educația cu Teofrast. E excepțională această poveste adevărată a sclavului care devine conducătorul celui mai celebru oraș al Antichității, înaintea Romei. Cassander îl numește tiran al Atenei în 317. Rămâne la conducerea orașului timp de zece ani. Și e un

conducător luminat. Poporul îl iubește pentru că dă legi bune, scade taxele. E prieten cu toți filosofii și artiștii vremii. De fapt, e atât de popular, încât, în momentul în care un alt Demetrios, poreclit Poliorcet...

— Cel care asediază cetatea, spuse Charles, care, deși cunoștea cea mai mare parte a poveștii, voia să pescuiască lucrurile pe care nu le știa, despre care înțelesese că reprezentau cheia a ceea ce voia să spună uriașul.

— Întocmai. Se spune că popularitatea lui ajunsese atât de mare, încât, la 307, avea 300 de statui în întreaga Atenă. Poliorcet le va demola pe toate, iar numele său va fi șters din toate actele epocii. Aceași *tabula rasa*. Unul dintre slujitorii săi îi salvează viața și îl ascunde o vreme. Ajunge la Teba, unde rămâne timp de cinci ani, pe care și-i petrece citind Homer și scriind. Se refugiază, într-un târziu, la Alexandria, unde Ptolemeu Soter, adică Salvatorul, cum am spus, la recomandarea lui Teofrast, îl angajează. Cassander, protectorul lui Demetrios, e fiul lui Antipater, regentul Macedoniei după Alexandru, rudă cu Ptolemeii, argument în plus să aibă încredere în Demetrios. Misiunea sa este să îmbogățească Biblioteca. Demetrios trece la treabă. Primul sfat pe care i-l dă regelui e să completeze colecția nu numai cu scrierile grecești, ci și cu cele ale altor popoare, cel puțin ale națiilor care trăiau la

Alexandria în acea vreme. Îi recomandă, de asemenea, să citească și să adune și cele mai critice cărți la adresa monarhiei.

— Pentru că doar cunoscând ce îți reproșează adversarii poți fie să îi combați, fie să îți îmbunătățești comportamentul, completă grav piticul.

— Zvonurile despre noul Museion și despre incredibila bibliotecă ajung peste tot în lumea civilizată. Mii de intelectuali migrează spre Alexandria, care devine un oraș cu o efervescență culturală incredibilă. Nu există nume mare al Antichității care să nu fi făcut vreodată un pelerinaj pe acolo. Euclid însuși vorbește cu Ptolemeu, care îi cere să țină un curs scurt al teoriilor sale matematice. Răspunsul său e celebru.

— Nu există cale regală pentru cunoașterea geometriei, spuse Charles încântat.

— Vezi? Toate se leagă. Chiar dacă Arhimede, care vizitează și el biblioteca, spune că nu există un epifenomen. Măreția acestei biblioteci e în ton cu ambiția ca Alexandria să domine lumea prin cultură și știință. Să stăpânească imperiul cunoașterii. Modelul acesta e urmat, mai târziu, de toți regii importanți ai Europei, care înființează biblioteci. Astăzi jumătate dintre politicienii Europei și ai Americii nu au nici măcar o carte în casă. În afară de Biblie, poate. Dar cel care va aduna cu adevărat cele mai luminate minți ale

Antichității va fi fiul lui Ptolemeu Soter, cel de-al doilea Ptolemeu, Philadelphus. În fine, nu intru în amănunte despre cum era organizat muzeul și câți oameni lucrau acolo. Cert e că erau bine plătiți, aveau casă și masă pe gratis și erau scutiți de orice fel de alte obligații cetățenești, inclusiv de taxe. Ptolemeu însuși era un om extrem de cultivat. A scris o biografie extraordinară a lui Alexandru cel Mare.

— Și care s-a pierdut, spuse Charles. Sau nu?

Urișul zâmbi. Era clar pentru Charles că și acea carte exista în biblioteca gigantică a Omnes Libri.

— Demetrios se pune pe adunat. Bineînțeles, cu un buget aproape infinit la dispoziție. Și îl convinge pe rege că doar cărțile grecești nu sunt de ajuns. Sunt colecționate scrieri ale etiopienilor, texte indiene, persane, caldeene, feniciene, latinești, babiloniene, siriene sau elamite. Dar Demetrios simte că lipsește ceva. Convocat la rege, îi spune acestuia că cea mai mare eroare o reprezintă absența textelor legilor evreiești – Tora. Sunt mari și e nevoie de învățați care să știe bine greaca pentru a face o traducere fidelă și completă. Regele îl însărcinează pe Demetrios să vină cu o soluție. Tora trebuie să fie în bibliotecă. În grecește. Relația lui Ptolemeu cu locuitorii cartierului oriental al Alexandriei, ocupat în întregime de evrei, e bună. Îi trimite o scrisoare, prin aceștia, lui Eleazar, marele

preot al Ierusalimului. Dar acesta nu răspunde. Atunci Demetrios îi propune să îi elibereze pe cei 100.000 de evrei aflați prin temnițele Alexandriei. Azi numărul ar putea părea exagerat.

— Ar putea părea? zise Charles. 100.000 de prizonieri?

— Așa spune legenda. Ceea ce contează e că, de data asta, Eleazar e atât de încântat încât alege 72 de învățați, câte șase pentru fiecare dintre cele 12 triburi iudaice, și îi trimite la Alexandria. Aceștia ajung în scurt timp și, în 72 de zile, traduc Pentateuhul.

— De aia prima traducere a Vechiului Testament în limba greacă se numește Septuaginta. De la cei 72 de traducători, întări piticul, pătruns de importanța vorbelor pe care le rostea. Ptolemeu i-a mai ținut la el și le-a cerut sfatul în foarte multe privințe. Le puneă întrebări imposibile, ca să îi testeze. Cum să faci să scapi de insomnii? Cum să te respecte supușii? Cum să îți menții regatul puternic și intact? Inclusiv cum poate face un bărbat să nu se certe cu nevastă-sa sau să se abțină când îi vine să o bată. De fiecare dată, înțelepții veneau cu câte un răspuns. Și de fiecare dată, soluția era la Dumnezeu.

Chestii talmudice. Mă duc să văd, că ar cam trebui să se fi terminat mâncarea aia.

Și o luă în pas săltat, fluierând, spre cabană.

— Doar că, din păcate, Demetrios încă era bântuit de fantasmele puterii și, neputând să se abțină, s-a amestecat în chestii politice. Era un intrigant. Din momentul în care a fost primit în grupul restrâns de prieteni ai regelui, a început să tragă sfori cu privire la succesiune. Ptolemeu Soter s-a căsătorit cu Euridice. Aceasta s-a mutat la Curte, însoțită de prietena ei, Berenice din Cyrene, o văduvă cu mare apetit pentru bărbați, de o frumusețe răpitoare, care la un moment dat îi mușcă, precum văduva neagră, și capul lui Ptolemeu. Așa că avem la Curte un triumfi conjugal de toată frumusețea, cu o droaie de copii și de la una, și de la cealaltă. În momentul în care regele îl favorizează pe unul dintre cei patru copii făcuți cu amanta, începe scandalul. Demetrios îl sfătuiește să-l aleagă pe urmașul legal, și nu pe cel din flori. Dar Ptolemeu e decis. Și ca să își pecetluiască hotărârea, îl ia coregent pe fiul bastard. După trei ani de coregență, tatăl moare și Ptolemeu al II-lea Philadelphus devine rege. Prima măsură pe care o ia este să îl exileze pe Demetrios. Undeva în nordul Egiptului, unde va muri mușcat de un șarpe. Există însă niște mărturii care spun că, de fapt, nu șarpele l-a mușcat, nu o viperă, ci, mai degrabă, ceea ce este cunoscut în cultura populară sub denumirea de basilisc.

— Un basilisc?

— Nu știu dacă știi, dar Ptolemeu a inventat o divinitate nouă, una de sinteză.

— Da. Zeul Serapis. O combinație de Apis și Osiris.

— Excelent! spuse uriașul, a cărui admirație pentru Charles creștea vizibil. Ei bine, cel care duce biblioteca la perfecțiune e fiul său, Ptolemeu al II-lea. Cel care e bănuțit inclusiv că a dat ordin ca Demetrios să fie asasinat.

— I-a dat ordin unui basilisc? Zău?

Uriașul zâmbi, dar își continuă expunerea:

— După cum știi, are un mare merit în continuarea muncii începute de tatăl său. Dezvoltă atât biblioteca, cât și orașul. Încep să curgă spre Alexandria, pentru a vedea adevărata minune a lumii, toți învățații epocii. Arhimede își trimite teoremele pentru a-i fi verificate de către matematicienii locului. Filosofi, medici, oameni de știință scriu tratate de toate felurile, inclusiv tratate de pescuit și cărți de bucate. Nu știu dacă știi, dar în Alexandria și în întregul Imperiu Roman, cărțile de gătit sunt adevărate bestsellere. Se vând mai bine decât clasicii și autorii în vogă. Iată că lumea nu s-a schimbat chiar atât de mult.

— Într-adevăr, mari filosofi romani se plâng că librăriile afișează cărți triviale în locul operelor marilor

poeti. Și se plâng de publicul incult și frivol. O carte bună, de gătit, se vindea de sute de ori mai mult decât un exemplar din Ovidiu.

— Și în Grecia antică e la fel. Cărțile lui Homer sunt depășite de cărțile practice. Sau de dezvoltare personală, cum le-am zice azi. În fine, trei sunt marile realizări ale lui Ptolemeu al II-lea. Începe construcția la cea de-a doua bibliotecă, Serapeumul, construită ca templu închinat noii zeități, cunoscută și drept biblioteca mică. Aceasta era în afara cetății, chiar în port. O va termina fiul său Ptolemeu al III-lea Euergetes, cel care a devenit celebru pentru că a ordonat ca toate vasele care acostau în portul Alexandriei să predea orice fel de manuscris ar avea la bord.

— Da. Le copiau și le restituiau.

— He, he! Asta s-a întâmplat destul de rar. Le copiau, într-adevăr, dar păstrau originalul. Și când era să restituie ceva, dacă asta se întâmpla, restituiau copiile. Cea de-a doua este aducerea la Bibliotecă a unui personaj pe care istoria nu ar trebui să înceteze în a-l onora. O bibliotecă mare are nevoie de un sistem de aranjare a lucrurilor, de catalogare a lor. Mai ales când acestea încep să crească. Apare acest geniu, inventatorul catalogului, al bibliografiei, dar și al biobibliografiei, Callimachus din Cyrene. Munca făcută

de acest om e incredibilă. Faimoasele sale liste, *Pinake*-le, creează o metodă complexă de catalogare, pe care o folosim și astăzi. Nu cataloghează doar operele, ci încearcă să identifice și cine sunt autorii lor. De multe ori, sulurile sunt întrerupte sau o operă se întinde pe mai multe suluri. Copiștii le-au amestecat îngrozitor. Callimachus le descâlcește, atât cât poate. Stabilește biografiile autorilor și, cel mai teribil lucru dintre toate, face, unde poate, o scurtă analiză critică a ceea ce cataloghează.

— Chiar dacă nu suporta cărțile mari? Nu el a zis *Mega biblion, mega kakon* – Carte mare, problemă și mai mare?

— Ba da. Dar sensul e exact ăsta. Răspândite pe mai multe suluri nenumerate, e de multe ori imposibil să găsească ordinea exactă în care trebuie citită opera. Mai ales când e una teoretică. Ca să nu mai vorbim de autori cu stiluri diferite sau din epoci diferite pe care îi cheamă la fel. Primul volum din aceste liste, pe care toată lumea le crede pierdute, e, și acesta, după câte știu, în posesia ta. Sunt 120 de suluri, de liste. Doar primele șase dintre ele, adică cinci la sută, sunt în catalogul care e la tine.

— Și cea de-a treia mare realizare a lui Ptolemeu al II-lea?

— Operele lui Aristotel.

— Ei, asta chiar e o poveste care mă interesează, spuse Charles, care se ridică entuziasmat în picioare. Vreau să o aflu de la prima mână.

Pătruns de conversația pe care o purta, mereu la mijlocul drumului dintre ironie – care îi asigura un pic de distanță – și dorința ca ceea ce aude să fie adevărat, atitudinea lui Charles față de uriaș era una care pendula între scepticismul extrem și convingerea că acesta chiar știe despre ce vorbește. De aceea intervenise în discuție doar când era vorba despre neclarități istorice. Era ca și când ar fi fost convins că lucruri extraordinare din istoria lumii îi sunt povestite de un om care a fost contemporan cu ele.

Uriașul înțelese exact ce se petrecea în mintea interlocutorului său.

— După cum știi, Aristotel avea una dintre cele mai mari biblioteci private din Antichitate, dacă nu chiar cea mai mare. Strabon chiar spune despre el că e primul colecționar de cărți cunoscut. După moartea elevului său, Alexandru cel Mare, Aristotel e acuzat de atenieni de impietate pentru susținerea sa fățișă acordată imperiului macedonean și riscă să aibă soarta lui Socrate – să fie condamnat la moarte. Mai ales că, așa cum fac toți politicienii, atenienii care îl urau umblau cu manipulări. I se atribuie o odă adusă unui dictator, Ermia, odă scrisă, de fapt, de un prieten al său. Fuge

din Atena și ajunge în insula Eubeea, de unde se trăgea mama sa. Moare un an mai târziu, dar lasă moștenire biblioteca lui și conducerea liceului lui Teofrast. La moartea acestuia din urmă, cărțile ajung la Neleus, elev al lui Teofrast.

— De ce? De ce nu a făcut ca Aristotel? Teofrast l-a lăsat la conducerea liceului pe Straton. De ce nu îi lasă și cărțile?

— Asta e simplu. Neleus este cea mai mare somitate a timpului în opera lui Aristotel, cel mai mare savant. Dar la Atena bate un vânt ciudat. Operele sunt în pericol. Așa că Neleus vrea să încarce biblioteca pe o corabie și să o ia spre Skepsis. Dar are nevoie de bani pentru asta. Nici pe atunci intelectualii nu erau foarte bogați. Așa că e nevoit să vândă o parte din colecție, pe de o parte. Pe de alta, oricum sunt prea multe cărți pentru a fi transportate pe mare. Așa că decide să împartă colecția în două. Prima parte o vinde chiar Bibliotecii din Alexandria. Ăștia au emisari peste tot. Se știe că achiziționează orice operă pe care pot pune mâna. Așa că e simplu. Își păstrează doar partea, din scrierile lui Aristotel, care i se pare cea mai importantă, scrierile ezoterice. Mai ales că acestea nu erau așezate în ordine, și Neleus și-a propus să le reconstituie.

— Deci marea majoritate au ajuns la Alexandria. Astea sunt dialogurile scrise în stilul lui Platon, despre

care nu știm nimic, nu?

Uriașul zâmbi la afirmația lui Charles.

— Ce vrea să spună zâmbetul dumneavoastră? Le-ați salvat pe toate?

— Da, pe toate, răspunse uriașul, cu satisfacție. Cu celelalte s-a întâmplat ceva ciudat. La moartea lui Neleus, urmașii lui le-au îngropat ca să nu cadă pe mâna bibliotecii concurente, cea care tocmai se ridicase la Pergamon.

— Pot să vă mai întreb ceva? O paranteză?

De fapt, în mintea lui Charles roiau așa de multe întrebări, încât i se părea că încep să zumzăie. Unele, cum veneau, așa dispăreau, astfel că Charles trebuia să prindă câte una din zbor.

— E adevărată povestea aia cu Pergamonul? Ce s-a întâmplat cu cărțile de acolo?

— Biblioteca a fost jefuită de Antoniu, care i-a adus sulurile Cleopatrei, ca semn al iubirii sale. Două sute de mii de suluri. Ceea ce a fost un noroc uriaș. Pentru că așa am ajuns să le recuperăm.

— Aveți și toată biblioteca de la Pergamon?

— Nu eu, dar da, a fost salvată.

Charles simți nevoia să se așeze din nou. Era încordat la maximum. Treceau prin el serii de fiori, ca și când ar fi fost conectat la curent și cineva umbla, din când în când, la potențiometrul.

— Știți, se spune că la un moment dat, de ciudă că începuse să îi facă Pergamonul concurență, Alexandria a interzis exportul de papirus, pentru ca biblioteca rivală să nu mai aibă pe ce să își facă copiile. Așa s-ar fi inventat pergamentul. Căruia chiar de aici îi și vine numele. De la Pergamon.

— E o legendă drăguță, care ilustrează concurența dintre cele două. Intelectualii din Alexandria urau Pergamonul nu numai pentru că le făcea concurență, ci în special pentru că aceasta era neloială. În disperarea de a-și ajunge modelul din urmă, biblioteca mai tânără se preta la falsuri. Catalogarea lor, învățată tot de la Callimachus, era aproximativă, iar o privire critică asupra textelor lipsea cu desăvârșire. Să revin la Aristotel. Cărțile alea au rămas îngropate aproape două sute de ani.

Asta a fost o catastrofă. Le-au mâncat viermii și ciupercile. Le-a distrus umezeala. Sunt dezgropate, într-un târziu, și ajung la unul Apellikon, care se pare că le-a cumpărat de la urmașii lui Neleus, care, la rândul lor, le-au găsit îngropate în curte. Țăsta ordonă să se facă copii noi după ce se poate salva din papirusuri, pentru că sunt în stare foarte proastă și riscă să se deterioreze și mai mult. Numai că ghicește ce nu poate citi, și asta duce la o nenorocire. Lucrările sunt pline de erori. Apellikon ăsta era un ticălos și un

fanfaron. E omorât de romani în Atena, prin 86. Se găsesc sulurile. Și sunt duse la Roma. Ajung în posesia lui Sulla și a lui Lucullus, care le pun, generoși, la dispoziția tuturor celor care vor să le consulte. Două sute de ani mai târziu, împăratul roman Caracalla, care are inspirația să renoveze biblioteca mică, Serapeumul, este suficient de cretin pentru a ordona distrugerea operelor lui Aristotel, pe care le găsește la Roma, pentru că are el o teorie că Stagiritul l-ar fi ucis, la propriu, pe Alexandru Macedon. L-ar fi otrăvit.

— Și Serapeumul a fost construit de Ptolemeu al III-lea, da?

— Terminat de el. Spre deosebire de biblioteca mare, dedicată savanților, asta era deschisă publicului. Nu existau aici originale. Doar copii. Serapeumul a supraviețuit 120 de ani după distrugerea bibliotecii mari.

— Exact, zise Charles. După cum vedeți, apărarea mea perceptivă e aproape zero. M-am lăsat pe mâna dumneavoastră. Și vă ascult, naiba știe de ce, ca și când ați ști despre ce vorbiți. Nu sunt sigur că nu mă aflu în fața unui nebun care delirează. Dar acum vreau să știu cum a fost distrusă Biblioteca din Alexandria. Sunt mai multe versiuni. Care e cea adevărată?

(Capitolul 102)

— Să vă spun o poveste pe care nu cred că o știți. Diodor din Sicilia povestește că, pe la mijlocul secolului I î.e.n., un diplomat roman, aflat la Alexandria pentru a încheia un fel de înțelegere cu unul dintre Ptolemei, omoară o pisică pe stradă, cu o piatră. Vestea se duce ca vântul și în puține ore casa sa este înconjurată de cetățeni revoltați care vor să îl linșeze. Știrea ajunge repede la rege, care vine personal să le ceară insistent oamenilor să îl cruțe. Era în joc o relație destul de fragilă cu Roma, Alexandria se afla deja sub protecție romană, din anul 80. Ptolemeu voia o recunoaștere a sa din partea Senatului Romei și să fie numit, în mod oficial, prieten al imperiului. Însăși independența regatului său era pusă în pericol, așa că înaltul oaspete trebuia tratat cu mănăși. Dar, în ciuda rugămintelor insistente și a promisiunilor șefului lor suprem, care nu era chiar un blând, masa de oameni îl scoate pe diplomat din casă și îl face bucăți.

— Sper că nu vreți să susțineți că din cauza asta Roma a cucerit Egiptul.

— He, he. Văd că sunteți la curent cu teoriile mele extravagante. Nu. Asta nu e una dintre ele. Alexandria cade abia 100 de ani mai târziu. Dar Diodor din Sicilia, care e martor la asta, spune că, de atunci, de câte ori se întâlnea cu o pisică, se oprea și se înclina în fața ei, iar dacă avea ghinionul de a se lovi de vreo pisică moartă,

Începea să strige în gura mare: „N-am omorât-o eu! Așa am găsit-o”.

(Capitolul 80)

Unde ni se povestește cum, de ce și când a fost distrusă Biblioteca din Alexandria, deși nu există răspunsuri exacte la întrebările astea. Adică există, dar nu despre când a dispărut biblioteca principală, Museionul, ci doar cea mică, Serapionul, arsă până la temelie de către un patriarh analfabet și dement, care ulterior a fost sanctificat de către Biserica Catolică pentru că a distrus cărțile care contraziceau minciunile din Biblie, dar și pentru că a jupuit-o de vie pe Hypatia, o femeie de o inteligență scilipitoare, care a refuzat să stea la cratiță și să nască plozi pe bandă rulantă, alături de călugării lui sălbatici, nespălați și analfabeți, ziși și parabolani.

— Știi că ai încurcat variantele, nu?

— La ce te referi? Întrebă bătrânul.

— Aia cu băile publice. Există mai multe variante privind distrugerea așa-zisei Biblioteci din Alexandria. Cel puțin patru dintre ele sunt luate în serios de teoreticieni. Cea cu cărțile care au fost folosite pagină cu pagină pentru întreținerea focului în băile publice nu are legătură cu proaspeții creștini, ci face parte din ultima variantă, în ordin cronologic. Atunci când

califul Omar decide să ardă biblioteca spunând fraza celebră: „Dacă sulurile din bibliotecă spun altceva decât Coranul, trebuie distruse pentru că îl contrazic și sunt eretice. Dacă, pe de altă parte, cărțile spun exact ce spune Coranul, trebuie arse pentru că sunt de prisos”. La acest moment se referă povestea cu folosirea papirusurilor la încălzirea băilor publice. Lasă că am făcut un calcul – am înmulțit numărul presupus al băilor publice cu cel al cantității de papirus de care ai nevoie pentru a încălzi o singură baie. Pentru cele șase luni, cât zice Al-Qifti că ar fi durat marea exterminare, la un minimum de 20 de volume pe zi pentru o baie caldușă sau, și mai probabil, 100 pentru una bine încălzită, ar fi fost nevoie de 14 până la 17 milioane de suluri. Or, numărul maxim avansat vreodată pentru zestrea bibliotecii este de un milion.

Tatăl își privi nedumerit fiul. Tocmai îi spunea o poveste adevărată. Știa că pentru o minte carteziană, precum a fiului său, era greu de crezut, dar se aștepta ca Charles să accepte convenția și să asculte până la capăt.

— Deci nicio legătură cu distrugerile bandei furioase a creștinilor episcopului Theophilus, care, de dragul exactității, nu acționa de capul lui, ci din ordinele marelui patriarh Theodosius, care a încercat să distrugă orice urmă de monument păgân, cam ca talibanii

astăzi. Noroc că nu aveau dinamită. Că n-ar fi rămas nici urmă din marea cultură antică. Nici piramide sau statui și nici măcar Acropolele.

Charles rostise cuvintele fără să clipească și fără să se gândească ce era în capul bătrânului.

— Zeflemeaua asta a ta continuă, chiar dacă e avatarul sănătos al unei minți luminate, așa cum te-a învățat bunicul tău să pui orice informație nedemonstrată sub semnul întrebării, ucide orice conversație.

Dar Charles nu luă în seamă lamentările tatălui său. Mai avea ceva ce i se părea interesant de adăugat:

— Și încă asta nici nu e cea mai sinistră chestie în toată istoria. Nepotul lui Theophilus, patriarhul Chiril, a avut o miliție proprie, cred că îi zicea parabolani. Ăștia au ucis orice picior de evreu au prins în Alexandria. Și erau o grămadă de învățați printre ei. Isprava lor cea mai teribilă este arestarea Hypatiei, cea mai celebră femeie matematician și filosof din Antichitate – poate și singura –, în timp ce aceasta ținea o conferință chiar în celebra bibliotecă. Au dezbrăcat-o, au târât-o de păr într-o biserică și au omorât-o smulgându-i pielea cu scoici ascuțite, până au lăsat-o o masă amorfă de carne, pe care au aruncat-o în flăcări, împreună cu toate cărțile ei. Pentru faptele sale de glorie, Chiril ăsta a fost canonizat!

La un moment dat, când Biblioteca din Alexandria a fost în pericol să ia foc, la primul incendiu, cel al vaselor din port în timpul asediului armatelor lui Cezar, organizația și-a dat seama că e mai mult de protejat decât atât. Biblioteca din Alexandria a scăpat atunci de distrugere, în ciuda a ce susțin o parte dintre istorici.

— O mică parte. Din ce în ce mai mică.

(...)

— Prima mare ispravă a fost salvarea Bibliotecii de la Pergamon. Știi, se spune că, în compensație pentru acea parte din sulurile arse în primul incendiu, despre care am pomenit mai devreme, Marc Antoniu i-ar fi adus Cleopatrei în dar 200.000 de suluri, pe care le-ar fi confiscat de la Pergamon.

— Ziceai că există mai multe teorii despre distrugerea bibliotecii.

— Da. Două sunt cele mai frecvente. Foarte mult timp a fost dată ca sigură varianta distrugerii ei în 47 î.e.n. În timpul asediului Alexandriei de către Cezar.

— Da. Celebra poveste cu focul. Cezar asediază Alexandria. La un moment dat, nu se știe exact cine,

romanii sau egiptenii, incendiază corăbiile din port. Focul se transmite cu repeziciune până la bibliotecă, și în jur de 50.000 de suluri sunt arse. Despre asta vorbești?

— Da. Dar înțeleg că e o confuzie la mijloc.

— Exact. Focul a existat și cărți au ars.

— Din Serapeum?

— Nu. Toate construcțiile erau din piatră, nu din lemn. Focul a rămas pe țărm. Nici biblioteca mică n-a fost atinsă. Într-adevăr, câteva mii de suluri au fost arse. Dar ele se aflau pe una dintre corăbii, pregătite să fie îmbarcate cu destinația Roma. Erau cărți comerciale. Care aveau să fie vândute în imperiu. Copii. Nu s-a clintit niciun fir de nisip din Bibliotecă.

— Dar Ptolemeu al XIII-lea Philopator s-a înecat în Nil?

— Din nou anecdote, zâmbi uriașul. Într-adevăr. A încercat să fugă și s-a înecat. Cezar a cucerit Alexandria și a urcat-o pe tron pe Cleopatra, fiica lui Ptolemeu al XIII-lea, și l-a pus pe ultimul Ptolemeu, al XIV-lea, coregent. Așa s-a stins dinastia care a dominat o parte a lumii, poate cea mai interesantă, timp de 300 de ani. Și a doua variantă?

— Cea legendară. Care sună bine, dar nu e foarte credibilă.

— Cea cu arabii?

— Da. E povestea aia cu emirul Amrou care respectă cultura și e impresionat de bibliotecă. De aceea îi trimite o scrisoare califului Omar, pe care îl întreabă ce să facă cu ea. Și e răspunsul ăla spectaculos, dar, din păcate, apocrif: „Dacă cărțile din Bibliotecă spun altceva decât Coranul, acestea vor fi considerate eretice și în consecință trebuie să fie arse. Dar dacă în Bibliotecă există și cărți care spun același lucru ca și Coranul, noi nu avem nevoie de ele pentru că noi avem Coranul, și în consecință pot să fie arse”.

— Da. E o formulare spectaculoasă. Foarte literară. Din păcate, neadevărată. Cucerirea arabă are loc în 642, era noastră. Iar Biblioteca nu mai exista de 370 de ani.

— Asta înseamnă anul 270? Sunteți sigur?

— 272, ca să fim exacti. De fapt, declinul începe cu mult mai devreme. Asasinarea lui Ptolemeu al VII-lea Philopator, în 144 î.e.n., anunță sfârșitul măreției Alexandriei. Așa că nu a durat atât de mult cât se spune. Doar vreo două sute de ani. Orașul e în criză, iar intelectualii trăiesc în confuzie. Aproape toți oamenii importanți fug într-un loc mai sigur, care îi va primi cu brațele deschise. La Roma, care începe să devină centrul lumii civilizate. Cu doar câțiva ani mai devreme Lucius Mummius rade Corintul de pe fața pământului și marchează începutul sfârșitului Greciei. Urmașul său la tron, Ptolemeu al VIII-lea, Physcon sau Euergetes al

II-lea, impune un fel de dictatură militară. Tot un militar va fi numit și director al Bibliotecii. În acel moment nu mai exista niciun bibliotecar la Alexandria. Regele s-a proclamat de-a dreptul faraon. Dar Biblioteca începe să decadă. Nu mai e împlătită. Totuși, e bine păzită și nu dispăre mai nimic. Mai există un factor. Odată cu căderea Greciei, influența elenistică din bazinul mediteraneean se stinge încet-încet, și locul ei este luat de cea romană. Limba greacă e dată uitării și generațiile următoare nu o mai vorbesc. Bineînțeles, în afara oamenilor educați. Limba latină înlocuiește greaca peste tot. După uciderea lui Cezar, Antoniu fură sulurile de la Pergamon și le aduce plocon Cleopatrei. După cum știm, e învins de Octavian Augustus la Actium. Se sinucid și el, și iubita lui. Octavian trebuie să aibă Egiptul sub control. Construiește un nou oraș, în cinstea victoriei sale, lângă Alexandria, Nicopolis, și îl numește prefect pe Cornelius Gallus. Care o ia razna. Începe să marcheze toate monumentele cu numele său. Și să ridice obeliscuri în propria onoare.

— Alt dictator! Ce ți-e și cu puterea asta!

— Întocmai! E periculoasă. Chiar pentru cel mai normal dintre oameni. Îți ia mințile! Dar Roma nu suportă tiranii, așa că îl obligă să își ia viața. După toate astea, romanii aprobă fonduri pentru renașterea Bibliotecii. Vin ani buni, în care se încearcă resuscitarea

ei. Încep să se întoarcă cercetătorii străini. Chiar dacă nu mai sunt de talia predecesorilor. Dar nu mai e proprietatea dinastiei Ptolemeice, ci bibliotecă publică. Alexandria nu mai e centrul intelectual al lumii, dar rămâne interesantă într-o oarecare măsură. Până în 213, când alt împărat dement, Caracalla, este luat peste picior de către intelectualii din Bibliotecă și făcut de râs în public. Ordonă să li se taie gâtul tuturor și expulzează orice urmă de cercetător din muzeu. În 272, o anume Zenobia, regina Palmirei, vasala Romei, atacă și cucerește Alexandria. Se autointitulează împărăteasă și își pune fiul pe tron. Împăratul Aurelian, enervat, recucerește Alexandria. Și, interesant, n-o omoară pe Zenobia, ci o exilează la Roma. În această perioadă de 60 de ani, între barbariile lui Caracalla, trecerea Alexandriei prin foc și sabie de către regina Palmirei, apoi de către împăratul Romei, Biblioteca dispare. Ca și când nu ar fi existat vreodată.

(...)

— Și Serapeumul?

— A, biblioteca mică a fost distrusă mult mai târziu. I-a supraviețuit 120 de ani celei mari. A fost distrusă de către patriarhul Alexandriei, Theophilus, cu binecuvântarea împăratului Theodosius. În 391. Pe ruinele templului a fost ridicată o biserică creștină. Ultimul mare bibliotecar al Serapeumului a fost

matematicianul Theon, tatăl Hypatiei.

(Capitolul 103)

În care citim câteva versuri cu cheie ale lui Borges despre bibliotecă.

De esta ciudad de libros hizo dueños a unos ojos sin luz, que sólo pueden leer en las bibliotecas de los sueños los insensatos párrafos que ceden las albas a su afán. En vano el día les prodiga sus libros infinitos, arduos como los arduos manuscritos que perecieron en Alejandría...⁵⁵

Despre operele pierdute ale antichității

Unde ni se explică cum au distrus creștinii minunile culturale ale Antichității, cum împăratul Iustinian, un crescător de capre bulgar analfabet ajuns să conducă Bizanțul, a desființat Academia lui Platon din ură pentru oricine știa să citească și își permitea să gândească liber, și de

⁵⁵ În ăst oraș de cărți stăpân făcut-a/ Ochi gol, spre sine-ntors, ce nu mai poate/
Citi doar biblioteci netoate/ De vise, când pasaju îngăduit-a// Al dimineții somn.
În van i-arată/ Lumina zilei cărțile-i frumoase, / Ce parcă-s manuscrite
anevoioase/ Din Alexandria incendiată... (Jorge Luis Borges, „Poemul darurilor”
(fragment), în *Poezii*, traducere în limba română de Andrei Ionescu, Editura Polirom, Iași, 2005).

unde aflăm că au ajuns până la noi doar cel mult 25% din toată literatura antică și de unde mai aflăm pe un ton nostalgic ce și cum știm sigur că a dispărut, dar și ce nu știm cu exactitate. Sau ce nu știm că nu știm.

— Nu știu dacă vă dați seama ce ar însemna pentru un om ca mine ca fanteziile defunctului dumneavoastră prieten să fie adevărate. Măcar în parte. Pentru mine, ca să zic așa, întreaga aventură începe în 480, adică în urmă cu 2500 de ani, când grecii îi spulberă pe perși în bătălia de la Salamina. Atunci când perșii, barbarii orientali care veneau să radă de pe fața pământului prima cu adevărat mare minune a lumii, civilizația Greciei antice, de nervi că sunt învinși, bat, la propriu, marea cu vergile. În acest an, Eschil luptă în această bătălie, Sofocle, complet gol, își etalează frumusețea statuară, de tânăr de șaisprezece ani, cântând din liră și dansând în fruntea procesiunii din Colonos, care sărbătorește exact această victorie, iar Euripide tocmai vine pe lume. Acești trei oameni sunt părinții tragediei și, datorită lor, lumea noastră modernă arată atât de splendid. Fără ei, niciuna dintre marile narațiuni de astăzi n-ar fi posibilă. Lor și, în special, lui Homer și Aristotel le datorăm întreaga istorie a culturii. Cine nu îi imită în literatură, în teatru, în film, în viață se raportează la ei și, chiar când

exprimă altceva, o face ca o reacție la aceste genii absolute ale umanității. Dacă nu ar fi existat ăștia trei, Shakespeare nu ar fi fost posibil.

Nici Corneille sau Racine, nici O'Neill. Și o să zic ceva ce o să ți se pară ciudat, dar nu ar fi existat nici filmul ăla extraordinar al lui Coppola, *Nașul*, care e o tragedie greacă în sine. De la subiect până la structura în trei părți. În Antichitate nu existau piese de sine stătătoare. Erau scrise, în primul rând, pentru întreceri. Iar acolo regulile erau clare. Pachetul cu care concurai, ca autor, era format din patru piese: o trilogie, care prezenta aspecte diferite ale aceluiași subiect, și o piesă satirică. De la Eschil ne-a rămas o trilogie întreagă, dar nicio satiră. Vă dați seama, Eschil era considerat în epocă marele specialist în opere satirice, geniul lor absolut. Tragedia avea rolul de a crea o anumită stare, de a-l purifica pe spectator. Dar satira, care se juca la final, avea menirea de a-i aminti că este, totuși, la teatru și că nu e cazul să se ia foarte în serios. Asta e grozav. E aproape postmodern. Trebuie să fi fost un spectacol grozav, cu corurile alea de satiri cu picioare de capră, dirijate de maestrul lor, Silenus.

Charles era încântat de modul în care vorbea profesorul și nu l-ar fi întrerupt pentru nimic în lume, chiar dacă îi era clar că nu va scoate de la el nimic care să îi folosească. Dar măcar își mai umplea timpul și își

mai alunga amărăciunea.

— După cum știți, operele complete ale lui Eschil ajung în Alexandria printr-o șmecherie. Ptolemeu al III-lea le cere de la atenieni, singurii care le aveau, pentru a le copia. Depune o garanție de 15 talanți de argint, ceea ce în epocă e, trebuie să spunem, o sumă enormă, egală cu toate taxele pe care le plătește cartierul evreiesc pe o perioadă de un an. După care refuză să le înapoieze, renunțând de bunăvoie la garanție. Iată că și grecii cei șireți sunt trași pe sfoară.

— Ptolemeii se ocupau cu asta destul de des. La fel au făcut și cu manuscrisele pe care le-au găsit asupra navelor care acostau în port. Le cereau originalele tuturor cărților care existau asupra lor, tot ca să le copieze. Dar, când să le restituie, le dădeau înapoi copii. Și asta, în cel mai bun caz.

— Exact! Pentru Ptolemei, ca și pentru Alexandru Macedon, elevul lui Aristotel, cărțile înșeninau putere. Știți că așa s-a construit Biblioteca din Alexandria? Cu Demetrios spunându-i primului Ptolemeu că, dacă vrea să își înțeleagă supușii, care erau un talmeș-balmeș de nații, trebuie să le citească operele? Dar mai există o anecdotă drăguță. Goții, care trec prin foc și sabie Atena în 260 e.n., distrug totul, dar nu cărțile. Pentru că o căpetenie de-a lor spune că, atât timp cât grecii rămân sclavii cititului și ai discuțiilor filosofice, nu o să aibă

timp să învețe să se lupte.

— Da. Împăratul Iustinian gândește exact invers când decide să închidă Academia lui Platon. Ce nu reușesc barbarii, fac oamenii care sunt obișnuiți deja să mănânce cu furculița și cuțitul.

— Ăla? Păi, așa-zisul împărat e, de fapt, un țărănoi bulgar cocoțat în copac. Sau din sudul Serbiei. Un crescător de capre. Un cretin. Decretează în 529 că interogația filosofică e extrem de periculoasă pentru doctrina creștină și că face rău la cap unui credincios umil.

— Scuza tuturor dictatorilor. Că vor să-și protejeze supușii. Se pare că cele 18 argumente ale lui Proculus, ultimul director al Academiei, care resping logic teoria creștină a creației, îl duc aici pe Iustinian.

Dialogul îi plăcea lui Cifarelli, care-și relua ideea anterioară:

— Să mai spun că este interzisă copierea operelor lui Eschil. Și totuși, multă lume le citește la bibliotecă. La un moment dat, dispar. Acum îmi spuneți că le-ați regăsit. Le vreau neapărat, îi spuse profesorul, rugător. Nici nu îmi trebuie manuscrisul original. Le pot citi și scanate.

— Vă promit că ăsta va fi primul lucru pe care îl fac când pun mâna pe ele.

— Contez pe cuvântul dumneavoastră. Ca să

continui un pic, să-mi duc gândul până la capăt. Eschil câștigă prima sa competiție dramatică în 484. Va fi învins la bătrânețe de un Sofocle de 27 de ani și, umplut de rușine, se autoexilează din Atena. Dar în această perioadă reinventează teatrul, tragedia. Vocea sa e îndeobște autoritară și puternică. Teatrul său este o pledoarie pentru îndeplinirea datoriei civice și un imn pentru respectarea cultului eroilor. Unii, ca Aristofan, de pildă, îl iau peste picior și îl consideră prea gongoric, că vorbește în titluri sforăitoare, că replicile pieselor sale sunt declamații patriotice. Un stil grandilocvent, ornamentativ și grav. Dar nu întotdeauna. Câteodată își ia peste picior propriile personaje, le îmbracă ciudat, scandalizează publicul. Asta și în tragedii, nu doar în piesele satirice. De-asta zic că postmodernii îl pot revendica fără probleme. E aproape linșat, acuzat fiind că a revelat pe scenă celebre mistere eleusine, pe care le cunoștea ca protejat al lui Dionysos, el fiind chiar originar din Eleusis. Pe lângă astea, mai și agresează spectatorii întruna. În *Eumenidele*, ultima piesă din Orestia, singura trilogie completă care ne-a rămas de la el, în momentul care începe cu furiile, spectatorii sunt atât de șocați de prezența lor, încât mulți părăsesc teatrul de frică.

— Da, dar știți că, de fapt, primul autor care

revoluționează teatrul, care era coral, este un anume Thespis, care introduce primul actor?

— Da, ăsta nu avea un rol prea mare. Zicea câteva cuvinte. Treaba o face Phrynichus, care îl face pe acesta chiar să interpreteze de-adevăratelea. Câteodată chiar mai multe roluri. Dar Eschil introduce al doilea actor. Asta e de o importanță covârșitoare. Pentru că monologul se transformă acum în dialog. Și unde e dialog apare exact esența narațiunii – da, v-am citit cărțile –, care e conflictul. Apropo de cărțile dumneavoastră de naratologie, dacă îmi permiteți o mică observație.

— Vă rog, răspunse Charles, mirat.

— Undeva povestiți chiar despre tragedia greacă și explicați ce e *deus ex machina*. Acea intervenție exterioară, neapartenând logicii după care se desfășoară acțiunea, deci artificială, care vine să tranșeze conflictul.

— Și care e observația?

— Nu pomeniți nici măcar o dată că asta nu e o invenție de început, ci îi aparține lui Euripide.

— Corect, zise Charles. Nu mi-am propus să fac o istorie a teatrului.

— Dar una a narațiunii, da. Și e important. Pentru că intervenția aia exterioară se face chiar printr-o mașinărie, un sistem complicat de scripeți, care coboară

din cer pe scenă, de obicei un zeu, să explice ce se întâmplă, să rezolve conflictul. Dar Eschil e primul care folosește mașinării. În sensul ăsta, tot el a inventat și decorurile și tot datorită lui rolul corului a evoluat, de la comentator exterior la personaj colectiv, cu rol dramatic. Așa că revin și insist. Aș da puținii ani care mi-au mai rămas să pot citi satira care încheia *Orestia*, *Proteus* sau *Prometeu înlănțuit*, *Prometeu dezlănțuit* și *Prometeu aducătorul de foc*. Sau *Femeia de pe Etna*.

Era atâta pasiune în vorbele profesorului, încât Charles își jură că primul lucru pe care urma să îl facă în momentul când va ajunge acasă era să scaneze întreaga carte și să i-o trimită acestuia. Se uită la ceas. Era trecut de patru și încă nu apăruse nimeni.

— Nu trebuie să fiți nerăbdător. Mai ales în chestiuni din astea, spuse bătrânul. Ne mai rămâne un pic de timp să vorbim despre gloria de altădată. Și să mai uităm de durere.

(Capitolul 80)

— Mă întreb foarte serios, continuă profesorul Cifarelli, ce ar înțelege cineva care, prin absurd, ar trage cu urechea la mica noastră conversație și probabil s-ar întreba de ce doi oameni serioși ca noi vorbesc despre lucruri care par atât de îndepărtate, de zici că sunt la nu știu câte milioane de galaxii distanță. Dacă s-ar obosi,

sau dacă școala ar face un efort mai mare să-i învețe, sau dacă materialismul ăsta vulgar, care riscă să ne înghită, ar crăpa puțin, ar lăsa să se întrevadă că, de fapt, Grecia antică, în perioada elenistică, e leagănul adevărat al civilizației noastre, înainte de iudeo-creștinism. Cum ați zice dumneavoastră, toate marile povestiri de aici ni se trag, de la acest popor genial, care a structurat valorile lumii, inclusiv ale celei moderne. Aceasta este partea primordială a sufletului umanității. Orice roman citim azi, orice poveste, orice film vedem, oricât ar părea invenții contemporane, toate se trag de la greci.

— Asta încerc și eu să spun în cărțile mele. Și asta le povestesc și studenților mei. De multe ori luăm cărți sau filme contemporane și, în absolut toate, identificăm o legendă sau o poveste din Grecia antică.

— Bravo, asta am încercat și eu să fac. Câteodată mi se reproșează că această cultură, impropriu numită umanistă, a fost depășită de știință. Dar știința era pe atunci, după cum știți, nedespărțită de filosofie. Conducătorii cetăților grecești și cei mai mulți dintre marii conducători romani, senatori sau împărați, satrapi sau nu, asasini sau nu, erau cu toții oameni de o imensă cultură. Pentru Dumnezeu, Alexandru Macedon doarme sub pernă cu *Iliada* în versiunea profesorului său, Aristotel. Și cu pumnalul, e adevărat.

Și cere să i se trimită în Asia, unde e cantonat, piesele lui Eschil și ale lui Sofocle. Conducătorii de astăzi sunt, în general, needucați și incuți. Și de aia lumea se duce dracului. Pentru că nu înțelege care sunt valorile eterne. Pentru că oamenii de astăzi construiesc, paradoxal, în epoca realității virtuale, o lume care numai aparent e multidimensională. Adică doar ca joc, prin ochelarii ăia pe care, dacă îi scoți din priză, rămâne o chestie îngrozitoare în două dimensiuni, fără imaginație și, mai ales, fără valori. Am fost acuzat că sunt comunist. Eu ce să fac dacă, mai ales în Europa, în Italia și în Franța, lumea bună, lumea spălată, e în special de stânga? Dacă te uiți la dezbaterile de pe Rai Uno, la *Porta a porta*, de exemplu, una dintre emisiunile mele favorite, și vezi cum se înfruntă politicienii de stânga cu cei de dreapta, o să îi vezi pe ăștia din urmă cum sunt – primitivi, rudimentari, cu vocabular sărac și idei fixe, cu valori foarte apropiate de modelele unei societăți închise. N-au repere. Singurele lor valori sunt populismul și Biserica. Adică vulgaritatea și obscurantismul. La fel e și aici, în America: democrații, mult mai educați, sunt în stare să empatizeze, să înțeleagă și suferința celorlalți, să dorească și pentru alții o viață mai bună și un loc sub soare. Cred că în burțile noastre nu poate să încapă chiar totul. Și că, uneori, trebuie să îi mai lăsăm și pe alții să mănânce.

Tot așa cum cred că curul nu face diferența între o mașină și douăzeci, între o proprietate și o mie. Foarte bine, cei care muncesc mai mult trebuie să primească mai mult, dar nu să ia absolut totul de la ceilalți. Sunteți democrat, ca și mine. Înțelegeți foarte bine asta.

— Eu sunt neafiliat, dar, într-adevăr, cam într-acolo se îndreaptă și valorile mele.

Cifarelli nu părea că îl aude pe Charles. Dorea foarte tare să continue.

— Sunteți de origine română, din câte știu. Ei bine, în acest sens, un mare gânditor al dumneavoastră, Cioran, spune că, dacă ar fi grec acum, s-ar sinucide de rușine. Se referă la măreția aceea despre care vorbim. Citim lucrurile acelea și ne minunăm cum putea cineva, cu 2500 de ani în urmă, să gândească în felul ăla, să măsoare exact circumferința Pământului și distanța de la Pământ la Soare. Fără computer, fără tehnologie înaltă. Astăzi nu mai știm nici măcar să adunăm fără calculator. Din cauza asta, dacă ar fi adevărat ce credea colegul dumneavoastră de care ne despărțim astăzi cu atâta tristețe, că cineva ar fi salvat Biblioteca din Alexandria sau o mare parte a ei, am fi în fața unei adevărate minuni, o gură imensă de aer pentru întreaga istorie a umanității. Tragediile sângeroase ale Greciei, precursorile thrillerelor sau chiar ale horrorurilor de astăzi, ne-ar face, paradoxal, mai buni.

Pentru că tragedia are menirea să exorcizeze răul din noi, să scoată afară toată ura și frustrările care ne fac viața urâtă. Medeea, urlând pe ziduri după ce și-a ucis propriii copii și anunțând următoarea nenorocire, e mai prezentă în imaginația noastră decât ne place să credem. Numai că habar n-avem de unde vine. Și dacă ne gândim că doar – în cea mai optimistă variantă – 25 la sută din operele literare ale Greciei antice au ajuns până la noi... Se cunosc numele a peste o mie de autori ai Antichității. Noi avem opere parțiale doar de la ceva mai mult de o sută dintre ei.

Primii oameni începură să sosească și să se adune pe pajiștea din spatele casei funerare. Profesorul își continuă nestingherit monologul:

— Primul papirus descoperit e din secolul al IV-lea î.e.n., dar se cunoaște că grecii scriau din secolul al IX-lea î.e.n. Cinci sute de ani sunt șterși în totalitate cu buretele, pentru că de acolo nu ne-a rămas nimic, nici măcar un cuvânt. Șapte opere dintre cele 80 – sau 75, câte spuneți – ale lui Eschil, opt dintre cele peste 120 ale lui Sofocle, 18 dintre cele 82 de tragedii ale lui Euripide, o mizerie de doar două poezii din cele nouă volume ale poetesei Sappho din insula Lesbos, aproape nimic din partea concurente sale, despre care unii spuneau că era și mai bună, Corina din Tanagra, fenomenul care l-a învins în olimpiada poetică pe însuși Pindar, 11 dintre

cele 40 de comedii ale lui Aristofan, nimic de la Myrtis din Boeotia, tutorele, de această dată, al aceluiași Pindar. Ce minunat trebuie să fi sunat versurile poetesei bahice, cea care preamărea alcoolul, Praxilla din Sicion, sau ale variantei feminine a lui Homer, Anite din Tegea. Perilla, despre care Ovidiu credea că e întrecută în valoare numai de Sappho. Toate astea au dispărut. Doar câteva fragmente au ajuns până la noi de la cel pe care Socrate și Platon îl ridică în slăvi ca imens poet tragic, Agaton din Atena, poemele lui Aleman din Sardis, aproape toate lucrările Sulpicieii, 101 de comedii ale lui Difilo din Sinope, nu mai puțin de 250 scrise de Alexis din Thuri, 13 cărți ale lui Pindar însuși. Care pământ a înghițit oare Istoriile Pamfiliei, lucrările acelui Astydamas, autor a 250 de tragedii, a cărui statuie a fost dăruită pentru că se lăuda prea tare cât de mare scriitor este? 500 de tragedii a scris Pratina din Fliunte. Tot atâtea cărți a scris și Crisip din Solos. Nimic nu mai avem de la Zenon din Cizico, care a scris o *Republică* a lui, ca și Platon, dar despre care se spune că era mult mai bună și mult mai apreciată în epocă. Unde sunt adevăratele opere ale lui Aristotel? Pentru că, din cele 40, dintr-un total de 170 care au ajuns până la noi, habar n-avem care sunt autentice și câte modificări au fost aduse de miile de mâini prin care au trecut, de la elevii săi până la fel de fel de

copiști, mai mult sau mai puțin educați. Unde e marea carte despre comedie a lui Aristotel, *A doua carte a poeziei*?

Aici lui Charles îi veni să ridice mâna și să spună că e la el, dar nu voia să îi provoace un atac de cord bătrânului.

— Unde e specialistul cărților de bucate ale Antichității, Epimarcus? Dar autorul comic Magnes, care a făcut animalele să vorbească în operele lui? Unde sunt cele 800 de cărți ale lui Aristarc din Samotracia? Dar cele ale lui Lesches din Mytilene, care a scris *Mica Iliada*? Unde e continuarea *Odiseei* lui Eugammon din Cyrene, sau cele 30 de volume de memorii ale celebrului istoric Arat din Scizia? Nu ne-a mai rămas nimic din discursurile lui Hypereides, care a preluat de la Demostene arta oratoriei și, după ce acesta a fost exilat, a continuat discursurile acelea violente împotriva lui Filip al II-lea. Furia lor acuzatoare a dat un cuvânt nou: filipicele. Hiperide, care, apărând-o în instanță pe Pyrne – model pentru Afrodita lui Praxitele, acuzată de profanarea misterelor eleusine –, îi smulge roba în fața judecătorilor, iar frumusețea ei îi face pe aceștia să o achite pe loc. 47 de cărți ale lui Strabon din Amaseia lipsesc la apelul de seară, din seara civilizației noastre. La fel întreaga operă a lui Speusip din Atena, nepotul lui Platon, cel care i-a și dezvăluit secretele.

Unde sunt toți ăștia? Unde sunt lucrările presocraticilor? Ale cinicilor și stoicilor? Astea ar apărea toate, dacă visul prietenului dumneavoastră ar fi adevărat.

Până la urmă, Charles nu se putu abține. Așa că strecură o mică glumă.

— Ce ne facem, domnule profesor, dacă pățim așa cum am pățit cu Menandru, elevul lui Teofrast, urmașul lui Aristotel la conducerea liceului? Menandru, care era considerat în epocă un geniu al comicului, un autor despre care se spunea că nu există o lucrare scrisă de el din care să lipsească o extraordinară poveste de dragoste, Menandru, cel căruia atenienii i-au ridicat o statuie, ca dovadă de respect și admirație. Și despre care Goethe, care nu citise nimic de el, că n-avea de unde, scria că avea un farmec aparte. Și acum, că am descoperit câteva dintre operele pierdute, nu știm pe unde să le ascundem. Inclusiv dumneavoastră ați spus că e o mare confuzie, o imensă păcăleală. Un autor jenant. Dar eu zic că trebuia să ne așteptăm. Ce încredere poți să ai într-un individ care s-a aruncat în apă știind că habar n-are să înoate și a sfârșit înecat? Foarte ridicol. Despre unul care și-a botezat o piesă *Femeia căreia i se tunde părul*? Știți piesa aia a lui în care victima violată se mărită cu violatorul? Ce facem dacă descoperim că majoritatea

lucrurilor ăstora care s-au pierdut o să ne dezumfle pe toți? Ce facem dacă, contrar a ceea ce credea George, ceea ce s-a pierdut nu ne va salva de ceea ce avem deja, ci din contră?

(Capitolul 81)

Despre draci și alte arătări infernale

Unde citim despre câteva dintre identitățile asumate de diavol de-a lungul timpului, îi cunoaștem cohortele și trecem în revistă abia câteva dintre numele sale și despre cum au scornit oameni ai Bisericii rău deranjați la mansardă toată drăcăraia iadului.

Patorrio, Balban, Abracace, Forneus, Astaroth, Orebas, Orias, Sabnah, Xafan, Zepar, Malaphar, Gaap, Azazel, Furfur, Biemot, Cerberos, Ipos, Asmodeu, Lucifer, Labolas, Alvion, Gemory, Prufla, Seere, Vapula, Forcas, Dantalion, Belzebut, Ronove, Andromalius, Adramelech, Abaddon, Șeitan, Aamon, Bitru, Glasya, Separ, Ahriman, Baphomet, Vassago, Agares, Moloh, Vine, Ukobach, Dracula, Angra Maiynu, Behemoth, Satanas, Beleth, Andras, Carabia, Belfagor, Beherit, Syriac, Amon, Amy, Caasimolar, Flauros, Baalzefon, Malehas, Leonardo, Apollyon, Baalberith-Canaanite, Melchom, Wall, Beret, Ose,

Murmur, Phoneix, Sitri, Chemosh, Demogorgon, Abigor, Alastorr, Cali, Decarabia, Procel, Ronwe, Picollus, Cimeries, Euronymos, Gorgo, Mephistopheles, Leviathan, Amduscias, Alloces, Byleth, Focalor, Aarzel, Bifrons, Purson, Mamon, Lilith, MEV, Iblis, Haborym, Loki, Ariocho, Andrealphus, Caacrinolaas, Mormo, Naamah, Samael, Marduk, Bael, Saleos, Otis, Rahouart, Zebos, Mastema, Melek Taus-Yezdi, Buer, Ariocho, Chax, Milcom-Ammonite, Nihasa, Botis, Cimeries, Scox, Barbato, Malfa, Yama, Zaleos, Vual, Vepar, Zagam, Stola, Valac, Samnu, Typhon, Yenlo-Wang, Bune, Aubras, Buer, Balam, Foraii, Eyrevr, Chax, Caym, Sedit, Yama, Tehort, Shax, Bathym, Gusoyne, Halphas, Ahpuch, Astaroth, Raum, Paymon, Baalberith, Bast, Furinomius, Tap, Bile, Enmao, Hecate, Mantus, Mania, Haborym, Damballa, Ishtar, Metztli, Morax, Marcocia, Gamygyn, Nabrius, Mictian, Nergal, Nija, Caym, Marbas, Malphas, Naberius, Prosperine, Sekhmet, Tezcatlipoca, Volac, Haagenti, Leraye, Marchocias, Nicliar, Necuratu, Sabazios, Nosferatu, Tunrida, Thoth, Yaotzin, Nibba, Ipes, Halphas, Naberius, Haagenti, Thamuz, Midgard, Agares, Bathin, Eligos, Cacus, Callicantzaros, Alloces, Astarte, Gorgona, Jinn, Jormungand, Hecate, Incubus, Yenaldooshi, Shedim, Succubus, Rakshash, Hurakan, Hilsa.

Deținuții continuau să scrie, așa că fiecare câteva secunde care se scurgeau adăugau nume pe peretele care începuse să devină neîncăpător.

— În curând vor avea nevoie de o scară, îi șopti medicul asistentei.

Aceasta înțelese și ieși din încăpere.

— Astea nu sunt... încercă ofițerul privindu-i nedumerit pe director.

— Nume ale diavolului, continuă directorul fraza, încuviințând din cap.

— Sau ale unor personaje asociate cu acesta, continuă doctorul.

(Capitolul 13)

— Pardon, spuse Charles, care, simțind că se intra abuziv pe teritoriul său, se aprinse. Noțiunea de diavol pur și simplu nu există înainte de prima religie dualistă, cea inventată, în jurul anului 600 î.e.n., în Iran de Zoroastru sau Zarathustra, cum îi spune Nietzsche, pe urmele lui Herodot. Până la sosirea lui Mithra, universul este într-o confruntare duală între Ahura Mazda și Ahriman – adică Binele și Răul. Aici intră în scenă Zoroastru, care fondează primul monoteism cunoscut în istorie, modelul pentru toate marile monoteisme ulterioare, de la iudaism la creștinism și

până la religia musulmană. Ahura Mazda devine unicul Dumnezeu, Ahriman – Diavolul, iar Mithra va fi echivalentul lui Mesia Isus, Mântuitorul. Îl va învinge în marea confruntare finală, cea de la sfârșitul timpurilor, pe Ahriman și va prezida Judecata de Apoi. Cei buni vor merge în paradis, iar cei răi – în iad. Iată iudeo-creștinismul în întreaga sa splendoare. În Iran se creează, așadar, pentru prima dată cuplul Dumnezeu – Diavol. Zarathustra e genial și merge mai departe, impune o Biserică. Religia devine a tuturor. Dar pentru a fi siguri de asta, poporul trebuie bine îndrumat și păstorit. Și așa, casta preoților dobândește o putere fără precedent. Sună cunoscut și asta, nu-i așa? Reformele cele mari sunt două: una are miza mântuirii sau a damnării eterne și a doua – puterea Bisericii, să îi zicem, deși conceptul nu există încă, care devine independentă de autoritatea seculară. Diavolul este, așadar, clar și fără putință de tăgadă, o invenție politică, exact așa cum ați spus dumneavoastră mai devreme, referindu-vă corect la vampirul din spațiul european și cel american. Dar e de dată relativ recentă. Singurul motiv al inventării diavolului este dominarea maselor. Iar dacă trecem în Europa, nici Grecia antică, contemporană cu Zoroastru, nici cea de mai târziu și nici romanii nu cunosc noțiunea de diavol. Nu numai ca denumire. Pur și simplu, diavolul s-a ascuns în

nisipurile Babilonului. Încă nu și-a luat bilet pentru Europa.

— Aici trebuie să vă contrazic. Una dintre valorile supreme ale Romei era *pistas*.

Senzația celor doi spectatori era că asistau la un duel fără săbii între doi spadasi care nu concepeau sub nicio formă să piardă confruntarea din acea seară. Habar n-aveau cum se ajunsese la asta și care fusese scânteia care aprinsese fitilul.

— Dar *pistas* nu înseamnă în niciun fel ce ne-a făcut creștinismul să credem că înseamnă, în ciuda etimologiei latinești. La romani, noțiunea definea onoarea, demnitatea. Interpretările despre religiozitatea lumii romane sunt abuzive și inventate în creștinism. O grămadă de prostii s-au spus despre acele vremuri. Teologi iluștri s-au chinuit să adapteze lumea aceea la obsesiile creștinismului. Până și un copil știe că un Nero nebun a dat foc Romei.

— Și nu e adevărat?

— Nici vorbă. Este vorba despre o calomnie groaznică, de care au avut parte toți împărații romani, mai ales cei despre care se zice că erau un fel de vampiri, iată, din nou însetați de sânge, pentru că îi prigoneau pe creștini. Îi prigoneau pe creștini pentru că la romani, dacă cineva susținea că vorbește cu Dumnezeu sau e fiul lui Dumnezeu, îl cam trimiteau la

plimbare. Dacă pretinzi că zeii au un plan cu tine, înseamnă că ești dus cu sorcova. Un individ care făcea asta, că era plin de nebuni și de șarlatani și pe vremurile alea, era de-a dreptul exilat, dacă nu chiar omorât. Pentru că acceptarea unui astfel de delir pune în pericol însăși existența Romei, care se baza pe democrație și pe respectarea legilor. Vaticanul, cu propaganda lui deșănțată și rău intenționată, a făcut din romani niște monștri. Ei își apărau normalitatea și demnitatea. Nu existau pe atunci femei isterice care urlau că a intrat diavolul în ele și o grămadă de proști care să le împingă la exorcizare sau femei slabe la minte, care vorbeau cu vreo sfântă sau vreo fecioară și creau prozeliți. Sau, dacă apăreau, erau imediat trimise la plimbare, așa cum elimini piciorul cangrenat pentru a opri infectarea întregului corp. În această cheie trebuie citită relația romanilor cu sectele. Iar esenienii, sau creștinii, erau pe vremea aceea doar exemple dintr-o mare mulțime. Seneca a scris un tratat întreg despre ăștia, care se cheamă *De superstitio*, adică „Despre superstiție”. Și apropo, nu numai că Nero nu era nebun și n-a dat foc Romei. Nici măcar nu era acolo. Iar când s-a întors, a plâns în pumni zile întregi, văzându-și mistuit de flăcări palatul favorit. Cum spuneam, nici Roma antică nu cunoaște noțiunea de diavol. Ba, nici spre religie nu are aplecare aparte.

— Dar evreii cunosc foarte bine Diavolul, protestă Mabuse cu jumătate de gură.

— Ne-ar lua zile întregi să reconstituim istoria în felul ăsta. Foarte pe scurt, primul iudaism, deși vorbește despre mai mulți demoni, nu are încă habar de diavol. Acesta e inventat mult mai târziu, după anul 200, și noțiunea este, cum spuneam, adusă din Orientul Mijlociu. Dracul începe să își bage coada în viața oamenilor doar o dată cu macabeii și sub influența elenismului. Și asta în contextul în care poporul evreu, mai precis unele secte, e cuprins de disperare când vede că speranțele mesianice rămân fără rezultat. Plutește în aer un fel de angoasă apocaliptică, despre care putem spune din nou, fără puțință de tăgadă, că este și ea politică. Dar și așa fiind, diavolul evreilor rămâne foarte departe de fiara teribilă din Noul Testament. Primii evrei nu aveau nici măcar infern.

— Și Șeolul ce e atunci? se repezi Mabuse.

— Șeolul e un loc unde ajungi după moarte. E liniștit și arid. Doar praf și întuneric. Nici urmă de culoarea explozivă, barocă *avant la lettre*, pe care o dobândește pe măsură ce trec secolele, în creștinism. Mai e o problemă ideologică, deloc lipsită de importanță. În Vechiul Testament, Dumnezeu e Dumnezeu, iar Satana e un prinț inferior, un înger căzut. Și el i se supune lui Dumnezeu. Nu e defel echivalentul său cel rău, căci

apare pericolul pe care evreii îl sesizează, acela de a transforma iudaismul într-o gnoză dualistă. Creștinii au probleme foarte mari și dezbat secole la rând, în tratate nenumărate și polemici nesfârșite, traduse, cele mai multe, prin Concilii destul de tensionate, răspunsul la întrebarea dacă Diavolul este cauza sau efectul Răului. Acest răspuns este aproape imposibil de dat și apasă Biserica timp de sute de ani. Statutul său, în primele patru secole, rămâne ambiguu. Primul mare predicator pe tema Satanei, cel care îngrozea publicul vorbind despre puterea Diavolului, era un individ pe nume Priscillian. Biserica s-a îngrozit atât de tare de ce putea să scornească asta, încât îl condamnă la moarte. Sunt executați atât el, cât și iubita lui și câțiva dintre prozelitii pe care îi făcuse. Sunt arși pe rug. Biserica l-a și etichetat rapid, inventând o erezie pentru el, pe care o numește encratism. N-are a face că aceeași erezie e folosită și pentru alte încălcări. Boli diferite, același diagnostic și, bineînțeles, același tratament. În mod paradoxal, Biserica începe, cu timpul, să vadă diavoli peste tot.

Există un personaj, într-un roman al lui Dostoievski, care avea obsesia asta cu dracii și care închidea brusc ușile, pentru a le prinde diavolilor coada în ușa.

— Da. Părintele Ferapont.

Charles zâmbi, în semn de apreciere pentru

cunoștințele lui Mabuse.

— Cum spuneam, într-un fel paradoxal, Biserica începe să se transforme ea însăși în Priscillian. Și se adaptează foarte ușor. Cum apare ceva ce nu-i convine din punct de vedere politic – atenție, spun din nou din punct de vedere politic –, cum mai inventează o regulă și mai scoate din mânecă o erezie. Pe Origene îl condamnă pentru că face diferența între mai multe tipuri de draci. Nici măcar la mai bine de 800 de ani după asta nu e clar cine e Satana de fapt, de unde vine și ce vrea. Conciliul de la Lateran stabilește că și demonii sunt creația Domnului și că, în momentul când au fost creați, nu erau răi. Suntem în anul 1215 și nimeni nu știe încă să spună cum au devenit răi, dacă s-au născut buni. Așa că imaginația populară, sub strict control ecleziastic, nu mai cunoaște limite. Tot felul de teologi inventează tot felul de povești, care de care mai îngrozitoare. De la demoni de toate felurile, sucubi și incubi, ființe înaripate, cu coarne și copite, cu față de țap, cu coadă de măgar, cu trupuri de șarpe, o întreagă populație drăcească cotopește lumea creștină. Au nume și caracteristici speciale. Unii sunt șmecheri și perversi, alții tâmpi și jucăuși, alții răbdători și subtili sau urâți ca dracu', pardon, și mirosind a pucioasă. Armate întregi defilează prin Evul Mediu. Sunt catalogați, numiți, botezați. Îi cheamă oricum le

trăsnește unora, cărora nu le dă pace vena creatoare, să scrie niște lucrări despre ei. Îi cheamă Amon și Adramelech, Moloch și Chax, Gaap și Azazel, Belzebut și Belfegor, Alvion și Barbato, Orias și Satana, Furfur și Arloch, Vual și Haborym. Până și Leonardo sau Asmodeu. Începe să li se spună tot mai insistent fiara sau bestia. De fapt, pacienții dumneavoastră, se pare, le cunosc numele mai bine decât mine.

Caligari privea înmărmurit întreaga scenă. Un lucru era clar. Deși nu dădea doi bani pe polemica desfășurată în fața lui, începea să înțeleagă de ce Ximena îl admira pe profesorul de la Princeton.

— Se ajunge atât de departe, continuă Charles, încât în 1551, un individ care semnează cu numele de Fromenteau tipărește un inventar al diavolimii și stabilește cu precizie că există 72 de diavoli superiori, adică un fel de fețe regale, care au peste șapte milioane de diavoli în subordine. Alte calcule din epocă, polemizând cu numitul Fromenteau, consideră că sunt șase legiuni de demoni, fiecare compusă din 66 de cohorte, fiecare cohortă având 666 de plutoane, fiecare a câte 6666 de demoni. Dacă o să fiți curios să faceți un calcul, eu am fost, o să vedeți că ne oprim puțin sub două miliarde. Ceea ce e mult mai mult decât întreaga populație a lumii la acea dată.

Mabuse îl urmărea pe Charles cu o privire perversă,

ca un vânător care avea convingerea că animalul pe care îl vânează s-a prins în plasă. Dacă vreunul dintre cei trei l-ar fi privit cu atenție, ar fi sesizat pofta din ochii acestuia.

— De fapt, spuse Charles, și aici închei povestea asta cu drăcăraia iadului, diavolul este o invenție politică și o armă politică de temut, folosită ca atare împotriva oricui nu se supune. Biserica vrea puterea. Și o vrea într-un mod absolut. E un complot nerușinat împotriva oricui i se opune, împotriva oricui stă în calea acestui plan cu adevărat diabolic de dominare a lumii. Dacă există cineva care îndrăznește să gândească și să se exprime liber, e imediat pus la punct și, la limită, suprimat. La câți diavoli s-au inventat, nu e greu să imaginezi tot atâtea erezii. Inchiziția, înființată mult mai devreme decât se crede, prin secolul al IV-lea, devine operațională abia șapte sute de ani mai târziu, în urma unui decret semnat de Pedro al II-lea de Aragón, cu binecuvântarea papei Inocențiu al III-lea. Toate marile erezii erau amenințări directe la adresa autorității spirituale a Bisericii. Nicio execuție nu era nevinovată. Filip cel Frumos desființează templierii nu dintr-un motiv ideologic, ci pentru că vrea să pună mâna pe averile lor, care deveniseră uriașe. Biserica nu trebuie decât să livreze justificarea ideologică. Crimele imaginare, printre care venerarea lui Bafomet, diavolul

pe care se afirmă că templierii l-ar fi pupat în cur, la propriu, și la care s-au închinat și căruia i-au adus ofrande, nu e o justificare pentru proces, ci o demonstrație de forță. Și totul cu binecuvântarea papei Ioan al XXII-lea, un papă lacom și fricos, supranumit în epocă, de către ordinele călugărești care predicau sărăcia lui Cristos, „curva de la Avignon”. Dacă vreun popă pune ochii pe o mică afacere a cuiva sau, din contră, pe una care crescuse binișor, îl acuza de erezie. Dacă o femeie își ura vecina, pentru că era mai tânără sau mai frumoasă, o turna pentru vrăjitorie. Verdictul nu era întotdeauna pedeapsa capitală, dar de multe ori era. Așadar, politică și putere economică. Ca în urmă cu două mii de ani, în Iran, diavolul își păstrează rolul intact. Sigur, superstițiile comune nu fac decât să îi netezească drumul. Cred, prin urmare, intuiția îmi spune, că acești pacienți ai dumneavoastră sunt victimele unei lupte pentru putere.

(Capitolul 64)

Unde aflăm ce este acela un basilisc și de ce trebuie să ne ferim de privirea lui ca dracul de tămâie.

— Trebuia să îți fi citit Shakespeare-ul, spuse Charles, râzând. Lady Anne își dorește, auzindu-l pe asasinul soțului ei, diformul Richard al III-lea,

lăudându-i ochii, ca aceștia să fie precum ai unui basilisc și să îl ucidă pe loc.

— Ăla e un basilisc? întrebă Ximena, care nu era foarte convinsă.

— De fapt, e mai mult decât atât. E o combinație de dracontoped cu un basilisc. Suită de desene făcute de mâini diferite, în mod evident, e aproape un tratat de mitologie și un bestiar la un loc.

— Dra... ce?

— În primele desene, cele mai simple, în care șarpele are cap de femeie, ni se vorbește despre seducerea Evei de către personajul cu pricina, știm noi când, unde și cu ce ocazie. Un cleric destul de important, pe numele lui Petrus Comestor, susține că șarpele a luat formă de femeie ca să se împrietenească cu Eva. Mai mult, unduirea femeii a fost creată de Dumnezeu anume după forma șarpelui, tot așa cum înaintarea acestuia seamănă foarte tare cu felul în care merg femeile pe podiumul de modă. De ce i se adresează șarpele în Paradis doar ei? Și nu îi spune niciun cuvânt lui Adam?

— Nu știu. De ce?

— Pentru că are loc o subtilă substituie de personalitate. Eva e, de fapt, șarpele. Pentru foarte multă vreme, și în unele locuri încă și astăzi, femeia este considerată șireată și rea ca șarpele. Și îi sucește mințile bărbatului, întocmai ca acesta. În Evul Mediu,

erau zile întregi când se predica numai despre asta. Femeia, precum animalul cu pricina, este de vină pentru toate relele lumii, de la dezastre naturale până la boli și molime. E mesagerul diavolului, care a luat forma unui șarpe.

— Și de ce are coroană?

— Păi, aici e complexitatea desenelor. Basiliscul e regele reptilelor. E mic, dar al dracului. Te poate omori în toate felurile. Cu o atingere a cozii, cu respirația-i puturoasă, dar mai ales cu privirea. De-aia sunt moarte toate păsările alea din desene. Și plantele. Pliniu cel Bătrân a scris prima oară despre el, dar și Isidor din Sevilla, în etimologiile sale. Nu a scăpat nici de bestiarul lui Leonardo da Vinci. Apare de câteva ori și în Biblie. Nu știi povestea basiliscului și a aspidei? În fine, Pliniu zice că, dacă bea apă dintr-un lac, aceasta va ucide orice vietate care trăiește acolo sau pe oricine bea apă din el pentru multe zeci de ani. Privirea lui topește până și pietrele. Dacă privește sulita unui luptător, aceasta devine un fel de transmitător de electricitate și omoară cavalerul care o ține.

— Și cu cocoșul ăla ce e?

— A, asta e și mai complicat. De la Beda Venerabilul încoace, se știe că basiliscul s-a născut în urma clocirii unui ou de reptilă de către un cocoș. Sau invers. Se cheamă, în varianta asta, desenată și ea acolo, *cockatrice*.

Chaucer îl va numi *basilicok*⁵⁶, adică o combinație de două animale. De ce? Să nu îmi spui că alea sunt portrete-robot, desenate de specialiștii FBI-ului, ale unui basilisc ucigaș, zise Charles în glumă.

De la celălalt capăt al firului nu se auzi nimic.

— Serios? zise Charles. Nu îmi spune! Eu am făcut o glumă. Apropo, cine a făcut desenele alea?

— E puțin important acum.

— În fine. Dacă ați găsit un basilisc infractor, să știți că e greu de prins și încă și mai greu de omorât. Există două metode. Urină de nevăstuică. Trebuie să i-o turnați în cap. Sau, și mai simplu, cum apare și în desenele tale, dacă îi puneți o oglindă în față! Nu suportă să se vadă! Moare de nervi! Sau de scârbă! Sau privirea sa îl ucide până și pe el însuși. Prin oglindă. De aici cred că s-au inspirat și ăia din legende cu vampiri.

— Of, spuse Ximena. Nu poți fi serios până la capăt. Poate că o să mă obișnuiesc, până la urmă.

— Până la care urmă? întrebă Charles, care avea chef să se distreze.

— Deci e un basilisc?

— Fără doar și poate! Când mergem la casa voastră conspirativă, să ne întâlnim cu ăia?

⁵⁶ În limba engleză, *cock* – cocoș (n. red.).

În care ni se prezintă și alte arătări de inspirație diavolească din culturi alternative.

— Da. Numai că Chupacabra, dacă o fi existând, nu a atacat până acum oameni, se ocupă de capre. Le sugerează sângele, că doar de acolo îi vine numele, se auzi, pentru prima oară în acea seară, vocea lui Mabuse. Eu însumi am făcut studii destul de complete, în tinerețea mea, despre vampirism. Ajunsesem un fel de specialist în precursorii acestui fenomen care în Europa este destul de banal în esență, ca și în America, de altfel. Multe chestii cu biblii, cruci și exorcism. Foarte politizat de Biserică. Pe când izvoarele trebuie căutate în Asia, în cultura populară, după părerea mea. Ați auzit despre Lamastu, o zeiță asiriană care fură bebeluși și sugerează sângele bărbaților tineri? Dar de Lamia, amanta lui Zeus, care și-a mâncat copiii pentru că Hera o făcuse nebună și după aceea, ca să se răzbune, sugerează sângele copiilor mici, smulși chiar de la sânul mamei lor? De Lilith, entitatea sumeriană care trăiește într-un copac *hullappu*? Despre cei șapte demoni ai mesopotamienilor, care sugerează sângele războinicilor? Despre Uruku, tot din Mesopotamia, care chiar asta înseamnă, „vampirul care atacă omul”? Despre seria

nesfârșită de vampiri din Valea Indului, în frunte cu Kali, cea mereu acoperită de sânge, și continuând cu creaturile cu cinci picioare care nu se săturau niciodată să bea sânge, cuplul Raksashas și Raksashis, amintit chiar în Vede, care apar și pe peretele ăsta, dacă nu mă înșel? Asanbonsam, monstrul african cu dinți de fier? Obayifo și Yaramayhawho? Empusa, fiica lui Hecate, Krampusul încornorat, Ekimmu sau Lemuria, Penanggalana malaysiană, vetalele și goulirii? Sau sinistrul vampir chinez Chiang-Shih, care zboară în noapte și nu poate fi prins? Și, ca să ne întoarcem în America Latină, adică chiar aici, de unde se pare că au pornit evenimentele noastre, despre El Cihuateteo al aztecilor sau despre Tlahuelpuchi al olmecilor?

(Capitolul 64)

În care ni se dezvăluie frumoasa și trista poveste a Sfintei Magdalena a Crucii, care l-a născut pe Isus a doua oară și despre care nu se știe nici astăzi cu exactitate dacă era nebună sau doar o profitoare mitomană.

— Nu. Par toate nume de diavoli, sau chiar categorii, așa cum sunt incubii sau sucubii de la sfârșit. Ceea ce nu înțeleg e de ce începe taman cu ăștia doi.

— Care? Patorrio și Balban?

— Da. Oamenii ăia șocați nu au, pur și simplu, cum

să știe cu toții numele astea. Doar dacă le-au fost băgate în cap tuturor. Și asta îmi întărește convingerea că doctorul ăla, Mabuse, le-a făcut ceva. Le-a sugerat numele astea cumva, le-a povestit despre ele.

— Ce e atât de special la ăștia doi?

— Tu ai auzit de ei?

— Eu? Nu. Dar eu nu am auzit de majoritatea. Unele sunt haioase.

Râse și-l trase pe Charles înapoi pe canapea.

— Ei bine, află că ăștia doi diavoli sunt o invenție a unei singure persoane. Până atunci, nimeni nu vorbise despre ei. Și nici de atunci, fără s-o citeze.

— Pe cine?

— Era una. O nebună. Magdalena de la Cruz sau Sora Magdalena a Crucii. Ești catolică?

— Da. Am fost botezată, dacă asta întrebi, dar cam aici se termină legătura mea cu religia. Cine e asta?

— Sora Magdalena a Crucii. O călugăriță din ordinul franciscan, care a trăit la Cordoba, în secolul al XVI-lea. Din câte știu, a fost și sanctificată sub numele de Maria Magdalena.

— Zău? Asta nu e...?

— Ba da. Discipola preferată a lui Isus.

— Voiam să zic aia care i-a făcut un copil? Nevastă-sa?

— Ha, ha, râse Charles. Citești prea multe romane

stupide, spuse maimuțărind-o.

Bineînțeles, fu răsplătit cu un sărut. Se afundă mai mult în canapea și o îmbrățișă pe Rocio.

— I-a împrumutat numele. A fost o sfântă celebră. În timpul vieții era, cred, cea mai celebră sfântă a Spaniei. Mai celebră chiar decât Tereza de Avila.

— Zău? De asta am auzit. Și Magdalena asta prin ce s-a remarcat?

— A zis într-o zi că e gravidă cu Sfântul Duh și că îl va naște încă o dată pe Isus.

— Vorbești serios? Adică era trilulilu? Întrebă Rocio, făcând un gest cu mâna în dreptul tâmpiei.

— Nu sunt oare toate femeile astea care au viziuni? Magdalena avea o istorie lungă. Bineînțeles, Isus a coborât lângă ea, pe când se refugiase într-o peșteră de unde a fost readusă acasă de către îngerul ei păzitor. Nu își mai amintește nimic despre călătorie. Doar întâlnirea. Avea cinci ani. La zece, a încercat să se răstignească singură. Îți dai seama cum i s-a dus buhul. Cică la 16 ani, două dintre degetele de la mâna ei sunt încă de copil, nede dezvoltate. Pe alea le-ar fi atins Isus când a vizitat-o în peșteră. Face tot felul de sacrificii dintr-astea, extreme. Se autoflagelează în toate felurile. E celebră în toată Sevilla de când e primită la mănăstire. La Convento de Santa Isabel de Los Ángeles. Bineînțeles, așa cum e și normal, evoluția ei nu se poate

opri. Așadar, câțiva ani mai târziu, iat-o și prezicătoare. Tot mai multă lume vine să o viziteze. Cum fata are nevoie de și mai multă atenție, zice într-o zi că e gravidă. Cu Sfântul Duh. Izbucnește un conflict între surorile mănăstirii. Cele care o cred încep să se intereseze dacă scrie pe undeva de posibilitatea unei a doua nașteri a lui Cristos. A doua venire, da, dar printr-o nouă naștere? Pelerini nesfârșiți vin la mănăstirea care devine celebră. Curg donațiile. Până la urmă, veștile ajung la centru. Însuși arhiepiscopul de Sevilla vine cu trei moașe, să îi verifice virginitatea. E gravidă și virgină. Maicile care nu cred minunea sunt încarcerate. Întreaga Spanie fierbe în așteptarea noii veniri.

Rocio îl privea fascinată pe Charles. O pufnea râsul foarte tare, dar nu voia să îl întrerupă. La un moment dat, nu se putu abține și pufni. Charles începu să râdă și el.

— Da' ce, nu mă crezi? E serioasă treaba.

— Da, da, zise Rocio, printre hohote. Și? Mai departe?

— A, vrei să știi mai departe? Devine din ce în ce mai tare. Ca un roman polițist plin de răsturnări neașteptate. Zice că Sfântul Duh i-a zis că trebuie să sufere singură. Se închide în casă. Trei zile. Sute, dacă nu mii de pelerini, rămân acolo îngenunchați, în jurul

căsuței ăleia. Suntem în noaptea de Crăciun. Normal. Când altcândva se poate naște Mesia? Chiar și pentru a doua oară? Două nașteri, dar o singură dată. Ca să nu ne încurcăm. După trei zile, iese din casă în fața mulțimii care o aștepta plină de speranță, în genunchi. Cică ar fi născut, dar copilul a dispărut. Lumea opinează că s-a înălțat direct la cer. Moașele detective sunt puse să verifice dacă există semne ale nașterii. Totul e confirmat. Inclusiv părul ei, care s-a transformat în blond. Din care maica stareță taie șuvițe și le vinde buclă cu buclă pelerinilor, la prețuri exorbitante. Dar mai-marii Bisericii sunt îngrijorați. Nu știu dacă e bine ce se întâmplă. Au loc dispute intense în spatele ușilor închise. Între timp, Magdalena e ținută prizonieră într-o chilie. Cu ușile și ferestrele bătute în cuie. Bineînțeles, dispare și de aici. O găsesc adormită lângă o fântână. Cică Sfântul Francisc personal a aflat că murea de sete și a cărat-o pe brațe până la fântână. E așa un delir în țară, încât în foarte scurt timp donațiile cresc exponențial. Se strâng bani pentru o catedrală care să îi poarte numele. Mănăstirea devine cea mai bogată din întreaga Spanie. Magdalena este aleasă stareță a mănăstirii și o gonește pe Izabela, cea care a primit-o în ordin. Dă indicații despre cum trebuie construită catedrala. Că stareța e dracul gol, dacă pot spune așa. Din masochistă, devine de un sadism de

nedescris. Penitențele la care își supune surorile sunt insuportabile. Penitență, mortificare, autoflagelare. E vremea ciliciului și a brâurilor cu piroane de fier, a înngenuncheatului pe cuie ruginite. Chiar și a coroanelor de spini.

— Vorbești serios? Întrebă Rocio, căreia îi dispăruse zâmbetul.

— Da. Serios. Țăcăneala e totală. Regina Isabela îi trimite, pentru a fi binecuvântat, pătuțul viitorului rege Filip al II-lea. Fel de fel de doamne nobile, marchize și ducese, infante și ce-or mai fi fost trimit bani mănăstirii pentru ca Magdalena, care deja vorbea personal cu Fecioara Maria, că doar au născut amândouă același prunc, să le pună niște pile cu prilejul următoarei lor conversații. Însuși Carol Quintul își trimite stindardul, să îl sfințească. Inchizitorul General o vizitează. Ca și nunțiul papal, cu un mesaj de la însuși Sfântul Părinte, care o imploră să se roage pentru întreaga creștinătate.

— Asta chiar s-a întâmplat? Întrebă Rocio, care devenea din ce în ce mai mirată.

— Și încă cum. Numai că stareței, care e realeasă de vreo trei ori, nu îi ajunge. Scoate confesionalul din joc. Spovedania se face față în față. După care le interzice maicilor să se mai spovedească în fața bărbaților, trebuind să o facă zilnic doar cu ea, în propria chilie. Încep să apară zvonuri. Despre oarece relații sexuale

contra naturii. Pierde următoarele alegeri, în favoarea fostei starețe, întoarsă să se răzbune. Au trecut deja treizeci de ani. Baba izgonită o pune pe Magdalena, acum babă și ea, să traseze cruci cu limba pe podeaua întregii mănăstiri, să lingă pe jos întreaga curte, centimetru cu centimetru. Magdalena se îmbolnăvește. Crezându-se că e pe moarte, i se trimite un preot. Sfânta intră în convulsii. E clar. Este posedată. A fost dintotdeauna. Nu l-a născut pe Isus. Nu a rămas gravidă cu Sfântul Duh, ci cu diavolul. E adus un popă bătrân, un anume Don Juan de Córdoba – cum să te cheme altfel, la Sevilla? Țsta e magistru și doctor în exorcism. Performează ritualul. Magdalena urlă, se rostogolește, râde cu vocile a doi demoni diferiți. Țstia se prezintă. Pe unul îl cheamă Patorrio, și pe celălalt – Balban. Recunosc amândoi c-au abuzat-o în toate felurile. Magdalena se trezește și începe să își revină. Recunoaște că a făcut un pact cu diavolul, cu patruzeci de ani în urmă. Acum dracul e cel care i-a atins cele două degete ce refuzaseră să mai crească. Dar lumea bănuiește că nu a spus tot ce știe. Vor întregul adevăr. Așa că este adus un inchizitor tânăr, care trebuie să isprăvească exorcismul. Oamenii află cu stupefație că, în afară de cei doi, cel care a abuzat-o sexual cel mai rău, în tot timpul ăsta, a fost un demon scârbos, cu picioare de țap, piept de bărbat și cap de faun. Țsta i-ar fi

provocat cele mai teribile plăceri. E judecată de Inchiziție. Procesul durează ani. Până la urmă, cardinalul Jimenez, președintele tribunalului, decide că vinovați sunt Patorrio și Balban, iar biata femeie e doar o victimă. Sentința de condamnare la moarte îi este comutată în căință pe viață, la o altă mănăstire franciscană, din Burgos, unde moare în 1560. Are 74 de ani.

(Capitolul 113)

Cea mai misterioasă carte din lume – Manuscrisul lui Voynich

În care ni se povestește cine a fost Voynich și ce e cu manuscrisul lui misterios. Și de ce mii de savanți nu reușesc să descifreze ce a scris un nebun cu 600 de ani în urmă. Și unde avem de-a face cu niscaiva agenți ai serviciilor secrete din diferite țări și se sugerează timid existența unei conspirații. Și ne întâlnim cu Edward Kelly, cel care i-a vândut împăratului țicnit Rudolf al II-lea promisiunea că îi va produce piatra filosofală și o grămadă de aur din nimic, promisiune niciodată onorată, și care a fost plimbat de către un escroc mai mare decât el, John Dee, prin lume, ca pe o maimuță, ca pe femeia cu barbă, ca să vorbească în limbi.

— Cartea aia e o farsă. Numai bună pentru fraieri.

Polonezul ăla care a fabricat-o a inventat o poveste cu o mănăstire.

De fapt, Charles era, pe de-o parte, surprins, pe de alta, îngrozit. Își petrecuse și el întregul an sabatic, pe care și-l luase cu foarte mult timp în urmă, încercând să descifreze manuscrisul cu pricina. Nimeni nu reușea să descifreze manuscrisul ăla, pentru că era indescifrabil. O farsă care luase proporții gigantice, până într-atât încât fusese declarat cel mai mare mister literar din toate timpurile. Nu știa unde va duce discuția, dar îi era rușine să îi spună tatălui său adevărul. De fapt, îi era rușine, în general, că pierduse timpul cu așa-zisul manuscris. Notațiile despre el rămăseseră aruncate într-un dosar, în biroul de la universitate. Pe atunci scria totul de mână. Calculatorul era la începuturi. Avea un 386, dacă își amintea bine. Iar dacă tatăl lui știa ceva mai mult, ei bine, ăsta ar fi fost cel mai jenant lucru dintre toate.

— Nu a inventat nimic. Wilfrid Voynich chiar a cumpărat manuscrisul, alături de alte cărți, din arhivele unei foste mănăstiri iezuite, unde erau depozitate ca vai de capul lor, în niște cufere insalubre, la Villa Mondragone, în apropierea Romei. În 1912.

— Asta susținea el, dar nu există nicio dovadă. Știu niște oameni care s-au dus acolo, dar n-au găsit nimic. Nimeni nu știa nimic.

— Ce oameni? Când s-au dus?

— După război.

— După al doilea război? După aproape cincizeci de ani? pufni tatăl, care se ridică și dispăru pe coridor.

(...)

— Așadar... A, da. Ziceai că nu știu cine s-a dus la Frascati să caute indicii la Villa Mondragone. Ce ai spus înainte de asta e inexact. Voynich nu a spus niciodată nimănui de unde a luat manuscrisul. Asta s-a aflat abia după moartea lui, din niște însemnări.

— Da. Înscenare perfectă. Manuscrisul e un fals făcut, după părerea mea, chiar de Voynich. Din câte știu, ajunsese la Londra în 1890, după ce evadase dintr-o închisoare din Siberia. Murea de foame, și singurul lucru pe care a știut să-l facă a fost să își deschidă un anticariat. Nu se știe cu ce bani. Un evadat dintr-o închisoare de la capătul lumii. Cum evadezi din Siberia? Și presupunând, prin absurd, că-ți reușește asta, cum ajungi din *no man's land* în lumea civilizată? Cu ce? Faci mii de kilometri pe jos prin taiga? Eu am o altă teorie.

— Ai o teorie despre asta? Interesant. Parcă era un subiect cretin!

Charles se înroși la față. Prins cu mâța-n sac, recunosc:

— Într-o vreme m-am ocupat și eu de asta. Recunosc

că nu mă lasă în pace misterul.

— Normal, zise tatăl cu mândrie. Doar ești fiul tatălui tău și, mai grav, nepotul bunicului tău. Noi nu lăsăm niciodată o problemă nerezolvată. Zi, că e interesant.

— Știm că îl scoate la vânzare la Londra, după presupusa călătorie în Italia. Cere o sumă uriașă pe el. Nu îi dă nimeni. Anticariatul trăiește chiar și fără clienți. Se plictisește și, doi ani mai târziu, pleacă taman la New York. Cu ce bani, din nou?

Tatăl își privea fiul cu drag. Își recunoștea în el propriul tată, dar mai ales se recunoștea pe el însuși, așa cum fusese înainte de dispariția soției sale și cum, după atât timp, în ciuda vârstei, începea să redevină.

— Așa. Tu ce crezi?

— Eu cred că în Siberia aia e prelucrat de Ohrana și transformat în agent. Și e trimis la Londra în misiune. Ce fel de misiune, habar n-am. Acolo îl întâlnește pe Sydney Riley, vaca sacră a agenților secreți britanici. Lituanian ca și acesta, făcuseră parte în tinerețe din aceeași mișcare de rezistență antirusească din Polonia. Ohrana l-a trimis probabil să se reîmprietenească cu asta și să spioneze pentru Rusia. Ce e drăguț e că Riley asta este James Bond. Mai precis, este pe bune modelul pe care îl folosește Ian Fleming pentru personajul său. Cea mai tare chestie pe care a făcut-o a fost o tentativă aproape reușită de a-l asasina pe Lenin. Cum Riley e

Bond, adică cel mai tare, îl racolează pe Voynich și îl face dublu agent. Împreună inventează manuscrisul ăsta și Voynich e trimis în America cu o dinamită pe care o evaluează la 160.000 de dolari, ca să ajungă în cercurile înalte. Și ajunge exact unde trebuie. La SIS. Durează câțiva ani. Ajunge la criptograful-șef al Serviciului de Informații al Armatei, care va deveni mai târziu chiar șeful departamentului de criptologie al NSA, William F. Friedman. Se împrietenește cu ăsta, care era o minte incredibilă și avea și o capacitate ludică ieșită din comun, așa că nu e greu ca o carte de soiul ăsta să îi stârnească interesul. Friedman e evreu, ca și Riley, și are legături cu Rusia. Mai precis, e născut la Chișinău, azi Republica Moldova, în acel moment parte a Imperiului Țarist. Părinții săi sunt evrei de la București, adică de origine română, ca și noi.

— Dacă vrei să găsești legături din astea...

— Știu, sunt peste tot. Stai, că mai am un pic. Friedman, ziceam, e pasionat de chestiile astea culturale. Ghicitori, puzzleuri. Pasiunea lui pentru criptografie i se datorează unei povești a lui Poe, *Cărbușul de aur*. În tinerețe, Friedman, care era dispus să creadă toate prostiile conspiraționiste, cu cât mai enorme, cu atât mai interesante, cade pradă unei escrocherii care îl face să se ocupe de decriptarea unor așa-zise mesaje ascunse de Francis Bacon într-o serie de

texte din vremea Elisabetei I. Proiectul e condus de o doamnă, pe numele ei Elizabeth Gallup, cam dusă cu pluta, care vedea mesaje ascunse peste tot, inclusiv în piesele lui Shakespeare. De altfel, Friedman se și însoară cu asistenta acesteia. Friedman încearcă o lungă perioadă să dezlege misterul manuscrisului, chiar și după moartea lui Voynich. Cum știm, fără succes.

Tatăl său vru să intervină, dar Charles ridică amenințător un deget, așa că se afundă cuminte în fotoliu.

— Deci, Riley și, pe cale de consecință, Voynich știu de obsesia lui Friedman pentru Francis Bacon și prostiile astea cifrate, inventează documentul și librarul pleacă la New York ca să îl stoarcă pe Friedman de informații sau poate chiar să fie în preajma sa dacă vreodată Coroana avea nevoie de serviciile lui.

Charles se opri și luă o înghițitură mare de vin.

— Gata? Întrebă tatăl.

— N-ajunge?

— Teoria ta e interesantă, dar se bazează pe conjuncturi nedemonstrabile. În plus, după știința mea, Riley e născut la Odessa, într-o gubernie evreiască din Rusia.

— Da, altă dată e irlandez, altă dată – englez sau brazilian. Astea sunt toate inventate. Exact ca la James Bond, ca să inducă în eroare autoritățile. E cunoscut că

Riley e chimist, ca și Voynich – un alt argument solid pentru episoadele „farmaceutice” din carte –, au același avocat. Cum e asta posibil? Cum e posibil ca un prăpădit de imigrant, evadat din Siberia, să aibă același avocat cu James Bond? Am convingerea că, de fapt, biroul de avocatură al acestuia aparținea serviciilor secrete și că acolo aveau loc, în realitate, întâlniri conspirative. Mi se pare destul de evident totul.

(Capitolul 21)

— În fine. Dacă insiști. Așadar, avem de-a face cu ceea ce tu, pe urmele altora, ai numit, parcă, „cel mai mare mister literar din toate timpurile” sau, ca să sune mai sexy, „cel mai misterios manuscris cunoscut până acum”. Corect?

Tatăl încuviință din cap.

— Un manuscris pe care acest Voynich pretinde că l-a descoperit în timpul unei excursii de afaceri la o vilă a iezuiților care își reorganizau biblioteca din Villa Mondragone, în Frascati, lângă Roma. Ajunge la el după ce umblă nestingherit prin întreaga vilă, ca și când ar avea un fel de presimțire că e ceva pentru el acolo. Cam subțire, zic. În fine. Până la urmă, găsește într-o încăpere subterană un cufăr vechi, plin cu cărți necatalogate. Asta când absolut toate celelalte cărți din biblioteca iezuită sunt ținute într-o ordine clară. Nu e

clar de ce iezuiții nu le-au pus și pe astea în ordine. Poate se temeau că în cufărul cu pricina se ascundea însuși dracul.

— Simt nevoia să te corectez. Voynich notează că manuscrisul ăsta era o ciudățenie și o urâtenie. Inclusiv în cufăr, ca să nu mai vorbim de biblioteca aia catalogată, despre care, îți amintești, spune că avea cărți infinit mai frumoase.

— Vrei să spui că bibliotecarul iezuiților o găsește o stupizenie neinteresantă și că o lasă să putrezească în subsol? OK. Dar mai știm de la el că în cartea asta găsește și o scrisoare misterioasă datată 19 august 1666 – vezi bine, numărul diavolului – și adresată lui Athanasius Kircher, în care acesta este rugat să decrypteze cartea. Deci, încă din acel moment, se asumă că este o lucrare cu cod.

— Păi, asta e evident, de vreme ce acela care o citește nu înțelege nimic din ea, nu crezi?

— Mă rog. Nu îi tremura deloc vocea sau, să zicem, pana. Autorul scrisorii, un anume Jan Marek Marci, zis și Johann, rector al Universității din Praga, medicul oficial al împăraților Sfântului Imperiu Roman de Națiune Germană, foarte convenabil, nu se întreabă deloc dacă nu e cumva scrisă într-o altă limbă, necunoscută lui. Merge direct la țintă. Mesaj codat. Ba, mai mult, sugerează că autorul ei este celălalt Bacon,

Roger, mirabilul doctor. Cum ziceam, teoria mea e că scrisoarea asta a fost creată pentru a-l atrage pe Friedman de partea lui Voynich și, deci, a lui Riley, cunoscute fiind precedentele sale. Se produce aici o confuzie între cei doi Bacon. Dar cine e Kircher?

— Să nu exagerăm acum, spuse tatăl plin de bună dispoziție.

— A, nu, răspunse Charles. Asta ai cerut, asta ai. O să mă lași să îmi duc raționamentul și argumentația până la capăt.

— OK, zise tatăl, dar nu așa, pe uscat. Te rog, du-te până în pivniță și vezi că am lăsat pe masă încă două sticle din astea. Adu-le, că am senzația că o să ne trebuiască.

Charles coborî în pivnița casei și privi cu nostalgie încăperea în care se ascunsese de atâtea ori. Revăzu textul mâncat de timp pe perete și desenul mare cu globul pământesc cu sabia înfiptă în el, care avea dedesubt o balanță. Se întoarse destul de repede și își continuă discursul din momentul în care intră în cameră.

— Cine e Kircher, așadar? Un personaj interesant. A fost comparat cu Leonardo da Vinci. Cel puțin pentru întinderea și varietatea preocupărilor sale. Dar asta are legătură cu Renașterea, nu numai cu da Vinci. Un iezuit care a prins cam tot secolul al XVII-lea, că a trăit ceva,

nu glumă. Pentru vremea aia. Iarăși e foarte convenabil. Voynich găsește într-o clădire iezuită o carte ce are în ea o scrisoare adresată unui iezuit, și nu unul oarecare. Ca și înaintașul său Rudolf al II-lea, împăratul nebun despre care urmează să vorbim, are obsesia cabinetelor de curiozități. Ba chiar ajunge la curtea acestuia, la 20 de ani de la moartea împăratului, unde este urmașul lui Kepler. Pe unde trece, înființează un cabinet din ăsta. Scrisoarea i se adresează lui pentru că în epocă se credea că a descifrat hieroglife din Egiptul antic. E considerat părintele egiptologiei. A învățat limba coptă și a scris chiar și o gramatică a acesteia. Descoperirile sale științifice sunt un amestec de lucruri excepționale și tâmpenii monumentale. A fost primul care a susținut că ciuma, un flagel catastrofal, cum știm, în epocă, e produsă de un microorganism. Așadar, medicină, matematică – a renunțat la hainele preotești ca să predea la universitatea din Würzburg –, religie comparată, teoria muzicii, geologie. A construit și un megafon, poate primul. A predat ebraica. Avea o obsesie cu chinezii. La un moment dat, a vrut să se ducă acolo ca misionar. A scris o carte despre magnetism, în care vorbește despre atracția dintre corpurile cerești în comparație cu cea dintre persoane. Traducerea hieroglifelor propusă de el e falsă de la cap la coadă. Omul nu decriptase nimic,

dar a deschis un drum și a făcut câteva presupuneri interesante. A zis că limba egipteană a fost limba vorbită originar de Adam și Eva, între momentul cu coasta și cel cu fructul oprit. A mai zis că Moise era de fapt Hermes Trismegistul. Aici o ia razna cu ocultismul, vrăjitoria și alte chestii medievale, unde, cum știm, nu era prea mare diferența între știință și magie. Până să decripteze greșit hieroglifele, a zis că nu se pot traduce prin cuvinte, chestie magică, doar prin semne și imagini. După aia s-a răzgândit. Deși cineva l-a numit ultimul mare renașcentist, eu cred că, mai degrabă, a fost un precursor al lui Borges, un autor de ficțiune metafizică ciudată, cu elemente fantastice.

Tatăl se distra copios urmărindu-și fiul. Recunoștea în discursurile sale rigoarea matematică a familiei, dar și accentele de ironie și umor care îl făceau pe Charles atât de iubit și de ascultat oriunde era invitat să vorbească.

— Așadar, sugerează Voynich, urmând așa-zisa scrisoare, autorul e Roger Bacon. Înainte de Friedman, manuscrisul ajunge la Newbold, care preda filosofie la universitatea din Pennsylvania. Cunoscut ca autor de hocus-pocusuri ca *Teologia psihologică* sau *Gnostica creștină*, omul avea obsesii parapsihologice, puternic influențate de o mare femeie a epocii, madam Blavatsky, după părerea unora, cea mai mare escroacă

a vremii, după a mea, un caz clinic de psihiatrie. Ședințele de spiritism pe care le organizează frecvent îi confirmă premisele. Așadar, Newbold este convins sută la sută că autorul e Roger Bacon, fratele franciscan din secolul al XIII-lea, supranumit *Doctor mirabilis* pentru studiile sale asupra naturii. Lui îi datorăm trecerea de la calendarul iulian la cel gregorian, chiar dacă acesta e introdus abia la aproape două sute de ani după moartea sa. Bacon a fost și un geniu timpuriu al studierii fenomenelor optice și a modului cum se formează imaginea în creier și este percepută de ochiul uman. Aș putea vorbi despre el încă vreo două ore, dar ce e important să reținem e că și ăsta, ca orice renașcentist, a avut preocupări dintre cele mai diverse și, ca și la ceilalți, ocultismul și alchimia ocupau un spațiu considerabil din timpul său. A avut și el obsesii serioase, cu secrete de tot felul. A susținut că a descoperit nici mai mult, nici mai puțin decât piatra filosofală. Obsesia sa cu optica, lentilele și lupele îl face pe Newbold să susțină că a inventat microscopul, de vreme ce a recunoscut, în ilustrațiile din manuscris, spermatozoizi, embrioni umani, dar și telescopul, iar unul dintre desene reprezintă, după părerea sa, mai presus de orice îndoială, Calea Lactee.

Se opri să respire, își aprinse o țigară, apoi continuă:

— Cum bine știi, manuscrisul ăsta poate fi privit

oricum. Desenele alea ciudate, de la plante ireale până la nimfe care se scaldă în lichide verzi, desenele care par a descrie anatomia umană, trompele uterine i-au făcut pe unii să îl considere ba un tratat de herbologie, ba un tratat de anatomie, ba o enciclopedie care ar putea fi foarte caracteristică Renașterii. Atât că plantele alea nu seamănă cu nimic cunoscut. Iar în enciclopediile Evului Mediu, tendința era să desenezi cât se poate de realist, mai ales când era vorba de observații din natură. Plantele din enciclopediile medievale par fotografii. Dacă ceea ce pare floarea-soarelui acolo e floarea-soarelui, manuscrisul trebuie să fi fost scris după 1500, întrucât planta nu era cunoscută în Europa. Ea a fost adusă de Columb. Ca și porumbul și cartoful. Așadar, nu e Bacon. Atunci cine e? Lăsăm la o parte stupizeniile cu extraterestrii care au dictat direct scrierea manuscrisului și cea care îl dă ca autor cert pe un da Vinci copil, care își face mâna – de aici ilustrațiile aproape copilărești, deși unele sunt foarte sofisticate. Una dintre marile probleme, dincolo de ilustrații, e limba. Caracterele, frecvența lor nu se supun nici unui fel de reguli cunoscute și logicii pentru o limbă normală. O fi vreo limbă inventată, au spus unii. O limbă cu foarte puține caractere – 23 – și un vocabular extrem de limitat, puține cuvinte, repetându-se de multe ori, în cuprinsul celor 240 de

pagini. Ca să nu mai vorbim că și cuvintele diferite diferă, ca să zic așa, de fapt, foarte puțin, ca și când – iar asta o să înțelegi foarte bine – ar fi serii matematice.

Tatăl său zâmbi și mormăi:

— Exact, serii matematice.

Fără să se întrebe de ce bătrânul Baker întărise aceste vorbe, Charles continuă:

— Nu există, în nicio limbă știută sau care să aibă vreun sens, chiar imaginară fiind, litere care să se repete de trei ori consecutiv în interiorul cuvintelor sau cuvinte care să se repete de patru ori în interiorul unui text. Tot la serii matematice ne duce gândul. S-a sugerat că am avea de-a face cu o stenografiere a unui text și că trebuie înfierată regula. Oricum, teoria care a prins cel mai tare, dintre toate, este că textul ar fi creat de două personaje foarte simpatice ale Renașterii: Edward Kelly și John Dee. Amândoi împreună sau unul din ei.

(Capitolul 25)

— Edward Kelly a trăit mai puțin decât Kircher. Doar vreo patruzeci de ani. Ceea ce e normal pentru secolul al XVI-lea. Ce e ciudat e că, în puținele portrete și litografii, e zugrăvit ca un moș cu barbă lungă și căruntă.

— Așa arătau magii în vremea aia. Imaginea e consistentă cu preocupările.

— Poate. Așadar, Kelly e irlandez. Așa cum se și cuvine, alchimist de vază, medium pentru conversațiile cu îngerii, este considerat unul dintre cei mai mari șarlatani din istorie. Pretindea și el că a descoperit piatra filosofală și că putea face aur din orice. Cică ar fi studiat la Oxford. Una peste alta, se pare că era falsificator, înainte de a fi alchimist. Așa că l-au prins asupra faptului, i-au tăiat o ureche drept pedeapsă și l-au izgonit din Anglia. De aceea se zice că purta ceva pe cap tot timpul, de la peruci dese la fel de fel de căciuli, ca să nu se vadă urmele umilinței. Prima variantă e că ar fi venit la curtea pragheză a lui Rudolf al II-lea, celebru colecționar de ciudățenii, una mai falsă decât cealaltă, de la cuie din crucea lui Isus până la ouă gigant de dinozaur, și, în aceeași măsură, de personalități, de la Kepler la Tycho Brahe și până la unicul, senzaționalul, explozivul Arcimboldo, cu manuscrisul după el. Și că i l-ar fi vândut pe 600 de ducați, spunându-i că este singurul în stare să îl descifreze. Bineînțeles că în el s-ar afla, ascunse cu grijă, toate secretele universului, de la piatra filosofală la elixirul vieții. Rudolf l-ar fi crezut și l-ar fi luat sub aripa sa ocrotitoare. Până la urmă, ce să ceri de la un individ care s-a sinucis refuzând să mănânce din disperare că i-a murit leul cu care dormise în pat până ce acesta a crescut, numai și numai pentru că Tycho

Brahe îi spusese că harta sa zodiacală e identică cu cea a leului?

— E mai tare decât atât. Rudolf și-a pierdut răbdarea, la un moment dat, pentru că protejatul său nu producea aurul promis, și, sub un pretext oarecare, l-a băgat la zdup. A fost eliberat când a jurat că se va pune serios pe treabă. Tot nu i-a ieșit, și Rudolf, care nu îl credea deloc incapabil să producă aurul promis, ba, din contră, era convins că se încapățânează să nu-l producă, l-a mai băgat o dată la pușcărie.

— Da, zise Charles, destul de mirat de cunoștințele anecdotice ale tatălui său, doar că de data asta a și murit acolo. A fost ucis încercând să evadeze. O altă variantă e că John Dee însuși l-ar fi adus la Curte și că manuscrisul e fabricat de cei doi împreună. Un cercetător recent a spus că recunoaște scrisul lui Dee în manuscris. Dee avea convingerea că Kelly era în permanentă legătură cu îngerii. Obsedat de prostiile alea hermetice, Dee l-a exploatat fără milă pe Kelly, plimbându-l prin imperiu și punându-i să facă spectacole publice de intrare în transă, dialog cu ființe înaripate și altele de felul ăsta. L-a exploatat ca pe un animal de circ. Ca pe femeia cu barbă! Cea mai tare explicație care îi leagă pe cei doi de manuscrisul lui Voynich e că limba necunoscută și indescifrabilă este limba îngerilor. Lucrurile se desfășurau în felul

următor: Kelly intra în transă și scotea sunete care formau cuvinte neinteligibile ce îi erau dictate de cete de câte patru îngeri deodată. De cealaltă parte a mesei, Dee scria tot ce auzea. Un caz de glosolalie, adică vorbit în limbi necunoscute. Asta nu explică defel de unde au scos alfabetul cu care scriau și nici desenele. Deci e cam subțire. Povestea mea preferată, în legătură cu cei doi – și cred că asta nu știai –, e că Dee se desparte definitiv de Kelly și încetează să îi mai țină spatele când acesta îi spune, la finalul unei ședințe de dictare angelică, că porunca îngerilor a fost ca el și Dee să facă schimb de neveste pentru o vreme. Se pare că swingul nu făcea parte dintre fanteziile acestuia din urmă.

Tatăl începu să râdă.

— OK. Nu ai de gând să iei nimic în serios.

— Ce e de luat în serios aici? Astea sunt toate personaje ridicole. Mari maeștri ai combinațiilor care profită de naivitatea celor care îi angajează. Nimic nou sub soare. Ce altceva e limba angelică, numită și enochiană, inventată de Kelly? Și ca să închei, fiindcă e, totuși, prea mult, mai e un personaj, tot de la Curtea lui Rudolf, care e bănuț că ar fi produs manuscrisul. Un anume Jakub Hovrvický, zis și Jakobus Sinapius din Tepence, poreclit și Tepenech, e adus la Curtea lui Rudolf pentru a-l trata pe acesta de depresiile severe de care suferea. Țsta chiar a produs rezultate. Făcea o

poțiune alchimică pe bază de alcool care liniștea crizele împăratului și îl făcea mai viguros sau îl lăsa să doarmă. Părerea mea e că făcea un fel de țuică și instalațiile lui alchimice erau un fel de distilerie și că îl îmbăta criță pe Rudolf, care din cauza asta devenea euforic. I se încălzeau urechile și i se înroșea nasul. După care dormea lemn. Tepenech ar fi murit pentru că a căzut de pe cal. Se spune că primul proprietar sigur al manuscrisului lui Voynich e chiar el. Asta dacă n-am ști că e un fals.

Charles se opri din tiradă și răsuflă ușurat.

— Ești mulțumit? Sper măcar că te-am distrat. A, ca să nu zici că nu le epuizez pe toate. Documentul nu conține nicio eroare de scriere, nicio mângăleală, niciun loc unde autorul ar fi fost înclinat să corecteze ceva. Iar hârtia e impecabilă. Nicio corectură, nicio ștersătură pe ea. Ca să nu zic că pentru Evul Mediu să scrii un document integral profan, fără nicio dimensiune religioasă, e cel puțin neobișnuit.

— Și totuși, ai omis ceva esențial, care îți contrazice teoria. Pentru că, totuși, nu cred că nu știi.

— Ce să știu? Un alt secret? Uite, dacă documentul ar fi avut șanse să fie autentic, Biblioteca Beinecke a Cărților Rare, de la Yale, ar fi permis datarea manuscrisului cu carbon. Dar refuză asta cu obstinație de zeci de ani. Zvonurile spun că, nefiind siguri că e

autentic, nu vor să se facă de râs dacă se dovedește un fals. Li s-a mai întâmplat o dată cu „harta vinurilor”. Or, în logica asta inversată, tocmai acest refuz dovedește lipsa de autenticitate. Știința nu e credință!

Tatăl îl privi mirat:

— Înțeleg că te-ai despărțit de mult de manuscrisul ăsta. Dar știi că te informezi despre tot ce mișcă. Cum de ți-a scăpat asta?

— Ce mi-a scăpat?

— Universitatea din Arizona a datat documentul cu radiocarbon, cu mai bine de trei ani în urmă. Și a stabilit fără putință de tăgadă că manuscrisul a fost produs între 1400 și 1440. Ba, mai mult, analiza pigmentilor întărește dovada și stabilește clar că întregul document e compus în totalitate în aceeași perioadă.

Charles își privi neîncrezător tatăl. Cum putuse să îi scape așa ceva? Murmură:

— Ești sigur de asta?

— Păi, e simplu. Ai telefonul ăla superinteligent. Verifică.

Charles scoase telefonul din buzunar și tastă în browser „voynich datare”. Citi cu repeziciune textul care confirma ce spusese tatăl său. Acesta îl privi cu satisfacția războinicului care a repurtat o victorie dintr-o singură lovitură de maestru, fără să își miște

trupele.

— Asta înseamnă... bâigui Charles, jenat.

— Că teoria ta e praf și pulbere.

Charles își privi tatăl, pierdut. Expresia sa trăda nedumerire, dar și o serioasă supărare pe el însuși.

— Cel mai jenant e să ții un discurs dezvoltat dintr-o premisă falsă. Cu cât e mai lung discursul, cu atât e mai jenantă situația.

(Capitolul 26)

— Asta înseamnă că toate teoriile sunt false, spuse Charles, care își reluase locul în fotoliu și termina de înfulecat ultimele felii de brânză de pe platou.

— Nu neapărat, răspunse tatăl.

— Cum nu? Bacon e înainte de 1400, Kelly și Dee și Tepenech mult după.

— Ca să nu mai vorbim de Voynich.

— Am înțeles ironia, dar ce înseamnă nu neapărat?

— Suntem în fața celui mai misterios manuscris din întreaga istorie a lumii.

— Da, mă rog, răspunse Charles, care își recăpătase spiritul combativ. Nu înțeleg de ce ăsta e cel mai misterios, și nu *Codex Rohonci* sau *Prodigiorum ac ostentatorum chronicon* sau *Hypnerotomachia Poliphili*, *Oera Linda* sau chiar *Aldaria*, cunoscută drept *Cartea Soyga*, că tot suntem la John Dee. Sau chiar *Codex*

Seraphinius. De ce ăsta?

— *Aldaria* e o escrocherie, conformă cu prezentarea pe care i-ai făcut-o personajului. De restul nici măcar n-am auzit. Manuscrisul lui Voynich e foarte multe lucruri – un tratat de medicină, dar și un compendiu de farmacologie, o sinteză a universului, dar și o pledoarie pentru complexitatea lumii. Chiar dacă nu s-a făcut public de către cine a fost scris și la ce folosește, Voynich a văzut în el și altceva decât o sursă de bani – chiar dacă și asta –, iar tot delirul, întreaga atracție pe care a generat-o pentru atâtea minți luminate, de-a lungul istoriei, ne arată că e ceva mai mult acolo decât suntem dispuși să recunoaștem. Nu a generat atâta efort doar pentru că e un manuscris nedescifrat. Nici cei de la Yale nu sunt proști, așa, să arunce cu bani pe nimic. Oamenii care s-au apropiat de el au simțit că au de-a face cu o carte unică. O carte care reprezintă...

(Capitolul 29)

Cine a fost cu adevărat Abraham Lincoln?

În care autorul încearcă să deslușească dacă între atâtea variante de Lincolni propuse de către istorici, majoritatea de pe poziții ireconciliabile, se poate trage o concluzie cât de cât decentă care să se apropie de realitate și despre una dintre puținele certitudini pe care le avem despre președintele

american care a desființat sclavia – îi plăceau oamenii grași pentru că râdeau cu poftă și erau, în general, generoși și mereu binedispuși.

— Nu știu ce așteptați să vă spun. Sunt convins că mi-ați citit cărțile, așa că nu cred că v-aș putea spune ceva nou. În fine, am vorbit mai întâi despre cei care îl admiră necondiționat pe Lincoln, într-atât încât îl transformă într-un sfânt. Ca Holland. Sau Sandburg. Știați, ca să devenim anecdotici, că sunt oameni care susțin că ora atentatului, zece seara, și ora morții, 7 și 20 în dimineața următoare, așezate într-un cadran de ceas, creează imaginea unui crucifix? S-a speculat de aici că a fost un fel de Crist, care a murit pentru a ispăși păcatele unei țări întregi, vinovată pentru mizeria cu care ajunsese să își trateze semenii. Holland aproape spune de-a dreptul despre președinte *Ecce Homo*, salvatorul, personajul providențial trimis de divinitate.

— Dar a fost contrazis cu tărie de partenerul de avocatură al lui Lincoln, care a susținut că portretul pe care îl face Holland e o aberație ficțională, care n-are nicio legătură cu realitatea.

— Da. În primul rând, Lincoln, deși e formal creștin, nu a aderat activ la nicio Biserică. Din contră, îi plăcea să îi înțepe pe habotnici cu glume deocheate, care nu de puține ori îi făceau pe puritani să roșească. Citise Biblia

pentru că îi plăcea să citească, dar nu sunt deloc convins că și credea în ea. După unii, viziunea sa religioasă era una fatalistă. Credea, ca și mama sa, că ceea ce a fost scris nu poate fi schimbat. Dar era superstițios. Credea în semne, credea în vise pe care se chinuia să le interpreteze. Dar cel mai mult credea în premoniții!

Bătrânul plescăi de bucurie după ce încheie fraza.

Charles îl privi cu o ușoară compătimire. Totuși, decise să intre în conversația bătrânului, deși bănuia deja că venise degeaba.

— E cam blasfematoare poziția asta! spuse.

— Știu și eu? Poate. Cita des din Biblie. Mai ales în ultima perioadă. Eu am convingerea că folosea asta mai degrabă ca pe un instrument, pentru ca discursurile sale să ajungă mai ușor la mase. Am vorbit și despre Sandburg și Lincolnul său bonom, simplu, onest, dar ambițios. Simplu Lincoln n-a fost niciodată. Din contră, era un personaj foarte complicat. Bântuit de demoni, cu care îi era foarte greu să se ia la harță. De altfel, colegul nostru mai tânăr era foarte informat. A adus la lumină o teorie nouă, pe care eu nu am aprofundat-o, deși am auzit câte ceva.

— Serios, ce? se grăbi să întrebe Charles, în speranța că ar putea afla ceva.

— Știți că Lincoln avea schimbări bruște de

temperament, atacuri de panică, depresii foarte grave? Un fel de simptom maniaco-depresiv, spun cei care l-au cunoscut. Cu accese de furie necontrolate. La un moment dat, după prima despărțire de Mary Todd, Lincoln cade într-o depresie așa de adâncă, încât prietenii lui îi iau din cameră orice obiect cu care s-ar putea sinucide, de la brici la pistol, poate și orice din care ar putea improviza o spânzurătoare.

— Așa, și?

— Domnul Marshall susținea – și ar putea fi real – că motivul acestui comportament agresiv ar fi faptul că se droga. O pastilă pe care o lua frecvent și care se numea *blue mass* ar fi fost responsabilă de insomniile sale frecvente, atacurile de panică, crizele de nervi și tremurul mâinilor. Pastila avea o concentrație mare de mercur. La un moment dat, a încetat să o ia și se pare că crizele au încetat sau au scăzut în intensitate, pentru că fondul era acolo. Dar, ca să revin, Herdon, ăsta e numele avocatului, susține că Lincoln e mai degrabă un cowboy, foarte popular, plin de spirit, neînfricat. Un om de cuvânt. Așa de tare ținea să își respecte cuvântul, zice Herdon, încât se însoară cu Mary Todd numai pentru că a promis. Herdon o ura, e evident. Cum să iei de nevastă așa ceva? O femeie urâtă, rea ca dracu', pitică, grasă. Mary cea roasă de ambiții, zice colegul său, vulgară, lipsită de respect pentru orice și care nu se

gândește decât la ea însăși, la ambițiile ei. E atât de greu de suportat, zice Herdon, încât pentru Lincoln viața alături de ea e mai rea decât arsul pe rug. Chestie confirmată și mai târziu, când Mary începe să primească daruri costisitoare, un fel de șpagă pentru a face lobby pentru tot felul de chestii la urechea soțului ei. Și, roasă și ea de depresii, mai ales după moartea celui de-al doilea copil, s-a apucat de cumpărături deșănțate. Cheltuia într-o zi cât o familie într-un an. Cumpăra orice. A recunoscut odată că era singurul lucru care o consola. Și deși îl considera pe Lincoln cel mai inteligent om pe care l-a cunoscut vreodată, avea față de el un complex de superioritate. Tot așa cum el avea față de ea un complex de inferioritate. Lincoln n-a fost deloc la școală. Adică, în total, cel mult un an. Mary Todd a studiat literatură engleză și franceză la o înaltă academie pentru femei. Mulți au speculat că s-a însurat cu ea numai pentru a parveni. El era sărac lipit, sau fusese, până de curând. În momentul întâlnirii cu ea începuse să fie un avocat de succes, iar ea făcea parte dintr-o familie proeminentă din Kentucky. Tatăl ei era politician de seamă, proprietar de sclavi și bancher. Gore Vidal spune că Lincoln a infectat-o pe Mary Todd cu sifilis. Alții susțin că mercurul pe care îl lua era dovada că suferea într-adevăr de această maladie. Alții susțin că era invers. Ea i l-ar fi dat lui.

Charles privea uimit pasiunea cu care personajul din fața sa arunca acele vorbe despre nevasta președintelui.

Dezamăgirea sa creștea. Se hotărî să mai încerce o dată. Personajul din fața sa era pitoresc. Dar Charles nu avea deloc chef să se distreze. Așa că forță:

— Asta ați vorbit cu George?

— Ha, ha, începu să râdă profesorul. Și asta. Era fermecător. Și, mai ales, mi-a povestit lucruri pe care cred că le-am știut cândva, dar le-am uitat. Uitați, mi-a povestit că, la Casa Albă, cei doi copii aveau drept de viață și de moarte. Puteau să facă orice. Deși Mary voia să îi țină din scurt, președintele s-a împotrivit oricărei forme de control. Cei doi urlau și alergau pe acolo de dimineață până seara. Chiar și când se întrunea cabinetul. Intrau și ieșeau din ședințe, chiuind. Nu li s-a interzis niciodată nimic. Așa era Lincoln. Odată, unul dintre copii, nu mai știu care, s-a jucat cu un soldat de cârpă care, chipurile, dezertase. L-a condamnat la moarte. I-a cerut tatălui său clemență, iar președintele, intrând în jocul copilului, a semnat un decret de grațiere. Dar copilul l-a executat pe dezertor, în ciuda scrisorii de grațiere.

— V-a povestit George așa ceva?

Charles începea să se întrebe dacă nu e cumva într-o farsă și personajul din fața sa, aflat într-o evidentă fază de senilitate, are ceva să îi spună.

— Știu că vi se pare frivol, dar la câte știu eu despre președinte, mă încântă anecdotele astea, spuse bătrânul, care intuise cam ce era în mintea lui Charles. Am vorbit mult despre pretenția lui Sandburg, care susține că președintele e un fel de Socrate al preriei, un Socrate sălbatic.

Un scârțâit se auzi de undeva din dulapul din spate. Charles î ntoarse instinctiv capul. După care îl î ntoarse înapoi la gazdă.

— Ați auzit? Întrebă el.

— Nu. Ce să aud?

— Parcă am auzit pe cineva mișcându-se.

— Da? Casa e veche. Lemnul trosnește întruna. Nu e nimic. Ce vreți exact să știți? Pentru că nu ați bătut atât drum ca să vă țin o lecție de istorie.

— Nu știu, mărturisi Charles. Ceva ce lipsește în toată istoria lui George. Căuta ceva cu multă hotărâre.

— Vă referiți la povestea aia cu punctul de turnură? La momentul în care Lincoln, care nu avea nicio poziție pe tema sclaviei, ba chiar reprezentase în instanță un stăpân de sclavi, ca să își recupereze proprietatea, se transformă în ceea ce cunoaștem, în marele Lincoln, în cel care și-a sacrificat până și viața pe altarul desființării sclaviei? Când se transformă Lincoln în acel personaj istoric gigantic? Asta mă întrebați?

Charles vru să încuviințeze, dar zgomotul din spate

se repetă. Întoarse din nou capul. Zgomotul părea să vină din dulapul din spate, singurul cu ușa. Se gândi că ar trebui să își întrebe interlocutorul încă o dată dacă a auzit și el, dar acesta continuă ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat.

— Asta a vrut să știe și domnul Marshall. În lipsa unor dovezi considerabile, se consideră, îndeobște, că schimbarea începe să se producă în mintea sa în septembrie 1841, în timpul unei vizite de trei săptămâni la Farmington, plantația din Louisville a familiei prietenului său celui mai bun, Joshua Speed. Apropo, știți că au fost unii care au susținut că relația lui Lincoln cu Speed a fost mai mult decât o simplă relație de prietenie? Pentru că au împărțit o bună bucată de vreme patul în cămăruța minusculă de deasupra magazinului din Springfield, unde Joshua l-a angajat pe Lincoln vânzător? A! Și apropo de premoniții! Colegul dumneavoastră era convins că tocmai unul dintre aceste semne i-a schimbat cursul vieții. O întâlnire decisivă, care ar fi avut loc chiar la Farmington. Nu mi-a spus cu cine sau nu îmi amintesc.

Așadar, bătrânul avusese mai devreme un moment de luciditate și îi spusese cam tot ce știa. Sau ce îi spusese și lui George. Charles înțelese că era cazul să plece. Vru să se ridice, dar fu întrerupt de fața zâmbitoare a gazdei.

— Știți ce mi-a mai spus George? Că Lincoln era de părere că oamenii grași sunt cei mai buni din lume. Credea că natura asociază corpolența cu veselia și buna dispoziție. Spunea că n-a văzut vreodată vreun gras care să fie prostdispus.

Fața perplexă a lui Charles îl făcu pe bătrân să reia subiectul.

— Așadar, se pare că Lincoln are un șoc în timpul celor trei săptămâni petrecute alături de prietenul său. Printre lucrurile pe care le fac cei doi acolo e și o plimbare cu vaporul cu aburi pe fluviul Ohio. La un moment dat, se întâlnesc cu un vas care transporta sclavi în lanțuri spre plantațiile din Sud. Paisprezece ani mai târziu, recunoaște într-o scrisoare că nu a uitat niciodată această imagine care l-a obsedat de atunci încontinuu și că felul în care erau tratați acei sclavi, cruzimea cu care erau bătuți și transportați la muncă silnică i-au rămas adânc întipărite în minte. Cam ăsta e momentul la care se referea domnul Marshall și asta e tot ce am știut să îi spun. A, și ca să adaug o anecdotă. Știați că, în vizită la Farmington, Lincoln ia masa, cum e firesc, cu întreaga familie Speed și cu oaspeții lor? Se face de răs, pentru că habar nu are cum să folosească tacâmurile. Sora lui Joshua își asumă să îl educe. Exact ca pe Julia Roberts în *Pretty Woman*.

(Capitolul 39)

— Davidson, care e poate cel mai important biograf al lui Lincoln, cu două Pulitzeruri la activ, e fan absolut Lincoln și susține că președintele n-a fost niciodată rasist, cum a tot fost acuzat, inclusiv de către cei care îi țineau partea, și că abolirea sclaviei a fost întotdeauna în mintea lui. Doar că, în contextul epocii, era riscant să susțină asta la vedere, ori de câte ori avea ocazia. Majoritatea cercetătorilor susțin că Lincoln a evoluat și s-a maturizat. Acest punct de fierbere îl căuta, se pare, George. De asta i-a și vizitat pe toți ăștia. Barrett e un susținător al lui Frantz Fanon. Ăla care a inventat rasismul negru. Marxist din gașca lui Lacan și Sartre. Sartre, care, chiar în prefața lucrării lui Fanon, zice că să omori un european înseamnă să ucizi două păsări cu aceeași piatră: un opresor și pe cel pe care îl oprimă.

— Cum adică? Întrebă naivă Ximena.

— Nu contează. Una peste alta, Barrett spune că Lincoln nu numai că nu a evoluat, ci că a fost un rasist împluțit de la început până la sfârșit. Îi neagă orice merit în abolirea sclaviei și susține că n-a avut loc nicio evoluție, de vreme ce Proclamația de Emancipare, în loc să elibereze sclavii rămași, îi înrobește pe o parte dintre cei deja eliberați și că singurul ei scop era, într-adevăr, să scape de negri, dar nu prin eliberare, ci prin deportare. După Barrett, Lincoln era un

suprematist alb pur și dur.

(Capitolul 58)

— În fine, cum bine știi, întrebarea care îl frământa pe George este ce îl face pe Abraham Lincoln să se transforme dintr-un avocat de prerie, cu siguranță rasist și, în cel mai bun caz, indiferent față de problema sclaviei, într-un adversar al ei până într-acolo încât să își dea viața pentru abolirea acesteia. Trebuie să înțelegem dacă Lincoln a evoluat cu adevărat, în mod natural, s-a maturizat, cum spune profesorul Frazer, sau s-a întâmplat altceva. La un moment dat, în primăvara lui 1864, după o întâlnire cu guvernatorul statului Kentucky, la care au participat un ziarist și un senator, ziaristul cu pricina, un anume Albert Hodges, îl roagă pe președinte să rezume pe o bucată de hârtie lucrurile pe care le-a spus în acea seară. Nu e foarte clar de ce face asta, poate are un simț al istoriei foarte dezvoltat. Cert e că Lincoln îi scrie o scrisoare care a devenit celebră. Fără Hodges, astăzi ne-ar fi lipsit o verigă importantă din istoria evoluției acestui personaj excepțional. Hodges se întreabă de ce și-a schimbat președintele poziția în doar trei ani, de la discursul inaugural, când susține că nu va interveni defel în problema sclaviei, în cea de emancipator. Răspunsul e arhicunoscut: „Sunt în mod natural împotriva sclaviei.

Dacă sclavia nu e greșită, atunci nimic nu e”. Mai spune, citez acum aproximativ, că, în calitate de președinte, trebuia să rămână obiectiv și că nu își putea permite ca o judecată morală abstract-personală să îi afecteze obiectivitatea și rolul de protector al legilor și al Constituției. Scrisoarea se încheie cu alte cuvinte celebre: „Nu am niciun fel de pretenție că eu am controlat evenimentele, ci, mai degrabă, m-au controlat ele pe mine”. Ei, trebuie să aflăm care sunt, într-adevăr, acele evenimente la care se referă. Și dacă sunt doar cele pe care le cunoaște toată lumea sau dacă George a descoperit altceva.

— Și tu ce crezi?

— Cred că pentru a răspunde la această întrebare trebuie mai întâi să răspundem la altele. Să o luăm în ordine. Prima întrebare, serioasă cu adevărat, e de ce a declanșat președintele războiul.

— Asta nu e clar? Asta știe până și o britanică, așa ca mine. Statele din Sud și-au declarat independența față de Uniune.

— Da. Cerculă frecvent teoria asta, cum că Războiul de Secesiune a fost declanșat de Lincoln pentru că voia să salveze Uniunea și că n-ar fi avut nicio legătură cu sclavia. Acest tip de răspuns se regăsește, în general, în cărți stupide de tipul „Știați că?” sau „Minciunile care vi s-au spus la școală” sau „Adevărul pe care profesorii

voștri sau guvernul vor să vi-l ascundă”. Chestii de marketing primitiv, care funcționează la o masă mare de inculți în căutare de titluri senzaționale. Adică guvernul face totul să ascundă, dar un scriitoras mediocru, care așterne pastiluțe prostești cu titluri de-o șchioapă pe niște foi, poate să urle în gura mare adevărul. Păi, unde e guvernul cel rău? De ce nu îi interzice cărțile? De ce nu îi bagă pumnul în gură? În sine, ideea e stupidă. Sigur că războiul e făcut pentru păstrarea integrității țării, dar motivele pentru care aceasta e amenințată sunt legate exact de problema sclaviei. E ca și când ai acuza pe cineva că își pansează o rană de dragul pansamentului, fără să pomeniști rana. Cât de grav ar fi, spuse Charles, care se montase, să îmi aprind o țigară de-asta de-a mea, care tehnic nu e o țigară, ci mult mai mult?

— Nicio problemă, zise Ximena zâmbind. Doar să deschizi un pic geamul.

— Ei bine, zise Charles, ca să îți fac hatârul, întrebarea e de ce au decis câteva state din Sud, și anume, Carolina de Sud, care pleacă din Uniune în decembrie 1860, urmată de Mississippi, Florida, Alabama, Georgia, Louisiana, Texas, Virginia, Arkansas, Tennessee, ultimul stat care părăsește Uniunea în iunie 1861, să se retragă? Aici sunt la modă mai multe păreri, dar două dintre ele sunt cele mai

solide. Unii susțin că statele decid să părăsească Uniunea pentru că președintele nou-ales, ajutat de o majoritate solidă atât în Cameră, cât și în Senat, va începe prin a interzice extinderea sclaviei și va sfârși prin a o desființa. Acest lucru începe să fie clar de la celebrul discurs al lui Lincoln de la New York, la Cooper Union Institute, din 27 februarie 1860, discurs care îl impune pe viitorul președinte, până atunci un cvasinecunoscut, în politica mare și îi deschide drumul spre nominalizare și spre câștigarea alegerilor. Discursul e unic în istorie și pare o pledoarie perfect argumentată a unui mare avocat care pledează în procesul secolului. Lincoln susține și demonstrează cu precedente că părinții fondatori ai Americii, cei care au scris Constituția, se opuneau cu toții sclaviei, chiar dacă mulți dintre ei aveau sclavi. Deci, statele din Sud vor să se despartă de teamă că modul lor de viață, așa cum îl cunoșteau, se va schimba fundamental.

— Și cealaltă poziție?

— Cealaltă poziție susține că motivul ruperii de Uniune este de natură economică. Nordul vrea să impună taxe protecționiste, care să protejeze industria națională, să creeze o bancă a Americii, care să dea țării o monedă unitară, inexistentă până în acel moment, și să nesocotească flagrant drepturile statelor de a-și decide propria soartă. Adică să impună un guvern

federal centralist. Discursul de la Cooper Union, despre care ți-am spus mai devreme, vorbește și despre asta. Despre felul în care autoritatea federală este, în unele situații, peste autoritatea locală. Bun. Astea fiind zise, cum nu am de gând să țin lecții politice complicate și nici să fac filosofie și analize sofisticate, hai să revenim la Lincoln.

— Deja am amețit, spuse Ximena, mai în glumă, mai în serios.

— N-ai grijă. N-o să te obosesc cu detalii despre război sau subtilități politice. Așadar, Lincoln se naște în 1809, într-o cabană sărăcăcioasă din comitatul Hardin. Aici e aproape o coincidență, pentru că și eu m-am născut într-un comitat cu nume asemănător, Hardy, dar în Virginia. Tatăl meu locuiește și acum acolo.

— Tot într-o cocioabă?

— Nu chiar, râse Charles. Cocioaba, cum îi spui, e celebră. Se poate vedea în Hodgenville, la muzeu. În fine, despre familia tatălui său știa că se trage din Pennsylvania și că bunicul său, al cărui nume îl moștenește, s-a mutat în Kentucky prin 1780. Nu știe prea multe. Între timp, o grămadă de cercetători, inclusiv doamna cu care tocmai ne-am întâlnit, specialistă în heraldică și pasionată de arbori genealogici...

— Există specializarea asta? îl întrerupse Ximena. La universitate?

— Nu, râse Charles. Dar dacă ești specializat în familiile nobilimii medievale, te specializezi, vrei, nu vrei, și în arbori genealogici. Și asta nu e o chestie așa simplă cum pare. Pentru că una dintre distracțiile preferate ale VIP-urilor perioadei este identificarea exactă a cronologiei familiilor lor. Când spun exactă, vreau să spun cât mai stufoasă. Adică legată de cât mai multe persoane celebre, de regi și împărați, de întemeietori, de persoane biblice, de Isus sau de Fecioara Maria. Circulau în epocă o groază de șarlatani care făceau bani buni, chipurile cercetând de unde se trăgeau toți ăștia. Mai întâi, cum era, de exemplu, John Dee, își inventau lor înșiși o linie tare – ăsta susținea că făcea parte din dinastia Tudorilor și că era urmașul lui Henric al VIII-lea, după care falsificau documentele de proveniență. Mă rog, să revenim. Așadar, doamna Jackson, pe urmele altora, identifică linia genealogică a lui Lincoln până la un anume Samuel Lincoln, englez din Norfolk, care emigrează în Lumea Nouă pe la 1637 și se așază în Massachusetts. Nu e clar dacă Lincoln era conștient de chestia asta. Familia mamei lui, Nancy Banks, ajunge în Kentucky în aceeași perioadă. Rudele sale susțineau că sunt francezi, de origine nobilă, obligați să fugă în timpul Revoluției. Își pierde mama la

numai nouă ani, din cauza unei boli numite „turbarea laptelui”. S-a constatat mai târziu că vacile care dădeau laptele ucigaș se hrăneau în pădure cu niște plante otrăvitoare. E o mare lovitură pentru el și există speculații că oroarea lui față de orice fel de violență sau cruzime se trage de la acest episod îngrozitor al copilăriei sale. Asta, pe de-o parte. Pe de alta, momentele în care o amintește pe mama sa sunt destul de rare. Câteodată se referă la ea cu căldură, dar de cele mai multe ori îi este rușine că i-a fost mamă, pentru că existau zvonuri că era copil din flori. I-a spus odată unui prieten că e fiul unei bastarde. O tradiție în familia acesteia, de vreme ce o grămadă de Nancy, sau Lucy, sau Polly, cum se numeau toate fetele din familia Banks, erau bănuite de adulter.

— E drăguț asta, spuse Ximena, îngrijorată de ritmul în care povestea Charles. Dar e important pentru povestea noastră?

Charles o privi lung. Își puna și el aceeași întrebare.

— S-ar putea să fie. Tinerețea lui explică multe lucruri. Felul în care s-a format. Dacă te plictisesc...

— Nu. Te rog, continuă.

Charles nu așteaptă să fie invitat a doua oară și își reluă expunerea:

— Tatăl său era un om cinstit și muncitor, nu cum l-au descris pe nedrept unii biografi ai președintelui. A

avut și ceva spirit antreprenorial, dar a fost urmărit mai mereu de ghinion. Ba i-a murit partenerul și a trebuit să plătească toate datoriile, ba a căzut într-o escrocherie cu acte de proprietate pentru pământ, falsificate. Meseria sa de bază era cea de tâmplar. Dar, la un moment dat, când Abraham era mic, a avut o plantație destul de serioasă de porumb, unde își lua adesea și fiul la muncile câmpului. Lincoln, după câte se pare, l-a urât poate, dar sigur l-a disprețuit. I-a fost mereu rușine de originile sale modeste. A plecat la 22 de ani de acasă și nu s-a mai întors niciodată. Nu și-a revăzut niciodată tatăl. Nu l-a invitat niciodată la el. Nici măcar la nuntă. Bătrânul nu i-a cunoscut niciodată soția sau pe vreunul dintre copii. Când a murit, în 1851, Lincoln a găsit o scuză ca să nu se ducă nici măcar la înmormântare. Și nimeni nu l-a auzit vreodată spunând o vorbă bună despre el. Atât mama sa, cât și tatăl său știau să citească, dar nu știau să scrie. Totuși, se spune despre mama sa că era de o inteligență scilipitoare și că a moștenit-o. La fel de prost și-a tratat și frații, cu care, până a părăsit noua casă părintească din Indiana, care a fost construită într-o pădure pe care au deștelenit-o cu mâinile lor, a avut relații bune. Tot așa cum a avut cu mama sa vitregă, care e responsabilă, într-un fel, pentru formarea sa. Sara Bush și-a adus copiii din propria căsătorie în casa lui Thomas. Dar niciodată nu i-a tratat

diferit pe copiii ei de cei ai soțului. Pe Abraham l-a iubit și l-a considerat tot timpul favoritul ei.

— Cam necioplit, președintele ăsta al vostru!

— Da. Relațiile între părinți și copii erau în acele vremuri cu totul diferite față de cele de astăzi. Copiii îi ajutau pe părinți să supraviețuiască, în timp ce părinții îi pregăteau pe aceștia pentru viață. Era un fel de contract familial, care înceta când copiii creșteau și plecau de acasă. Atât tatăl său, cât și mama vitregă au insistat ca Abraham să meargă la școală, dar peste tot pe unde era trimis, școala se desființa. Erau un fel de locuri de educație itinerante. A fost, în total, la școală ceva mai mult de un an, cu întreruperi. În ciuda acestora, pasiunea sa în copilărie a fost cititul. Citea pe oriunde apuca. Avea tot timpul o carte cu el. Întâi a învățat pe dinafară cărțile pe care Sara Bush le-a adus cu ea, deși era analfabetă. De altfel, una dintre cele mai celebre fraze rostite vreodată de el – *A house divided against itself cannot stand*, „o casă divizată în interior, în conflict cu sine însăși, nu poate rezista” –, rostită în 1858, în Springfield, când a acceptat nominalizarea Partidului Republican pentru candidatura la Senat, e inspirată chiar de una dintre aceste cărți, *Fabulele lui Esop*. Una dintre ele, cea cu cei patru tauri și cu leul, vorbește despre „un regat în conflict cu sine însuși”. Sigur, expresia apare întâi și întâi în Evanghelia după

Marcu.

— La ce se referă metafora asta?

— Aoleu! Nici asta nu știi?

— Trebuie să mă simt vinovată?

— Dacă ai fi americană, ar trebui, dar dacă ești din Englitera, nu e cazul. Lincoln spune că America va trebui la un moment dat să se decidă. Sau întreaga țară, inclusiv statele în care sclavia nu există, acceptă înrobirea negrilor, sau întreaga țară abolește sclavia. Despre asta e vorba. „Va fi sau una, sau cealaltă”, adaugă Lincoln la finalul discursului.

— Mulțumesc. Ziceai că citea. Asta e interesant.

— Da. Citea pe rupte. La început, orice îi cădea în mână, având în vedere că nu prea se găseau cărți prin zonele sărace în care umbla el. Era înnebunit după istorie, în special cea a președinților americani. Ca Franklin sau Washington. Îi plăcea în mod special poezia. Avea o înclinație melancolică spre poezie. A și scris poezie, și de cea mai bună calitate. De fapt, talentul oratoric incredibil, folosirea cu atâta îndemânare a retoricii le dobândește în copilărie și le va exersa în lungi conversații cu toți oamenii pe care îi va întâlni, oricine ar fi aceștia. Avea un farmec incredibil. Oricine îl cunoștea se lipea de el. Spunea bancuri întruna. Deși suferea de atacuri grave de melancolie și de depresii care păreau fără sfârșit, de fiecare dată când

era în compania altora, îi făcea pe aceștia să se prăpădească de râs. Nu puțini au depus mărturie că, după o noapte de taclale cu Lincoln, nu au mai putut nici măcar zâmbi zile în șir, atât de tare îi dureau fălcile de cât râseseră în seara cu pricina. Bineînțeles, printre bancurile sale favorite se numărau cele despre negri. Unele, foarte deochete și incredibil de jignitoare. Era un actor desăvârșit. De fiecare dată când se adresa unui om, unui grup sau mulțimilor, avea un efect incredibil asupra lor. Pur și simplu îi hipnotiza. Avea o carismă irezistibilă, chiar dacă era, de fapt, un om urât. Fratele lui vitreg, Dennis, spune că era foarte leneș. Nu avea chef să facă nimic. Toată ziua citea, mângălea, calcula și scria poezie. Pe atunci asta nu era muncă. La un moment dat, a vrut să își perfecționeze limba și a căutat tratate de gramatică, lingvistică și retorică, pe care le-a învățat pe dinafară. Dar era bun și la matematică. Cartea sa preferată a fost *Geometria* lui Euclid. Era fascinat de mintea umană și de ce a putut să creeze un om cu 2000 de ani în urmă. Și de câte urmări practice putea avea invenția sa teoretică, două milenii mai târziu.

— I-auzi, spuse Ximena, cu un subînțeles pe care Charles nu îl pricepu.

— Era atât de fascinat de tehnologie, de noile descoperiri științifice, încât, dacă ar fi trăit azi, cu

siguranță ar fi cunoscut la perfecție orice fel de gadget. Câteodată era naiv în sensul acesta, iar uneori, chiar ridicol. Semăna pe alocuri cu Bouvard și Pécuchet. Dacă s-ar fi ocupat cu scrisul, ar fi fost un mare, foarte mare scriitor, atâta talent avea. Și totuși, proza, ficțiunea nu l-au atras niciodată. O singură dată, după câte se știe, a încercat să citească un roman, unul singur, *Ivanhoe* al lui Walter Scott, care nu i-a plăcut deloc. Dar știa pe dinafară pasaje întregi din Shakespeare. În ceea ce privește religia, avea o relație ciudată cu ea. Nu era credincios. Faptul că citise *Epoca rațiunii* a lui Thomas Paine la o vârstă fragedă a făcut imposibilă o relație cu aceasta. A folosit-o însă în interes politic, ori de câte ori a avut nevoie. A avut și probleme, pentru că nu făcea parte din nicio Biserică. Fetele cuvioase îl considerau ateu. În timpul alegerilor din 1860, în Springfield, 21 de popi au votat împotriva lui, tocmai din cauza asta. Dar religia își făcuse loc în inima lui sub o formă destul de perversă. Moștenise concepția fatalistă a religiei părinților săi, care erau calviniști. Era convins că destinul e dinainte scris și că nimeni nu poate face nimic să îl schimbe. Poate de aceea suferea atât de tare. Am zis că era melancolic, dar depresiile lui luau câteodată forme foarte grave. Era obsedat de moarte și de nebunie. Era și ipohondru. Era superstițios și credea în semne și în premoniții. Avea

un vis recurent, cum călărește în ceață un vapor, care se deplasează cu o viteză mare spre nicăieri. Un vis pe care l-a avut și în noaptea dinaintea asasinării sale.

— Până acum n-ai pomenit de nicio relație cu vreo femeie.

Charles râse:

— Pentru că, până unde am ajuns cu povestirea, n-a prea avut.

— Vezi că îți vibrează ceva în buzunar!

(Capitolul 65)

— Așa. Exact. E îndeobște cunoscut că Lincoln era foarte timid în ceea ce privește prezențele feminine din viața lui. Se pare că ar fi avut, în total, doar vreo trei relații, dar pentru prima femeie, Ann Rutledge, biografii nu sunt convinși nici astăzi dacă a avut sau nu sentimente. Oricum, e clar că avea probleme de intimitate, și poveștile romanțioase nu i-au fost chiar la îndemână. Ce e drăguț e că toate cele trei femei – Ann Rutledge, Mary Owens și Mary Todd – erau pufoase și mici de statură.

— Adică cum pufoase?

— Rotunjoare, adică. Durdulii. Dacă te uiți la declarațiile lui, e evident că era convins că oamenii grași sunt veseli și de treabă. Când avea la proces jurați corpolenți, știa că va câștiga procesul. În fine, după ce

pleacă de acasă, se stabilește în New Salem, unde, printre altele, devine ajutor de avocat. E admis în barou în 1836, la 27 de ani, fără să aibă niciun fel de studii. La un moment dat, se înrolează într-o patrulă, în așa-zisul război al „Șoimului Negru”, care avea menirea să gonească indienii Sauk și Fox din Illinois. E ales un fel de căpitan. Nu face mare lucru în războiul ăsta, dar alegerea sa în funcția înaltă de șef de poteră de către colegii săi îl măgulește în așa măsură, încât își va aminti întreaga viață cu mare plăcere despre asta. Rămâne cu impresia că a câștigat un sufragiu și că e doar primul pas în cariera sa politică, pe care o visa gigantică. La primul eșec, două luni mai târziu, când pierde alegerile pentru consiliul statal, pentru care candidează, lumea în jurul său se prăbușește. Spune că e cea mai nefericită ființă de pe lume.

— Și ce legătură are asta cu femeile?

— Are de-a face cu caracterul său. Dar o să revin. Încă de când pune piciorul în New Salem, fiind un tânăr cu ambiții, prezentabil și singur, toate femeile binevoitoare ale orașelului lucrează la planuri matrimoniale pentru el.

— Îl codoșesc, adică?

— Da, râse Charles. Se poate spune și așa. Lincoln se poartă admirabil cu copiii, cu pisicuțele și cățelei și, în special, cu doamnele din oraș. E bine-crescut și galant.

Dar când e în preajma unei femei necăsătorite, devine stângaci, jenat și vrea să își ia tălpășița cât mai repede. La magazinul la care s-a angajat îi e jenă până și să le servească. Așa că toate eforturile doamnei Armstrong și ale prietenelor ei rămân fără rezultat. Numai eșecuri. Într-un final, fără mijlocitori, pune ochii pe o fetiță durdulie și drăguță, pe numele ei Ann Rutledge. Hotărăsc să se căsătorească – să nu comentezi, că așa era atunci –, dar Lincoln ezită. E sărac, nu are cu ce să întrețină familia și îi cere să amâne evenimentul. Ann moare de tifos în '35. Inutil de adăugat că depresia lui Lincoln se adâncește. Până într-atât încât spune, chiar la înmormântarea ei, când începe să plouă, că urăște ploaia care îi distruge mormântul proaspăt.

— Gotic! Îmi place!

— Ha, ha, o maimuțări Charles. Cruzime, femeie ți-e numele! Înainte chiar de dispariția logodnicei sale, o femeie de lume, domnișoara Bennett Abel, vizitează New Salem. Alături de ea e sora ei mai mică, Mary Owens, ai cărei dinți magnifici îl fascinează pe Lincoln.

— Dinții? Da' ce, era cal?

— Și dinții. Și ochii mari, și pielea bronzată. Lui Lincoln îi cade cu tronc. După ce fata se întoarce acasă, îi jură surorii acesteia că, dacă o mai vede o dată, o cere în căsătorie. Fata se întoarce, poate și la insistențele surorii sale, care trebuie că i-a povestit conversația, la

ceva timp după dispariția lui Ann. Cei doi se plac reciproc. Însă Mary începe să fie deranjată de comportamentul grobian al viitorului președinte. Odată, ieșiți la plimbare prin oraș, Lincoln nu se oferă să ajute o femeie care e nevoită să ridice un căruț cu un bebeluș, iar altă dată, într-un episod de călărie în natură, Lincoln nu o ajută să sară peste un pârâu, așa cum făceau toți bărbații din jur cu femeile lor. Ca reacție la nemulțumirile ei, probabil, începe să îi găsească tot mai multe defecte fizice. Așa că își inventează tot felul de argumente obiective ca să se îndepărteze de ea. Unii cercetători susțin că intervine același complex de inferioritate al unui băiat sărac față de o fată de familie bună. La o întâlnire ulterioară, o convinge că sunt incompatibili și îi scrie apoi o scrisoare lungă, în care îi spune că nu vrea să o încurce, că și-ar putea găsi o partidă mai bună, demnă de aspirațiile ei, că o s-o lase să își trăiască viața și alte bla-blauri dintr-astea. Dar că, dacă ea ar decide că îl vrea, o va lua de nevastă.

— Și fata nu i-a dat cu ceva în cap?

— Așa se pare, deși singura dovadă e că s-au despărțit. Chestia e că Lincoln s-a simțit din nou refuzat și a căzut într-o altă depresie. Oricum, e ales în Consiliu în 1834, când candidează din nou. Va câștiga încă trei mandate. E cazul să se stabilească la

Springfield, unde urma să se mute capitala statului Illinois, din Vandalia. Ajunge în oraș călare pe un cal împrumutat, atât e de sărac. Se interesează în primul magazin cât costă să închirieze un pat. Spre norocul său, proprietarul magazinului e Joshua Speed, care îl văzuse ținând un discurs cu ceva timp în urmă. Acesta se oferă să împartă patul cu el. Să nu zici nimic, că și asta era foarte obișnuit pe atunci.

Ximena ridică mâinile de pe volan ca și când ar fi vrut să spună că nici nu intenționa să comenteze.

— Speed devine cel mai bun prieten al său și poate unicul prieten adevărat pe care l-a avut vreodată. Familia sa e putred de bogată. Sunt mari proprietari de plantații și, pe cale de consecință, mari proprietari de sclavi. Cea mai cunoscută dintre plantațiile familiei Speed e în Kentucky, lângă Louisville. Farmington este exact locul în care se presupune că ar fi avut loc, patru ani mai târziu, acea trezire a lui Lincoln, acel punct de turnură în relația sa cu sclavia. O să ajungem și acolo.

— Și a treia?

— A treia și ultima e nevastă-sa, Mary Todd. Lincoln începe să devină din ce în ce mai respectat. Face și bani, e un avocat și un politician promițător. Începe să participe la tot felul de petreceri și e invitat tot mai des la protipendada orașului. La o astfel de petrecere, la Ninian Edwards, soțul surorii ei, o cunoaște pe Mary.

Suntem în vara lui 1840. Aceasta e fiica unui bancher proeminent din Lexington, Kentucky, Robert Todd. Crescută în lux, educată în engleză și franceză la cele mai celebre școli private de fete ale epocii, Mary Todd e aproape un trofeu pentru un tânăr ambițios ca Lincoln. Mulți l-au acuzat, de-a lungul timpului, că s-a însurat cu ea din interes. Mary e înnebunită după el. Zice că e cel mai inteligent om pe care l-a cunoscut. Au aceeași pasiune pentru politică, și ea e Whig și, mai ales, are obsesia să devină prima-doamnă a Americii. Din cauza unei neînțelegeri cu mama ei vitregă s-a mutat la sora ei în 1839. Cumnatul și sora se opun cât pot relației. Îl consideră pe Lincoln un țăranoi, nespălat și lipsit de educație. De asemenea, spun despre el că e prost-crescut și că habar n-are să întrețină o conversație elegantă. Deși logodit cu ea, Lincoln are una dintre crizele lui și îi scrie o scrisoare în care rupe logodna, în care îi spune că e prea bună pentru el și că simte că trebuie să o elibereze de promisiune.

— La fel ca în cazul celei de dinainte.

— Exact! Absolut identic! Aceasta însă îi răspunde că îl va aștepta oricât și să-și facă ordine în suflet! Răspunsul, în loc să îl bucure, îl lovește și mai tare. Depresia sa e nemărginită. E devastat. Putem întrevădea aici ceva foarte important despre viitorul președinte al Americii. E aproape incapabil să ia o

decizie. Și asta i se va întâmpla de multe ori în viață. Inclusiv în cazul sclaviei sau al războiului. Această continuă pendulare a sa între două soluții extreme i-a făcut pe mulți să spună că nu îi plăcea să riște nimic și că nu achiesa decât la lucruri gata așezate. Împingea orice indecizie până la paroxism. Unii au interpretat asta ca pe o formă de politică, de a menține echilibrul. În foarte multe chestiuni și, de multe ori, în aceeași frază susținea ceva și contrariul acelui ceva. Astfel, spun unii cercetători, a alunecat printre toate capcanele vieții, păcălindu-i pe toți, amânându-le pe toate. Și de asta atât cei care îl laudă, cât și detractorii lui au materie pentru argumentele lor.

— Dar măcar povestea asta s-a terminat cu bine!

— Da. Oarecum. De frică să nu își ia viața, prietenii îi ascund orice obiect ascuțit din cameră. Prietenul său, care între timp se întorsese la Farmington, îl invită pe Lincoln, aflat într-o perioadă grea a vieții sale, într-o vacanță la plantația familiei Speed. Acolo Lincoln își petrece o lună în care nu numai că se relaxează total, dar din care se întoarce complet vindecat. Nu are rost să lungesc povestea. Cert e că, un an mai târziu, se însoară cu Mary. Acum, și asta e foarte important, toți cei patru profesori au căzut de acord, chiar dacă unii interpretează diferit, că ceva se întâmplă cu Lincoln la Farmington. Ceva esențial, așa cum credea și George.

Tocmai când se pregătea să continue, Ximena puse o frână atât de bruscă, încât Charles aproape se lovi cu capul de parbriz. Întinse, din reflex, mâna în fața capului și o lovi de geam. Își luxă un deget.

— Ce naiba e asta? spuse Charles.

În lumina farurilor, afară, o capră îl privea ciudat prin parbriz.

— O capră care se uită la tine.

— Și ce caută aici?

(Capitolul 66)

— Nu-i nimic. N-au intrat zilele în sac. Ai ajuns la mica sa excursie la Farmington.

— Da. Spuneam că aici Lincoln se simte excelent. E răsfățat. Sora vitregă a lui Joshua se ocupă de el. Fac și acea călătorie celebră cu vaporul cu aburi pe fluviul Ohio, unde Lincoln vede sclavii aceia înlănțuiți despre care va vorbi de atâtea ori. Acest moment este considerat de către majoritatea istoricilor momentul în care Lincoln, care nu prea avusese mari interacțiuni cu sclavii – sclavia era ca și inexistentă în zonele de graniță, iar spectacolul sinistru al torturării lor lipsea cu desăvârșire –, are acel punct de turnură. Dar se pare că George descoperise altceva. Lui Lincoln i se repartizează un sclav personal. Un bătrân care nu mai poate munci pe câmp, dar e în stare să îl servească pe

viitorul președinte. Cum acesta are insomnii din cauza depresiei, își petrece multe nopți – suntem în august – pe veranda casei, legănându-se în balansoar și citind sau, pur și simplu, meditănd. Sclavul e la dispoziția sa și intră în conversație cu președintele. Vorbesc despre cărți. Cultura vastă a servitorului de culoare îl lasă mască pe președinte. Pe atunci negrilor le era interzis să scrie și să citească. Covârșitoarea majoritate nu știa nici măcar să își scrie numele, darămite să fi citit cărți, cărți adevărate.

— Serios? N-aveau voie să învețe să scrie?

— Nu. Cititul e subversiv. Și scrisul. Sclavul trebuie să se concentreze la muncă și la câtimea de viață de familie care i se permite, ca să-i crească așa cum se cuvine pe viitorii sclavi. Cititul duce la cunoaștere, iar cunoașterea – la idei. Ideile devin periculoase și îndeamnă, mai devreme sau mai târziu, la acțiune. Așa că nu. Dacă un sclav era prins că știe literele, era bătut într-un mod barbar. Uneori omorât în bătaie, pentru a servi drept exemplu celorlalți. Negrii, nici măcar cei liberi, nu aveau voie să fie jurați, nu aveau drept de vot, nu se puteau, bineînțeles, căsători cu albi și nu aveau voie să dețină o funcție publică.

— Chiar dacă nu erau sclavi?

— Exact. Nu aveau voie nici măcar să mănânce în proximitatea albilor. Erau considerați animale.

Supremații albi din Sud, care erau, în imensa lor majoritate, protestanți, susțineau că sclavia e trecută în Biblie și că e cel mai natural lucru cu putință. Societatea liberă era, după părerea lor, absolut necreștină și, deci, contra naturii. Negrii sunt animale, spuneau ei, și locul animalelor e în grajduri. Mai mult, sudiștii domină și legislativul. Războiul de Secesiune a dus la votarea celui de-al treisprezecelea amendament, cel care desființează sclavia, și pentru că nu mai era nici picior de sudist în Cameră sau în Senat. Așa că și-au tăiat singuri craca de sub picioare. Dar asta începe mai devreme. În 1857, când votează o lege foarte importantă, care duce direct la Războiul Civil și, în final, prin recul, la desființarea sclaviei. În 1854 se votează, așadar, celebrul Act Kansas-Nebraska, unde se vorbește despre suveranitate populară, lege care le dă statelor dreptul să decidă dacă vor să desființeze sau să înființeze sclavia. Cum cele în care sclavia există deja nu au niciun gând să renunțe la ea, problema se pune cu statele în care, prin legea cunoscută sub numele de „Compromisul Missouri”, din 1820, se interzicea sclavia. Cele de deasupra paralelei 36 de grade, 30 de minute. Actul, deși în aparență favorizează extinderea sclaviei, se dovedește cu consecințe perverse. Din cauza scandalului, Partidul Democrat se rupe în două, o mare parte dintre membrii săi alăturându-se

nou-înființatului Partid Republican, partidul lui Lincoln.

Ximena îl privea cu așa o admirație pe Charles, încât era să se ciocnească cu un camion care venea din sens opus. Charles se repezi disperat spre volan, dar Ximena observă în ultima clipă camionul și redresă mașina.

— Nu mai zic nimic dacă nu ești atentă la drum.

— Gata, gata, spuse Ximena zâmbind. Ce să fac dacă ești fascinant? Promit că o să îmi folosesc doar urechile de acum încolo. Continuă, te rog.

Charles oftă, dar se porni din nou, ca o jucărie mecanică trasă cu cheia.

— Următoarea mare greșală a sudiștilor a fost că nu s-au oprit aici, ci au mai dat cu bățul prin gard într-un moment în care cauza aboliționiștilor cuprinsese întreg nordul Americii, enervată și de Actul Kansas-Nebraska. Un caz celebru de sclavi, soții Harriet și Dred Scott, care au intentat un proces în St. Louis în 1846. Povestea e așa. Stăpânul lui Dred îl mută din Alabama în Missouri și de acolo în Wisconsin, unde îl vinde altcuiva. Aici Dred se căsătorește cu o sclavă și fac doi copii. Atât el, cât și Harriet, ca și copiii lor devin proprietatea noului stăpân, care îi duce înapoi în Missouri. Cei doi deschid proces pentru un principiu care era o cutumă în epocă: „Dacă ai fost liber pe teritoriul Americii, nu mai poți fi sclav”. Cum

Wisconsin e teritoriu liber, în care nu e permisă sclavia, atât cei doi, cât și copiii lor trebuiau să fie considerați oameni liberi, chiar dacă se întorceau într-un stat în care sclavia era permisă. Procesul durează 11 ani și ajunge la Curtea Supremă. Aici se produce nenorocirea. Curtea Supremă dă următoarele decizii: negrii nu au niciun fel de drept în tribunalele federale, statele sclavagiste nu trebuie să mai respecte cutuma *orice free, always free*. Și tot Curtea susține că nici Congresul și niciun fel de guvern teritorial nu au dreptul să interzică sclavia, pentru că aceasta reprezintă o violare a dreptului de proprietate garantat de cel de-al cincilea amendament al Constituției. Consecințele sunt devastatoare. Decizia Dred Scott anulează orice fel de lege anterioară și legalizează sclavia în întreaga Americă. Asta, pentru nordiști, e de neacceptat. Lanțul care leagă aceste două evenimente îi face pe republicani să creadă că există o conspirație între sudiști și democrați, pentru a transforma întreaga țară într-un ținut al sclavilor și pentru a întoarce istoria la epoca sclavagistă. Există voci, printre sudiști, care susțin că și albi trebuie să fie sclavi. Republicanii încep să se teamă că America va trece la o guvernare absolutistă, a unei clase aristocratice feudale, rapace și crude. Sclavia urma să fie naționalizată.

— Serios? N-am știut asta.

— Îmi dau seama! Acolo, la briți, nu aveai preocupări din astea.

— Iartă-mă că te-am întrerupt. Te rog. E foarte interesant.

— S-a înființat până și un partid nativist, care se numea The American or Know-Nothing Party – „Partidul american sau habarnist”. Membrii lui erau protestanți albi, xenofobi, proprietari de sclavi, care voiau să gonească din țară orice urmă de catolic sau irlandez sau, în general, orice urmă de emigrant.

— Asta e un fel de strămoș al Ku-Klux-Klan-ului?

— Cam așa.

(Capitolul 68)

— Încă o dată, i-ar putea deranja implicațiile politice, dacă așa ceva ar ieși la iveală, cu dovezi, chiar falsificate. Pentru ei, Lincoln e mare nu pentru că a abolit sclavia. Congresul a făcut asta, cu cel deal treisprezecelea amendament, nu el. Pentru ei, Lincoln e cel care s-a prefăcut că intenționează să facă asta, dar a amânat la nesfârșit. Visul său era, într-adevăr, să scape de negri, dar nu eliberându-i, ci trimițându-i în Liberia sau în Caraibe ori într-unul dintre multele locuri pe care le-a sondat. În colonii. Era un rasist pur și dur. Disprețuia sclavia pentru că încălca dreptul individului de a avea acces la roadele propriei munci, ceea ce era

neconstituțional. Așa că singura soluție pe care o vedea era ca orice urmă de negru să dispară din țara asta pentru totdeauna. E eroul acestora și pentru că, după părerea lor, Lincoln a fost un fel de dictator, o mână fermă, de care națiunile în derivă au câteodată nevoie. Toți sunt convinși că Războiul Civil nu are de-a face nici cât negru sub unghie cu sclavia, nici cu păstrarea statelor în Uniune pentru vreun motiv ideatic sau legal. Ei știu că Lincoln e împins spre președinție de lobbyul marilor industriași. În primul rând, de dezvoltatorii căilor ferate, al căror avocat oficial a fost foarte mult timp. Al marilor uzine care se deschideau în nord. Politicile sale de taxare sunt protecționiste. Or, asta e adânc patriotic, chiar dacă distruge Evul Mediu dulceag în care se leagănă cultivatorul de bumbac sau de tutun, leneș și prost, care vrea să-și păstreze stilul de viață parazit și care se opune oricărui fel de progres. Și, pe lângă că e așa, mai și vrea să legifereze în sensul ăsta. Vrea să transforme, cu Kansas-Nebraska și Dred-Scott, întreaga Americă într-o ruină medievală, fără să țină cont de noile descoperiri tehnologice, de jocul de putere al lumii. Sudiștii erau, în opinia lor, niște ploșnițe retrograde care se opuneau progresului. Lincoln, din contră, creează o mare națiune, creează America puternică de astăzi sau, mă rog, de dinainte de corectitudinea politică, oțelește, scuzați exprimarea,

boașele celei mai mărețe națiuni de pe pământ.

(...)

— Pentru ei, Lincoln nu e un eliberator de ființe inferioare, mai aproape de maimuțe decât de om – ar fi o pierdere de vreme. Ci e cel care înființează Banca Americii și dă o groaznică lovitură autonomiei statelor. Orice om politic mare e un unificator. Și trebuie să facă asta cu o mână de fier, de multe ori, total în contra a ceea ce cred ceilalți că e interesul lor de moment. Suspendarea *habeas corpus*, închiderea organelor de presă incomode, arestarea unui judecător de la Curtea Supremă, inclusiv înrolarea negrilor sunt foarte necesare în situații critice. Și Lincoln le face pe toate. Așa că ei cred într-un Lincoln suprematist alb care, dacă ar fi apucat, ar fi fost Mare Dragon al Clanului, așa cum, de altfel, îl vede și Griffith în primul mare film al Americii, *Intoleranță*. Țăsta e Lincolnul lor și ăsta nu poate fi deranjat.

(Capitolul 75)

Inventarea romanului pornografic

În care ni se prezintă obsesiile sexuale ale Franței din perioada care precedă Revoluția și sunt trecute în revistă fel de fel de opere celebrissime în epocă, menite și acum să-i facă să roșească pe cei mai pudibonzi dintre cititori. Dar și despre

de ce medicii le interziceau în epocă cu desăvârșire femeilor, ca ființe fragile care se puteau transpune în pielea personajelor, ceea ce le putea cauza o serie de infirmități, să citească.

Fisa îi picase lui Charles în timpul discuției cu profesorul Frazer. Când acesta vorbise despre târfa filosoafă. Își amintise imediat de unde știa fotografia pe care i-o trimisese asistentul. Era dintr-o carte intitulată *Thérèse philosophe*, a marchizului d'Argens, un roman ilustrat. Titlul era mai lung, ca la mai toate cărțile de gen ale epocii, dar Charles nu și-l amintea exact. În orice caz, era vorba despre un roman apărut în 1748, unul din lunga serie care făcuse deliciul burgheziei și al nobilimii franceze din perioada respectivă.

Autorii așa-numitei literaturi de factură erotică, ca marchizul de Sade, Choderlos de Laclos sau Gervaise de Latouche, făcuseră celebru genul, care avusese, încă de la apariție, un succes fulminant, fiind vândute, în ciuda cenzurii, mii și mii de exemplare – și în ediții multiple. Acestea nu erau romane erotice în sensul pe care îl cunoaștem astăzi, când tabuurile au căzut de mult, și nici măcar literatura mainstream nu mai roșește din cauza lor. Cărțile așa-zis pornografice din acea vreme aveau ambiții mai mari, tot așa cum își

aveau și utilitatea lor, forțând impunerea grabnică a luminilor și modernizarea moravurilor. Ambiția lor era de a fi mult mai mult decât o literatură pentru care se „folosește doar una dintre mâini”, așa cum foarte elocvent s-a exprimat Jean-Jacques Rousseau, lăsându-ne pe noi să înțelegem la ce va fi folosită cealaltă mână.

Cuvântul *pornografie* e folosit pentru prima dată de Restif de la Bretonne, care publică în 1769 o lucrare intitulată chiar așa: *Le Pornographe*. Culmea e că această carte nu are nimic de-a face cu erotismul, ci se vrea o analiză științifică a moravurilor epocii și, mai ales, este o carte cu teză care își propune să demonstreze că prostituția din Hexagon trebuie legalizată și controlată de stat. Termenul va face, așadar, carieră într-un mod paradoxal. Astăzi, când vorbim de pornografie, ne referim exclusiv la reprezentarea unui act sexual în mod explicit. Iar unicul ei rol este acela de a produce excitare.

Această accepție a termenului, pe care o folosim și astăzi, se impune odată cu începutul secolului al XIX-lea, în plină ascensiune a epocii victoriene. Primul pas îl fac chiar librarii din marile biblioteci europene, în momentul când încep să ascundă tot ce are legătură cu erotismul în colecții speciale, în încăperi închise cu șapte rânduri de lacăte. Forțând-o să se ascundă, nu fac

decât ca aceasta să iasă la suprafață cu o furie de nestăvilit.

În secolele al XVII-lea și mai ales al XVIII-lea, romanul pornografic are ambiții mai mari. Sigur, e scris și cumpărat pentru a le produce plăcere celor care știu să citească și care au nevoie ca imaginația erotică să le fie stimulată, dar e, în același timp, un roman de idei.

Sexul e văzut într-o manieră mecanică, într-un fel care nu are nimic de-a face cu conștiința. O problemă de frecare și de transferuri de fluide, pe de o parte. Pe de altă parte, e plăcere pură, de vreme ce în niciunul dintre aceste romane cuvântul dragoste nu este pronunțat nici măcar o singură dată. El va fi inventat de același Rousseau, odată cu publicarea romanului *Noua Eloiză*.

Într-unul dintre episoadele din *Thérèse philosophe*, eroina principală face un pact cu Conte, amantul ei anonim. Urmează să se mute în castelul său și, contra unei sume lunare de 2000 de livre, să îi satisfacă dorințele, exclusiv prin masturbare. Ceea ce ar putea să îi sune ciudat sau pervers cititorului de astăzi are o explicație foarte rațională în epocă. Mortalitatea femeilor la naștere e uriașă, iar cea infantilă trece de o treime. Cea mai mare spaimă a femeilor, curtezane sau nu, e de a rămâne însărcinate. Așa cum spune abatele Dirrag, personajul responsabil de inițierea sexuală a

protagonistei, „femeile au doar trei lucruri de a se teme: diavolul, reputația și sexul”. Pactul dintre cei doi nu va rezista, pentru că, excitați la maximum de lecturile lor – un exemplu timpuriu de metatext – și de imaginea din tabloul *Fêtes de Priape*, sărbătoarea zeului erecției continue – care atârână exact deasupra canapelei pe care își petrec ziua –, ajung să își piardă mințile de poftă și să treacă direct la sex, fără să mai țină seama de înțelegerea inițială. Frica despre care vorbeam mai devreme se rezolva de această dată prin întreruperea actului sexual înainte de consumarea lui totală. *Thérèse philosophe* evoluează, așadar, de la pledoaria pentru masturbare la cea pentru *coitus interruptus*, acesta fiind exact sensul în care evoluează și personajele sale. Acest mod de a pune problema reprezintă întreaga filosofie a acestui tip de literatură.

Voyeurismul, care e liantul tuturor romanelor de gen, i se transmite cititorului, care are acces prin procură în budoarul unor străini. Tot așa cum Thérèse, ascunsă după perdea sau în dulap, îl vede pe părintele Dirrag cum o seduce pe naiva Eradice, explicându-i de ce sexul nu numai că nu e interzis de religie, dar e chiar indicat, pentru că plăcerile trupești îi lasă intelectului timp să se gândească la Dumnezeu, transferă propriul ei unghi de vedere cititorilor, care devin privitori ai privitorului unui tablou ce se întâmplă în fața ochilor

lor. *Thérèse philosophe* e un bildungsroman cu dublu sens: atât pentru personajul său principal, cât și pentru cititorul său. Tehnica poveștii în poveste: Thérèse povestește ce a văzut, dar i se și povestește de către alții ce au văzut ori auzit ei înșiși sau ce li s-a povestit de către alții, care au fost martori ascunși după alte seturi de draperii sau prin alte dulapuri, aparținând altor case. Această multiplicare, care e aproape nesfârșită, are darul de a liniști conștiința cititorului. Ce face el atât de rău, la urma urmei? Ascultă ce îi povestesc alții, care, ca și el, sunt martori la acțiunile celor despre care se povestește. Această oglindire la nesfârșit are și misiunea de a se asigura că toți cei la care ajung cărțile sunt integrați, alături de întreaga lume bună, în acest cerc vicios al erotismului.

De la o orgie la alta, în paginile în care personajele își trag sufletul, *Thérèse philosophe* devine un roman metafizic. De notat că nu există nicio urmă de vulgaritate în exprimare. În cel mai rău caz, cuvintele care apar sunt *organ* și *orificiu*. Iar asta îl ferește de obscenitate. Prin atacurile constante asupra religiei, e în pas cu ideile Iluminismului timpuriu, alături de care crește și se dezvoltă. Mai mult, susține sus și tare că aflarea adevărului despre religie e avatarul claselor superioare și că, spre binele păcii sociale, clasele de jos au nevoie de control ca să n-o ia razna. Or, religia este,

din acest punct de vedere, control. Și explicație metafizică pentru cei lipsiți de educație. Adevărul este sortit să rămână în cercurile restrânse ale elitei. Doar ea are a se bucura de plăcerile textelor romanului pornografic. În sens larg, desigur.

Cenzura turbează la apariția acestor tipuri de romane, iar autoritățile ecleziastice văd ruguri peste tot. Mai ales că *Thérèse philosophe* face aluzie directă la o poveste reală din epocă, în care o tânără de o frumusețe răpitoare din Toulon, Catherine Cadière, e sedusă de confesorul ei, Jean-Baptiste Girard, rectorul iezuit al Seminarului Regal din orașul cu pricina. Povestea reală s-a terminat cu un proces lung și dureros, după care părintele a fost, finalmente, achitat. Varianta care s-a transformat în literatură a ajuns manual de educație sexuală pentru elita epocii. Cenzura turbează, dar cenzorul se dedă și el la acest tip de lecturi, încălcând prejudecățile transformate în reguli, potrivit cărora cititul prosteste, pentru că îți creează în minte și în suflet o emoție care poate atinge patologicul și te poate face, dacă nu să te confunzi de-a binelea cu personajele, măcar să empatizezi până la limita la care dorințele lor devin dorințele tale. Comunitatea medicală interzicea categoric cititul, mai ales la femei, pentru că producea dispnee, insomnie, agitație sau chiar căderi nervoase. Femeile erau, bineînțeles, mai slabe de înger, creierul

lor plăpând fiind într-un teribil pericol sub asaltul literaturii. Și asta pentru că o poveste ficțională, deci contrafăcută, poate genera trăiri reale, deci isterie. Un platonism târziu! Despre bărbați se credea că cititul îi efeminează. Or, tocmai pe asta mizează tipul acesta de carte.

Ca unul care studiaseră serios Revoluția Franceză și premisele ei, Charles știa toate aceste lucruri. I se păru simpatică opțiunea lui George de a-i lăsa ceea ce presupunea că e un mesaj într-o astfel de carte. Ardea să știe ce e, dar se întrebă și dacă nu cumva alegerea cărții în sine vrea să transmită ceva.

(Capitolul 45)

— Ce naiba arde așa? întrebă el. Ce carte îți trebuie atât de tare?

Charles se scărpină în cap cu un zâmbet cumva jenat pe față. Știa cum avea să sune ce avea să spună.

— *Thérèse philosophe*, zise repede. Marchizul d'Argens.

Directorul, care se sprijinise de perete, în încercarea de a-și recăpăta suflul, aproape se prăbuși când îl auzi pe Charles.

— Îți bați joc de mine?

— Deloc, râse Charles. Vine cineva?

— Da, vine Louise, dar, când o să audă pentru ce l-a

forțat pe bărbată-său să-i ducă pe copii la școală, nu o să ne fie prea bine. *Thérèse philosophe*? Ce te-a apucat? Louise Preudhomme era tartorița întregii biblioteci de la Princeton. Dacă era cineva care să știe tot ce mișcă în clădirea Firestone, care adăpostea arhivele principale, ea era. Și, ca orice deținător totalitar al cunoașterii și, pe cale de consecință, al autorității pe care ți-o dă aceasta, Louise era o murătură. Replicile ei erau arogante, tăioase și nu lăsau loc de răspuns. Era coșmarul oricărui student, dar și al oricărui profesor care avea proasta idee de a se lua în gură cu ea.

Charles râse. Pe el, acea femeie mică și slabă, cu gura imensă, nu îl deranja ca pe ceilalți colegi ai lui. Din contră, se distra să o scoată din pepeni și îi plăcea, de cele mai multe ori, ce scotea pe gură, chiar dacă modul în care o făcea ar fi putut fi o idee mai politicoasă. Cum directorul încă aștepta o explicație, iar Charles știa că nu va scăpa de gura amicului său până nu îi va da satisfacție, împinse conversația într-o alta, știind că acesta va mușca momeala.

— Știi că se spune că Diderot a scris cartea asta, și nu marchizul cu pricina?

— Da. Așa se spune. Și eu sunt de aceeași părere. Știi că a mai scris un roman erotic? Care se cheamă *Bijuteriile indiscrete*? O carte cu un inel care povestește prin ce locuri a trecut? Licențios rău. Ei bine, stilul pare

a fi același. Ca să nu spun că partea filosofică e și ea în consonanță cu celebra *Lettres sur le aveugles*. Nu degeaba l-au băgat la răcoare.

— Pe cine? întrebă Charles ca să prelungească discuția.

— Pe Diderot, pe cine altcineva? Auzi, la ce îți trebuie cartea? Ești interesat de istoria literaturii erotice? Știi că am scris un studiu pe tema asta?

— Nu, zise Charles. Interesant. Despre ce? întrebă, bucuros să împingă discuția în afara subiectului și să amâne sau să ocolească reproșurile.

— Cum adică despre ce? Despre romanul erotic. De la Pietro Aretino...

— Ăla cu elefantul? îl întrerupse Charles, care numai de o conferință a colegului său nu avea chef.

— Nu. Ce elefant?

— Aretino ăsta, înainte de a scrie porcoșenii, a scris un text care se cheamă *Testamentul elefantului Hanno*. ăsta era petul favorit al papei Léon al X-lea. Asta l-a transformat într-o vedetă absolută, cam ca marii stand-up comedianți de astăzi. Despre ce ai scris?

— Văd că știi multe despre el. Atunci ți-e cunoscut și că e părintele romanului pornografic. Predecesorul Theresei tale. Am scris despre *Sonetele luxoase* și despre fotografiile pornografice ale lui Giulio Romano, împreună cu care au fost publicate.

— Știi că ăsta își făcuse foarte mulți dușmani? Persoanele celebre de atunci, ca și astea de acum, personalități politice și ecleziastice, nu prea aveau simțul umorului. Nu știu câți îl căutau să îi facă de petrecanie. Așa. Și ai scris despre obsesia lui cu bordelurile?

— Și asta, dar mai ales despre celebrele sale dialoguri dintre neveste, călugărițe și prostituate, care își împărtășesc experiențele sexuale. Le compară și le pun în balanță.

— *Ragionamenti*, da. Știi că Ariosto l-a numit „flagelul principilor”, din cauza limbii ascuțite? Și că Tițian l-a pictat în mai multe tablouri?

Acum conversația celor doi devenise o luptă, în măsura în care orice conversație e o luptă, așa cum susține Vargas Llosa în *Conversație la Catedrală*. Charles se distra pe seama colegului său, iar acesta, neavând simțul umorului, nu înțelegea de ce Charles nu era curios să asculte o autoritate, cum se considera, pe o temă de care, aparent, se ocupa în acel moment. Drept care continuă:

— Să știi că e foarte interesant și s-ar putea să îți folosească. Pe Ferrante Pallavicino îl știi?

— Nu personal, răspunse Charles, care, la privirea pleoștită a colegului său, pentru care această glumă nu mai fusese suficient de subtilă, redeveni serios. Ți-a cu

Retorica curvelor? Apare și el în studiul tău?

— Da. A avut un sfârșit tragic.

— Ca și pe Aretino, și pe ăsta l-a costat scump limba aia despărțită în două, plină de venin.

— Exact. L-au executat la numai 29 de ani, într-un fel groaznic. Întâi i-au tăiat capul, după aia i-au despicat corpul, după care l-au mai și ars pe rug. Eu tot nu înțeleg cum au putut oamenii să fie atât de cruzi. Până la urmă, n-a făcut decât să scrie niște versuri benigne.

— Ei, uite că nu erau atât de benigne. Scrisul e mai mușcător decât pumnalul. Cărțile, mai periculoase decât bombe. De-aia toți dictatorii vor să facă *tabula rasa* cu tot ce a fost înaintea lor. De-aia orice religie nouă vrea să distrugă orice urmă din cele de dinaintea ei. Cartea e libertate, și libertatea te face să îți pui întrebări. Întrebările îți dau idei, și ideile te împing la nesupunere. Simplu. Cum bine știi, Veneția asta de la 1600, la care te referi, nu face excepție. Chiar dacă era Serenissimă.

— Dar pe Pallavicino l-au executat în palatul papal de la Avignon.

— Da. Dar în urma pronunțării Nunțiului Papal venețian împotriva *Retoricii curvelor*. Le-a numit *spurcissime*, adică ultraspurcate.

Oricât nu înțelegea umorul colegului său mai tânăr, directorul era impresionat de câte știa acesta. Mai avea

un lucru de punctat, un fel de lovitură de teatru, cu care spera să îl dea gata pe Charles. Înainte să apuce să deschidă gura, Charles făcu încă o remarcă:

— Cine l-a pus să scrie că iezuiții sunt curve și că întreg programul lor educațional, *ratio studiorum*, e o minciună monumentală, care schimbă sensul vorbelor lui Isus? A zis că ăștia sunt curvele curvelor, supușii mamei tuturor curvelor, târfa Babilonului, nevasta Anticristului, curva Diavolului. Ce ziceai?

Directorul rămăsese cu gura căscată. Avu nevoie de câteva clipe pentru a se recompune și pentru a lansa din nou atacul.

— Știi că am făcut o descoperire epocală?

— În materie de erotism? Întrebă Charles, mucalit.

— Hehe. Aproape. Am descoperit un fals. Știi *Dialogurile Luisei Sigea*?

Nu așteaptă răspunsul, de teamă să nu i-o ia Charles înainte, mai ales că pe coridor începuseră să se audă tropăituri de tocuri care se apropiau amenințător.

— Știi că asta e o escrocherie? Ca în romanele alea în care se vorbește despre manuscrise atribuite altora, cum e în *Numele trandafirului*. Acolo e un joc, dar aici escrocheria e pe bune. Cartea asta, cum știi, e atribuită unei poetese de curte a Portugaliei. Una Luisa Sigea de Velasco. Și cică ar fi fost tradusă din spaniolă în latină. Sub titlul *Aloisiae Sigaeae, Toletanae, Satyra sotadica de*

arcanis Amoris e Veneris.

— Poate în portugheză?

— Nu, în spaniolă.

— De ce ar scrie o poetesă de la curtea Lisabonei în spaniolă? În fine, te-am întrerupt.

— Mă rog, nu știu. Cert e că am descoperit că e un fals ticluit de Nicolas Chorier. Eu am descoperit falsul, după trei sute de ani.

— Văd că te pasionează fetele astea care își transmit experiențele sexuale. Tot în zona asta te învârți. Aici cine se împărtășește?

— Două verișoare.

— L-au mai demascată și alții cam cu două sute de ani înainte, răspunse Charles, pe care pompoșenia protejatului său îl distra.

— Da. Dar nu cu argumentele mele.

De după colț, de pe coridorul perpendicular, zgomotul furtunos de pași se apropia de ei, implacabil ca o cădere de ghilotină. Nici nu își făcu bine apariția pe coridorul lor, că începu să urle:

— Ce carte ne trebuie cu noaptea în cap, domnule profesor? Și de ce nu ne îngrijim din timp să avem ce ne trebuie? De ce trebuie Louise să își sacrifice întreaga familie?

— Să nu exagerăm, Louise, îi spuse Charles blând celei care, în sfârșit, ajunsese în fața lor.

Aceasta spuse un „Ei?” scurt și definitiv și așteptă răspunsul.

— *Thérèse philosophe*, spuse Charles cu jumătate de gură.

Femeia nu părea să aprecieze umorul lui Charles. Întoarse privirea către director, care ridică palmele într-un gest ce spunea că nu are niciun amestec. Atunci se porni torentul la care se așteptau cei doi. Dar acesta o luă într-o direcție la care niciunul din ei nu se aștepta.

— Care dintre ele? Că avem vreo patru ediții diferite. Fiecare e în altă parte. Și dacă tot v-ați apucat de literatură pornografică la bătrânețe, de ce n-o luați în ordine? Până la *Thérèse philosophe, ou Memoires pour servir à l'histoire du Pere Dirrag et de Mademoiselle Éradice*, că ăsta e titlul corect, așa se cere la o bibliotecă, aveți o grămadă. De la porcoșeniile de care e atât de îndrăgostit domnul director, ca Pietro Aretino, cu ilustrații cu tot, la ceea ce susține că a descoperit el la două sute de ani după ce descoperiseră alții, adică identitatea autorului dialogurilor dintre fata în casă și stăpâna ei.

— Eu am adus argumente noi, spuse cu jumătate de glas directorul.

Dar Louise nu dădea niciun semn că ar intenționa să se oprească.

— De ce nu începeți cu Fanny Hill? De ce nu cu

Cortinele ridicate ale educației Laurei ale perversului ăluia de Mirabeau? Ce, *Franța galantă* sau *Școala de fete*, *L'Academie des Dames*⁵⁷ sau *Venus dans le cloâtre*⁵⁸ nu sunt pe gustul vostru? Prea vechi, prea puțin perverse? Direct la *Thérèse philosophe*? Cam mare saltul. V-o dau, că n-am ce să fac. Dacă vă hotărâți care ediție. Dacă nu știți ce diferă, vă spun eu: ilustrațiile. Unele sunt mai explicite. Le vreți pe alea? Dar mai am din epocă. *Le Canapé couleur de feu*⁵⁹, a lui Fougeret de Montbron, sau *Histoire de dom Bougre, portier des Chartreux*⁶⁰, sau *Le Sopha*⁶¹. De ce nu *Margot la ravaudeuse* – *Margot face ravagii*, pentru cei care nu vorbesc franțuzește? Sau *Bijuteriile* lui Diderot? Aici e un inel care povestește despre experiențele cu anumite părți ale corpului ale diverselor femei pe care le vizitează. Sau vreți cu canapele sau dildouri vorbitoare care depun mărturie, toate, despre ce au trăit sau văzut? Sau de Sade, că ăsta nu mai are subtilități, trece direct la fapte? De ce *Thérèse philosophe*, domnule profesor? încheie delirul bibliotecara-șefă, în timp ce se înfipse pe cele două tocuri, la câțiva centimetri de Charles.

— E interesant, spuse acesta, râzând. Am de predat o

⁵⁷ *Academia doamnelor.*

⁵⁸ *Venus în abație.*

⁵⁹ *Canapeaua de culoarea focului.*

⁶⁰ *Istoria lui dom Pederast, ușierul mănăstirii.*

⁶¹ *Sofaua.*

lucrare despre cărți în cărți în secolul al XVIII-lea. Astăzi după-amiază. Și am vrut să revăd pasajul în care personajele povestesc trecerea prin biblioteca erotică a eroinei.

— Păi, biblioteci erotice apar în toate. Asta e sursa lor de inspirație. E o spirală dintr-asta, cu fete din astea rătăcite, care n-au ce face, că dacă aveau patru copii, ca mine, nu le mai ardea, cărțile cu perversiuni generează alte cărți, care la rândul lor generează altele. Țăsta era alibiul lor în fața cititorului. Citiți ca noi, că după aia vă contaminați. Sau uitați-vă la tablouri porcoase, sau la ilustrații, sau excitați-vă la statuile goale din grădina voastră sau a protectorilor voștri. În *Historie de la Juliette* a lui de Sade, e și acolo o bibliotecă. Ajunge să citești biblioteca ăstuia ca să le știi pe toate. Sunt toate acolo. Inclusiv *Thérèse*. Fiecare carte din asta are o bibliotecă în care sunt listate frumos toate de dinaintea ei. Ca nu cumva, Doamne ferește, să ne scape vreuna.

Făcu stânga-mprejur și o luă spre arhivă. Charles se luă după ea, iar directorul intră rapid în biroul său. Din spate, de unde o urmărea fără să poată ține pasul cu ea, o mai auzi pe Louise bombănind:

— Masturbare și *coitus interruptus*. Asta vă trebuie? Împotriva firii. Împotriva firii.

(Capitolul 46)

Niște cărți dispărute

În care se speculează despre niște cărți celebre care par să fi dispărut fără urmă. Sau nu.

Așezat pe pat, mângâind cu mâinile tremurânde o carte despre care nimeni nu era convins că existase cu adevărat. Poate prima carte scrisă vreodată. Sigur, aceasta era o variantă copiată. Probabil undeva prin secolul al III-lea î.Hr., pentru Biblioteca din Alexandria. Erau bucăți de suluri de papirus, legate mult mai târziu între două coperte. Știa despre *Margites* pentru că îl citise pe Aristotel. Știa despre ceea ce se presupunea că este prima capodoperă a lui Homer, autorul *Iliadei* și al *Odiseei*, cărți pe care Socrate le devorase în prima tinerețe și în care își imaginase de atâtea ori că e parte. Când neînfricat ca Ahile, când gigantic ca Ajax, când șiret ca Ulise. Papirusul era, din păcate, în limba greacă, pe care nu ajunsese să o învețe, așa că tot ce îi rămânea, până când ar fi găsit pe cineva să i-o traducă, era să mângâie paginile și să se cutremure de încântare.

(...)

— Îți dai seama, îi spuse el, fără să își ia ochii de la carte, asta ar putea fi prima operă scrisă vreodată, înainte de Biblie, înainte chiar de *Mahabharata*?

(Capitolul 49)

Desfăcu biletul. Una sub alta, erau așezate titluri de cărți și autorii lor. Iar în fața numelui aveau, așa cum intuise Charles, acele indicative, numerotate de la 1 la 10, exact ca în agenda cu adresele. Doar că, de această dată, numerele erau așezate în ordine.

B1 – Aristotel – A doua carte a poeziei. Despre comedie

B2 – Cărțile Sibiline

B3 – Eschil – 75 de piese de teatru

B4 – Thomas Urquhart – Limba universală

B5 – Homer – Margites

B6 – Plutarh și Timoxena – Despre cosmetică

B7 – Suetoniu – Viața curvelor vestite

B8 – Memoriile lui Esteban, bibliotecar

B9 – Catalogul lui Calimachus

B10 – Dostoievski – Frații Karamazov, vol. 2

Lui Charles îi căzuse falca de tot. Toate aceste cărți erau considerate dispărute. Despre unele dintre ele nici nu se știa cu siguranță dacă existaseră cu adevărat. Numai gândul că există ar fi putut lăsa leșinat un intelectual de talia lui Charles, darămite posibilitatea de a le atinge, de a le ține în mână, de a le citi. Dacă aceste cărți existau cu adevărat și George pusese mâna pe ele, cum de avusese încredere să le lase celor zece profesori sau ce or fi fiind unii dintre ei? Cum de nu i-a

fost teamă că vor chema poliția sau că și le vor însuși? Se gândi că lumea pasionaților de cărți e lucrul dracului.

(Capitolul 50)

Avea în mână nestemate neprețuite: Cărțile Sibiline, cele trei cărți oraculare pe care legenda spune că le-ar fi cumpărat Tarquinius Superbus, al șaptelea și ultimul rege al Romei; cele 75 de piese de teatru ale întemeietorului tragediei grecești, Eschil, dintre care nimeni nu a citit vreodată mai mult de șapte, pentru că doar atâtea s-au păstrat.

(Capitolul 61)

Margites! Avea în mână cartea despre care Aristotel spune că este pentru comedie ce sunt celelalte opere homerice, singurele pe care le credea autentice, *Iliada* și *Odiseea*, pentru tragedie. *Margites*, prima lucrare epică scrisă vreodată. Mai veche, poate, decât *Mahabharata* și, în orice caz, scrisă de un om, și nu de elefantul Ganesha asistat de un șoricel care îi căra călimara și îl ajuta să își înmoaie colțul rupt în ea pentru a inventa scrisul, precum epopeea indiană. Homer, un om, cel mai mare poet al Antichității, care își începe cariera literară atât de celebră cu o comedie despre un prostănac, un erou ridicol, un antierou.

Câteva texte, foarte puține, au supraviețuit despre Margites, personajul care dă și numele cărții lui Homer. Aristotel îl pomeneste în prima parte a *Poeticii* și în *Etica nicomahică*, în care spune că zeii nu au reușit să îl învețe nimic, că avea două mâini stângi. Alți autori vorbesc despre un personaj care, adult fiind, habar n-avea că era născut din mama sa cu contribuția largă a unui bărbat și care refuza să își îndeplinească obligațiile de soț, de teamă ca nu cumva nevastă-sa să îi povestească maică-sii cum performează în așternut. Un idiot patentat, un om care nu înțelegea lumea, despre care Platon însuși spune că „știa multe, dar tot ce știa, știa prost”, un om a cărui viață era într-atât de lipsită de sens, încât te întrebi de ce ar fi scris cineva despre ea. Și care, ca atâția eroi de comedie, îi produce bucurie cititorului pentru că acesta realizează, citind-o, cât e de norocos în raport cu bietul Margites cel nebun, cel care nu distinge soarele de lună și calul de măgar, dar care pare să cucerească, prin naivitatea lui, strămoș îndepărtat al lui Candide și al bravului soldat Șvejk sau, mai nou, al vagabondului lui Chaplin sau al lui *Rain Man*. Până acum doar câteva fragmente, foarte puține, au fost găsite, pe un papirus dezgropat la Oxyrhynchus, sit arheologic din centrul Egiptului, care în vremurile elenismului era al treilea oraș ca importanță al țării. Și acum el avea în mână această

carte celebră. Și dacă nu ar fi fost celelalte cărți sau evenimentele apropiate, și tot ar fi fost suficient să înnebunească un om, să îl transforme într-un „nebun precum Margites”, cum ar spune Philodemus.

(Capitolul 71)

— Cum bănuieți, nu am un laborator de chimie atomică, dar testele mele filologice nu lasă loc de nicio îndoială. E o carte fenomenală, care pare să fi fost scrisă de Timoxena, soția exemplară a lui Plutarh. Nu știu dacă știți, dar autorul care ne-a adus celebrele „vieți paralele” spune la un moment dat despre soția sa că este modelul extraordinar al gospodinei, femeia ideală a Antichității. Când fiica lor, botezată tot Timoxena, moare, ea este un monument de sobrietate, suferă în tăcere, nu bocește, nu face circ, nu își smulge părul din cap.

— Nu tot Plutarh ăsta al dumneavoastră susține că femeia nu trebuie să îi răspundă niciodată bărbatului când face scandal? zise Charles, care avea chef să îi testeze bătrânului profesor simțul umorului.

— Ba da. Dar asta în contextul în care tradiția spune că femeile nu au voie să vorbească în public. În Atena, acest lucru era permis doar la ceremoniile religioase. Știți de unde vine asta? De la sirene. Grecii antici aveau convingerea că vocile femeilor sunt periculoase.

— Ca să nu mai spun, adăugă Charles, că o fi fost virtuoasă Timoxena asta, dar era cam urâtă.

— Cum adică? De unde știți?

— Altfel nu cred că s-ar fi obosit bietul Plutarh să îi laude atât virtuțile și să mai și scrie că frumusețea e amăgitoare și că un bărbat nu ar trebui să își aleagă o soție frumoasă. Zici asta doar ca să justifici ceva în fața contemporanilor.

— Ha. Drăguț. La asta nu m-am gândit, dar s-ar putea să fie adevărat. Atunci era și săracă, de vreme ce tot el adaugă că nici zestrea nu trebuie căutată. Dar știți că argumentația lui e că o femeie frumoasă poate fi ușor confundată cu o hetairă și-i poate face pe alți bărbați să se țină după ea. Și atunci să vezi probleme.

— Adică îți iei o urâtă de frică să nu ți-o fure altul? Tare Plutarh ăsta.

— Tot el spune despre Timoxena că avea o obsesie în privința curăteniei. Și că, oricum, femeile sunt mult mai extravagante decât bărbații. Or, în această carte, pareți că nu ați citit-o, se regăsește această obsesie. La fel cum se regăsește, în rudimente, stilul lui Plutarh, dar nu integral. Pe cale de consecință, ca să vă răspund la întrebare, cred că a fost scrisă chiar de Timoxena și corectată stilistic de însuși Plutarh. Femeile din ziua de azi ar rămâne surprinse de cum își tratau tenul semenele lor, cu două mii de ani în urmă.

Bestsellerele antichității

În care aflăm despre cum funcționau editurile în Antichitate, pe ce scule erau tipărite cărțile și care erau gusturile populare ale epocii și unde vedem că omenirea n-a prea evoluat din punctul ăsta de vedere.

— Cărțile astea vechi, întrebă Rocio în timp ce plescăia de plăcere după ce luase prima înghițitură din omleta lui Charles și își dăduse ochii peste cap în semn de compliment, erau accesibile doar unor inițiați, nu? Există un singur exemplar?

— Din contră, râse Charles. Din contră. Era o întreagă industrie, nu foarte diferită de cea de astăzi. Existau librării peste tot. În Grecia antică și în Imperiul Roman. Cel puțin până la creștinarea sa.

— Librării? Și cum multiplicau cărțile? Câți oameni știau să citească? Trebuie să fi fost doar o mână. Aristocrații.

— Stai așa. Nu mă mai bombarda cu întrebări. Îți răspund pe rând. În secolul al V-lea î.e.n., majoritatea populației era, într-adevăr, analfabetă. Știm asta din poveștile celebre cu ostracizări.

— Chestia aia, când votau să izgonească pe cineva

din cetate? Hm, omleta asta e genială, adăugă Rocio cu aceeași mină satisfăcută.

— Da. Se adunau în agora și votau. Era un referendum în toată regula. Dar trebuiau să se adune cel puțin 6000 de cetățeni. Fără sclavi. Aia nu aveau drept de vot. Știi de la ce vine termenul de „ostracizare”?

Cu gura plină, Rocio negă făcând o mișcare din cap.

— De la *ostrakon*, care înseamnă fragment dintr-un vas. Votul era trecut pe cioburi de vase sparte.

— Și ce votau? întrebă Rocio. Da sau nu? La ce întrebare?

— Nu. Treceau pe bucata aia de vas numele unui politician atenian. Unul despre care credeau că a acaparat prea multă putere. Dacă majoritatea propuneau același nume, tiranul trebuia să părăsească cetatea și să nu se mai întoarcă timp de zece ani. Primul despre care se știe că a pățit-o a fost Hiparh. Cel puțin așa ne spune Aristotel. Dacă îmi amintesc bine, în 487. Sunt tot felul de povestiri interesante cu privire la asta, apropo de analfabetism. Cei care nu știau să scrie rugau un coleg de agora să scrie în locul lor. Unul a vrut să scrie numele lui Aristide pe bucata de vas. Și i-a cerut chiar lui Aristide să scrie pentru el.

— Știa că vorbea cu Aristide?

— Nu, râse Charles. De altfel, ăsta l-a și întrebat dacă

Îl cunoaște pe cel pe care vrea să-l izgonească din cetate. Omul a răspuns că nu, dar că faima acestuia creștea periculos de repede.

— Și au fost multe ostracizări dintr-astea?

— Din câte știu, peste zece mii.

— Zău? Ce au făcut? Au depopulat orașele?

— De-a lungul a cinci sute de ani. Și nu numai în Atena. Nu a fost așa de grav. Uite, de exemplu, la Siracusa, fenomenul se numește petalism, pentru că numele sunt scrise pe niște petale mari de flori.

— Zău? Trebuie să încerc și eu un petalism dintr-asta. Îmi place. Și au scăpat de tirani?

Rocio era atât de dulce, încât Charles se ridică să o sărute. Aceasta îl împinse cu piciorul înapoi pe scaun.

— Nu. Fii cuminte! Acum ne ocupăm s-o educăm pe domnișoara!

— Bine, spuse Charles. Dorințele domnișoarei sunt ordine pentru mine. Uneori au scăpat de tirani, alteori s-au înșelat. Dar, începând cu secolul al IV-lea, o covârșitoare parte din populație știe deja să scrie. Apar școli susținute de stat, de cetate. Din câte știu, prima școală privată apare abia la Roma, în 235. E opera unui anume Spurius Carvilius. În fine, din secolul al IV-lea școala devenise aproape obligatorie. Clasele primare, care începeau când copilul împlinea șase sau șapte ani, se numeau, la greci, *didaskaleion* și, la romani, *ludus*

litterarum. Educația, așa cum o vedem încă astăzi, cât nu s-o schimba în instrument de tâmpire și reducere a individului la aptitudinile sale, transformându-i în măgar sau maimuță, ne vine de la antici. Întâi, copilul trebuia să învețe alfabetul. Și aici știu o anecdotă drăguță. Irod Aticul, un mare bogătan în epocă, care are mari probleme cu unul dintre fiii săi, îi cumpără acestuia douăzeci de sclavi de vârsta lui cu care să se joace și îl botează pe fiecare cu una dintre literele alfabetului.

— Uau! Și copilul învață alfabetul jucându-se! Excelent!

— Da. Bineînțeles, urmează scrisul și cititul, care se fac întotdeauna cu voce tare.

— Pe ce scriau? Pe papirus sau pe pergament? Pe piei de animale?

— Toate astea erau scumpe. Pe tăblițe ceruite. După școala primară, care se încheia pe la unsprezece, doisprezece ani...

— Cam ca acum.

— Da, cam ca acum. Urma gimnaziul, în care se făcea mult sport. Copiii nu erau scutiți și nu deveneau obezi din cauza asta. Și se predau clasicii. Nu exista să ieși din școală fără să știi *Iliada* și *Odiseea*. Sau Eschil, Sofocle și Euripide. De altfel, operele care s-au păstrat sunt exact cele selecționate pentru învățământul

gimnazial. Bibliografie obligatorie. Pentru că existau foarte multe copii. Pe când celelalte s-au pierdut.

— Ai chiar aici operele complete ale lui Eschil. Nu ești curios să le citești?

— Ba da. Mă arde foarte tare. Dar când?

— Păi, dacă vrei, te las să studiezi. Ne vedem mai rar.

Râsul copilăresc al lui Rocio îl făcu pe Charles să se ridice din nou. De data aceasta, iubita lui nu mai opuse nicio rezistență. Îl întrerupse doar la un moment dat.

— Hai, continuă, că-mi place. Și am senzația că o să vină cineva. Scuze, erai aici. Am auzit din întâmplare.

— Da. O să vină Moses White.

Cum Rocio părea să nu știe despre cine e vorba, Charles îi explică:

— E al zecelea om de pe lista lui George.

— Excelent! Înseamnă că astăzi dezlegăm enigma. Bătu din palme. Grăbește-te, atunci, să termini povestea.

— Existau până și manuale de pedagogie. *Institutio oratoria* a lui Quintilian vorbește despre exigențele formării copilului în cadrul școlii și în familie. După gimnaziu, unde se învață gramatică, literatură și oratorie, iar ceva mai târziu elemente de matematică și se predau lecții de civism, era o opțiune să te înscrii la o academie. Retorica era cea mai căutată, pentru că îți dădea o șansă mai mare în alegerea viitoarei meserii.

Dar puteai opta pentru drept sau medicină. Sau pentru litere. Aici erau incluse și istoria și geografia. Important de precizat e că dreptul de a studia era universal. Pentru cetățeni. Nu pentru sclavi. Dar grecii, și în special romanii, spre deosebire de sudiștii noștri, pentru care un sclav alfabetizat era un pericol – ai zice că lumea s-a prostit, în două mii de ani –, își încurajau sclavii să scrie și să citească. Uneori se ocupau personal de educația acestora.

— De ce?

— Aveau nevoie ca aceștia să se ocupe de corespondență, dar și să citească unele cărți, pe care să le rezume stăpânilor. Și, mai ales, pentru contabilitate primară.

— OK. Și cărțile?

— La început, autorii își copiau cărțile singuri. Apoi le dădeau celor apropiați, intelectuali ca și ei, să le citească. De multe ori se făceau lecturi publice. În felul acesta, lumea care nu își putea permite să le cumpere sau nu le găsea avea acces la ele. Operele lui Homer erau citite, chiar interpretate, în timpul festivităților panateniene. Trebuie să știi că, spre deosebire de educație, în Antichitate cărțile sunt un lux. Costă enorm. Materialul e scump, copistul trebuie plătit. Iar editura trebuie să câștige. Unele lucrări erau copiate în multe exemplare. Existau și atunci bestsellere și autori

al căror nume garanta vânzarea unui tiraj destul de mare. Proprietarii așă-ziselor edituri de atunci aveau angajați o grămadă de copişti. De regulă, ca să poată fi produse cât mai multe exemplare, un om citea, și câteva zeci de oameni scriau după dictare. De aceea apar variante diferite ale diverselor opere. De multe ori se făceau greșeli, și nu numai de ortografie. Scribul se mai încurca, mai lăsa pe dinafară cuvinte. Copiștii ăștia erau plătiți la rând. Dioclețian a dat chiar și un edict, stabilind, pentru copiștii buni, 25 de denari pentru o sută de rânduri și 20 pentru cei mai slabi. Legea salariului minim. Așa cum e și astăzi, în cele mai multe dintre țările lumii.

— Apropo, cum era cu drepturile de autor? Un autor de bestseller se îmbogățea, nu?

— Nici vorbă. În Antichitate, singurul sens pe care îl are cuvântul nostru de astăzi e că autorul se poate plânge de eventualele greșeli de transcriere și poate face scandal să fie corectate sau să fie retras tirajul, dacă greșelile sunt grave. Deși existau, și pe atunci, și corectori, și „cap limpede”.

— Păi, ziceai că erau scumpe. Cine lua banii?

— Editura. Pe toți.

— Cum așa? Autorul nu primea nimic?

— Bunele obiceiuri se păstrează, după cum vezi. Astăzi iei între șase și zece la sută din prețul cărții.

— Și editura ia restul?

— Da, dar grosul îl iau revânzătorii. Până la 50%. Apoi mai costă și producția, marketingul. Așa că editura ia cam de trei ori mai mult decât autorul.

— Adică toate cărțile alea pe care le-ai scris tu nu ți-au adus bani?

— Mi-au adus destui. Totul depinde de tiraje. Oricum, nu se compară sutele de mii de acum, ca să nu vorbim de bestsellere cu adevărat universale, care fac multe milioane de exemplare, cu cele câteva sute, poate, din Antichitate.

— Păi, și din ce trăiau autorii ăia? Că nu e așa, la îndemâna oricui, să scrie o carte. Și necesită efort.

— Da. Le creștea faima și erau băgați în seamă de puternicii vremii, de bogătani, care îi sponsorizau.

Le dădeau pe mână o școală. Sau îi luau sub aripa lor protectoare. Dar să știi că, la fel ca și acum, ca tânăr autor sau ca debutant, era foarte greu să fii publicat. Trebuia, ca și astăzi, să tot trimiți manuscrisul și să tot fii refuzat.

— Adică era un privilegiu să te copieze unii și să nu primești niciun ban?

— Da. Pentru că ajungeai pe piață. Era, ca și acum, o goană după celebritate. De multe ori, noii autori își dedicau cărțile unui potentat, ca să îi atragă atenția. Sau, când nu reușeau nimic, organizau lecturi în piața

publică. De multe ori, mai ales dacă erai necunoscut, singurii spectatori erau doi-trei copii și un câine de pripas. Nu s-a schimbat mare lucru în două mii de ani.

— Și bestsellere care erau? Aristotel? Și Eschil?

— Nu prea. Pe ăștia îi cumpărau mai ales bibliotecile publice, sau școlile, sau învățații. Deși se găseau tot timpul pe piață. Cam cum sunt marii clasici acum. Îi găsești pe toți. Dar pe noptiere, ca să zic așa, erau alte cărți. Alea erau bestsellere. Povești romanțioase și povestiri erotice. Astea erau cele mai căutate. Și cărțile de bucate se vindeau foarte bine. Mult mai bine decât Homer, în orice caz. Din câte știu, una dintre cele mai vândute cărți pe atunci, dacă nu chiar liderul absolut de piață, se intitula *întâmplările Leucippei și ale lui Clitofon*, a lui Achilles Tatios. O poveste de dragoste și mister, plină de acțiune și de răsturnări de situație. Gusturile au rămas intacte timp de aproape trei milenii. Asta arată că e ceva fundamental uman în dorința de a citi așa ceva. Din păcate, nu a mai rămas mare lucru din cartea aceea. Poate biblioteca asta misterioasă să le păstreze. Promit că, dacă o găsesc, o împrumut pentru tine.

— De ce pentru mine?

— Ca să îți fac educația sentimentală. Să te fac sensibilă ca o florică. Să te văd cum tremuri de emoție când frumusețea Leucippei îl subjugă pe Clitofon și

cum soarta le este potrivnică.

— Asta e un kitsch? Un film indian?

Charles începu să râdă în hohote.

— Cam așa. Toate se trag de acolo. La fel de celebre erau și fabulele milesiene. Se cheamă așa după numele autorului, unul Aristide din Milet. Cred că, totuși, asta era cartea care s-a vândut cel mai bine. Povestiri licențioase, o importantă sursă de inspirație pentru *Decameron*.

(Capitolul 121)

Orgii culinare în Roma antică

Unde ni se pune serios la încercare foamea care ne mânca, dar și invers, dacă urâm peștele putrezit pentru că ni se dezvăluie ce era garum-ul care nu putea să lipsească în niciun caz dintr-un ospăț roman. Și de unde mai aflăm și despre celebrul porc troian, mâncare deghezată în altă mâncare, și alte tradiții eleusine, dar și despre tratatele culinare scrise de personalități celebre ale Romei antice. Și suntem familiarizați cu niște versuri celebre ale lui Rabelais, unde se trece de la partea corpului prin care intră mâncarea în partea opusă pe unde ies părțile.

— Una dintre plăcerile colaterale ale bibliotecii noastre este că putem, spre deosebire de alți muritori,

să avem privilegiul de a mânca întocmai cum o făceau grecii și romanii în Antichitate, fură primele cuvinte pe care le auzi Charles, încă din momentul în care păși pe scara circulară care ducea la parter. Pentru că, între toate bijuteriile pe care le găzduim, continuă uriașul cu entuziasm, avem și părțile pierdute din cartea lui Apicius – asta ca să încep cu ceva despre care știe toată lumea. Cum bine știi, în această culegere unică de rețete, care a supraviețuit, nu sunt trecute cantități.

— E doar un caleidoscop, o succesiune de feluri de mâncare. O listă aproape infinită, completă Charles, care, ajuns la mijlocul scărilor, cobora cu atenție, de teamă să nu se împiedice.

Concentrat la propriii pași, cu cele două cărți și sulul în mâini, nu apucă să întrebe nimic, așa cum nu apucă nici să arunce o privire în încăperea spre care tocmai cobora.

— Da, se auzi și vocea piticului. Asta pentru că în a doua parte, cea care nu există decât la noi, Apicius face o descriere amănunțită a modurilor de preparare. Aici regăsim și cantitățile care trebuie folosite.

— Ca să nu mai spunem, continuă pe același ton binedispus uriașul, că noi am păstrat inclusiv secretele celor 12 autori de *opsartutikon*-uri, cum se numeau cărțile de bucate în Grecia antică, așa cum sunt ei enumerați de Atheneus în dialogurile sale nostalgice

numite *Deipnosophistae*, o enciclopedie de maxime și cugetări din epocă.

Charles, care ajunsese la baza scării, nu părea să mai asculte ce spunea gazda sa. Rămase cu gura căscată, încercând să cuprindă și să înțeleagă tot ce se petrecea în încăperea principală a casei.

— Dar nu numai atât, continuă uriașul, care nu păruse să bage în seamă starea perplexă în care se găsea invitatul său. Avem și multe cărți care descriu în amănunt cum se gătea în Roma imperială.

După ce rămase pentru un moment blocat, Charles păși în camera imensă ca un somnambul, aidoma motanului din desene animate care urmărește traseul aburului aromat al mâncării, și continuă ca teleghidat să facă turul încăperii în care o scenografie foarte aproape de descrierile banchetelor antice sau ale ospetelor medievale din filme care țin mai degrabă de genul fantasy aranjase scena unui viitor ospăț. Pe două laturi care porneau din dreptul ușii de la intrare se întindeau, de-a lungul pereților laterali, mese interminabile, fiecare cu câte un rând de scaune doar în partea dinspre perete, astfel încât viitorii comeseni să îi poată vedea pe cei de pe latura de vizavi. În dreptul fiecărui scaun erau puse, unul peste altul, vase de lut de forme diferite, ulcele mai mici și mai mari, vase pentru oase, castronașe cu apă și lămâie pentru spălat

pe mâini și câteva tipuri de pocale și urcioare. Chiar la intrare, pe o masă mare, cupe de argint își așteptau invitații. A treia latură era cea mai spectaculoasă. Plină cu mâncare așezată pe mai multe niveluri, o masă foarte complicată pe care se aglomerau de-a valma zeci și zeci de feluri de mâncare era dominată de etajere ciudate în formă de semicerc ce construiau planurile succesive pe care erau așezate bunătățile, în funcție de ordinea, importanța și noblețea lor.

Chiar în centru, pe o masă suplimentară, un măgar de bronz din Corint, pe roți, susținea două coșuri, de-o parte și de alta. Într-unul se amestecau măslina verzi, de diferite dimensiuni și forme, unele cu sâmburi, altele fără, unele umplute cu te miri ce feluri de legume, altele cu plante aromate. În celălalt, măslina negre, și ele de diferite forme și dimensiuni, dar mai austere în ceea ce privește variantele umplute, pentru că, nu-i așa? să umpli o măslină neagră ar fi o impietate. Coșurile erau completate cu câteva tipuri de pastă din același fruct, cu ingrediente ciudate, tratate care cu *garum* și oțet pur, care cu *hydrogarum* sau *oeonogarum* sau *oxygarum*, care cu *defrutum* sau *liquamen*, care cu un amestec delicat și bine proporționat din toate astea. Măgarul ducea pe cap două tăvi. Pe marginea fiecăreia dintre ele era inscripționat *Omnes Libri*. Podul de argint care unea

tăvile prezenta participantului la ospăț alte câteva elemente care țin de *gustatio*, adică antreul sau *hors-d'œuvre*. Aici dominante erau dormicele glazurate cu miere și tăvălite cu generozitate în bobițe de mac. Pe platourile de argint sprijinite de capul măgarului, fel de fel de cârnați încă sfârâiau, întrucât capul măgarului era încălzit de focul din interior, întreținut de o minisobă în care se completau cărbuni prin botul întredeschis al patru pedului de bronz. Dintre multele feluri de cârnați nu lipseau *lucanicae*, cei mai celebri cârnați afumați ai Romei. O subtăviță susținea semințe de pin și de rodie, pentru a compensa gustul tare al cărnii tocate.

— Asta e ce cred eu că e? întrebă Charles, care depășise primul șoc.

— Ce crezi că e? întrebă uriașul.

— Măgarul din *Satyricon*. De la ospățul lui Trimalchio.

— Întocmai, spuse piticul. Bravo! Haide, să îți prezint mai departe minunățiile de aici. Apropie-te, că nu te mușc. Mai degrabă va trebui să o muști tu pe ea, râse el, încântat de propriul joc de cuvinte.

Și o luă de la începutul mesei, de la stânga la dreapta. Charles se apropie. Nu înainte de a fura o măslină neagră din coșul măgarului. Simți un puternic gust de pește fermentat. La început avu o senzație îngrozitoare,

dar după ce și-o învinse, aroma pe care măslinea i-o lăsase în gură i se păru incredibilă. Piticul observă expresiile contradictorii care se succedaseră pe chipul lui Charles și simți nevoia să explice:

— Tocmai ai gustat o măsline opărită în *garum*. *Garum*-ul este cel mai celebru sos al romanilor, care nu lipsea aproape din nicio mâncare. La limită, când se terminau rezervele de *garum*, îl puteai înlocui cu *liquamen*. Sau, dacă nu îți puteai permite să cumperi *garum*, înlocuitorul său mai ieftin era perfect. *Garum*-ul este un sos care se face din sânge și măruntaie de pește, peste care se toarnă sare. Cu cât e mai rară specia de pește, cu atât mai special va fi *garum*-ul. Dacă pui măruntaie și sânge de sturion, peștele ăla care seamănă cu un dinozaur, rămas nu se știe cum din preistorie, o să ai cel mai bun *garum*, care se cheamă *himation*. Oricum, orice fel de pește ai pune, trebuie să îl lași la soare cam două-trei luni și să amesteci o dată pe zi. Bacteriile care se adună îl fac să fermenteze. La sfârșitul procesului separi peștele lichiefiat de pasta care rămâne pe fundul vasului. Pasta se cheamă allec și e *garum*-ul sărăntocilor și al soldaților. *Garum*-ul făcut la fabrică – și cea a lui Umbricus Agathopus era cea mai bună din întregul imperiu – era ținut în niște vase speciale cu robinet. Pe acolo curgea, după procesul îndelungat de fermentație, cel mai bun *garum*. Dacă nu ai *garum*, pui

liquamen, care se prepară la fel, dar e făcut din pești mici întregi, nu doar din măruntaie și sânge. Nu exista masă romană fără *garum*. Nu exista rețetă fără acest sos. Romanii nu suportau carnea în forma ei naturală. Spre deosebire de greci. Grecii mâncau carnea oricum. Cea prăjită, ne spune Aristotel, e pentru barbari. Un om de gust o va prefera fiartă. Romanii erau decadenți. Orice imperiu ajuns la un anume stadiu de sofisticare caută ineditul, insolitul. Ăsta se obține prin căutarea senzaționalului în orice. În special în mâncare. Romanii căutau să facă jocuri intelectuale, mâncare deghezată în altă mâncare. Nu numai în privința felului în care era prezentată, ci și a felului în care te surprindea când o gustai. Că tot ai pomenit de Petroniu, iată și aici un iepure în formă de cal înaripat, de Pegas, sau acest pește fără pește.

Spuse asta arătându-i o pastă neagră, aranjată pe un platou în formă de pește.

— Ei bine, aici e pate de ficat cu *liquamen*. Ficatul a fost fiert în *defrutum*, care e must, redus cu o treime prin fierbere. Așa ne învață Varro și Columella. Sigur, Pliniu, un alt ghid fenomenal, în special pentru băuturi și sosuri, zice că reducția e la jumătate. *Defrutum*-ul se mai numește și *caroenum* sau *sapa*. Fiecare dintre aceste variante depinde de reducția mustului. Puteam folosi și *passum*-ul, care e vin din struguri stafidiți, presăți de

mai multe ori după ce au stat consecutiv la soare. A fost inventat în Knossos și îi plăcea Minotaurului. De fapt, asta e sosul pe care l-am adăugat la creveții aceștia trecuți prin miere ușor fermentată, spuse piticul, punând mâna pe un crevete și apropiindu-l de nasul lui Charles, pe care-l îndemnă să guste.

Acesta se jenă puțin, dar privirea insistentă a piticului îl făcu să cedeze. Mușcă un pic, și o aromă combinată, dulce-acră, atât de caracteristică bucătăriei clasice grecești și romane, îi invadează întreaga cavitate bucală. Lui Charles îi plăceau foarte mult combinațiile de dulce și iute din mâncărurile asiatice, în special din cea indiană. Gustul de pește îi făcea uneori probleme, iar aici părea să fie nelipsit.

— Și ca să încheiem cu sosurile, zise piticul, care așeză crevetele înapoi pe tavă, *hydrogarum*-ul se obține din *garum* tratat cu apă, *oenogarum*-ul, din *garum* tratat cu vin dulce sau must, iar *oxygarum*-ul, din *garum* tratat cu oțet – așa cum le spun și numele. Mai avem, în fine, *muslum*-ul, care e vin amestecat cu miere. Când Octavian Augustus l-a întrebat pe Polio Romilius cum de a ajuns la o sută de ani și arată atât de bine, acesta a răspuns că toată viața s-a tratat cu *muslum* pe interior și ulei de măsline pe exterior. *Muslum*-ul e varianta superioară a *passum*-ului. Mai există un sos care se cheamă *amulamum*. Asta e făcut din grâu fiert și scăzut

în cinci rânduri de ape. E preferatul lui Cato și e folosit să îngroașe mâncarea.

Cum piticul renunțase, pentru moment, să prezinte mâncărurile și făcea o trecere în revistă generală a sosurilor, Charles o luă spre centrul mesei, încercând să ghicească ce e fiecare fel de mâncare.

— Un ingredient absolut esențial în mâncarea anticilor l-a constituit celebrul *silphium*. Pliniu îi dedică acestei ierburi un capitol întreg. La un moment dat, era atât de prețios, încât valora greutatea sa în aur. Era păstrat în trezorerie alături de pietrele și metalele prețioase. La un moment dat, a dispărut cu totul. Se pare că Nero a fost ultimul roman despre care se știe să se fi desfătat cu această mirodenie. Se găsea într-un singur loc, în Cyrenaica – Libia de azi. Romanii nu s-au gândit că o să extermină specia asta. Erau atât de disperați să o pună în orice fel de mâncare, încât până la urmă nu au mai găsit-o. Au consumat-o de tot. Până la urmă au importat ceva asemănător de prin India. O plantă care se cheamă *asfoetida*. Noi am conservat multe dintre cărțile pierdute, dar, cum nu suntem vrăjitori, n-am conservat semințe de plante dispărute. Cu toate astea, mâncărurile pe care le vezi aici, în special acest țipar de stâncă, un soi de rechin mai mic, în sos de afine, și tocana asta sărată de porc, cu chimen și coriandru, fenicul și leuștean, cu cimbru, vin și must și

oțet, au *asfoetida* din plin. Și peștele ăla în crustă de coriandru a fost injectat cu această plantă, care are calități esențiale la masă.

Aici piticul făcu o pauză, ca să prelungească suspansul:

— Nu faci pârturi de la ea.

Cum Charles nu reacționa în niciun fel, piticul luă poza unui actor și începu să declame:

— Pârturi, înțelegi? Aere, vânturi sau bășini. Există pârturi care se pot dovedi false. E periculos. Mai bine fără, spuse piticul, care se ridică în vârful picioarelor și începu să recite:

Mâncăcios, scăpăcios,
pârtâit, cufurit,
cu miros necăcios
de din jos, ne-ai trăsni!
Băligos, găunos,
urdinos –
arde-mi-te-ar foc sfințit,
dacă-n dos lași prisos
puturos
și cu fundul pleci mânjit!

Charles urmări uimit numărul piticului și auzi niște sughițuri în spate. Uriașul râdea cu lacrimi.

— Scuze, spuse printre sughituri, scuze, îmi cer... scuze. De fiecare dată când fratele meu recită poezioara asta din *Gargantua și Pantagruel*, cartea care mi-a dat numele, mă prăpădesc de răs. Și a mai învățat o poezie.

— Da. Una dintre cele pierdute pentru totdeauna. A poetului pirat François Villon, care a zis că abia în ștreang va ști bietul grumaz cât trage curul la necaz. Asta se numește *Romanța bășinii diavolești*. Poate ți-o recit data viitoare, când îmi mai perfecționez pronunția franțuzească.

Charles își dădu seama că trebuie să facă un compliment. Zise ce îi trecu prin cap:

— Excelent interpretată. Acum înțeleg că tu erai cel mai potrivit să interpretezi rolul din *Urzeala tronurilor*, așa cum mi-ai spus.

Se făcu liniște dintr-odată. Chipurile celor doi redeveniră foarte serioase. Cum Charles începuse să se panicheze la gândul că spusese ceva ofensator, cei doi se mai abținură puțin, ca apoi să izbucnească într-un râs convulsiv. Râdeau cu atâta poftă, încât se molipsi și Charles. Râseră o vreme, apoi Charles se apropie de figurile dominante ale mesei. Un păun, cu pene cu tot, și un mistreț întreg, umplut. Se întoarse spre pitic și întrebă:

— Ăsta e celebrul porc troian?

— Întocmai, zise piticul, care încerca să se oprească

din răs. Asta e capodopera bucătăriei greco-romane. Grecii l-au inventat. Numele îi vine de la calul troian, cu care șiretul Ulise a provocat căderea Troiei. E o păcăleală, pentru că înăuntru sunt cârnați de unsprezece feluri, cocoșei-de-munte cu creastă cu tot, patru feluri de iepuri, ficat de fazan și de bibilică, carne fragedă de miel și porumbel. Și câte și mai câte. Legate cu șaizeci și opt de mirodenii distincte, fierte și proaspete, amestecate cu ou și bine stropite cu *garum* de sturion. Asta va fi vedeta serii!

— Apropo, întrebă Charles, ce seară e asta?

— E o seară jubiliară pentru organizația noastră, răspunse uriașul. Cei pe care i-ai văzut plecând au gătit toate astea. Va veni multă lume, cam peste două ore. Din păcate...

— Înțeleg, spuse Charles. Nu fac parte din organizație.

— Sper că replica mai corectă este nu încă, spuse uriașul. Dar nu poți pleca până nu guști din ce e mai interesant pe aici.

— Să gust din toate astea? întrebă Charles.

— Măcar un pic din ce contează, interveni piticul, doar te-am invitat la prânz. Și să știi că păunul ăsta e din plastic. E un gest. Nici romanii, care o luaseră razna, nu îl mâncau. Gătit, e oribil. Carnea i se strânge și devine tare ca piatra. De aia îl puneau pe masă cu

pene cu tot. La un moment dat, nu se mai mulțumeau doar cu lucruri neobișnuite. Mergeau și mai departe. Așa au început să apară în meniu țestoasa, limba de flamingo, capul de privighetoare, tocănița de vrăbii, copita de cămilă și creierul de țestoasă. Ugerul și vulva scroafei care încă nu făcuse pui concureau cu cele ale scroafei care făcuse deja un rând, în materie de delicatese supreme. La fel se lăudau că mâncau meduze și porumbițe, balenă și papagali colorați. Noi nu am putut să facem așa ceva. Ni se pare stupid, crud și sălbatic. Am reconstituit mâncarea esențială a epocii, ca să păstrăm o tradiție de mult dispărută, dar fără cruzimile ei.

— Totuși, interveni uriașul, grecii au inventat gastronomia. E incredibil. Poporul care a inventat democrația, care a creat cultura înaltă, a inventat și arta de a găti și de a mânca. Romanii erau niște barbari până au învățat de la greci câte ceva despre mâncare. Tot ce știau să gătească era o fiertură de orz, un fel de *porridge*. De altfel, bucătăria romană a început să fie serioasă abia odată cu importul cărților de bucate și al bucătarilor din Grecia.

Piticul îi prezintă pe rând lui Charles celebra *sala cattabia*, făcută cu mentă uscată, sămânță de țelină pisată, ghimbir mărunțit, coriandru proaspăt, chimen și măcriș, leuștean și nucșoară, explicându-i că nu exista

mâncare în epocă să nu conțină cel puțin zece condimente și ierburi diferite. La ele se adăugau, în tigaie, carne de pui, de capră și miez de pâine *picentina*, făcută din grâu spelt, ținut la înmuiat timp de nouă zile și transformat apoi într-o cocă frământată în sos de vin, stafide, ulei, oțet și miere, toate băgate împreună la cuptor. Îl îmbie cu feluri variate de patine, de la cea obișnuită până la cea cremoasă, fiartă în pătrunjel, lapte și miere, de la patina de sparanghel rece, alternată cu cea fierbinte din ierburi aromate și muștar, pentru ca, în cele din urmă, aventura în zona patinelor să se încheie cu cea de trandafiri și măduvă, cu bucăți întregi de anșoa fierte în lapte și muguri de pin. Fu nevoit să guste și *patella* făcută în maniera lui Lucrețiu, cu pește crud în centrul vasului și ceapă verde, roșie și albă, cu *corona bubuia* și miere, oțet și *defrutum*, stropită din plin cu *liquamen*. Fu îmbiat și cu zeamă neagră de pește, numită și *zomoteganon*, cu leuștean și piper, ulei și *garum*, oregano și ouă crude vărsate în ea, un pic de *kykeon* din acela în care Circe a amestecat brânză, și orz, și vin pramnian, și miere dulce și nezaharisită, dar fără ierburile care i-au transformat pe marinarii lui Ulise în porci.

Îl mai îmbiară cu ton toronanean recomandat de Archestratus, pui umplut cu ierburi și mășline, varză așa cum mâncau atenienii, coriandru și miere și

asfoetida, însoțită de roluri de orz, macrou în usturoi și ficat à la *Oxyrhynchus*, după numele autorului rețetei, și brânză de capră fragedă, amestecată în cremă de linte fiartă cu coriandru și nucșoară, chimen și măcriș, și spată de porc cu brânză înmuiată în vin dulce, și pui part, și rinichi tăiați și umpluți cu douăzeci de ierburi aromate, cusuți la loc și aruncați pe grătar, și câte și mai câte. Cel puțin douăzeci de tipuri de stridii, cele mai multe cu coriandru, pentru că, așa cum a spus Roger Bacon, coriandrul prelungește viața, aseasonate cu muștar, condiment esențial pentru romani, atât de important încât în edictul lui Dioclețian din 301 e decretat ca fiind aliment, nu condiment, și ridicat la rangul de avuție națională. Pentru ca la desert să îi ofere prăjituri alexandrine – dintre care *itria* e făcută cu susan și miere și e de două tipuri, *ryemata* și *lagana*, patină de pere, dulciuri deliene cu *kokkora* – smochine uscate prăjite împreună cu alune de pădure –, budincă de miere numită *hyposphagma*, inventată de marele bucătar Erasistratus, și, în fine, clătitele celebre în întreaga Grece antică și atât de populare încât erau vândute la spectacolele de teatru și pe străzile Atenei de către vânzători ambulanți.

Pentru ca, într-un final, să îi ofere mai multe tipuri de vin, îndoite în proporții mai mici sau mai mari cu apă, după obiceiul roman, pe care Charles le refuză rând pe

rând, pretextând că trebuie să conducă mașina.

Nu scăpă fără să guste măcar o gură din vinul roșu cu gust de miere și ambrozie, nectar al zeilor cu care Odiseu i-a îmbătat pe ciclopi. Piticul jură că vinul este identic cu cel pe care Maron de Ismaros i-l dăduse lui Ulise.

(Capitolul 105)

Holocaustul cărților

Unde ni se aduce la cunoștință ce Jivină nemernică e omul, cel puțin din când în când, și asta destul de des. Și despre cum dictatorii urăsc litera scrisă care nu e despre ei pentru că e memoria autentică a umanității.

— Ori să păstrăm doar biblioteca și să ne retragem. De-a lungul timpului însă, am învățat câte ceva. Am asistat la distrugeri ale cărților, aceste receptacule în care este depozitată întreaga valoare de care este capabilă rasa umană, accident atât de singular, vai, în întregul univers, rezultat atât de neobișnuit al hazardului și, din acest motiv, atât de contradictoriu și de irepetabil. Distrugeri mai presus de orice imaginație. Nu doar din cauza accidentelor. Nu doar din cauza focului sau a inundațiilor, ci în special din cauza prostiei nesfârșite și a ticăloșiei, cealaltă față a

colosului de carne și organe, care devine uneori un pitic deformat, din lut și țărână. Știi că apocalipsa, în grecește, înseamnă distrugere? Dar înseamnă și revelație. O promisiune de înnoire. De schimbare totală. *Cărțile Sibiline*, aflate acum în posesia ta, plâng sfârșitul unei lumi, pe care îl prevestesc, și laudă începutul uneia noi. Un ciclu. Orice religie nouă, înlocuită ceva mai demult de politică și, mai recent, de cultura gadgetului, promite o renaștere, abia după ce rade tot ce a existat înainte. De asta ne e teamă, de apocalipsele astea succesive, pe care le-am trăit și continuăm să le trăim, de talibanii care distrug vestigii milenare doar pentru că creierul lor microscopic s-a mâncat pe sine însuși, a putrezit în ideologia infectă pe care tot el a creat-o! Cât timp Shiva va dansa de fericire pe mormântul lumii pe care a distrus-o, noi trebuie să fim aici, ca să asigurăm o breșă, o gaură de vierme între cele două universuri, o trecere în lumea cea nouă. Știi câte biblioteci am salvat? Alexandria a fost doar începutul. Știi câte biblioteci am pierdut? Pentru că nu am știut să ne mișcăm? Sau pentru că nu am ajuns la timp? Cataclismele astea au fost provocate și de accidente, dar mai ales de natura dezastruoasă a omului, care simte nevoia să regăsească, la răstimpuri, un fel de puritate pierdută în sălbăticie. Să pornească de fiecare dată de la zero. Distrugerea unei cărți sau a

unei opere de artă poartă în ea un mesaj sinistru. Cei care fac asta nu au treabă cu obiectul în sine, ci cu ceea ce reprezintă el. Distrugând lucrurile cele mai de preț, încearcă să ne distrugă memoria. A noastră și a întregii noastre civilizații. Lumea trebuie să înceapă odată cu ei. De asta Inchiziția a ars atâtea cărți. De asta naziștii au ridicat ruguri. De asta s-au pus tunurile pe biblioteca de la Sarajevo. De asta Pol Pot și-a pus oamenii să distrugă orice urmă de carte dintr-o țară întreagă.

Charles îl privea cu atenție pe uriaș. Pasiunea cu care vorbea îl transformase. Nu se putea abține să nu gândească că din acest tip de pasiune se naște exact acea dorință distructivă despre care vorbea acesta. Pasiunea creației și cea a distrugerii sunt una și aceeași. Doar semnul se schimbă. Un cerc vicios. Dar uriașul se pornise și era clar că nu se va opri până nu își va încheia monologul. Așa că lui Charles nu îi rămânea decât să asculte.

— Cărțile i-au deranjat întotdeauna pe dictatori și pe liderii religioși. Pentru mine sunt unul și același lucru. Ești de origine română, după tatăl tău. Ei bine, la voi, pe țărmul Pontului Euxin, a fost exilat marele poet roman Ovidiu. De ce? Pentru că îndrăznise să îi pună mâna pe picior Iuliei, nepoata lui Octavian Augustus. În consecință, toate operele sale au fost scoase din orice

biblioteca publică din Roma și distruse. De fapt, *Ars amatoria* a lui Ovidiu mai e arsă, de-a lungul istoriei, în piața publică. O fac Savonarola, la Florența, în 1497, și niște popi, în 1599, la Londra și Canterbury. Cărți la mâna unor cretini. Tot Augustus îl exilează pe Cassius Severus și ordonă confiscarea tuturor cărților scrise de acesta, cu care ridică apoi ruguri. La fel se întâmplă cu *Istoria* lui Timangene din Alexandria, care e arsă în public în urma unei procesiuni în care autorul e acuzat că nu recunoaște în aceasta măreția împăratului. Tot la Roma, cenzura a luat-o la un moment dat razna, împotriva magiei, model care va fi depășit cu mult în Evul Mediu, când Biserica Catolică, mult mai sălbatică decât cenzorii imperiului, va arde pe rug nu numai cărțile, ci și pe autorii lor. Dar asta s-a întâmplat și înainte. Domițian, de exemplu, a ordonat uciderea lui Thrasea Paetus și a lui Helvidius Priscus, odată cu distrugerea operelor acestora, acuzându-i de crimă de lezmajestate. Tiberiu îi condamnă la moarte pe autorii care i-ar fi lăudat în operele lor pe Brutus și Cassius sau l-ar fi vorbit de rău pe Agamemnon, un personaj, cum știi, imaginar. Grecii înșiși au făcut asta. Spartanii l-au exilat pe Archiloc și i-au distrus cărțile de poezie. Atenienii au dat foc, chiar în Agora, cărților lui Protagoras. Au avut și creștinii partea lor de suferință când Dioclețian a poruncit distrugerea textelor sacre, în

timpul mării prigoane. De fapt, toată problema e aici. Odată ce o religie sau un dictator stabilesc că o carte e sfântă și de origine divină, ca Biblia sau Coranul, restul devin inutile, dacă repetă învățăturile acestora, sau periculoase, dacă le contrazic.

— Exact ca în povestea cu califul Omar.

— Exact! Goebbels va spune că tocmai cărțile reprezintă legătura cu spiritul diabolic al trecutului. Cărțile sunt distruse pentru că sunt o amenințare la adresa unei ideologii sau a unei culturi considerate superioare și, deci, mai pure. E o contradicție aici. De ce cineva mai puternic s-ar speria de cineva mai slab? Pentru că orice fel de disidență sau de părere critică pune sub semnul întrebării ideologia oficială, sapă la însăși rădăcina ei, îi distruge aura mesianică. Vrei să îți enumăr o listă nesfârșită de biblioteci dispărute? Unele pentru veșnicie, altele, prea puține însă, salvate de organizația noastră. Biblioteca Palatină, înființată de același Augustus, organizată în două săli, una pentru scrierile grecești, alta pentru cele romane, în flăcări. La fel ca și sora ei, cea de lângă Poarta Octavia. Marea bibliotecă Ulpia, ridicată de împăratul Traian, în centrul Forului roman, care conținea 20.000 de volume, arsă complet în secolul al V-lea. Biblioteca Capitolină, Atheneumul roman, biblioteca Pantheonului, a lui Sextus Iulius Africanul, Biblioteca Păcii, a lui Vespasian

– toate au pierit. Știi că în jurul anului 350 existau la Roma 28 de biblioteci publice? Unde sunt toate astea acum? Ce s-a ales de tot ceea ce conțineau? Cu cât e mai săracă lumea fără cărțile din ele? Ultima distrugere a unei biblioteci a fostului imperiu i se datorează barbarului Alaric, care în 410 jefuiește toate bibliotecile orașului și folosește papirusurile pe post de torțe, pentru a-și lumina orgiile.

— Apoi începe nenorocirea din Evul Mediu, spuse Charles, care intrase din nou în jocul uriașului.

— Cu Evul Mediu e ceva ciudat, spuse acesta. Timp de aproape 1000 de ani, până la Renaștere, Evul Mediu a produs cam tot atâtea cărți câte produceau Roma și Grecia într-un an. Poveștile alea cu bibliotecile din mănăstiri, de care e responsabil și prietenul nostru Umberto Eco...

— Și el e membru al ordinului?

— La întrebarea asta nu îți pot răspunde, zise uriașul, cu subînțeles. Nu am voie să divulg membrii în viață ai organizației noastre. Mai ales dacă fac parte dintre cei 72 de înalți frați, adăugă el, dându-și ochii peste cap.

— OK, zise Charles, râzând. Am înțeles. Spuneți că mistifică istoria?

— Nu. N-am spus asta. Biblioteca lui imaginară, care e, de bună seamă, inspirată de biblioteca noastră, cred că este evident asta, nu a existat în Evul Mediu. Nu ar fi

fost posibilă. Au existat, în mănăstiri, călugări care copiau manuscrise și care desenau acele superbe iluminări și ilustrații marginale. Dar în întregul Ev Mediu au fost câteva sute. O mănăstire sau o abație dețineau câteva cărți. Erau foarte scumpe și foarte greu de găsit. Majoritatea erau legate cu lanțuri groase, în biblioteci minuscule. Cartea lui e, de bună seamă, o uriașă metaforă. Dar ai întrebat de ce nu ne retragem. Hai să sărim peste întregul Ev Mediu, ca să nu zici că suntem anacronici. Și peste așa-zisa epocă modernă. Să ne oprim direct în secolul XX. După relativul calm al secolului al XIX-lea, secolul războaielor pentru independență, lumea părea că începe să fie un loc decent, locuibil, ca să spun așa. Și ce a urmat în era tehnologiei? Când am început cucerirea spațiului. Când lumea s-a micșorat datorită comunicării. Peste 200 de milioane de oameni uciși, atât în războaie, cât și de către regimuri criminale. Fără precedent în istorie. Despre cărți, ce să mai vorbim. Hai să-ți dau câteva exemple. Așa cum îmi vin în minte. Aleatoriu. La 25 august 1914, nemții atacă biblioteca Universității Catolice din Leuven, în Belgia. Sunt arse 300.000 de cărți într-o singură zi. Manuscrise vechi, incunabule. O chestie din asta cinică a istoriei face ca aceeași bibliotecă să fie atacată și de naziști, în 1940. Sunt distruse în această a doua tură 900.000 de cărți. În cei 25

de ani autoritățile munciseră din greu să reconstruiască biblioteca și să o îmbogățească. Se spune, de altfel, că numai în fosta Uniune Sovietică, invazia germană a distrus 100 de milioane de cărți. Atenție! Nu numai că nu e o exagerare, dar eu consider că numărul e mult subestimat. Doar în Italia, Al Doilea Război Mondial s-a soldat cu pierderea a peste două milioane de cărți. Dintre acestea, în jur de 50.000 erau manuscrise unice și de negăsit niciunde în altă parte. Am salvat de aici câteva sute, poate. Restul au dispărut pentru totdeauna. Când armata americană a invadat Japonia, în 1945, în întreaga țară rămăseseră doar 5000 de cărți. Cinci mii. Întreaga cultură scrisă a Japoniei fusese rasă de pe fața pământului. De aia și-au și reinventat istoria cum au vrut. Știi că toate poveștile alea cu samurai, inclusiv codul *bushido*, sunt pure invenții?

Charles dădu afirmativ din cap. Știa.

— Ca să rămânem în prima jumătate a secolului, în Europa de Vest, nemții au înțeles că nu e OK să distrugă cărțile. Nu erau, în fond, un popor de barbari. Printre ei erau și oameni educați. Ce n-au distrus, în special scrierile evreiești, au confiscat. De la opere de artă din cele mai mari muzee ale lumii până la cărți. Numai din Polonia, armata germană a confiscat și transportat mai mult de 16 milioane de volume, adică 80% din fondul de carte al țării. Foarte puține s-au

întors după război. Multe dintre ele au fost distruse sau sunt definitiv pierdute. La Paris, de exemplu, întreaga bibliotecă cehă a fost devalizată și au dispărut 144 de cutii cu cărți. Toate cărțile bibliotecii universitare din Atena, toate bibliotecile din Slovenia, Biblioteca Națională a Serbiei, din Belgrad, rase de pe fața pământului. La Belgrad, nenorocirea a fost dublă, pentru că au dispărut cele mai importante mărturii ale civilizației slavilor de sud, manuscrise unice, de o valoare inestimabilă, zeci de mii. Știai că nemții au locuit o vreme în casa lui Tolstoi de la Iasnaia Poliana? Nu s-au lăsat până nu au distrus biblioteca imensă a autorului, inclusiv manuscrisele rare și variante ale romanelor sale. Au pângărit până și rămășițele lui, pe care le-au dezgropat. La fel au făcut cu casele în care au locuit Pușkin și Cehov. La Kiev, nemții au ars patru milioane de volume. 700.000 numai la Smolensk. Înainte de război, în Polonia funcționau 251 de biblioteci cu peste un milion și jumătate de volume. Adică mai mult de jumătate dintre toate scrierile evreiești din Europa.

Charles îl privea cu gura căscată pe uriaș. Bineînțeles, știa despre holocausturile cărților, dar niciodată nu își pusese problema câte au fost distruse sau câte au dispărut de fapt.

— Nemții au comis atrocități, dar le-au și suportat.

La Berlin, Biblioteca de Stat a pierdut două milioane de cărți. Biblioteca din Bonn a pierdut peste 75% din fondul de carte. La Darmstadt, unde era o bibliotecă celebră pentru cantitatea impresionantă de incunabule și manuscrise vechi, au pierit sub bombardamente 800.000 de cărți. Tot bombardamentele au distrus, la Frankfurt, o jumătate de milion de cărți. Tot atâtea la Dresda. Și la Dortmund. 600.000 la Hamburg. La München, în cele patru biblioteci principale, au fost distruse ceva mai mult de un milion de cărți. Aș putea continua așa cu ce s-a întâmplat în prima jumătate a secolului, dar n-are rost. Hai să vedem ce s-a întâmplat după război. Că cică s-a instalat pacea. O lume mai bună avea să renască după atrocitățile din cele două războaie. Să vedem. Mao Zedong a lucrat ca bibliotecar în tinerețe. Nu știu dacă știai asta. Dintr-un motiv sau altul a început atunci să urască orice carte, orice avea, cât de cât, de-a face cu înalta cultură. O fi fost umilit de către cititori sau șefi – habar n-avem. Cert e că în 1950 ordonă autodafeuri în întreaga țară. Furia sa împotriva literei scrise va culmina cu Revoluția Culturală, pe care văd că astăzi oameni care par normali o ridică în slăvi. Am auzit o doamnă, patroană de agenție de publicitate, culmea, de origine română, care are acum businessuri în Singapore, un paradis al nonviolentei imediate și al continuii violențe guvernamentale, o dictatură,

lăudând facilitățile pe care statul le oferă investitorului străin. Într-o conferință pe care cucoana asta a ținut-o în fața unor tineri dintr-o corporație, și-a început discursul lăudând fraza: „Să înflorească o mie de flori. Să înflorească o mie de școli de gândire”. Ființa asta sinistră, care îi învață pe tineri să iubească dictaturile, doar pentru că protejează investițiile unor oameni de afaceri verșoși, pe lângă că e o notorie fostă turnătoare a Securității, e și incultă ca o nucă. Fraza e citată greșit. Mao a spus să înflorească o sută de flori și de școli de gândire, nu o mie. Iar sensul acestei deschideri aparente a fost scoaterea la lumină a disidenților, care au și fost arestați și uciși sau reeducați, ca urmare a acestei campanii. Revoluția Culturală a distrus sute de milioane de cărți. Numai în provincia Liaoning au fost distruse aproape trei milioane de cărți până în 1966. În Cambodgia, khmerii roșii au distrus orice carte pe care au putut pune mâna. Și aici cifrele sunt aproximative. Se vorbește despre două milioane de cărți și două milioane de oameni. Omul și cartea. Și nu mai suntem în Evul Mediu, ci în 1979. Foile cărților au devenit foițe în care se învelește tutunul pentru țigări, marfă de contrabandă. Cei care nu știau să le citească le fumau. Sute de milioane de cărți au fost distruse din ordinul direct al lui Pinochet. La 25 august 1992, forțele sârbe ale generalului Mladici au pus tunurile pe Biblioteca

Națională a Bosniei- Herțegovina. Trei zile au tras tunurile. Aici avem o poveste admirabilă. S-a creat un lanț uman de intelectuali care, cu riscul de a fi uciși, au salvat ce se putea salva. Probabil câteva sute de mii de volume din totalul de 1,5 milioane. Rușii, cu toate păcatele lor, au creat o cultură imensă. Și au avut scriitori gigantici. Ca în orice țară în care oamenii nu prea aveau cum să se distreze, cărțile erau alternativa de a evada dintr-o realitate sinistră. Așa că toate fostele state sovietice, după destrămare, erau pline de biblioteci. La începutul războiului, Cecenia avea peste o mie de biblioteci, care conțineau peste 11 milioane de volume înregistrate. Astăzi n-a mai rămas aproape nimic din ele. Doar în 1994, bombardamentele rusești de la Groznîi au distrus aproape trei milioane de volume.

Charles îl privea cu tristețe pe uriaș, care se oprișe.

— Să știi că aș putea continua așa până mâine-dimineață, dar cred că e timpul să mă întorc. Începe să vină lumea.

(Capitolul 107)

Ratzinger și Wojtyla – Papii care au protejat pedofilii și dictatorii

Unde ni se prezintă niște supoziții despre un presupus

trecut nazist al lui Wojtyla, dar și al lui Ratzinger, fost mare inchișitor, dar mai ales despre operațiunea vastă de salvare a criminalilor de război naziști de judecata celor pe care i-au exterminat și despre complicitatea uriașă a Vaticanului, ai cărui popi, deși vorbesc întotdeauna despre victime, sunt de partea călăului.

— Oamenii dumneavoastră, cum le spuneți, mi-au prezentat niște documente care demonstrează că unul dintre predecesorii mei, papa Paul al VI-lea, pe atunci încă monseniorul Giovanni Montini, a coordonat sau a participat la niște acțiuni de supervizare a salvării unor oameni hăituiți de justiție.

— Criminali de război.

— Asta e discutabil. Un tribunal trebuie să decidă asta.

— Cum? Dacă i-ați ajutat să se sustragă?

— Nu i-am ajutat eu. Din câte am înțeles, furia represaliilor și a răzbunării tribunalelor aliate era atât de mare, încât au căzut foarte multe victime colaterale. Dacă predecesorul meu a făcut asta, nu are de ce să se rușineze.

— Doar atât v-au arătat oamenii mei?

— Nu înțeleg de ce trebuie să răspund acestui interogatoriu, zise papa, a cărui voce redevenise sigură pe ea, dar, de dragul încheierii acestei discuții, o dată

pentru totdeauna, cealaltă afirmație, la fel de absurdă, se leagă de alt predecesor al meu, papa Ioan Paul al II-lea. Acuzațiile de nazism la adresa lui se bazează doar pe faptul că a lucrat într-o fabrică unde se producea gazul acela criminal. Cum putea un simplu angajat să știe la ce folosea? Și apoi, chestia aia ridicolă că a jucat în tinerețe într-o piesă despre aventurile romantice ale lui Hitler. Cum putea să știe ce monstru avea să devină acesta?

— Karol Wojtyla a fost mai mult decât atât. Din simplu angajat a ajuns șef de tură și apoi supervisor pentru distribuție la fabrica de chimicale Solvay. Care producea gazul – căruia văd că aveți o jenă să-i spuneți pe nume – Zyklon B. Mai mult, cum putea să nu știe ce se întâmpla, când, în drum spre serviciu, trecea pe lângă Auschwitz, de două ori pe zi? Ca să nu mai vorbim că a fost delegat să se ducă la Treblinka și în alte lagăre de exterminare, ca să se asigure că marfa ajungea în perfectă stare. Credeți că nu a aflat la ce folosea?

— Acuzațiile astea sunt vechi, zise papa, care părea că-și pierduse răbdarea și calmul, pentru care cardinalul îl admira atât de mult.

Dar generalul continuă, nestingherit:

— Știți, de fapt, suntem cu toții de aceeași parte a baricadei. Spun ce spun despre Biserica Catolică cu

admirație. În fond, avem același dușman – negrii și evreii. Atunci, ca și acum. Dar mi se pare că dumneavoastră ați început să cam uitați care e cauza cea dreaptă. Așa că tot ce trebuie să fac este să vă urechez prietenește.

Cardinalul își dădu jos căștile din nou și-și turnă, cu mâna tremurându-i, un pahar cu apă. Îl dădu peste cap și se puse iar să asculte.

— Cred că e cazul să plecați, se auzi vocea Sfântului Părinte. E clar că a fost o greșeală să mă întâlnesc de atâtea ori cu dumneavoastră.

— Fie, zise generalul. Am încercat să ocolesc adevărul, din delicatețe. Mai ales că eu sunt în viață datorită acestui adevăr. Și-mi pare rău să-l folosesc împotriva dumneavoastră.

— Ce adevăr? Despre ce tot vorbiți?

— Pe la finalul războiului, doi ofițeri SS v-au vizitat casa. Este un episod la care ați făcut odată referire. Ați declarat că tatăl dumneavoastră s-a luat la ceartă cu ei și le-a spus că nu era defel de acord cu metodele domnului Hitler și că acesta era un asasin. Interesant este că, deși susțineți că a intrat în conflict cu ei, s-a milostivit și i-a hrănit și găzduit peste noapte.

— N-am spus asta. Am declarat că tatăl meu le-a spus, la plecare, că nu era deloc de acord cu politica lui Hitler.

— Le-a spus asta unor ofițeri SS? Nu i-a fost frică? N-a pățit nimic? Ce om vertical, tatăl dumneavoastră! Cât curaj! Cum de vă amintiți cu atâta acuratețe de acest lucru și de nimic altceva? Câți ani aveți? Cincisprezece?

Cardinalul tot nu înțelegea unde voia să ajungă vorbitorul. Dar, după felul în care tot amâna să spună despre ce era vorba, părea să nu aibă nimic prea solid.

— OK. Dacă mă obligați, trebuie să vă spun. Poate că ceea ce auziți, auziți pentru prima oară. Sau poate că nu. Cum se face că tatăl dumneavoastră, ofițer de poliție într-un sat din vestul Bavariei, Marktl am Inn, se pensionează brusc, în martie 1937, în momentul când – coincidență – Martin Bormann începe să ridice castelul pe care îl va face cadou lui Hitler doi ani mai târziu, de ziua lui, când acesta urma să împlinească cincizeci de ani? De ce, spuneam, tatăl dumneavoastră cel antinazist pleacă, împreună cu întreaga familie, la 75 de kilometri mai la sud și-și ia casă în Traunstein-Berchtesgaden, în munții Kehistein, unde va fi ridicat, foarte curând, celebrul „Cuib al Vulturului”? Are rude acolo? Nu. Găsește, în anunțurile din ziar, o casă la un preț bun? Primește o ofertă de serviciu? Tocmai s-a pensionat. Adevărul e că tatăl dumneavoastră a fost selecționat ca membru al trupelor SS, într-un batalion de elită, aflat sub

acoperire. Era un spion care trebuia să se asigure că zona era liniștită și să tragă alarma, dacă sesiza vreo mișcare suspectă, ori de câte ori Führerul sau vreun cap al partidului nazist venea în vizită la castel.

— Aiurea, zise papa. Ce invenții sunt astea?

— Din păcate, suntem în posesia legitimației tatălui dumneavoastră și a câtorva poze cu el, chiar la Kehisteinhaus, în compania unor mari personalități. Martin Bormann e printre ei. Tatăl dumneavoastră poartă uniforma de paradă. Veți spune că documentele și pozele pot fi falsificate. Dar sunt autentice. Mai e ceva. Unul din cei doi ofițeri SS, despre care spuneți că tatăl dumneavoastră i-a înfruntat, e posibil să fi fost tatăl meu. Dacă nu atunci, sigur a dormit cu altă ocazie în casa dumneavoastră părintească. Cu un prieten. Umblau mereu câte doi. Vedeți, Traunstein e la doar 100 de kilometri de Italia, prin Austria. Iar tatăl dumneavoastră, la sfârșitul războiului, a făcut parte dintr-o rețea care se numește ODESSA și care s-a făcut responsabilă, alături de Biserica Catolică, de salvarea unui număr impresionant de foști naziști, mulți dintre ei, așa cum frumos ați argumentat, acuzați că ar fi fost criminali de război, când ei făceau, așa cum știm și suntem amândoi de acord, un mare bine lumii ăsteia. O scăpau de cea mai pestilențială pegră.

Cardinalul auzi un oftat și o bufnitură. Se temu să nu

fi pățit ceva Sfântul Părinte. Dar îl auzi vorbind și-și dădu seama că se ridicase și se prăbușise din nou pe scaun.

— Tatăl dumneavoastră...?

— Da, zise generalul, fără să-i îngăduie să-și termine întrebarea, tatăl meu era unul dintre Gauleiterii importanți ai Germaniei și mă mândresc cu asta. A lucrat la Treblinka, unde s-a întâlnit tocmai cu predecesorul dumneavoastră, micuțul Karol, care livra Zyklon-B în cutii de metal compacte. Iar ODESSA, sau Organisation der Ehemaligen SS-Angehörigen (Organizația Foștilor Membri SS), după cum știți, este un grup creat de șeful Sicherheitsdienst (SD), Walter Schellenberg, în mai 1943. A existat o înțelegere între Germania și Argentina, al cărei singur scop era salvarea foștilor membri SS. Nu că nu ar fi beneficiat și un mare număr dintre cei de la Gestapo de asta. Pe tatăl meu l-a salvat, ca pe atâția alții, căpitanul Carlos Fuldner, fost agent al lui Himmler. Tot el a fost responsabil de salvarea lui Eichmann, de exemplu. Organizația și-a făcut treaba. Klaus Barbie, Franz Stangl, Mengele, ca să enumăr doar cele mai sonore nume, îi datorează viața. Biserica Catolică a fost parte din această filieră. I-a adăpostit în biserici, în special în Italia și Franța, le-a făcut rost de documente false, le-a aranjat îmbarcarea pe diverse vapoare. Toate, cu destinația Buenos Aires.

Ba, mai mult, Ante Pavelić, șeful ustașilor croați, a stat ascuns o vreme chiar la Vatican, deghizat în preot. A stat aici, probabil a împrumutat cărți din biblioteca asta, până în noiembrie 1947, când a fost și el trimis tot în Argentina. Ei bine, tatăl dumneavoastră a fost, pentru o vreme, capul de pod al organizației ODESSA în sudul Bavariei, la granița cu Austria.

(Capitolul 145)

— Povestea sună așa, începu polițistul, după ce-și dresese vocea. La 14 februarie 1947, vasul *Campana* a acostat în portul Buenos Aires. La bord, oficial, erau 47 de supraviețuitori ai Holocaustului. De fapt, numărul lor era ceva mai mare. Cu opt, mai precis. Aici este o chestie ciudată la mijloc, pe care nu mi-o explic. De ce tatăl meu nu era pe listă? Poate pentru că era minor. Dar nu are importanță. Argentina era în mijlocul unei perioade de delir, voia să creeze un fel de stat creștino-nazist, cu binecuvântarea Bisericii Catolice, care era încântată de o asemenea perspectivă, și cu sprijinul masiv al papei Pius al XII-lea. Un amestec toxic de naționalism extrem, admirație pentru orice fel de dictatură, dacă se poate militară, disprețul pentru orice formă de liberalism și ura tinerilor colonei față de corupția endemică. Dar și admirația pentru mitologia nazistă. La toate astea se adăuga un antisemitism

profund. Ca mai peste tot în lume, evreii erau considerați principalii vinovați pentru toate nenorocirile, țapii ispășitori, demonizarea alogenilor, bla, bla, știți foarte bine povestea. În 1943, coloneii care preiau puterea creează această Nouă Ordine Creștină. Catolicismul este împins la extrem. Toți mai-marii Bisericii le binecuvântează ăstora porcăriile și se ocupă cu propaganda deschisă în fața unui popor primitiv și needucat. Ca să înțelegeți unde s-a ajuns cu demența, trebuie să vă spun că, în '43, Fecioara Maria este declarată general al Armatei argentinienne. Naționalismul catolic face să se interzică eliberarea oricărui tip de viză pentru evrei. Reglementarea exista din '39, dar nu prea era aplicată. Orice interdicție aduce după sine o creștere a corupției, așa că evreii au continuat să vină. Doar că taxele pentru funcționarii care le înmânau documentele false începuseră să devină exorbitante. Nu știu dacă știți, dar, la începutul anilor '80, generalul Ramón Campos a încercat să demonstreze existența unui complot evreiesc îndreptat împotriva creștinilor în Argentina. Țara mea, din păcate, nu s-a schimbat prea mult.

Făcu o pauză și bău, aproape dintr-o singură sorbire, cutia de Coca-Cola. Charles se duse, fără să-l întrebe, și-i aduse încă una, la fel de rece.

— Mulțumesc, zise Clay. Șeful serviciului pentru

imigrare era, în 1947, un antisemit notoriu, unul Santiago Peralta, care refuză să-i lase pe cei 55 să coboare. Cumva, șeful organizației evreiești, Moises Goldman, reușește să-l convingă pe Peron să acorde vizele pentru supraviețuitorii Holocaustului. Acesta acceptă. Să nu credeți cumva că sentimentele lui pentru evrei erau altele decât cele ale lui Peralta. Nici vorbă. Doar că asta a fost o conjunctură fericită. Tatăl meu, care avea aproape optsprezece ani, reușise să evadeze, în timpul revoltei din 1943, din lagărul de exterminare Treblinka-II. Cu doar patru zile înainte de începerea revoltei, întreaga sa familie fusese trimisă la camera de gazare. Ambii părinți, cei doi frați și patru surori. La doar paisprezece ani, fusese responsabil de incendierea unui tanc, în timpul revoltei aleia, care a durat mai puțin de o oră. A fost unul dintre puținii care au scăpat. Nu are rost să vă povestesc ce represalii au avut loc și despre faptul că lagărul și-a continuat activitatea, în parte. O parte dintre deținuți au fost trimiși la Majdanek.

(...)

— Ați auzit vreodată de ODESSA? Întrebă polițistul.

— E un oraș, nu? În Ucraina.

— Da. Dar nu la ăla mă refer. În 1946, se creează o organizație care are ca unic scop salvarea criminalilor de război și aducerea lor în Argentina: Organisation

der Ehemaligen SS-Angehörigen. Nu are rost să vă îngrop acum în detalii. Cert este un lucru: cu participarea largă a Vaticanului, rețeaua sustrage de la judecată câțiva dintre criminalii cei mai siniștri. Rețeaua are mai mulți capi. De la Carlos Fuldner, fost căpitan SS și mâna dreaptă a lui Himmler, de origine argentiniană, care înființează birouri la Buenos Aires, Genova și Berna, la Juan Carlos Goyeneche, agentul lui Peron la Berlin, la legionarul român Radu Ghenea, staționat la Madrid, până la multimilionarul german Ludwig Freude, care a finanțat o parte din operațiune. Țștia erau, ca să zic așa, partea laică. Vaticanul a participat cu o artilerie grea: episcopul Agustín Barrere, cardinalul argentinian Antonio Caggiano, șeful parohiei franciscane din Genova, preotul maghiar Edoardo Domoter, episcopul austriac Alois Hudal, un alt franciscan, croat de această dată, Dominik Mandíc, monseniorul Eugène Tisserant, cardinal responsabil de salvarea criminalilor de pe teritoriul Franței. Datorită lui a scăpat, de exemplu, Klaus Barbie, măcelarul din Lyon, șeful Gestapoului din Franța. Asta ca să nu-l uităm pe Krunoslav Draganović, preot și criminal de război. Țșta a jucat unul dintre rolurile cele mai importante. A fost pionul principal în toată afacerea, din partea Bisericii. Opera la biserica San Girolamo din Roma. De aici facem tranziția spre criminalii de război,

ei înșiși implicați în această operațiune. Amintesc doar câțiva. Frații Jan și Ferdinand Ďurčanský, slovaci, responsabili de uciderea a zeci de mii de evrei, Ivo Heinrich, consilierul în materie de finanțe al lui Ante Pavelić, care a orchestrat transportul aurului sârbesc în Argentina, fondatorul SS-ului flamand, René Lagrou, criminal de război și el, așa cum îi șade bine unui SS-ist serios. Mă opresc aici, dar lista e nesfârșită. Ei bine, organizația asta e responsabilă de salvarea câtorva sute, poate chiar mii dintre cei mai siniștri naziști. Nimeni nu știe exact câți. Poate c-ar trebui să-l amintesc pe șeful poliției elvețiene, imparțialul Heinrich Rothmund, care a interzis oricărei victime a Holocaustului să intre în țara sa, dar le-a permis criminalilor de război s-o tranziteze. Asta în neutra Elveție, care a înghițit, în burțile de metal ale băncilor ei nesătute, averile a patru milioane de persoane, inclusiv dinții lor de aur. Netopiți, adunați în saci.

Charles rămăsese cu gura căscată.

— De unde știți lucrurile astea?

— O să le aflați și dumneavoastră, pentru că tocmai urmează să se desecretizeze niște arhive de la CIA. Ei bine, majoritatea ăstora au venit întâi în Argentina. Acolo unde evreii aveau interzis, asasinii lor, tortionarii, erau primiți cu brațele deschise. În perioada în care-mi făceam ucenicia la frizeria din Palermo

Chico, cartierul cel mai select al capitalei argentinienne, nu de puține ori numit Parisul Buenos Airesului, chiar în clădirea de deasupra frizeriei locuia Carlos Fuldner. În casa de vizavi locuia Monti di Valsassina, criminal de război croat. La câteva numere mai jos locuise Fritz Thiess, magnatul care a susținut nazismul, dar la sfârșitul vieții s-a căit pentru asta. Se certase cu Hitler. Nu l-am prins, că a murit în 1951. În apartamentul de vizavi de al lui locuise poate cea mai oribilă creatură pe care Dumnezeu, în imensul lui sarcasm, a lăsat-o să se târască pe suprafața pământului, doctorul Mengele. Nici pe ăsta nu l-am prins. Două străzi mai jos locuia, în aceeași perioadă, Adolf Eichmann. Câteva case mai jos, într-o vilă somptuoasă, se lăfăia Gerhard Bohne. Știți cine era ăsta? Întrebă Columbus Clay retoric.

Profesorul nu știa. Dar nu era ca și cum polițistul ar fi așteptat răspunsul lui.

— Asta a inventat și supervizat exterminarea invalizilor și a bolnavilor mintal. A cetățenilor necorespunzători din spitale. Este unul dintre actorii principali ai eugeniei. Vizavi de el, alături de familia sa numeroasă, locuia Erick Priebke. ăsta era ofițerul SS responsabil de curățarea Romei de evrei și trimiterea lor la Auschwitz. Tot așa cum a fost responsabil de masacrul partizanilor italieni de la Peșterile Ardeatine. Pe ăsta l-am și tuns de câteva ori, fără să știu cine naiba

era. Cel puțin, ăștia trei din urmă au fost prinși și judecați.

(Capitolul 162)

— Mi-am amintit ceva. Imediat după înscăunarea Sfinției Sale, Sfântul Părinte a vorbit despre îndepărtarea mizeriei din Biserică. Să știi că exact la Maciel s-a referit.

— Poate. Dar din câte știu, Maciel a fost vreo 20 de ani șeful Inchiziției papale.

— Inchiziție? Cum așa?

— Păi, ce e Congregația pentru Doctrina Credinței, nu e urmașa Inchiziției?

— E urmașa Congregației Sfinte a Sfântului Scaun.

— Și asta ce era? Nu Inchiziția?

Cardinalul oftă din nou.

— Ei bine, n-a făcut nimic, în tot timpul ăsta, zise Gianni. N-a pedepsit pe nimeni. N-a suflat o vorbă. Deși știa de sute de cazuri de pedofilie. Câți copii a nenorocit tăcerea lui? Ei bine, ăsta ar putea fi unul dintre motivele de șantaj. Că a știut și a tăcut. Și a lăsat lucrurile să continue în felul ăsta. Al doilea e cel cu scandalul de acum. Dar cred că aici ai dreptate. ăsta e un motiv slab. Pe de altă parte, un nou scandal se arată la orizont. Alt motiv e că se prea poate ca IOR-ul, Banca Vaticanului, să continue să spele banii Mafiei și să

furnizeze bani Americii Latine. De data asta, nu ca să blocheze comunismul, ca în anii '80, și să sprijine dictatori, ci din alte motive.

— Și care e scandalul ăsta nou?

— Care scandal nou? Întrebă Gianni, în timp ce îi făcea semn chelnerului să aducă nota.

— Plătesc eu, spuse tatăl. Ai zis că e un scandal nou care se arată la orizont.

Trei preoți importanți, la adăpostul anonimatului, au spus că există un conflict îngrozitor, în interiorul Vaticanului, între partida homosexuală și cea heterosexuală.

— Ce spui acolo? Astea sunt prostii!

— Ești sigur? L-ai auzit pe papă spunând *Impropriam influentam* de curând? Da sau nu?

— Da, dar...

— Și la ce se referea?

Cardinalul ridică din umeri.

— Exact la asta, adăugă Gianni.

— Și cine sunt fețele astea bisericesti importante?

— Doar nu te aștepți să...?

Pe chipul tatălui său se citea atâta hotărâre, încât Volpone cedă, până la urmă:

— Îmi amintesc doar două nume. Cardinalul Salvatore De Giorgi și cardinalul Julián Herranz. Îi știi pe ăștia?

— Da, răspunse cardinalul.

— Îi știi de mincinoși? Sau colportori de zvonuri? Sau intriganți?

— Nu. Sunt oameni mai presus de bănuieli de felul ăsta.

(Capitolul 127)

În care aflăm despre cum se retrage un papă.

Acum însă, papa îi anunțase intenția sa de a se retrage. Vestea îl lovi ca trăsnetul. Paralizase acolo, în mijlocul încăperii. Părea o statuie grecească din care timpul scursese orice urmă de culoare. Alb ca varul, începuse să tremure. Era un scandal, un lucru de neconceput. De mai bine de 700 de ani, niciun papă nu renunțase de bunăvoie la funcție. Ultimul fusese Célestin al V-lea, fondatorul ordinului Celestinilor. Un papă slab și un papă-lapte. N-avea niciun fel de relație cu puterea. Exista o superstiție cu privire la retragerea sa. Plângăcios și dezamăgit de lipsa sa de autoritate, și-a consumat scurta papalitate la Neapole, departe de Roma, și a găsit ca scuză principală pentru retragerea sa „perversitatea celorlalți”. A sfârșit prost, pentru că succesorul său, Bonifaciu al VIII-lea, s-a temut să nu se întoarcă, în chip de antipapă, și l-a aruncat în temniță, unde bietul Pietro Angelerio, fost Célestin al V-lea, și-a

dat destul de repede obștescul sfârșit. Atât de tare i-a marcat povestea sa pe cei care i-au urmat la tronul lui Petru, încât, de atunci, nimeni nu și-a mai luat numele de Célestin și nici măcar nu a mai schițat vreun gest de retragere, de frica unei sorți asemănătoare. Numai rostirea numelui său crea asupra următorilor papi efectul pe care îl avea, în secolul al XVIII-lea, asupra actorilor, rostirea numelui „Macbeth” – piaza rea. De atunci, un singur papă a mai demisionat. E vorba despre Grigore al XII-lea, care a fost nevoit să o facă pentru a întrerupe schisma apuseană, care ajunsese, la un moment dat, în situația ridicolă de a da Bisericii trei papi simultan.

(Intermezzo 3)

Marginalii la Numele Trandafirului

În care dăm din nou peste Borges, care pare să fie peste tot, și îi citim o altă poezie, și în care vedem cam ce se ascunde în spatele misteriosului nume al trandafirului și de ce autorul italian a vrut să-i dea alt titlu înaintea acestuia după care e cunoscută cartea. Ni se mai dau și niște explicații cam sofisticate despre semnificațiile ascunse ale romanului.

Și (como afirma el griego en el Cratilo)
el nombre es arquetipo de la cosa

en las letras de „rosa” está la rosa
y todo el Nilo en la palabra „Nilo”.⁶²

(Capitolul 156)

Acum, că referința era clară, putea să încerce să ducă judecata mai departe. Era în stare să parieze că al șaselea cuvânt era *nomine*, pentru că fraza cu care se încheie romanul semioticianului italian e: *Stat rosa pristina nomine. Nomine nuda tenemus* – „Dăinuiește în veci numele trandafirului. Mai păstrăm doar denumirile goale”.

(...)

Era o adăugire la textul original, care spunea că păstrăm doar numele trandafirului, o metaforă pentru lipsa de substanță a cunoștințelor noastre, ale căror semnificații le-am uitat de mult, și tot ce ne-a rămas e expresia golită de conținut, cuvinte care nu mai înseamnă nimic, dezbrăcate de orice încărcătură culturală. O stranie premoniție a lumii de astăzi, făcută într-un manuscris din secolul al XII-lea, aparținând călugărului benedictin Bernard de Cluny și extrasă din poemul său, intitulat *De contemptu mundi*. Varianta pe

⁶² Așa cum greul afirmă în Cratyl, / E, pentru lucruri, numele arhetip; / E-n literele floare ale florii chip, / Și Nilul tot e în cuvântul Nil. (Jorge Luis Borges, „Golem”, fragment, în *Poezii*, traducere în limba română de Andrei Ionescu, Editura Polirom, Iași, 2005).

care a ales-o Eco servește logicii romanului său, dar se pare că avem de-a face cu o confuzie, subiectul la care se referea călugărul nefiind defel trandafirul, adică Rosa, ci Roma, și că ar fi vorba despre o greșeală de transcriere. Așadar, fratele Bernard ar fi vrut să spună că din Roma aceea măreață n-a mai rămas decât numele, un atac clar la capii Bisericii din acele vremuri. Ceea ce e în logica poemului său fluviu, acesta, vorbind despre cât de bună de disprețuit a ajuns lumea, atacă fără echivoc întreaga colecție de fețe bisericești care și-ar fi uitat vocația și ale căror spirite ar fi devenit îngrozitor de corupte. Nu e clar dacă Eco știa despre această confuzie la vremea în care și-a scris romanul, dar, cum spune o vorbă de la el de acasă, *se non è Nero, è ben trovato*⁶³.

(Capitolul 72)

— Cartea dumneavoastră, *Numele trandafirului*, a avut anterior un alt titlu, unul de lucru?

La celălalt capăt al firului, Umberto Eco făcu o pauză.

— A avut mai multe de-a lungul vremii. La unul am ținut în mod special.

— Unul cu o lungime de șapte litere?

— Faci cuvinte încrucișate? Și ai decis să afli direct de

⁶³ Chiar dacă nu e adevărată, se potrivește de minune, (n. red.).

la sursă? Întrebă răsând Eco.

— Vai! Cum aş putea? răspunse Charles, fâstâcându-se.

— Am glumit. George îl ştia, cu siguranţă.

— Da. Sunt convins de asta.

— A circulat în Antichitate un cuvânt, utilizat de Diogene din Babilon, un cuvânt care desemna limba păsărilor. Era un fel de imitaţie a unui tril, a unui sunet din natură. Îl găseşti în cartea mea despre labirinturi, *Dall'albero al labirinto*. E o dezvoltare a cuvântului inventat de stoici şi continuat în Evul Mediu. Alături de *buba* şi *bubaf*. Un cuvânt interesant, pentru că se poate scrie, dar nu poate fi reprezentat. Pentru că nu reprezintă, de fapt, nimic. Mă gândeam să îl folosesc pe post de lucruri neimportante, care nu contează. Nu îl ştii?

— Mărturisesc, ruşinat, că nu, deşi ştiu bine cartea aceea.

— E *blitiri*, dragul meu.

— *Blitiri*?

— Într-adevăr. Tatăl tău ce mai face?

(Capitolul 128)

— Voiam să vă întreb dacă abaţia din *Numele trandafirului* e inspirată din vreuna reală. A existat în Evul Mediu aşa ceva? Pentru că, la un calcul simplu,

conținea 85.000 de cărți.

— Dacă vrei să o luăm așa, la propriu, era, într-adevăr, imposibil. O Biblie avea nevoie de peste 500 de piei de vițel pentru a putea fi copiată. Dar Biblia e o carte groasă. Dacă presupunem o medie de numai 100 de piei de vițel pentru o carte normală, rezultă că ne-ar fi trebuit 8,5 milioane de viței doar pentru biblioteca abației. La sfârșitul secolului al XV-lea, adică la mai mult de 250 de ani după momentul în care se petrece acțiunea din *Numele trandafirului*, cea mai mare bibliotecă a unei abații aparține celei cisterciene din Clairvaux. Are mai puțin de 1800 de volume. Chiar în perioada în care are loc acțiunea romanului, biblioteca de la Sorbona are ceva mai mult de 1000 de volume, cifră considerată imensă în epocă. Așa că răspunsul la întrebarea dumneavoastră e clar.

— Deci biblioteca e o metaforă. Este, cu alte cuvinte, un fel de luare în răspăr, de această dată finită, a Bibliotecii Babel a lui Borges.

— Da. Păi, Jorge, bibliotecarul cel orb, este chiar Borges. Asta nu e greu de dedus. Iar Eco este un admirator necondiționat al compatriotului dumneavoastră. Numai că...

Charles făcu o pauză lungă. Pe fața lui se văzu cum îi încolțea în minte o idee năstrușnică. „La naiba”, își spuse Charles, „Eco e unul dintre cei 72. Evident.”

— V-ați prins de ceva, spuse Clay, nu-i așa? Îmi spuneți și mie?

— Deocamdată, nu, ca să vă citez. Ce ziceam?

— Eu spuneam că biblioteca e o metaforă a lumii. Așa cum zice și călugărul din carte, viața întreagă e un labirint cu intrare foarte largă, dar cu o ieșire foarte îngustă și la care se ajunge pe drumuri întortocheate. Toată lumea intră. Dar nu toată lumea iese.

— Ba da, spuse Charles. Toată lumea iese din labirintul vieții. Problema e cum face asta și la ce i-a folosit. Dar observația dumneavoastră e exactă. Știți de unde e povestea asta cu labirintul?

— Nu, dar aș vrea să știu.

— Hm, Eco a luat-o de pe podeaua bazilicii San Savino din Piacenza. Semnificația de acolo e cam așa: bucuriile acestei lumi sunt atractive, dar calea spre salvare e destul de greu de găsit.

— Atunci labirintul din roman e acest drum al salvării. Și doar cel care reușește să găsească ieșirea e demn de ea.

— Cam așa. Multe catedrale au figurat acest simbol al labirintului, de regulă, în navele lor. Mântuirea, Ierusalimul ceresc sunt de multe ori reprezentate sub forma unui trandafir. De fapt, dacă ne apucăm să comparăm schițele bibliotecii abației, o să vedem că seamănă foarte mult cu un trandafir.

Lui Columbus Clay îi luceau ochii, pentru că era prins în jocul său preferat, al deducțiilor sau abducțiilor, cum le zicea profesorul aflat în fața sa, dar de această dată era vorba despre ceva mult mai important decât găsirea unui criminal sau rezolvarea unei enigme, care i se păreau vulgare în aceste condiții, în comparație cu capacitatea de a descifra un mesaj ascuns al artei celei mai înalte.

— Și atunci faptul că William din Baskerville nu reușește să dezlege enigma din interior, ci doar când e în afara bibliotecii, înseamnă că trebuie să iei puțină distanță față de evenimente ca să le înțelegi. Și că, dacă ești prins în vârtoarea lor, nu vei înțelege niciodată mare lucru.

— Exact. Nu vei putea vedea desenul întreg. Dumnezeu, sugerează Eco, cunoaște lumea pentru că el a creat-o din exterior, în timp ce noi, muritorii, suntem deja în interiorul regulilor create pentru noi și n-avem cum să ne obiectivăm în raport cu ele.

— Și biblioteca ascunsă? Protejată?

— Biblioteca ascunsă reprezintă efortul nostru inutil de a controla lucruri mai presus de înțelegerea noastră. La fel ca la Borges, cărțile n-au niciun sens în absența unor oameni care să le deschidă, să le citească, să se bucure de ele. Prinsă în mrejele unor bibliotecari ca Malachia, despre care Eco ne spune că habar n-avea ce

scria în cărțile alea, și păzită de fiara criminală, reprezentată de bibliotecarul orb, care ucide pe oricine se apropie de cărțile interzise, biblioteca e moartă. Dar și dacă n-ar fi, tot ar fi inutilă. Aici Eco adaugă o chestie care are legătură exact cu lucrurile despre care am vorbit. Cu dumneavoastră.

— Cu mine?

— Întocmai. Excepționalul detectiv din *Numele trandafirului* descoperă adevărul nu datorită deducțiilor sale impecabile.

— Ci datorită intuiției, spuse Columbus Clay, căruia i se ridică părul pe spate.

Folosind metoda abducției. Care e o caracteristică profund umană și care se desparte cumva de răceala logicii formale. De fapt, chiar la finalul cărții, biblioteca dispare, înghițită de flăcări, ceea ce nu face decât să spună cât de vană e cunoașterea sistematică, științifică.

— De aceea păstrăm doar denumirile goale. *Nomina nuda*. Fascinant!

Aceste ultime vorbe ieșiră cu atâta pasiune din gura comisarului, încât Charles se înduioșă.

— Sau *blitiri*, da.

(Capitolul 129)

Câteva considerații despre Borges

Unde se povestește despre marea invenție a lui Borges, Biblioteca Babel, și ce isterie generalizată a generat. Sigur, doar între oamenii care știu să citească, restul se uită la televizor.

— Oricând e pomenită o bibliotecă, în orice text, de fiecare dată când se vorbește despre cărți în general, numele scriitorului argentinian e nelipsit. De fiecare dată. A existat un grup format din matematicieni...

— Ca și tine, spuse Rocio râzând. Preocupați de literatură.

— Într-adevăr. Matematicieni și literați despre care Raymond Queneau spune că sunt niște șobolani care își construiesc singuri labirintul din care vor să iasă. Inspirați de biblioteca lui Borges, care e un labirint, dar și de lumea subpământeană a lui Athanasius Kircher, labirintică și ea, membrii acestui grup experimental, care-și spun Oulipo – acronim francez de la Atelierul de Literatură Potențială –, se distrează în toate felurile. Sunt nume mari aici – de la Italo Calvino la Claude Berge, ăla care a inventat teoria grafurilor. Ei bine, ăștia propun un exercițiu: se provoacă între ei și îi provoacă și pe cei din exterior să producă un text despre o bibliotecă în care să nu apară nicio referire la Borges, nicio aluzie. Ajung la concluzia că e aproape imposibil. Într-atât de bine s-a înfipt numele argentinianului în

mintea oricărui om care are de-a face cu cărțile.

— Înțeleg că nu îți place Borges.

— E complicat, zâmbi Charles. Borges e imens. Tot ce scrie e de o inteligență sclipitoare. E un gânditor și un inventator perfect de literatură, dar într-un univers de gheață. Nimic din ce a scris vreodată, cu excepția, poate, a biografiei lui Evaristo Carriego, nu are vreo urmă de căldură umană. Seamănă perfect cu biblioteca asta pe care a inventat-o. Am senzația, deși sunt matematician, cum ai spus, că fascinația lui teribilă se manifestă în fața unei ecuații perfecte. Or, tocmai asta e motivul pentru care eu m-am îndepărtat de matematică. Borges e genial. Îți seduce creierul ca nimeni altul până la el. Dar nu îți provoacă niciun fel de emoție, ca să zic așa, umană. Poate bat câmpii.

— Și poeziile lui? Știi că are și poezii?

— Da, râse Charles. Și poeziile. Să trecem peste asta, că deja mor de somn.

— De somn? întrebă Rocio, răsfățându-se.

Charles o luă în brațe și o sărută îndelung.

— Și MEV-ul? întrebă ea.

— Asta e doar una dintre cărțile din biblioteca asta infinită, care nu e chiar infinită.

— Cât e de mare?

— Hm. Au făcut unii niște calcule înaintea mea.

Borges spune că biblioteca lui e formată doar din

cărți care conțin un număr fix de pagini – 410. Fiecare pagină are 40 de rânduri și fiecare rând, optzeci de semne. Alfabetul în care sunt scrise cărțile are 25 de semne.

— Litere, adică?

— Litere și semne de punctuație. Ceea ce contează e că sunt 25. La un calcul simplu, toate combinațiile de semne din biblioteca asta, limitată la cărți de același format, ar conține un număr uriaș de cărți. 25 la puterea 410 înmulțit cu 40, înmulțit cu 80. Adică 25 la puterea 1.312.000. Îți dai seama că numărul rezultat nici măcar nu poate fi imaginat. Niciun computer nu îl poate calcula. Niciun om nu îl poate scrie. Și asta doar în varianta unui format unic, cel de 410 pagini. Borges a declanșat țacăneala asta. Ceea ce la el e metaforă, unii iau în serios. În fine, MEV este una dintre cărțile din biblioteca asta. Pe 410 pagini, cu 40 de rânduri și cu 80 de spații pentru caractere pe fiecare rând, se repetă aceste trei litere. Asta e MEV.

— Bine, dar asta e o exprimare metaforică a unui gând, nu? Cu asta se ocupă literatura. Ce înseamnă, de fapt? Care e mesajul ascuns al lui Borges?

Charles se scărpină în cap.

— Grea întrebare. Semnificația unei opere de artă e ambiguă. Depinde foarte mult de cel care o citește. Intențiile reale ale autorului, în afara cazului când

acesta le explică direct și nemijlocit, rămân necunoscute. Ba chiar și când le explică pot fi false. Un autor francez, nu îmi mai aduc aminte care, spune că inclusiv intenția autorului de a-și explica opera poate fi un demers ratat. Pentru că în procesul de creație intervine un organ, pe când analizarea unei opere se slujește de altul. În așa fel încât un autor de geniu nu poate explica ce a produs. E ca un copil care a crescut și-și face de cap prin lume, în ciuda a tot ceea ce ți-ai imaginat tu despre viitorul său. Și teoria asta s-a verificat de multe ori. Autorul nu e conștient, de cele mai multe ori, de ce a produs de fapt. De aia niciun critic de artă nu e un artist bun și niciun artist nu e un critic de artă credibil. Pur și simplu, sunt două atribute diferite ale ființei umane.

— Am citit și eu *Biblioteca Babei*. Ca mai tot ce a scris Borges. Sunt o argentiniancă ajunsă în Honduras datorită unor întâmplări pe care, poate, ți le povestesc altă dată. Și am încercat întotdeauna să înțeleg despre ce e, de fapt, vorba. Înțeleg că nu există o interpretare corectă. Dar tot mi-ar face o imensă plăcere să aud interpretarea ta.

Charles nu o mai văzuse pe Rocio atât de serioasă. E adevărat, o cunoștea de foarte puțin timp, dar femeia din fața lui nu contenea să îl surprindă în fiecare clipă.

— Vreau să aud ce iese din căpșorul ăsta atât de

drăguț, spuse Rocio, redevenind iubita jucăușă dinainte.

— OK. Pe scurt. Eu cred că toată povestea asta a lui Borges e o piedică în calea uitării. O bibliotecă precum aceea imaginată de el nu are niciun sens. Devine un muzeu al cărților uitate. Care nu mai interesează pe nimeni. Dacă e totul acolo, înseamnă că nu mai e nimic. În *Biblioteca Babel*, Shakespeare e egal cu un articol de ziar, scris de un semianalfabet. Artele sunt zestrea culturală cea mai de preț a umanității. În sensul ăsta, Borges are niște premoniții. E un scriitor vizionar. Internetul, noile media creează acest paradox. Deși folosesc din ce în ce mai mult acel număr limitat de semne, în combinații din ce în ce mai numeroase, textele din interiorul lor seamănă și ele din ce în ce mai mult cu cele din *Biblioteca Babei*. Cele mai multe sunt lipsite de sens, iar cele care au un sens oarecare sunt imbecile de-a dreptul. Dacă rolul literaturii este să reflecte bogăția lumii, textele moderne, în uriașa lor majoritate, sunt făcute să îi reprezinte doar pe autorii lor. Este un exhibiționism nesfârșit, în care fiecare individ își caută momentul de glorie facilă. Cu greu mai pot fi acoperite urletele internauților, bloggerilor sau ale oamenilor cu păreri puține, dar fixe, care, ca niște cerșetori, își arată cioturile. Uitați, mie îmi cade părul, priviți, eu am nasul borcănat. O sectă, de obicei

mică și formată *ad-hoc*, le laudă acestora chelia și nasul. Descoperă ceva ce îi leagă la un nivel superficial. Când secta se mărește pentru câteva clipe, explodează gloria narcisistă a omului lipsit de orice calitate care a produs mesajul. Are minutele lui de glorie. Devine personaj principal în centrul celor trei minute, trei zile sau, cel mult, trei luni de celebritate. Tot acest asalt devine zgomot, iar zgomotul crește, se multiplică, acoperă orice urmă de scriere sau vorbire cu noimă. Acum toată lumea știe să facă de toate. E moartea profesionalismului în orice! A sosit ora amatorului absolut. Poluarea asta fonică inutilă creează confuzie. Orice lucru de valoare are nevoie de ani pentru a se cristaliza. Un profesionist se creează în timp, trebuie să învețe, să înțeleagă, să se chinuie, să se lovească de probleme, să lupte pentru a le rezolva. E nevoie de investiție în educație. Ceea ce se întâmplă astăzi e, de fapt, moartea specializării, triumful total al mediocrității asupra valorii. Linia de demarcație dintre scriitor și cititor, dintre interpret și spectator, dintre amator și expert a dispărut cu totul. E ca în povestea aia. Am fost invitat odată la o întâlnire, într-un așa-zis club de afaceri, unde câteva sute de participanți plătiseră ca să se poată întâlni unii cu alții. Se chema linking sau socializare de business. Gândul nu foarte secret al fiecăruia de acolo era să își găsească noi clienți

pentru afacerea sa. Aveai câteva minute să te prezinți și să spui ce oferi. La final, nimeni nu a încheiat nicio afacere cu altcineva din sala aceea imensă. Pentru că acolo erau prezenți doar oameni interesați să vândă, sperați să vândă. Nimeni nu avea nici cea mai mică intenție să cumpere ceva. Exact în asta suntem. În inflamarea eului individului needucat, necrescut, mediocru, dar care a căpătat putere. Toată lumea emite, dar nimeni nu mai ascultă. Cele 25 de semne, în diversele lor combinații, sunt folosite la asasinarea oricărui fel de sens. În loc să folosim noile media pentru a căuta informația, cultura adevărată, chiar și știrile reale, noi vrem acum să *fim* informația, cultura și știrile. Cantitate în detrimentul calității. Milioane de kilometri de zgomot, de maculatură. Exact asta cred că voia să spună Borges că se va întâmpla. Sfârșitul umanității, așa cum o știm, e aproape. Sub loviturile tehnologiilor scăpate de sub control și ale declinului educației. Iar convulsiile pe care le va crea sunt de neimaginat.

Rocio era atât de fascinată de discursul iubitului ei, încât avu pentru câteva clipe senzația că începe să îl divinizeze. Pe de altă parte, intrase într-un fel de disonanță cu ea însăși, pentru că subiectele din acea seară, MEV-ul și biblioteca, îi reamintiseră principalul motiv care o adusese în calea lui Charles.

— Dar, ca să revin la semnificații, continuă el, care nu

bănuia defel ce se petrecea în mintea iubitei sale, tot mai puțină lume citește, din ce în ce mai puțin. Mă refer, în special, la cărți. Studii serioase arată că cel puțin 25 la sută din cetățenii țărilor civilizate nu pot numi nici măcar un singur autor. Oricare ar fi el. 35 la sută din ei nu au citit nici măcar o carte în viața lor. 40 la sută nu sunt în stare să înțeleagă un text simplu. Nu reușesc să îi pătrundă sensul. Dar toți ăștia se exprimă. Unii chiar scriu texte. 50 la sută citesc o carte pe an. Nu e greu să ne dăm seama cam ce fel de cărți sunt alea. E suficient să îți arunci ochii pe o listă de bestsellere și ai înțeles totul. Cred că Borges vrea să spună că se apropie cu pași repezi moartea unei civilizații create cu mii de ani în urmă. Pentru că la început a fost cuvântul. Nu bârfa, nu zgomotul, nu părerea despre orice. Cu cât te pricepi mai puțin, cu atât ești mai convins de ceea ce spui și ești mai zgomotos. Limbajul sărăcește. Se transformă, devine populat doar de 0 și 1. În aceste condiții, cred că sugerează Borges, ca un adevărat vizionar, în curând, dacă nu s-a întâmplat deja, pentru foarte mulți dintre noi, toate cărțile dintr-o bibliotecă vor semăna cu acel MEV. Semne indescifrabile, aruncate aiurea... Să citești o carte necesită un efort și o dorință de cunoaștere. Dar pentru a o citi nu e suficient să o fi citit doar pe ea. E nevoie să construiești. Altfel, toate cărțile vor fi la fel. Majoritatea sunt deja. Orice

citești, citești, de fapt, același lucru. La nesfârșit. MEV MEV MEV MEV și așa mai departe. Oceane de banalități. Educația clasică este supusă unui atac furibund din toate părțile. În numele cui? Al unei practicități destul de neclare. Studenții și părinții lor luptă împotriva unor materii care nu dau rezultate imediate. Fără să priceapă că tot ce este imediat e și cel mai rapid supus schimbării. Există o urgență apocaliptică a celebrității și a îmbogățirii. Modelele devin, din ce în ce mai mult, îmbogățirii de peste noapte. De regulă, puști acneici care au inventat ceva tehnologic sau *nouveau riche*-ii de pe Wall Street, care au speculat ceva. Universități mari au probleme uriașe în a păstra materiile clasice. Uită-te la politicienii și la bogătanii de astăzi. În imensa lor majoritate, sunt niște ticăloși hrăpăreți, conduși în viață de un singur gând, îmbogățirea imediată. Orice normă de ordin moral începe să dispară. Înainte, conducătorii grecilor, care au inventat democrația, își petreceau jumătate din viață citind. Împărații romani, senatorii Romei scriau cărți, polemizau cu autorii, erau preocupați de cultură. Cultura era parte integrantă din viața lor. Nimic bun nu se face fără efort și, cum știi, nicio cină nu e pe gratis. Cineva, undeva, la un moment dat, tot va trebui să achite nota. Iar prețul va fi unul îngrozitor. Cred că la asta se referea Borges.

Copán

Unde aflăm despre alte piramide decât cele cu care suntem obișnuiți și despre jaguarul lunii și Veverița Sălbatică K'ak' Yipyaj Chan K'awiil.

Avionul, care coborâse foarte aproape de sol, îi dădea lui Socrate prilejul de a vedea imaginea dezolantă a ultimelor localități din Guatemala, înainte de trecerea din El Florido spre Honduras. La Laguna, La Union, El Sauce sau La Palmilla sunt locuri în care sărăcia lucie poate fi simțită din aer. Urmau să aterizeze pe un mic aeroport privat, lângă Copán, situl celui mai estic oraș mayaș cunoscut, fosta capitală a regatului între secolele al V-lea și al IX-lea. Astăzi ruinele spectaculoase ale orașului, înființat de K'inich Yax K'uk' Mo', originar din Tikal sau Teotihuacan, pe la 425, sunt mărturiile ale civilizației dispărute. Niciun sit mayaș nu conține atâtea statui, dar mai ales atâtea inscripții hieroglifice precum Copan. O statueta a fondatorului său, supranumit Marele Soare Verde Macaw (specie de papagal) de Quetzal, având în fața ochilor un fel de gogoși, cum mănâncă polițiștii în filmele americane, foarte asemănătoare cu niște ochelari de motociclist,

Într-o poziție agresivă, pregătit de luptă, surprinde atmosfera războinică a vremii. Recuperată din mormântul princiar, excavat la inițiativa Universității Harvard, statueta a fost găsită alături de un schelet și de bijuteriile de jad cu care Marele Papagal își decora augusta persoană.

Multiplele fracturi ale scheletului său confirmă că atitudinea războinică în care l-a surprins artistul e reală. Toate urmele de pe oase confirmă că ferocele lider și le-a zdrobit în chinuitoare meciuri de ōllamalistli – pelotă –, care se desfășurau în locul cunoscut astăzi drept ballcourt. Jocul acesta era practicat cu mâinile goale sau, alternativ, cu niște rachete ca de squash și o minge din cauciuc dur, a cărei greutate se pare că depășea patru kilograme. Pare o glumă, și contemporanii lui Socrate, tentați să ia peste picior un astfel de efort, ce pare să pălească în comparație cu lungă istorie de lupte sângeroase cu care i-a obișnuit istoria, nu înțeleg că de aceste jocuri depindea viața întregii populații, pentru că în fiecare an, înainte de începerea recoltării, conducătorii mayași trebuiau să se înfrunte în astfel de carnagii sportive cu zeii lumii subpământene, care doar învinși ar fi acceptat să își dea acordul pentru încă un an de pământ fertil. Atâta doar că, la un moment dat, după ce au văzut cât de dăunătoare poate fi pentru sănătatea

conducătorului semizeu o astfel de îndeletnicire sportivă, mayașii au desemnat un cuplu de eroi, doi maimuțoi gemeni, cu trupuri ceva mai flexibile, să înfrunte zeii lumii de dedesubt în aceste meciuri de pelotă. Acești doi eroi salvatori sunt figurați pe două fețe ale așa-numitei Piramide 11 de la situl arheologic. Ei sunt precursorii zeului-maimuță din celebrul templu de la Ciudad Blanca (orașul alb), care încă așteaptă să fie descoperit, îngropat cum e într-o junglă nepracticabilă, din partea de nord-est a Hondurasului, numită La Mosquitia (Coasta Țânțarilor), înspre granița cu Nicaragua.

Ruinele de la Copan prezintă o particularitate interesantă. Sunt construite pe mai multe straturi. Astfel că fiecare templu sau sculptură exterioară ascunde sub ea încă două-trei straturi de construcții care s-au făcut la momente diferite, fie prin distrugerea, fie prin construirea deasupra celor anterioare. Se pare că fiecare nou conducător mayaș voia să facă *tabula rasa* cu ce construiseră predecesorii săi. În felul acesta, una din cele două cele mai interesante construcții, numită Rosalila, construită de cel de-al zecelea rege, Jaguarul lunii, Tzi-B'alam, se află la baza Piramidei 16 și nu poate fi văzută. E acoperită pe partea dreaptă de ceea ce se numește Purpura, scările în trepte, astfel încât scara din dreapta supraviețuiește din secolul al VII-lea,

fiind opera celui de-al treisprezecelea conducător, Uaxaclajuun Ub'aah K'awiil, cunoscut și sub porecla misterioasă de Optsprezece Iepuri, iar cea din stânga îi aparține celui de-al șaisprezecelea conducător, Yax Pasaj Chan Yopaat, cu peste o sută de ani mai târziu. Rosalila însăși s-a urcat autoritar peste structura numită Margarita, care călărește, la rândul ei, Yehnalul și Hunalul. Acesta din urmă este mormântul primului rege mayaș al locului, adică chiar întâiul papagal al țării. Interesante sunt însă sculpturile cu care e decorată Rosalila. Zei ai Soarelui, ai Peșterii și ai Muntelui, dar, mai ales, imaginea recurentă a șerpilor cu botul căscat, pregătiți să înghită ceva sau pe cineva sau doar surprinși în toiul unei conversații cu lumea subpământeană. Comunicarea cu zii întunericului subteran se face tocmai prin aceste reptile, care se regăsesc pe toate monumentele mayașe, nu doar pe cele de la Copan. Scara hieroglifică, înaltă de 24 de metri, pe care e scrisă, în 2200 de glife sculptate în piatră, istoria locului, este partea superioară a Piramidei 26 și ascunde cele mai multe straturi suprapuse: Yax și Motmot, Papayago și Mascarones, Chorchă și Esmeralda, mormântul celui de-al doisprezecelea domnitor și scara construită de acesta. Se presupune că această scară hieroglifică a fost construită sub trei domnitori – excepție de continuitate

– și că a fost încheiată de cel de-al cincisprezecelea, Veverița Sălbatică, pe numele său K'ak' Yipyaj Chan K'awiil, pe la 760.

Ce e interesant este că întreaga scară reprezintă botul căscat al unui monstru al întunericului, iar chiar în centru e o crevasă pe unde se poate intra în lumea subpământeană. Șarpele cu botul căscat are, acolo unde s-au păstrat, pene. Numele lui e Kukulcan și se numește Q'uq'umatz la popoarele k'iche și Quetzalcoatl la azteci. Sau, mai pe înțelesul tuturor, Șarpele cu Pene. Inventatorul calendarului și al tuturor cărților.

(Capitolul 85)

Un oraș legendar

Unde suntem asigurați de istoria reală a Orașului Alb și ni se povestește despre o maimuță extrem de păroasă.

— Ciudad Bianca? continuă să spună cu voce tare. *Omnes Libri și Ciudad Bianca?* „Toate cărțile” și „Orașul Alb”?

Omnes Libri era presupusa organizație în care mama sa avusese un rol important, OK. Dar Orașul Alb? Pronunțat în spaniolă, nu putea fi decât un singur lucru. Un oraș legendar, îngropat undeva adânc în

jungla din estul Hondurasului. Din nou Honduras. Lucrurile căpătau sens. Se vorbise despre el de-a lungul istoriei, unii chiar pretindeau că îl văzuseră, dar nimeni nu adusese vreodată dovezi concrete despre existența sa. În timpul conchistadorilor ajunsese aproape la fel de căutat ca și Eldorado, ținutul legendar al aurului. Hernán Cortés credea că este o așezare de o bogăție fabuloasă. Mult mai târziu, la începutul secolului XX, celebrul aviator Charles Lindbergh pretindea că în timpul zborului său, în egală măsură legendar, văzuse un oraș în întregime alb când trecuse pe deasupra junglei din La Mosquitia. În preajma celui de-Al Doilea Război Mondial, un aventurier, pe numele său Theodore Morde, spusese că a găsit un oraș construit din cele mai albe pietre pe care le văzuse vreodată și că intrase în clădirea lui principală, un templu în care stăpânea statuia unei maimuțe uriașe, zeul suprem. A numit locul City of Monkey God (Orașul zeului-maimuță). Dar a murit în condiții misterioase, înainte de a apuca să se întoarcă, așa cum jurase, pentru că de dezvăluirea exactă a coordonatelor nici nu putea fi vorba. A apucat să spună atât, că orașul e situat între Paulaya și fluviul Platano, dar că jungla e atât de deasă și pericolele atât de mari, încât nimeni nu se poate aventura până acolo. Mlaștini care te înghit pe loc, păduri pline de reptile, munți impracticabili, deasupra

cărora vânează vulturi uriași, figuri zoomorfe și țânțari cât pumnul. Rămâne întrebarea: el cum a reușit să învingă toate aceste obstacole? Tot el a povestit și legenda pe care ar fi aflat-o vizitând templul. O maimuță uriașă a răpit niște femei, care nu erau sabine de această dată, și și-a cam făcut de cap cu ele. Au rezultat de aici copii jumătate om, jumătate maimuță. Așa s-a născut o nouă civilizație, care însă nu a putut părăsi jungla și nu s-a putut extinde. Numele maimuțoiului primordial ar fi fost Urus, ceea ce se traduce prin „fiu al oamenilor extrem de păroși”. Mai departe povestea devine confuză și are ceva de-a face cu răzbunarea zeului tunetului, Nahuehue.

(Capitolul 95)

Despre Minotaur

Din care înțelegem și noi, în sfârșit, răspunsul la o întrebare care ne frământă de ceva vreme, și anume, care e semnificația unui bou legendar.

— Asterion? Întrebă Charles. Interesant.

— Da. Toate se leagă. E un personaj al lui Borges.

— E și de la Borges, dar înainte e chiar Minotaurul din mitologie. Pentru că unul dintre numele sale e Asterion. Numele tatălui adoptiv al regelui Minos, cel

care l-a închis în labirint. Apropo de labirint. E o problemă cu mitologia asta. Labirintul original, cel din Cnossos, este unul dintre cele trei tipuri posibile de labirint, și e cel mai simplu dintre ele. Aici este o contradicție. Nu există capcane, nu te poți rătăci, nu are o structură arborescentă care să-ți închidă un drum, ca să trebuiască să te întorci și să găsești altul. Țăsta este exact ca un fir desfăcut, un labirint care duce inevitabil în centru.

— Ca firul Ariadnei, care-l ajuta pe Tezeu să iasă?

— Da. Dar Tezeu n-are nevoie de fir, pentru că însuși labirintul e firul. Cum ai intrat, așa și ieși, urmând drumul, chiar dacă acesta se compune circular.

— Așa de simplu? Întrebă Socrate, neîncrezător.

— Da.

— Păi, care ar fi sensul?

— Sensul acestui tip de labirint e dat tocmai de Minotaur. Fără ceea ce reprezintă el, labirintul nu are sens, e o glumă, o joacă de copii. În centrul său, acesta își așteaptă victima.

— Și, dacă e atât de simplu, de ce nu iese de acolo?

— Bună întrebare. Probabil că legenda vrea să ne spună că e un animal primitiv. Frumos și puternic. Dar nu foarte inteligent. Minotaurul e un taur alb, ca să zic așa.

— Și ăsta e la fel.

— Zău? Asta e și mai interesant. Sensul metaforic al legendei se poate intui și de aici. Minotaurul reprezintă tot ce e mai primitiv și mai sălbatic. Uciderea lui reprezintă, fără urmă de îndoială, triumful civilizației asupra barbariei. Nu întâmplător, Tezeu, cel care-l ucide, este fondatorul Atenei, care trebuie văzută ca esență a civilizației, în comparație cu Creta, care e totuna cu barbaria. Atena, în viziunea legendei, e Grecia. Și Grecia e perfecțiunea.

— Și celelalte două?

— Alea nu contează. Unul e mai complicat. E labirintul arborescent al Evului Mediu, plin de drumuri fără ieșire, unde numai unul e cel corect. Iar al treilea este unul cu structură de rizom, o țesătură de noduri care se autoreproduc și se autogenerează. Dar ăsta e aproape imposibil de redat fizic. Nu poate fi decât unul din primele două. Și, cum restul poveștii corespunde, trebuie să ne rugăm să fie cel dintâi. S-ar putea să te trezești erou civilizator, răsă Charles.

(Capitolul 154)

Niște considerații teoretice despre narațiune

În care sunt explicate câteva noțiuni fundamentale de naratologie și se ia în derândere genul fantasy.

— Păi, n-am prea putut să adorm, așa că am zis să îmi pun nenorocirea aia de film.

— Ăla cu Lincoln și cu vampirii?

— Ăla.

— E chiar așa o nenorocire?

— Glumești? Mă iei peste picior? Doar nu îți imaginezi că ar putea fi altfel.

— Știu și eu? De la o vreme am început să mă distrez uitându-mă la filme horror, la filme cu zombi, cu vampiri. Cred că de când ți-am citit cartea, de la tratatul ăla despre vampiri mi se trage.

— Ăsta nu e horror deloc. E o mare și monumentală tâmpenie.

Tatăl se repezi la farfuria din mijloc și își puse omletă și șuncă prăjită în față.

— De ce?

— N-am de gând să răspund la întrebările astea inteligente dis-de-dimineată. Ceva o să spun, totuși. Urăsc din toată inima genul ăsta care se cheamă, absolut aberant, fantasy. Cei care i-au ales denumirea voiau să spună că e un gen care nu are în el nici urmă de adevăr sau de verosimilitate. După ei, asta înseamnă să ai fantezie. Cel mai mult mă enervează rolul autorului în cărțile de tipul ăsta. E un demiurg și lucrurile se întâmplă că așa are el chef. Nicio acțiune din cărțile respective nu urmează vreo regulă, nu are

nici pic de noimă, nu e deloc predictibilă. Dacă nu te aștepți la ceva, nu poți fi surprins de altceva-ul care ar putea să se întâmple. Alternativa îngrozitoare nu e definită. Are un arc de cerc cât ditamai cercul. Orice se poate întâmpla, la 360 de grade. Dacă vrea să omoare pe cineva, îl omoară, dacă vrea să îl învie, îl învie. Și cohorte de spectatori tâmpiți, lipsiți de orice orizont de așteptare, se bucură de asta. Narațiunea nu cere niciodată nimic, suspansul e artificial, empatia cu personajele e zero.

— Dar ăsta e un film cu un personaj istoric!

— ăsta e al doilea gen de film sau literatură care mă scoate din minți. Mai e unul, de fapt. ăla în care reprezinți o anume realitate, ficțională, dar nu fantastică, însă din rațiuni pe care nu le înțeleg, o plasezi într-un spațiu ficțional, deși e evident că se petrece într-un loc pe care îl recunoști. Uite, e siropul ăla drăguț al lui Spielberg cu aeroportul. Am uitat cum îi zice, cu Tom Hanks și Zeta Jones. De ce țara din care e ăla, Krauzia sau Krakozia, e inventată? Asta subțiază dramatismul poveștii. Mie îmi plac thrillererele. Mă relaxează, ca și pe tine filmele de groază. Vreau ca acțiunea să se petreacă într-un loc pe care îl cunosc, nu într-un spațiu dintr-un univers paralel, de care nu îmi pasă.

— Și cealaltă situație?

— Asta e exact aia în care ne aflăm în cazul filmului ăstuia cu Lincoln. Maică-sa a fost ucisă de un vampir, el – tăietor de lemne – devine specialist în mânuirea toporului și cel mai aprig vânător de vampiri, de care e plină America vremii. Războiul de secesiune e creat de vampirii din Sud, care se hrăneau cu sclavi. Joshua Speed pare că ține cu sudiștii, că e trădător, dar până la urmă nu e. Îngrozitor de la cap la coadă. De ce-or fi avut nevoie de Lincoln ca să facă niște efecte mai mult sau mai puțin reușite? Când faci un film istoric sau când scrii o carte despre evenimente care s-au întâmplat în realitate, nu poți schimba toată istoria. Doar dacă ești Tarantino și decizi, parodic și cu substanță, că vrei să îl omori pe Hitler, să creezi o istorie contrafactuală pentru că vrei să demonstrezi ceva. La fel cum ținuturile imagineare funcționează doar ca parable.

— Și tu cum ai face?

— Dacă scrii ficțiune de epocă, trebuie să cunoști în cel mai mic amănunt epoca cu pricina. Să ai cât mai multe afirmații reale despre viața personajelor.

Efectul maxim nu e când inventezi tâmpenii de râd și copii. Dacă vrei să creezi suspans, tensiune, să ții spectatorii în scaun la cinema sau în fotoliu cu cartea în mână, trebuie să ai inteligență să construiești o poveste reală aproape în totalitatea ei. Și abia când totul pare

impecabil din punct de vedere istoric, să introduci ceva ficțional, ceva ce îți va schimba întreaga poveste. Marile narațiuni găsesc personaje posibile în povești reale, conflicte verosimile, cum zicea Aristotel, care să îți declanșeze acțiunea. Ai nevoie de ceea ce în naratologie se numește o funcție cardinală: lipsa și înlăturarea lipsei. Adică personajul principal trebuie să aibă o problemă. Să fie nemulțumit de ceva. Ceva care să schimbe statu-quo-ul. E nevoie să fie ofensat într-un fel, astfel încât ofensa să nu poată rămâne ofensă, cum zice Hegel. Ceva serios, ceva teribil trebuie să declanșeze acțiunea.

Tatăl se opri din mâncat și își privea cu admirație fiul, cu furculița în mână.

— Ceva trebuie să-l enerveze pe protagonist în așa fel încât acesta să își dorească fie să revină la echilibrul care a fost deranjat, fie să modifice în alt fel starea de fapt. Să răzbune ofensa, să înlăture lipsa. Dacă scrii o ficțiune care îl are pe Lincoln ca personaj principal, nu poți inventa tâmpenii, trebuie să găsești un ceva care nu e pe deplin lămurit, ceva despre care istoria are dubii. Nu să contrazici istoria în modul penibil în care până și un copil se prinde din prima. Nu poți, de exemplu, să susții că Războiul Civil a fost declanșat din cauza unui conflict sau a unei înțelegeri cu mormonii, să zicem, că te faci de râs. Nu mai ești un autor de

ficțiune, ești un saltimbanc, un clown lipsit de umor. *Război și pace*, poate cea mai mare ficțiune istorică scrisă vreodată, e atât de grozavă tocmai pentru acuratețea ei. *Pe aripile vântului* prezintă personaje posibile și verosimile în furtuna unui dezastru național. De-aia a avut atâta succes. Rhett Butler e posibil. Ca și Andrei Bolkonski.

— Ești foarte tare, cu pasiunea asta a ta pentru naratologie. Dar te-am citit cu atenție, să știi. Mai bine spune-mi: dacă ar fi să scrii o carte din asta, de beletristică, despre Lincoln, cum ai face?

— N-aș scrie niciodată ficțiune.

— Să zicem că ai scrie, insistă tatăl, care părea să spună: „E un joc, ce naiba!”

— Dacă aș lua-o pe panta asta, prima mea datorie ar fi să știu totul despre epocă și despre personajele mele. Aș căuta un punct slab asupra cărora istoricii nu s-au pus de acord. De exemplu, m-aș întreba la modul cel mai serios, studiind tot ce s-a scris despre Lincoln și despre contextul epocii, ce l-a făcut să se transforme dintr-un avocat cu ambiții politice, dacă nu rasist, cel puțin indiferent la problema rasială, în cel mai aprig susținător al desființării sclaviei. Până într-acolo încât și-a dat și viața pentru asta. Niciuna dintre explicațiile de până acum nu e satisfăcătoare.

— Sau ai interveni în marele conflict dintre

susținătorii și detractorii săi. Cei care susțin că a făcut războiul pentru a abolii sclavia și cei care susțin că nu i-a păsat deloc de asta și că reprezenta lobbyul căilor ferate și al mării industrii din Nord. Conflictul dintre un mare democrat și un dictator împruțit.

(Capitolul 30)

Se spune că marile narațiuni îi favorizează pe marii păcătoși sau pe marii sfinți. Adică, pentru a fi interesant și demn de a fi urmărit, personajul principal al unei narațiuni trebuie să fie *larger than life*⁶⁴. Dar, de foarte mulți ani încoace, cititorul evoluat nu mai crede că oamenii sunt doar albi sau doar negri. Un asasin în masă are un câine și o familie pe care îi iubește, iar un înger are o slăbiciune pentru băutură. Sau varice, ca la Caravaggio. Trebuie, tot din punct de vedere narativ, ca personajul să aibă ceea ce se numește un main flaw. O vulnerabilitate. Prima afirmație s-a nuanțat. Dar, încă de la Aristotel, știm că e o mare diferență între adevărat și verosimil. O poveste poate fi adevărată, dar foarte greu de crezut. Dacă Bruce Willis ar fi interpretat rolul principal în *Titanic*, ar fi salvat pe toată lumea. Bruce Willis din seria *Greu de ucis* ar putea fi real, într-o logică narativă, dar povestea cu Titanicul e chiar autentică,

⁶⁴ Impresionant, legendar (n. red.).

așa că nu se face să schimbăm istoria. Iată de ce o narațiune care nu e pentru copii, unde Făt-Frumos e supraom, favorizează verosimilul în fața realului. Protagonistul are proiectul său. Care ar fi bine să derive din marea lui lipsă. Acțiunea e pornită de ceva ce îi schimbă personajului starea de bine. Sau îi agravează starea de rău. Iar el e mânat de dorința de a reveni la starea inițială, cea în care se simțea confortabil. Dacă avem un personaj colectiv, protagonistul nu se mai reprezintă pe sine, ci e chintesența acestui personaj colectiv. Își asumă toate lipsurile lor. Dar dacă nu există conflict, cititorul riscă să adoarmă după primele pagini. Și să nu mai deschidă cartea. Așa că protagonistul are nevoie de cineva care să se opună dorințelor sale de a repara starea inițială. Acesta e antagonistul. Proiectul său se opune celui al protagonistului. Adică e un antiproiect. Cum cărțile în care există doar două personaje sunt plicticoase, în general, mai e nevoie de ceva lume. Cu cât mai groasă cartea, cu atât mai numeroase chipurile ce o populează. Nu e bine nici ca acești locuitori ai cărții să fie doar de umplutură. Așa că unii se aliniază în spatele protagonistului. Și devin susținătorii lui. Alții, în spatele personajului negativ. Unii, puțini de obicei, sunt neutri. Ei ar putea ilustra poziția autorului. Sau a unei instanțe morale. Câteodată lucrurile se pot complica al naibii de mult și

pot apărea conflicte, de mai mici sau de mai mari dimensiuni, chiar în grupul susținătorilor unuia sau ai altuia.

(Capitolul 87)

În care ni se explică niște noțiuni care, deși la prima vedere par complicate, la o privire mai atentă se dovedesc a fi și mai complicate. Și se vorbește despre deducție, inducție și abducție în romanul polițist.

— El susținea că există trei tipuri clasice de gândire. Primele două erau cunoscute, teoretizate și botezate ca atare. Al treilea, deși exista în aer, nu fusese teoretizat. A făcut el asta.

— Interesant, spuse Clay, în timp ce făcu un gest întrebător cu ciotul de trabuc. Permiteți?

— Vă rog, spuse Charles. Vă servesc cu ceva?

— Mulțumesc. Deocamdată sunt OK. Vă rog.

— Da. Mă gândesc că v-ar interesa pentru că bunicul meu a legat asta de personaje celebre din istoria literaturii. Și nu orice fel de literatură, ci cea polițistă. Mai precis, ținta lui a fost Sherlock Holmes.

— Literatura de felul ăsta are mari probleme. E necinstită. Și cea mai necinstită dintre toate e și cea mai celebră dintre toate.

— Vă referiți la Agatha Christie?

— Exact. După cum știți, mă cam pricep să dezleg

chestii. La ea nu e chip. Pentru că nu îi dă cititorului nicio șansă. Nu îi dă toate datele. Asta mă enervează teribil. De fiecare dată, Poirot ăla vine cu ceva din burtă, ceva ce tu, ca cititor, nu ai cum să știi. Deci, niciun fel de deducție nu e posibilă. Întotdeauna am crezut că tipul ăsta de cărți ar trebui să îți dea și ție o șansă să faci pe detectivul.

— Și Holmes?

— La Sherlock Holmes e altceva. Acolo am mai ghicit. Dar și la el sunt probleme. Și el face observații care vin de nicăieri. Dacă vede praf pe pantofii unuia care trebuia să fi umblat prin noroi, se întreabă de ce naiba pantofii lui nu sunt înecați în glod. Nici asta nu îți spune înainte. El face deducțiile astea, dar tu nu ai cum să ajungi la aceleași concluzii, pentru că nu ai toate datele. Oricum, e mai bine decât la Poirot. Dar și aici deducțiile sunt foarte greu de făcut.

— Da, pentru că nu sunt deducții.

— Poftim? Întrebă polițistul, care nu înțelegea ce vrea să spună Charles.

— Haideți să vă explic. Pe masă avem un săculeț negru din catifea. În fața lui, vărsate pe masă, sunt câteva diamante.

— Excelent, zise Clay, frecându-și mâinile.

— Varianta 1, zise Charles, surprins de reacția copilărească a polițistului. Știm că în săculeț sunt doar

diamante albe. Și că toate diamantele de pe masă sunt din acel săculeț. În concluzie, diamantele de pe masă sunt albe. Asta se cheamă deducție.

— Păi, nu se vede cu ochiul liber că diamantele de pe masă sunt albe?

— Să zicem că e suficient de întuneric în încăpere.

— Am înțeles. Deducție. Bine.

— Varianta 2. Aceste diamante sunt din săculeț. Aceste diamante sunt albe. În concluzie, toate diamantele din săculeț sunt albe. Asta se cheamă inducție.

— OK. Înțeleg că matematica formalizează gândirea în felul ăsta. Și a treia?

— Aici devine interesant. Toate diamantele din săculeț sunt albe. Aceste diamante sunt albe. În concluzie, diamantele astea sunt din săculeț.

— Asta nu e neapărat adevărat. E ghiceală la prima mână.

— Întocmai. E primul lucru care îți vine în cap. Prima soluție. Este exact ce face Holmes tot timpul. Se bazează pe o asumție teoretică, formulată de un călugăr franciscan din Anglia secolului al XIV-lea, pe numele lui William Occam. Îi zice „briciul lui Occam”. E o cheie de rezolvare a problemelor. El zice că, la premise egale, soluția cea mai simplă tinde să fie cea adevărată.

Columbus Clay îl privea pe Charles cu gura căscată. Acesta făcu o expresie nedumerită.

— Aș sta să vă ascult încontinuu. Nici nu știți ce îmi declanșați în cap.

Vanitos ca orice intelectual, Charles fu flatat de complimentul polițistului.

— OK, râse el. Mulțumesc pentru compliment. Așadar, acest mod de a gândi a fost botezat de către bunicul meu abducție. Se mai numește retroducție sau inferență ipotetică. Și este exact metoda folosită de Sherlock Holmes. Ca să fie mai clar. Cel mai celebru detectiv al lumii ghicește. Deducția se bazează pe capacitatea noastră de a analiza lucrurile pe care le vedem, atât timp cât ele rămân în limite normale. Inducția se bazează pe experiența noastră că lucrurile nu se schimbă brusc. Abducția face apel la intuiția noastră. La pariul pe care îl facem. La speranța că vom ghici corect. Este capacitatea noastră de a face predicții generale, fără niciun fel de garanție că avem dreptate. Tot sistemul nostru de gândire se bazează pe capacitatea noastră de a observa lumea. Și de a formula ipoteze asupra ei. Bunicul meu a numit asta primul pas al gândirii științifice. Țăsta e, după el, unicul tip de argument născător de idei noi.

— Vreți să spuneți că Holmes nu știe? Ghicește?

— Da. Presupune. Aici, dincolo de inteligență și

experiență, mai e implicat ceva foarte important. Emoția. El nu produce mai multe ipoteze. Despre nimic. O scoate pe cea mai simplă – vezi briciul lui Occam – și o testează. Dacă nu iese, merge mai departe. Dar de cele mai multe ori iese. Vedeți, din ce am aflat despre dumneavoastră, modul în care formulați o concluzie, dintr-o mare de informații, cred că sunteți un polițist abductiv, cu o intuiție excepțională. De aceea sunteți singurul care vede cea mai simplă logică, din toate informațiile pe care le aveți la îndemână. Acolo unde alții caută logica sofisticată, dumneavoastră căutați cea mai scurtă și mai evidentă cale. Pentru că semnele sunt acolo. Trebuie doar interpretate corect. Mă înșel?

Columbus Clay rămase cu gura căscată și era așa de uimit de ce auzise, încât pentru câteva clipe nu fu în stare să articuleze niciun sunet.

— OK. Ce ziceați că n-ați prins la conferința cu pricina?

— Ăăă, se bâlbâi Clay, căruia îi trebuiră câteva secunde să își revină. Ziceați că, în general, oamenii care se apropie de un text nu îl înțeleg pentru că suferă de două posibile tipuri de... cred că le-ați numit precarități. Aș vrea să știu care sunt alea. Ca să îmi pot închide conferința aia în cap.

„Așadar, marea problemă a lui Columbus Clay e că îl

bântuie orice chestie nerezolvată”, își spuse Charles.
„Bine de știut.”

— Dar înainte, i se adresă rugător polițistul, credeți că aș putea să mă servesc cu un pahar din ce aveți acolo, din minunățiile alea?

— Sigur, spuse Charles, care dădu să se ridice.
Columbus Clay sări în picioare.

— Nu, vă rog, nu vă deranjați. Mă servesc singur, dacă e OK.

— Vă rog.

În fața mulțimii variate de sticle despre majoritatea cărora habar n-avea ce sunt, Columbus Clay se blocă din nou. Se scărpină în cap.

— Ce ați vrea? îl întreabă Charles, care înțelese problema polițistului.

— Ce e mai ieftin de aici.

— Votca e cea mai ieftină.

Puse mâna pe o sticlă pe care scria mare „Vodka” și turnă într-un pahar. Luă o înghițitură și se așează cuminte înapoi.

— Vă ascult.

— Da. Mă rog, am eu o teorie că, dacă o persoană nu înțelege un text literar – aici mă refer la texte literare –, poate suferi de două tipuri de limitări. Prima e de ordin cultural. Cealaltă, de ordin intelectual. Ca să înțelegeți mai bine ce vreau să spun, imaginați-vă că aveți în față

un text și știți toate literele, dar nu înțelegeți textul. Să zicem că textul e în suedeză și dumneavoastră nu vorbiți suedeza. Dar știți toate literele. Le recunoașteți, pentru că le folosiți și în engleză. Asta e o problemă de cod. În cazul nostru, vorbim despre codul limbii suedeze. Nu îl știți, așa că aveți, din acest punct de vedere, un handicap cultural. Știți, așadar, tot ce e conținut în text, dar nu îi înțelegeți sensul, pentru că n-aveți habar de cod. Dacă învățați codul, vă descurcați.

— Aici e exemplul acela cu poezia.

— Exact. De aceea, pentru a înțelege un text sofisticat, e nevoie de educație și mult exercițiu. Aș adăuga: și de un pic de inteligență și sensibilitate. Ce ne învață asta? Că educația are un rol central. Pentru că doar cu o educație de foarte bună calitate putem să pătrundem în zone care le sunt inaccesibile celor needucați. De asta o țară puternică e o țară în care educația primează. Pentru că cetățenii ei au acces la o înțelegere complexă a lumii în care trăiesc. Cum nevoile lor nu mai sunt doar cele primare, devin mai sofisticate.

— Și mai greu de manipulat.

— Exact. De aia în dictaturi sau în țările cu democrații fragile nimeni nu dă doi bani pe educație. De fapt, în dictaturi educația e puternică, dar e

direcționată spre o zonă de spălare a creierelor.

— OK. Asta e precaritatea culturală, cum i-ați zis. Și cealaltă?

— Aia e mai gravă. În primul caz, ai o șansă. Să înveți, să te educi, să te intereseze. Cealaltă e un dat, din păcate. Precaritatea intelectuală e situația în care, având un text în față, de această dată într-o limbă pe care o cunoști, înțelegi toate cuvintele, dar nu înțelegi textul. Știi codul, dar nu poți face nimic cu el. Prima e subiectivă, a doua e obiectivă. Nu putem cere ceva de la cineva care nu poate în mod obiectiv. Dar astea sunt cazuri extrem de rare. IQ-ul foarte scăzut e mai degrabă un accident.

— Poate în lumea dumneavoastră. În a mea e majoritar.

— Am, de exemplu, studenți care se plâng că folosesc cuvinte prea bombastice. Se văicăresc că trebuie să vorbesc pe înțelesul lor. Or, asta nu se poate. Anumite cuvinte definesc cel mai bine noțiunea la care se referă. Nu pot spune de fiecare dată o frază în locul unui cuvânt doar pentru că studentului îi e lene să învețe codul. V-am lămurit?

(Capitolul 88)

Unde par să se descurce firele amestecate de Cervantes, autorul autenticului Don Quijote, și Avellaneda, autorul

falsului Don Quijote, și care e care.

— Saavedra e celălalt nume al lui Miguel de Cervantes.

— Ăla care a scris *Don Quijote*?

— Ce aveți toți, de câteva zile, de mă întrebați când zic un nume sonor dacă e ăla? Ca și cum ați cunoaște și alți Lincoln sau Cervantes.

— Lincoln?

— Nu contează. Și Dulce vine de la iubita lui Don Quijote din roman.

— Așa, așa. Dulcineea, spuse directorul fericit că se prinsese și el de ceva.

— Exact. Ăla e diminutivul.

— Și restul?

— Alonso Fernández de Avellaneda a scris volumul al doilea al lui *Don Quijote* înainte ca Cervantes să scrie volumul al doilea al lui *Don Quijote*.

— Ă?

— Adică Avellaneda pretinde că e Cervantes, deși semnează cu numele lui, sau pretinde că Cervantes e el, care a scris și primul volum. Cervantes cel real se enervează și scoate și el al doilea volum, ca să îi dea peste nas falsului Cervantes și să demonstreze că acesta a scris un fals *Don Quijote*, volumul al doilea, și că n-a scris autenticul *Don Quijote*, volumul întâi, al cărui

autor de drept este chiar el, Cervantes, și nu Avellaneda, adică falsul Cervantes, care a scris falsul *Don Quijote*. Și se și ia de el foarte urât în prefața la volumul al doilea, cel autentic.

— Ce? Cine se ia de cine?

Privirea nedumerită a directorului îi provocă lui Charles o nouă criză de râs.

— Pe scurt, Avellaneda e unul care s-a dat drept autorul lui *Don Quijote*.

— Dar nu era.

— Ba era. Al volumului al doilea.

Cum oaspetele era și mai nedumerit, Charles spuse râzând:

— Nu contează.

— Sunt doi? Întrebă directorul, care voia, totuși, să se lămurească.

— Lasă că îți zic mai încolo. Cert e că ambele nume au legătură cu o carte.

— *Don Quijote*.

— Exact. Și cu autorul său.

— Și Petra Menard?

— Petra e femininul de la Pierre.

— Zău?

— Da.

— Nu prea seamănă.

— E chestie de etimologie, nu contează. Și Pierre

Menard e autorul lui *Don Quijote*!

— Aoleu! Încă unul!

Charles începu să râdă cu lacrimi până căzu de pe scaun. Se rostogoli pe covor, ținându-se cu mâinile de burtă. Spuse printre sughițuri, cu greu:

— Nu de tine râd!

— Ba de mine râzi, dar nu îmi pasă, că nu râzi cu răutate. Și ai criza asta ca să exorcizezi șocul pe care ți l-au provocat cele două crime. Tachinările astea de intelectual subțire ajută. Îmi spui cine e Pierre ăsta?

— E un personaj dintr-o povestire de Borges, care se cheamă *Pierre Menard, autorul lui Don Quijote* și în care un individ, pe numele lui Pierre Menard, se apucă să scrie o carte care se cheamă *Don Quijote* și, deși scrie cuvânt cu cuvânt aceeași carte, la final e o altă carte, deși totul, fiecare cuvânt din ea, e identic cu cele din originalul lui Cervantes.

— Serios? întrebă directorul, căruia începu să i se pară că îi crescuse capul și că acum cântărea o tonă.

(Capitolul 33)

Unde se ia peste picior, într-o manieră ironică postmodernă, dar și autoironică, episodul cu biblioteca zidită din Don Quijote cel original. Ca să încheiem pe un ton optimist.

Îl trezi un vacarm de nedescris. Voci care se certau veneau de undeva de la parter, din sufragerie. Se dădu cu greu jos din pat, căută în zadar papucii și o luă spre scară. Nu aprinse lumina, probabil ca să nu se dea de gol. Coborî încet treptele. Ca o pisică. Cu cât se apropia mai mult, cu atât se auzea mai clar.

— Toate cărțile astea îi fac rău, părinte, spuse o voce de femeie. Cărți nelegiuite, care i-au luat mințile.

— Dar ce îi fac? întrebă o voce baritonală.

— Păi, două lucruri, în principal, răspunse prima voce. Fie îl fac să își piardă vremea și să încerce și el să scrie exact așa cum citește prin prostiile astea, fie îl fac să se creadă un personaj dintre copertile lor.

— Asta-i periculos, zise o altă voce, mai blândă și, cumva, dubitativă. Totul e să nu citească din alea cu omul-păianjen sau vreun supererou din ăștia. Eu am auzit odată de un copil care s-a aruncat de pe casă, din cauza desenelor animate, crezându-se Batman.

— N-are cărți cu desene animate.

— Nici nu colecționează comicsuri?

— Nu știu să aibă pasiunea asta.

— Slavă Domnului, răspunse vocea dubitativă.

Charles, care ajunsese în capătul scărilor și stătea lipit de perete, era foarte curios cine erau acele persoane, despre cine vorbesc și ce caută la el în sufragerie, așa că, cu grijă, pentru a nu fi observat, trecu un pic cu capul

de pragul uşii. În sufrageria sa erau Ximena, îmbrăcată într-un fel de capot de casă, matlasat, cu romburi mari, roz pal, cu bigudiuri pe cap. Lângă ea, în pantaloni scurţi, femeia pe care o întâlnise în bar, pe care o botezase Kali şi la care visa de atunci întruna. Cu spatele, stăteau doi bărbaţi cărora nu le putea vedea feţele, dar i se păru că unul din ei, îmbrăcat ca un bărbier, cu halat alb, avea vocea lui Columbus Clay. Celălalt era preot sau cardinal.

— Ce e cu toate cărţile astea de aici? Toate sunt vinovate pentru fandasia care l-a apucat? Întrebă, cu o voce mieroasă, părintele.

— Da. Toate astea şi încă altele, răspunse Kali.

Înşi repede din încăpere pe lângă Charles, ca şi cum acesta nici nu ar fi fost acolo. Se întoarse imediat cu un lighenaş cu agheasmă şi cu un sfeştoc şi i le întinse preotului.

— I-ale pe astea, Sfinţia Ta, părinte, şi scoate dracii din casă. Dezvrăjeşte-l pe conaşul Charlie, că sigur e deocheat sau legat sau, Doamne fereşte, posedat. Spuse asta şi îşi făcu cruce. Ceilalţi trei o imitară întocmai. Farmecele astea ar putea fi transmisibile şi să se molipsească. Trebuie să radem răul de la rădăcină, spuse tânăra, şi răul zace în cărţile astea.

— Cititul tâmpeşte pe majoritatea, îşi dădu cu părerea bărbierul. Pe unii, nu. Trebuie să ai înalta

facultate a înțelegerii sau măcar pe cea a discernământului între ceea ce se vorbește serios sau ce se vorbește cu schepsis.

— Sub forme diverse și cu variate figuri de stil, îi țin isonul preotul.

— Într-adevăr, părinte. Există pericolul să iei din felurite cărți, scrise anume cu răutate și intenții malefice, la propriu explicații care țin, mai degrabă, de zona, cum să zic, care ilustrează...

— Metaforica, răspunse prompt părintele.

— Exact așa. Și să nu înțelegi deloc această metaforică sau altă exagerare și să o consideri bucată de viață reală și, mai rău, îndemnare la imitație.

— Nu, răspunse femeia cea tânără. Trebuie să recurgi la exorcism. Și cel mai bine, Sfinția Ta, părinte, exorcismul se face câteodată și la oameni, dar mai ales la obiecte, prin foc. Iaca, în curte am făcut un rug mic și propun să aruncăm toate cărțile astea pe geam afară și să le dăm foc, să izgonim diavolul din casă.

— Ha, ha, râse preotul. Nu așa se face. Poate cele mai multe sunt cum spui tu, dar fiecare bucată e, ca și oamenii, oaia Domnului. Poate câte unele nu merită soarta asta. Poate sunt sfinte.

— Sau măcar interesante și nepericuloase, spuse bărbierul.

— Să le verificăm, zic. Una câte una, și să decidem

pentru fiecare. Eu mă așez frumos aici și voi le scoateți din rastel.

Se învoiră toți că asta era cea mai bună metodă. Preotul spusese că trebuie citite măcar titlurile. Charles, care rămăsese cu gura căscată, vru să protesteze și se proțăpi în cadrul ușii. Deschise gura să spună ceva, dar nu putu să rostească nimic. Vru să înainteze în cameră, dar nici asta nu putea să facă. Așa că rămase în cadrul ușii, să privească urmarea scenei. Geamul era, într-adevăr, deschis și un foc mocnit lumina de afară. Văzu, în sfârșit, chipul bărbierului, care era, categoric, cel al lui Columbus Clay. Dar fața cardinalului îl surprinse peste măsură. Era doctorul lui Caligari, Mabuse, sau așa ceva. Numai că privea mai șui decât originalul. Îi aruncă o privire, dar nu păru să îl vadă. Poate din cauza ochilor care o luaseră razna. *Crazy eyes*.

Priveau fiecare în altă parte decât indica direcția nasului.

— Tot ce s-a făcut nu s-a făcut încă, iar tot ce se va face s-a făcut deja, cu mult timp înainte.

Bărbierul încercă să înțeleagă fraza pe care o rostise preotul, dar nu reuși. Se scărpină în cap și întrebă:

— Ce au fost vorbele astea, părinte?

— Ă? Vorbe ale înțeleptului Melchior.

Nu apucă să continue, pentru că primi în mână prima carte. Privi pe copertă și spuse tare:

— *Ulise*, carevasăzică.

— Am și eu cartea asta, spuse bărbierul. Adică, nu pe asta. Alt exemplar. E cu unul care se leagă de catarg, fiindcă-i cântă niște peștoaice să se arunce în apă la ele. Sau cea mai tare fază e când fuge de un uriaș cu un ochi în frunte, dar cu care nu mai vede nici cu ăla, pe sub burta unei oi sau așa ceva.

— Nu, răspunse preotul sigur pe el. O știu pe aia. Asta e alta. Asta e despre un jidov cu nume de floare, care umblă o zi întreagă prin capitala Dublin și se întâlnește la un moment dat cu stafia lui Hamlet. E confuză și periculoasă. La foc! Fără nicio scuză! Următoarea...

Ximena, cocoțată pe scară, lăsând să se întrevadă sub capotul matlasat niște chiloți roz până deasupra genunchiului, cum Charles mai văzuse doar la bunica lui și pe care îi botezase, în copilărie, „gogoșari”, scotea cărțile și i le întindea fetei celei tinere, pe care Charles nu știa cum o cheamă, iar aceasta i le arăta preotului. Îi mai întinse una.

— Aristotel, zise acesta. *A doua carte a poeticii. Despre comedie.* Asta e cea mai periculoasă dintre toate. Biserica a interzis-o și bine a făcut. Nu numai că urâtește prin răs și schimonosește omul înaintea lui Dumnezeu, dar îi și corupe pe tineri. Și e și o carte ucigașă.

— Adică cum ucigașă? Întrebă bărbierul.

— Așa bine. La o mănăstire, odată, era ascunsă într-o bibliotecă, unde oricine o citea sau măcar o răsfoia murea imediat de o boală care îți face limba albastră. Mai vorbește și despre catharsis cartea asta, adică despre purificarea prin citit și prin căscat gura la teatru. Pe fereastră cu ea. Ce mai avem?

Luă următoarea carte.

— Aha, ia te uită! *Margites* de Homer. Asta e o carte pierdută, despre un prost. Cică, dacă râdem de proști, ne înălțăm. Cele două sunt legate. Numele vine din greaca veche și înseamnă „om nebun”. De ce o fi scris primul și cel mai mare poet al lumii pământene și nesfinte despre un marțafoi, un prostănac, un semioligofren, nu am cum să înțeleg. La foc, cu grabă!

— Ba, să am pardon, interveni bărbierul. Dacă e scrisă de cine zici și e cum zici, nu cred că se cade să o distrugem, ci mai degrabă să o cruțăm. Căci e prima carte a marelui Homer și prima carte scrisă vreodată. După ea vine și *Ulise* ăla, și *Iliada* de dinainte de *Ulise*. Și prostul ăsta, bag seamă, e făcut să râdem de el, dar poate că e un prost de treabă și blând și ne amintește, așa cum ar trebui să știi Sfinția Ta, că cei puri sunt întotdeauna mai săraci cu duhul. Și poate că e modelul tuturor. De la Švejk la Forrest Gump, adulți cu suflete de copii.

— Ești deștept, bărbierule, spuse preotul, fără să își ascundă admirația. Ai dreptate! S-o cruțăm! Asta ce e? Eschil? 75 de piese. Asta se păstrează, pentru că autorul a scris o carte despre perși, o morală despre cum apun până și cele mai strălucite civilizații. E o carte de învățătură.

Femeia cea tânără dădu din cap, nemulțumită. Ritmul în care erau salvate cărțile, în loc să fie trimise la rug, începea să o îngrijoreze. Îi trecu prin cap că demonul cititului îl cuprinsese și pe preot, începând să îl acapareze. Când dracul intră într-un popă, cine îl mai exorcizează? Dilema naibii! Dar se liniști repede.

— *Terra nostra*? Grav, zise preotul. E despre un animal extraordinar care începe să viseze. E ciumă! Extravagantă și plină de trufie. Și următoarea? Butelia aia? Catalogul lui Callimachus? spuse, încercând să îl cuprindă. Asta e rea de tot, pentru că în ea scrie despre toate cărțile. Și, dacă o răsfoiești, le poți găsi mai ușor. Sunt cărți de demult, de dinainte de Cristos, și cei care le-au scris nu au fost botezați.

— La foc atunci! urlară în cor Ximena și Kali.

Charles privea perplex întreaga scenă. Cum nu putea nici să vorbească, nici să facă vreun pas, se lăsă în fund pe podea.

— Și asta ce e? Cartea asta colorată? Aoleu! *Cartea de nisip*.

Și, în timp ce spuse asta, aruncă cartea pe jos, ca și cum i-ar fi ars mâna.

— Ce are cartea asta? întrebă bărbierul.

— Deschide-o, ca să vezi, îi spuse preotul.

Bărbierul ezită.

— Hai, deschide-o, că nu te mușcă. Bărbierul o ridică de pe podea.

— Și acum, deschide-o la întâmplare. Ce scrie?

Bărbierul deschise la întâmplare cartea și citi:

— *Ignoratio Ortodensi ab Bergatio Lyricum et Ergonomicum*. Ce înseamnă asta, părinte? Că doar dumneata știi latinește.

— Nu înseamnă nimic. E un nonsens. În cartea asta e absolut orice combinație posibilă de cuvinte. E o carte despre tot și despre orice.

— Și atunci de ce să o aruncăm?

— Uită-te la ce pagină ești.

— 12299.

— Foarte bine. Închide cartea.

Bărbierul se execută.

— Acum, zise preotul, deschide-o la aceeași pagină.

Bărbierul, fără să înțeleagă de ce, se execută din nou.

După câteva minute de eforturi, în timp ce atât femeile, cât și Charles îl priveau siderați, spuse cu o voce scăzută:

— Nu o mai găsesc.

— Și nici nu o s-o mai găsești vreodată. Ar trebui să cauți vreo mie de ani.

Alb ca varul, bărbierul aruncă cartea, care își luă zborul pe geam.

— Hai, fată dragă. Că n-o să ne petrecem noaptea aici. Ce e asta? Întrebă popa în timp ce studia următoarea copertă. *În slujba crucii?* Ar părea o carte pioasă, dar știm că întotdeauna în spatele crucii se ascunde dracul. La foc.

— Dar asta? Întrebă bărbierul, care puse și el mâna pe o carte, ca să accelereze procesul. *Viața curvelor vestite de Suetoniu.* La foc.

— Stai așa, spuse preotul. Poetul ăsta a scris lucruri memorabile. De la el aflăm adevărul despre moravurile împăraților din Imperiul Roman. Deși titlul e ușor eretic, nu înseamnă că e o carte despre curvășăreală. Poate că e un studiu de caz. O frescă a epocii. Se păstrează. Următoarea.

Spunând asta, o luă de la bărbier și o îndesă în sutană.

— Thomas U... u... urq-u...

— Thomas Urquhart, spuse preotul. *Limba universală.* Asta e o carte care ar putea fi interesantă dacă autorul ei nu ne-ar lua iarăși cu *Pantochronachanon* sau *Ekskybalauron* și nu ar încerca să descopere limba păsărilor sau să reinventeze Turnul Babel. Dacă

vorbește însă în limba noastră, în care perfect l-a tălmăcit pe Gargantua, îl adaug la inimă.

Preotul începu să dea semne de plictiseală, așa că îi spuse Ximenei:

— Pe alea mari pune-le pe toate pe foc. Stai așa. Ce e asta? Cărțile Sibiline? Și asta?

— O carte de unul Pierre Menard. *Ingeniosul hidalg Don Quijote de la Mancha*. Ciudat. O am și eu. Numai că e scrisă de altcineva. O fi ca și ailaltă? *Cartea de nisip*? Numai că în loc să se schimbe paginile, se schimbă autorul?

— Nu. E o copie. Pierre ăsta a copiat cuvânt cu cuvânt de la Cervantes ăla.

— Cum așa? La ce i-a folosit? Să scrie aceeași carte? Cuvânt cu cuvânt?

— Da. Nu e aceeași carte. E alta.

Bărbierul îl privea nedumerit.

— Dacă faci baie într-un râu și după cinci minute intră și nevastă-ta, asta se cheamă că v-ați îmbăiat în aceeași apă?

— Da, adică nu, zise bărbierul.

— Păi, vezi, deși e același râu, apa în care ți-ai lăsat tu păduchii s-a dus de mult la vale. E la fel. Aia ce e?

— *Biblia pierdută*, zise bărbierul, care se chinuia să înțeleagă ce îi spusese preotul.

— A. Autorul îmi e prieten bun, cumătrul Bergler. Se

pricepe mai mult să inventeze abureli decât la altceva, e adevărat. Invențiile sale sunt interesante, începe multe, dar nu termină nimic. Trebuie să așteptăm cărțile a doua și a treia. Să avem înțelegere. Poate pronia cerească va coborî în fine și asupra lui. Se grațiază! Deocamdată. Și cu cărțile alea mai subțirele ce e?

— Sunt partituri muzicale.

— Alea sunt fine și delicate, spuse bărbierul. N-ar trebui distruse, că ne gâdilă plăcut urechile.

— Doamne ferește, spuse Kali, te pomenești că de la astea se molipsește acum de altă boală și începe să ragă, ca un măgar, și să chiuie cât e ziua de mare și să sară într-un picior, să trezească tot cartierul. O să fie și mai rău. Și boala asta cu cântatul e și molipsitoare, pe deasupra. Eu zic să le aruncăm și pe astea!

Charles duse mâna la cap. Era lac de sudoare. În beznă camerei se vedeau doar cifrele fluorescente ale ceasului deșteptător. Era patru dimineața. Se ridică în fund și ascultă. Nu se auzea nimic. Se dădu jos din pat. Își îndesă picioarele în papuci și o luă spre scară. Pipăi peretele, dar nu aprinse lumina. Casa era cufundată în beznă. Coborî cu grijă la parter. Dădu să intre în sufragerie, dar se lovi cu capul de ceva tare. Apăsă pe întrerupător. Intrarea în sufragerie era zidită. „Unde dracu' a dispărut sufrageria?”, mormăi.

— Care sufragerie? auzi vocea Ximenei din spate.

Se întoarce de jur-împrejur, dar nu era nimeni.

— Sufrageria mea. Și biblioteca. Cărțile mele.

— Nu mai e nicio bibliotecă pe aici. Cărțile le-a luat exact ăla de-l pomeniși, ucigă-l toaca, pe toate.

— Nu era niciun ucigă-l toaca, se auzi vocea femeii tinere, a lui Kali, a venit George ăla al tău, călare pe un basilisc. S-a dat jos de pe scârboșenia aia, care avea un om în gură, înghițit până la brâu, sta-i-ar în gât! Și a lăsat un nor gros și, când a dispărut norul, nu mai era nici urmă de bibliotecă, de vreo carte sau de camera de care spui.

— Poate că nu era George călare pe basiliscul ăla? Întrebă Charles, timid. Poate că era Eva? Sau chiar maică-mea?

— Era cine era, spuse Ximena. Dar avea un medalion mare la gât!

(Intermezzo 2)

Biblia Pierdută

Citate erudite

It is a riddle wrapped în a mystery inside an enigma, but perhaps there is a key.

Winston Churchill

Rațiunea este cea mai mare târfă a Diavolului; din fire și prin felul său de a fi, este o târfa dăunătoare; este o prostituată, târfa desemnată a Diavolului; târfă mâncată de râie și lepră, care ar trebui călcată în picioare și distrusă, ea și înțelepciunea ei... Ar merita să fie aruncată în cel mai murdar loc al casei, în toaletă.

Martin Luther, ianuarie 1546

Wer war der Thor, wer Weiser, Bettler oder Kaiser? Ob Arm, ob Reich, im Tode gleich?

Înscripție din Mormântul 322

Creștinii nu se puteau abține să nu mănânce nu numai turci și sarazini, ci și câini, prinși și puși la proțap.

Alberto di Aquisgrana⁶⁵ – pe la 1100

*O Quam Misericors est Deus, Pius et Justus*⁶⁶

Odată fu auzit strigând: „Hei, oamenii”, iar când se strânsesă în jurul lui, îi alungă cu bățul, spunând: „Am chemat oameni, nu lepădături”.

Diogene Laerțiu despre Diogene

⁶⁵ Sau Albert de Aachen, ori Albert de Aix-la-Chapelle, cronicar al primei cruciade (n. red.).

⁶⁶ Oh, ce milostiv este Dumnezeu, credincios și drept – inscripție de pe medalionul Ordinului Dragonului (în limba latină) (n. red.).

Fiul meu, ai grijă mare cum lucrezi, pentru că munca ta e, în fapt, munca lui Dumnezeu: dacă omiți până și o singură literă sau adaugi una în plus, vei distruge lumea întreagă.

Rabbi Meir Baal Hanes

Caedite eos. Novit enim Dominus qui sunt eius!

Omorâți-i pe toți. Dumnezeu îi va recunoaște pe ai Săi!

Arnaud Amaury, 1209, la asediul cetății Beziers,
soldat cu masacrarea a 20.000 de catari

Când intram în camerele prelaților, găseam zarafi și preoți ocupați să numere banii care se înălțau grămezi în fața lor.

Alvarus Pelagius, pe la 1320

Biblia diavolului

În care ni se povestește despre una dintre cele mai misterioase cărți din istorie, scrisă de un călugăr din Boemia, care vedea draci peste tot, într-o singură noapte.

Suntem în situația în care știm literele unei limbi, pentru că le folosim și în limba noastră, dar necunoscând regulile după care se combină într-un text, nu înțelegem textul. Să zicem că suntem norvegieni și dăm peste un text în spaniolă. Nu știm o boabă de spaniolă și nu avem nicio idee despre o limbă

înrudită, nu vom putea nici măcar intui despre ce este vorba. Cam în situația asta suntem. Deci, așa cum știi, diavolul în chiloți, cum îl numesc eu, astăzi personaj ridicol, care seamănă cu un personaj de desen animat, băga lumea în sperieți în urmă cu mai bine de șase sute de ani. E un desen care apare la pagina 290 a unei cărți considerate multă vreme cea mai mare din lume. De aceea a și fost botezată *Codex Gigas*. Cântărește aproximativ optzeci și două de kilograme, are aproape un metru lungime, e lată de aproape jumătate de metru și are o grosime cam de douăzeci de centimetri. A fost mult timp catalogată drept una dintre minunile lumii. Cică ar fi fost nevoie de pielea de la 160 de măgari pentru a produce pergamentele din care e constituită – *vellum*-urile.

Legenda spune despre ea că a fost scrisă într-o singură noapte în anul 1229 de către călugărul Herman într-o mănăstire benedictină din Boemia, în Cehia de astăzi. Mănăstirea se numea Podiazice, iar satul de care aparținea, Chrudim. Fratele Herman ar fi încălcat un jurământ – e o dispută pe tema asta, despre ce încălcare ar putea fi vorba. Bănuiesc că, la pedeapsa pe care a primit-o, a încălcat jurământul castității. Așadar, frații l-au osândit la zidire. Adică la a-l îngropa de viu într-un zid.

— Dar cartea asta este o Biblie, nu-i așa?

— Da, e și o Biblie. Ajung acolo numaidecât. Fratele ăsta s-a milogit de ei și a susținut că ar putea face ceva nemaivăzut într-o singură noapte, doar ca să scape de condamnare. Cum timpul le cam era indiferent călugărilor benedictini din epocă, i-au dat șansa asta. Dimineața cartea era gata. Ce altceva ar fi putut copia un călugăr decât o Biblie? Numai că nu era o Biblie ca oricare alta. Am cercetat mult să aflu cum au reacționat frații când au deschis-o. Nu am găsit niciunde nimic despre asta. Următoarea dată când este semnalată în orice fel de document se spune că ar fi fost cărată într-o mănăstire cisterciană din Sedlec și din nou într-o mănăstire benedictină la Brumov. Se pare că ar fi ajuns aici pe la 1477.

— Spuneai că nu e chiar o Biblie.

Charles se uită la ea și încercă să citească pe fața ei unde voia să ajungă și ce dorea să știe de fapt. Toate aceste informații erau publice.

— Să îmi continui expunerea. Știu că intenționezi să mă aduci la diavol, dar dacă vrem să decodificăm mesajul, textul din limba noastră imaginară, e nevoie de un pic de metodă. Nu știi niciodată cum așezarea logică a informațiilor îți dă exact scânteia de care ai nevoie pentru a rezolva misterul. Crede-mă. Am ceva experiență.

— OK, zise ea zâmbind. Nu mai spun nimic. Însă

mi-e foarte sete.

Îl urmări cu privirea pe ospătar, care terminase de aranjat, și, pentru că nu se uită deloc spre ea, strigă după el.

— E o chestie la toți chelnerii ăștia. Din întreaga lume. Nu știu dacă ai observat, dar umblă tot timpul cu privirea în pământ. De parcă ar fi fost instruiți să facă asta. De multe ori am senzația că au ochelari de cal și că o fac intenționat.

Chelnerul se apropie. Christa mai ceru o Coca-Cola. Iar Charles întrebă dacă se poate fuma. Chelnerul îi răspunse că sunt geamurile deschise și e ca și când ar fuma afară. Charles îl așteptă să se întoarcă pentru a nu mai fi întrerupt. Între timp își aprinse țigara de foi care i se strâmbase și mai mult în buzunar și trase cu nesaț primele două fumuri.

— Unde eram? A, da. Se pare că, prin 1594, împăratul Rudolf al II-lea, care avea evidente probleme mintale, colecționa tot felul de ciudățenii, găsise cartea foarte nostimă și o luase pentru colecția lui de curiozități. În 1648, armata suedeză care a trecut Praga prin foc și sabie, în timpul Războiului de Treizeci de Ani, a confiscat-o. Ea este astăzi expusă la Biblioteca Regală din Stockholm și o poate vedea oricine. De aia nu prea înțeleg care e marele mister. Și tot de aia nu o să insist deloc asupra grifonilor și a monturilor metalice de pe

copertă. Chiar nu cred că asta are acum importanță. Voiai să știi ce conținea. Atât *Vechiul*, cât și *Noul Testament*. De precizat că *Vechiul Testament* era versiunea Vulgata, adică lipsesc din el două cărți. În plus, și asta e interesant în cel mai înalt grad, am niște teorii pe tema asta, mai erau copiate în ea, de-a valma, *Antichități iudaice*, de Flavius Josephus, și *De bello iudaica*. De asemenea, unul dintre cele mai fascinante proiecte din Antichitate – enciclopedia numită *Etymologiae*, a lui Isidor din Sevilla. Țăsta avusese ambiția să facă o bibliotecă din Alexandria a etimologiilor într-o singură carte și să adune la un loc întreaga cunoaștere a lumii până în secolul al VII-lea. Mai erau niște cronici pragheze, o listă a călugărilor din mănăstirea sa și un calendar cu *necrologium* cu tot.

— De ce vorbești la timpul trecut?

Charles o privi nedumerit.

— Da, spui tot timpul era în loc de este, conținea în loc de conține.

— Era, este. Probabil un fel al meu de a vorbi.

— Nu. Tu nu spui niciodată nimic gratuit. Și întotdeauna ai mare grijă cum te exprimi. Deci? De ce la trecut?

„Nu-i scapă nimic”, se gândi Charles. „Va trebui să fiu foarte precaut dacă vreau să îi ascund ceva.”

— Deoarece lipsesc pagini din ea. Cele despre care

am vorbit sunt acolo, într-adevăr, însă nimeni nu știe ce e cu paginile lipsă. Și, ca să închei, mai sunt în carte lucrările medicale ale lui Hypocrate, Theophilus și așa mai departe. Partea cea mai interesantă acum vine. Peste tot au fost intercalate, de-a valma, texte de exorcizare, formule magice, tot felul de chestii mistice, multe exprimări impulsive și îndemnuri la violență în practica exorcizării răului, chiar și formule medicale pentru aproape orice, de la epilepsie la febră și multe altele. Ei, cartea asta fenomenală are doar două ilustrații. Sigur, felul în care e caligrafiată, intarsiile în roșu, albastru, galben și auriu, modul în care sunt desenate majusculele și, în special, faptul că toată imensitatea aia e unitară stilistic într-un asemenea hal constituie un argument foarte serios că ar fi fost scrisă de un singur individ. Ce e illogic e că i-a trebuit o singură noapte.

Ospătarul se apropie de ei și, puțin jenat, le spuse că va trebui să închidă sala, pentru că trebuie și el să se pregătească pentru cocktail. Charles scoase o bancnotă de 100 de dolari din buzunar și îi mai ceru câteva minute. Chelnerul acceptă bucuros. Avea să își amintească toată viața acel bacșiș.

— Cartea are doar două ilustrații, „Orașul Raiului” și diavolul cu pricina. Tot legenda susține că Herman ar fi făcut un pact cu diavolul ca să poată scrie totul într-o

singură noapte și să scape de condamnare.

— De aici numele *Biblia Diavolului*.

— Într-adevăr. S-a speculat că ar fi blestemată. Toate locurile în care a fost ținută în Evul Mediu au fost distruse și, în general, au pierit de foc, unele arse până la temelii. Întreg misterul din jurul ei e întreținut inclusiv de legenda cu pricina. Doar că...

(Capitolul 12)

Unde ni se arată cine e dracul dansator, singura imagine din gigantica Biblie a Diavolului.

Vezi, eu susțin în cartea asta o teorie despre *Codex Gigas* și, din câte știu, nimeni nu a mai spus asta: că demonizarea lui Vlad Țepeș își are originea în *Biblia Diavolului*. Am găsit niște documente din care reiese că Matei Corvin a aflat despre cartea aceasta chiar după ce l-a arestat pe Țepeș și l-a dus la Visegrád. A văzut *Codexul*, cu siguranță. E pomenit acest lucru în treacăt de un călugăr care îl vizitase. Știa de omonimia aceasta populară între drac și diavol, despre cruzimile reale de care era capabil domnitorul român, dar ideea de a-l demoniza într-un hal fără de hal i-a venit de la diavolul acela cu dinți ascuțiți, în chiloți.

— Chiar, nu mi-ai spus încă ce e cu pamperșii ăia cu modele. Exista așa ceva pe vremea aia?

— Nu. Modelele alea erau însemne heraldice, tincturi negre pe fundal alb, mai exact; desenate chiar pe blană de hermină. De obicei, erau folosite pentru a căptuși mantalele de iarnă ale regilor sau ale nobilimii înalte. Formele erau diferite. Cele mai multe arătau așa cum arată acum trefla de pe cărțile de joc, doar cu o bază mai lată care se deschide în trei dinți sau ca aripile stilizate ale unui vultur. Sau ale unui liliac, dacă tot suntem la Dracula.

— Hermina asta nu e un fel de castor?

— Mai degrabă un fel de nevăstuică, fiindcă e foarte suplă. Blana ei extrem de delicată își schimbă culoarea. Vara e cafenie, iar iarna, albă. În Evul Mediu erau animale de companie de lux. Mai ales la înalți prelați ai Bisericii Catolice. Cardinalii și, de multe ori, papii aveau câte o hermină pe post de cățeluș. Dacă o să cauți, de exemplu, tabloul lui da Vinci *Dama cu hermină*, atunci o să vezi cum arată. Hermina asta e un animal special. Dacă era vânată în Evul Mediu, prefera să se lase prinsă decât să treacă prin vreo mocirlă și să își murdărească blana.

— Interesant, narcisism până la sacrificiul suprem. Până la capăt.

— Exact. De aceea era atât de prețuită. Avea ceva din trufia și îngâmfarea capetelor încoronate. De asta blana ei s-a transformat în însemn heraldic.

— Și diavolul nostru de ce are chiloți din hermină?

— De bună seamă ca să arate că nu e un diavol oarecare, ci însuși Satana, împăratul lor. Cel mai mare, cel mai important. Supremul.

— Și de ce e verde la față?

— Ei, asta e mai complicat. Explicația cea mai apropiată pe care am găsit-o nu mi se pare suficient de satisfăcătoare. Probabil că are de-a face cu ceva din mitologia celților sau a teutonilor. Acolo există un personaj numit „Omul Verde”, care era responsabil cu fertilitatea. De altfel, mult mai târziu, diavolul e numit în unele scrieri Veredelet sau Verdelot.

(Capitolul 39)

Gutenberg – omul care avea să creeze o galaxie

Unde ni se prezintă prima carte tipărită vreodată de către un fierar neamț, la Mainz, și ni se explică cine l-a sponsorizat, dar și cine i-a tras preșul de sub picioare. Și unde apare ca o stafie un bărbos ulterior în istorie – Karl Marx.

— Asta e *Biblia Diavolului*?

— Nu. A lui Gutenberg, răspunse Charles aproape din reflex.

Ridică privirea și o fixă pe Christa. Își dădea seama cât de mult își dorea aceasta să afle tot ce se întâmplase

În acea seară și totuși, de teamă să nu îl preseze prea tare, nu insista. Aprecia delicatețea ei și se hotărî să îi dezvăluie câte ceva. Însă nu se grăbi să ajungă la esențial, ci, din obișnuință, explică așa cum o făcea la catedră.

— *Biblia lui Gutenberg* este, cum știi, prima lucrare serioasă tipărită vreodată. Și e opera unui fierar neamț care a inventat tiparul într-un orașel numit Mainz, la mijlocul secolului al XV-lea. Multă lume e de părere că descoperirea asta este cea mai importantă invenție a omenirii din toate timpurile. Până la computer.

— Dar dumneavoastră nu sunteți de acord! interveni șoferul total pe lângă subiect.

Încercase o glumă. Sau, cine știe, poate voia doar să îi fie simpatic lui Charles, care se făcu că nu aude intervenția agentului și continuă:

— Încercări și lucrări de mici dimensiuni fuseseră tipărite înainte, tot de Gutenberg, dar acesta este primul incunabul din istorie.

Cum părea că niciunul dintre cei doi nu înțelegea cuvântul, Charles se grăbi să precizeze:

— Un incunabul este un nume convențional dat oricărei cărți tipărite în Europa înainte de 1500. Gutenberg ar fi tipărit în total o sută optzeci de Biblii. Până astăzi au supraviețuit doar patruzeci și opt de copii, dintre care doar douăzeci și una complete. I se

mai spune și B42 pentru că are 42 de rânduri pe pagină. Ceea ce nu e riguros exact, pentru că sunt pagini și cu 40 sau 41 de rânduri. După cum știți, e scrisă în întregime în latină, ca și *Biblia Diavolului*, spuse el zâmbind spre Christa.

— Asta e tot? Întrebă ea. Pagini din Biblie?

Charles nu răspunse și continuă:

— Copiile din fața noastră sunt după un original tipărit pe *vellum*. Se cunosc doar douăsprezece Biblii tipărite pe pergament din piele de vițel. Deci aceste fotografii destul de vechi, după cum vezi, sunt făcute după una dintre acestea. Se vede după textura pergamentului. Nu știu pe dinafară unde sunt răspândite acestea, dar putem verifica. Omul care mi le-a adus, cel din camera mea, susține că ăsta e un exemplar diferit. Încercam să văd dacă e ceva sesizabil în acest sens.

În zguduirile mașinii, Charles încercă să se concentreze.

Agentul, care aruncase o privire scurtă, întrebă pe același ton glumeț:

— Poate să citească cineva așa ceva? Literele alea par urmele unui păianjen care a fost lăsat în cerneală și pus să umble liber pe pagină.

Charles râse. „Iată o replică celebră. Polițaiul ăsta e altceva decât pare.”

— Se numește „Textualis” sau „Schwabacher”, care e o variațiune. O formă a stilului Blackletter. Combinația asta de linii verticale și orizontale care se încrucișează dă, într-adevăr, senzația unei pânze de păianjen. Noi nu mai suntem obișnuiți cu stilul ăsta care se trage din scrierea gotică. De fapt, se mai numește și *Textura Gothica*, deși caracterele sunt latine, dar pe vremea aceea, pentru cei care știau să citească, era cum e pentru noi astăzi Times New Roman. După cum se vede, alinierea e perfectă, fără alineate și plină de anluminuri.

Făcu o pauză.

— Anluminurile sunt înfloriturile de la începutul paragrafelor, care în această Biblie corespund cu capitolele. Astea se făceau de mână. În special în mănăstiri. Pe vremea când încă nu se inventase tiparul, nicio carte nu semăna cu cealaltă. Călugării le copiau, dar de fiecare dată, într-un exemplar nou exista, în plus față de text, contribuția lor artistică. Paradoxal, fiecare copie era originalul. Cred că tocmai am inventat un slogan bun pentru o firmă de copiatoare. Poate o vând la Xerox sau la Canon.

(Capitolul 20)

— Repet ce mi s-a spus. Gutenberg e pe cale să inventeze prima presă mobilă din lume. Dar are probleme financiare. Atelierul lui de la Mainz, în

Humbrechthof, o proprietate a unei rude îndepărtate, a costat enorm. Aviz celor care cred încă și azi că lucrurile bune sunt pe gratis. Orice revoluție tehnică, științifică și chiar culturală costă enorm. Până la marile firme și finanțările de stat, responsabili de investiții sunt regii, marii proprietari, și pentru artă, mecenajii. Mai fac o ultimă mică paranteză.

Christa oftă.

— Una mică, preciză Charles. Știi că se tot afirmă că lumea asta s-a dezvoltat în ultima sută de ani cât în 5000 de ani până atunci. Asta s-a întâmplat tocmai datorită revoluției burgheze care a forțat schimbarea modului de viață a vechiului regim. În modul convulsiv și sângeros pe care îl cunoaștem. Toți paraziții ăia voiau doar să mănânce la nesfârșit. Ar fi vrut să trăiască mai comod, dar nu erau dispuși să investească nimic în asta. Singura zonă în care erau eventual interesați de progres erau armele, pentru că aveau nevoie să ducă războaie de cucerire și să se apere. Jaful și exploatarea erau singurele moduri pe care le cunoșteau de a se îmbogăți. De aceea, cea mai importantă invenție în mai bine de 1000 de ani de Ev Mediu e tunul, ultimul argument al regilor.

— Vorbești ca Marx, zise Christa.

— Marx s-a înșelat asupra istoriei doar în punctele alea cu necesitatea și determinismul. Diagnosticile lui

sunt, în mare parte, corecte. Soluțiile pe care le propune sunt o nenorocire însă. În fine, Dracula sesizează oportunitatea și îl finanțează pe Gutenberg. De aici devine totul fantasmagoric. Versiunea oficială e că Gutenberg, în mare nevoie de bani, apelează la un individ pe nume Fust, care îi împrumută 800 de guldeni cu o dobândă de 6%. Cum banii nu ajung, trei ani mai târziu, același Fust îi mai dă 800 de guldeni, dar de această dată intră partener în afacere. Și îl aduce după el și pe ginerele lui, un anume Peter Schöffer. Ca să îți dai seama cât valorau banii ăia, pe atunci clădirea centrală care găzduia primăria unui oraș de dimensiunea Mainzului costa aproape 200 de guldeni. Deci Gutenberg ar fi putut să cumpere opt case serioase cu banii pe care i-a împrumutat. Se iscă un conflict din cauza lor, Gutenberg e dat în judecată și pierde tot. Apucase să tipărească 180 de Biblii.

— Și omul cu mapa ce versiune avea asupra subiectului?

— Părea convins că asta era doar versiunea oficială și că, de fapt, cei despre care se făceau dezvăluirile au aflat la timp și au oprit publicarea, iar lui Gutenberg i-au luat tot și au supravegheat ce tipărea. Cică Fust ar fi fost agent secret.

(Capitolul 41)

Cele două fețe ale aceleiași monede – Vlad Țepeș versus Dracula

Din care aflăm ce e cu vampirii ăștia, cine i-a inventat și cu ce se ocupau ei încă din preistorie, și citim despre unele dintre cele mai exotice tomuri și mărturii publicate despre ei de-a lungul istoriei, aflăm despre numele și caracteristicile vampirului și despre criza sa de identitate. Dar asistăm și la o demonstrație matematică despre înmulțirea improbabilă a vampirului și facem o vizită în Grecia antică pentru a afla cine era zeul ăla din mașină și cam ce voia el de la noi.

— Teza mea principală la conferințele la care faceți referire și în lucrările mele era exact că nu există vampiri și că așa-zisul vampirism al lui Vlad Țepeș e o invenție care începe cu mult înainte de romanul lui Bram Stoker. E un exemplu clasic de război prin decredibilizare, prin transformarea unui personaj periculos în ceva demonic. Și am scris asta în contextul campaniilor electorale și al istoriei propagandei. Am demonstrat într-un mod simpatic, chiar și matematic, că existența vampirilor e o imposibilitate de ordin teoretic.

(Capitolul 6)

Prin urmare, traversă camera până în spatele

fotoliului unde fusese așezat, trase de scara care culisa ușor pe bara din metal care dădea ocolul camerei, lipită de bibliotecă, și se urcă pe ea.

Nimeri la fix, fiindcă prima carte peste care dădu era un volum al teologului benedictin Dom Calmet, intitulat *Traité sur les apparitions des esprits et sur les Vampires*⁶⁷, publicat în 1746. Carevasăzică, intrase în temă. Se uită ce minunății mai erau pe-acolo. Stând pe scară, se agăța cu mâna de barele de deasupra și se plimba de-a lungul și de-a latul bibliotecii, ca un copil care se dă pe o instalație cu roțile într-un Luna Park. Din când în când se oprea, mai citea un cotor, mai scotea o carte pentru a o răsfoi și a o pune după aceea la loc, ca să o cerceteze pe următoarea. Găsi *Umanitatea postumă*, a matematicianului Adolphe d'Assier, publicată la Bordeaux în 1887, care trata despre corpul astral al vampirilor, apoi, bineînțeles, cartea de căpătâi a nelipsitei teozoafe Helen Blavatschi, *Isis dezvăluită*, baza tuturor delirurilor oculte ale secolului XX, o grămadă de cărți cu și despre Aleister Crowley, fondatorul magiei moderne, membru al organizației Golden Dawn, care funcționează și astăzi, inventatorul vampirismului psihic și părintele spiritual al mișcărilor de vrăjitorie cunoscute sub denumirea generală Wicca.

⁶⁷ Tratat despre aparițiile spiritelor și despre vampiri (în limba franceză) (n. red.).

Trecu în viteză de ocultişti şi dădu peste alţi ocultişti. Găsi *Apologia compendiaria Fraternitatis de Rosea Cruce*, apărută în 1616, şi *Tractatus Apologeticus Integritatem Societatis de Rosea Cruce defendens*, din 1617, amândouă aparţinând lui Robert Fludd, medic cu studii la Oxford, dar mare alchimist şi cabalist, *Arcana arcanissima*, tot din 1616, a lui Michael Maier, originar din Boemia şi care, zice-se, ar fi adus rozicrucianismul în Anglia.

Coborî o treaptă pentru că văzu o lucrare imensă în douăzeci de volume, aparţinând italianului Giovanni Battista Della Porta, *Magiae naturalis sive de miraculis rerum naturalium*, apărută în 1589. Autorul era un celebru savant al epocii, fondatorul „Academiei Secretelor din Napoli”, mare vrăjitor, savant şi alchimist. Mai găsi cartea de hermetism a lui John Webster, publicată în 1654, *Academiarum examen*, şi celebra *Cheiragogia heliana. A manuduction to the philosopher's magical gold: out of which profound, and subtile discourse; two of the particular tinctures, that of Saturn and Jupiter confiate; and of Jupiter single, are recommended as short and profitable works, by the restorer of it to the light. To which is added; Antron Mitras; Zoroaster's cave: or, An intellectual echo &c. Together with the famous Catholic epistle of John Pontanus upon the mineral fire*, semnată de George Thor. Astromagus, Londra, şi tipărită pentru Humphrey Moseley la Prince's Armes,

În curtea Catedralei Saint Paul, în 1659. Mai erau acolo și celebrele cărți despre vampiri, probabil cele mai cunoscute din lume, semnate de Ivan Gaidar și Orhan Regep, publicate la prestigioasa editură berlineză Mount los Erdogan.

Pe Charles aproape îl cuprinse amețea. Cărți vechi. În imensa lor majoritate, rare și foarte valoroase. Se întrebă dacă Ledvina știa latinește sau citise ceva din ce era acolo. Nu știa dacă să îl întrebe, de teamă să nu îl pună într-o postură penibilă. Obosise să se plimbe prin bibliotecă, fie și cu mijlocul de transport improvizat, și coborî de pe scară. Ochiul îi fu atras de un raft de pe peretele de vest al camerei, unde, spre deosebire de restul bibliotecii, mai multe cărți erau scoase sau lăsate în dezordine. Părea un semn că Ledvina le cercetase recent, așa că Baker vru să vadă despre ce tratau. Puse mâna pe prima dintre ele și dădu peste cel mai cunoscut manual al Inchiziției publicat vreodată, *Malleus Maleficarum*, scris de Heinrich Kramer, uneori atribuit și lui James Sprenger, în 1487. Cartea aceasta era malefică în sine. După ce, în prima sa parte, îi lămurea pe cititori ce era vrăjitoria și cui folosea, se transforma într-un adevărat manual de vânătoare de vrăjitoare: de la cine erau acestea, cum să le recunoaștem, cum trebuiau prinse și, pe zeci de pagini, în ce fel trebuiau torturate ca să mărturisească și, în

fine, până la cum trebuiau executate. Cartea a cunoscut un succes nebun în epocă, mai ales datorită apariției tiparului. Peste patruzeci de ediții au fost tipărite în mai puțin de o sută de ani, deși trebuie spus că Biserica a condamnat această carte la trei ani de la prima sa apariție. Următoarea carte, pe care părea că cineva o răsfoise recent, era a lui Johannis Wieri, *De Praestigiis Daemonum, Et Incantationibus Ac Veneficiis Libri Sex, Audi Et Recogniti*, care ia apărarea vrăjitoarelor în defavoarea diferitelor tipuri de diavoli, care, spunea autorul, ar constitui adevăratul pericol. Următoarea era cartea judecătorului Martin Delrio, *Disquisitionum magicarum libri sex*, din 1599, unul dintre bestsellerele absolute din epocă, devenită și ea manual pentru judecarea vrăjitoarelor.

Dădu la o parte mormanul de cărți de vrăjitorie, pentru că zări cu coada ochiului, chiar în spate, un alt morman de cărți care părea și mai interesant. Le recunoștea în majoritate. Cum ajunsese oare un prăpădit de polițist aproape de pensie să pună mâna pe niște lucrări rarissime, toate în original, pe care orice bibliotecă din lume ar fi mândră să le aibă? La această întrebare Charles nu găsi niciun răspuns satisfăcător. Cert este că recunoscuse cartea lui François Richard, *Relation de ce qui s'est passé de plus remarquable à Sant-Erini isle de l'Archipel, depuis l'établissement des Peres*

de la *Compagnie de Iesus en icelle*, una dintre primele care îi studiază pe „vroukolakes”, acei presupuși strămoși ai vampirilor, întâlniți în Grecia cu începere de la 1200. Apoi, volumul scris de Leone Allacci, doctor și magister în filosofie și teologie, *De templis Graecorum recentioribus, ad Joannem Morinum; de narthece ecclesiae veteris, ad Gasparem de Simeonibus; nec non de Graecorum hodie quorundam opinionibus, ad Paullum Zacchiam*, apărut pe la 1650. Cartea, sub forma unei epistole nesfârșite scrise de un celebru specialist în medicină legală, Paolo Zacchia, tratează pe larg superstițiile și credințele populare ale grecilor din Evul Mediu, și e un studiu extins despre aceiași „vrykolaks”. Mai văzu și volumul lui Walter Map, *De nugis curialium*, scris pe la sfârșitul secolului al XI-lea, un adevărat tratat despre originile diferitelor tipuri de vampiri. Aici se discută pe larg caracteristicile acelor „revenants”, morții care se întorc din morminte, și aventurile lor. Tocmai când se gândea că mai lipsea doar *Historia rerum Anglicarum*, a lui William de Newburgh, cam din aceeași perioadă, care amintește tot despre credințele în acești „revenants” și descrie pe larg cum scapă și se întorc în morminte, o zări și pe aceasta chiar la baza teancului.

Mai apucă să își arunce privirea pe trei titluri: *Henrici Cornelii Agrippae ab Nettesheym – De Occulta Philosophia Libri Tres*, din 1551; *Dissertations sur les apparitions des*

anges, des démons et des esprits, et sur les revenans et vampires de Hongrie, de Bohême, de Moravie et de Silésie, din 1746, și celebrissima *Relation d'un voyage fait au Levant dans laquelle il est curieusement traité des estats sujets au Grand Seigneur, des Moeurs, Religions, Forces, Gouvernemens, Politiques, Langues & coustumes des Habitants de e Grand Empire. Et des singularitez particulières de l'Archipel, Constantinople, Terre-Sainte, Égypte, pyramides, mumies, déserts d'Arabie, la Meque: Et de plusieurs autres lieux de l'Asie et de l'Affrique, remarquez depuis peu & non encore décrits... à present. Outre les choses mémorables arrivées au dernier siège de Bagdet, les cérémonies faites aux réceptions des ambassadeurs du Mogol: Et l'entretien de l'auteur avec celuy du Pretejan, où il est parlé des sources du Nil*, a lui Jean De Tavenot, din 1664, că auzi vocea comisarului la ușă. Se grăbi să se întoarcă la locul lui. Ledvina îl găsi sorbind din cafea și întrebând din priviri, cu trabucul în mână, dacă era OK să fumeze.

(Capitolul 78)

— Ce știți despre Nosferatu? întrebă Ledvina, care aștepta cu dosarul în mână un răspuns.

— E un alt nume pe care Bram Stoker îl folosește pentru Dracula. Se pare că l-a luat de la Emily Gérard, care publicase un articol cu câțiva ani înainte. Dar se

prea poate ca prima sa apariție tipărită să fi fost mai devreme, prin 1860, într-o lucrare a lui Heinrich von Wlislocki, intitulată *Superstițiile românilor*. E important?

Ledvina continuă să îl privească ținând dosarul în mână. Așteptă continuarea.

— Etimologia nu e sigură. Cea mai recentă teorie zice că vine de la latinescul „non spirare”, ceea ce ar însemna „nu respiră”, adică ar defini un mort. Eu înclin să cred în teoriile anterioare, mai simple, care fac referire la un cuvânt românesc, „necuratu’”, care, de altfel, e în românește unul dintre multele nume ale diavolului.

(Capitolul 79)

— Să știți că e eronată remarca pe care ați făcut-o. Cea care se referă la descrierile populare. Imaginea noastră despre vampir are foarte puțin de-a face cu mărturiile istorice. E o imagine creată în întregime de literatură. Și de film.

— Adică cum?

— Dacă îmi permiteți.

Ledvina încuviință din cap.

— Vampirul, așa cum îl cunoaștem noi, e un bărbat de înălțime medie, spre înalt, între treizeci și cinci și cincizeci de ani, subțire, neapărat suplu, tras printr-un inel, de origine aristocratică, cu unghii lungi și ascuțite

și caninii ascuțiți, uneori chiar cu urechile ascuțite, tribut plătit figurii animalice din care e inspirat. Are buzele subțiri, foarte roșii, deși e palid la față, pentru că e un mort viu. În contrast cu fața, ochii îi strălucesc. Arată, de fapt, ca un actor din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. Actorii de teatru se machiau exact în acest mod, multă pudră pe față și buzele foarte scoase în evidență. Câteodată are o pelerină care trimite la aripile liliacului. Doarme într-un sicriu sau într-un mormânt. Noaptea este momentul când iese în lume, deoarece lumina zilei îi face rău. Uneori soarele îl poate ucide.

— De la Stoker încocoace știm că ziua nu îi mai poate face rău. Singurul efect pe care îl are asupra lui fiind acela că își pierde puterile. Nu poate fi vampir decât noaptea.

— Exact. Se hrănește cu sânge, câteodată exclusiv, iar alteori doar ca supliment nutritiv. Alte alimente care îi plac sunt fructele proaspete. Are oroare de carne pentru că provine de la mortăciuni. E ca și cum s-ar hrăni din propria carne. Câteodată are părul lung și negru, alteori scurt și grizonant. Urăște singurătatea, în afara celei din propriul sicriu. De aceea, are nevoie de compania altor vampiri. Mai ales de femei. Cum ăștia nu există niciodată în mod natural când pornește acțiunea vreuneia dintre povești, ceea ce e stupid, fiindcă putem presupune că și înainte avea nevoie de

companie, să îi zicem așa, trebuie să îi confecționeze. Așa că îi mușcă de gât pe cei pe care îi alege să îl însoțească sau mai ales să îl slujească, întrucât e un dictator, stăpânul absolut. Lasă întotdeauna pe gâtul victimelor două urme mici, dar adânci, le sughe sângele, însă nu de tot, pentru ca ele, după un timp și multă suferință, să se transforme, la rândul lor, în vampiri. Obsesia lui e să populeze întreaga lume cu creaturi care îi seamănă și al căror stăpân absolut este, el fiind prințul întunericului, adică diavolul. Iată de ce am ținut să vă spun ceea ce v-am povestit anterior. Doar așa, ca anecdotă, să știți că m-am distrat odată și am demonstrat matematic că existența vampirilor e imposibilă.

— Matematic? Cum așa?

— Păi, am creat o ecuație simplă. Am plecat de la premisa că un vampir are nevoie să se hrănească. Zilnic, presupun. Am zis să nu exagerez și să pun, iată, treacă de la mine, că se hrănește doar o dată la trei zile. Și deci face o victimă în intervalul ăsta. Știm, de asemenea, că un om mușcat se transformă și el în vampir. Ceea ce ne duce la concluzia că, după trei zile, vom mai avea unul. Acum însă sunt două guri de hrănit, și în felul acesta, după nouă zile, să zicem, vom avea deja opt vampiri. Dacă vrem să aflăm câte zile sunt necesare pentru ca toți oamenii acestei planete să

fie transformați în vampiri, avem următoarea formulă: 2 la puterea x . Dacă notăm cu z numărul de zile necesare pentru a ajunge la cele opt miliarde de ființe omenești ale planetei, ecuația rămâne aceeași, însă acum x va fi o variabilă a lui z (care reprezintă numărul de zile). Avem, așadar, 2 la puterea x , unde x este funcție de z . În acest fel, în numai 84 de zile, mai mult de opt miliarde de oameni ar deveni vampiri. Să presupunem că se hrănește mult mai rar, să zicem o dată la două luni. Asta înseamnă că dacă un vampir transformă un om în vampir o dată la 60 de zile, x va fi un multiplu de 60, iar după 120 de zile, să admitem, vom avea 2 la puterea 2 vampiri. După 1200 de zile vom avea 2 la puterea 10 vampiri (adică 1024) și așa mai departe. Oricum am lua-o, toată populația globului ar fi formată exclusiv din vampiri.

— Dar dacă nu fiecare mușcat se transformă în vampir? Ci doar câțiva, cei aleși.

— Adică vampirul are nevoie doar de o gașcă mică, de o mână de servitori? OK. Să presupunem că ar fi așa. Dar tot ar trebui să se hrănească. Să zicem că omoară un om la trei zile și nu îl mai transformă în vampir. Ați auzit dumneavoastră pe undeva de morți dintr-astea suspecte care pot ajunge, dacă, să admitem, are doar nouă însoțitori, la o medie de cel puțin 25 pe săptămână, adică 100 pe lună, 1200 pe an? An de an?

Ledvina oftă. Nu își pusese niciodată problema așa.

— Cred că rațiunea nu își are locul în spațiul...

— Ficțiunii? Întrebă Charles. Să mă opresc?

Ledvina dădu din cap. Voia să audă mai departe.

— Or, vampirul popular nu e așa. Prima caracteristică ar fi că e gras. Termenul folosit pentru el, în afară de „vrykolak”, e și „timpanaios”, care exact asta înseamnă – burtă ca o tobă. E precedat de poveștile cu „revenants”, adică morții care se întorc. În mare, e vorba despre cadavre în stare perfectă, neafectate încă de descompunere și care se întorceau în satele lor pentru a-i teroriza pe cei vii. De multe ori însă nu aveau nici măcar intenții criminale. În cel mai rău caz, îi speriau pe cei rămași în viață. Foarte multe povești susțin că, de fapt, acești „revenants” se întorceau ca să țină de urât femeilor sau să le ajute la muncile casnice, în special noaptea, pentru ca dimineața să revină în mormânt. Până acum, nicio intenție malefică. Multe dintre istorisirile din Evul Mediu sunt de dragoste. Dincolo de mormânt. E o serie lungă de povești din astea și toate vorbesc despre mirele sau mireasa care, morți prematur, revin la perechea lor. La început arată normal. Oameni înmormântați de câteva zile care se întorc palizi, se deplasează foarte repede, cu privirile pierdute, de parcă ar merge în contra voinței lor, cum spunea iezuitul Robert Sauger.

Ușa se deschise și intră Honza, care voia să îi comunice ceva comisarului. Acesta îl chestionă din priviri. Aghiotantul dădu din cap dezamăgit că nu, iar Ledvina îl expedie cu un gest nervos. După ce asistă la schimbul de semne între cei doi, din care nu înțelese nimic, Charles se gândi că era mai bine să nu își bată capul și continuă:

— Adevărul e că vampirul are probleme de identitate. Absolut nicăieri, înainte de literatura gotică, nu exista legenda că un vampir îl mușcă pe altul ca să îl transforme și pe acesta. Felul ăsta de a transmite o infecție e necunoscut. E, carevasăzică, un mort viu care se plimbă ca o stafie, sugă sânge ca o vrăjitoare și poartă la început numele vârcolacului, apoi pe cel cu care erau desemnați ereticii în ortodoxie. Fiindcă „upir” exact asta desemna în cercurile eclesiastice. Identitatea vampirului lipsește cu desăvârșire. Gloria i-o va aduce literatura.

Ledvina îl privea uimit pe Charles. Începuse să devină destul de confuz.

— În fine, pentru că e un monstru, trebuie ucis și avem reguli precise după care o putem face. Cum lumina soarelui îl răpune doar la început, dar, cum am văzut, vampirul evoluează sau se adaptează, ce mai rămâne? Întrucât trebuie să poți scăpa de el. Aici, sursa de inspirație e din nou diavolul, mai precis, ritualurile

de exorcizare. Fiindcă un rău de care nu poți scăpa și în cazul căruia binele nu are nicio șansă să triumfe e un nonsens din punct de vedere escatologic, etic și, în special, narativ. Se caută de atunci happy-endul.

— Când s-a inventat happy-endul? Întrebă cu naivitate comisarul, ca un elev cuminte, reacție care îl făcu pe Charles să creadă că își îmblânzise partenerul de dialog, deși avea să constate mai târziu că se înșela.

— A existat dintotdeauna, de când se spun povești. Copilul mic sau adultul au nevoie de speranța care, cum știți, moare ultima. Deci dorința ca orice poveste să se termine cu bine e consubstanțială omului normal, deoarece acesta empatizează cu personajul, se pune în pielea lui. Ea s-a manifestat prima oară zgomotos ca atare în Grecia antică, și culmea, în timpul unei reprezentații teatrale. Mai precis, în momentul în care într-un amfiteatru unde se prezentase o tragedie autorul a fost realmente ucis cu pietre, pentru că ucigașii cu sânge-rece din piesă nu au fost pedepsiți la final. Spectatorii erau furioși. Aveau nevoie de speranță. În acel moment a apărut un fenomen cunoscut în naratologie drept „deus ex machina”, zeul din mașină.

— Asta cu mașina era o metaforă?

— Defel. Era chiar o mașinărie, să-i zicem. Fiindcă autorii nu voiau să își strice piesele – care, trebuie spus,

erau extrem de sângeroase – și nici să pățească ce pățise predecesorul lor, adică să fie lapidați, au inventat un fel de scripete, adică o mașinărie cu care era coborât la finalul piesei, după ce aceasta, de fapt, se încheiase, un actor. El explica apoi cum zeii i-au pedepsit, în cele din urmă, pe criminali. Conștiința ipocrită a spectatorului grec era liniștită, iar autorul scăpa viu de la reprezentație. De atunci, ori de câte ori un personaj este salvat de o intervenție nenaturală într-o narațiune, fie ea literară sau cinematografică, se cheamă că folosim „deus ex machina”, adică o intervenție externă care nu crește armonios din poveste. Cehov împinge această teorie mai departe și susține că dacă vrei să ocolești acest fenomen, trebuie ca pușca, după cum zice el, care va trage în ultimul act să fie prezentă pe perete în primul. Sau invers, dacă o pușcă e prezentă pe perete în primul act, ea trebuie să tragă în ultimul.

Ledvina își dădea seama că era fascinat de Charles și nu își amintea când vreo persoană îi mai stârnise un interes așa cum o făcuse profesorul. Tocmai de aceea începu să i se pară și mai dubios.

— Așa că un vampir poate fi ținut la distanță cu un crucifix, o oglindă, apă sfințită, un câțel de usturoi sau, mai bine, o legătură din planta asta. El nu poate intra într-o casă în care nu a fost invitat măcar o dată. Nu poate ieși din mormânt dacă pe el este așezat un

trandafir. Sesizăm și aici simboluri religioase creștine care trimit la diavol. Cui îi e frică de Dumnezeu? De bună seamă că dușmanului său cel mai de temut. Cum am zis, nu are reflexie în oglindă, pentru că e mort, și nici umbră. Vampirul se poate transforma în lup, liliac sau, câteodată, în broască. Povestea cu lupul are legătură cu licantropia, care este totuna cu ceea ce americanii numesc *werewolf*, iar italienii, cu un cuvânt infinit mai frumos, *lupa marinara*, mai exact, cu vârcolacul. Uneori vampirul e confundat cu acesta, alteori e o luptă între vampir și vârcolac. Și, în sfârșit, vampirul poate fi ucis prin tăierea capului și umplerea țestei cu un pumn de usturoi. Sau poate fi împușcat cu un glonț din argint. Din asta v-ați inspirat, presupun, când ați încercat să vedeți dacă mă topesc la contactul cu cățelul pe care mi l-ați pus în palmă. Apoi capul ar trebui îngropat în pământ sfințit. Dacă avem, dacă nu, atunci ar fi bine să îi înfigem un țăruș în inimă sau chiar să i-o scoatem și să îi dăm foc. Mi-a scăpat ceva?

Ledvina răspunse jenat pentru întâmplarea din ziua precedentă, cu o voce care abia îi ieși pe lângă nodul din gât.

— Nu cred. Nu.

— A, da, râse Charles, care își aminti ceva. Mai este și o chestie senzațională când vorbim despre vampiri. E, de fapt, partea mea preferată în toate poveștile despre

ei.

Ledvina participa atât de intens la discuție, încât nu își dădu seama că era luat peste picior.

— Se mai spune despre vampiri că au un comportament maniacal-obsesiv, ca niște persoane autiste. Îi știți pe oamenii ăia din filme care trebuie să atingă toți stâlpii pe lângă care trec, sau dacă sunt pătrățele pe asfalt, nu pot călca decât în interiorul lor?

— Da.

— Ei, cea mai fascinantă tehnică pentru a ține vampirul departe este să pui un pumn de semințe în fața ferestrei prin care urmează să îți întrei în casă. Vampirul va fi nevoit să se apuce să le numere. Secretul e să strecuri și un cui printre ele, pentru ca vampirul să se înțepe, să le scape pe jos și să o ia de la început. Mai există o variantă aici. Să îi așezi în drum o plasă de pescuit. Vampirul va fi nevoit să desfacă toate nodurile. Dacă știi să faci noduri complicate, pescărești sau gordiene, sigur nu termină până dimineată și ai scăpat.

Ledvina îl privi într-un fel ciudat.

— Dumneavoastră chiar nu credeți în vampiri, nu?

Charles se întrebă dacă polițistul ascultase vreun cuvânt din ce spusese până în acel moment. Cum nu îl interesa decât să termine cât mai repede acea întâlnire, se grăbi să încheie.

— Toate aceste caracteristici sunt literare. Ele încep

cu mult înainte de Bram Stoker. În 1748, Heinrich August Ossenfelder scria un poem care se numește chiar așa, *Vampirul*. Urmează o serie nesfârșită de opere pe această temă. N-are rost să le trecem pe toate în revistă, că sunt mii de asemenea povești numai în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. *The Vampyre*, a lui Polidori, alături de *Carmilla*, a lui Joseph Sheridan Le Fanu, apărute în 1872, sunt cele mai cunoscute. După cum se vede, nimic nou sub soare. Bram Stoker n-a inventat nimic. Așa că nu e foarte clar de ce tocmai *Dracula* a avut succesul fulminant pe care-l cunoaștem. S-au încercat fel de fel de explicații. Că era epoca victoriană a pudibonderiei absolute, că lumea era speriată oricum de cazurile frecvente de sifilis și de tuberculoză. Că titlul a fost foarte bine ales.

— Și dumneavoastră ce credeți?

— Eu sunt om de știință și în lipsa unui studiu sociologic mi-e foarte greu să mă exprim. Dar presupun că e o combinație din toate acestea. Sau poate că a fost un moment dintr-acela foarte rar în istorie, când o idee sau o carte apar exact în momentul în care există cea mai mare cerere pentru ele. Cine știe?

— Sunteți specialist în propagandă. Știți că efortul de PR, să îi zicem, de promovare a cărții în epocă, a fost imens și finanțat de organizația din care Stoker făcea parte?

— Nu. Ce organizație? Stoker era protestant, liberal și de părere că Irlanda nu avea nevoie să părăsească Imperiul Britanic. Comisarul era încântat că îl putea surprinde cu ceva pe Charles.

— O cunoștință de-a mea, să-i spunem așa, se află în posesia unei dovezi că Bram Stoker era membru al „Hermetic Order of the Golden Dawn”, „Ordinul Ermetic al Zorilor Aurii”. Știți ce e asta?

— Da. Un cretinism monumental. Aleister Crowley.

— Mă rog. Crowley l-a renegat și a luat-o înspre deliruri oculte cu sex în grup atât cu femei, cât și cu bărbați.

— Da. Și se spune că toți bărbații care participau la aceste orgii erau sluți, iar dintre femei, le alegea întotdeauna pe cele mai urâte. Era un fel de masonerie cu ordine și loji. Ba, unii dintre membri chiar erau și masoni, și rozicrucieni. Apropo, am văzut că aveți aici toate textele importante ale Frăției Rozicruciene.

— Păi, din cauza asta le-am procurat.

— Datorită lui Crowley?

— Nu, a vampirilor.

— Ce legătură au? Nu înțeleg.

— Legătura e Stoker. Amicul despre care vă spuneam se află în posesia unor scrisori care dovedesc negru pe alb că atât scrierea, cât și campania uriașă de promovare a cărții *Dracula* au fost finanțate din greu de

o societate secretă, ocultă, care nu era „Ordinul Ermetic al Zorilor Aurii”, aceasta fiind doar un paravan, și că adevăratul motiv ar fi foarte bine ascuns, dar că avea legătură cu discreditarea unei persoane reale din epocă.

Ledvina se opri aici. Nu era sigur dacă era cazul să spună mai departe.

— Pe cine să discrediteze un roman de soiul ăsta? În ce sens? Mă luați peste picior?

— Defel. Trebuia sădită o spaimă reală de vampiri, operațiune ce a și reușit parțial, însă se pare că Stoker a întârziat mai mulți ani față de momentul când trebuia să apară lucrarea. A luat-o foarte în serios. Scrisorile demonstrează negru pe alb nervozitatea sponsorului: autorul irlandez întârzia inacceptabil de mult cu cartea. Ba, a fost și amenințat cu represalii înspăimântătoare.

— Și cine e persoana?

— Din păcate, nu știm. Ce cunoaștem e că are legătură cu „Ordinul Dragonului”.

— „Ordinul Dragonului”? Societatea din care făcea parte tatăl celui despre care Stoker pretindea că ar fi fost vampir? Și care a dispărut de mai mult de cinci sute de ani? Vorbiți serios?

Charles nu știa ce să creadă din ce îi spunea comisarul. Dar coincidența cu ce i se întâmplase în ultimele zile era prea mare ca să nu existe o legătură. Ledvina trebuia să fi fost legătura. Într-un fel sau altul.

Se întreba dacă acesta încerca să îi transmită vreun mesaj pe care ar fi trebuit să îl priceapă sau era o continuare a sofisticatului joc de-a misterele în care era prins fără scăpare. Și apărea din nou această idee a decredibilizării. Exact ca în povestea cu Biblia Diavolului.

(Capitolul 81)

Unde ni se povestește întreaga istorie reală a lui Vlad Țepeș, așa cum au reușit s-o reconstituie istorici serioși și nu propagandiști comuniști, și i se creionează caracterul, fără a se lăsa deoparte cruzimea lui legendară, și se pomenește despre complotul negustorilor sași, cu falsuri și plastografii împotriva sa. Și unde mai apar și câteva elemente de ficțiune între atâtea de istorie reală.

— În primul rând, trebuie să înțelegi un pic contextul geopolitic. Suntem în prima jumătate a secolului al XV-lea. Europa fierbe de rivalități și războaie, de multe secole. Dispariția unui dușman comun și sfârșitul perioadei cruciadelor lasă timp statelor mai mari sau mai mici să ducă războaie nesfârșite pentru putere și supremație, unele împotriva celorlalte. Alianțe se fac și se desfac cu o repeziciune incredibilă. Cei care sunt prieteni la cataramă azi devin cei mai aprigi dușmani mâine, iar poimâine o iau de la capăt. Vaticanul își vâără

nasul peste tot. Apar până și antipapi și timp de șaptezeci de ani centrul Bisericii se mută la Avignon, după care revine la Roma. N-o să intru mai adânc în detalii.

„Slavă Domnului”, reflectă Christa, dar fața ei nu îi trădă gândul.

— Un dușman teribil se conturează la Răsărit. Marea problemă a Europei Apusene sunt acum turcii. Ei amenință foarte periculos echilibrul de putere din Vest, dar în special ceea ce acum se numește Europa Centrală. Turcii au o idee fixă. Să ajungă la Roma. Dar ca să ajungă acolo, primul obiectiv serios de cucerit e Viena. Italia e totuși departe, așa că Sfântul Imperiu Romano-German devine portstindardul luptei împotriva turcilor. Întreaga Europă de Sud-Est, Balcanii, se află mai mult sau mai puțin sub stăpânire turcă. Unele părți sunt deja pašalâcuri, altele, protectorate care plătesc tribut, dar lăsate libere. Altele sunt amenințate serios. După Kosovopolje turcii au învățat exact cum să aplice diferențiat politicile față de supușii sau vasalii lor. Umblă vorba că se pregătește și un al doilea front, și anume cucerirea Constantinopolului și distrugerea Imperiului Bizantin. În aceste condiții, e important să existe un cordon sanitar, un *antemuralia christianitatis* – adică un zid în fața creștinătății. Acest cordon este constituit din Serbia

și Țările Române. Europa civilizată începea în această vreme de la Buda. Cei de mai jos nu sunt catolici, totuși sunt creștini, chiar dacă ortodocși. Presupun că știi care sunt diferențele, așa că n-o să insist.

Christa încuviință din cap.

— Cert e că ortodocșii sunt tratați de catolici ca niște rude mai sărace. Când au nevoie de ei, insistă asupra faptului că sunt creștini cu toții, când îi oprimă și îi cuceresc, diferențele sunt cele importante. Țările Române – pe atunci doar Moldova și Țara Românească – reprezintă un fel de teritoriu unde se ciocnesc civilizațiile, cum ar spune astăzi Huntington. Transilvania, care e astăzi parte a României, era pe atunci sub suzeranitate maghiară, deci austriacă. În aceste condiții, cei care domneau în Țara Românească, țara lui Vlad Dracul, trebuiau să meargă pe o sârmă foarte subțire ca să nu cadă în prăpastie. În stânga erau turcii, în dreapta, coroana. Trebuia să știi în care moment cu cine să te dai, cui să îi juri credință, cui să îi plătești tribut, cine și în ce moment e mai periculos pentru tine. Prețul pe care îl aveau de plătit pentru păstrarea unui soi de independență era uriaș. Domnitorii acestei țări erau numiți și sprijiniți când de turci, când de unguri, iar boierii – adică nobilimea – constituiau un alt factor de insecuritate. Nu de puține ori aceștia dictau agenda și de sprijinul lor depindea

cine rămânea la tron și cine mergea direct la groapă.

Christa îl urmărea cu răbdare și atenție. Charles o privi lung, în timp ce își mai aprinse o țigară, ca pentru a-i citi gândurile. Apoi continuă:

— În acest context, Vlad Dracul devine un fel de favorit al regelui Sigismund al Ungariei, mai târziu rege al Boemiei, al Italiei și al Germaniei și împărat al Sfântului Imperiu. Acesta înființează în 1408 un ordin cavaleresc, cu scopul precis și declarat de a porni o cruciadă împotriva turcilor. Ca toate ordinele acestea, ambiția lui ascunsă e mai mare decât atât – e dominația asupra întregii Lumi. Pe atunci lumea se mărginea la Europa, America nu fusese încă descoperită, Africa era neinteresantă, iar despre Asia nu se știa mai nimic. În fine, Vlad Dracul este primit în Ordin în iarna anului 1431 la Nürnberg. Sigismund îl trimite la Sighișoara pentru a sluji interesele împăratului. Are încuviințarea să bată monedă și să reglementeze comerțul în zonă. Pe moneda aceea se poate vedea și astăzi un vultur pe o parte, iar pe cealaltă, un dragon înaripat, cu coadă de șarpe. Acest dragon pe care Vlad îl purta și la gât ca medalie i-a adus numele Dracul. În limba română, dragon nu era un cuvânt la vremea aceea. Latinescul Draco e tradus prin drac. Dar din cauza unei omonimii, se creează confuzia. Drac înseamnă și dragon, și diavol. De aici începe povestea lui Dracula. Imaginația

populară nu face diferența și, când aude din gură în gură că noul domn al Țării Românești e drac, îl asociază cu ucigă-l toaca, cu talpa iadului. Vlad devine în 1436 domn în mod oficial. Sigismund moare în 1437, iar urmașul lui, Albert al II-lea, îl numește pe Iancu de Hunedoara guvernator al Transilvaniei și vicerege. Iancu și Vlad Dracul s-au întâlnit de câteva ori, dar noul guvernator nu îl plăcuse niciodată pe acesta din urmă. Albert îi trasează lui Iancu misiunea de a porni o nouă cruciadă împotriva turcilor. Moare și Albert de dizenterie și se declanșează o luptă groaznică, plină de intrigi și crime, pentru tronul Ungariei. Iancu de Hunedoara profită de situație și îl împinge pe Ladislau al Poloniei pe tron. Și acesta moare însă în bătălia de la Varna, unde Vlad Dracul, care vine în ajutor cu o oaste de 7000 de oameni, înțelege că războiul e pierdut și pleacă. Iancu de Hunedoara nu îi va ierta niciodată această trădare. Important e că în urmă cu trei ani, în 1441, Iancu de Hunedoara vine la Târgoviște pentru a-i cere lui Vlad Dracul să își respecte promisiunea de a participa la cruciada contra turcilor, în numele apartenenței lui la Ordinul Dragonului. Puțină lume știe și astăzi că lui Vlad îi fusese retras statutul de membru al Ordinului în 1436, când a fost șters de pe lista cavalerilor, pentru că la doar un an de la înnobilare Vlad i-a condus personal pe turci la asediul

asupra cetății Severinului și a ordonat deschiderea porților Cetății Caransebeșului. Vlad avea, așa, ca mai toți domnitorii acelor vremuri, o dublă vasalitate, după cum spuneam mai devreme.

Charles se opri o clipă și se uită la Christa cu o ușoară compasiune. Christa îl privea mută. Charles nu știa dacă era vreun pic de admirație în privirea ei sau dacă nu îi venea să îi arunce cu zahărul în cap. Privirea ei, ușor vinovată, părea să spună că trebuia să asculte până la capăt dacă voia să înțeleagă exact ce se întâmpla. Continuă:

— Iancu e refuzat de Vlad. Papa îl absolvă de jurământ, dar cere ca fiul cel mare al voievodului, Mircea, să participe la cruciadă. Turcii invadează Țara Românească în martie 1442, iar Vlad rămâne neutru, permițând trupelor turcești să mărșăluiască spre Transilvania. Turcii sunt bătuți rău de tot. Și Vlad e chemat la Gallipoli, la întâlnire cu sultanul. Este imediat arestat. Va fi eliberat, însă obligat să-și lase doi dintre fii drept gaj. Așa ajung Vlad al III-lea, viitorul Țepeș, sau Dracula, și fratele lui, Radu cel Frumos, prizonierii sultanului.

Charles se opri să respire și să îi ceară ospătarului încă o cafea, încercând, în româna lui precară, să îi explice să o facă mai tare. Dacă ar fi vrut ceai, ar fi cerut ceai. Christa spuse că i se făcuse din nou foame și

comandară două omlete țărănești. Charles o luă pe Christa peste picior.

— Dacă e ceva ce nu ai înțeles până acum, poți să îmi ceri să îți repet sau să elaborez.

Christa îi arată jucăuș pumnul.

— Acum urmează ce ne interesează pe noi, continuă Baker relatarea. Vlad și fratele lui sunt ținuți prizonieri la turci. Întâi la Egrigoz și, în final, la Adrianopol. Sunt prizonieri alături de alții, dar sunt tratați ca niște prinți și beneficiază de educație aleasă. Profesori celebri îi educă. Alături de mullahii Hamiddudin și Iyas Efendi, și marele filosof kurd Ahmed Gurani, cei doi frați studiază Coranul, logica, matematici teoretice și aplicate, pe Aristotel și sunt inițiați în tradiția bizantină. Interesant e că împreună cu ei, în absolut aceleași condiții, este educat și crescut și fiul sultanului, Mehmed al II-lea, viitorul mare sultan, mai târziu dușman de moarte al lui Vlad Țepeș și celebrul cuceritor al Constantinopolului. Educația e dură. De multe ori, studenții sunt bătuți și biciuiți pentru că nu învață sau nu se comportă cum se așteaptă dascălii lor. Nicio discriminare însă între prinții români și fiul sultanului. Între timp, tatăl lor se aliază din nou cu lancii de Hunedoara și atacă Turtucaia și Giurgiu, știind că riscă viața copiilor lui. Sultanul Murad al II-lea, într-un fel care nu îi este deloc caracteristic, nu îi

ucide pe cei doi. Istoria propagandei în ceea ce îl privește pe Dracula, care la capătul drumului îl va transforma în vampir, pornește de aici. Întâi e vorba despre tatăl lui. Iancu de Hunedoara nu a uitat numeroasele umilințe la care l-a supus Vlad. Cum, datorită oportunităților ivite în urma luptelor pentru tron în Ungaria, își dorește în secret să ia Țara Românească pentru el însuși, îl sprijină pe Vladislav din clanul Dăneștilor, clanul rival, să urce pe tronul Țării Românești. Nu înainte însă de a începe o propagandă, atât de deșănțată pe cât se putea atunci, împotriva domnitorului. Acuzația principală era că ar fi fost vândut turcilor. În final, ca urmare a complotului lui Iancu de Hunedoara cu Vladislav, Vlad Dracul și fiul lui, Mircea, sunt uciși. Mircea e îngropat de viu la Târgoviște, iar Vlad, ucis de boieri o zi mai târziu. În 1447, așadar, Vlad al III-lea este informat de către sultan despre circumstanțele morții tatălui său. Și acum, fii foarte atentă!

— Sunt, spuse Christa. Nu se vede?

Profesorul era prea prins de propriul discurs pentru a se lăsa întrerupt.

— Circulă o legendă care spune că, înainte de a muri, Vlad i-a încredințat celui mai de încredere om al lui, un boier numit Cazan, sabia sa de Toledo pe care i-o dăruise Sigismund de Luxemburg la primirea în Ordin

și colierul lui gravat cu Dragonul. Cele două artefacte au ajuns la sultan. Un an mai târziu, Iancu de Hunedoara încearcă să strângă din nou oaste pentru cruciada antiotomană. Murad, căruia îi plăceau inteligența, hotărârea și vitejia lui Vlad fiul, hotărăște să îi dea o șansă tânărului de numai șaptesprezece ani și să îl sprijine la cucerirea tronului Țării Românești. Tot legenda spune că i-a înmânat două spade – cea a tatălui său și o spadă specială din oțel de Damasc. Înainte de a i le dăruia, îl întreabă care e darul cel mai de preț pe care i-l dăduse Allah omului. La răspunsul lui Vlad că viața, sultanul izbucnește în râs și îi spune că e încă tânăr, dar că va avea timp să afle că cel mai de preț dar al Atotputernicului e puterea. Așa că Vlad este eliberat.

(...)

— Urmează, răspunse Charles, care înțelegea exasperarea Christei. Iancu de Hunedoara se face de râs, pierde două bătălii, e arestat și dus la Smederevo de către domnitorul sârb Gheorghe Brancovici. Va fi eliberat doar după ce promite că își va însura fiul, pe viitorul mare rege Matei Corvin, cu o rudă de-a despotului sârb. Contextul slăbirii puterii maghiarilor îi dă curaj lui Vlad să atace tronul uzurpat de Vladislav-Dan de la tatăl lui. Lovitura de stat sprijinită de turci, în special de Hassan Pașa, reușește. După doar

două luni, noul domnitor e trădat de boieri, care alături de domnul Moldovei sprijină revenirea lui Vladislav la tron. Aici se încheie prima domnie a lui Vlad în Țara Românească. Vlad care nu e încă Țepeș și nici Dracula nu este. Vor mai fi două. A doua și cea mai lungă dintre ele, cea între 1456 și 1462, îi va aduce renumele.

(Capitolul 36)

— *Nimeni nu știe cu exactitate cum și-a petrecut Vlad perioada de interregn, ca să îi spun așa. E vorba despre aproape opt ani totuși. O viață de om. Și încă într-o perioadă de maturizare. Între șaptesprezece și douăzeci și cinci de ani. În Evul Mediu oamenii se maturizau mult mai repede.*

— Și trăiau mult mai puțin, spuse Christa de sub patul lui Charles.

— Asta nu e riguros exact. Da, trăiau mai puțin decât acum, dar am un prieten, profesor de matematică, din fericire, care avea gluma asta că în Evul Mediu cine trecea de treizeci de ani intra în istorie. Statisticile, atâtea câte sunt, susțin că speranța de viață era de treizeci de ani. Când faci medii dintr-astea trebuie să știi de unde vii. E ca venitul mediu dintr-un sat mic, să zicem. Dacă trei miliardari s-au mutat acolo ca să scape de taxe și ceilalți o sută de locuitori sunt la limita subzistenței, rezultă, făcând media, că sunt toți putred

de bogați. Media asta atât de joasă vine de la faptul că mortalitatea infantilă era foarte mare. Specialiștii serioși consideră că dacă treceai de douăzeci și unu de ani, șansele de a trăi încă cel puțin treizeci și cinci erau foarte bune.

— Și Dracula cât a trăit?

— După unii, trăiește și astăzi. Adică e un mort viu. Cel real a fost ucis la patruzeci și cinci de ani. Ziceam că e foarte greu de determinat ce a făcut în tot acest timp. Se știe că a fost un pic în Moldova până la asasinarea unchiului său, Bogdan al II-lea, de către fratele acestuia și că și-a petrecut vremea în compania celui mai important domnitor român din toate timpurile, Ștefan cel Mare. Tocmai ce a fost sanctificat recent de Biserica Ortodoxă Română, deși uciderea fără să clipească oricând i se punea pata pe cineva, și i se punea des, trăgea la măsea și era cam curvar. A fost, într-adevăr, un mare erou al neamului moldovenesc, nu românesc, cum susține acum propaganda istorică, pentru că ideea de națiune pe acele timpuri nu exista nici măcar *in nuce*⁶⁸. Mai mult, deși moldovenii și muntenii vorbeau aceeași limbă și astăzi sunt parte a aceleiași țări, pe atunci se urau de moarte. Între a alege să încheie o alianță între ei sau cu turcii, de cele mai multe ori îi

⁶⁸ Scurt și cuprinzător, în forma cea mai restrânsă (în limba latină) (n. red.).

alegeau pe turci.

— E fermecător felul în care divaghezi.

Charles se aplecă rânjind peste marginea patului.

— Faci yoga? întrebă el. Eu n-am fost niciodată în stare să stau în poziția aia. Nici când eram mare scrimer.

— Serios. Cine vrea să afle ceva de la tine trebuie să aștepte până ai chef să îi spui. Dar nu se poate supăra pe tine, pentru că o faci într-un mod absolut fermecător.

Charles se ridică înapoi în pat. Buna dispoziție începea să estompeze tot mai mult tensiunea, care pălea puțin câte puțin cu fiecare clipă ce trecea.

— Atât Vlad, cât și vărul lui, pe care, să ne amintim, însuși papa de la Roma l-a numit Athleta Christi, au fugit în Transilvania. Prezența lui e semnalată la Brașov, la Sighișoara, la dieta de la Győr alături de lancu de Hunedoara și la Sibiu, unde a rămas până la așezarea sa pentru a doua oară pe tron. Deci s-a cam plimbat. Prietenul nostru din cameră care nu mi-a spus cum îl cheamă, însă mi-a repetat de câteva ori că îmi este un fel de unchi, are o teorie despre ce a făcut Vlad în perioada asta. Venise de la turci, unde am precizat cam ce fel de educație primise. Întoarcerea în țară pe care nu și-o amintea foarte bine fusese un fel de șoc. În afară de faptul că domnia i-a fost atât de scurtă, nici

prea grozavă n-a fost. Fusesse pregătit pentru luptă și s-a războit. Dar fusesse pregătit și pentru viața civilizată de la Curțile sultanului. Și pentru supunerea oarbă a turcilor în fața comandantului suprem. La Târgoviște a găsit numai mizerie, jeg și păduchi. Nu exista nicio baie publică. Despre celebrele băi turcești știe toată lumea. Creștinismul are problema asta cu disprețul față de trup. Nietzsche scria că prima măsură pe care a luat-o Biserica după Reconquista, adică gonirea maurilor din Spania, a fost să închidă băile publice. Și adăuga că numai în Cordoba erau 260. Un coleg de-al meu de la Universitatea din Bologna a scris un studiu fenomenal despre cum puteau cetățile în Evul Mediu. Știi străduțele acelea foarte înguste, cu casele apropiate în așa hal încât doi oameni își puteau atinge mâinile dacă stăteau de o parte și de alta a vreuneia? Ei, oricând treceai pe acolo aveai toate „șansele” să te faci de rahat la propriu, întrucât oalele de noapte se goleau de pe geam direct în stradă. De ce crezi că înfloreau toate bolile alea care secerau câte jumătate din populație în timp-record?

Christei nu îi venea să creadă ce îi auzeau urechile. Oare Charles o luase razna de oboseală?

— Știu că te gândești că m-am scrântit, însă te asigur că tot ce îți spun e adevărat. De exemplu, la Curtea Franței Regelui Soare, două secole mai târziu, nimeni

nu se spăla niciodată. Regele și marea nobilime aveau servitori care le aduceau dimineța un ștergar ușor umezit cu care se ștergeau un pic pe ochi. Știi perucile alea bogate și pudrate? Ei bine, eticheta a construit un fel de gheruțe înfipite într-un băț lung ca să poată să se scarpine de păduchi pe sub ele. Știi de unde e expresia „A sta pe tron”, când mergi la toaletă? Regii aveau un tron special cu o gaură în el. Sub gaură era o tavă care intra într-un fel de sertar. Își făceau nevoile acolo, în văzul întregii Curți, și se ridicau doar pentru a fi șterși de către servitori tot în văzul tuturor. După care tava era plimbată, așa aburind, pe sub nasurile nobiliare ale conților și marchizilor, și ale doamnelor care îi însoțeau.

— Vorbești serios? Întrebă Christa, care mai avea un pic până să se tăvălească pe jos de răs.

— Da. Tu cum crezi că era?

— Nu știu. Nu mi-am pus deloc problema în felul ăsta.

— Așa. Și Vlad, care a crescut în curățenia strălucitoare de la Adrianopol, între marmure nobile, aproape s-a îmbolnăvit de icter când a ajuns la Târgoviște. Și apoi au urmat boierii. Prost-crescuți, lipsiți de respect, hulpavi și prefăcuți. Unelteau de dimineța până seara. Singurul lucru de care le păsa era cum să fure cât mai mult fără să pățească nimic. În

viziunea lor, domnul țării era acolo să îi slujească pe ei și nu invers. În Țările Române, dar nu numai, resursele fiind limitate, ajungea la domnie pretendentul care avea sprijinul partidei boierești celei mai puternice. Partea bună era că nimeni nu putea ajunge dictator acolo. Sau dacă reușea, era ucis în scurt timp. Tot ce voiau boierii era pace. Erau de acord să plătească tribut turcilor, creștinilor și oricui le-ar fi garantat liniștea. După gonirea lui de pe tron a avut aceleași experiențe și în Moldova, și apoi și în Transilvania. Chiar și la Curțile din Ungaria și Austria. Îi era greu să compare palatele luminoase ale turcilor cu cele întunecate, reci și mereu umede ale creștinilor. Dar era și el creștin. Și, pe deasupra, moștenise de la tatăl său medalia Ordinului Dragonului. Legea spunea că onoarea de a fi membru se moștenește din tată în fiu. Cum nu era foarte clar episodul cu ștergerea numelui tatălui său de pe listă, Vlad moștenește o mare onoare, era un personaj important. Deși învățase multe de la turci, fusese prizonierul lor și nu prea îi avea la inimă. Însă vedea cu ochiul liber părțile lor bune. Și, ca orice tânăr în forță care pășea în viață, pe deasupra, cavaler al unui ordin important și de sânge regal, avea în cap idei revoluționare. Nu în sensul ideologiilor de astăzi. Voia să schimbe lumea. Deși fusese primit peste tot pe unde umblase într-o manieră decentă, dar rece, nu îi plăcea

deloc senzația asta de vasalitate, de inferioritate, pe care o simțea peste tot. Știa că din rațiuni politice trebuie să se alieze cu cei puternici pentru a supraviețui și a ajunge la putere. Dar, și vorbesc foarte serios, Vlad Dracula era un prinț renașcentist. Avea educația și deschiderea necesare pentru a nu fi mai prejos decât contemporanii lui venețieni sau florentini. De asemenea, căuta să adune bani pentru a-și construi o oaste și a cumpăra bunăvoința mai-marilor zilei.

A trăit mult printre breslele meșteșugarilor și a învățat să îi aprecieze pentru ce știau să facă și să îi disprețuiască pe nobili pentru inutilitatea și, de multe ori, prostia lor îngâmfată.

— Vrei să sugerezi că era socialist?

— Nu. Foarte departe de asta. Vreau să spun că încet-încet, chiar dacă aveau să mai treacă două secole până la Revoluția din Anglia și apoi încă unul și jumătate până la Revoluția Franceză, din rândul oamenilor care produceau începea să se nască mica burghezie. Care începea și ea să își dorească tot mai multă putere, mai multă libertate și mai mulți bani. Se pare că Vlad a văzut în aceștia o ocazie de a ajunge la putere și de a se menține acolo.

(Capitolul 41)

— E posibil ca pericolul să fi fost doar pentru statele

germane sau pentru austrieci. Casa de Habsburg era mereu cu ochii pe tronul Ungariei. Prin urmare, e posibil ca lui Matei Corvin să îi fi convenit toată tărășenia, dacă o fi avut habar. Poate chiar s-a gândit că îl ajută să pună mai repede mâna pe coroană. Oricum, dintr-un astfel de motiv, l-a arestat pe Țepeș șase ani mai târziu și l-a adus aici, la Visegrád.

Spuse aceste cuvinte în timp ce bătea cu degetul pe stația de pe pliant.

— Dar ai zis că el pornește un război propagandistic care îl va transforma pe Vlad în Dracula. Ca să îi distrugă credibilitatea.

— Îl transformă într-un monstru. De varianta cu vampirul se va ocupa Bram Stoker abia patru sute de ani mai târziu.

(Capitolul 49)

— Așadar: La Vatican se instalează unul dintre cei mai interesanți papi din istorie, după gustul meu. Un papă care își trăise viața în modul cel mai tumultuos cu putință. Copii nelegitimi, dintr-ăștia aveau mai mulți – ca să nu zic toți –, autor de literatură profană, adevărat umanist renascentist de origine aristocratică. Toscan din Siena. Conduce în 1439 Conciliul de la Florența, care ar fi trebuit să fie o împăcare și chiar o reunire a celor două Biserici creștine, care după Marea Schismă

nu prea se aveau la suflet. Se decide uniunea, însă patriarhul bizantin moare pe drumul de întoarcere, iar noul patriarh nici nu vrea să audă. Așa că papa, unul dintre puținii conducători din epocă ce ia serios în seamă pericolul turcesc, vrea să organizeze o nouă cruciadă. Europei i-a pierit cheful de turci. Are alte treburi. Anglia e în plin Război al Rozelor. Statele germane sunt în haos. Regele Franței e prea slab și plictisit, și prea preocupat de propriile acte de sadism. La Napoli, Ferrante e și el concentrat să îi oprească pe francezi. Orașele-cetăți Veneția, Milano, Rimini, Genoa și Florența n-au nici ele chef să se amestece. Polonezii au luptele lor de dus cu Teutonii, iar marele duce al Lituaniei nu vrea să își lase oasele ca predecesorul lui în bătălia de la Varna. Ștefan cel Mare însuși are ceva de împărțit cu Matei Corvin, care nu vrea să i-l predea pe ucigașul tatălui său, și jură vasalitate Poloniei. Până și Skanderbeg, dușmanul tradițional al turcilor, a obosit și dorește pace. Papa trimite un mesager, un călugăr, pe nume Fra' Ludovico, prin locuri ciudate, ca să convingă conducători exotici să participe la cruciadă. Singurii care par interesați sunt alți musulmani, cumnatul sultanului care stăpânea Iranul, regele Armeniei, voievodul Imertiei, al Mingreliei, al Abhaziei și împăratul grec din Trebizonda.

— Cam colorată armata. Asia Mică era pe atunci

foarte fărâmițată și conducătorii ăștia erau un fel de șefi de trib.

— Oarecum. Dar aveau armate și aur. Vlad Țepeș și Matei Corvin decid și ei să se alăture cruciadei. În 1460, la Congresul de la Mantua, papa emite bula care decidea în favoarea unei noi cruciade, promițând iertarea păcatelor pentru oricine va participa la ea. În august 1462, când armatele lui Matei trebuie să facă joncțiunea cu trupele lui Vlad, cel dintâi îl arestează într-o manieră absolut surprinzătoare pe Țepeș. Nimeni nu se aștepta la asta.

— De ce?

— Matei Corvin este fiul lui Iancu de Hunedoara, dar nu îi seamănă foarte mult. E mai inteligent decât tatăl său, însă îl interesează mai mult politica decât războiul. Și nu îi urăște în aceeași măsură pe turci. Motivele pentru care îl arestează pe Vlad nu sunt foarte clare. Se pare că s-a ivit brusc o oportunitate. Pe când se afla la Brașov în compania lui Vlad, pregătind cruciada, prinde de veste că psihopatul împărat Frédéric al III-lea, principalul lui rival la tronul Ungariei, este închis la Viena de către cetățenii orașului care s-au răsculat pentru că împăratul cel nesătul majorase din nou taxele. Matei înțelege imediat șansa pe care o are și subtilizează banii papei, dar cum nu vrea să fie descoperit și are de gând să încheie cruciada, ca să își

vadă de lupta pentru tron, găsește un țap ispășitor.

— Pe bietul Dracula. Ce măgar! Ce porc!

Pe Charles îl pufni râsul la reacția partizană a Christei. Avu senzația că fata din fața lui se uită la un film și că moare de ciudă că cei buni sunt trași pe sfoară.

— Așa erau toți atunci și așa sunt și acum. Asta e politica. Întâmplător, Matei Corvin a fost un mare rege. A fost, de fapt, primul mare rege renascentist din afara Italiei. A modernizat Ungaria și a transformat-o în mare putere. A cucerit Viena cu armata lui „neagră”, cum o botezase. A construit mult. Iar din tot ce a zidit, cel mai frumos a fost acest Palat din Visegrád pe lângă care urmează să trecem și unde avea să fie un fel de prizonier de lux Țepeș. L-a construit cu arhitecți italieni. S-a înconjurat de umaniști. Pe unii dintre ei i-a invitat să se mute la Buda și le-a dat privilegii nesfârșite ca să îi convingă. Vorbea italiana fluent, ca și multe alte limbi. Unul dintre biografii lui scria că vorbea toate limbile cunoscute în Europa, mai puțin greaca și turca. S-a însurat cu o italiancă, Béatrice a Neapolelui. L-a avut mentor pe marele umanist Marsilio Ficino. A plătit mari artiști italieni ca să lucreze pentru el. Spre exemplu, cele mai răsunătoare nume au fost Filippino Lippi și Andrea Mantegna. A încurajat debateri care erau pătrunse de ideile lui Platon. Și, cel mai grozav

din punctul meu de vedere, a construit una dintre cele mai mari și mai bogate biblioteci la vremea aceea în Europa, Bibliotheca Corviniana. Citea în draci. Printre cărțile lui preferate, se număra biografia lui Alexandru Macedon, a lui Quintus Curtius Rufus.

Christa rămase cu gura căscată. Lui Charles îi străluceau ochii când vorbea despre oamenii mari din istorie. Nu mai avea niciun dubiu. El trebuia să fie cel ales.

— Din păcate, la ceva mai mult de treizeci de ani de la moartea lui, Ungaria a fost făcută terci la Mohács și transformată în pașalâc turcesc.

— Și Țepeș? întrebă cu vocea scăzută Christa.

— Ca să își mascheze adevăratele intenții și să facă dispăruți banii, i-a înscenat lui Vlad o așa-zisă trădare. Sașii care îl urau de moarte au compus trei scrisori false pe care le-au prezentat ca fiind de la Țepeș către sultan, în care acesta îi jura supunere veșnică dacă l-ar fi scăpat de creștini. Relația lui cu sașii era foarte proastă. Mai ales că făcuse mari grozāvii împotriva germanilor și, în special, a bisericilor și mănăstirilor din sudul Transilvaniei. Scrisorile respective sunt cunoscute în istoriografie sub numele „scrisorile Rothel”, de la locul în care ar fi fost concepute. Inutil de spus că nimeni n-a auzit vreodată de existența unei localități cu acest nume. Mai degrabă, autorul falsurilor, cam stupid și

lipsit de imaginație, și-a modificat ușor numele și l-a transformat în nume de localitate. Îl chema Johann Reudell. Sașii îl urau cu adevărat pe Țepeș din cauza distrugerilor și a politicilor comerciale protecționiste ale acestuia, și e foarte posibil ca la decizia lui Matei Corvin să fi contribuit și grozăviile pe care aceștia le-au turnat în urechea regelui.

— Păi, l-a arestat. De ce mai avea nevoie să îl facă monstru?

— Aici e cheia. Marile puteri și cei care contribuiseră la cruciadă aveau încredere în Vlad, iar explicațiile nu i-au satisfăcut deloc. Vlad era considerat un erou în lupta împotriva turcilor, iar Țara Românească, un obstacol serios în calea cuceritorului Constantinopolului. Dogele Veneției, Cristoforo Moro, n-a crezut explicația lui Matei și l-a pus pe ambasadorul lui, Pietro Tommasi, să afle exact ce se întâmplase. Rezultatul a fost că Matei l-a expulzat de la Buda ca *persona non grata*. Ba, mai mult, venețienii aveau o bănuială că Matei Corvin făcuse o înțelegere separată cu turcii. La fel au reacționat mai toți participanții la cruciadă. Papa însuși l-a trimis pe legatul său, Niccolò de Modrussa, să spioneze la Buda. Acesta chiar a reușit să îl vadă pe Țepeș în închisoare. Iată-l, așadar, pe Matei pus într-o situație foarte complicată care a dat naștere celei mai mari campanii

de defăimare cunoscute până atunci în istorie.

(...)

— Totul a început de la poveștile sașilor, reluă Charles. Și de la un trubadur sau truver, sau minnesänger din epocă, pe numele său Michael Beheim. Acesta compusese un poem intitulat *Povestirile unui dement numit Dracula al Valahiei*, cu care îl distra pe împăratul Frédéric, alt sadic, de altfel, încă în iarna anului 1463. Nenumărate povești aveau să apară foarte repede și să se multiplice la nesfârșit. Multe dintre ele, chiar cu ajutorul tiparului. Există o culegere de povestiri despre Țepeș, publicată de însuși Gutenberg, care are pe copertă o litografie cu Țepeș luând prânzul în mijlocul unei păduri de țepe. De ce ar fi făcut asta dacă ar fi fost plătit inițial de domnitorul român? Aici nu prea se leagă lucrurile. În fine.

— Și ce spuneau despre el?

— Că era un criminal sadic. Un criminal în masă. Tortura și ucidea fără să aleagă – copii, femei, bărbați, bătrâni. Îi trăgea în țeapă în primul rând, asta fiind marca lui, deși nu a inventat-o el. Până și vărul Ștefan cel Mare și Sfânt s-a ocupat într-o vreme cu asta. Iar sașii care făceau atunci scandal se pare că erau chiar inventatorii acestui fel de execuție. Era o moarte groaznică, pentru că aveau grijă să nu îți atingă organele vitale și să mori lent și în chinuri groaznice.

Dar asta era doar o mică parte, cea mai la vedere, cea la scară industrială. Poveștile de groază susțineau că Țepeș jupuia oamenii de piele, că îi fierbea – uneori a fost acuzat chiar de canibalism –, îi decapita, le scotea ochii, îi ardea, îi strangula, le tăia urechile, nasurile, limbile, organele genitale. De cele mai multe ori, cu motive șubrede sau de-a dreptul inventate. Portretul pe care i-l zugrăvesc aceste cronici este al unui despot dement, violent, însetat de sânge și foarte crud. De asemenea, au fost puse în circulație povești despre niște soli turci cărora, pentru că nu au vrut să își scoată turbanele în fața lui, a poruncit să le fie bătute turbanele cu cuie în cap. A strâns laolaltă toți tâlharii, cerșetorii, hoții, invalizii și, sub pretextul că le dă să mănânce, i-a încuiat într-un hambar și le-a dat foc. Nu a scăpat niciunul. Un fel de eutanasiu hitleristă. Patru sute de ani mai târziu, cel mai mare poet român, Eminescu, a scris o poezie admirativă despre asta, propunând-o ca soluție pentru corupția din țară. Cică Vlad Țepeș jupuia picioarele prizonierilor, le freca rănilor cu sare și puneau animalele să le lingă cu limba lor aspră. Pe Dan, ucigașul tatălui său, l-a pus să își sape singur groapa și l-a îngropat de viu. După care s-a răzgândit, l-a dezgropat și i-a tăiat personal capul. Tăia sâniile femeilor și le puneau copiii să îi mănânce. Avea o problemă cu femeile – n-are rost să intrăm în detalii –

de s-a ajuns să fie psihanalizat și să se spună că era impotent și că asta era forma lui de satisfacție sexuală. Iar pentru că totuși imaginea la ordinea zilei erau pădurile de țepe, unii au avansat ideea că țeapa era penisul care îi lipsea. Orice oroare ți-ai putea imagina îi era atribuită.

— Astea toate erau adevărate?

— Se pare că da. Însă trebuie să le privim pe toate în contextul vremii. Toți conducătorii erau criminali și sadici. Ce făcea papa Borgia cu dușmanii lui? Ce făcea Inchiziția cu niște oameni nevinovați? Două sute de ani mai târziu, protestanții ardeau în draci vrăjitoare după ce le torturaseră în prealabil ca să mărturisească. Sub tortură mărturisești orice. Ludovic Sforza, Baglioni, Orsini, Colonna, Malatesta comiteau și ei crime abominabile. Ludovic al XI-lea, Regele-Păianjen, agăța băieți foarte tineri de copaci până se uscau sau îi închidea în cuști ca pe șobolani. Și Ferrante, marele Ferdinand al Neapolelui, bunicul lui Alfonso, soțul pasager al Lucreției Borgia, și-a ucis oponentii, cam ca Țepeș pe boieri, i-a mumificat și a făcut din ei un muzeu privat, unde îi ducea obligatoriu pe toți cei care aveau proasta idee să îl viziteze. Problema nu erau doar ororile, ci și că Țepeș le adunase pe toate într-o singură persoană și, mai ales, numărul uriaș de victime la care se ajunsese. Numerele vehiculate erau

amețitoare: 20.000 acolo, 40.000 aici, 100.000 în altă parte. Orori peste orori. Probabil că astfel de cruzimi erau în mare parte adevărate, dar amplitudinea despre care se vorbește era imposibil de atins. Țara Românească în întregime nu avea la vremea aceea mai mult de 500.000 de locuitori. Ca să nu mai vorbim că m-am pus să fac un calcul și am constatat că dacă era fie doar martor la atâtea crime, nu i-ar fi ajuns o sută de ani, darămite cei șase în care se presupune că mai și dormea, făcea copii și se bătea cu turcii. Numerele sunt exagerate. Interesant e că propaganda s-a oprit la un moment dat, dar cărțile continuau să se tipărească. Deveniseră bestsellere. Lumea abia aștepta să citească toate cruzimile alea. Și uite așa au apărut strămoșii genului horror de astăzi și ai literaturii „gore”⁶⁹. Și toate acestea le datorăm tipografilor germani.

— Deci nu știm, de fapt, unde se termină adevărul și unde începe legenda? Întrebă Christa dezamăgită.

— Nu. Ce cunoaștem e că a existat un domnitor celebru prin cruzimile lui care, probabil, erau reale, însă serios exagerate ca număr. Mai cunoaștem din unele surse că a fost testat un instrument incredibil de propagandă care a arătat cât de eficientă poate fi aceasta și cât de repede se poate multiplica un mesaj.

⁶⁹ Literatură caracterizată prin descrierea explicită a unor acte de violență (n. red.).

Cu cât e mai teribil, cu atât se răspândește mai repede. Acesta e unul dintre primele fenomene de viralizare din istorie.

— Te referi la marketing viral?

— Da. *Avant la lettre*. Multiplicare exponențială din gură în gură. Dar oricât de criminal ar fi fost, la scara istoriei ororile lui au fost cumva justificate dacă gândim în termeni de realpolitik. Groaza pe care a băgat-o în catolici a împiedicat populația ortodoxă, presată să treacă la catolicism, să o facă. Deci a păstrat religia locului. Negustorii din Transilvania nu au fost lăsați să domine piața și, în detrimentul lor, au prosperat cei locali. În Țara Românească, a încurajat meșteșugarii, cu care avea o relație privilegiată și cărora le făcea dreptate și în fața boierilor, să producă și să vândă. De aceea aceștia l-au sprijinit și urmat în toate, iar boierii l-au trădat. În plus, după ce Matei Corvin l-a pus pentru a treia oară pe tron, turcilor le-au tremurat chiloții și s-au gândit de mai multe ori înainte de a-l ataca, atât de puternică era imaginea aceea a pădurilor de țepe.

— Pentru asta a fost transformat în vampir.

— Nu. A existat un scriitor irlandez care nu pusese niciodată piciorul în România, dar căruia îi plăceau poveștile gotice și s-a inspirat din niște, foarte puține, de altfel, scrieri din epocă. La baza poveștii cu sângele

stă un fapt despre care nu se știe cât e de real. Se pare că exista un obicei destul de marginal ca la finalul unei bătălii mari, învingătorul să bea câte o cupă din sângele dușmanului cel mai înalt în grad pe care l-a ucis. Și Țepeș ar fi făcut la fel.

— Și povestea cum se termină?

— Țepeș e pus din nou pe tron pentru o nouă ofensivă împotriva turcilor. E trădat de Laiotă Basarab și decapitat, iar capul este trimis la Constantinopol.

(Capitolul 50)

Și el, Werner Fischer, urmașul pescarului care scosese capul lui Vlad Țepeș din lacul Snagov, unde fusese aruncat după uciderea sa, avea să încheie o dată pentru totdeauna acea istorie lungă și complicată. Acel strămoș al lui, alături de alți membri ai familiei și de câțiva colegi de breaslă, a dezgropat apoi și trupul îngropat, în bătaie de joc, din ordinul lui Basarab Laiotă, fără niciun fel de onoruri, la Mănăstirea Snagov. Au pus laolaltă capul – despre care legendele spuneau că ar fi fost dus la Constantinopol și sultanul l-ar fi înfipt într-o țeapă, la vedere, ceea ce nu era adevărat – și trupul și le-au înhumat în cel mai mare secret la Mănăstirea Comana, ctitoria domnitorului. O altă legendă a circulat de atunci în două variante. Prima spune că Dracula s-ar fi ridicat din morți și ar fi devenit

vampir, iar cea de-a doua, că un spirit malefic i-ar fi părăsit trupul, dar abia la trei zile după ce corpul și-a regăsit capul.

(Capitolul 105)

— După cum bine știi, Vlad Țepeș e trimis pe scaunul Țării Românești în 1448.

— Da. L-a înscăunat Murat al II-lea.

— Da. Mai mult sau mai puțin. Mai degrabă a garantat pentru el și l-a recomandat pașei Mustafa Hassan, care l-a sprijinit cu trupe pentru cucerirea tronului. După cum cunoști, această primă domnie a durat foarte puțin.

— Vreo două luni.

— Da. Turcii nu erau disperați după el și erau de părere că dacă îl învingea Vladislav al II-lea, care i-a ucis și tatăl, printre altele, așa de repede, poate că nu era sortit de Allah să rămână pe tron. Important e ce învață Vlad din acea primă perioadă scurtă de domnie. În primul rând, că nu se poate baza pe boieri. I-au trădat tatăl și l-au trădat și pe el. Sau nu s-au implicat, ceea ce e același lucru. Neutri ca Elveția.

— E a doua oară când vă aud vorbind așa despre țara asta. Aveți o obsesie cu ea?

— O urăsc! șuieră printre dinți bătrânul.

— O urâți? Cum puteți urî o țară? Că ăsta e un

concept destul de abstract.

— Ba te asigur că e o adunătură cât se poate de concretă de burghezi egoiști. Nu e vorba despre burghezia aceea activă care e motorul industrializării și al capitalismului modern, ci de cea speculativă, care nu e, de altfel, decât o altă față a nobilimii. Hrăpăreață și parvenită, lașă și profitoare. Ce a dat Elveția lumii? Bănci și ceasuri. Niciunde nu e mai transparentă decât aici umbra funestă a lui Luther. Nu cel care a ridicat standardele educației, obligând lumea să învețe să citească și să promoveze într-un anume sens rațiunea, ci cel care a spus că nu contează ce faci, ci contează în ce crezi. O țară lipsită total de orice urmă de moralitate, de orice simț al dreptății. Unde nu contează decât burțile lor. În rest, să piară lumea! Chiar dacă am putea vedea aici ceva din acel „lubește și fă ce vrei” al Sfântului Augustin, evident fiind că, iubind, nu poți face orice, oamenii au înțeles de la Luther că partea spirituală e partea spirituală. Viața e altceva. Mizericordia Bisericii Catolice, cu toate excesele ei, e înlocuită cu egoismul dus la patologic. Morala dispare cu totul din discursul religios. În Elveția se simte asta.

— Nu e chiar așa.

— Ce nu e chiar așa?

— Nici în cazul lui Luther, dar mai ales am oroare de judecățile astea paușale. Toți ostrogoții sunt răi. Asta

duce direct la camerele de gazare.

Sir Winston se înroșise foarte mult la față. Se aprinsese rău.

— Eu nu vorbesc despre judecăți globale, despre generalizări abuzive, ci despre o formă de cultură care a devenit politică de stat. Întrebam ce a dat Elveția lumii, în afară de bănci și ceasuri. Ce mare artist, ce mare om de știință? Ce mare politician? Ce mare gânditor? Nimic. Plictiseală mediocră, lipsită de valoare. Iarba tunsă la milimetru și localități în care cetățenilor li se restituie taxele pentru că nu mai e nimic de făcut cu banii aceia. Îți spun eu care e trăsătura cea mai de preț a Elveției. Neutralitatea în favoarea lor înșiși. Dacă ascunzi banii unui hoț sau ai unui evazionist, se cheamă peste tot în lume complicitate. În Elveția se numește secret bancar. Cu condiția să iei și tu un procentaj gras. Din bani furați. Asta nu te face hoț?

Charles se îngrozi de ce declanșase. Era, oricum, un spectacol să îl privești pe bătrânul istoric cum se prăvălea peste adversar.

— Implicarea și răspunderea aceasta limitată, lipsa moralității au dus la celebra neutralitate a Elveției. Dante îi trimitea pe neutri în cel mai sinistru loc al Infernului, mai rău decât pe criminali. Știi de ce? Naziștii au fost un accident al istoriei. Niște criminali descreierați care au comis cele mai abominabile crime.

Au creat o industrie a morții. Fiindcă șeful lor cel mare era un nebun ajuns la putere, într-o conjunctură istorică ciudată. Răul aici a fost ușor de identificat și, în cele din urmă, eradicat. Dar a fost vorba despre boală mintală, despre sălbăticie și despre ură.

— Haideți, Sir Winston, doar n-o să îi comparați acum pe elvețieni cu naziștii. Zău așa!

— Elvețienii au rămas reci la suferințele astea. Evreii omorâți nu erau semeni de-ai lor, nu? Nu făceau parte din rasa omenească. Erau străini. Deci să se ducă la dracu', nu? În timp ce ei rămâneau neutri, milioane de copii erau trimiși la moarte. Dacă un bărbat violentează o femeie pe stradă, e de datoria mea să intervin. Pot să n-o fac pentru că mi-e frică să nu o încasez și eu. Asta poate fi înțeles. Asta e uman. Dar dacă nu intervin dintr-un calcul, dacă aștept ca femeia să fie călcată în picioare și abandonată în stradă numai pentru ca, după ce pleacă agresorul, eu să mă reped asupra corpului ei inert ca să îi fur portmoneul, asta ce mă face pe mine? Îți spun eu, mă face nu elvețian, ci mă face Elveția. Ca să nu zici că generalizez. Suntem neutri când milioane de oameni sunt exterminați, însă nu avem nicio problemă atunci când trebuie să le ținem în băncile noastre bunurile confiscate și să le topim dinții din aur. Să îi transformăm în lingouri. Asta e Elveția.

Lui Charles nu îi plăceau generalizările de niciun fel,

nici judecățile la grămadă, dar știa că Sir Winston avea ceva dreptate. Deși nu până la capăt.

— Acum tot fac referendumuri să oprească emigranții. Erau buni când le construiau țara, când le făceau muncile cele mai de jos la care ei nu se coborau. Un ziar din Brazilia i-a luat peste picior, arătând că dacă ai scoate toți emigranții din naționala de fotbal a Elveției de la campionatul mondial, echipa ar fi compusă din cel mult doi jucători, fără antrenor, maseur sau medic. De fiecare dată când mă gândesc la țara asta, îmi vine în minte un tablou celebru. Se cheamă *American Gothic*, al lui Grant Wood. O anumită Americă semăna la un moment dat cu Elveția asta. Diferența e că, pe atunci, acea Americă era destul de săracă. Iar neutră și indiferentă la suferințele altor oameni n-a fost niciodată.

— Mă bucur că ați încheiat în maniera asta optimistă, totuși. N-ar fi mai bine să ne întoarcem la subiectul nostru?

Sir Winston păru că iese din transă. Redeveni, brusc, omul amabil cu care se obișnuise Charles în acea zi.

(Capitolul 122)

— M-am aprins. Iartă-mă. Unde eram? A, da! Țepeș a învățat pe pielea lui o lecție usturătoare. Nu se putea încrede în boieri. Dacă voia să revină la tron, și voia,

pentru că era stăpânit de o ambiție nemăsurată, trebuia să își caute aliații în altă parte. Avea nevoie să se încreadă în cineva. Să își lase viața în mâinile cuiva. Avea nevoie de bani, ca să strângă oaste, și de oameni pe care să se poată baza. Turcii erau departe, iar sprijinul lor s-a văzut cât conta. A încercat la rudele lui din Moldova, dar alea erau prea preocupate să se omoare între ele, să își consume propriile trădări. A mai încercat o vreme în Apus, însă și acolo trebuia să jure vasalități nesfârșite, să se umilească și să își amăneteze viitorul. Știa că un principe al unei țări mici va trebui să facă o politică inteligentă ca să se mențină la tron, să se alieze cu cine avea interesul, când avea interesul. Și știa să facă asta. Dar avea nevoie, întâi, să ajungă pe tronul acela. Prin urmare, își petrece marele *interregnum*, ca să îi spunem așa, călătorind și cerșind ajutor și bani pe la diferite Curți.

— Și mai era și chestiunea aia cu curățenia.

— E adevărat. Era cam maniac. Mai ales pentru vremurile alea. În fine, e găzduit, la un moment dat, în căutările lui, în casa unui brutar care, nu se știe exact de ce, face o pasiune fulgerătoare pentru el. Vede în domnitor ceva foarte puternic. Nu ești străin, cred, de faptul că Vlad al III-lea avea o putere incredibilă de a impresiona asistența. Sunt mărturii că atunci când intra într-o încăpere, celor prezenți li se făcea pielea de

găină. Avea o forță a privirii, cu ochii ăia negri și pătrunzători, aproape hipnotizantă. Ei bine, brutarul și întreaga lui familie sunt marcați de întâlnirea asta. În Țările Române, în vremea aia, breslele erau dezvoltate și nu prea. Oricum, erau cu cel puțin 150 de ani în urma țărilor apusene. Se formaseră, însă erau tratate oribil de către boieri și domnitori. Li se percepeau taxe uriașe și erau mereu hăituite. Se organizează într-o oarecare măsură în interior, pun la cale și un fel de program de alianțe, dar iarăși intervine trădarea.

— Și Țepeș e sprijinit de breslași?

— Ai răbdare. Brutarul acela va ajunge mâna lui dreaptă, în speță, garda lui de corp. Deoarece era un fost oștean care se săturase să nu știe pentru ce tabără luptă și când. Are o anvergură dintr-asta, de organizator. Reușește să strângă laolaltă toți reprezentanții breslelor din cetățile din jur. Se hotărăsc să îl sprijine pe Vlad să pună, din nou, mâna pe tron și să se răzbune pe boierii care i-au ucis tatăl și fratele. De fapt, povestea aia când i-a strâns pe toți hoșii, cerșetorii și vagabonzii la un loc și le-a dat foc a fost un gest de bunăvoință, exact pentru asociațiile astea de meșteșugari, care aveau mari probleme cu paraziții și cu hoșii. Din cauza ăstora viețile lor și ale familiilor lor erau puse permanent în primejdie.

— Poate, însă asta nu justifică execuții în masă.

— Asta e o gândire post-factuală. Asta spui acum, cu mintea de acum. Dacă ai fi trăit în Evul Mediu, ai fi spus altfel. Aia nu e o execuție ideologică. Pur și simplu, se ajunsese la o stare de fapt care depășea acceptabilul. În plus, nimeni nu spune că Țepeș n-a fost un criminal sălbatic. Era cum erau toți ceilalți. În fine, apropo de problema din cartea ta cu internaționalizarea breslelor. Lumea circula prin Europa și în vremea aia. E greșit să credem că oamenii aveau convingerea că lumea se termina la marginea satului sau a cetății lor.

— Există și acum dintr-ăștia. Inclusiv mulți care cred că Pământul e plat.

— Da. Atunci erau mult mai mulți, dar nu toți. Breslașii umblă, relaționează, se duc la târguri, fac negoț, caută materiale noi, metode inedite, surse de inspirație. Unii migrează și în căutarea unor locuri de muncă. Mai puțin, e adevărat, însă se întâmplă. În special la breasla Constructorilor sau la breslele de Artizani, în cadrul cărora secretele meseriei sunt rare și se transmit doar în grupuri mici și închise. Trebuia să știi cum se face un clopot sau un tun. Nu erau manuale de genul *Clopotul pentru prostănaci*. Se organizează în societăți secrete. Au semne de recunoaștere, parole, blazoane și însemne.

— Asta e valabil mai mult pentru masoni. Sau pentru

predecesorii lor.

— Da, dar nu sunt singurii. Oricum, se duce vestea despre un domnitor care, dacă ar ajunge la putere, va sprijini producția locală și comerțul. Țepeș însuși începe să cutreiere Europa. Însoțit de brutarul cu pricina. În unele locuri e bine primit. În altele nu i se deschide ușa. E scos afară în șuturi și, nu de puține ori, umilit. Cei mai mulți vor să știe ce avantaj ar avea dacă l-ar sprijini cu bani, arme și know-how⁷⁰.

— Chiar așa, excelentă întrebare. S-o fi schimbat lumea, însă cred că sintagma „What's in it for me?”⁷¹ a cam rămas la fel. Ce le dă Vlad la schimb?

— Ei, asta e ce contează. În peregrinările lui pe la Curți și în relațiile pe care i le mai lăsase tatăl său moștenire, află într-un fel de existența Ordinului Dragonului. Mai mult, un sol este omorât de lupi undeva și Țepeș intră în posesia unei scrisori în care sunt descrise statutul Ordinului și un plan mare pe câteva secole, dublat de un plan mic pentru următorii ani.

— Haide, dom'le! exclamă Charles. Un plan? L-a văzut cineva?

— Dacă o să ai răbdare să citești acea culegere de

⁷⁰ Cunoștințe specifice, deținute de o persoană fizică sau de o întreprindere, asupra unui produs sau procedeu de fabricație (în limba engleză) (n. red.).

⁷¹ „Mie ce mi iese din asta?” (în limba engleză) (n. red.).

documente, o să vezi. Până atunci trebuie să mă crezi pe cuvânt. Chiar ai senzația că toți suntem nebuni? Și bunicul tău? Și tatăl tău? Și atâția oameni de-a lungul atâtor ani înaintea noastră?

— Tata e băgat în asta?

— Mă rog. Aici e mai complicat. Va trebui să vorbești cu el. Țepeș află că planul este întărirea puterii Ordinului în Europa și crearea unor entități suprastatale. Sigur, statul pe atunci era ceva firav. Exact din cauza asta, primul pas preconizat era tocmai întărirea statului. Pe spezele cui se făcea asta?

— Nu știu.

— Exact. Pe spezele celor care aduceau plusvaloare. Planul întărea puterea autorităților asupra celor care produceau. Urmărea spargerea monopolurilor breslelor locale și avea în vedere oameni sau întreprinderi, *avant la lettre*, care să devină regionale și mondiale.

— Serios? În 1450? Vă dați seama că, dacă puteți demonstra așa ceva, sunteți pasibil de Premiul Nobel?

— Marile signorii, cum e Florența, deja experimentau așa ceva. Breslele mari puseseră mâna pe oraș și tratau breslele mici cu dispreț. Nu numai atât. Îi exploatau fără milă pe cei care odinioară le fuseseră egali. „Artele” mari, cum le spune, începuseră să se separe de cele medii și mici. Se cernea deja viitoarea mare

burghezie. Chiar dacă era doar în fașă. Începuseră să pună mâna pe consiliile orășenești. Încă nu aveau conștiința că erau burghezi, ci credeau că vor fi altfel de nobili. Urmau să înlocuiască paraziții de pâăn atunci. Breslele organizate așa devin o forță. Însă doar câteva. Și se vor transforma foarte curând într-o oligarhie și apoi în plutocrație. În secolul al XIII-lea populația Europei trecuse deja de treizeci de milioane de locuitori. Feudalismul începuse să dispară. Amintește-ți că în 1280 se revoltă de-a binelea producătorii de lână din orașele flamande împotriva acestei tentative de control a statului. În 1279, criza bancherilor sienezi declanșează un colaps financiar generalizat. Avem până și o asocierie de bresle care în 1302 învinge o armată regulată, a cavalerilor francezi.

— Bătălia pintenilor de aur.

— Exact. Vezi că știi? Totul e să nu mai luăm gândirea de-a gata, ci să fim deschiși la minte.

— Deschiși fără dovezi nu se poate. Că atunci orice explicație, oricât de fantezistă, devine posibilă. Or, speculațiile științifico-fantastice cu privire la trecut reprezintă o contradicție în termeni.

— În 1418, are loc o răscoală a breslelor din Paris pe aceleași teme. Și spui că nu se unesc? Că nu coagulează? Fals. Nu cum ne imaginăm noi. În Anglia și în Franța breslele sunt controlate foarte din scurt. De

aia nici nu sunt atât de dezvoltate. Locul lor propice e în orașe. Cu cât mai mari, cu atât mai bine. Important de reținut e că oamenii comunică și află ce se întâmplă în alte părți. Nu știu de ce crede toată lumea că oamenii Evului Mediu sunt niște tâmpiți. Fiindcă e o greșeală să crezi asta.

— Oamenii erau la fel ca astăzi. Lipsea doar informația.

— Nu. Lipsea tehnologia. Dar asta urma să se dezvolte. Și poate că tocmai absența ei îi făcea să gândească mai mult. Important de reținut e că semnele erau peste tot. Pluteau în aer. Așa că și dacă Vlad a inventat scrisoarea, și solul, și mesajul, el apare în sfera unui univers de așteptare care e credibil în perioada aceea.

Charles ascultă captivat povestea bătrânului și se surprinse gândind cu o replică din Hamlet: „O fi nebunie, dar e nebunie cu tâlc!”

(Capitolul 123)

În care se recurge din nou la istorie și, în părțile unde nu se bat câmpii cu grație, se trece în revistă povestea Europei până la Vlad Dracul și motivele care au adus situația geopolitică în halul în care au adus-o în preajma domniei sale. Aflăm despre conflictele aprinse și sângeroase între regi și Biserică, despre papi demenți și mitomani, ahtiați după puterea lumească, dar

și despre chestiuni mai mărunte cum sunt măcelărirea ereticilor, înființarea Inchiziției și declanșarea cruciadelor. Și, mai important, ni se arată ce reprezintă bula Unam Sanctam și de ce a fost aceasta marea invenție a Bisericii Catolice de după Marea Schismă. Și se mai amestecă și niște ficțiuni, fără de care nu ar putea funcționa povestea, despre un personaj real, dar cu merite extinse pe nedrept, Pipo de Ozora.

— Haide să zicem așa: odată cu căderea Imperiului Roman și chiar ceva mai înainte, când autoritatea acestuia începuse să slăbească, dispare din lumea civilizată – mă refer la spațiul european – orice autoritate integratoare. Nu mai există un stăpân al lumii. Mai precis, cum știi, Europa întreagă se transformă într-un haos de nedescris. E o babilonie de popoare noi care apar din te miri ce colțuri ale lumii. De la ostrogoți și vizigoți care îngenunchează Peninsula Iberică și pe cea Italică, încep să curgă cu zecile: huni și suevi, burgunzi și vandali, heruli și gepizi, franci.

— Avari și longobarzi, turingi și alamani, bavarezi, sorabi, obodriți și venzi.

— Ăștia ultimii sunt slavi. Bravo. Mai știi?

— Pruși, pruteni, curi, letoni, semgalieni, lituanieni.

— Ucraineni, bieloruși și ruși mari, cehi și slovaci,

pomoreni, polonezi și abodriți și, tot dintre slavi-sloveni, sârbi, croați și bulgari.

— Ca să nu-i uităm pe cei mai ciudați dintre ei – pe ingevoni și istevoni, pe hermioni, pe ubi și cherusci, batavi și chați, ceauci și frizi, saxoni și semnoni.

— Hermunduri, marcomani și quazi. Cazari, pecenegi, cumani, maghiari.

— Și am lăsat pe dinafară varegii, ramura vikingă care înființează Novgorodul, începutul cel mai de început al Rusiei. Sau pe normanzi.

Începură să râdă amândoi deodată.

— Sper că nu m-ați adus aici să jocăm *Jeopardy*.

— Nu. Mă distram. Era un fel de autoironie. Fiindcă, oricum, știi cam tot ce vreau să spun. Până când nu mai știi. Așa că, din păcate, ca să poți înțelege ce nu știi, trebuie să repetăm ce știi. Atâta tot.

Charles depășise momentul cu bunicul lui și, poate datorită whiskyului și a mâncării, se relaxase și se încălzise puțin.

— OK, spuse el. Mă dau bătut.

— Ei bine, era de așteptat că cineva va tinde să umple golul ăsta.

— Și cum regatele sunt încă prea mici, prea fărâmițate și prea pestrițe, singurul organism care reușește să se organizeze...

— E Biserica, într-adevăr. Și acum, fii atent: Anul 751

e esențial. Dacă vom lua în considerare, convențional, că Evul Mediu începe odată cu apariția islamului, atunci primul mare gest al Evului Mediu timpuriu e chiar acesta. Regii merovingieni, urmașii lui Clovis, primul rege al francilor, sunt pe ducă. Pierd puterea în favoarea majordomilor. Carol Martel e unul dintre ei. Îi învinge pe arabi la Poitiers, în 732. Iar fiul lui...

— Pépin cel Scurt.

— Pépin al III-lea sau „cel Scurt”, devenit majordomul unic al întregului regat, are ambiții mai mari. Suntem în 746.

— E încă nesigur și simte că are un deficit de legitimitate.

— Și?

— Și vrea să o obțină de la papă.

— Vrea să fie recunoscut rege al tuturor francilor de către papa Zaharia. Trimite ambasadori la Roma doi popi.

— Ceva mai înalți totuși.

— Da. Pe episcopul de Würzburg și pe abatele de Saint-Denis.

— Fulard și Buchard.

— Invers.

— Poftim? A. Da. Invers. Buchard e episcopul.

— În 751, Sfântul Bonifaciu îl încoronează.

— Și ultimul rege merovingian e trimis la mănăstire

precum Ofelia de către Hamlet.

— Da, numai că la Shakespeare „nunnery”⁷²-ul ăla are sens și de bordel.

— Dacă e să ne luăm după Boccaccio sau Chaucer, nu știi ce să zic. S-ar putea ca bietului Childeric al III-lea să i se fi întâmplat lucruri interesante.

— Dacă ne-ar auzi cineva acum, ar zice că suntem duși cu pluta, glumi Sir Winston. Dialogul cu tine nu e cu nimic mai puțin agreabil decât cele infinite pe care le-am purtat cu bunicul tău. Dar haide să revenim la chestiune.

— Care e cu adevărat chestiunea?

Papa garantează, pentru prima oară, legitimitatea unui rege. Iar acesta recunoaște supremația spirituală a papei.

— Mai ales că e și o șpagă pe acolo.

— Da, Pépin cucerește Ravenna de la Astulf și i-o face cadou papei. Și mai adaugă ca bonus o mare parte din Umbria. Această „donație”, cum se numește ea, e considerată de către toți istoricii...

— Cel puțin de ăia care contează, râse Charles.

— Și de ceilalți. E considerată, așadar, originea Statului Pontifical, Statul Oficial al Bisericii. Din acest moment demnitatea regală sau, mai târziu, imperială,

⁷² Mănăstire (de călugărițe) (argou); bordel, lupanar (în limba engleză) (n. red.).

fiindcă și fiul lui Pépin, Carol cel Mare sau Charlemagne, e încoronat tot de papă, trece prin Biserică. Și cine nu era uns de papă nu putea fi rege sau împărat. Cum știi, această donație se mai numește și „Patrimonium Petri”.

— Adică o prelungire a teritoriului dăruit Bisericii romane în timpul Sfântului Petru.

— Relația asta va marca în așa un hal istoria următoare a Europei, încât unirea celor două puteri creează premisele dominării lumii.

— Da. Premisele. Papii au nevoie de regi pentru relațiile de vasalitate pe care le formează în zorii creării feudalismului, pentru armatele acestora care îi pot controla și subjuga pe supuși, pentru cavalerii care protejează episcopiile, bisericile și prelații, în general, dar și de dările lor, de bani și de proprietăți, iar regii au nevoie de papi pentru imagine. Sabia subjugă voința, însă Dumnezeu subjugă mințile.

— Exact. Combinația e un cocktail ucigător. Și nimeni nu-i poate scăpa. Papa este cea mai mare autoritate de pe pământ. Și ea e transferată Regelui. Principelui, cum avea să îi spună Machiavelli. Avem aici, ține minte asta, imaginea celor două săbii. Cea spirituală, care aparține Bisericii, și cea temporală, care e a Principelui.

— Uitasem de asta. Trebuia să mă gândesc. Astea

sunt cele „două săbii care încap în aceeași teacă”? Just.

— Da. Și Vlad Țepeș, care primise o sabie de la sultan și una moștenire de la tatăl său, nu se desparte niciodată de niciuna dintre ele. Știe povestea cu săbiile. Pe cea creștină o considera spirituală, iar pe cealaltă, cumva lumească. De fapt, Dracula are o interpretare mai originală. Cum creștinismul și islamul erau singurele religii „adevărate” în epocă, cele două săbii reprezintă pentru el esența puterii în acea perioadă.

— Și mai interesant. Vlad avea genul ăsta de conștiință simbolică?

— Da, într-o mare măsură.

— Și bunicul de ce le voia pe amândouă?

— Ajungem și acolo. Un pic de răbdare doar. După cum știi, socoteala de acasă nu se prea potrivește cu realitatea din teren. Episcopiile care se înființează pe întreg teritoriul Europei sunt, în fapt, proprietăți private ale prinților și stăpânilor fiecărei cetăți. Suntem în plin feudalism și un pericol imens se abate asupra abațiilor și parohiilor care au relații de vasalitate, adică de supunere în raport cu principii. Autoritatea papei e aproape inexistentă. Asta doare, în special, la buzunar. Certurile între diferiții prinți, regi, împărați și papalitate sunt nesfârșite. Mai ales la Roma, familiile aristocratice își dispută tronul Sfântului Petru. Războiul e total și complex. Problemele vin din toate

părțile. În 877, Photius neagă jurisdicția papei asupra Bisericii Orientale.

— În 1053, patriarhul Constantinopolului, Mihail Celularie, închide toate bisericile latine. Iar ca răspuns, papa Léon al IX-lea depune o bulă de excomunicare la Sfânta Sofia.

— Asta e Marea Schismă. Da. Dar până acolo trecem prin secolele al IX-lea și al X-lea, care sunt o catastrofă pentru Biserică. De prin 900 începe la Roma un război permanent între sepoletani și antisepoletani, susținătorii și dușmanii papei Formosus. Avem o succesiune dementă de papi, dintre care unii ocupă tronul câteva săptămâni sau chiar zile. Sălbăticia și cruzimea sunt și ele fără margini. De exemplu, că tot îl amintirăm pe Formosus, papa Ștefan al VI-lea pune să fie dezgropat și cadavrul său, judecat și apoi aruncat în Tibru. Lasă că și ăsta moare la scurt timp, sugrumat în închisoare.

Charles se distra copios. Îl citise integral pe Sir Winston, îi știa cinismul, dar umorul cu care povestea istoria era o noutate.

— Se amestecă principii care vor să fie peste papi, iar papii vor să îi controleze pe principii. Împăratul Henric al II-lea îl bagă pe gât romanilor pe Benedict al VIII-lea. ăsta era dintr-o familie dintr-asta, papală, a conșilor de Tusculum, cum vor fi Colonna și Orsini sau Borgia.

Papa ăsta e cinstit, din păcate pentru ceilalți, și în 1020 emite decrete împotriva simoniei, adică împotriva corupției. Dar aici există un subtext. Abuzurile se referă la bisericile sub jurisdicție feudală. Asta va duce direct la celebra luptă pentru investitură între papalitate și Sfântul Imperiu Roman de națiune germană. E celebru episodul de la Canossa, în care Grigore al VII-lea îl umilește pe Henric al IV-lea, care îl va da jos pe papă, în cele din urmă, și va numi un antipapă.

După aia împăratul cucerește Roma și va fi gonit de normanzi. Țștia se poartă urât cu poporul și sunt izgoniți de locuitorii din ce în ce mai puțini ai Romei. Oricum, nu mai au ce jefui. Catastrofa e atât de mare, încât după moartea lui Grigore al VII-lea nimeni nu mai vrea să fie papă.

— Și criza se rezolvă prin Concordatul de la Worms.

— Exact. În 1122 se termină lupta pentru investitură. Între timp se petrecuse ceva ce rămăsese neobservat și care va răsturna mai târziu sistemul de forțe. Știi ce?

— Poate, răspunse Charles. Nu știu la ce vă referiți.

— În 910 se înființează Abația de la Cluny, care e importantă pentru că nu mai e privată, nu mai aparține principilor, ci e proprietatea Statului Papal. Ușor, ușor Biserica își consolidează puterea. Și revine în forță, mai stăpână pe ea ca oricând. Și pentru că a învățat din ce i s-a întâmplat de-a lungul timpului, începe să vadă

draci, ca să zic așa, peste tot. Ca personajul ăla al lui Dostoievski care închidea brusc ușile ca să le prindă coada în ușa.

— Părintele Ferapont.

— Ăla e. Deci dușmanii sunt peste tot. Ei trebuie stârpiți fără milă. Dușmanii cei mai mari sunt sectele. Întâi bogomilii. Dar ăia sunt treaba Bisericii de Răsărit. De la ei se pare că se inspiră albigenzii, sau catarii, care susțin că lumea e dualistă – împărțită între bine și rău, guvernată de aceste două principii.

— De inspirație zoroastristă. De la conflictul dintre bine și rău. Ahura Mazda și Ahriman.

— Da. Ce e stupid aici, și ipocrit, e că și Biserica își datorează originile aceleiași religii, cum știi. Iranienii inventează prima religie dualistă în jurul anului 600 î.e.n. Și o fac dintr-un motiv practic. Știi de unde vine cuvântul „religie”?

— Din latinescul „ligare”. A lega.

— Și ce lega el?

— E mai complicat, răspunse Charles. Și în Iran era în vremea aia tot un potop de populații așa cum vor fi mai târziu în Europa, în perioada despre care vorbeam. Alea sunt toate de origine indo-ariană. Dar peste ele au venit perșii, mezii și alții. Credințele, superstițiile, limbile, zeitățile erau, ca să zic așa, fără număr. Se născuse un imperiu care avea nevoie să lege aceste

populații între ele. Cum e exclus să îi forțezi să învețe aceeași limbă, simplifici religia și o faci universală, pe înțelesul tuturor. Autoritatea statului asupra supușilor se creează prin religie.

— Adică exact cum se va întâmpla în Europa, 1500 de ani mai târziu. Și ce mai e la fel?

— Multe seamănă izbitor.

— Atunci lasă-mă să punctez eu ce contează în discuția noastră. Ca să se deosebească de ceilalți, ceva îi leagă. Primul monoteism din istorie. Apare mitul lui Mithra, predecesorul și modelul după care e construită și povestea lui Isus. Țăsta se naște într-o peșteră, are parte de o Bună Vestire, iar la naștere sunt prezenți și magii. Cam mare asemănare ca să fie doar o coincidență. Ei, de aici se trag toate. Și instituția Bisericii, cu monoteismul ei și cu promisiunea escatologică a mântuirii, dar și ereziile dualiste. Astea devin dușmanul cel mai de temut al Bisericii. Albigenzii sunt masacrați în 1209. La Beziers. În 1244 cade și ultima redută catară, cetatea Monsegur. În 1215, Conciliul al IV-lea din Lateran emite un decret împotriva evreilor, ortodocșilor și a tuturor ereticilor. Se creează Inchiziția episcopală, iar în 1231, Grigore al IX-lea creează Inchiziția Papală. Se legiferează pedeapsa cu moartea. Chiar dacă se întâmpla și înainte, dar neoficial, se legiferează și tortura, în 1252, prin Bula

„Ad Extirpendum”. Inchiziția poate să obțină mărturii cum știe ea, dar să le obțină. Iar eretici erau pe toate drumurile. Predicatori de toate felurile mișunau pe acolo. Cu teorii care de care mai fabuloase. Toți sunt prigoniți și arși pe rug.

— Dacă e să mergem pe direcția asta, erezia e generalizată. Sunt urmăriți, pe lângă catari, tot felul de alți bieți oameni, să le zic așa. Frățiori spirituali, valdenzi, dolcinieni, patarini, arnaldiști, gioachimiți, gugliemiți sau pintochieri. Lista e nesfârșită. Aveți dreptate când spuneți că în perioada respectivă delirul și massacrele sunt generalizate. Ele preced vânătorearea de vrăjitoare. Eu cred că inventarea diavolului are un rol esențial în povestea asta. Și ajută la justificarea crimelor. De exemplu, primul mare predicator pe tema Satanei, cel care îngrozea publicul vorbind despre puterea Diavolului, era un individ pe nume Priscillian de Ávilla. Biserica s-a îngrozit atât de tare de ce putea să scornească asta, încât l-a condamnat la moarte. Sunt executați atât el, cât și iubita lui și câțiva dintre prozeliti pe care îi făcuse. Sunt arși pe rug. Biserica l-a și etichetat rapid, inventând o erezie pentru el, pe care o numește encratism. N-are a face că, de fapt, aceeași erezie e folosită și pentru alte încălcări. Boli diferite, același diagnostic și, bineînțeles, același tratament. Asta era în secolul al IV-lea. Așa că istoria e mult mai veche.

— Da, dar dacă e să fim într-un tot sincer, papa a protestat în epocă față de aceste execuții. În 1200, nu numai că nu mai protestează, ci le încurajează. Seniorii pământurilor sunt încântați. E o complicitate cu Biserica. Deoarece, dincolo de frică, există interese materiale uriașe. Și banul e ochiul dracului. Înălțuri tot ce e incomod și îi mai confişti și proprietățile, pe deasupra. Sălbăticia e la ea acasă. Biserica începe să nu se mai sature. Vrea mai mulți bani, mai multă putere. Să mai spunem că în 1216, Inocențiu al III-lea se considera nu numai urmașul Sfântului Petru, ci de-a dreptul locțiitorul lui Isus pe pământ. Când te proclami mâna lui Dumnezeu, orice ți-e permis.

— Încep cruciadele.

— Da. Ceea ce nu înțelege lumea, sau se face că nu înțelege, cruciada e, dincolo de semnificația simbolică a cuceririi Ierusalimului, o repetiție generală de preluare a puterii totale. Cum Biserica nu prea e mulțumită de reacțiile principilor, în special pentru că interesele lor nu prea coincid cu cele ale Bisericii, ceea ce va duce, în final, și la eșecul cruciadelor, papii se gândesc să își tragă niște armate proprii. Se înființează Ordinul Templier, Ordinul Spitalului, sau al Cavalerilor Ospitalieri, și Ordinul Cavalerilor Teutoni. Toate cam prin aceeași perioadă. Le știi. N-are rost să insistăm. Asta e o repetiție pentru ceva mult mai mare.

— Eu credeam că au fost înființate pentru a apăra pelerinii care se duceau la Sfântul Mormânt.

— Da. Așa începe. Dar cruciadele se vor termina. Cu un rezultat sau altul. Și atunci, ce mai fac ăștia? Biserica scoate bani și din piatră seacă. Întâi e *spolia*, care înseamnă domeniile clerului, apoi acele *annales*, taxele pentru funcții. Atenție, astea sunt impozite anuale! Mai sunt taxe pentru confirmare în funcție, *pallium-urile*, adică taxe de la arhiepiscopi. Cel mai tare e că avem un fel de *futures*, taxe pentru rezervarea unor funcții viitoare.

— Serios? Întrebă Charles. Asta n-o știam.

— Da. Ca să nu mai vorbim despre indulgențe, taxe pe fel de fel de favoruri, investiții. O altă primejdie o constituie călugării care propovăduiesc sărăcia lui Cristos. ăștia sunt mai periculoși decât toți ceilalți eretici, pentru că de la a spune că Isus Cristos a fost sărac și până la a trage, de aici, concluzia că și Biserica Lui trebuie să fie la fel nu mai e decât un pas. Și încă unul foarte mic. Și niște eretici sau niște călugări care propovăduiesc sărăcia lui Cristos să strice tot dezmățul ăsta? Nu e bine. Așa că fac două Ordine cerșetore, franciscanii și dominicanii. Dacă tot e să fie, să fie doar cu acceptul nostru, zice Biserica și trage o lege, tot la Lateran, în 1215, că nu se mai pot înființa Ordine noi. Dominicanii sunt modești rău. Ceilalți sunt mai aprigi.

Pregătiți beton din punct de vedere teologic. Sunt trimiși să predea la Universitatea din Paris. Dintre ei sunt selecționați cei mai siniștri inchizitori.

— Da, dar pe de altă parte, într-o vreme când orice fel de aplecare spre cultură murise, pentru că, pur și simplu, nimeni nu mai citea și nu mai scria nimic, ei devin copiatorii manuscriselor și păstrătorii tuturor cărților existente. Dacă punem la un loc tot ce au strâns ăștia, știm că s-a păstrat acolo întreaga cultură a omenirii.

Iar fără ea, până și noi doi, cu tot respectul, am fi lătrat în loc să vorbim acum.

— Nuanțele sunt bune și remarca e adevărată. Însă ne îndepărtăm de la subiect.

— Chiar așa. Care mai e subiectul? Întrebă Charles fix în momentul în care cei doi băieți așezau pe masă vedeta meniului, potârnichea umplută cu foie gras.

(Capitolul 118)

— Îți spun acum, zise bătrânul în timp ce își puse cu eleganță o bucată de carne din tavă și câteva legume, peste care turnă un sos de culoarea căpșunilor. Biserica nu se mai satură și înființează Ordinele astea de preoți luptători pentru că vrea armata ei. Nu are încredere în principii. Se pregătește o mare lovitură.

— Vă referiți la cele trei mari Ordine?

— Nu numai. Apar o puzderie. În primul rând, Templierii, Ospitalierii și Teutonii. De inventarea Templierilor e responsabil un cistercian, Sfântul Bernard. Mare șmecher. Tot felul de Ordine mai mici completează tabloul. E o febră a creării de călugări războinici care trebuie să servească interesele Bisericii. Ordinul cavalerilor leproși, sau al Sfântului Lazăr, Ordinul Sfântului Thomas, martirul de Acra, Ordinele spaniole Santiago sau Ordinul Cavalerilor Sfântului Iacob al Spadei și Montoje. Ordinul Calatrava, creat de Raymond Serra, cistercian și el. Asta e versiunea iberică a Templierilor, care are treabă cu Reconquista sau, mai degrabă, cu finalul ei. Apoi Alcantara, tot în Spania, și Avis în Portugalia. Ordinul purtătorilor de spadă din Livonia și Ordinul de Dobrzyń. San Jordi de Alfama, Ordinul toscan Santo Stefano și Ordinul Patimilor. Cele mai multe sunt absorbite de Templieri și de Teutoni, dar nu toate. Cel mai mult se știe despre Templieri, deoarece conspiraționiștii au inventat niște povești cu Sfântul Graal și legături cretine sau comploturi inexistente care duc la rozicrucieni și, în final, la masoni.

— Mă speriasem că o să aud iarăși despre conspirația asta, care a început să mă plictisească.

— Păi, da, cum poate o conspirație să fie secretă, când știe toată lumea de ea? Conspirațiile reale și cu

adevărat secrete sunt alea despre care nu știe nimeni nimic.

— Și există așa ceva? întrebă Charles în timp ce se lăsa încântat, o dată mai mult, de mâncarea de pe masă.

— Vorbesc serios. Lumea se dă pe spate la așa-zisele conspirații. Păi, când toată lumea le știe, nu mai sunt nici oculte, adică ascunse, nici conspirații. Par mai degrabă plebiscite.

— Și cea reală care e?

— Te-am pierdut, zise Sir Winston. Dar te recâștig imediat. Biserica pregătește toate armatele astea ca să ia puterea totală. Ordinele sunt foarte bogate. Au terenuri, bani, funcționează ca niște bănci. Devin adevărate corporații multinaționale. Sunt scutite de impozite. Și nu dau seamă nimănui. În afara papei, bineînțeles. Și asta doare rău. Cartierul general al Templierilor de la Paris e o imensitate de dimensiunile Luvrului. Plin cu aur. Cavalerii Teutoni primesc un stat al lor. Un stat teocratic. Și acum, atenție! VINE LOVITURA!

Bătrânul rostise tunând aceste ultime cuvinte.

Charles aproape scăpă furculița.

— Pe 18 noiembrie 1302, papa Bonifaciu al VIII-lea emite bula *UNAM SANCTAM*, care e cel mai tare act din întreaga istorie a Bisericii, pentru că dă pe față adevărata ei intenție, și e, în același timp, și începutul

sfârșitului pentru ea, chiar dacă sfârșitul ăsta al dominației ei va mai dura câteva sute de ani. Cert e că puterea ei nu va mai fi niciodată atât de mare. Prima lovitură i-o va da Luther în 1517. Bula asta, decretul, unește cele două săbii.

— Într-o singură teacă.

— Dacă vrei, răsese Sir Draper. Fraza esențială suna cam așa. Citez din memorie. Pentru a ajunge la mântuire, trebuie să fii supus Pontifului Roman. Adică papa e Comandantul Suprem, Führerul. Toată lumea e obligată să i se supună. Inclusiv principii. Tot ce mișună pe pământ, în aer și în ape.

— Da. Și principilor nu le prea place.

— Exact. Filip cel Frumos consideră decretul ăsta crimă de lezmajestate. De-a dreptul lovitură de stat. Îl acuza pe papă că e eretic. Și simoniac. Îl mai acuză că ar fi spus că, dacă s-ar fi născut francez, ar fi preferat să fie câine și că francezii nu au suflet nemuritor. Și că are un diavol ca slujitor. Un diavol mic și personal, cu care terorizează lumea, face vrăji și farmece. A început lupta propagandistică a înscenărilor și decredibilizărilor. Numește un antipapă. Mai mult...

— Îl trimite pe cancelarul său, Guillaume de Nogaret, la Anagni. Acesta, sprijinit de Sciarra Colonna, îl ia prizonier pe papă. Îi dă drumul, dar papa moare de emoție.

— Exact. Apoi îl forțează pe Clément al V-lea să se mute la Avignon și să abroge bula cu pricina. Înainte, Filip, care e deștept foc, face țandări armata lui Cristos, armata Bisericii. Dar nu înainte de a-l umple pe Clément de frică, pe de o parte, și de bani, pe de alta. Frații din Ordinele sărace îl botează pe papă „Curva de la Avignon”, în așa măsură devenise o marionetă în mâna regelui. Templierilor li se înscenează, cam cu același fel de acuzații care i-au fost aruncate în față și papei, un proces.

— Plus pupatul în fund, închinarea la Bafomet, diavol cu barbă și coarne de țap, scuipatul pe cruce, homosexualitatea. Ca să nu mai vorbim că venerau diavolul care li se arătase sub formă de pisică. Asta e preferata mea, pentru că și eu venerez pisicile.

Sir Winston nu gustă gluma lui Charles. Era prea preocupat să își depene povestea.

— Așa că regele Franței desființează Ordinul, le confiscă ce bunuri poate, arde o bună parte dintre ei pe rug, în frunte cu Jacques de Molay, Marele Maestru. Papa e nevoit să le treacă averea la Ospitalieri – și o face prin bula *Ad Providam*, în 1312 –, care sunt încântați de pleșca aia ce îi lovește fără să facă nimic.

— Dar asta e mai ușor de zis decât de făcut. Fiindcă, deși primesc, teoretic, bunurile Templierilor, intrarea în posesia lor e adesea anevoioasă, când nu e de-a dreptul

imposibilă.

— Începe marea criză. Fel de fel de principii se amestecă. Avem papi și antipapi. Știi continuarea. Și acum, fii atent! Suntem în 1409 și, de vreme ce am aflat contextul, să trecem la ceea ce ne interesează de fapt. Propun să ne retragem în bibliotecă. Sunt convins că licoarea zeilor va avea acum un cu totul alt gust.

Sir Winston făcu oficiile de gazdă, iar cei doi se așezară comod pe fotoliile curbe.

— Avem un papă și un antipapă. În 1409 are loc Sinodul de la Pisa, care îi declară eretici pe ambii papi. Și numește un al treilea papă. De altfel, e singurul moment în care avem chiar trei papi în paralel. Cine e chemat să rezolve problema asta?

— Nu cred că e chemat. Cred că se impune singur, de vreme ce îl sprijină pe antipapă. Sigismund de Luxemburg.

(...)

— Prima lecție care se poate trage în reorganizarea Europei este distrugerea Ordinului Templierilor, care se traduce simbolic prin înfrângerea Bisericii de către puterea seculară. Biserica e din nou încălecată. Autoritatea e a regelui. Chestia asta se generalizează. Câțiva oameni înțelepți pricep că Biserica, deși continuă să aibă un rol uriaș, nu mai este autoritatea supremă. Cea a principilor e fărâmițată, cum sunt și

formațiunile prestatale.

E nevoie de o nouă fuziune între cele două puteri, dar nu pe aceleași baze. Deoarece, în mod evident, vor duce la același fel de rezultat.

— Mergi pe același drum, ajungi în același loc, râse Charles.

— Lecția e învățată. Se simte nevoia unei asociații, a unui fel de guvern, să-i spunem suprastatal, un fel de ONU, însă cu putere reală, așa cum îl visa Woodrow Wilson, nu ca organismul de astăzi. De fapt, ce se creează seamănă mai degrabă cu un soi de „cupolă” a mafiei, *avant la lettre*. Se înființează fel de fel de Ordine secrete transnaționale. Pentru a controla lumea e nevoie de o societate secretă, ascunsă celor mulți și accesibilă doar inițiaților. Plouă cu aceste Ordine secrete. Accesul în ele se face doar pe bază de invitație și după niște reguli foarte stricte. De multe ori, e nevoie de ani să pătrunzi acolo sau, odată intrat, să urci în ierarhie treaptă cu treaptă.

— E, de fapt, modelul breslelor cu calfă, ucenic și așa mai departe.

— Și de unde se va inspira ritualul masonic.

— Care la început e și el o breaslă.

— Exact așa. Un exemplu celebru din epocă atrage atenția capilor acestor organizații secrete că o societate, fie și secretă, fie și de dominare, riscă să se anchilozeze,

așa că e nevoie ca membrii ei să manifeste deschidere. Seamănă cu ce au pățit fețele regale care s-au tot căsătorit între ele. Urmașii au început să fie tot mai degenerați. Și acum, fii foarte atent, că intrăm în miezul problemei.

— Aș fi, îndrăzni Charles, dacă mi-ați permite să ung un pic motorul ăsta care amenință să se anchilozeze ca societățile alea despre care vorbiți.

Spuse aceste vorbe în timp ce arătă paharul gol. Sir Winston dădu să se ridice, dar Charles i-o luă înainte și aduse sticla cu el. Vru să îi toarne și gazdei, însă Winston refuză cu o mișcare de cap.

— Apare un personaj central în povestea noastră, căruia istoria îi rezervă un rol marginal, cât o notă de subsol. Acest individ e cheia întregii afaceri. Iar felul în care este astăzi condusă lumea, și să știi că am proprietatea termenilor, i se datorează în mare măsură lui. E un condotier italian pe numele său întreg Filippo Buondelmonti degli Scolari, născut lângă Florența, la Tizziano. Pe scurt, Pipo de Ozora. Ajunge în slujba lui Sigismund de Luxemburg undeva pe la 1382. Devine general al armatelor lui, administrator al minelor de aur și, mai târziu, al întregii averi a împăratului. Dejoacă până și un complot al nobilimii, o lovitură de stat, în care chiar dacă Sigismund e luat prizonier și dus la Visegrád – ghici ghicitoarea mea cine –, reușește să

evadeze, iar revolta e înăbușită în sânge. Participă la cruciada antiotomană și e unul dintre puținii care izbutesc să scape vii din Bătălia de la Nicopole, unde turcii îi fac arșice pe cruciați. Pipo devine prietenul, confesorul și sfătuitoarea cel mai de seamă al lui Sigismund. Îl convinge că mai devreme sau mai târziu o elită va controla lumea întreagă și îi spune viitorului împărat că n-ar fi rău ca elita respectivă să fie controlată de el însuși.

Lui Charles îi plăcea povestea. Ca fiecărui om, cu tot scepticismul lui de sorginte științifică, o conspirație bine ticluită i se părea fermecătoare. Rescrisese și el în minte istoria lumii, de mai multe ori.

— Înainte de a fi artizanul creării Ordinului Dragonului, îi atrage atenția regelui că organizația pe care sunt pe cale să o înființeze trebuie să dureze exact până la sfârșitul lumii. Nicio secundă mai puțin. La început, Sigismund îl crede un pic plecat de acasă, dar stând mereu în preajma lui, îl tot aude pe acesta vorbind. Picătura chinezească și farmecul personal al condotierului, dar mai ales lucrurile pe care le zice, îl contaminatează pe rege. Pipo, care e un vizionar foarte activ, îi atrage atenția prietenului său că oriunde se creează bunăstare și putere, cel care pune mâna pe ea nu are niciun chef să o mai împartă și, în acest fel, își sapă deja propriul mormânt. Fiindcă lumea e în

mişcare. Pipo, în geniul lui, introduce conceptul de flexibilitate a organizației și pe cel de adaptare continuă la nou. Tot ce devine puternic va trebui atras în ea și, sub nicio formă, nu va fi înfruntat. Lui Pipo, italian sadea, îi place foarte mult o poveste reală, pe care i-o spune lui Sigismund.

— Astea sunt rudimente de management foarte moderne pentru vremea aia. Sunteți sigur că nu sunt invenții post-factum⁷³?

(Capitolul 119)

— Ei bine, ce îți spun eu este trecut și aici, însă trebuie să revenim la povestea noastră. Unde eram?

— La Pipo de Ozora.

— Exact. Vorbeam despre povestea pe care i-o relatează Pipo lui Sigismund. El dă exemplul celebru al unei istorii adevărate petrecute la începutul secolului al XIII-lea la Veneția. Cu câteva zeci de ani înainte de a se naște el. Știa povestea de la prima mână. Serenissima Repubblica ajunsese în anii aceia la o prosperitate fără precedent pentru un stat după căderea Romei. Devine cel mai mare oraș din Europa. Parisul sau Londra sunt în epocă dulci glume în comparație cu el. Domină comerțul, inclusiv cel cu Orientul. Stăpânește negoțul

⁷³ Ulterior, după consumarea faptului (în limba latină) (n. red.).

cu mătasea, mirodeniile, dar, în special, cu sarea, care în epocă era echivalentul petrolului de astăzi. Nobilimea venețiană este de departe cea mai bogată din lume. Dacă s-ar fi făcut un top Forbes, probabil că venețienii ar fi ocupat 98 de locuri în top 100 bogățani. Un oraș atât de mobil, de activ și de bogat deschide, la fel ca și astăzi, poarta imigranților. Are nevoie de îndrăzneala și de vitalitatea lor. Pentru cei care o slujesc cum trebuie, apar oportunități, devin cetățeni cu drepturi depline și pot, dacă știu cum, să se îmbogățească și ei. La un moment dat, ceva se rupe. Așa cum fac multe dintre statele prospere acum. Cum face Elveția asta scârboasă: după ce s-a folosit de emigranți și s-a umplut de ridicol cu politica ei de protejare a hoților – e cea mai lipsită de decență țară, după părerea mea –, le trânteste porțile în nas, pentru că nu mai vrea să își împartă bogăția. Oligarhia face ce face de obicei, distruge exact motorul care a adus-o unde este. Crede că poate stăpâni tot. Devine excesiv de lacomă și nu vrea să mai împartă nimic cu nimeni. Și atunci se închide. În 1315, publică un fel de recensământ al clasei nobiliare, care se va numi *Cartea de aur*. Doar cei care sunt trecuți acolo mai au dreptul să participe la decizia politică și să controleze afacerile. Această închidere, prima de felul ăsta în istorie, este cunoscută sub numele „La Serrata”.

Era o poveste pe care Charles n-o știa. Așa că ascultă cu atenție.

— Condotierul italian e deștept și educat și îi predă viitorului împărat o importantă lecție de istorie. Elita pe cale să se formeze trebuie să aducă laolaltă atât puterea spirituală, cât și pe cea lumească. Biserica, regalitatea și nobilimea. Din istoria recentă a „La Serratei” venețiene înțelege că închiderea e cel mai prost lucru pe care ar putea să îl facă. Așa se creează Ordinul Dragonului. Din ambiția și inteligența unui singur om, din geniul lui vizionar. Pipo observă lumea din jurul lui. Vede că se formează fel de fel de Ordine cavalierești exclusiviste, dar centrate pe ambiții minore. Știe ce s-a întâmplat cu Ordinele cavalierești ale Bisericii, așa cum știe că principii sunt total lipsiți de viziune, puși pe căpățuială și spoliere. Niciunul dintre ei nu e în stare să coaguleze nimic. Până și orgoliile sunt supradimensionate în Evul Mediu. Atunci, Pipo, care are scopul de a-l vedea odată și odată pe Sigismund împărat al Sfântului Imperiu, înființează această organizație. O botează Ordinul Dragonului. Numele german al acestuia e...

— Der Drachenorden, știu. Iar cel latin, „Societas draconistarum”.

— Corect. Visul vieții lui Sigismund este să creeze un mare regat slav al Dinastiei de Luxemburg. Alături de

soția lui, Barbara de Cilli – cu care presupun că știi ce se întâmplă după moartea împăratului, însă asta nu trebuie să ne preocupe acum –, pune bazele acestui Ordin. Scopul său inițial este să îl protejeze pe el și pe familia lui printr-un sistem complex de alianțe la nivel european și care să îi asigure puterea și să îi netezească drumul spre coroana imperială. Să nu uităm cine e Sigismund. Rege al Ungariei și al Croației din 1387, al Germaniei din 1410, al Boemiei din 1419.

— Și împărat din 1433.

— Da. Ei bine, Pipo de Ozora îl convinge că, pentru a-și realiza visul, trebuie să stopeze criza schismatică ce măcina Biserica de la Roma. Sigismund, tot la inițiativa sfetnicului italian, convoacă deci Conciliul de la Konstanz în 1414.

Acesta va dura până în 1418 și va încheia, o dată pentru totdeauna, schisma. Ioan al XXIII-lea este adus chiar la Konstanz și destituit sau depus, cum se spune. Regele însuși se duce după Benedict al XIII-lea și încearcă să îl convingă să abdice, dar nu reușește. Este depus și el. Sub presiunea lui Sigismund, cardinalii îl aleg suveran pontif pe Otto Colonna, care se va numi Martin al XV-lea.

— OK. Și așa se termină schisma. Bravo lui. Doar că Sigismund mai are o miză cu Conciliul ăsta.

— Te referi la condamnarea la moarte și arderea pe

rug a lui Jan Hus?

— Da.

— Ți se pare că vreau să îl zugrăvesc pe împărat ca pe vreun sfânt? Nu numai că nu e sfânt. E un porc. Însă un porc foarte inteligent și educat. E poliglot. Vorbește franceza și ceha, latina, poloneza și italiana, maghiara și, evident, germana. Nu e puțin lucru. E fiul împăratului Carol al IV-lea.

— Știți că a șters-o ca un laș de la Bătălia de la Nicopole?

— Da. Fuga e sănătoasă pentru el. Și-a mai salvat viața fugind de încă trei ori, în urma unor tentative de asasinat și lovituri de stat. Și a mai scăpat și de o tentativă de otrăvire. În cele din urmă, obține mult râvnita coroană de împărat în 1433...

— Dar moare la scurt timp după.

— La patru ani. Oricum, înainte de Konstanz, Pipo de Ozora aleargă neobosit prin toată Europa și face liste peste liste cu cei pe care îi crede mai-marii lumii. Și umblă să îi convingă să adere la Ordin. Un sistem de alianțe nemaîntâlnit până atunci. Până acolo însă, Ordinul se formează din nobilimea maghiară și regională. Versiunea pentru Biserică e că Ordinul va apăra Biserica și Europa de turci. Scopul real ți l-am precizat deja. Va avea tot sprijinul papei, căruia i-a favorizat urcarea pe tronul Sfântului Petru. Ordinul are

ca imagine un dragon cu coada încolăcită în jurul propriului gât. Una dintre semnificațiile posibile este puterea de sacrificiu a unui membru care nu va pregeta să își dea viața pentru cauză. Pe spate, are o picătură de sânge care se transformă într-o cruce.

— Asocierea e aiurea. Sfântul Gheorghe a ucis dragonul și Ordinul e reprezentat de un dragon? Și patronul lui e chiar propriul său sfânt ucigaș? Cam schizoid, nu credeți?

— Așa e. Asta ziceam și eu. Că semnificația în epocă e destul de confuză. Dragonul care se strânge singur de gât cu propria coadă a fost interpretat și ca înfrângere a diavolului, a răului. Mai precis, diavolul e învins, însă nu ucis, ci stăpânit.

— Și transformat în animal de casă. În *pet*.

— Ceva de soiul ăsta. Îmblânzit și transformat în aliat. Organizarea e în cercuri concentrice. Cercul principal e alcătuit inițial din douăzeci și patru de persoane, toți nobili regionali. Luxemburg e Maestru Magnificus.

— De aici i se trage dileala asta cu titlurile, de vreme ce la Konstanz ține să fie pomenit ca *spiritus rector*⁷⁴.

Sir Winston zâmbi, dar continuă:

— Al doilea cerc e format de scutieri. Aceștia nu au

⁷⁴ Spirit călăuzitor (în limbile latină și engleză) (n. red.).

un număr fix. Cercurile astea concentrice sunt un fel de reprezentare similară cu cea a pământului pe care îl au de apărat. Există cercul cel mai îndepărtat, mai greu de apărat, și, din aproape în aproape, cel mai bine păzit, cel din jurul împăratului. În fine, la început din Ordin fac parte, cum ziceam, nobili regionali. De la Ștefan Lazarevici, despotul Serbiei (fiul și urmașul cneazului Lazăr, care a murit în Bătălia de la Kosovopolje în 1389 împotriva otomanilor, și al prințesei Milica), până la baronul Mihail Garai, de la însuși Pipo de Ozora până la episcopul Zagrebului, Eberhard de Lorraine. După cum se vede, și în versiunea pe care o știi tu, vorbim de un Ordin limitat la Europa Centrală și un pic spre Est, de vreme ce tatăl lui Vlad Țepeș e primit și el în Ordin.

— Și, să ghicesc, aici intervine italianul.

— Știi că mă iei peste picior, dar chiar așa e. Prin efortul lui, Ordinul se extinde enorm.

— Da, însă cei veniți nu sunt membri cu drepturi depline, ci un fel de membri de onoare.

— Nimic mai fals. Asta au lăsat să se creadă. Întrucât, dacă s-ar fi aflat adevărul, cei douăzeci și patru ar fi fost revoltați. Așa că se creează un supracerc, format de data aceasta din douăsprezece persoane. Țăsta e Ordinul adevărat care va supraviețui. Aici, datorită italianului, atmosfera se subțiază. Suntem în zone înalte. Henric al V-lea al Angliei, Vladislav Jagello,

Alfons al Aragonului și al Neapolelui, Cristofor al III-lea al Danemarcei. Lideri ai marilor orașe italiene – Veneția, Padova, Verona –, apoi regi germani, nobili francezi, marele duce al Lituaniei.

— Aici m-ați pierdut, spuse Charles.

— Fiindcă până aici știați. Ei bine, după moartea lui Sigismund, Ordinul ăsta rămâne secret și se reduce la cei doisprezece membri ai Consiliului, cum se va numi el, începând de pe la 1435, chiar după moartea primului Magister. Ceilalți rămân în Ordin, dar nu vor mai conta. Mai mult, cei doisprezece fac o nouă Chartă a Ordinului, prin care își propun ca din Consiliu să facă parte cei mai puternici și mai influenți oameni ai lumii la acel moment. Astfel, între ei vei găsi, dacă iei perioade istorice întregi, cele mai mari nume ale istoriei. La început, regi, baroni și prinți. Câte o față bisericească, pentru echilibru. Însă astea încep să își piardă repede din importanță. În primul val sunt, de exemplu, important pentru noi, Henric al VII-lea al Angliei, regele Franței Ludovic al XI-lea și așa mai departe.

— Aiurea, izbucni Charles. Nu există nicio dovadă despre asta.

(Capitolul 121)

În zare vedea Turnul cu Ceas, cel mai înalt dintre cele

nouă turnuri care supraviețuiseră vremii în orașul medieval. Cu o înălțime de 64 de metri, fusese construit pe la o mie trei sute și ceva pentru a proteja intrarea principală a orașului. Părea departe, dar dacă o luai pe scurtătură, prin parc, pe două străduțe, exista o scară din piatră care ducea chiar la turn. Nu era nevoie, cum făceau toți turiștii, să ocolești pe drumul de mașini pentru a intra în piața centrală.

I se spunea Turnul cu Ceas deoarece în jurul anului 1650 a fost construit în el un ceas imens flancat de statui din lemn reprezentând zeii responsabili pentru numele zilelor săptămânii în latină. Mars, Mercuris, Jovis, Veneris, Saturnis și Solis, adică Marte, Mercur, Jupiter, Venus, Saturn și Soarele. Doar ziua de luni, în loc să fie Lunae dies, adică ziua Lunii, era reprezentată, nu se știe de ce, de Diana, zeița vânătorii. Orașul avusese inițial paisprezece turnuri folosite drept sedii ale breslelor meșteșugărești din Evul Mediu. Rămăseseră în picioare Turnul Fierarilor, Turnul Cizmarilor, cel al Croitorilor, al Cojocarilor, al Măcelarilor, al Cositorilor, al Frânghierilor, al Tăbăcarilor și, bineînțeles, cel cu Ceas, care însă nu aparținea unei bresle. Au fost distruse complet Turnul Pescarilor, al Țesătorilor, al Giuvaiergiilor și Aurarilor și cel al Lăcătușilor și Dogarilor.

În întreaga Europă breslele fuseseră foarte

importante în Evul Mediu, ele fiind cauza principală a evoluției societății, în ciuda rezistenței pe care nobilimea și Biserica o opuseseră de prea multe ori. Deși erau organizate pe principii exclusive, după reguli foarte stricte, iar de multe ori se comportau ca niște mafii sindicale și acționau ca niște trusturi, fixând prețurile produselor și serviciilor în felul în care își doreau, pentru că erau monopoliste, ele au forțat și au grăbit modernitatea. Datorită lor au apărut, pe rând, mica burghezie și apoi cea mare, din breslele Bancherilor și ale Notarilor. Din breasla Zidarilor, s-a născut francmasoneria care a dat Revoluția Franceză, a întemeiat America, a făcut revoluțiile primei jumătăți a secolului al XIX-lea și a creat lumea așa cum o știm astăzi. Membrii breslelor știau să facă ceva, aveau o meserie într-o vreme în care nimeni nu prea știa să facă nimic specific. Fără ele nu ar fi existat orașele, marile catedrale, economia sau chiar războaiele, iar oamenii ar fi umblat și astăzi în opinci. Și, cel mai important dintre toate, erau oameni liberi, bine informați și activi. Aceste bresle au fost precursorii reali ai capitalismului modern, iar membrii lor, cei ai clasei mijlocii.

(Capitolul 9)

— Astea sunt blazoanele unora dintre cele mai cunoscute bresle medievale. Prima reprezintă breasla

Fierarilor. A doua, pe cea a Tâmplarilor, următoarea, pe cea a Măcelarilor, vin apoi Pescarii, Aurarii și Tăbăcarii.

— De ce sunt doar șase? Astea erau breslele cele mai importante?

— Nu chiar. Erau o grămadă. În fiecare oraș medieval. Parisul avea, la un moment dat, peste o sută. La fel și Roma. Erau multe și în alte orașe ale Italiei. În special la Bologna și la Padova. Și în orașele germane. În Anglia, la Londra, funcționau unele dintre cele mai bine organizate bresle. Dar campioană în materie de organizare era Florența. Aici exista o ierarhie foarte exactă.

(Capitolul 90)

Praga, orașul de aur

Unde ni se prezintă Praga din perspectiva unui turist care iubește misterele, dar se și forțează istoria cu poezia comic-scatologică a unui nobil scăpătat din secolul al XV-lea. Și mai aflăm și o legendă de pe strada pe care a locuit Kafka. Franz Kafka.

Dacă un scriitor de thrillere de genul factition, mai exact, acea combinație de ficțiune și istorie reală sau cu iz realist, ar fi nevoit să aleagă un oraș în care să își

plaseze acțiunea, atunci puține orașe din lume ar putea rivaliza cu Praga. Orașul acesta are atâtea povești misterioase, ascunde atâta istorie a ciudățeniilor și a lucrurilor neexplicate și inexplicabile, are atâtea clădiri vechi, atâtea străduțe încărcate de povești care mai de care mai sinistre și mai înspăimântătoare, încât ar fi locul perfect pentru un astfel de roman. Un eventual autor pasionat de mistere ar putea alege între simbolurile masonice de pe Karluv Most, adică Podul lui Carol, toate statuile de regi și de sfinți, fiecare cu secretele ei, mormintele regilor și ale sfinților din Catedrala Sfântul Vitus, istoria instrumentelor de tortură, a Bisericii Catolice, războaiele husite sau cel de 30 de ani. Ar putea decide să găsească mesaje ascunse în inscripțiile ciudate ale aceluiași pod sau în vechiul turn al podului. Tot așa cum ar putea elabora o poveste polițistă în jurul zodiacului praghez ale cărei linii trasează și guvernează așezarea întregului oraș vechi sau în jurul Turnului astronomic cu ceas. Sau ar putea să dezlege misterele celui mai spectaculos cimitir din lume, cel evreiesc, cu legenda monstrului creat de rabinul Loew și numit Golem. Dacă ar dori să aleagă ceva mai puțin cunoscut, ar căuta date despre *Coloana diavolului*, *Servitorul împietrit* sau legenda scheletului și a meșterului Hanuš, ca să nu mai vorbim despre toți alchimiștii și vrăjitorii, în frunte cu Rudolf al II-lea, care

și-au petrecut întreaga viață încercând să facă aur din mercur sau din substanțe eterice ori să găsească piatra filosofală.

În acest oraș, supranumit și „Orașul de Aur”, plin de unghere secrete și străduțe întunecate, subsoluri vechi și dățătoare de fiori, profesorul Charles Baker, însoțit de agenta Christa Wolf, de la Interpol, trebuiau să găsească, deci, acul în carul cu fân, sabia pierdută a lui Dracula și prima Biblie tipărită de Gutenberg.

(Capitolul 59)

Catedrala Metropolitană a Sfinților Vitus, Wenceslas și Adalbert (Vito, Václav și Vojtěch în cehă) este emblema cea mai importantă a Pragăi și o capodoperă a goticului, care a avut, de-a lungul timpului, o influență uriașă asupra arhitecturii de gen din întreaga Europă. A fost nevoie de mai mult de o mie de ani pentru ca vasta catedrală să arate cum arată astăzi. De la prima piatră pusă în secolul al X-lea de prințul Václav, cunoscut sub numele latin Wenceslaus, devenit ulterior sfânt, până în 1929, catedrala, care fusese la început doar o modestă bazilică, a cunoscut de-a lungul vremii extinderi, demolări, adăugiri și modificări continue. Dacă e eclectică din punct de vedere stilistic, mai ales în interior, aceasta se datorează modului în care au evoluat gustul religios și cel artistic de-a lungul

a o mie de ani de istorie. Catedrala a fost locul în care erau îngropați cu predilecție cei mai importanți regi ai Cehiei și Boemiei, sfinții principali ai pământului, ca și artiștii cei mai de seamă care au pus umărul la realizarea acestei capodopere. Matthias Arras și, mai ales, Peter Parler, cei mai importanți arhitecți și decoratori ai ei, sunt îngropați aici. Tot aici se găsesc și rămășițele sfinților Adalbert, Wenceslas, Procopius, Sigismund și Ludmila. Ca și ale împăratului Rudolf al II-lea. De jur-împrejurul ei, ocolind întreaga suprafață a navei, transeptului și tritoriumului, sunt firide în care se găsesc o multitudine de capele și altare, statui și grupuri statuare, care poartă numele celor îngropați în cavourile generos ornate și împodobite. De la Capela Barton-Dobenin la cea Saxonă, de la Capela Waldstein la cea a Sfintei Anna și terminând cu Altarul „cel înalt”, în preajma căruia se află Mausoleul Imperial și Mormântul lui Ioan Nepomuk, despre care se spune că ar fi fost ucis prin înec în Vltava pentru că a refuzat să-i dezvăluie regelui Wenceslas secretele pe care regina i le spusese în confesional, înconjurat de statuete din argint masiv – pentru întreg ansamblul se folosisse peste o tonă de argint –, până la Capela Sfântului Wenceslas însuși, fost duce și rege al Boemiei, asasinat și el de către fratele său, capelă în care accesul publicului este interzis, această întreagă aglomerare de artă, istorie și

religie nu îl poate lăsa rece nici pe cel mai insensibil dintre vizitatori.

(...)

— Știi al cui era mormântul în fața căruia m-am oprit la sfârșit în catedrală?

Era o întrebare retorică. Baker nu așteptă răspunsul Christei.

— Al unei cucoane, poreclită Messalina a Germaniei, pe numele ei Barbara de Cilli, a doua soție a lui Sigismund de Luxemburg, fondatorul Ordinului Dragonului și care i-a urmat la tronul Ungariei. Mare combinatoare, acuzată de erezie, vrăjitorie și practicarea alchimiei și care a murit de ciumă. E o enigmă circulară aici și soluția trebuie să fie la îndemână, însă nu reușesc să o văd.

(Capitolul 61)

Atunci, decise să lucreze sistematic și să înceapă cu textul lui Agrippa d'Aubigné. Îl mai citi o dată:

„Un rege doarme aici/degrabă/ucis cu doar un retevei/de-o babă,/când se căca-n covata ei”.

Era vorba deci despre mormântul unui rege ucis cu un retevei. Asta era o forțare stilistică, pentru că textul original vorbea despre un cosor. Trebuia să treacă în revistă toți regii îngropați în catedrală și să vadă unde îl va duce asta. Deschise laptopul și căută o listă completă

a mormintelor din Catedrala Sfântul Vitus. După o luptă temerară cu internetul, nu reuși să găsească decât liste parțiale. Cum timpul trecea foarte repede, iar Charles începu să își piardă răbdarea, chibzui că un ajutor îi putea prinde bine. Îi telefonă Christei, dar mobilul ei suna ocupat. Așa că formă numărul de la recepție, ceru încă un laptop și, în plus, să i se facă legătura în camera ei. Într-un târziu, ea răspunse. Charles se întrebă în sinea lui cu cine vorbise femeia, apoi își dădu seama că, poate, are familie sau dă raportul la serviciu și își spuse că nu era treaba lui. O întrebă dacă are chef să îl ajute.

Câteva minute mai târziu, odată cu laptopul cel nou, sosi și Christa. Îi explică ce trebuie să caute și se apucară de lucru. El la birou, iar ea pe canapeaua de inspirație colonială în culorile focului. Charles o întrebă dacă îi era foame și comandă o combinație de „pasticceria italiana” și o sticlă cu șampanie. Avea chef să se răsfete chiar dacă era miezul zilei.

Cei doi reușiseră să întocmească o listă cu douăzeci și șapte de persoane și să identifice, după un plan al catedralei, locurile unde erau îngropate fiecare. Charles îi descoperi pe Adalbert al Pragăi, pe Rudolf al II-lea, pe Anna de Bavaria, Ottokar I și al II-lea, Matthias de Arras, Barbara de Cilli, Carol al IV-lea, Elisabeta de Pomerania, George de Poděbrady, Ladislau Postumul,

Spitihnev al II-lea, František Tomášek, Vratislav von Pernstein și pe Judith de Habsburg.

Christa îi trecu pe foaia de hârtie cu antetul hotelului pe Sfântul Vitus, pe Blanche de Valois, pe Sfântul Ioan Nepomuk, Maximilian al II-lea, Elisabeta de Boemia, Ferdinand I, Peter Parler, Rudolf I, Friedrich Johannes von Schwarzenberg, Anna von Schweidnitz, Sfântul Wenceslas și Wenceslas al IV-lea de Boemia.

Charles se așeză lângă Christa și, în timp ce ronțăia la delicioasele cornulețe și pateuri italienești, îi spuse Christei că trebuiau eliminate întâi femeile, pe urmă sfinții și fețele bisericești și, în final, artiștii. Și trebuiau păstrați doar regii și împărații. Charles uni listele și aranjă numele rămase în ordine alfabetică; Ferdinand I – împărat, Carol al IV-lea – împărat, George de Poděbrady – rege al Boemiei, Ladislau Postumul – rege al Ungariei și Boemiei, Maximilian al II-lea – împărat, cei doi Ottokari – regi ai Boemiei, cei doi Rudolfi – împărați, Spitihnev al II-lea – duce de Boemia, adică rege, și, în sfârșit, Wenceslas al IV-lea. Așadar, lista fusese redusă la unsprezece nume. Discutară între ei ce alt criteriu ar mai putea introduce pentru scurtarea listei. Christa își scormoni creierul, dar nu veni cu nimic demn de luat în seamă, așa că Baker decise că să fii ucis de o babă cu un retevei sau un cosor era o moarte cam ridicolă. Spuse că ridicol ar putea fi tradus

și prin absurd. Prin urmare, își împărțim din nou numele și se apucară să afle cum a murit fiecare persoană.

Carol al IV-lea murise de bună, Ferdinand și Poděbrady, de moarte bună, la fel ca și Maximilian, care a refuzat prezența unui preot pe patul de moarte. Ladislau a murit de atac de cord la o vârstă fragedă, ca și Wenceslas al IV-lea. Despre Ottokar I nu se știa nimic, nici despre Spitihnev. Ottokar al II-lea murise pe câmpul de luptă. Rudolf al II-lea, de boală, cel dintâi de dizenterie.

— Nicio moarte interesantă, conchise Charles. Poate doar dizenteria lui Rudolf I să se apropie un pic de poezia noastră, însă n-a fost ucis.

Charles era dezamăgit, dar simțea că se afla pe drumul cel bun. Mai luă o dată lista și își aminti că, dintre cei pe care îi lăsase pe dinafară, Adalbert fusese victima unui fel de execuție în grup cu lăncile, pentru că intrase pe teritoriul altor preoți. Se ridică și începu să se plimbe prin cameră. Christa luă bilețelul de pe masă și reciti și ea poezia.

— Știi cumva care e contextul în care au fost scrise versurile astea? întrebă ea. Poate așa vom ajunge undeva.

Charles o privi cu o licărire de satisfacție în ochi, ca și când i-ar fi spus: „Bravo!” își mai turnă un pahar de

șampanie, după ce Christa refuzase, și se așeză la masă.

— Agrippa d'Aubigné a fost multă vreme confesorul și sfetnicul lui Henric al IV-lea de Navarra, primul rege din dinastia de Bourbon a Franței, tatăl lui Ludovic al XIII-lea și bunicul Regelui Soare, Ludovic al XIV-lea. Henric a fost ucis, poate îți amintești din romanele lui Dumas sau Zévaco, de un individ pe nume Ravailiac. Ce e interesant e că predecesorul lui Henric al IV-lea, cel a cărui dispariție încheie definitiv dinastia de Valois, Henric al III-lea, este și el ucis de un preot dominican, pe nume Jacques Clément. Acesta, catolic fanatic, considera că regele a cedat prea mult în fața hughenotilor și, după asasinarea ducelui de Guise, șeful Ligii Catolice, se înființează la palat, sub pretextul că are să îi înmâneze personal regelui niște scrisori importante, și îl înjunghie în stomac.

— Cu un cosor?

— Nu, nu cu un cosor, răspunse râzând Charles. Cred, adică sper ca lucrurile să nu fie legate în felul ăsta. Cu ditamai pumnalul. Totuși, o legătură ciudată există. Gurile rele spun, deși istoriografia oficială le ignoră din motive lesne de înțeles, că dominicanul l-a surprins pe rege exact când stătea pe tronul cu gaură.

— Și asta e legătura? Sau francezii au o chestie scatofilă?

— Evul Mediu era destul de relaxat din acest punct

de vedere. Reprezentațiile preteatrale de la bâlciuri, precum și bufoneriile și glumele comune aveau mult de-a face cu părțile de dedesubt, ca să zic așa, ale corpului.

Tradițiile de acest gen se regăsesc și la mari scriitori din epocă – de la Dante la Boccaccio și de la Rabelais la Shakespeare. Așa că putoarea, urinarea și defecația, ca și o întreagă paletă de pături sunt printre termenii cei mai utilizați în glume și farse. Dante are o expresie excepțională când descrie o astfel de situație. Scria despre un personaj de-al lui că „își făcu din cur trompetă”!

Christa se stăpânea cu greu să nu râdă. Charles o privi pentru a se convinge că rămăsese același interlocutor plin de spirit și haz, în orice fel de condiții, și reluă:

— Istoria epocii e complicată, așa că nu e cazul să intrăm în amănunte. Cert e că Henric, deși botezat catolic, e crescut în religia hughenotă, adică protestantă. Agrippa e hughenot și el și un mare susținător al cauzei, urăște catolicii din străfundul sufletului. Nu a putut ierta niciodată masacrul din Noaptea Sfântului Bartolomeu. Când Henric a trecut, pentru a deveni rege, din nou la catolicism, Agrippa l-a abandonat. Cei doi erau însă și foarte buni prieteni. Poezia asta apare într-o anecdotă. Se spune că în

plimbările lor prin țară, regele vizita casele dintr-un sat și, pardon, i-a venit rău la toaletă. Era deranjat la stomac de la mâncarea nu foarte sănătoasă cu care îl serviseră oamenii onorați că regele – pe atunci doar al Navarrei – le călcase pragul. Așa că n-avu încotro și se scăpă, unde găsi cel mai la îndemână, în covata babei respective. După ispravă, cei doi o luară la sănătoasă și atunci Agrippa se apucă să îl ia peste picior și îi zise că dacă l-ar fi văzut baba, probabil că l-ar fi scos în șuturi sau, și mai rău, i-ar fi tăiat gâtul cu cosorul. Așa s-au născut aceste versuri. Tot nu văd...

Charles făcu o pauză. Țuguie buzele a satisfacție și continuă:

— Stai așa. Tot anecdota spune că înainte de a produce această foarte jucăușă poezioară i-ar mai fi spus regelui că, dacă și-ar fi găsit sfârșitul într-un mod atât de glorios, el însuși i-ar fi făcut un mormânt în stilul celui pe care îl avea Sfântul Inocențiu.

Mai făcu o pauză, ca și când avea nevoie să își așeze ideile în minte.

— Nu știm despre care Inocențiu e vorba, dar e clar că sfântul ăsta era papa. Au fost vreo nouă bărbați cu numele Inocențiu până la 1600, deci nu putem fi siguri la care dintre ei se referă. Însă ținând cont de apartenența religioasă a celor doi și de opțiunile politice ale poetului, cred că este vorba chiar despre

Inocențiu al IX-lea, mare inamic al hughenotilor. Țăsta a fost ultimul papă îngropat la San Pietro și cred că e, dacă nu singurul, unul dintre puținii care au un mormânt aproape anonim. Deci nici Biserica nu prea l-a avut la inimă.

Christa nu înțelegea ce conexiune făcuse Charles.

— O să ți se pară forțat, zise el, dar oricine mi-a construit ghicitoarea asta știa că o s-o dezleg. Căutăm un sfânt. Și noi tocmai pe sfinți i-am dat la o parte. Uite, Sfântul Vitus a avut parte de o moarte ciudată. În imaginația lui Agrippa d'Aubigné, adversar al Bisericii și iluminist *avant la lettre*, perspectiva de a fi ucis de o babă ar putea echivala cu idioțenia de a te lăsa înecat pentru că refuzi să dezvălui infidelitățile reginei pe care aceasta le-a mărturisit la spovedanie, cum a fost cazul Sfântului Vitus.

Christa nu era convinsă că legătura asta nu era forțată și că Charles nu obosise și era dispus să tragă orice concluzie doar ca să considere enigma rezolvată.

— El vorbește aici de un rege ucis. Deci, cred totuși că ar trebui să căutăm mormântul unui rege. Poate ar trebui să îi mai luăm o dată la mână.

Charles se luminează brusc și începu să râdă. Se apropie de Christa și o sărută cu zgomot pe frunte.

— Sfântul Wenceslas, zise el.

Christa îl privi întrebător.

— Sfântul Wenceslas era și rege, și sfânt. E singurul din catedrală care îndeplinește ambele condiții. Și a murit ucis chiar de fratele său sau de unul dintre oamenii lui. Asasinat, de ce nu, cu un pumnal mic. Brutus umbla cu cosoare ca să nu se vadă sub togă. Nu avea bărbăția de a scoate sabia. Mergem înapoi la catedrală.

(Capitolul 62)

Capela e închisă publicului, care o poate vedea doar din cadrul ușii. Lucrurile dinăuntru sunt foarte valoroase, iar pericolul ca ele să fie deteriorate sau ca unul dintre cele peste 1400 de pietre prețioase și semiprețioase care îi decorează pereții să fie furate determinase oficialitățile să ia această decizie. Capela are o suprafață de 100 de metri pătrați și e perfect pătrată. Zidurile ei interioare au fost construite în secolul al XIV-lea. Pereții sunt împodobiți cu mai mult de 1400 de plăci lustruite care urcă până la înălțimea de 3,5 metri. Pietrele sunt variații ale cuarțului, de la ametist la agate rare, porfir și labradorit verde și roșu, extrase, probabil, din mine egiptene cu mai bine de 500 de ani în urmă. Pe pereți sunt două serii de picturi murale realizate al fresco. Frescele sunt dedicate Patimilor lui Isus, rândul de jos, și prezintă scene din viața Sfântului Wenceslas pe rândul de sus. O statuie a sfântului, tot din secolul al XIV-lea, domină partea din spate a capelei, iar lângă aceasta, pe dreapta, se află

mormântul îmbrăcat în piatră colorată al sfântului. Mormântul are o formă dreptunghiulară, e înălțat pe trei sferturi din suprafață, iar deasupra acestei părți se află un relicvariu. Partea din față e acoperită cu o placă pe care, de regulă, se așază un ștergar sau o bucată de catifea roșie pe care stau, de obicei, fie vase cu flori, fie tot felul de obiecte necesare pentru slujbă. În ziua aceea era o înghesuială de acest fel de obiecte, despre care Charles, pentru care religia nu fusese niciodată o pasiune decât în măsura în care avea legătură cu perspectiva istorică asupra lucrurilor, nu avea habar ce erau.

Cu douăzeci de ani în urmă, profesorul beneficiase de o dispensă specială pentru a vizita capela, dar nu reușise să urce în camera secretă de la etaj, la care se putea ajunge prin ușa ferecată din stânga capelei. Charles se gândi la ce știa despre acea cameră numită „Camera bijuteriilor încoronării”. În ea erau ținute la păstrare coroana lui Carol al IV-lea, sceptrul regal, veșmintele folosite cu ocazia încoronării și altele asemenea. Partea interesantă este că în spatele ușii de la intrarea în cameră, după ce ai urcat scările, e o altă ușă. Această nouă ușă e făcută din fier masiv și este, de fapt, ușa unui seif uriaș. E ferecată, la propriu, ca în basme, cu șapte lacăte, de fapt, șapte încuietori, pentru care ai nevoie de șapte chei. Ele sunt împărțite între

președintele republicii, prim-ministru, arhiepiscopul Pragăi și așa mai departe, până la primarul capitalei cehe. În timp ce se gândea la asta, Charles încercă un sentiment ciudat că povestea lui Kafka, și anume cea tradusă în latină în paginile aflate în camera lui, avea o vagă legătură. Era vorba și acolo despre mai multe uși, despre mai mulți paznici. Se întrebă dacă nu cumva dezlegarea celeilalte părți a misterului era legată de această încăpere. Aici însă era aproape imposibil de ajuns. Ușile nu puteau fi sparte, iar să reușești să aduni cheile de la cele șapte cele mai importante personalități ale unei țări era pură fantezie. În o sută de ani camera giuvaierelor nu fusese deschisă decât de nouă ori în total. „Șapte și nouă”, își spuse Charles. Iată numere cu adevărat magice, cifre fatidice. Își aminti că își propusese să rezolve enigmele una câte una și se concentra să găsească sabia.

(Capitolul 64)

Hotelul Boscolo e localizat la numărul 13 pe strada Senovážne náměstí, în întâiul district al Pragăi. Zona Hradcany se află destul de departe, de cealaltă parte a Vltavei, după celebrul Pod al lui Carol. Charles făcuse de mai multe ori acest drum pe jos și ziua aceea era o frumoasă zi de început de vară, dar profesorul nu avea chef de plimbare. Ardea de nerăbdare să revină pe

celebra Străduță de Aur, Zlata Ulicka, unul dintre obiectivele turistice celebre ale Pragăi. Lui Charles nu îi plăcea acolo. Fusesse o singură dată și îi repugna modul în care o străduță pitorească, refăcută în totalitate, fusesse transformată într-o înșiruire anostă de minimagazine de suvenire, cărți și cristaluri de Boemia.

Strada îngustă fusesse ridicată, din ordinul aceluiași ubicuu Rudolf al II-lea, până la nivelul arcurilor zidului Castelului, pe la sfârșitul secolului al XVI-lea, pentru a-i găzdui pe soldații acestuia. Ceva mai târziu, după Războiul de 30 de ani, pe ea s-au mutat familii de meșteșugari, în special aurari. De aici își și trăgea numele și nu, așa cum se crede îndeobște, de la alchimiștii care încercau să facă aur din mercur. Aceștia locuiau câteva străzi mai jos. Acolo stătuse Franz Kafka mai puțin de doi ani, împreună cu sora lui. Se pare că în căsuța minusculă de la numărul 22 îi venise ideea pentru *Castelul*, unul dintre cele trei romane ale lui, din păcate, neterminat. De la începutul secolului trecut strada devenise o hazna în care trăiau lumpenproletariatul și pleava societății, care nu își puteau permite mai mult decât niște locuințe minuscule, într-o jalnică stare de paragină. Prin anii '60 statul comunist o reconstruise după ce evacuasese locuitorii, pe care îi mutase în blocuri, la periferie. Astăzi străduța pare o bijuterie populată cu căsuțe

zugrăvite în culori țipătoare, exact ca o alee din povesti.
(...)

Conform legendei, străduța asta era celebră, pentru că aici ar fi fost locul cel mai potrivit ca să faci aur. Un bătrân misterios, care semăna mult cu mine, s-a mutat aici odată, demult. Întrucât ceruse casa cea mai mică și venise fără niciun fel de bagaj, în afara unei valize, plină cu borcane goale, oamenii au presupus că era sărac, așa că au fost drăguți cu el. I-au pretins o chirie mică și, de multe ori, îl invitau la masa de prânz. Cum acesta începuse, după un timp, să iasă din ce în ce mai rar, iar seara în casă începuseră să se vadă umbre dubioase și pe horn ieșea fum de culori diferite, în special albastru, roșu și argintiu, lumea s-a apucat să vorbească. Oamenii au înființat un comitet, apoi s-au dus la el să îi ceară explicații. Se temeau să nu fie posedat și ca nu cumva diavolul însuși să se fi mutat pe strada lor. Cum nimeni nu le-a răspuns bătăilor în ușă, în geam sau la strigăte, au încercat ușa. Aceasta era deschisă. Au intrat și l-au găsit pe bătrân mort, pe podea. În casă domnea un aer irespirabil, iar camera mică adăpostea o instalație complicată de tuburi și borcane pline cu fel de fel de lichide colorate. Într-o mână bătrânul ținea o piatră galbenă. Mai târziu poliția avea să descopere că piatra aceea era, de fapt, o bucată de aur. Tot atunci au ajuns pe stradă și doi oameni între

două vârste – un bărbat și o femeie. Erau copiii bătrânului, care fusese un om înstărit, cu o casă imensă, pământ și multe acareturi, undeva în sud. Copiii îl căutau de mai mult de jumătate de an, de când dispăruse. Cam de pe când se mutase aici, pe strada asta.

(Capitolul 100)

În care ni se servește un pic de înțelepciune cabalistică.

— Dar să revenim la Golemul ăsta de pe masa mea. Există foarte multe variante ale acestei legende. Dumneavoastră pe care o știți? Sau care ar fi preferata dumneavoastră?

— Exact asta la care face referire mica dumneavoastră statueta.

Ledvina nu părea mulțumit. Aștepta continuarea, așa că profesorul decise să îi dea satisfacție:

— Varianta în care, pe la 1570, rabinul Judah Loew ben Bezalel a modelat o creatură din lut menită să îi protejeze pe evreii din ghetou, prizoniți de împăratul Rudolf. Și căreia, pentru a-i da viață, îi scrisese pe frunte cuvântul EMET, adică adevăr. În această variantă, avem o idee foarte folosită în special în cărți și filmele științifico-fantastice, în care mașina dobândește propriul suflet și propria-i conștiință și nu

mai ascultă de creatorul ei. Mă rog, asta ar spune astăzi unii despre întreaga omenire, însă nu e cazul să dezvoltăm acum. Cert e că Golemul o ia razna și vrea să fie și el om, adică să aibă voință proprie, dar fiind needucat și lipsit de discernământ, calcă în străchini, așa că sparge tot ce întâlnește în cale, fără să apuce, din fericire, să rănească pe nimeni, iar rabinul, cu o singură mișcare de deget, îi șterge prima literă din inscripția de pe frunte. Astfel, cuvântul EMET, adevăr, ajunge MET, adică moarte. Iar Golemul se face țândări.

Ledvina ascultase cu atenție și răspunse oarecum încântat:

— Știți că varianta asta este cel mai puțin prizată de public? Poate că e prea adâncă. Într-adevăr, e o intuiție de ordin cabalistic aici, despre forța cuvântului, și mai ales despre puterea unei singure litere. Și morala e absolut superbă.

Făcu o pauză pentru a vedea reacția lui Charles, care schiță un gest menit a-i arăta că e curios să vadă ce concluzie trăsese comisarul.

— Adevărul e cel care aduce viața. Dar dacă e schilodit sau deformat, ucide. Distorsionarea adevărului înseamnă moarte.

Lui Ledvina îi sclipeau ochii. Făcu o pauză de efect, apoi continuă:

— De aceea aș aprecia dacă, știind tot ce știm, am

putea ca astăzi să spunem numai adevărul.

(Capitolul 75)

Cabinetul de curiozități al lui Rudolf al II-lea

Unde aflăm despre delirurile unui împărat nebun de care a depins o lungă perioadă soarta lumii și despre cum a murit de necaz la scurtă vreme după ce s-a stins leul pe care îl confunda cu o pisică. Și, bineînțeles, despre toate prostiile pe care le poate aduna un colecționar credul când e înconjurat de șarlatani.

Acest cabinet de curiozități al polițistului avea o tradiție celebră în Praga, el semănând foarte mult cu cel pe care Rudolf al II-lea de Habsburg îl amenajase în castelul lui din Hradcany, astăzi centrul istoric al Pragăi și, pur și simplu, cel mai mare castel din lume. Un cabinet de curiozități sau Kunstkammer era un fel de predecesor al muzeelor de astăzi și care se întâlnea la potențării vremii. O astfel de colecție era înțeleasă pe atunci ca o reflexie a întregului Univers cunoscut și imaginat de om, dar și de natură, era considerată marea scenă a lumii, *Theatrum Mundi*, un fel de Univers întreg în miniatură. Și cine altul decât un rege sau un împărat era mai potrivit să îl găzduiască? Pe lângă un indicator de putere, cabinetul de curiozități era și unul de cunoaștere universală. Dacă stăpâneai microcosmosul,

se chema că stăpâneai și macrocosmosul. Modelul era unul de sorginte italiană, inspirat din cele ale familiilor Gonzaga și d'Este.

Rudolf adunase în cabinetul lui orice i se părea interesant și orice pe care putuse pune mâna. Cutii de toate felurile și mărimile, vase pictate în Africa și Orientul îndepărtat, schelete de animale de toate soiurile, obiecte care spuneau povești ciudate despre monștri legendari. Aur și bronz, fildeș și lemn, tot ce era cunoscut ca material în acea vreme era prezent acolo într-o formă sau alta. Colecția era împărțită în trei camere diferite. *Naturalia* subsuma istorie, zoologie, mineralogie și botanică. Rudolf iubea florile într-un mod patologic. Refuza să pornească războaie ca să aibă timp să își petreacă vremea cu florile lui aduse din diferite colțuri ale lumii cunoscute. Poate că Walt Disney s-o fi inspirat de aici în construirea personajului tăurașului Ferdinand, care prefera oricând delicatețea parfumurilor florale luptelor din coridă cu toreadori cruzi și asudați și cu spectatori însetați de sânge, prost-crescuți, zgomotoși și lipsiți cu totul de orice fel de simț estetic. A doua cameră conținea un fel de combinație între natural și artificial, așa cum erau văzute aceste categorii atunci, colecția *Scientifică*, unde erau aglutinate peste șaiszeci de ceasuri, peste douăsprezece instrumente astronomice, globuri celeste

și, bineînțeles, cel mai cunoscut dintre toate, globul cu mecanism creat de Georg Roll în 1584, cu ajutorul căruia se puteau demonstra și calcula mișcările Soarelui, ale Lunii și stelelor și se puteau măsura nenumărate alte chestii. În fine, *Artificialia* conținea lucruri făcute de om – de la monede până la pergamente, tablouri și cărți.

Împăratul mai colecționa și oameni în afară de obiecte. La Curtea sa augustă și tolerantă erau primiți oameni de știință, arhitecți, artiști, astronomi, alchimiști, filosofi și, în general, orice escroc care pretindea că era una dintre toate astea și toți disidenții, ereticii sau urmașii lui Paracelsus. Dar printre ei s-au aflat și Tycho Brahe, celebrul astronom care a fost numit matematician al Imperiului, și asistentul acestuia, Johannes Kepler, omul care a formulat și confirmat legea mișcării planetelor și creatorul Observatorului astronomic din Praga. De asemenea, printre obiecte erau picturi de Tițian și Veronese, Pieter Bruegel cel Bătrân și Leonardo da Vinci.

Dacă unchiul lui, arhiducele Ferdinand de Tyrol, avea în cabinetul său de curiozități, mult mai mic, în special desene cu oameni cu diformități care de care mai ciudate, de la femeia cu barbă la omul elefant, nepotul a considerat că nu trebuia să se lase mai prejos și l-a invitat la Curtea lui pe unul dintre cei mai

interesați pictori ai Renașterii, despre care nici astăzi criticii de artă nu s-au decis dacă avea probleme mintale sau era genial. Cert e că picturile lui pot fi văzute astăzi la Luvru. Arcimboldo era pictorul favorit al lui Rudolf al II-lea. Portretele lui din fructe și flori, din rădăcini de copac și ierburi îl fascinau în așa hal pentru că făceau exact acea trecere, realizau acea osmoză specială între natural și artificial care le lipseau camerelor separate ale cabinetului său de curiozități. Unul dintre cele mai cunoscute portrete ale artistului îl reprezintă tocmai pe Rudolf în chip de Vertumnus, zeul roman al celor patru anotimpuri. Un portret compus integral din legume, fructe și flori. Nasul e o pară, sprâncenele sunt păstăi de fasole, buzele, două cireșe, pomeții obrazilor, două mere și așa mai departe.

Cele mai captivante lucruri din colecția imperială erau însă altele. Un corn despre care Rudolf credea că era de inorog, o cană indiană din argint care ținea o jumătate de nucă indiană mai mare decât capul unui om, un pocal din agate prețioase despre care Rudolf era convins că era Sfântul Graal, pocalul lui Iosif din Arimateea, care se presupune că ar conține sângele lui Isus. De multe ori, împăratul lua acest pocal în brațe, se așeza pe podea și trăgea în jurul său un cerc cu o sabie spaniolă pentru a se proteja de demonii de care mulți credeau că era posedat din cauza stării lui permanent

melancolice. Mai avea și niște fosile și un dinte de balenă, dar și câteva firimituri din lutul din care Dumnezeu l-a modelat pe Adam. Mai deținea și niște dragoni și două cuie din Arca lui Noé.

Însă, cel mai interesant dintre toate, împăratul cumpărase pe bani grei două manuscrise. Unul era o culegere de simboluri indescifrabile pe care cineva i-o vânduse ca aparținând lui Roger Bacon, franciscanul *doctor mirabilis*, unul dintre cei mai importanți filosofi ai Evului Mediu. Iar celălalt era *Biblia Diavolului*. Aceasta, ca și multe altele, inclusiv picturile lui Arcimboldo, au fost subtilizate de glorioasa armată suedeză a lui Gustav Adolf în timpul Războiului de 30 de ani.

Asta îi unea pe cei trei – pe profesorul Charles Baker, pe comisarul Nicky Ledvina și pe împăratul Rudolf al II-lea pasiunea nestăvilită pentru colecții.

Comisarul și împăratul mai aveau însă o pasiune comună, horoscoapele. Aici, Charles era complet pe dinafară. Astrologia nu se potrivea deloc cu profilul lui de specialist în științe pozitive.

Dar polițistul ceh avea o adevărată obsesie pentru horoscoape. Ca și Rudolf, a cărui pasiune era atât de mare, încât murise din cauza ei. Mai precis, împăratul primise un leu în dar de la sultanul Turciei. Se atașase atât de tare de el, că îl vizita zilnic după ce crescuse și nu mai putea să îl țină cu el în cameră. Tycho Brahe îi

spusese la un moment dat că horoscopul și destinul său se potriveau perfect cu cele ale leului. Erau, practic, identice. Când leul muri, împăratul refuză să își mai ia medicamentele și să mai bage orice în gură, inclusiv mâncare și apă. Muri și el după trei zile.

(Intermezzo 2)

12

Unde ni se arată câteva exemple de cum a funcționat obsesia cu duzina magică de-a lungul timpului.

— Și ce e cu doișpele ăsta care continuă să revină? Întrebă Christa.

— Habar n-am.

— E vreun număr magic?

— E un număr, cu siguranță, ezoteric. Gândește-te de câte ori întâlnim numărul ăsta de-a lungul timpului. Și tocmai pentru că îl întâlnim de atâtea ori poate însemna orice. Începând cu cele douăsprezece ore marcate pe un cadran de ceas.

— Adică un cerc?

— Un cerc ce? Un cerc poate fi împărțit în 360 de unități egale, sau în 180, sau în 90, sau așa mai departe. Ca să nu mai vorbim de subunități, care cresc numărul. Apoi, 12 zodii, cum știi, cele 12 munci ale lui Hercule,

cele 12 săli cu coloane ale Labirintului, construite de 12 prinți. Apoi, duzina noastră obișnuită. De ce doar doisprezece se cheamă cumva? De ce n-are și 11 un nume special? E rotund, e doi ori șase, care e numărul diavolului. Înmulțit cu doi, o fi numărul sfințeniei. Are o simetrie ciudată. Numărul 10 era problematic în Antichitate, pentru că zero nu fusese cunoscut mult timp. Poate fi și o alăturare a primelor două cifre, 1 și 2.

— 12 apostoli, intră Christa în joc. 12 luni într-un an.

— Romulus a avut 12 fii, și că tot vorbim despre el, Romulus a adus la Roma 12 preoți ai lui Pan. Cele 12 triburi ale lui Israel. Biblia e plină de 12 și eu n-am o explicație. Ar trebui întrebat un cabalist. Că doar el tot învârte la cei 12 arbori sephiroth. Ba nu. Ăștia erau doar zece. S-a inventat zero între timp. Numerologia fiind o abureală, nu m-a interesat niciodată. Am încercat-o ca fenomen cultural, dar oricum ai da-o, tot într-o fundătură ajungi. Sau poți explica orice. Ca să nu mai vorbim că un picior are 12 inchi, sunt 12 jurați în sistemul nostru de justiție...

— 12 cavaleri ai Mesei Rotunde? Că tot ai pus mâna pe Excalibur? Și zici că în sală erau 12 scaune. Erau în jurul unei mese?

— Da. Numai că nu era rotundă. Iar în *Legenda lui Arthur* numărul cavalerilor variază. Sunt doisprezece doar când reprezintă cercul zodiacal. Cred că pot să

mai scormonesc după sute de exemple. Și ne învățăm în cerc.

(Capitolul 92)

Unde aflăm lucruri despre Bologna pe care nu le știu nici măcar locuitorii ei, deși se plimbă toată ziua pe acolo, fără să le pese că orașul lor avea odată mai multe turnuri gemene decât New Yorkul.

„Mare prost sunt”, își spuse el. „Bologna, orașul celor 180 de turnuri.”

Nu era defel un oraș al viitorului. Din contră. În Evul Mediu orașul fusese un fel de minune a lumii, una dintre cele mai mari ciudățenii ale istoriei arhitecturii. Se spunea că între secolele al XI-lea și al XII-lea orașul număra nu mai puțin de 180 de turnuri. Niciun istoric nu fusese în stare să explice de ce nobilii și bogații Bolognei aveau această obsesie atât de mare cu turnurile. Unii au presupus că erau construite din motive strategice și de apărare, alții, că erau un simbol al puterii. Un psihanalist opinase că exprimau o frustrare. Cei care le ridicaseră ar fi fost, pur și simplu, impotenți. Astăzi mai stau în picioare doar 24, dintre care cele mai mari, Asinelli și Garisenda, au devenit simbolurile orașului.

În ziua lungă cum în an nu-i alta,

*Când 12 bresle stau sub 12 porți,
Sub zodiac vei spune vorba dreaptă,
180 de turnuri, mărește odinioară, te așteaptă.*

Era clar. Întâlnirea avea să aibă loc la Bologna. Ziua cea mai lungă din an era cea care se mai numea și „solstițiul de vară”, adică 21 iunie.

„Peste două zile”, chibzui Charles.

Și, bineînțeles, își aminti fără probleme că vechiul oraș medieval fusese construit ca o cetate cu 12 porți. Din centrul orașului plecau 12 raze ale unui cerc, care duceau la cele 12 porți. Fiecărei porți îi corespundea un semn zodiacal. Amprenta pe sol a cetății Bologna era o hartă zodiacală. „Așadar, fiecare breslaș va fi la câte una dintre aceste porți.” Cum mai rămăseseră în picioare doar zece dintre ele, trebuia să identifice cu exactitate unde fuseseră amplasate celelalte două. Adormi mulțumit.

(Intermezzo 4)

Orașul medieval fusese construit pe trei cercuri concentrice, dintre care cel mai mare era un cerc zodiacal cu centrul în Piazza Maggiore, piața centrală a orașului. Întâi, primul cerc, numit „La Cerchia di Selenite”, după mineralul din care erau confecționate blocurile din piatră ale vechiului zid. Nimeni nu știe, cu exactitate, când a fost clădită acea parte. Istoricii nu

reuşesc să se înţeleagă dacă zidurile au fost ridicate de Teodoric în secolul al V-lea, de bizantini în secolul al VI-lea, sau de longobarzi în al VII-lea. Cert e doar că bizantinii au împărţit oraşul vechi, acest prim cerc, în douăsprezece sectoare pe care le-au numit „Horae”, adică ore, din raţiuni practice. O dată la douăsprezece ore, locuitorilor fiecărui sector le venea rândul să stea de gardă la zidurile cetăţii. Aici au fost ridicate, iniţial, nişte porţi care nu trebuie confundate cu cele douăsprezece din al treilea cerc. Piazza di Porta Ravegnana, unde se află astăzi Palazzo dei Drappieri, e pe locul uneia dintre cele şapte porţi vechi care nu mai există în prezent.

Un al doilea cerc de ziduri, numit „La Cerchia del Mille”, care avea o lungime de 3,5 kilometri, a fost construit undeva prin secolul al XI-lea. Şi aici existau alte optsprezece porţi, dispărute şi ele, mai puţin patru ale căror rămăşiţe au fost înglobate în clădiri.

În fine, al treilea cerc, cel care lega porţile pe care le căuta Charles şi figurau pe harta respectivă, numit „La Circla”, era cel construit după planurile cercului zodiacal, chiar dacă oraşul ajunsese să aibă o formă poligonală şi nu rotundă.

(Capitolul 132)

Reconquistei spaniole, adică a luptei pentru recucerirea Peninsulei Iberice de către creștini din mâinile maurilor. Navarra, Castilia și Leonul, Portugalia și Asturia au fost terenul de luptă în efortul de peste 700 de ani al Bisericii de a-i goni pe arabi din Europa. Cidul e un personaj legendar pe care spaniolii l-au transformat în erou național, în erou al Creștinătății, ba au fost gata de câteva ori să îl și sanctifice. Mai ales după ce i-au deschis mormântul și din el a ieșit, după legendă, un parfum floral neasemuit. Atunci Filip al II-lea i-a cerut papei aprobarea pentru beatificare.

Începuse din nou să divagheze în stilu-i caracteristic. Asta o făcu pe Christa să răsuflă ușurată. Nu îi plăcea acel Charles, încruntat și îngândurat, la limita leșinului.

— Și l-au făcut sfânt?

— Nu. Dar nu mai știu de ce. Oricum, ar fi greșit grav. Întrucât Cidul, porecla îi vine din limba arabă de la *sayyd*, care însemna stăpân sau domn, a omorât tot atâția creștini câți musulmani a tăiat. De fapt, era un mercenar care trecea de partea cui plătea mai bine. Când la unii, când la alții. Și mai era și orgolios peste măsură. Oricum, chiar înainte de a muri cucerise Valencia doar pentru el.

— Ăsta nu e ăla din filmul cu Charlton Heston, când îl leagă mort pe cal, de o iau toți arabii la fugă crezând că era viu?

— Ba da, râse Charles. Ăla e. Și pe cal îl cheamă „Babieca”, adică „Prostănac”. Cidul ăsta avea două spade: pe Tisona sau Tizona și pe „La Colada”.

— Era spada de Toledo?

— La astea chiar mă pricep. Așa se spunea. Dar spada expusă la muzeul din Burgos era o sabie din oțel de Damasc, ca și cealaltă spadă a lui Țepeș, și s-a presupus că a fost făcută chiar de arabi la Cordoba.

(Capitolul 90)

În care suntem loviți de o revărsare de erudiție destul de ascuțită.

Nu știa exact, însă era convins că străbunicul lui începuse să adune primele obiecte de colecție, ce îi căzuseră în mâini, fără vreun criteriu sau noimă. Cel care pusese ordine în colecție fusese bunicul lui, care se apucase să sistematizeze și să catalogheze colecția în ordine istorică, dar și după tipologii, ceea ce avea să îi dea lui Charles mari bătaii de cap. Istoricii moderni ai săbiilor încă se certau între ei care dintre criterii erau mai importante decât celelalte. Lungimea armei, forma mânerului – prevăzut cu trei părți: măciulia, prinderea și garda –, lungimea și forma lamei, capacitatea de a împunge sau de a tăia, greutatea sau originea. Era un haos total, așa că, până la urmă, cronologia, acolo unde

era certă, rămânea cel mai sigur criteriu.

Bunicul renunțase la a aduna săbii din epoca bronzului, a vechilor egipteni sau a perioadei clasice grecești, chiar dacă o sabie hoplită exista în colecție. Acea „Xiphos”, cum se numea, era cea mai veche armă albă din colecție. Reieșea evident că modelul ăsta fusese folosit pentru sabia în formă de frunză alungită numită „Gladius” a romanilor. De asemenea, o singură sabie de acest fel, foarte ruginită și mâncată de timp, se găsea în colecția moștenită de Charles. Nimic din perioada celtică, din cea saxonă, sau de la vikingi, singurul artefact de luptă în cazul acestora din urmă fiind o secure cu coada foarte lungă, mâncată și ea de vreme.

Colecția serioasă a bunicului începuse cu ceea ce se cunoaște îndeobște sub numele „sabie lungă”, clasică sabie medievală care începe să fie folosită de pe la 1300 și continuă până pe la mijlocul perioadei renascentiste. Această sabie lungă avea un mâner alungit pentru a putea fi apucat cu două mâini. Iar garda rămăsese încă cea simplă, în formă de cruce. Cum, cu excepția unui buzdugan care ar fi aparținut primului întregitor al Țărilor Române, Mihai Viteazul, și a unor pumnale din secolul al XVII-lea, colecția strânsă de bunicul lui era compusă exclusiv din săbii, Charles simți nevoia să o extindă un pic și la alte arme medievale.

Cea mai bogată colecție alternativă la săbii era formată din ceea ce se cunoaște sub numele generic „polearm”, variațiuni sofisticate de lănci și halebarde. De la „Barda” est-europeană sau „bardiche”, un fel de toporișcă lungă cu două capete laterale, la „bill”-ul cu vârf subțire și dinte încovoiat care intra cu ușurință sub armură și, dacă se aplica o forță suficientă, o putea smulge cu totul, până la „glaive” cu variațiunile lui, japonezul „naginata”, chinezul „guandao” sau ruseștile „palma” și „sovnya”: de la clasică halebardă, combinație între toporișcă și sulită, construită pentru a para atacurile cavalerilor cu o parte și a fi repede întoarsă pentru a-l străpunge pe atacator, până la sulita clasică numită „spike”, cea mai banală și mai răspândită armă a infanteriei pe câmpurile de bătălie din Evul Mediu, și culminând cu arma cea mai elegantă, numită „partisan”, care, cu încrustările-i aurii și lama ondulată pe ambele părți, cu cele două capete de toporișcă la capătul lamei, părea mai degrabă o operă de artă decât un instrument de luptă, motiv pentru care a și devenit foarte repede o armă ceremonială.

Dar piesele preferate ale colecției erau săbiile adevărate. Un „estoc” polonez foarte lung, cu vârf ca de ac pentru a găuri armura și a străpunge dintr-o singură împunsătură direct inima oponentului, câteva

bucăți de „cinquedea”, arma Renașterii italiene, care permitea, datorită lățimii ei, intervenții grafice de un înalt nivel artistic pe întreaga ei suprafață, săbii pentru două mâini, mai apropiate de paloș, însă cu lama mai puțin lată, cu un opritor suplimentar în fața gărzii clasice în formă de cruce, și cu partea de prindere mult mai lungă, atât pentru apucare, cât și pentru a contrabalansa greutatea armei.

Iar dintre acestea, cele de care Charles era cu adevărat îndrăgostit erau Rapiers, acele „espada ropera”, spada folosită pentru duelurile individuale, între civili, dacă se poate spune așa, în opoziție cu cele întrebuințate pe câmpurile de bătalie. Rapiera era precursora floretei, o sabie mai subțire și mai ușoară decât spada obișnuită, totuși mai lungă decât sabia mică. Fabricate începând din secolul al XV-lea la Toledo, aceste arme se purtau la centură și aveau o varietate spectaculoasă de mânere și gărzi pentru mână. De la faimosul Basket-Hilt, în formă de coș, până la cel în formă de cupă, de multe ori cu câte o bandă suplimentară curbă pentru o priză mai bună și o împărțire echilibrată a greutății mânerului, cu măciulie mai mare și prinderea mai subțire pentru balans, Charles le încercase pe toate. Mai mult, acestea erau săbiile cu care învățase arta crimei alături de bunicul lui, utilizând, nu de puține ori, săbii cu tăișuri

adevărate. Se antrenase atât de mult și de bine, încât, când ajunsese prima oară în sala de scrimă pentru a-i testa abilitățile, îl făcuse praf pe antrenor, de trei ori în trei minute, în așa hal încât acesta nu credea că avea în față un puști amator și, în cele din urmă, îl trimise direct la antrenorul lotului național.

Mai făceau parte din colecție săbii scoțiene uriașe cu ornamente în trifoii la marginile gârzii, o mulțime de „broadswords”, săbii late cu mânere îmbrăcate în piele, aur și diamante, săbii mai târzii ale diverselor tipuri de infanterie, de la cea napoleoniană la cea germană, săbii ale generalilor husari, săbii late, subțiri, „falchion”, „pipeback”, cu vârf în formă de topor cu margini ridicate, de utilizat cu o singură mână, cu o mână și jumătate sau cu două, cu lame late sau subțiri, drepte și curbe, cu tăișuri duble și simple, cu vârfuri ascuțite și mai puțin, săbii lungi tibetane „Ke-Tri”, săbii englezești „Littlecote”, flamande – „Pappenheimer” (variațiunea cu mâner în formă de coș ale celebrelor „épée wallone”) –, superbe săbii „mortuare”, numite așa pentru că aveau gravate pe ele chipul regelui Charles I, executat în timpul Revoluției engleze, săbii Dusage sau Sinclair, „Schiavona”, care își datorau numele sclavilor dalmați ai marelui Doge al Veneției, pe care acesta îi transformase în garda lui personală, spade cu apărători în formă de scoică sau de clești de crab, săbii pline de

decorațiuni, precum cele ale dragonilor francezi sau cele cu lamă albastră ale ofițerilor de infanterie, tot francezi, spade „Katzbalger”, „Curtane” și „Sabine”. Apoi săbii orientale – japonezele „nakamaki” și „katana”, „wakizashi” și „shin-gunto”, „tachi” și „tanto”. Cea mai respectată sabie chineză „Jian”, „fangul” cu colț suplimentar, săbiile „fluture”, tot chinezești, ca și surorile lor indiene, „khanda” și „kastane”, „patha” și „talwar”, precum și ultra curbatele săbii de „mogul” sau „shamshir”.

Partea ocultă, cum îi spunea Charles, a colecției era formată din săbii ale căror proveniență și originalitate erau puse serios sub semnul întrebării. Era o colecție în întregime formată de bunicul lui, de naivitatea căruia Charles răsesse nu de puține ori. Acesta avea pretenția că descoperise săbii legendare despre care nu se știa nici măcar dacă erau parte din mitologie sau existaseră cu adevărat, iar dacă existaseră, nu era deloc sigur că erau cele originale. Una dintre săbiile Cidului, „La Colada”, „Lobera”, sabia regelui Ferdinand al III-lea al Castiliei și Leonului, sabia lui Osman întâiul, fondatorul Imperiului Otoman, sabia lui Attila Hunul, pe care toți o știau dispărută, „Legbiter”, sabia „Gaddhjalt” a regelui viking Magnus Bareleg și, în fine, „Joyeuse”, sabia celebră a lui Carol cel Mare, regele francilor și fondatorul Imperiului Carolingian,

„Hrunting”, spada lui Beowulf, „Durendal” a lui Roland, celebrul erou al *Cântării lui Roland*, căreia Charles îi spunea, când voia să își ia bunicul peste picior, Chanson de Roland Garros, și „Precieuse” a regelui Baligant al sarazinilor, emirul Babilonului, inamicul lui Carol cel Mare.

(Capitolul 97)

Un pic de naratologie

Unde citim ce lucru al naibii e și naratologia asta, care e știința de a povesti convingător și verosimil, chiar dacă mințim de îngheață apele.

— Să recapitulăm. Întâi au fost cadavrele de pe scară. Groaznic. Dar apoi a venit înscenarea aceea cam ridicolă. Pe urmă a apărut omul în pardesiu, rănit grav. După aceea povestea cu cea de-a doua Biblie. Și textul lui Kafka. E un model aici. Observi? O sinusoidă. E ca și cum cineva ar scrie cu profesionalism un scenariu de film. Un maestru al suspansului. După ceva grav și serios vine ceva neașteptat, comic. Acțiunea are întotdeauna tendința să se grăbească spre sfârșit, dar dacă se grăbește prea tare, publicul e dezamăgit. Așa că trebuie să introduci de fiecare dată niște elemente responsabile cu amânarea rezolvării problemei. Niște

factori perturbatori, cu efect de încetinire. La nivelul acțiunii trebuie să se dea o luptă între această tendință a poveștii de a înainta mereu, cu capul înainte, ca un berbec, fără să îi pese de nimic, și cea a factorilor care nu vor cu niciun chip să lase povestea să se spună până la capăt. La baza oricărei povești stă un conflict. Dar pentru a-l construi bine, trebuie ca primul dintre conflicte să fie între aceste două forțe ale povestirii. Bineînțeles, povestea va avea câștig de cauză, va triumfa, va ajunge la capăt, însă nu fără a lăsa pe acest câmp de luptă imaginar o grămadă de morți din propria-i armată. Acest joc continuu – în cazul nostru avem Turnul de la Praga, dar imediat și versurile de un comic nebun ale lui Agrippa d'Aubigné – se încadrează perfect în regulile menționate. Pentru a întreține suspansul, trebuie să îți lași spectatorul să respire un pic. Dacă treci din tensiune în tensiune, la un moment dat, spectatorul își pierde interesul. Nu poate duce atâta tensiune încontinuu. Are nevoie să se relaxeze un pic. Iar odată așezat din nou comod în fotoliu, atunci când se așteaptă cel mai puțin, paf, îi mai tragi un pumn în stomac. Exact asta se întâmplă aici. Cine a pregătit asta are habar de Aristotel, de Hegel și de Șklovski, și de alți teoreticieni ai structurilor narative.

Christa îl privea stupefiată. Începea să înțeleagă că modul lui de a raționaliza tot ce i se întâmpla constituia

motivul pentru care se putea distanța de grozăvia lucrurilor. Reușea să iasă din el însuși, din propria poveste și să se obiectiveze în raport cu ea.

(Capitolul 32)

Comisarul făcuse referire explicit la *Tratatul de naratologie* al lui Charles. De fapt, această pasiune a lui era și cea care îi adusese ultimul doctorat. Naratologia, adică știința care studiază narațiunea și regulile sau legile după care elementele unei povestiri, morfologia și sintaxa, se combină între ele pentru a deveni coerente, închegate și funcționale, în scopul de a ajunge la o structură, reprezenta cea mai înaltă plăcere vinovată a lui Charles. Era de părere că omul e definit aproape exclusiv de narațiune, de la basmele copilăriei până la modul în care este trecut prin școală, de la cărțile pe care le citește până la jocurile copilăriei, la filme, sau ori de câte ori povestește sau i se povestește ceva; acesta trece prin viață doar însoțit de forme mai mult sau mai puțin închegate de narațiune. Poveștile și comunicarea îl fac să fie ceea ce este, îl instituie ca individ, îi formează gândirea logică, îi definesc și desăvârșesc personalitatea, îi creează structura morală, îi conturează obiectivele, scopurile și idealurile în viață.

„Nunta” la care făcuse referire Ledvina era modul în care, în opinia fondatorului disciplinei, V.I. Propp, se

încheiau toate basmele. Acesta studiase folclorul rus care era, la acest nivel, echivalent cu cel universal și analizase în capodopera lui, *Morfologia basmului*, o sută de basme culese de Afanasiev, deschizând, prin această lucrare, drumul pentru o adevărată știință a narațiunii. De fapt, regulile pe care le descoperise Propp, alături de teoria conflictului a lui Hegel și *Poetica* lui Aristotel, erau chiar regulile după care funcționau cele mai de succes filme hollywoodiene, chiar dacă autorii lor, sau producătorii, habar n-aveau de existența acestora. Pentru ei teoria fusese simplificată de către acel guru al scenariului care era Syd Field. În ceea ce privește „conflictele” la care făcuse referire comisarul, Charles era convins, pe urmele și cu cuvintele lui Hegel, că nu există narațiune fără miză, iar că miza este întotdeauna dată de conflict. Acesta este sufletul oricărei povești. E responsabil de declanșarea acțiunii. E, în termenii filosofici antice, primul bobârnac. Sau primul motor. Pentru a avea un conflict, trebuie ca narațiunea să pornească de la o ofensă care nu poate rămâne ofensă și modifică starea inițială a personajului principal, în așa fel încât acesta să fie nevoit să înceapă să acționeze pentru a reveni la starea inițială sau a evolua. Iar dramatismul poveștii e dat întotdeauna de alternativa îngrozitoare, de înaintarea spre catastrofa finală. James Bond trebuie să salveze o lume în pericol. Ca și

Superman sau mai toți supereroii. Aceasta e miza lor. Însă acțiunea este stârnită întotdeauna de un personaj malefic care vrea să distrugă totul în jur sau să pună mâna pe ceva ce nu i se cuvine, cu consecințe catastrofale pentru omenire. Rambo e scos din starea inițială de sălbăciea unui șerif cu deliruri dictatoriale dintr-un orașel, iar personajul lui Al Pacino din *Nașul* trebuie să țină familia unită și să îi continue afacerile după atentatul la viața tatălui său.

(Capitolul 75)

— Cred că sunt prea sensibili. M-au tot bătut la cap să facă un film din povestea cu *Secretul lui Lincoln*. Mi-am dat acordul cu jumătate de gură. Așa că s-au apucat să ecranizeze cartea. Nenorocirea era că, nu știu dacă ai citit-o...

— Tu cam ce crezi? Întrebă Ross cu subînțeles.

— OK. Atunci știi că nu e un roman, o carte de ficțiune, și se supune regulilor serioase ale cercetării și documentării minuțioase. Au lăsat la o parte detaliile, cum era normal, și au inventat acțiuni fără nicio legătură cu subiectul, personaje cretine, conflicte și subconflicte de desene animate. Pe scurt, când mi-au trimis scenariul să îmi dau acordul, m-am luat cu mâinile de cap. Că au dramatizat-o excesiv, treacă-meargă, să zicem că e privilegiul lor. Trebuiau să

facă filmul interesant ca să se vândă. Dar au pierdut din vedere tot ce era important și, aș îndrăzni să zic, chiar interesant în toată povestea. Adică ce au scris ei acolo, în maculatura aia cu pretenție de scenariu, nu avea legătură cu mine. Așa că am făcut scandal.

— Nu ți-au plătit drepturile de autor înainte?

— Le-au antamat cu un avans. Noroc că am avut inspirația să pun în contract condiția că trebuie să fiu de acord cu scenariul.

— Și asta e tot?

— Tot? Nu, nu e tot. Abia începe. Un mare mahăr, am și uitat cum îl cheamă, Johnny Schatz, ceva, un producător celebru, m-a chemat acolo, m-a plimbat cu limuzina, mi-a dat o casă gigantică, cu o piscină cât un teren de fotbal și cu o grădină plină de piramide egiptene, statui de faraoni și stele⁷⁵ – era un gest de politețe – omul e preocupat de istorie veche: hai să îi dăm la ce visează. Nu eram acolo să îi judec, nici să le chestionez gusturile. Mă pomeneam doar plimbându-mă prin imensitatea aia și gândindu-mă câtă risipă pentru kitsch-ul ăla monumental. În fine. M-au dat pe mâna unei echipe profesioniste de scenariști, cu ceva succese la activ. Șeful lor era chiar fiul ăstuia.

⁷⁵ Monument comemorativ gravat, de obicei, cu o inscripție (n. red.).

— Al producătorului?

— Da. Și au început prima ședință cu o tablă pe care au desenat o linie, apoi au împărțit-o în trei. După care au făcut un cerculeț în primul segment și unul în al doilea. M-a luat cu leșin. Oamenii nu puteau ieși din modelul ăsta care îmi seamănă mai mult a simplificare de școală de retardați. Asta îi învață acolo, paradigma pe înțelesul tuturor. Nu contează dacă ești cretin, n-ai pic de talent sau vreo idee. Cum zice și Syd Field, citând, atenție, un bilețel, sau ceva de genul ăsta, afișat pe ușa la Medonald's: „Doar perseverența și hotărârea contează”. Acum eu nu știu ce „heirupisme” mișcă pe cineva să împacheteze standardizat *junk food*-ul ăsta pe care tu îl iubești douășpe ore pe zi, zi de zi, dar mă gândesc că să scrii un film, chiar dacă scopul final e să te umpli de bani, ar trebui să fie altceva.

— Și le-ai spus dictonul latin cu „A persevera e diabolic”, dacă stăruie într-o tâmpenie?

— N-am ajuns așa de departe. Ei au modelele astea, producătorii și ăia care decid în ce se investesc banii, trasate de niște guru absoluți ca Syd Field, Wells Root și alții care au scheme dintr-astea simplificatoare. Eu l-am citit pe Field ăsta. Nu mi s-a părut deloc un tâmpit, însă trebuie și el să vândă cât mai mult, așa că le servește proștilor ce vor să audă. „Ești prost, nu-i nimic, dă-i înainte. Transpirația bate inspirația. Și

respectă măcar regulile mele. În felul ăsta, măcar, o să produci ceva coerent.” Cărțile lui au vreo treizeci de pagini de așa-zisă teorie dintr-asta ultrasimplificată și trei sute de pagini de exemple.

— Kiss?

— Ce sărut?

— Keep it simple, stupid!⁷⁶ Pe înțelesul tuturor. Regula numărul unu în publicitate.

— Da. Ei bine, ăștia aveau teoria cârnatului. Filmul are un început, un mijloc și un sfârșit. Trei părți. Cârnatul are două capete și un mijloc. Bulinele alea două erau *plot point*-urile, unde e musai ca, de fapt, acțiunea să o ia în altă direcție decât până atunci. ăsta trebuia să fie elementul-surpriză. Sunt mai multe în cartea aia a lui, dar oamenii asta înțeleseseră. E un fel de „pat al lui Procust”. Cine nu încapă e fie lungit, fie turtit ca să se potrivească. De asta toate filmele sunt la fel. Circulă tot felul de băieți inteligenți pe acolo. Dar dacă nu te potrivești perfect, aleluia.

— Până la urmă, sunt banii lor.

— N-am zis că nu. Și au început să îmi explice, ca să înțeleagă și prostul de mine, cum stătea treaba. Alea trei bucăți de cârnat erau actele. Actul I – începutul, căruia îi spunea plastic „Setup”, mijlocul era

⁷⁶ Fă lucrurile simple, prostule! (în limba engleză) (n. red.).

„Confrontation”, confruntarea, iar finalul, „Resolution”, rezolvarea. Cum nu erau convinși că am înțeles, au venit cu metafore dintr-astea pentru copii preșcolari pe care le-au învățat la cursurile alea plătite scump. Actul I, zicea unul dintre ei, „urcă personajul în copac”, altul dădea alt exemplu, „ba, azvârle-l într-un râu repede, rece și de munte, de pe o stâncă”; „și aruncă în el cu pietre cât e în copac”, spunea primul, iar al doilea, „fă un cot al râului plin cu bolovani și arată că vine o cascadă”, asta era actul II și, în fine, pentru actul III ziceau toți, aproape la unison, „scoate-l din apă, aruncă-i o sfoară să se agațe”, asta se numește cică „the life line”⁷⁷, iar celălalt, „dă-i jos din copac”.

Ross începuse să râdă de modul în care povestea Charles, cu acea combinație de uimire și îndârjire, împotriva tuturor cretinismelor și absurdităților lumii, pe care i le cunoștea atât de bine. Când Charles făcu o pauză să respire, râdea în hohote.

— Sunt de râs?

— Nu, răspunse Ross, pipăindu-și obrazii. Aproape am uitat cât ești de simpatic când pui pasiune în ceva. Continuă, te rog.

— Ca să nu mai spun că au împărțit fiecare dintre cei trei cârnăciori obținuți în alți trei cârnăciori mai mici.

⁷⁷ Frânghia vieții (în limba engleză) (n. red.).

Fiecare bucată de cârnat cu început, mijloc și sfârșit.

Ross îi pusese lui Charles mâna pe umăr. Nu se putea opri din râs. Charles îl așteaptă să se potolească.

— Și nu ai încercat să faci un pic pe profesorul cu ei? Haide, recunoaște.

— Le-am zis, ca specialist în naratologie, că dacă tot e să simplifice în maniera asta structura scenariului de film, atunci ar putea măcar să recurgă la o teorie structurală mai inteligentă și mai subtilă.

— Există așa ceva?

— Da. Una excepțională. Din nefericire, e a unui profesor din România. Asta e o țară care nu prea produce filme. Până la căderea comunismului, cu mici excepții, erau putred de ideologizate. Iar după, nenorocirea a fost și mai mare. N-are a face, profesorul ăsta, Dumitru Carabăț, împarte filmul în cinci părți și le intitulează ritmeme, adică elemente de ritm. Am încercat să le explic că fiecare dintre părțile astea are un fel de idee centrală, un fel de acțiune principală. Le-am dat exemple celebre din romane și filme, inclusiv filmul despre care toată lumea, la Hollywood, zice că e cel mai bun făcut vreodată, icoana cinematografului american, *Cetățeanul Kane*. Am urmat exemplele profesorului român. Partea I – Kane vrea să se joace pentru că a fost privat din copilărie chiar de această joacă. Partea a II-a – Kane moștenește o avere uriașă și vrea să își continue

jocul, dar nu e lăsat. Partea a III-a – scăpat de presiune, începe să joace la scară globală. Partea a IV-a – jocul îi este întrerupt de seria de dezamăgiri din viața lui și, în sfârșit, partea a V-a – Kane moare și rostește pe patul de moarte un cuvânt care, de fapt, constituie misterul în jurul căruia se desfășoară întregul film – Rosebud. Aflăm că e numele săniuței din copilărie, metaforă a jocului de care a fost frustrat în fragedă tinerețe.

Ross nu mai râdea. Îl asculta cu atenție pe Charles.

— Da. Am încercat să le explic că părțile I, III și V au același semn și dau dovadă de continuitate. Se joacă, se joacă grav, se joacă final, iar în părțile II și IV nu e lăsat să se joace, jocul lui dezamăgește. Se vede din această schemă simplă că există o relație de continuitate între părțile sau ritmemele, cum le numea autorul, I, III și V, ca și între II și IV, dar, în același timp, o relație de opoziție între cele consecutive. Doi se opune lui unu, însă e similar cu patru, care se opune lui trei și așa mai departe. Le-am explicat că doar această vastă și complexă relație de opoziții și similitudini produce exact ceea ce face ca un film să aibă succes, să te țină în scaun, adică ritmul.

— Și te-au ascultat?

— Da. Păreau că au și înțeles. Uite, mă gândesc acum cât contează sau mai degrabă cât conta unde te-ai născut. Dacă profesorul ăsta ar fi trăit într-o țară

normală, dincoace de Cortina de Fier, astăzi poate ar fi fost mai bogat și mai celebru decât Syd Field.

— Și unde s-a rupt?

— Păi, s-a rupt...

— Că nu te-ai putut opri, nu-i așa?

— Cam așa. Le-am explicat că în interiorul fiecărei ritmeme relațiile între acțiuni trebuie să urmeze aceeași schemă ritmică. Până aici m-au înțeles. Am început să îi enervez când le-am spus că în partea a IV-a, conform teoriei unui alt mare om de literă, bulgar de această dată, Tzvetan Todorov, trebuie să se întâmple ceva special, ceva ce Todorov numește „l'infraction de la loi”, adică un fel de încălcare a regulii firii, a logicii naturale, în care personajul e cuprins de streche, i se pune o pată pe creier și începe să facă lucruri total contrare intereselor lui directe, așa cum rezultă ele din film. Momente în care face gesturi care îl îndepărtează de scopul lui final, rezolvarea conflictului. Aici au luat foc. Unul m-a întrebat dacă România și Bulgaria sunt țări pe bune, sau îi iau peste picior. Când le-am zis de Transilvania, s-au mai liniștit. Dracula era singurul lucru pe care îl recunoșteau.

— Și de aici lucrurile au degenerat.

— Rău de tot. M-au scos cu șuturi din mormântul megalomanie unde mă îngropaseră. Satisfăcut?

(Capitolul 102)

Inventarea propagandei

Unde aflăm că, deși n-au inventat propaganda, catolicii au inventat cuvântul și l-au folosit din plin. Și unde ni se mai povestește despre niște aborigeni care n-au recunoscut dintr-un film de mediu-metraj decât o găină care trecea întâmplător prin cadru.

Cuvântul „propagandă” fusese inventat de Biserica Catolică prin secolul al XVII-lea, în plină Contrareformă. Dar, fără să fie numit în vreun fel, procesul era vechi de când lumea. Șarpele îl amăgise pe Adam să guste din fructul oprit, iar acesta o făcuse tocmai pentru că îi era interzis. Iată o formă de propagandă inversă. Zidurile construite în Antichitate sugerau pericol. Să te afli în afara lor era rău. Să fii înăuntru era bine. Ca să meriți asta, trebuia să dai ceva la schimb. Asiro-babilonienii treceau istoricul victoriilor în lupte pe pietre puse în interiorul cetăților, pentru a-și arăta puterea și invincibilitatea. Grecii îi numeau pe toți străinii barbari. Șmecheria cu calul troian povestită de Homer amintea de șiretenia aheilor. Măreția Romei nu putea lăsa rece niciun trecător. Poate că romanii ar fi fost mai ușor de învins, însă câți îndrăzneau să se pună cu niște semizeii? Întreaga istorie

a religiilor era în întregime numai despre propagandă. Despre soluții emoționale la probleme reale.

Marea miză a propagandei e să transformi un beneficiu rațional într-unul emoțional. Studiile pe care cei mai buni sociologi le făcuseră de-a lungul timpului arătau că niciun fel de decizie de a cumpăra ceva, fie că era vorba despre mărfuri sau despre idei, nu se făcea niciodată în mod rațional. Mulți studenți ripostau la această frază dând exemple contrare. De fiecare dată Charles reușea să le întoarcă exemplele. Argumentul rațional era, spunea el, un comportament post-cumpărare. Ca să nu te faci de râs după ce ai făcut o achiziție, vei căuta toate argumentele care să îți justifice acțiunea anterioară. Altminteri, susținea profesorul, ai ajunge într-un conflict îngrozitor cu tine însuși, în ceea ce se numește disonanță cognitivă. Or, nimeni nu poate fi în contradicție continuă cu propriul eu. Așa că are două soluții – sau înnebunește și se sinucide, sau se convinge că a avut dreptate. Asta, în ceea ce privește rațiunea. În rest, numai emoții. Nimeni nu mai poate vinde nimic. Toată lumea cumpără. Ca să demonstreze asta, lua ca exemplu zece mărci de mașini noi, diferite, care costau la fel. De exemplu, 10.000 de dolari. Care era diferența obiectivă între ele? Dar între unele care costă 50.000? Niciuna. Doar marca și felul în care aceasta îi atrăgea atenția consumatorului. Nu

trebuiau comparate cele ieftine cu cele scumpe, ci doar cele din aceeași categorie. De multe ori dădea exemplul celebrului antropolog Claude Lévi-Strauss, care făcuse un studiu pe un trib australian căruia îi proiectase pentru prima oară în viață un film. Întrebați ce au recunoscut, aproape toți au răspuns că nimic. Nu erau obișnuiți cu acest mod de reflectare a realității. Nu înțelegeau convenția, limbajul. Unul singur a zis că a recunoscut o găină. Savanții au fost nevoiți să privească filmul cu atenție în *slow motion*⁷⁸ ca să vadă că, într-adevăr, o găină traversa la un moment dat cadrul.

„Recunoaștem doar ce cunoaștem”, declara Charles. După ce i-au obișnuit pe indigeni cu filmele, au început să le arate producții mai moderne cu elipse. Nu înțelegeau cum un om intra în casă și, brusc, se trezea din pat. Lipsea înșiruirea naturală a acțiunilor desfășurate în timp. Charles obișnuia să spună că lucruri care nouă ni se par firești sunt rezultatul a zeci și zeci de ani de antrenament al creierului. Dacă ar fi posibil ca un om din urmă cu câteva sute de ani să fie parașutat în prezentul nostru, acesta n-ar fi în stare să se acomodeze cu lumea așa cum este ea în prezent. Ar muri de teamă când ar vedea primul automobil, la fel ca struții care locuiau la o fermă de la marginea

⁷⁸ Cu încetinitorul (în limba engleză) (n. red.).

drumului și făceau infarct când un camion venea în viteză spre ei. La fel cum făcuseră primii francezi care asistaseră vreodată la o proiecție de film. În decembrie 1895, spectatorii din Salonul Indian al restaurantului Grand Café din Paris asistaseră la proiecția unui film de numai 35 de secunde, intitulat *Sosirea unui tren în gara La Ciotat*. Toți au crezut că trenul îi va prinde sub roți.

Deseori își întreba spectatorii cum își alegeau șamponul. Le zicea că au o după-amiază întreagă la Walmart și că trebuiau să facă în acel magazin cumpărăturile cel puțin pentru întreaga săptămână, pentru întreaga familie. Cât timp ar fi alocat alegerii unui șampon? Două minute? Cinci? Câte feluri de șampoane erau în raft? Câteva zeci? Sute, poate? Și atunci, cum aveau timp să se uite la toate în cinci minute? Nu ar fi apucat nici măcar să vadă în fugă etichetele la 10 la sută din ele. Cumpărau ce recunoșteau. Precum băștinașii.

(Capitolul 49)

Despre democrație și revoluții

Unde aflăm despre teama mai-marilor lumii de furia maselor, mai ales dacă sunt înarmate cu furci și topoare. Și despre cum și de ce s-au inventat rețelele sociale și despre

singurătatea omului modern, de bună seamă un paradox.

Dar le e și lor teamă. Teama congenitală de mase aproape îi paralizează. Se tem de mișcările mari, de revoluții și de posibilitatea ca o democrație necontrolată să îi măture ca un tsunami. Au reușit să se descurce de multe ori în istorie, pentru că toate revoluțiile binelui, de la Luther, care s-a opus Bisericii oficiale, sau de la masoneria care a făcut America, sau revoluțiile de la 1848, până la Revoluția Franceză au ajuns la un moment dat să se transforme, în timp, în contrariul lor. Au învățat că oamenii bine intenționați care declanșează, când se unesc, mișcări ample de schimbare a istoriei, în momentul în care nu mai au contra cui să lupte, se anchilozează și își schimbă semnul. Conducătorii aceștia, odată ajunși la putere cu cele mai bune intenții, nu mai vor să lase puterea, iar aceasta ajunge să îi corupă exact ca pe predecesorii lor pe care i-au nimicit. Au trăit de multe ori asta.

Au văzut cum Luther, care se revoltase împotriva autorității bisericești, odată ajuns și el o autoritate, făcuse pactul cu nobilimea împotriva țăranilor. O sută de mii de oameni au fost uciși la revolta din 1525. Din opoziția față de o elită privilegiată care devenise anacronică, cea a fețelor bisericești catolice, a trecut la susținerea fățișă a altei elite privilegiate, cea a nobilimii.

Ce era până atunci de scuipat, ulterior merita sărutat, cu condiția ca el să fie în centrul atenției. Ajunsese să spună că și dacă autoritățile sunt slabe sau acțiunile lor sunt injuste, nimeni nu are dreptul și legitimitatea să li se opună.

Dacă la început era convins că diavolul putea fi gonit cu „o bășină luterană sănătoasă”, mai târziu a încurajat arderea pe rug a femeilor posedate și aruncarea copiilor în care se cuibărise diavolul, care, se pare, devenise între timp imun la pârțurile luterane, în apa înghețată a râurilor.

Au văzut cum Revoluția Franceză, care pornise de la ideea de „Libertate, egalitate și fraternitate”, se transformase într-unul dintre cele mai sinistre măceluri ale civililor din istorie. Revoluția care și-a devorat copiii. Dictatura iacobină, cu Danton împotriva Vechiului Regim, apoi Robespierre și Saint-Just trimițându-i pe Danton la ghilotină doar pentru a fi, la rândul lor, executați de termidorieni și totul terminându-se, după o lungă perioadă de convulsii, cu venirea unui nou dictator la putere, Napoleon Bonaparte.

Și totuși, Revoluția Franceză a fost momentul istoric care a dat organizației cei mai mulți fiori pe șira spinării, pentru că a produs cel mai monstruos act al istoriei din punctul lor de vedere, „Déclaration des

droits de l'homme et du citoyen", Declarația universală a drepturilor omului.

(Capitolul 73)

Cele două proiecte pe care i le prezentase fuseseră numite „Marea supă socială”, cu trimitere clară la supa primordială, teoria biologului J.B.S. Haldane, enunțată în 1929, care ar fi stat la baza formării Universului, și „The Daily fix”, „Doza zilnică” sau „Teoria copilăriei perpetue”.

Referitor la cea dintâi, Werner vorbise despre instalarea unui paradox util pentru controlarea unor grupuri foarte largi de indivizi, doar prin încurajarea unei comunicări cât mai complete între aceștia și prin orientarea discretă a agendei lor. Paradoxul, susținea tânărul om de știință, rezida în constatarea că a fi mereu cu cineva te face să fii mai singur ca niciodată. La început, Martin nu înțelegea ce voia să spună Werner. Acesta avusese răbdare să îi explice. Anihilarea posibilității de a lăsa pe cineva singur, cu gândurile sale, era primul pas spre controlul total asupra subiectului.

Lipsa singurătății este dușmanul cel mai de temut al gândirii libere, spusese Werner. Al independenței. Niciodată nimic serios nu a venit în afara timpului petrecut de om cu sine însuși. Suspendarea reflecției

echivalează cu anihilarea personalității individuale, cu transformarea unui lung șir de indivizi diferiți, capabili să gândească și să acționeze singuri, într-un fel de supă primordială. Conversația, timpul petrecut în compania cuiva pot fi utile pentru clarificarea și sistematizarea unor gânduri.

Cum Martin nu își mai amintea exact tot ce afirmase Werner, se uită la ceas. Mai avea o jumătate de oră. Așa că deschise seiful gigantic, unde erau aranjate fișiere cu tot felul de date pe ele, în ordine cronologică. Îl accesă pe cel în dreptul căruia scria „Fischer” și scoase din el CD-ul primei lor conversații din acel birou. Îl introduse în instalația de sunet futuristă, desenată de Bang & Olufsen anume pentru el.

„Lumea de astăzi”, se auzi vocea lui Werner, „trăiește într-un asemenea vid de ființă, încât nu are curajul singurătății. Ce să faci singur cu propriile gânduri? Pe cei mai mulți îi sperie asta fără să știe de ce. Unora le e frică să descopere că nu au nimic de gândit, dar cei mai mulți nici măcar nu știu asta. A fi mereu în legătură cu cineva, eventual cu grupuri mai mari, unde se ciripesc banalități, prefabricate de gândire și exprimare, suprimă posibilitatea oricărei reflecții, a oricărei adâncimi. Abrevierile codate nu ajută nici ele. Din contră, accentuează gândirea automată, din reflex, adică absența ei și

comportamentul gregar. Cel mai ușor de manipulat sunt cei expuși astfel la influența unui grup de care trebuie să aparțină. Eventual cu un lider carismatic care să gândească pentru ei și pe înțelesul lor, care să le cunoască butoanele și reflexele de gândire.”

Martin zâmbi. Ciripitul acela se cheamă astăzi Twitter.

„Paradoxul este că acest a fi mereu cu cineva te face să fii mai singur ca niciodată. Cu cât sunt mai mulți cei cu care ești în permanentă legătură, cu atât mai rău. Deoarece creșterea numărului de conexiuni scade direct proporțional numitorul comun. Și toată țesătura de relații se petrece în jurul acestui numitor comun, extrem de rudimentar. Niciun fel de legătură serioasă nu e posibilă, nu există schimb de idei, nici vreun fel de atașament în afara dependenței de a avea senzația că ești mereu în preajma cuiva, că ești conectat, la o adică. Plimbi un număr finit de idei și de expresii rudimentare. Relațiile devin reduse la o superficialitate ultimă, la stratul cel mai epidermic cu putință. Plate, lipsite de orice fel de profunzime. În acest sens, nu ajungi să cunoști cu adevărat, de fapt, pe nimeni dintre cei cu care ești în acest fel de contact. Le știi, poate, numele – când nu sunt doar porecle –, vezi fotografiile pe care aleg ei să ți le arate și afli despre ei doar ceea ce vor ei să transmită. De regulă, locuri comune. Familie,

chef, distracții, excursii exact ca ale turiștilor japonezi care se înghesuie ca oile, la nesfârșit, pe aceeași potecă, în aceeași coloană, cu același pas, în aceleași haine. Până și unghiurile din care sunt făcute fotografiile sunt de cele mai multe ori identice. Aceleași locuri de vizitat, același fel de a te distra, aceleași lucruri ușor de comunicat. Cu cât sunt mai ușor de comunicat, cu atât sunt mai de suprafață. Gândire în absența ei, totul este prefabricat. O singurătate extrem de zgomotoasă, asurzitoare.” Martin apăsă butonul de pauză pentru a savura spusele lui Werner, după atâția ani. Se gândi ce mare vizionar fusese acesta. Aproape uitase. Werner vorbea despre rețelele de socializare care ajunseseră între timp exact cum prevăzuse acest geniu aflat în proprietatea lui. Werner dezvoltase aceste idei în timp. Rețelele deveniseră metode foarte ieftine, nu numai de a controla mulțimile, dar și de a afla totul despre ele. Werner inventase, dezvoltase și apoi plasase firmelor de trafic de date și telecomunicații un model de localizare a locului unde se află în fiecare moment individul, prin dezvoltarea de aplicații care să te identifice în orice moment. Culmea era că oamenii le instalau singuri și cu mare bucurie. Ultima lui găselniță fusese inventarea diabolică a unei metode de amprentare benevolă. Li se vindea indivizilor ideea că un gadget, un smartphone, să zicem, își poate

recunoaște unicul proprietar prin amprenta lui. În felul acesta, oameni care credeau că le creștea siguranța și își protejau obiectele de furt sau de violarea datelor, de fapt, se înscriau benevol în gigantica bază de date inventată de mintea diabolică a lui Werner.

Romanele științifico-fantastice descriau niște vremuri, nu foarte îndepărtate, când oamenii vor purta, forțați, cipuri de recunoaștere. Nu era nevoie de violență sau de persuasiune, nici măcar de vreun efort. Cipurile existau deja. E adevărat, nu introduse cu forța sub piele, ci purtate benevol de miliarde de indivizi din întreaga lume.

Martin apăsă din nou play, apoi derulă puțin înainte. Își amintea totul despre prima teorie. Voia să afle un pic și despre cea de-a doua. Vocea lui Werner se auzi din nou.

„Marketingul modern a descoperit că toți adulții sunt niște copii. Tocmai pentru a fi împiedicați să gândească sau, Doamne ferește, să acționeze, eventual să se unească pentru o cauză care ar putea zgudui statu-quo-ul din temelii, trebuie să li se dea ceva de făcut. Jucărele. Spiritul ludic e definitoriu pentru orice ființă trăitoare pe acest pământ. Animalele se joacă, iar copiii învață din joc cum să devină adulți. Cum să își dezvolte inteligența, să își accentueze cunoștințele, să reacționeze în situații viitoare și cum să se poarte. O

perversă inversiune poate transforma, la loc, adulții în copii. Aceasta ucide capacitatea de a supraviețui, crește dependența, mai rău decât la heroină, față de joc. Dacă totul e joc, nimic nu e serios. Asta omoară orice fel de responsabilitate și scade foarte mult capacitatea de adaptare. O pană de curent de o săptămână în lumea ultratehnologizată, de exemplu, într-un mare oraș, ar face astăzi mai multe victime decât un cutremur de magnitudine 8 pe scara Richter. Audiențele uriașe la meciuri, vânzările care doboară record după record, cu cifre care depășesc orice imaginație la jocuri pe computer – din ce în ce mai violente, banalizarea răului și a crimei, transformarea inacceptabilului în fapt divers –, decapitări pe bandă rulantă, accidente nesfârșite prezentate în detaliu la televizor, happy-endurile roz din toate filmele creează o imagine distorsionată a realității”.

Werner făcuse o pauză în care se auzi sorbind ceva. Probabil cafeaua. Apoi reluase audiția:

„Odată, spectatorii de test al unui celebru film hollywoodian erau cât pe ce să-i linșeze pe producători și regizor pentru că personajul principal era ucis la sfârșit, după ce luptase eroic cu vreo 5000 de soldați. Boala, suferința, moartea sunt gonite din cetate. Ele devin doar niște concepte abstracte la adulți, întocmai cum sunt la copiii mici. În acest fel, se vând scump

visuri care nu vor fi niciodată împlinite și vieți pe care le trăiesc alții pentru noi, prin procură. Empatia e exterminată”.

Se făcuse târziu, dar Martin își aminti că finalul conversației fusese cel care îi arătase cu adevărat că avea în față un geniu absolut, un vizionar de talia lui da Vinci. Sau a lui Nostradamus. Voi să mai audă o dată. Derulă în față și apăsă din nou *play*.

„Nu mai ești în stare să gândești nimic pentru că nu mai înțelegi nimic. Te retragi, ca în Evul Mediu, în astrologie, mergi la ghicitoare, crezi în vampiri și vârcolaci, în Zona 51 și în tot felul de profeți mincinoși. Folosești tehnologie de ultimă generație ca să îți citești zilnic horoscopul și crezi în existența mediumurilor și a hipnozei, în superstiții băbești și în elfi. Poveștile au fost inventate pentru purificare, cum zicea Aristotel. Pentru ca timp de două ore, cât citești o poveste sau vezi un film cu purceluși vorbitori, să uiți că ești muritor și că ai responsabilități serioase față de tine însuși și față de cei care depind de tine. Să iei o pauză. Sau o revanșă imaginară. Astăzi pauza aceasta cuprinde totul și inversează duratele. Viața reală devine o pauză de la joc și poveste. Tot mai multă lume confundă realitatea cu nenumăratele tâmpenii incoerente, înalte cât un munte, care le-au fost sădite în cap. E o metodă de control. Omul devine prada ușoară

a spectacolului informativ a cărui victimă sigură este. În plin *infotainment* tot ce vrei e să continui să te joci, să butonezi nonstop ca o maimuță la un smartphone, sărind mereu de la una la alta, fără să te oprești un pic, fără să te poți concentra la nimic. În acest moment, când puținătatea ta e redusă la nevoi edulcorate, menite să te țină mereu ocupat, îți delegi toate responsabilitățile. Gândesc și acționează alții pentru tine. Cel mai important efect al acestor două teorii pe care le-am prezentat e dependența ucigătoare pe care combinația pomenită e capabilă să o inducă. Nu te mai poți concentra la nimic serios, nici să-ți elaborezi un gând coerent. Trebuie să îl hrănești pe micul diavol din tine. Iar acesta e OK, atâta vreme cât îți primești doza zilnică – *the daily fix*.”

(Intermezzo 3)

De unde ne vin numele?

În care ni se explică de unde ne vin numele de familie. Chestii relaxante. Așa, de final.

— Știi de unde ne vin numele?

— Numele?

— Da. Numele de familie, în general. Care e originea lor?

— Da. Presupun. De la momentul în care s-au făcut primele recensăminte amatoricești, când oameni care se chemau la fel trebuiau diferențiați între ei, iar familiile aveau nevoie de ceva care să le lege din rațiuni, să le zică așa, economice.

Bătrânul nu părea mulțumit de răspuns. Așa că Baker continuă:

— În primul rând, avem nume de familie care sunt luate după locul unde te-ai născut sau după satul și regiunea din care te tragi. Ubertino da Casale venea din Casale, de exemplu.

— Așa...

— Dacă tot am fost la muzeu, am văzut că Uccello vine de la o poreclă. Deși nu e bine, pentru că asta chiar era o poreclă, nu era numele lui adevărat. Dar Șchiopu, Mutu, Țărălungă, Mustață, astea toate vin din porecle. Când i-au întrebat seniorii feudali cum să îi scrie la catastif, ca să aibă evidența celor pe care trebuiau să îi impoziteze, când n-au avut nimic la îndemână, i-au numit după o particularitate fizică. Ești gras? OK, te cheamă Grasu. Ai urechi clăpăuge? Clăpăugu să-ți rămână numele.

Sir Winston nu părea mulțumit. Charles dădu paharul pe gât și zise:

— Mai sunt patronimicele astea. Suedezii sunt campioni. Parcă toți erau fiii lui Erik cel Roșu, de îi

chema Erikson, adică fiul lui Erik. La islandezi, la fete le zice, nu știu ce dottir. Adică fiica lui cutare.

— Și? exclamă bătrânul exasperat de felul molcom în care se exprima Charles.

— Și mai sunt nume date după meseriile pe care le practikai. Dacă te cheamă John Smith, probabil că ești urmaș de fierar.

— Ca Baker sau Draper.

Charles înțeleșese, în sfârșit, unde voia să ajungă bătrânul, dar nu prinsese legătura.

— OK. Amândoi avem nume care se trag, probabil, de la meseriile pe care le-au practicat strămoșii noștri cu cine știe câte sute de ani în urmă.

(Capitolul 115)